Boter op het hoofd?

Gemeenten en eigendommen van Joden binnen het werkgebied van de voormalige Joodse gemeente Zaltbommel tijdens de Tweede Wereldoorlog

Ester Vink

Boter op het hoofd?

Gemeenten en eigendommen van Joden binnen het werkgebied van de voormalige Joodse gemeente Zaltbommel tijdens de Tweede Wereldoorlog

Rapport in opdracht van de gemeente Zaltbommel

Ester Vink

Zaltbommel, november 2023

Ten geleide

De opzet van dit onderzoek is anders geworden dan de bedoeling was, en dat lag aan de corona pandemie. Terwijl de besmettingen rondgingen was het raadplegen van fysieke archiefstukken lange tijd vrijwel onmogelijk. Dat was de reden om de nadruk te leggen op een bepaalde categorie gedigitaliseerde bronnen, en wel die van het kadaster.

Het onderzoek gaat grotendeels over onroerend goed in eigendom van Joden die woonden binnen de grenzen van de voormalige Joodse gemeente Zaltbommel. Het kadaster verschaft het fundament van de kennis over eigendommen. De kadastrale gegevens zijn vaak zeer verhelderend. Vele onduidelijkheden en misverstanden konden aan de hand van de droge, saaie opsommingen van het kadaster uit de wereld worden geholpen.

De dominante rol van het kadaster heeft de indeling van het rapport sterk bepaald. Het document valt in drie hoofdafdelingen uiteen:

1. een samenvattend hoofdstuk, waarin wordt ingegaan op de onderzoeksvragen die worden gesteld en de antwoorden daarop die naar voren kwamen.
2. een hoofdstuk dat een overzicht biedt, geordend op eigendomseenheid. Hierin komt de gang van zaken voor, tijdens en na de oorlog gedetailleerd aan bod, voor zover relevant.
3. een hoofdstuk met de opsommingen van de zogenaamde leggerartikelen van het kadaster en notariële akten uit het Hypotheekregister, aangevuld met een beperkte hoeveelheid andere gegevens, eveneens per eigendomseenheid.

Inherent aan dit soort onderzoek is een enorme hoeveelheid noten met bronverwijzingen. Deze zijn omwille van de leesbaarheid als voetnoten opgenomen. Voor zover het gaat om de eigendomsgeschiedenissen van onroerende goederen is niet naar de afzonderlijke artikelen van de kadastrale legger verwezen, tenzij de situatie ingewikkeld is. Verwijzingen naar het kadaster zouden een onafzienbaar aantal noten opleveren, een ongewenste situatie.
Nu is het zo dat de lezer per eigendomseenheid vooruit kan bladeren naar hoofdstuk 3, met de kadastrale gegevens.

Op deze plaats past een woord van dank aan degenen die, ieder vanuit hun eigen specialisme, hebben bijgedragen aan de totstandkoming van dit rapport.
Dat zijn Jan Buylinckx, Caspar Blaauw en Aart Vos.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1

Burgerlijke gemeenten en goederen van Joodse eigenaren tijdens de oorlog

Inleiding **p. 12**

I Have en goed in de archieven **p. 14**

1. Administratie van onroerend goed **p. 14**
2. Administratie van roerende goederen **p. 18**

II Rechtspositie van Joden **p. 20**

1. Marginalisering en eliminatie van Joden, tijdslijn **p. 20**
2. Rechtsherstel na de oorlog **p. 25**

III Een gemeente in oorlogstijd **p. 29**

1. Leiders op meerdere niveaus **p. 29**
2. De vele kanten van burgemeester Boll **p. 31**
3. Het ambtelijk apparaat in Zaltbommel **p. 32**
4. Onderzoek in verband met zuivering van het ambtenarenkorps **p. 34**

IV Gemeenteambtenaren en de eigendommen van Joodse inwoners **p. 37**

1. In de gemeente Zaltbommel **p. 37**
2. In de overige gemeenten **p. 43**

V De weg van het Joodse onroerend goed in de gemeenten **p. 45**
1. Landbouwgronden ontnomen aan de Joodse eigenaren **p. 45**
2. Landbouwgronden van Joodse eigenaren en overheden als kopende partij **p. 47**
    1) De gemeente Zaltbommel als profiteur van de gedwongen verkopen van landbouwgronden: uitbreidingsplannen **p. 48**
    2) De landelijke overheid als profiteur: Domeinen **p. 51**

3. Panden ontnomen aan Joodse eigenaren **p. 51**
    1) Het te gelde maken van vrijgekomen panden **p. 51**
    2) Huurders dankzij Boll **p. 53**
    3) Oorlogsverkopen van panden waarvan de Joodse eigenaren een regeling troffen **p. 55**
    4) NSB-huurders van ‘Jodenhuizen’ buiten Zaltbommel **p. 56**

4. De huizen van burgemeester Boll **p. 56**
1) Huizentransacties ten behoeve van Boll in 1943/1944 **p. 56**
2) Vriendenprijzen? **p. 57**

5. Eigendommen van de Nederlands-Israëlitische gemeente **p. 59**

VI Inboedels van 'Jodenhuizen' en de rol van het gemeentepersoneel **p. 61**

1. Winkelinventarissen **p. 61**
2. Huisraad **p. 61**
1) In Herwijnen **p. 61**
2) In Zaltbommel **p. 62**
3) In Rossum **p. 67**
3. In bewaring gegeven of verborgen **p. 67**
4. Stelende beambten **p. 68**

VII Niet betaalde lokale lasten en rechten, na de oorlog met terugwerkende kracht voldaan **p. 70**

1. Doorgedreven ambtenarij **p. 70**
2. Erfpacht in Zaltbommel **p. 70**
3. Lokale belastingen **p. 71**
4. Medewerking van gemeenten bij schadevergoedingen **p. 72**

Tot slot **p. 74**

Literatuur **p. 75**

Hoofdstuk 2

Panden en landerijen binnen het werkgebied van de voormalige Joodse gemeente Zaltbommel die kort voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog in handen waren van Joden

I
Door Joden gehuurde woningen, alle in Zaltbommel

Oliestraat 50A **p. 77**

Waterstraat 6 **p. 78**

Korte Steigerstraat 4 **p. 79**

Gasthuisstraat 31 **p. 80**

Oude Vismarkt 4 **p. 82**

Nonnenstraat 27 **p. 83**

Boschstraat 91 (89) **p. 85**

II
Eigendomspanden met eventueel ander onroerend goed, in eigendom van in Zaltbommel wonende Joden

1
Gamerschestraat 13,
met achtergelegen opslagruimte in de Kloosterstraat en een loods aan het begin van de Beersteeg, kad. G 743.
p. 86

2
Gamerschestraat 21/23,
met een loods aan het begin van de Beersteeg, kad. G 549.
p. 92

3
Gamerschestraat 27
p. 96

4
Gamerschestraat 29,
met Waterstraat 33, Korte Tolstraat 6 en landbouwgrond in Zaltbommel en Kerkdriel.
p. 99

5
Gamerschestraat 53, volledigheidshalve.
p. 110

6
Waterstraat 2
p. 111

7
Boschstraat 15,
met het achtergelegen ongenummerde perceel kad. A 2481 en Maasstraat 8.
p. 116

8
Boschstraat 32
p. 121

9
Boschstraat 39,
met schuur of werkplaats (slachterij) op de hoek aan de noordzijde van de Ruiterstraat-Korte Strikstraat, kad. A 1245.
p. 125

10
Boschstraat 65,
met Kloosterstraat 12 t/m 16 en Regulierstraat 2 t/m 8, in gedeeld Joods eigendom. Verder Korte Strikstraat 6 t/m 16 en Heilige Geeststraat 1 t/m 5, in gedeeld eigendom met een niet-Jood. Als laatste Kerkstraat 11.
p. 130

11
Nonnenstraat 29
p. 135

12
Boschstraat 72
p. 137

13
Gasthuisstraat 14,
met Kerkstraat 1 en 3, Verder in Kerkdriel Pietersdijjk 10 met landbouwgrond, en in Alem een pand ter hoogte van thans Sint Odradastraat 25.
p. 139

14
Kerkstraat 47
p. 147

15
Ruiterstraat 13 en 15/17

p. 150

16
Koningin Wilhelminaweg 44, adres vóór 1946: Stationsweg 40
p. 154

17
Koningin Wilhelminaweg 86, adres vóór 1946: Stationsweg 68,
met naastgelegen boomgaard. Verder in het gebied Aalst/Poederoijen/Zuilichem diverse percelen landbouwgrond, waarvan enkele in gedeeld eigendom met niet-Joden. In Aalst een huis, Aalst, kad. A 793, en in Nederhemert een huis kad. A 302 (thans grondgebied van Brakel). In Zaltbommel, Rossum en Driel meerdere percelen landbouwgrond.
p. 162

III
Landerijen van Joodse industriëlen uit Haarlem en omgeving

Landbouwgronden in de buurt van resp. Ammerzoden, Poederoijen en Aalst en van Zuilichem.
Van Simon de Kadt
p. 169

Van Nathan Cohen
p. 173

IV
Eigendommen van in Rossum wonende Joden

1
Maasdijk 72,
met achtergelegen huisje (kad. B 2278), een boomgaard en verder landbouwgrond in Kerkdriel.
p. 175

2
Koningstraat 8 en Koningstraat 9
p. 179

3
Kerkstraat 22
p 184

V
Eigendommen van in Herwijnen wonende Joden

Waaldijk 44 en Molenstraat 10. Met kad. Herwijnen E 2305, twee woonhuizen, thans Waaldijk 30 en 32, verder het binnendijkse pand kad. E 2309. Daarnaast vele percelen landbouwgrond in de buurt

van Herwijnen, Hellouw en Haaften, en een huisje in Brakel, dat gestaan heeft ter hoogte van Gortstraat 21.
p. 187

VI

Landbouwgronden in Herwijnen en Haaften van buiten het gebied wonende eigenaren
p. 203

VII

Buitencategorie: een stuk land in Alem, genaamd het 'Tweede Vorstengeslacht'
p. 204

VIII
De synagoge en andere eigendommen van de Joodse gemeente van Zaltbommel
p. 205

Hoofdstuk 3

Basisgegevens over de voornaamste goederencomplexen van eigenaren binnen het werkterrein van de voormalige Joodse gemeente Zaltbommel

1
Gamerschestraat 13 en toebehoren **p. 207**

2
Gamerschestraat 21/23 en toebehoren **p. 212**

3
Gamerschestraat 27 **p. 219**

4
Gamerschestraat 29 en toebehoren **p. 221**

5
Gamerschestraat 53, volledigheidshalve **p. 239**

6
Waterstraat 28 **p. 242**

7
Boschstraat 15 en toebehoren **p. 245**

8
Boschstraat 32 **p. 253**

9
Boschstraat 39 en toebehoren **p. 256**

10
Boschstraat 65 en toebehoren **p. 262**

11
Nonnenstraat 29 **p. 277**

12
Boschstraat 72 **p. 281**

13
Gasthuisstraat 14 en toebehoren **p. 286**

14
Kerkstraat 47 **p. 297**

15
Ruiterstraat 13 en 15/17 **p. 300**

16
Koningin Wilhelminaweg 44 **p. 304**

17
Koningin Wilhelminaweg 86 en toebehoren **p. 308**

Landerijen van de industrieel Simon de Kadt **p. 325**

Landerijen van de industrieel Nathan Cohen **p. 336**

1
Maasdijk 70 Rossum en toebehoren **p. 342**

2
Koningstraat 8 en Koningstraat 9 Rossum **p. 349**

3
Kerkstraat 22 Rossum **p. 355**

Waaldijk 44 en Molenstraat 10 Herwijnen met toebehoren **p. 359**

Landerijen van Wijzenbeek en Van Straten in Herwijnen en Haaften **p. 379**

Buitencategorie: land in Alem, ‘Tweede Vorstengeslacht’ **p. 384**

1.
Burgerlijke gemeenten en goederen van Joodse eigenaren tijdens de oorlog

Inleiding

De laatste jaren groeit de belangstelling voor de rol van gemeentelijke overheden tijdens de Jodenvervolging in de Tweede Wereldoorlog. Daarbij gaat het met name over de eigendommen en tegoeden van de Joodse inwoners.
Steeds meer informatie duikt op over gemeenten die zich tijdens de oorlog huizen en grond van weggevoerde Joodse inwoners toe-eigenden, over achtergelaten Joodse inboedels die geplunderd werden door gemeenteambtenaren, over uit concentratiekampen teruggekeerde Joden die door hun gemeente een rekening gepresenteerd kregen voor gemeentelijke lasten die ze tijdens hun afwezigheid niet hadden betaald, etc. Notarissen, behorend tot een beroepsgroep met een reputatie van respectabiliteit, hebben zich niet onbetuigd gelaten wanneer het ging om overdrachten van Joodse eigendommen. Op de makelaars en financiers van destijds was eveneens het nodige aan te merken, om nog maar te zwijgen van de kopers van Joodse eigendommen die te gelde werden gemaakt. Veel lieden waren er als de kippen bij om hun voordeel te doen met de goederen van gedeporteerde Joden. Besmette goederen waren het, en de meerderheid van degenen die zich hiermee inlieten moet daar kennis van hebben gehad.
Een aantal gemeenten heeft zich naar aanleiding van enkele algemene publicaties verdiept in de toenmalige handel en wandel van hun organisaties op dit gebied. Met name de publicatie van de zogenaamde 'Verkaufsbücher' door een samenwerkingsverband van het Nationaal Archief en het kadaster, heeft dit soort onderzoek geïntensiveerd. Overal in Nederland gaven gemeenten opdracht tot het verrichten van historisch onderzoek, met als doel de rol van hun organisatie inzake met name Joods vastgoed te belichten op basis van historische bronnen. Dat heeft in sommige gemeenten al opmerkelijke resultaten opgeleverd.

Ook de gemeente Zaltbommel, die eens een bloeiende Joodse gemeenschap huisvestte, heeft opdracht gegeven tot een historisch onderzoek naar de manier waarop de gemeente tijdens de Tweede Wereldoorlog omging met de eigendommen en bezittingen van Joodse inwoners. Daarbij worden tevens de omliggende gemeenten meegenomen en eigendommen van elders wonende Joden. Het onderzoeksterrein is namelijk het grondgebied van de voormalige Joodse gemeente Zaltbommel, een religieuze entiteit. Beter is het daarom misschien te spreken van het *werk*gebied. Tot de Joodse gemeente Zaltbommel behoorden behalve de burgerlijke gemeente Zaltbommel de huidige burgerlijke gemeente Maasdriel en de dorpen Haaften, Tuil, Hellouw, Herwijnen en Waardenburg uit de huidige gemeente West Betuwe. In een aantal dorpen uit die burgerlijke gemeenten waren kort voor de oorlog en tijdens de eerste oorlogsjaren Joden gevestigd. Dat waren er veel minder dan in, pakweg, 1875, een gevolg van de trek van het platteland naar de (grote) stad die binnen de Joodse gemeenschap erg sterk was.

Binnen de Joodse gemeente Zaltbommel woonden kort voor het uitbreken van de oorlog zo'n 70 Joden. Zij waren 'geassimileerde Joden', dat wil zeggen, ze namen volop deel aan het sociale leven in de stad en sloten zich niet af van de wereld buiten Zaltbommel. Ze waren in hun geloofsbeleving behoorlijk ruimdenkend en zeker geen aanhangers van streng orthodoxe overtuigingen. Uiterlijke kenmerken van hun cultuur, zoals bepaalde kleding of vrouwenpruiken, toonden ze in het dagelijks leven niet, op mogelijk een paar uitzonderingen na.[1]

[1] De Joodse Bob van Dijk vermoedde dat mevr. Van Blijdenstein een pruik droeg, verwijzend naar een foto van haar, zie p. 106. RAR, 3497, Collectie kleine aanwinsten Bommelerwaard, 2525, herinneringen van Bob van Dijk, 1985.

De verhoudingen met de plaatselijke overheid waren goed, te oordelen naar een krantenartikel dat in 1939 verscheen ter gelegenheid van het 75-jarige jubileum van de synagoge van Zaltbommel. Na de feestrede van dr. Sluys, secretaris van de Nederlands Israëlitische Hoofdsynagoge in Amsterdam, voerde onder andere wethouder Jac. Mooring het woord namens de gemeente Zaltbommel.[2]
Twee jaar later waren de relaties tussen de burgerlijke en de Joodse gemeente Zaltbommel veel gecompliceerder geworden. Nederland werd in mei 1940 bezet door nazi-Duitsland, na vijf dagen strijd te hebben geleverd tegen de agressor. Deze machtsovername had verstrekkende gevolgen op alle gebied. Wethouder Mooring is na de Duitse machtsovername op een zijspoor gedirigeerd en werd in september 1942 officieel ontslagen. Dr. Sluys is in 1943 in Sobibor vermoord door de Duitsers.[3]
De situatie die hier is geschetst preludeert op het probleem dat centraal staat in dit onderzoek. Namelijk in hoeverre de bestuurders en de ambtenarenapparaten van de toenmalige gemeenten binnen het werkgebied van de Joodse gemeente Zaltbommel tijdens de oorlog betrokken waren bij dubieuze handelingen met Joodse eigendommen en bezittingen waardoor Joden werden benadeeld. Hetzelfde wordt onderzocht ten aanzien van het notariaat.

Om een idee te geven van wat in materieel opzicht op het spel heeft gestaan, kunnen alvast de volgende aantallen genoemd worden. De Joodse huiseigenaren binnen het werkgebied zijn tijdens de oorlog beroofd van in totaal 59 panden, die zij uiteraard niet allemaal bewoond hebben.
Dat wil zeggen:
41 woonhuizen of woon-winkelhuizen binnen en buiten Zaltbommel, inclusief eventueel de bijbehorende bedrijfsgebouwen, en zes loodsen, pakhuizen of schuren. Deze waren eigendom van Joodse eigenaren die in Zaltbommel woonden of, in een enkel geval, van elders wonende naaste verwanten,
vijf huizen van Joodse eigenaren uit Rossum,
zes huizen en één schuur van Joodse eigenaren uit Herwijnen, die daar op één huisje na stonden.[4]

Joodse huurders die in Zaltbommel woonachtig waren raakten in totaal zeven huurwoningen kwijt. Alle inboedels en winkelinterieurs, bedrijfsmiddelen en voorraden die in de door Joden bewoonde of als bedrijfsruimte gebruikte panden stonden, werden in principe door de Duitsers geconfisqueerd en afgevoerd en/of verkocht.
Daarnaast werden tal van percelen landbouwgrond van uiteenlopende afmetingen onteigend van Joden die binnen en buiten het werkterrein woonden, waaronder uitgebreide complexen van twee Joodse industriëlen uit Haarlem en omgeving.

[2] RAR, Krantencollectie, 'Zaltbommelsch Nieuws- en Advertentieblad', 23 juni 1939.
[3] Zie de website www.joodsmonument.nl.
[4] Er is zoveel mogelijk uitgegaan van kadastrale aanduidingen. In het geval van blokjes huurwoningen in de kleine straatjes van de binnenstad van Zaltbommel die eigendom waren van de Joodse verhuurders, ligt de situatie wat moeilijker. In één geval werd het eigendom van tien huisjes gedeeld met een niet-Joodse eigenaar. Daarom is hier uitgegaan van vijf woningen.

I Have en goed in de archieven

1. Administratie van onroerend goed

Het onderzoek gaat uit van een letterlijk vaste basis, namelijk het onroerend goed dat in Joodse handen was. Vertrekpunt is de meest solide, objectieve, zij het saaie, administratie van onroerend goed in Nederland: die van het kadaster.
De meeste leden van de Joodse gemeente Zaltbommel waren wel eigenaar of mede-eigenaar van één of meer panden en van stukken grond. Een minderheid van hen huurde of pachtte. Wat de landerijen betreft bleef de omvang van de eigendommen bescheiden en waren ze veelal sterk versnipperd. Dat was hier een algemeen verschijnsel op het vooroorlogse platteland. Twee eigenaren van buiten de Bommelerwaard, Joodse industriëlen, hadden grote stukken grond in het gebied, maar ook die vormden geen aaneengesloten geheel. De huizen en gronden werden nogal eens op openbare verkopingen aangeschaft, in de tweede helft van de 19de eeuw en de eerste helft van de 20ste eeuw de meest voorkomende manier om vastgoed te verwerven, als het niet via erfenissen bij de eigenaren belandde.

Kadaster
Alle ontwikkelingen die met de eigendomsrechten van onroerend goed te maken hebben, dat wil zeggen huizen, bedrijfspanden en landerijen, zijn in principe aan de hand van de leggers van het kadaster en het daaraan gekoppelde Hypotheekregister 4 te volgen. In dit openbare register worden overdrachten van vastgoed bijgehouden. Het bestaat grotendeels uit afschriften van notarisakten, die ook in de archieven van de betrokken notarissen worden bewaard, alleen zijn die vanwege de openbaarheidsbeperkingen nauwelijks toegankelijk voor de periode vanaf circa 1935.
In de oorlog zijn de onroerende goederen van Joodse eigenaren door de Duitse bezetter geconfisqueerd en werden hun bedrijven geliquideerd. De confiscatie van panden werd op de kadastrale leggers en in het Hypotheekregister 4 vastgelegd, meestal in de marge.

Administraties van de bezetter
De Duitse autoriteiten hielden een eigen registratie bij van de verkopen van 'Jodenhuizen' in de oorlog, met vermelding van de kadastrale aanduidingen, de verkoopprijzen en de namen van de Joodse eigenaren en kopers: de 'Verkaufsbücher'. Deze zijn voor een groot deel bewaard gebleven en werden, zoals gezegd, een aantal jaren geleden digitaal toegankelijk gemaakt voor een breed publiek.[5]
In het archief van het ministerie van Landbouw bevindt zich de administratie van landbouwgronden, die in 1941 door de Joodse eigenaren zelf moesten worden aangegeven bij de Duitsgezinde autoriteiten, waarna ze gedwongen werden verkocht of - wanneer dat niet lukte - verpacht. Bij deze transacties is op de kadastrale legger geen aantekening toegevoegd met een verwijzing naar de betreffende Duitse verordening die de transacties in gang zette. Wél werd een aantekening gemaakt bij de leggerartikelen die gingen over landbouwgronden van Joodse eigenaren in een vijandig land, dat wil zeggen een land dat met Duitse 'Derde Rijk' in oorlog was.

Wat Joodse bedrijven betreft was de gebruikelijke gang van zaken dat de 'Niederländische Grundstücksverwaltung', de 'NGV', de onroerende goederen van Joden confisqueerde. De liquidatie van kleine bedrijven werd door het bezettende gezag opgedragen aan de 'Omnia

[5] Zie: labs.kadaster.nl/demonstrators/verkaufsbucher-zoeken, en via de website van het Nationaal Archief (NA): Verkaufsbucher_NBI Archief-mei-2019.zip.

Treuhandgesellschaft', een Duitse accountantsfirma die daarin was gespecialiseerd. Omnia Treuhand, kortweg 'Omnia', was een landelijke organisatie, beheerd door de Duitsers, die voor de NGV werkte. Zowel de NGV als de Omnia functioneerde buiten de gemeenten om.
Beide administraties werkten samen met een collaborerende makelaarsfirma die geconfisqueerd onroerend goed onder de naam 'ANBO' voor hen beheerde, verkocht of verhuurde, het 'Algemeen Nederlandsch Beheer van Onroerende Goederen'. De gang van zaken was afwijkend bij onroerende goederen van Joodse eigenaren die in een vijandig buitenland gevestigd waren, zoals de Verenigde Staten.[6]
In de praktijk waren de procedures niet altijd uniform, zodat het wel voorkwam dat panden die officieel door vertegenwoordigers van de ANBO beheerd zouden moeten worden, via de gemeente werden verhuurd. Dat gebeurde bijv. met het huis van Van Gelder aan de Maasdijk in Rossum.[7]

De gemeenten
Gemeentelijke overheden staan buiten de kadastrale registratie van onroerend goed, omdat deze landelijk is geregeld. Wel bewaarden de gemeenten kopieën van kadastrale leggers, veelal met alfabetische toegangen op de namen van eigenaren. Gemeentelijke belastingen op de waarde van het onroerend goed dat door het kadaster was geregistreerd waren tijdens de Tweede Wereldoorlog niet aan de orde, dit was een zaak van de landelijke belastingen. In verband met de Joodse eigendommen en bezittingen in de gemeente Zaltbommel en naburige gemeenten worden voornamelijk gemeentelijke heffingen genoemd, zoals straatgeld en rioolrechten. Daarnaast werden door de waterschappen lokale belastingen geheven, zoals polderlasten en districtsbijdragen.[8]
Provinciale belastingen of heffingen zullen wel zijn voorgekomen, maar komen in de stukken over de Joodse tegoeden voor zover bekend niet aan bod. De vraag is of deze lokale belastingen bij afwezigheid van Joodse eigenaren door de Duitse beheerder of de oorlogskopers/huurders werden betaald, of dat na de oorlog soms een naheffing kwam voor rekening van de nabestaanden van vermoorde Joden, dan wel teruggekeerde Joodse inwoners.
In veel gemeenten hadden en hebben eigenaren van opstallen de ondergrond waar deze op zijn gebouwd in erfpacht van de gemeente. Deze erfpachten werden in principe geregistreerd door het kadaster. In Zaltbommel was dat het geval met twee bedrijfspanden van Joodse eigenaren in de buurt van de Beersteeg.[9]

Het notariaat
Onroerend goed kan in Nederland vrijwel uitsluitend worden overgeschreven na tussenkomst van een notaris. Deze stelt een overdrachtsakte op, waarna de akte voor dezelfde notaris gepasseerd wordt. Tijdens de Tweede Wereldoorlog traden vertegenwoordigers van deze beroepsgroep nogal eens op in ronduit dubieuze zaken die met Joodse eigendommen te maken hadden. Sommigen maakten daarbij vuile handen. In het kader van dit onderzoek duiken meerdere notarissen op die bekend stonden als 'NSB-notaris'. Dat waren notarissen die ofwel NSB'er waren, of, zoals in het geval van Van der Waal, positief ten opzichte van de NSB stonden. Een aantal van hen is na de oorlog veroordeeld.[10]
Opvallend is dat een groot deel van de NSB-kopers van lokale panden die eens van Joden geweest waren, gebruik maakte van gelijkgezinde notarissen uit Den Haag en Rotterdam. Dat gold voor de

[6] K. Meijer, E 100 en de naoorlogse rechtspraak met betrekking tot onroerend goed, Nijmegen 2008, 19, 20
[7] Regionaal Archief Rivierenland (RAR), 3004, Archief gemeente Rossum, 956.
[8] Genoemd in het dossier van de NSB-burgemeester Boll, in: NA, toegangsnr. 2.09.16.02, Archief van het Nederlands Beheersinstituut (NBI), 39170, dossier J. Boll.
[9] Kadastrale legger en Regionaal Archief Rivierenland (RAR), 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 961 t/m 966, grootboeken 1940-1945, en 801, stukken Bouw- en Woningtoezicht en Gemeentewerken.
[10] Zie de lijst van veroordeelde notarissen op de website van Pointer en Schütz (2016), 281, 343.

NSB-burgemeester Boll, voor G. van Santen, C.J. van Hekezen, L. van Zandwijk, P.J. Wismeijer, allen NSB'ers, en voor W.C. Macleane, geen NSB'er, maar wel door huwelijk verwant aan een vooraanstaande NSB'er uit Herwijnen. De plaatselijke notarissen werden voor deze transacties nauwelijks ingeschakeld. Notaris Eblé uit Gorinchem bijv. stelde wel een verkoopakte op voor een paar stukken land die Wismeijer in Herwijnen aanschafte, maar Wismeijers grote aankoop, een 'Joods huis' met bijbehorende grond in de Molenstraat in Herwijnen, werd afgewikkeld door de NSB-notaris (tevens NSB'er) Van Meurs uit Rotterdam.

Het was geen toeval dat burgemeester Boll bij de meeste transacties voor NSB-notarissen als tussenpersoon fungeerde. Dat was onderdeel van een handige constructie waaraan de NGV en de collaborerende notarissen meewerkten.[11] Zijn rol als tussenpersoon leverde Boll mooie bedragen op. De NSB'er Sonneveld, die zich erop beroemde dat hij Boll niet nodig had gehad bij zijn aankoop, hield het vermoedelijk om die reden bij een notaris in Ammerzoden.[12]

De akten ten aanzien van 'Joods vastgoed' dat voor de plaatselijke notarissen werd getransporteerd, gingen voor het overgrote deel over verkopen van onteigende Joodse goederen aan niet-NSB'ers. Dat de lokale notarissen nauwelijks werden betrokken bij NSB-transacties met onroerende goederen, kwam wellicht ook vanwege het feit dat daarbij veelal onder de tafel met geldsommen werd geschoven. Ook andere onwettige slimmigheden kwamen voor, praktijken waar de lokale notarissen misschien niet zoveel van moesten hebben, tenminste niet binnen hun eigen werkterrein.[13]
Notaris Landweer uit Ammerzoden was, zoals gezegd, de enige lokale notaris buiten Zaltbommel die een belangrijke aankoop van geroofd Joods goed door een NSB'er vastlegde, namelijk van het huis Gamerschestraat 29 in Zaltbommel, dat in handen kwam van Peter Sonneveld uit Hedel.
Begin 1943 is de aankoop door Boll van het woon-winkelhuis van Heiman Wolf, Gamerschestraat 21/23, voor de Bommelse notaris Offermans gepasseerd. Dat was echter een bijzonder geval, omdat de Joodse eigenaren in 1939 naar de VS waren geëmigreerd. Sindsdien werd het pand beheerd door de in Den Haag wonende broer van H. Wolf, die in 1941 in zijn woonplaats overleed.[14]

Het is niet zo dat de NSB-oorlogsaankopen vooral aan het einde van 1942 en in 1943 plaatsvonden, toen de kameraden die geld te besteden hadden gretig de markt afroomden, waarna niet-NSB'ers vanaf 1943 hun gang konden gaan met de objecten die minder in trek waren. Althans, dat is geen duidelijke trend in dit deel van het land. Vanaf september 1944 viel de onroerend goed markt hier stil, omdat de Bommelerwaard en de Betuwe in een oorlogsgebied veranderden. Huiseigenaren liepen het risico dat hun panden beschadigd, of zelfs verwoest werden door de beschietingen over en weer.

[11] Schütz (2016), 283, 284.
[12] NA, toegangsnr. 2.09.09, Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR), 66941 I, dossier J. Boll.
[13] Piersma/Kemperman (2015), 68.
[14] Zie de site www.joodsmonument.nl.

Oorlogsschade in de Zaltbommelse Nieuwstraat, op een foto uit 1945. C. Metz.
Collectie RAR

De notarissen die zich in, of in de buurt van, Zaltbommel bezighielden met transacties van Joods vastgoed, waren niet duidelijk pro- of anti-Duits. Zij vertoonden over het algemeen de houding die typisch was voor het notariaat: dienstbaar en plooibaar, soms tot in het extreme. Zij hielden zich zoveel mogelijk op de vlakte, al lukte dat niet altijd even goed. De NSB-burgemeester van Zaltbommel, Jan Boll, wist bijv. dat notaris H. Oltmans er een sterke 'anti-gezindheid' op nahield. Toch heeft hij hem voor zover bekend niet het leven zuur gemaakt.[15]

Een aantal notarissen heeft ten gunste van Joodse landeigenaren meegewerkt aan zogenaamde 'schijnkopen': overdrachten van stukken landbouwgrond in Joodse handen, die zogenaamd door de vroegere pachters of anderen werden gekocht. Wanneer de bezetting voorbij zou zijn, zo was de mondelinge afspraak, zouden de percelen na de oorlog teruggaan naar de Joodse eigenaren of hun nabestaanden. Met name ten overstaan van notaris G.E. Landweer uit Ammerzoden blijken meerdere Joodse grondeigenaren dergelijke afspraken te hebben gemaakt, waar men zich na de bevrijding keurig aan gehouden heeft.
Na de oorlog bleven de notarissen even dienstbaar als ten tijde van de dubieuze oorlogstransacties die zij faciliteerden, maar nu voor de andere partij. Het leidde soms tot vreemde, zelfs absurde, situaties.

De rol van makelaars
Evenals notarissen verdienden makelaars en hun vertegenwoordigers aan iedere verkooptransactie. Ook zij speelden vaak een bedenkelijke rol tijdens de oorlog. In Zaltbommel en omstreken lijkt zich het overgrote deel van de transacties met onroerend goed in de oorlog buiten makelaars om te hebben afgespeeld. De enige makelaar die regelmatig wordt genoemd was H.M. van Zuidam. Aanwijzingen dat hij rechtstreeks heeft geprofiteerd van het aanbod van voormalige Joodse panden zijn er niet. Alleen het feit dat Van Zuidam in 1943 als één van de twee getuigen notariële akten ondertekende inzake de verkoop van twee Van Blijdenstein panden in Zaltbommel, zou erop kunnen wijzen dat hij bij die transacties betrokken was. De kopers waren resp. G.J. Blom uit Geldermalsen en A.A. Hoogsteder uit Culemborg, zo te zien geen NSB'ers. Van Zuidam deed verder vooral in huurpanden en het beheer daarvan.[16]
In het dossier van J.W. van der Heyden, makelaar te Hintham, die na de oorlog voor het Tribunaal te 's-Hertogenbosch moest verschijnen, lag een aanwijzing dat deze voor de NSB-burgemeester van

[15] NA, 2.09.09, CABR, dossier Boll, 66941 II, 1943.
[16] Van Zuidam adverteerde in de eerste oorlogsjaren in de plaatselijke krant als makelaar en houder van een administratiekantoor, adres Gamerschestraat 20, zie de krantencollectie van het RAR.

Zaltbommel enkele Jodenhuizen had getaxeerd. Namens het Bossche Tribunaal werd in november 1946 een brief gestuurd aan de toenmalige burgemeester van Zaltbommel met de vraag of in de archieven van Zaltbommel iets over deze zaak te vinden was. Mogelijk waren er ook ambtenaren in functie die zich dit konden herinneren. Het antwoord, de dato 23 december 1946, van loco-burgemeester Mooring was dat hier uit het archief niets over was gebleken. Op de herinneringen van destijds actieve ambtenaren is kennelijk geen beroep gedaan.[17]

2. Administratie van roerende goederen

Onder de roerende eigendommen van Joodse Nederlanders worden verstaan particuliere inboedels en bedrijfsinventarissen.
De bedrijfsinventarissen werden voor de Duitsers interessant na de gedwongen opheffing van Joodse bedrijven. Voorraden, inrichtingen en productiemiddelen vielen toen in handen van de Treuhand, die ze snel te gelde maakte wanneer het om kleine bedrijven ging. Zaltbommel en de naburige dorpen telden uitsluitend bescheiden tot zéér bescheiden Joodse ondernemingen. De Duitsers namen vanaf augustus 1941 deze goederen in, maar voorafgaand was vanaf juni 1940 al dezelfde procedure afgewerkt wat betreft Joden die in een land woonden dat met nazi-Duitsland in oorlog was.
De hele gang van zaken hield in dat Nederlandse Joden in de periode tussen de liquidatie van hun bedrijven en hun deportatie niet meer in hun eigen zaak konden werken. De financiën werden voor hen een probleem, want ze moesten ook hun vermogen, kostbaarheden, waardepapieren en contanten inleveren. Het leven werd ze in alle opzichten onmogelijk gemaakt, zie de onderstaande tijdslijn waarop de belangrijkste steeds ingrijpender maatregelen worden weergegeven waar Joden mee te maken kregen, met als dieptepunt hun voor de buitenwereld afgeschermde liquidatie in vernietigingskampen. Alle stappen van het proces werden in principe administratief vastgelegd en gecontroleerd, want zowel de Duitse als de Nederlandse bureaucratie werkte uiterst efficiënt, tot in de kleinste details.

Joodse inwoners waren verplicht om, kort voordat ze met onbekende bestemming zouden vertrekken, hun huissleutels in bewaring te geven op het gemeentehuis. Ze kregen daar conform de voorschriften een reçu voor.[18] In Rossum hebben niet alle hoofden van Joodse gezinnen met een 'reisvergunning voor Vught' zich in april 1943 hieraan gehouden. De twee gezusters Kalker hadden de huisdeur van het slot gelaten en waren met stille trom naar hun onderduikadres gegaan.[19]
De achtergelaten inboedels moesten vervolgens, zo waren de orders, naar een centrale opslag binnen de gemeente worden overgebracht. Daar mochten uitdelingen van worden gedaan aan mensen die armlastig waren. Burgemeester Boll van Zaltbommel liet levensmiddelen, kleding, linnengoed, serviesgoed e.d. uit Joodse inboedels niet opbergen in de centrale opslag in de voormalige synagoge van Zaltbommel, maar in het stadhuis. De dames van de nationaalsocialistische organisatie 'Winterhulp Nederland', onder wie mevrouw Boll, deelden deze goederen vervolgens aan arme gezinnen uit.[20]
Het was de bedoeling dat de grotere stukken huisraad naar oorlogsgetroffenen in Duitsland zouden gaan, maar aan de uitvoering van de verordening mankeerde het nodige. In Zaltbommel zijn veel goederen achtergebleven althans.[21] Ook bleken op dit gebied misstanden voor te komen waarbij de gemeente, beter gezegd gemeentepersoneel, betrokken was. In de Bommelse archieven zijn enkele

[17] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3176, wethouder J. Mooring tekende hier voor de burgemeester.
[18] Romijn (2006), 449.
[19] RAR, 3004, Archief gemeente Rossum, 956.
[20] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll: getuigenissen van Jan Gijsbert van der Werken, opzichter gemeentewerken, en de NSB'er Maarten den Haak, gemeentebode. Kooman (2008), 155.
[21] Kooman (2008), 154-156.

gevallen van dit soort gedrag geregistreerd, het aantal niet verifieerbare aantijgingen was veel groter.
De gemeenten konden de kosten voor het ontruimen van 'Jodenwoningen' en het in bewaring nemen van de inboedels bij het Departement van Binnenlandse Zaken in rekening brengen. Op een opgave van gemaakte kosten over de laatste maanden van 1943 door de gemeente Rossum was in maart 1944 echter vanuit Den Haag nog niet gereageerd.[22] De gemeente Zaltbommel ontving in augustus 1943 f 3,85 van de ANBO, de roofmakelaar die voor de NGV werkte, als bijdrage in de kosten van 'Jodenhuizen'.[23]
Zaltbommel werd vanwege de snel oprukkende geallieerden in september 1944 geëvacueerd, waarna het een hele tijd duurde voordat de inwoners konden terugkeren. Veel achtergelaten panden, ook die van niet-Joden, zijn toen geplunderd. Onder de plunderaars zouden volgens getuigenverklaringen na de oorlog personen geweest zijn die voor de gemeente en marechaussee werkten. Burgemeester Boll speelde een dubieuze rol, getuige het feit dat na de bevrijding spullen uit het huis van Arnold Hes bij hem thuis stonden. Ook verklaarden getuigen achteraf dat hij tijdens de evacuatie persoonlijk voorwerpen uit opengebroken (pak)huizen haalde.[24]

[22] RAR, 3004, Archief gemeente Rossum, 956.
[23] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 964, grootboek 1943.
[24] Kooman (2008), 155. NA, 2.09.09, CABR 66941 I, dossier Boll.

II Rechtspositie van Joden

De Duitsers hadden de gebruikelijke democratische en bestuurlijke procedures op landelijk niveau al snel na het begin van de bezetting van Nederland aan de kant geschoven. Het parlement functioneerde niet meer, terwijl de Nederlandse regering samen met het staatshoofd in Londen zetelde. Van daaruit werd geprobeerd invloed uit te oefenen op de gang van zaken in Nederland. De ambtenarij en de rechterlijke macht werden meer en meer gelijkgeschakeld en bogen mee met de Duitsers. Wie dat niet kon of wilde, had de keus uit opstappen of verzet plegen binnen de gelederen. De Duitsers bestuurden Nederland per verordening, met de uitwerking van een wet. Behalve de meer algemene verordeningen werden op een lager niveau bevelen, beschikkingen en maatregelen doorgevoerd.
Op deze manier werd een geolied systeem van totale roof opgezet, waar geen enkele Joodse Nederlander aan kon ontsnappen. In de stortvloed aan verordeningen die werden opgelegd zijn de volgende maatregelen te onderscheiden die de Joden eerst aantastten in hun maatschappelijk functioneren en naderhand in hun vermogens en hun roerende en onroerende eigendommen. Ze plaveiden het steeds steiler wordende pad bergafwaarts naar de totale uitroeiing, die, nadat de Joden van alles waren beroofd, spoedig zou volgen. Daar werd geen enkele ruchtbaarheid aan gegeven. De Duitsers waren erg bedreven in het verhullen van hun ware bedoelingen, zeker in de eerste oorlogsjaren.[25]

1. Marginalisering en eliminatie van Joden, tijdslijn

Vanaf oktober 1940 moesten Nederlandse ambtenaren de zogenaamde ariërverklaring ondertekenen, wat door de overgrote meerderheid braaf werd gedaan. Joden die overheidsfuncties hadden, in besturen zitting hadden of in de politiek actief waren, moesten hier vanaf november 1940 uittreden. Het ambtelijke apparaat werd op die manier binnen korte tijd 'geariseerd'.

In januari 1941 werden volle en gedeeltelijke Joden verplicht zich op het gemeentehuis te laten registeren volgens verordening (VO) 6/41. De lijsten werden op landelijk niveau doorgestuurd en centraal geregistreerd. Dankzij deze lijsten konden de massale deportaties van de Joden in 1942 en 1943 soepel worden uitgevoerd. De lijsten van Zaltbommel en omliggende gemeenten zijn niet bewaard in de betreffende gemeentearchieven. Wel rest de bekendmaking, door de burgemeester van Rossum, dat Joden zich dienden te laten inschrijven.[26]

Vanaf 1940 werden na de afkondiging van verordening 26/1940 de eigendommen ontnomen van Nederlandse Joden die naar een met de Duitsers in oorlog zijnd buitenland waren uitgeweken. Die verordening hield in dat hun roerende en onroerende goederen onder Duits beheer gesteld werden. Verantwoordelijk voor de uitvoering van de verordening was de 'Abteilung Feindvermögen' van het Generalkommissariat. Er werden administraties in het leven geroepen voor opgeslagen huisraad en handelsgoederen van Joodse bedrijven.
Verordening 26/1940 was van toepassing op de eigendommen van de familie Wolf te Zaltbommel, Gamerschestraat 21/23, op de boedel van de erven Van Blijdenstein, Gamerschestraat 29 Zaltbommel, op de landerijen van het echtpaar Blok-Wijzenbeek bij Hellouw en Haaften en van De Kadt in de buurt van Aalst en Ammerzoden. De laatste twee waren grondeigenaren op afstand. Ze woonden voordat ze naar het buitenland vertrokken ver buiten het onderzoeksterrein.

[25] Aalders, (1999), 125.
[26] RAR, 3004, Archief gemeente Rossum, 83.

De beheerder in de regio was de 'koopman' Carl Dönig te Arnhem, namens Omnia, officieel de 'Omnia Treuhandgesellschaft'. Het uitvoerende orgaan was de ANBO, die weer voor de NGV werkte. Op de kadastrale legger en in het Hypotheekregister 4 werden in principe aantekeningen gemaakt van de onteigeningen. De standaard formulering is: 'Op grond der verordening no. 26/40, inzake de behandeling van vijandelijk vermogen, onder beheer gesteld. Hierover mag dus niet worden beschikt. Reg. X 6/……
Beheerder: Carl Dönig Arnhem, Bakenbergscheweg 167.'

Met ingang van oktober 1940 dienden alle Joodse ondernemingen zich te laten registreren bij de 'Wirtschafstprüfstelle' van het 'Generalkommissariat für Finanz und Wirtschaft'. De volgende stap was het aanstellen van beheerders die de leiding over deze bedrijven kregen. Van hen hadden de 'Liquidationstreuhänder', oftewel 'Treuhänder', de opdracht over te gaan tot liquidatie van de Joodse ondernemingen. Daarnaast waren nog 'Verwaltungs-Treuhänder', oftewel 'Verwalter', actief, die het 'beheer' over de Joodse bedrijven voerden totdat ze leeggeroofd en wel konden worden verkocht. De opbrengsten kwamen vanzelfsprekend terecht bij de Duitse bezetter. De 'Verwalter' werkten in het algemeen met de grotere, goed renderende firma's, de 'Treuhänder' met kleine bedrijfjes waar de Duitsers snel vanaf wilden. Deze onteigening van Joodse bedrijven werd vanaf maart 1941 doorgevoerd.[27]
In Zaltbommel zijn op 31 oktober 1941 de bedrijven van Joodse textielhandelaren stilgelegd en de voorraden geblokkeerd. Ze kwamen in handen van 'Treuhänder', die bepaalden dat de onteigende eigenaren niet aan hun winkelgoederen mochten komen, maar die wel nauwgezet moesten beheren. De andere Joodse bedrijven werden op dezelfde manier ontmanteld. Omdat de afwikkeling van de roof zo lang duurde, zat onder andere de firma Van Dijk driekwart jaar lang opgescheept met een voorraad waar in principe goed op gepast moest worden.[28]
Winkelier Ies van Dijk vond hier iets op. Hij wist delen van zijn winkelvoorraad met behulp van een bevriende relatie met een paard en wagen 's nachts via een ander pand heimelijk af te voeren naar 'bewaaradressen' en knoeide in zijn boeken.[29] Ook zou hij volgens beschuldigingen van de NSB'er Den Haak, geuit in een brief aan burgemeester Boll van 30 mei 1942, goederen uit de zaak ruilen. Een klant leverde bijv. een heel goedkoop pak aan Van Dijk, die in ruil uit zijn geblokkeerde voorraad een kostuum van een veel betere kwaliteit verstrekte, uiteraard tegen betaling. Van Dijk was gestopt met het innen van oude vorderingen, wat volgens Den Haak betekende dat hij deze niet had aangemeld als Joods vermogen, zoals verplicht was.[30] Toen Van Dijk hier niet langer mee kon wegkomen, is hij op 9 augustus 1942 samen met zijn gezin ondergedoken op zijn ruim tevoren besproken onderduikadres in Hotel Gottschalk, op Waterstraat 21.[31]

Met ingang van augustus 1941 werd de strop dichtgetrokken wat betreft vermogens en waardevolle goederen van Joden. Het ging om de zogenaamde 'Liro-verordeningen' van 8 augustus 1941 (VO 148/41) en van 21 mei 1942 (VO 58/42). Deze hadden betrekking op contanten, bank- en girotegoeden, effecten, aandelen, sieraden, verzekeringspolissen, kunst, kostbaarheden, etc. Alles moest worden ingeleverd bij de Liro-bank in de Sarphatistraat te Amsterdam. De Liro-bank was voor de buitenwereld een bijkantoor van de Joodse bank Lippmann, Rosenthal en Co. aan de Nieuwe Spiegelstraat te Amsterdam. In werkelijkheid was deze bank onder misleidende naam een door de Duitsers opgetuigde en beheerde zelfstandige 'roofbank', waar eigendommen die aan de Joden waren ontnomen werden bewaard, of de opbrengsten ervan. Van daaruit werden ook weer goederen verkocht. Effecten van Joodse eigenaren konden door de Liro op de Amsterdamse Effectenbeurs in omloop worden gebracht. De Liro liet de financiële tegoeden en de opbrengsten van

[27] Aalders (1999), 136.
[28] Kooman (2008), 146.
[29] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 112.
[30] NA, 2.09.09, CABR 75357, BRvC, dossiernummer 364/47, Maarten den Haak.
[31] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 112.

verkochte goederen vervolgens in de Duitse rijkskas verdwijnen. De Vereniging voor de Effectenhandel (VvdE) speelde hier tijdens en na de oorlog een bedenkelijke rol in. Opbrengsten van geliquideerde Joodse ondernemingen en verkocht onroerend goed van Joodse eigenaren kwamen terecht bij een andere financiële instelling, de VVRA (Vermögensverwaltungs- und Rentenanstalt), die de bedragen eveneens naar Duitsland overmaakte. De VVRA hield zich niet rechtstreeks op met kleine bedrijfjes of relatief lage verkoopopbrengsten. Die waren voorbehouden aan de Liro, die via de VVRA de bedragen wegsluisde naar Duitsland. Bij de VVRA kwamen alle geldstromen samen die van en uit Joodse vermogens afkomstig waren. In Zaltbommel moest Ies van Dijk, eigenaar van een goed lopend, maar niet groot, bedrijf, aan de VVRA een overzicht sturen van alle schuldbekentenissen (totaal: f 6583,-) en hypotheken (totaal: f 18.700,-) die hij had uitstaan. Deze werden tijdens de oorlog te gelde gemaakt.[32]

Op het persoonlijke vlak werden in Nederland eveneens in 1941 verregaande maatregelen getroffen, die het Joodse landgenoten erg lastig maakten. In april 1941 werd verordend dat iedere Nederlander van 15 jaar en ouder in het bezit van een persoonsbewijs moest zijn, voorzien van een pasfoto. Aan Joden werden afwijkende persoonsbewijzen verstrekt, waarin een grote 'J' stond. Het systeem was in combinatie met de bijna perfecte bevolkingsadministratie vrijwel waterdicht.[33]

Dringen voor de fotozaak van H.W. van den Berg in de Bommelse Boschstraat. Hier werden de voor de verplichte persoonsbewijzen noodzakelijke pasfoto's gemaakt, 1941.
Collectie RAR

[32] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 53. Zie voor de algemene gang van zaken: http://www.oorlogsgetroffenen.nl/thema/rechtsherstel/01_Roof_ten_tijde_van_de_bezetting. Verder Meijer (2008), 19, en Aalders (2001), 78-95.
[33] De Jong, deel 5, eerste helft (1974), 445-458 en 529-535.

In de zomer van 1941 verschenen de bordjes 'voor Joden verboden', die ook binnen Zaltbommel en naburige gemeenten zijn aangebracht.[34]
De segregatie werd nog verder doorgevoerd door per 1 september 1941 Joodse kinderen uit het onderwijs te weren. Zij werden verplicht naar afzonderlijke scholen te gaan. In Zaltbommel en Rossum waren dat scholen voor lager en voortgezet onderwijs in 's-Hertogenbosch, Manuel van Straten uit Herwijnen moest naar een lagere school voor Joodse kinderen in Gorinchem.[35]
Het vervolg op deze maatregelen was het verplicht stellen van de duidelijk zichtbare Jodenster op de bovenkleding, met ingang van 3 mei 1942. De bewegingsvrijheid van alle als zodanig herkenbare Joodse Nederlanders kon vanaf toen op betrekkelijk eenvoudige wijze verregaand worden ingeperkt. Ondertussen waren in het westen van Nederland de gedwongen evacuaties naar de speciaal aangewezen Jodenbuurten in Amsterdam begonnen, enige tijd later gevolgd door de deportaties naar de concentratiekampen.[36]

In 1941 kregen de Nederlandse Joden te maken met twee belangrijke Duitse verordeningen die ditmaal leidden tot de confiscatie van hun onroerende goederen.

Op 27 mei 1941 is verordening 102/1941 uitgevaardigd, 'tot wering van Joden in het agrarisch bedrijfsleven'. Joodse grondeigenaren moesten aangifte doen van hun landbouwgrond. Zij dienden deze te verkopen, bij voorkeur aan de pachters, als de grond was verpacht. Iedere voorgenomen transactie werd in beginsel voorgelegd aan een zogenaamd 'Bureau voor Goedkeuring'. In het 'Archief van de Directie van de Landbouw, Afdeling Grond- en Pachtzaken', worden dossiers bewaard over gronden van Joodse eigenaren in Zaltbommel en omgeving die op deze manier zijn geregistreerd.[37] De afwikkeling van de procedures wordt zichtbaar op de kadastrale leggers en in het Hypotheekregister 4.

Verordening 154/1941 dateerde van 11 augustus 1941 en kwam neer op de liquidatie van Joods onroerend goed en hypotheken, waarbij het beheer door de bezetter werd overgenomen. Alle onroerend goed en daarop gevestigde rechten moesten bij de NGV opgegeven worden door de Joodse eigenaren zelf, met behulp van formulieren die bij de Kamers van Koophandel verkrijgbaar waren.
Bij de artikelen met betrekking tot de betreffende onroerende goederen op de kadastrale legger en in het Hypotheekregister 4 werd standaard genoteerd: 'Het op dit artikel voorkomend perceel is op grond van de verordening no. 154/41 inzake behandeling van Joodsch vermogen, onder beheer gesteld, hierover mag dus niet worden beschikt. Reg. X/…..
Beheerder: Niederländische Grundstücksverwaltung Den Haag, Juliana van Stolberglaan 10.'

[34] Bijv. RAR, 3004, Archief gemeente Rossum, 956: aan de achterkant van het aanplakbiljet 'Voor Joden verboden' staat dat de veldwachter deze biljetten aan etablissementshouders heeft uitgereikt op 29 januari 1942.
[35] Zie RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 1038. RAR, 3004, Archief gemeente Rossum, 37 nr. 16. Vos (2017), 28, 55, 84.
[36] Presser (1965), 30, 206, 207, 220.
[37] NA, 2.11.08.01, Archief van de Directie van de Landbouw, Afdeling Grond- en Pachtzaken, 115 t/m 117.

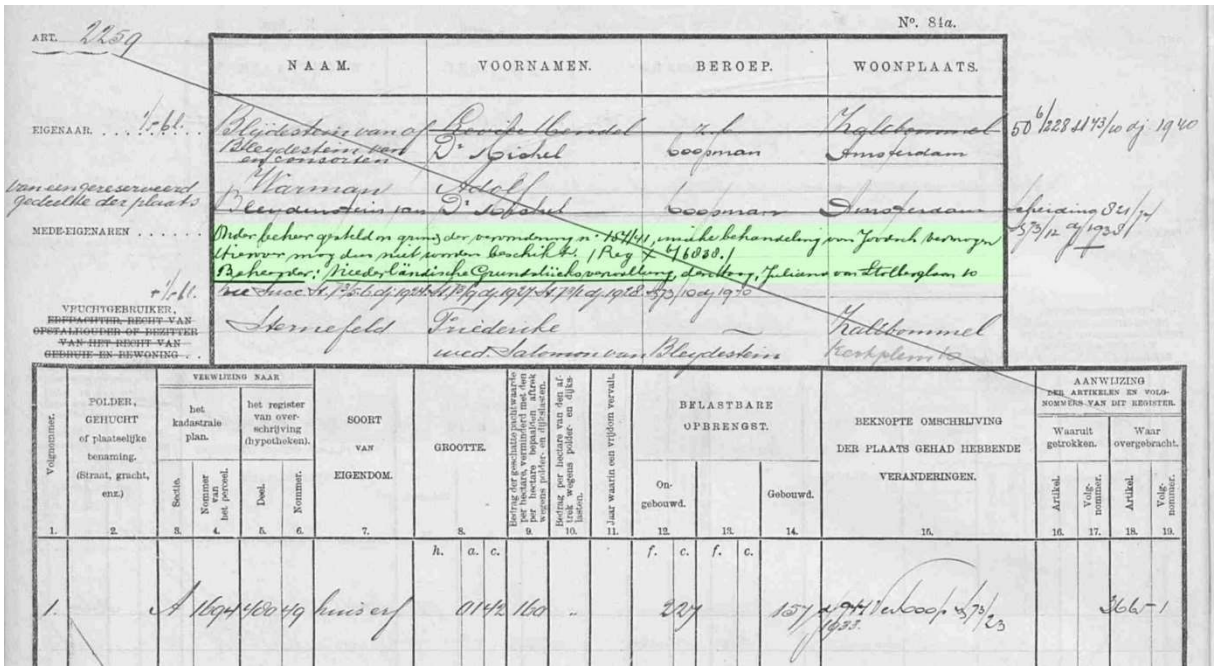

De neerslag van geïnstitutionaliseerde roof op de kadastrale legger. Leggerartikel met betrekking tot het pand Waterstraat 33 van de erven Van Blijdenstein te Zaltbommel, met de bekende aantekening over de onder beheerstelling.
Via de Kadasterviewer

De NGV had het beheer van deze goederen overgedragen aan de ANBO, die tenslotte de verkoop regelde. De opbrengsten gingen naar de Duitse roofbank. Dirk Hidde de Vries, NSB'er en makelaar uit Den Haag, was directeur van de ANBO. De Vries zette in het hele land een uitgebreide groep medewerkers aan het werk, ook in Zaltbommel. Uit gegevens van het gemeentearchief in Herwijnen blijkt dat een medewerker van de ANBO in 1943 een paar dagen zitting hield in een hotel in de buurt, waar geïnteresseerden in een 'Jodenhuis' zich konden melden. Vermoedelijk reisde zo'n man een bepaald rayon af, op zoek naar klanten.[38]
Het liep namelijk niet storm met de verkopen van de van Joden geroofde panden. Het probleem zat hem naar het schijnt in de beschikbaarheid van hypotheken aan degenen die niet voldoende contanten hadden om het vastgoed te kopen. Niet alle banken wilden aan NSB'ers en andere collaborateurs hypothecaire leningen verstrekken. Daarom is op initiatief van makelaar De Vries en de NSB-bankier Van Maasdijk eind 1943 de 'Landelijke Hypotheekbank' opgericht. Deze bank zou veel scheutiger zijn met het verschaffen van leningen met als onderpand 'besmette panden', zodat de overdracht in arische handen soepeler verliep. De president van de Nederlandse Bank, de NSB'er M. Rost van Tonningen, verstrekte uit de staatskas een krediet teneinde de bank te kunnen oprichten en te laten functioneren.[39]
In de praktijk lag de situatie wat ingewikkelder. De oprichting van de 'Landelijke' heeft in een aantal regio's niet zo veel uitgemaakt. Daar werd in de zomer van 1942 al intensief gehandeld in Joods onroerend goed, dus zonder tussenkomst van deze NSB-hypotheekbank. In de regio 's-Hertogenbosch echter, waar Zaltbommel en omstreken bij horen, lag de piek van deze verkopen in de tweede helft van 1943. Hier werd misschien wel degelijk geprofiteerd van de oprichting van de

[38] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[39] Meijer (2008), 21. De Jong, deel 5 eerste helft (1974), 606, 607. Verder www.oorlogsgetroffenen.nl, Onroerende goederen en hypotheken.

‘Landelijke’.[40] Overigens stond de NSB-makelaar De Vries erom bekend dat de kopers van door hem verhandelde panden een deel van het aankoopbedrag zwart moesten afrekenen.[41]

Burgemeester Boll, de bekendste en grootste NSB-oorlogskoper van Zaltbommel en omstreken, die in 1943 en 1944 meerdere keren toesloeg met huizen in Zaltbommel en Herwijnen, sloot in april 1944 bij de Landelijke Hypotheekbank een hypotheek af op het pand van B.S. Drievoet, Koningin Wilhelminaweg 86. Een eerdere hypotheek had hij afgesloten bij een particuliere, namelijk voor f 4000,- bij Adriana Jacoba Blom, weduwe van notaris Willem Eduard Roosenburg, te Wijchen, 1943. Het ging om het bedrijfspand annex woonhuis Gamerschestraat 21/23, het pand van Heiman Wolf.[42] In 1947 was er sprake van dat van mevr. Roosenburg, de hypotheekverstrekker van Boll, in een proefproces zou worden vastgesteld in hoeverre zij als geldschieter te goeder trouw was geweest. Zij had al dan niet onwetend een hypotheek verleend voor de aankoop van vijandelijk bezit. De kans bestond dat deze transactie niet rechtsgeldig was. Hoe dit is afgelopen, vermeldt het dossier van het Nederlands Beheersinstituut (NBI) helaas niet.[43]

2. Rechtsherstel na de oorlog

De Nederlandse regering, die in mei 1940 naar Londen was uitgeweken, greep in het buitenland naar het middel van de ‘wetsbesluiten’, met als doel het Nederlandse juridische bestel na de bevrijding op te tuigen. Deze besluiten, die aan de wieg staan van reguliere naoorlogse wetgeving, dateren alle uit 1944, en wel uit de periode waarin de geallieerden een grote aanval op de in Nederland aanwezige Duitse legers inzetten, de operatie ‘Market Garden’, in september en oktober van dat jaar.
De wetsbesluiten werden in de eind 1944 bevrijde provincies ten zuiden van de grote rivieren onmiddellijk van kracht. In de provincies ten noorden van de rivieren zijn ze pas in mei 1945 ingevoerd. Onder gewone omstandigheden zouden de wetsbesluiten ‘Koninklijke Besluiten’ genoemd worden, maar op deze manier wilde men duidelijk maken dat de besluiten door de regering in ballingschap waren genomen.[44] Na de bevrijding van heel Nederland werden ze aangeduid als Koninklijke Besluiten.
De volgende wetsbesluiten waren van belang voor het rechtsherstel ten aanzien van tijdens de oorlog geroofde Joodse eigendommen en hypotheken.

Wetsbesluit E 100 van 17 september 1944: Besluit Herstel Rechtsverkeer met betrekking tot de onder dwang gewijzigde rechtsbetrekkingen. Het uitvoerend orgaan was de Raad voor het Rechtsherstel. Herstel kon alleen plaatsvinden wanneer een belanghebbende daartoe een verzoek indiende. Besluit E 100 heeft verstrekkende gevolgen gehad, die leidden tot de vorming van vele kilometers archief. De afdeling Onroerende Goederen van de Raad voor het Rechtsherstel functioneerde tot 1959. De Raad had een afzonderlijke afdeling Rechtspraak die als onafhankelijk werd beschouwd, omdat ze los van de Raad voor het Rechtsherstel te werk ging.

Wetsbesluit E 93, eveneens van 17 september 1944, het Besluit Bezettingsmaatregelen. E 93 bepaalde door middel van drie lijsten, A, B en C, welke verordeningen van de Duitse bezetter werden gehandhaafd, welke buiten werking werden gesteld en welke geacht werden nooit van kracht te zijn geweest.

---

[40] Schütz (2016), 273-274.
[41] Piersma/Kemperman (2015), 68.
[42] Zie voor gegevens over het echtpaar Roosenburg-Blom: de website Wiewaswie.
[43] NA, NBI, 2.09.16.02, 39170, dossier J. Boll. In het archief van het NBI is geen dossier over mevr. Roosenburg-Blom aanwezig.
[44] De Jong, deel 9 (1979), eerste helft, 16.

Wetsbesluit E 133 van 20 oktober 1944, het Besluit Vijandelijk Vermogen. Het in Nederland aanwezige vermogen van vijandelijke staten, van vijandelijke onderdanen en van politieke delinquenten werd eigendom van de Nederlandse Staat en beheerd door het Nederlands Beheersinstituut. Dat deed hetzelfde wat betreft de vermogens van NSB'ers of leden van een nationaal-socialistische of fascistische organisatie en van personen die veroordeeld waren voor misdrijven genoemd in het Besluit Buitengewoon Strafrecht van 22 december 1943.

Op de kadastrale leggers zijn soms aantekeningen te vinden over het doorhalen van de beschikking met betrekking tot de NGV tijdens de oorlog. Soms wordt verwezen naar het wetsbesluit en de naoorlogse onder beheerstelling van het betreffende onroerende goed bij een daartoe aangestelde zaakwaarnemer, vaak een notaris of een financieel deskundige. Deze personen traden op namens het Nederlands Beheersinstituut. Dit soort aantekeningen werd lang niet zo consequent gemaakt als de aantekeningen over de onder beheerstelling van goederen tijdens de oorlog.
Het Nederlands Beheersinstituut vervulde een belangrijke rol tijdens het rechtsherstel en had zijn ontstaan te danken aan zowel besluit E 100 als E 133.[45]

Na de bevrijding hadden beroofde Joodse eigenaren of hun nabestaanden de volgende opties om hun eigendommen zoveel mogelijk terug te krijgen:

-rechtsherstel door middel van een minnelijke schikking voor de notaris. Daarbij gingen de partij van de Joodse eigenaar of nabestaanden te rade met de partij van de oorlogskoper, teneinde een officiële rechtsherstelprocedure te vermijden. Dat leidde er meestal toe dat de betrokken partijen instemden met een onderling overeengekomen regeling. Als deelnemende partijen waren hier doorgaans vertegenwoordigers van het Nederlands Beheersinstituut bij betrokken, evenals, als dat aan de orde was, vertegenwoordigers van hypotheekverstrekkers. Verreweg de meeste rechtsherstelprocedures met betrekking tot Joods eigendommen in en om Zaltbommel kwamen op deze wijze voor een notaris tot stand. Het grote voordeel van deze variant van rechtsherstel was dat de juridische kosten binnen de perken bleven.

-rechtsherstel na een onderhoud van de partijen met gedelegeerden van de Raad voor het Rechtsherstel, met als doel tot een schikking te komen. Wanneer rechtsherstel voor de notaris mislukte was dit de volgende mogelijkheid. Deze kwam in 1953 bijv. in beeld naar aanleiding van de oorlogsaankopen van de beruchte NSB'er Leendert van Zandwijk in Herwijnen. Zonder succes, beide partijen werden het niet eens over onder andere het exploitatiesaldo dat verrekend moest worden. Vervolgens heeft de rechtbank, dat wil zeggen de Raad voor het Rechtsherstel, in een officiële zitting de oorlogsaankoop door Van Zandwijk nietig verklaard.[46]

-rechtsherstel door middel van een gerechtelijke procedure voor de Raad voor het Rechtsherstel, die zitting hield in regionale rechtbanken. Dat kwam in een minderheid van de gevallen voor, omdat het een tijdrovende en kostbare procedure was die partijen liever vermeden, zie boven de uitspraak inzake Van Zandwijk uit 1953.

Soms heeft helemaal geen rechtsherstel plaatsgevonden, met name in het geval van gedwongen verkochte landbouwgronden van omgekomen Joodse eigenaren. Na de oorlog werd hier dan niets meer aan veranderd. Men ging er vanuit dat de transactie tijdens de oorlog tegen een acceptabele prijs had plaatsgevonden (zie boven, de uitleg bij wetsbesluit E 93). Dit ondanks het feit dat de grondprijzen sinds het begin van de jaren vijftig van de vorige eeuw flink stegen.

---

[45] Aalders (2001), 43-49. Verder: zie http://www.oorlogsgetroffenen.nl/thema/rechtsherstel/02_De uitvoering van_het rechtsherstel. Meijer (2008), inleiding: 6-16, en 45-48 en 80-82.
[46] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 974 nr. 147, 25 juni 1953.

Een voorbeeld: Martinus van de Laarschot, landbouwer te Kerkdriel, kocht in 1941 ingevolge de verordening 120/1941 van de erven van Abraham Mozes uit Rossum een perceel bouwland in het 'Blok Langewei' onder Kerkdriel, sectie A 19, groot 1 ha, 28 aren, 80 c.a. voor f 1680,-. Van de Joodse familie overleefde niemand de oorlog, er waren alleen verre verwanten. Er is geen verwijzing naar rechtsherstel na de oorlog, Van de Laarschot bleef eigenaar. Het perceel is in 1951 door hem verkocht tegen een veel hogere prijs dan zijn aankoopbedrag destijds: f 2835,-.[47]

In het kader van het rechtsherstel werden door het NBI zo snel mogelijk na de bevrijding 'bewindvoerders' aangesteld over de vermogens van toen nog als 'afwezigen' omschreven Joden die niet uit de kampen waren teruggekeerd. Over de vermogens van de andere partij, die van de 'landverraders' en 'vijanden', stelde de NBI 'beheerders' aan. Bewindvoerders waren meestal notarissen of nabestaanden, beheerders kwamen doorgaans uit de kring van boekhouders of ambtenaren die beroepsmatig financiën beheerden, althans in de gemeente Zaltbommel. Bewindvoerders moesten de vermogens van de afwezigen zo goed mogelijk in stand houden, terwijl beheerders de vijandige vermogens veelal begeleidden naar liquidatie ten behoeve van de Nederlandse staat.[48]

Bewindvoerders en beheerders lieten bij de aanvang van hun taken vaak een advertentie in de plaatselijk krant plaatsen, waarin zij iedereen die iets te vorderen had op, of verplichtingen had jegens, de persoon die onder hun beheer of bewind was geplaatst, verzochten zich bij hen te melden. Deze procedure was overigens niet uniek voor bewind- en beheerstellingen na de oorlog, maar algemeen gangbaar in dit soort gevallen. Alleen was dit na de oorlog een verplichting ingevolge het Koninklijk Besluit E 100 (= het Wetsbesluit E 100), en in het geval van collaborateurs het KB E 133.

OPROEP.

Bij beschikking van den Militair Commissaris van het District Geldermalsen, is ondergeteekende benoemd tot bewindvoerder ex art. 85 K.B. E 100 over de vermogens van:

1. den Heer Herman Joosten,
2. den Heer Louis Joosten,
3. Mevrouw Chisje Joosten-Blom,
4. Betje Joosten,
5. Max Joosten,
allen gewoond hebbende Boschstraat 39 te Zaltbommel;
6. den Heer Hugo Hes,
7. Mevr. Sara Hes-Groenewoud,
8. Kitty Hes,
9. Elly Hes,
allen gewoond hebbende Boschstraat 32 te Zaltbommel;
10. den Heer Elias Groenewoud,
11. Mevrouw Henriette Groenewoud-Hendrix,
beiden gewoond hebbende Mauritslaan 13, Rijswijk (Z H.).

Aan hen, die iets te vorderen hebben van-, iets verschuldigd zijn aan-, goederen, gelden, inboedel of andere waarden of bescheiden onder zich hebben van- of in eenigerlei rechtsbetrekking staan tot genoemde personen, wordt verzocht hiervan kennis te geven aan ondergeteekende vóór 8 September a.s.

Het niet voldoen aan dezen oproep is strafbaar ingevolge K.B. E 100.

De bewindvoerder,
H. OLTMANS,
Zaltbommel, Tolstraat 15.

Zie bijv. een advertentie die notaris Oltmans in 'De Bommelerwaard' van 31 augustus 1945 liet plaatsen, na zijn benoeming tot bewindvoerder over het gezin Joosten, het gezin Hugo Hes en het echtpaar Groenewoud-Hendrix:
'Aan hen, die iets te vorderen hebben van, iets verschuldigd zijn aan, goederen, gelden, inboedel of andere waarden of bescheiden onder zich hebben van – of in eenigerlei rechtsbetrekking staan tot genoemde personen, wordt verzocht hiervan kennis te geven aan ondergetekende …'

In dezelfde krant, pal onder het voorgaande bericht, had de tot beheerder over de ex-burgemeester Jan Boll benoemde H.M. van Zuidam, Gamerschestraat 20, Zaltbommel, een soortgelijk advertentie geplaatst met betrekking tot Boll.[49]

Ondergeteekende, door den Militair Commissaris in het District Geldermalsen, benoemd tot beheerder over den heer
JAN BOLL
te Zaltbommel, Gamerschestr. 16, verzoekt allen, die vorderingen op of schulden aan genoemden J. Boll, goederen en/of waarden van hem in hun bezit of onder hun berusting hebben of tot hem in eenigerlei rechtsbetrekking staan, hiervan zoo spoedig mogelijk doch uiterlijk 5 September a.s. schriftelijk opgave te doen.

Het niet-voldoen aan dezen oproep is strafbaar volgens de Kon. Besluiten Herstel Rechtsverkeer (E 100) en Vijandelijk Vermogen (E 133).

De beheerder,
H. M. VAN ZUIDAM,
Gamerschestraat 20, Zaltbommel

[47] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 867 nr. 31, 19 november 1941 en deel 956 nr. 75, 11 december 1951.
[48] Piersma/Kemperman (2015), 136
[49] RAR, krantencollectie, 'De Bommelerwaard', 31 augustus 1945.

Deze Van Zuidam was overigens volgens Boll de makelaar die hem in februari 1943 aan het pand van Heiman Wolf had geholpen, Gamerschestraat 21/23 te Zaltbommel.[50]

Een constante in de geschiedenis van het naoorlogs rechtsherstel is dat dat herstel buitengewoon traag verliep. Dat gold voor de procedures die moesten worden afgewikkeld, maar ook voor uitbetalingen wanneer die eenmaal toegekend werden. De bedragen die hiermee gemoeid waren werden in termijnen uitbetaald. Dat was voor teruggekeerde zakenlieden, die na de bevrijding investeringen moesten doen om hun bedrijf weer op te bouwen, erg frustrerend. Uit bijv. het Archief van Bob van Dijk blijkt dat zijn toch uitermate vasthoudende vader Ies van Dijk hier grote moeite mee heeft gehad, terwijl hij veel contacten met de bevoegde ambtelijke instellingen kon overlaten aan notaris Oltmans. Niet iedereen in zijn positie kon zich zo iemand veroorloven. De hele procedure hing jarenlang als een molensteen om zijn nek en moet hem zijn gemoedsrust hebben gekost.[51]

De Bommelse Joden en hun nabestaanden zagen na de oorlog maar zelden de volle 100 % terug van door hen of hun vermoorde familieleden verstrekte hypotheken. Hetzelfde gold voor andere aanspraken, waarvan de afwikkeling door de Nederlandse overheidsinstanties eindeloos duurde.[52] Lang niet alles werd gecompenseerd, terwijl dat wettelijk gezien soms wel goed mogelijk was. In Zaltbommel bijv. was de inboedel van Levie van Dijk en zijn vrouw flink geplunderd tijdens de oorlog, door NSB-bewoners en later evacués of andere personen op drift die in hun huis trokken. Bovendien was aan het woonhuis schade aangericht. Het echtpaar was kinderloos, en dat was volgens de bewindvoerder van het stel, mr. H. Obreen, de reden dat niet meer werk was gemaakt van de restitutie van oorlogsschade (meubels, de verdwenen auto), het derven van huren etc. 'Let wel, het echtpaar heeft geen kinderen, waren die er wel en zouden zij teruggekeerd zijn, dan zou er wel uitbetaald worden.' Aldus Obreen, die hoogstwaarschijnlijk de spijker op de kop sloeg.[53]
Een soortgelijke kwestie speelde voor de nabestaanden van het echtpaar Hendrix-Groenewoud uit Rijswijk (Zuid-Holland), dat onder andere Boschstraat 65 te Zaltbommel en verschillende percelen landbouwgrond bij Zuilichem had geërfd van Eduard Hendrix, vader van de echtgenote, Henriëtte Hendrix. De transacties met de landbouwgronden zijn na de oorlog niet teruggedraaid. De opbrengsten van de gronden zouden zijn opgegaan aan de aflossing van de schulden van het echtpaar, alleen worden die nergens gespecificeerd, wat toch redelijk bijzonder is.[54]
Uit de financiële overzichten van notaris Oltmans na de oorlog blijkt juist dat in 1948 op naam van het echtpaar een flink batig saldo is genoteerd. De vraag is waarom het NBI niet meer moeite heeft gedaan om het rechtsherstel rond te krijgen. Vermoedelijk speelde ook hier mee dat het echtpaar Hendrix-Groenewoud geen kinderen had. Met uitsluitend erfgenamen die niet nabij verwant waren, werd niet het onderste uit de kan gehaald.

[50] NA, 2.09.09, CABR 66941 I, dossier Boll, en NA, NBI, 39170, dossier J. Boll. Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 913 nr. 88, 1 april 1948.
[51] RAR, 3139, archief Bob van Dijk, 14, 34, 49, 61, 63, 113.
[52] Zie hiervoor: Aalders (2002), de conclusie, 359-376. Verder www.oorlogsgetroffenen.nl.
[53] NA, NBI, 2.09.16.03, 75791, dossier L. van Dijk, Zaltbommel.
[54] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 914 nr. 54, 30 maart 1948, en NA, NBI, 2.09.16.05, 82616, dossier E. Groenewoud, Rijswijk.

III Een gemeente in oorlogstijd

Gemeentelijke overheden waren tijdens de Tweede Wereldoorlog heel andere instanties geworden dan voor de oorlog het geval was. Daarom waren ze in staat tot handelingen die in het gebruikelijke, meer democratische, vooroorlogse bestel minder voor de hand zouden liggen, op zijn zachtst uitgedrukt. De verandering zette in 1941 in, met de revolutionaire verordening 152/1941 van Rijkscommissaris Seyss-Inquart, die zorgde voor de ontmanteling van de gemeentelijke en provinciale besturen. Wat ervan overbleef is verregaand genazificeerd. Gemeenten werden besmette organisaties, aangestuurd door de Duitse bezetter.
Conform verordening 152/1941 hebben de Duitsers op basis van het zogenaamde 'leidersprincipe' van hun nationaalsocialistische wereldordening per 1 september 1941 aan gemeenteraden en Provinciale Staten hun bevoegdheden ontnomen. Op dezelfde wijze hadden ze eind mei 1940 de Eerste en Tweede Kamer en de Raad van State buiten spel gezet. Daarmee was een einde gekomen aan de democratie op alle drie de niveaus, gemeentelijk, provinciaal en landelijk.

1. Leiders op meerdere niveaus

Voor de gemeenten betekende dit dat de uitoefening van de macht was voorbehouden aan de leider ('Führer'), oftewel de burgemeester. Die Führer had de optie wethouders aan te stellen of zittende wethouders te handhaven die een deel van zijn taken konden overnemen. Zij kregen echter slechts de status van ambtenaar en konden alleen met toestemming van de Duitsgezinde autoriteiten op hun post benoemd worden, dan wel hun posten behouden. De gemeenteraden werden opgeheven, evenals de colleges van Burgemeester en Wethouders. Wel konden de burgemeesters raadslieden (dus geen raadsleden) benoemen, eveneens met toestemming van hogerhand.[55]
Op provinciaal niveau ging de macht volgens dezelfde verordening 152/1941 naar de commissarissen van de provincies, die uiteraard geen Commissaris van de Koningin meer genoemd werden. De Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten van Gelderland werden eveneens officieel ontheven van hun taken, maar in de praktijk bleven gedeputeerden aan als ambtenaar. De commissaris van de provincie kon eveneens zogenaamde 'bestuursraden' en 'raadslieden' benoemen, die als ambtenaar in dienst kwamen.[56] Er waren zodoende op landelijk, provinciaal en gemeentelijk niveau besturen actief die bestonden uit 'leiders' met hun dienende ambtenarenkorpsen. Alle min of meer democratisch ingestelde bestuurslagen waren weggevallen. De dienende ambtenarenkorpsen op hun beurt moesten ook nog eens volgens het leidersprincipe worden ingericht. Het resultaat moest het beeld geven van een klassieke machtspiramide.
De hervormingen werden op gemeenteniveau niet in één keer ingevoerd, dat was organisatorisch en logistiek niet te doen. Veel burgemeesters, wethouders en raadsleden bleven in 1942 nog een tijdlang in functie. In Zaltbommel ruimde burgemeester Tutein Nolthenius het veld in januari 1942, na een conflict met de Duitse machthebbers.[57]

De autoriteiten benoemden vanaf 1941 zeker in de grotere plaatsen NSB-burgemeesters die de Duitse zaak van harte toegedaan waren. Dat gold ook voor Zaltbommel, waar de uit een Nederlandse vader en een Duitse moeder geboren, in Oost-Friesland (Duitsland) opgegroeide, Jan Boll op 9 mei

[55] Leiderprincipe: zie o.a. RAR, 3004, archief gemeente Rossum, 273. Via www.oorlogsbronnen.nl: digitale versie van verordening 152/1941, afkomstig uit het archief van Erfgoed Leiden en omstreken, dossier 6 van het archief van de gemeente Noordwijk. Bakker (2011), 120-125. Romijn (2006), 289-309.
[56] Verordening 152/1941, Bakker (2011), 121.
[57] Kooman (2008), 18, 19. RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, inleiding van de inventaris.

1942 zijn intrede deed. In zijn toespraak tijdens zijn met veel NSB-ceremonieel omgeven installatie als burgemeester van Zaltbommel op 30 mei 1942 was Boll duidelijk over het ambtenarenkorps van de stad: 'Gij moet vanaf heden wel begrijpen, dat hier het leidersprincipe geldt en maar één de verantwoordelijkheid draagt en dat is de Burgemeester. Zoo zal ieder die in deze gemeente een leiderspost heeft, of straks door mij toegewezen krijgt, voor zijn of haar afdeeling de volle verantwoording dragen.'[58]

Boll op het bordes van het stadhuis van Zaltbommel tijdens zijn intrede toespraak op 30 mei 1942. De gestrekte armen die de nationaalsocialistische groet brachten hoorden naar het schijnt niet bij gewone Bommelaren, want die lieten het afweten, maar waren van publiek dat de NSB-organisatie voor de gelegenheid had laten aanvoeren.
Collectie RAR

Boll ontsloeg in september 1942 de wethouders J. Mooring en G. van der Leeden, maar had hen in de praktijk al veel eerder vervangen door de NSB'er W.Th. Vernède, een belastinginspecteur. Deze overleed echter op 5 december 1942.[59] Verder maakte Boll gebruik van NSB-kadermensen in opleiding, die hij aanstelde als zijn persoonlijke assistenten. Het feit dat deze figuren niet officieel waren benoemd, maakt hun positie nogal ongrijpbaar. Ze werkten ook maar tijdelijk voor de gemeente Zaltbommel.[60]

[58] RAR, krantencollectie: 'De Bommelerwaard', 5 juni 1942.
[59] RAR, Krantencollectie: 'De Bommelerwaard', 25 september 1942, en RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten.
[60] Kooman (2008), 90-93.

De burgemeesters van kleinere gemeenten in de buurt van Zaltbommel mochten aanblijven van de Duitsers. Zij werden leiders binnen hun gemeentelijke organisaties en opereerden officieel zonder wethouders en raadsleden, aangezien die naar huis waren gestuurd. De burgemeesters hadden het niet gemakkelijk. Burgemeester Van Goelst Meyer van Rossum wist het tot 1942 vol te houden, maar moest toen onderduiken.[61] Hij werd vervangen door loco-burgemeester Neet, die waarnemend burgemeester van Hurwenen was geweest. Deze op zijn beurt dook in september 1944 onder, evenals de meeste burgemeesters in de Bommelerwaard. Die waren al geen NSB-vrienden, maar nu werd het functioneren hen vrijwel onmogelijk gemaakt. De SS-troepen en de Wehrmacht, die in deze periode in de Bommelerwaard de dienst uitmaakten, stelden een algehele 'Arbeitseinsatz' in, gedwongen tewerkstelling ten behoeve van het Duitse leger. Vanaf begin 1945 nam Boll de taak waar van burgemeester in de meeste gemeenten binnen de Bommelerwaard. In de chaos van de evacuaties van de zuidelijke dorpen eind 1944 is dat langs veel inwoners heen gegaan.[62]

2. De vele kanten van burgemeester Boll

Jan Boll ziet er op foto's in burgerkleding, dus zonder de NSB-pet die hem bepaald niet flatteerde, uit als een joviale man met een welgedaan hoofd. Hier was het 'schijn bedriegt'. De burgemeester was een groot deel van de oorlog een fanatieke NSB'er die erg dwingend kon zijn. Sommigen noemden hem een 'brutale' man, die met verbaal geweld en vasthoudendheid veel voor elkaar kreeg. Daarnaast was Boll een godsdienstig man, die ooit evangeliserend langs de deuren ging. Opvallend in zijn naoorlogse procesdossier is het grote aantal dominees dat hem gekend had in verschillende stadia van zijn loopbaan en een goed woordje voor hem deed. Bij zijn schoonfamilie hoorden enkele predikanten, dat zal zeker van invloed zijn geweest.[63] Bolls religieuze inslag bleef te merken in zijn NSB-toespraken, die soms wel erg veel weg hadden van protestantse donderpreken.[64]
Boll moest het niet van zijn intellectuele gaven hebben, getuige de opmerkingen die NSB-examinatoren maakten over zijn examen voor de burgemeesterscursus die door de NSB in 1941 was opgezet. Boll was hier enthousiast aan begonnen, maar het werkte demotiverend om te worden afgewezen als zijnde dom en moeilijk van begrip. Hoewel hij voor het examen gezakt was, kreeg Boll in januari 1942 op onnavolgbare wijze de functie van burgemeester van Zaltbommel aangeboden. Hij profiteerde hiermee van het feit dat de Duitse autoriteiten NSB'ers die als burgemeester aan de slag wilden, bepaald niet voor het opscheppen hadden.[65]
Binnen de partijorganisatie van de NSB, vanaf 1941 de enige politieke partij die was toegestaan in Nederland, had Boll het tot kringleider gebracht, een belangrijke functie op regionaal niveau, in dit geval de kring Rijnstreek, waar de toenmalige woonplaats van Boll, Bodegraven, bij hoorde.[66] Onder Boll ressorteerden de groepsleiders en propagandaleiders binnen deze kring. Boll gaf zich over aan een geliefde bezigheid in NSB-kringen, het aanbrengen, verklikken en zwart maken van mensen. Hij stelde voordat hij naar Zaltbommel kwam tal van inlichtingenrapporten op over jan en alleman.[67]
Toen hij burgemeester van Zaltbommel werd, bleef hij kringleider, zij het in een andere kring en met andere lokale leiders die hem moesten gehoorzamen en van inlichtingen voorzien. Een aantal van die

[61] RAR, 3013, Archief van A.F. van Goelst Meijer te Rossum, 1930-1995, 13.
[62] Kooman (2008), 254-256, 282. RAR, 3004, inleiding inventaris van het archief van de gemeente Rossum. NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll, en 2.09.09, CABR, 27817, dossier Van Zandwijk, over Jan Boll en de burgemeester van Herwijnen.
[63] Kooman (2008), 31, 32. NA, 2.09.09, CABR 66941 I en II en genealogische gegevens over de families Mollé en Heijnes aan de hand van de website Wiewaswie.
[64] Kooman (2008) 127, 128.
[65] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, inleiding, en Kooman (2008), 37-40.
[66] Kooman (2008), 33.
[67] Kooman (2008), 33, 34.

lokale NSB-leiders komt aan de orde in verband met de roof of aankoop van Joodse goederen in, of in de buurt van, Zaltbommel.
Het moet voor zijn tijdgenoten steeds onduidelijk zijn geweest of de burgemeester in specifieke gevallen zou optreden als de menselijke ambtsdrager - Boll scheen er behagen in te scheppen als volkse, vaderlijke burgemeester voor de dag te komen bij de bevolking - of als partijman - Boll kon ver gaan in het najagen van wat hij als de belangen van de NSB zag. Daarnaast was er nog een Boll die het niet nauw nam met andermans eigendommen, en een Boll die mensen die daarin nog verder gingen dan hij de hand boven het hoofd hield. Dat merkten de Bommelaren in de herfst van 1944, toen op een handvol stadgenoten na iedereen geëvacueerd was, met achterlating van huis en goed. Gedurende de korte periode dat Boll in de stad was eigende deze zich links en rechts allerlei etenswaren en drank toe ten behoeve van Wehrmachtsoldaten, SS'ers en degenen die in Zaltbommel waren achtergebleven, inclusief hemzelf en zijn medewerkers. Plunderaars en diefachtige lieden die in deze wetteloze periode hun kans schoon zagen, hadden niet zijn onverdeelde aandacht.[68]

Boll was kortom een vat vol tegenstrijdigheden, dat blijkt wel uit zijn dossier in het Archief Bijzondere Rechtspleging. Daarin zitten getuigenissen van mensen die hem prijzen, ook uit onverdachte hoek, en van mensen die hem afkraken. Zijn verbale wendbaarheid kwam hem erg van pas tijdens verhoren wanneer hij moest reageren op verklaringen die negatief voor hem uitpakten. Hij slaagde er vrijwel altijd in voor de dag te komen met een voor hem veel gunstiger versie van wat er gebeurd was. Een van de thema's waar hij op hamerde was dat zijn diplomatieke optreden voorkwam dat de fanatieke Duitsers die in de laatste oorlogswinter in de Bommelerwaard verbleven, nog meer ellende aanrichtten dan ze al deden. Ook zou hij met zijn doelgerichte optreden verschillende personen hebben kunnen redden van gedwongen tewerkstelling in Duitsland. NSB'ers die lager in rang stonden dan Boll voerden, soms bijna letterlijk, dezelfde argumenten aan tijdens hun processen.

Boll kwam, ook al vanwege zijn NSB-functie, bij veel partijleden binnen en buiten Zaltbommel over de vloer. Hij besteedde volgens sommigen een groot deel van zijn tijd aan dit soort bezoeken. Overal legde de burgemeester zijn oor te luisteren en kwam hij zodoende veel te weten van wat in Zaltbommel en omliggende dorpen speelde. Het feit dat ook hier veel NSB'ers en aanverwanten er blijkbaar een sport van maakten hun medemensen aan te geven en in een slecht daglicht te plaatsen, zal hem erg geholpen hebben.[69]

3. Het ambtelijk apparaat in Zaltbommel

NSB-burgemeesters kregen van hun partij de opdracht mee de ambtelijke organisaties binnen de gemeente over te laten nemen door partijgenoten, of hen op zijn minst de sleutelposities te laten bezetten. Boll heeft wel moeite gedaan, maar slaagde hier in Zaltbommel maar gedeeltelijk in, en nog minder in de naburige dorpen. Op een aantal posten in het Bommelse stadhuis kwamen weliswaar enkele NSB'ers terecht, maar veel ambtenaren waren en bleven van voor de oorlog. De topambtenaren, gemeentesecretaris Den Hollander en de gemeenteontvanger Ooms zijn samen met de hoofdcommies ter secretarie, de heer Koning, door Boll gehandhaafd, evenals de meesten van de lagere ambtenaren, voor zover deze door natuurlijk verloop of andere factoren buiten Boll om hun dienst niet verlieten. Bij de enkelingen die als ambtenaar werden aangetrokken, hoorde Gerrit Koster

[68] RAR, 3277, Collectie De Vries, 164, 197, 198.
[69] Zie voorbeelden hoe Boll te werk ging in: Kooman (2008), 179-193, 320, 321. NA, 2.09.09, CABR 66941 I en II, dossiers Boll en 2.09.09, CABR, 27817, dossier Van Zandwijk.

uit Franeker, die begin 1944 bij Boll solliciteerde. Koster had daarbij blijk gegeven van de juiste nationaalsocialistische inborst.[70]
Het schijnt dat de ambtenaar ter secretarie Koning de niet al te slimme Boll behoed heeft voor ambtelijke uitglijders, althans dat werd gezegd in de verhoren die na de oorlog plaatsvonden. Koning zou Boll ook in het voordeel van de burgerij hebben bijgestuurd, maar durfde verder niet veel tegen Boll te ondernemen. Evenals zijn collega's stelde hij zich passief op.[71] Voor een beter begrip van het ambtelijk apparaat in Zaltbommel moet nog worden vermeld dat de ontvanger Ooms een schoonzoon was van gemeentesecretaris Den Hollander. Dat feit wordt in de stukken die over het functioneren van deze heren gaan, vreemd genoeg buiten beschouwing gelaten. In een klein stadje als Zaltbommel moet dit echter algemeen bekend zijn geweest.

Boll boekte meer succes met de benoeming van partijgetrouwe medewerkers bij de gemeentelijke waterleiding en de gasfabriek, maar wel vooral in de lagere functies. Ook op het Distributiekantoor, een belangrijke instelling in de door schaarste gedomineerde oorlogstijd, probeerde Boll via het personeel voet aan de grond te krijgen. Het resultaat was dat de NSB'ers of NSB-sympathisanten onder deze werknemers Boll continu inlichtingen gaven over het functioneren van hun (niet-NSB-) collega's. Ze kwamen daarmee tegemoet aan de verwachtingen van Boll en zijn partij.

Onmiddellijk na de bevrijding werd Boll gedetineerd en aan een langdurig onderzoek onderworpen. Een van de kwesties was, zoals de Bommelse notaris Offermans het in 1948 verwoordde, 'of een N.S.B.-burgemeester in privé aansprakelijk is voor schaden ontstaan door zijn daden "als burgemeester"'. De gemeente Zaltbommel heeft verwoede pogingen gedaan Boll als persoon op te laten draaien voor de financiële consequenties van maatregelen die hij uit hoofde van zijn functie als 'leider' had genomen. Dat mislukte, aangezien al spoedig bleek dat bij Boll niets te halen viel. Boll woonde na de oorlog als failliet handelsreiziger weliswaar in een deftig pand in Aerdenhout, maar dat was eigendom van twee tantes van zijn vrouw.[72]

De indruk wordt gewekt dat Boll voor de uitvoering van zijn nationaalsocialistisch gekleurde ambities om zijn reguliere, reeds langere tijd in dienst zijnde, ambtenaren heen werkte, voor zover deze al niet waren vertrokken vanwege de Arbeitseinsatz en de evacuatie. Hij had die ambtenaren niet nodig voor zijn NSB-agenda. Een van de hogere gemeenteambtenaren, Koning, verklaarde tijdens een naoorlogse ondervraging dat Boll zijn eigen 'kabinet' had. Hij wist daar verder niets van en kon hier niets aan doen.[73] Het was echter in het belang van de bewuste ambtenaren om dit beeld te geven. Het stadhuis van Zaltbommel is klein en de secretarie lag pal naast de kamer van de burgemeester. Het moet een behoorlijke prestatie zijn geweest om in zo'n situatie weinig tot niets van Boll gewaar te worden.
Gezien het feit dat Boll, zoals vermeld, druk was met bezoeken aan plaatselijke NSB-afdelingen in diverse dorpen en aan overkoepelende partijafdelingen, moet hij veel bestuurlijke taken in Zaltbommel aan anderen hebben overgelaten, óók aan de hogere ambtenaren die na de bevrijding beweerden in hun eigen sfeer te hebben gewerkt.

[70] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 481, personeelsdossier van G. Koster.
[71] RAR, 3018, 362, en Verslagen van de Adviescommissie tot zuivering van het personeel van de gemeente Zaltbommel, 6 juni-30 juli 1945, in 2017 gevoegd bij 3018, 3176.
[72] Gegevens op basis van onderzoek in het kadaster en Wiewaswie.
[73] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362.

3. Onderzoek in verband met zuivering van het ambtenarenkorps

De hogere en middenkader ambtenaren zijn na de oorlog nagetrokken door een adviescommissie tot zuivering van overheidspersoneel in Zaltbommel zelf, die was samengesteld uit lokale mensen. Vervolgens gingen regionale commissies aan het werk met de resultaten van de lokale commissie.[74] De commissies hielden zich met name bezig met het trio Ooms (gemeenteontvanger), Den Hollander (gemeentesecretaris) en Koning (hoofdcommies op de secretarie). Ze ondervroegen niet alleen deze personen zelf, maar ook hun ondergeschikten. Alle drie waren in afwachting van de uitkomst van het onderzoek tijdelijk met verlof gestuurd. Hen werd 'slap' gedrag aangewreven, verregaande toegeeflijkheid jegens Boll en over het algemeen een dusdanig optreden dat de burgerij hier schade door had geleden. Met name Ooms schijnt daardoor te hebben afgedaan in de publieke opinie. J.L.F. de Vries, voormalige commandant van de Binnenlandse Strijdkrachten in Zaltbommel, dacht er iets genuanceerder over. Hij voerde als verzachtende omstandigheid aan dat Den Hollander en Ooms destijds niet beseften wat ze de burgerij aandeden met hun gedrag, een wat vreemde constatering. Men heeft in 1945 en 1946 niets strafbaars tegen Den Hollander, Ooms en Koning ingebracht, reden waarom ze na een periode van schorsing in verband met het onderzoek hun functies terugkregen.[75]

Gemeenteontvanger Ooms beweerde bij ondervragingen in Zaltbommel dat hij personen waarschuwde als hij hun namen in telefoongesprekken van Boll hoorde noemen. Dit betekent, in afwijking van wat hij in een andere verklaring beweerde, dat het wel degelijk voorkwam dat hij bij Boll in de buurt werkte. Zo gescheiden waren de sferen blijkbaar toch niet. Ooms zou zijn eigen persoonsbewijs hebben afgestaan aan een Jood en had blanco persoonsbewijzen aan illegale werkers gegeven. Ooms zou nooit geld hebben aangenomen voor dit extra werk. Uit de documentatie in het Archief Bijzondere Rechtspleging blijkt evenwel dat Ooms volgens hemzelf welgeteld één keer iemand heeft gewaarschuwd na een afgeluisterd telefoongesprek van Boll.[76]
Ooms keerde in september 1944 terug naar Zaltbommel, naar zijn zeggen omdat hij de belangen van de geëvacueerden wilde behartigen. Hij had Boll daarbij links laten liggen. De Vries geloofde dat Ooms Boll tussen 6 en 20 september 1944 inderdaad niet veel had gesteund. Ooms realiseerde zich later goed dat hij in de oorlog niet vertrouwd werd door de inwoners van Zaltbommel.
Den Hollander, gemeentesecretaris en schoonvader van W.A. Ooms, hield het erop dat Boll de besluiten nam en uitvoerde. Zelf deed Den Hollander niets dat hij niet voor zijn geweten kon verantwoorden. Hij weerlegde de beweringen van een informant die hem ervan beschuldigde dat hij een NSB'er zou zijn.
Helaas kan niet worden afgegaan op het personeelsdossier dat de gemeente van Ooms bijhield. Dat bestaat nog wel, maar het is incompleet. Volgens De Vries was dat kort na de bevrijding al het geval en waren belangrijke stukken over Ooms destijds zoekgeraakt. In het dossier is nu geen enkel stuk te vinden dat Ooms in een bedenkelijk daglicht plaatst.[77]
M.D.R. Koning, hoofdcommies op de secretarie, voerde aan dat hij in de oorlog belangrijke documenten vernietigd had toen de NSB aan het bewind kwam, onder andere de lijst van Nederlandse militairen die in 1940 waren afgezwaaid. Hij had bovendien het uitreiken van de tweede

[74] Kooman (2008), 94, 95. NIOD, 518, Documentatiecommissie voor de Zuivering van het Overheidspersoneel in de Betuwe, 518, 9, 10, 12. RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362, en toegevoegd aan 3176: verslagen van vergaderingen van de Adviescommissie tot zuivering van het personeel der gemeente Zaltbommel, 1945.
[75] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362, en toegevoegd aan 3176: stukken betreffende de zuivering van het gemeentepersoneel. Verder: film van een interview met A. Hes, 2010, van Tom Metz.
[76] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362, en toegevoegd aan 3176, stukken zuivering gemeentepersoneel. NA CABR 66941 I, dossier Boll.
[77] NA, 2.09.09, CABR, 20930, dossier Ooms en NIOD, 518, Zuiveringscommissie Betuwe, 10. Het personeelsdossier van Ooms bevindt zich in RAR 3204, Archief gemeente Zaltbommel, 1322.

distributiestamkaart zo lang mogelijk getraineerd, totdat hij bedreigd werd. Koning gaf zijn ambtenaren de opdracht om onderduikers zoveel mogelijk te helpen.[78]

De Adviescommissie tot zuivering van het personeel van de gemeente Zaltbommel heeft in juli 1945 ambtenaar Dammers verhoord over het functioneren van Koning. Dammers werkte van 15 maart 1942 t/m 30 april 1944 voor de gemeente en werd niet onderzocht of aangeklaagd wegens collaboratie.[79] Volgens hem werd Boll, die duidelijk niet was berekend op zijn taak van burgemeester, geholpen door Koning. Daarbij wist Koning, door De Vries gekarakteriseerd als iemand met een 'beter verstand' dan Ooms en Den Hollander, met Boll zaken te regelen die in het belang van de ambtenarij en burgerij waren.[80] Dammers zou door Ooms zijn gevraagd sabotage te plegen bij het uitreiken van persoonsbewijzen. Omdat zowel Koning als Dammers niet naar Zaltbommel is teruggekeerd na de evacuatie van de stad, konden beiden over de woelige periode in de drie maanden vanaf september 1944 maar weinig vertellen.[81]
De hoofdcommies Koning, die in de jaren dertig van de vorige eeuw al door heel Nederland heen had gesolliciteerd naar de functie van burgemeester of gemeentesecretaris, lukte het in 1947 een baan als gemeentesecretaris te bemachtigen in de gemeente Hedel.[82] Den Hollander ging in 1946 met pensioen, zijn schoonzoon Ooms moest het langer volhouden. Hij heeft na de oorlog meermalen naar andere gemeenten gesolliciteerd, maar werd nergens uitgenodigd. Uiteindelijk is hij in 1969 bij de gemeente Zaltbommel met pensioen gegaan.[83]

De ambtenaren Klop en Dammers verklaarden na afloop van de oorlog dat zij amper wisten wat Boll gedurende de oorlog uitvoerde. Hun verhaal kwam overeen met dat van hun superieuren. Ook zij werkten zo min mogelijk met Boll samen en zagen hem nauwelijks, omdat ze op een andere afdeling werkten. Het lijkt erop dat de gemeenteambtenaren dan zo ongeveer de enige onwetenden zijn geweest in Zaltbommel.[84] Klop en Dammers waren erg terughoudend in hun verklaringen, begrijpelijk, omdat beiden wisten dat hun leidinggevenden waarschijnlijk gewoon zouden terugkeren in hun functies. Overigens was dat vooruitzicht voor de na de oorlog opnieuw aangestelde burgemeester Tutein Nolthenius evenmin aantrekkelijk. Hij had liever wat ingrijpender maatregelen gezien. Tutein Nolthenius signaleerde in januari 1946 bij de commissaris van de Koningin in de provincie Gelderland de gevolgen van het feit dat Den Hollander, Koning en Ooms geen strafmaatregel kregen opgelegd die hun salaris aantastte. Lagere ambtenaren zouden daardoor onevenredig worden bestraft, wat men zijns inziens niet kon verantwoorden.[85]
Van de lagere ambtenaren is alleen G. Koster, die in 1944 en 1945 commies ter secretarie was, na de oorlog ontslagen in het kader van de zuivering van overheidspersoneel. Hij was lid van de NSB, had op de gemeentesecretarie in Franeker gewerkt en werd, na gesolliciteerd te hebben, in 1944 op de secretarie van de gemeente Zaltbommel aangesteld. Zijn verweer tijdens een verhoor niet lang na de bevrijding was, dat hij voor de Binnenlandse Strijdkrachten en de Ondergrondse spionagewerk had gedaan binnen het gemeentelijk apparaat. 'Een slappeling' oordeelde de verbalisant in november 1945.[86]

---

[78] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362, en Verslagen van de Adviescommissie tot zuivering van het personeel van de gemeente Zaltbommel, 6 juni-30 juli 1945, in 2017 gevoegd bij 3018, 3176.
[79] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 2889.
[80] NIOD, 518, Zuiveringscommissie Betuwe, 10.
[81] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362.
[82] RAR, 3018, 477, personeelsdossier M. Koning.
[83] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, inleiding, en 362.
[84] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362, en Verslagen van de Adviescommissie tot zuivering van het personeel van de gemeente Zaltbommel, 6 juni-30 juli 1945, in 2017 gevoegd bij 3018, 3176.
[85] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362.
[86] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 481.

Een voormalig raadslid, de meelhandelaar Rutgers, die in de eerste oorlogsjaren voor Tutein Nolthenius waarnam als burgemeester, trad tijdens de oorlog eveneens als waarnemer van de taken van Boll op. Hij was evenals Boll op 9 mei 1942 benoemd, 'teneinde de functie van Leider over te nemen'. Dat deed hij, ook toen Boll in september 1944 de stad had verlaten, tijdens de evacuatieperiode.[87] Bij het functioneren van Rutgers zijn door de onderzoekscommissies blijkbaar geen vraagtekens geplaatst.

[87] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, inleiding.

IV Gemeenteambtenaren en de eigendommen van Joodse inwoners

1. In de gemeente Zaltbommel

Het ambtelijke en semi ambtelijke apparaat van de gemeente Zaltbommel staat centraal in het volgende vraagstuk, namelijk of, en zo ja in hoeverre, de te dele door Boll gedomineerde gemeentelijke en aanverwante organisaties, zoals de gemeentelijke gasfabriek en waterleiding, over de schreef zijn gegaan. Dat laatste in de betekenis van betrokkenheid bij het in bezit nemen van de eigendommen van Joodse bewoners tijdens de oorlog, roerend en onroerend.
In het antwoord op deze vraag moet rekening worden gehouden met het feit dat de gemeentelijke organisatie van Zaltbommel in 1941 was gekortwiekt door het Duitse gezag.

In de tweede plaats raakte de organisatie die was overgebleven ook nog eens ontregeld, in die zin dat onder de vlag van gemeenteoptreden in werkelijkheid allerlei loslopende of half in een dienstverband functionerende NSB'ers en andere collaborateurs aan het werk waren. Zij hielden er veelal een eigen agenda op na. Deze ontwikkeling kwam in een stroomversnelling toen de geallieerde troepen begin september 1944 voortvarend een einde leken te zullen maken aan de Duitse bezetting van Nederland.
Grote aantallen Duitsers en collaborateurs sloegen op 'Dolle Dinsdag', dinsdag 5 september 1944, op de vlucht naar Oost-Nederland of Duitsland, inclusief veel Bommelse NSB'ers én NSB-burgemeester Boll. De burgerbevolking en gezagsdragers in wat spoedig frontgebied zou worden moesten voor het overgrote deel worden geëvacueerd, bij voorkeur naar veiliger plaatsen aan de noordkant van de Waal. In Zaltbommel leidde dat op 6 september 1944 tot het paniekerig afvoeren van de meerderheid van de burgerij, inclusief zieken, bejaarden en invaliden. Burgemeester Boll was toen inmiddels teruggekeerd en probeerde de touwtjes weer in handen te nemen. Daar slaagde hij na een paar dagen steeds beter in. Op 18 september 1944 maakte hij zich opnieuw uit de voeten, nadat hij 'Ausweisen' voor de achterblijvers had geregeld, maatregelen voor de voedselvoorziening had getroffen en een zogenaamd 'noodbestuur' van de stad had ingesteld. Zo'n bestuur was noodzakelijk, omdat tussen september 1944 en begin 1945 de meeste 'echte' ambtenaren buiten Zaltbommel verbleven.[88]

Ten derde is geprobeerd mensen van NSB-huize als ambtenaar te benoemen, maar dat is, zoals al eerder opgemerkt, maar beperkt gelukt. De meeste NSB'ers die de gemeentelijke organisatie, inclusief de nutsbedrijven, binnen werden geloodst, waren laagopgeleiden die als arbeider, bewaker of klusjesman dienst deden. Daarnaast kwamen enkele NSB'ers in bestaande dienstverbanden terecht, als opvolgers van niet-NSB'ers. Boll benoemde eind oktober 1942 de fanatieke voormalige kapper Maarten den Haak als gemeentebode. Den Haak stond al spoedig heel slecht bekend in Zaltbommel en omstreken. Een enkele hoger gekwalificeerde NSB'er werd medewerker bij de gemeentelijke nutsbedrijven. Zo trad Arnoldus Cornelis de Beer in 1942 in dienst als directeur van de gasfabriek en de gemeentelijke waterleiding. Hij was tevens groepsadministrateur en groepsleider bij de NSB.[89]
In het eigenlijke gemeentelijke apparaat verscheen in 1944 kortstondig een Friese NSB'er als commies ter secretarie, de al genoemde Gerrit Koster. Deze is nog geen half jaar in functie geweest. Hij werd na de oorlog gearresteerd en weggezuiverd, maar was niet meer dan een kleine vis.[90]

---

[88] Kooman (2008), 217-227. RAR 3018, Archief gemeente Zaltbommel, inleiding.
[89] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3177, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten, en 384, gemeentelijk personeelsdossier van De Beer.
[90] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 481. Kooman, 95-99.

Losse medewerkers

Deze personele ontwikkelingen binnen het gemeentelijke apparaat kunnen volledig op het conto van burgemeester Boll worden geschreven. Boll steunde op door hem aangestelde NSB-functionarissen, foute politieagenten, diverse volontairs uit NSB-kringen en verder op een gevarieerd gezelschap bestaande uit NSB'ers en andere collaborateurs of meelopers die geen enkel dienstverband bij de gemeente Zaltbommel hadden. Ten tijde van de evacuatie van Zaltbommel schakelde hij dat netwerk in ten behoeve van het noodbestuur van de stad. Daarnaast haalde Boll meerdere min of meer neutrale personen buiten dit netwerk bij het noodbestuur. Een aantal medewerkers van de voor de Duitsers werkzame scheepswerf van Zaltbommel was bijv. in het noodbestuur actief, naast twee Bommelse winkeliers.[91]
Bij de gemeente Zaltbommel liepen meerdere bevoegdheden in elkaar over, met als gevolg een mistige ambtelijke structuur. Boll heeft voluit profijt getrokken van de verschillende petten die hij kon opzetten. Dat gebeurde ook in de zin dat die hem in staat stelden de situatie in Zaltbommel en omstreken niet al te erg uit de hand te laten lopen in het laatste oorlogsjaar. Hij slaagde er regelmatig in de Duitse militaire autoriteiten die de dienst uitmaakten in de Bommelerwaard, onder wie fanatieke SS'ers en mensen van de Sicherheitspolizei, te weerhouden van willekeur en rampzalige maatregelen.
Boll liet de kans niet onbenut om dit tijdens zijn proces na de oorlog te benadrukken. En hij niet alleen, het was ook van andere lokale NSB-kopstukken een bekende verdedigingstactiek, bijv. Leendert van Zandwijk uit Herwijnen.[92] Voor een naoorlogse rechtbank waren hun beweringen, zoveel tijd na dato, moeilijk te verifiëren Het feit dat Boll tijdens de cruciale periode tussen september en eind december 1944 burgemeester van Wisch (Gelderland) was, moet echter zijn (vermeende) positieve bijdrage aan de situatie in Zaltbommel hebben verkleind.

Reguliere ambtenaren en semi ambtenaren

Van belang is hier of het reguliere *ambtelijke apparaat* van de gemeente Zaltbommel, inclusief de burgemeester, bij vergrijpen tegen have en goed van Joodse mensen betrokken was. Hetzelfde gold voor de employés van de onder de gemeente vallende nutsorganisaties. Mensen zoals de leden van het noodbestuur, die min of meer tijdelijke diensten verrichtten ten behoeve van de gemeente, zijn buiten beschouwing gelaten.
Aan de hand van de beschikbare bronnen kan de volgende lijst worden samengesteld van gemeentelijk personeel dat over de schreef is gegaan. Let wel, deze lijst bevat dus niet ***alle*** namen van dubieuze figuren die voor de gemeente en voor gemeentelijke bedrijven werkten, maar ***alleen*** van mensen die betrokken waren bij vergrijpen jegens Joodse tegoeden.
De meesten traden door toedoen van Boll in dienst en raakten in dat verband betrokken bij Joodse eigendommen. In alle gevallen ging het om mensen uit, of uit de buurt van Zaltbommel. Zij waren op een enkele uitzondering na (Bax) werkzaam in de lagere regionen van het ambtelijke apparaat. Hun financiële en materiële situatie was matig tot slecht en een aantal liep het risico gedwongen te werk gesteld te worden in Duitsland. Dat maakte hen vatbaar voor NSB-denkbeelden en Bolls aantrekkelijke aanbiedingen van een dienstverband. Sommigen ontwikkelden zich tot werktuigen of loopjongens van Boll.
Hun betrokkenheid bij Joodse eigendommen was tweeledig. Deze kon samenhangen met ofwel hun werk binnen de gemeentelijke organisatie (het leeghalen van 'Jodenhuizen' bijv.), ofwel met het feit dat zij als huurder in leegstaande woningen van weggevoerde Joodse stadsbewoners trokken.

[91] Kooman (2008), 93-97, 254, 255. RAR, 3277, Collectie De Vries, 165.
[92] Kooman (2008), 309, 310. NA, 2.09.09, CABR, 27817, dossier Leendert van Zandwijk.

-Maarten den Haak
Den Haak is door Boll benoemd tot gemeentebode per 1 oktober 1942, later werd hij ook deurwaarder en controleur van de steunverlening. Den Haak was NSB'er en kennelijk een redelijk hoog geplaatste WA-man, al werd dit in 1946 ontkend door twee WA-officieren. Voor de oorlog was hij kapper in Hedel, met een eigen zaak. Die moest hij naar eigen zeggen tijdens de oorlog beëindigen omdat de klanten hem boycotten vanwege zijn politieke kleur. Maar dat was te onschuldig voorgesteld. Den Haak gaf in de oorlog mensen bij de politie aan op grond van gesprekken die hij in zijn kapperszaak opving. Ook ronselde hij hier jonge mannen voor de NSB.[93]
Den Haak begon zijn carrière bij de gemeente in 1942 als ambtenaar bij de distributiedienst van Zaltbommel.[94] Hij vond een woning op Stationsweg 40 (nu Koningin Wilhelminaweg 44), het pand van Levie van Dijk. Toen Gijsbert van Santen daar zou intrekken verhuisde Den Haak naar Nonnenstraat 26. Volgens de krant was Den Haak magazijnchef voor de Wehrmacht geweest, maar daar zijn in zijn dossiers geen aanwijzingen voor te vinden.[95] Den Haak heeft onderdelen van de inboedel van Van Dijk meegenomen, naar het schijnt in bruikleen voor eigen gebruik, met toestemming van Boll.[96] Hij werkte samen met burgemeester Boll en gemeentewerklieden bij het leeghalen van 'Jodenhuizen' in Zaltbommel. Hij gaf daarnaast mensen aan bij burgemeester Boll, onder anderen mr. H.T. Obreen, die een partij hout zou hebben gekocht waar steenkolen onder lagen, bestemd voor iemand die bij Obreen op zolder woonde. Den Haak was ook aanwezig bij de huiszoekingen die het gevolg van zijn aangiftes waren.

Den Haak was erop uit het leven van de Joden in Zaltbommel en omgeving lastig te maken. Hij stelde in maart ('Lentemaand' volgens de NSB-kalender) 1943 een rapport op over Louis Stranders in Rossum dat hij naar Boll stuurde, die het op zijn beurt aan de Sicherheitsdienst doorspeelde. Stranders was met vrouw en kleindochter ondergedoken, maar moest, omdat hij zijn onderduikadres was uitgezet, terugkeren naar Rossum. Daar werden hem door het Distributiekantoor Zaltbommel snel stamkaarten opgestuurd, iets waar Den Haak schande van sprak: 'het betreft hier immers een stel joden!!'.[97]
Den Haak gaf ook Ies van Dijk aan wegens verboden handel met zijn winkelvoorraad die door de Duitse instanties in beslag was genomen, maar nog steeds in zijn pand werd bewaard. Een NSB-vriend van hem die ook in de branche zat, Bastiaan Sonneveld, wilde de voorraad van Van Dijk maar al te graag overnemen.[98]
Maarten den Haak was lid van het NSB-gevolg van burgemeester Boll, dat met hem meeging na diens evacuatie naar de Achterhoek in september 1944. Daar werd Boll als burgemeester van Wisch aangesteld. Hij hield zich hier samen met de collega's uit Zaltbommel bezig met het 'vorderen' van onder meer pluimvee en eieren bij boeren. Volgens Boll gebeurde dit ten behoeve van geëvacueerde kinderen van NSB'ers, maar ze aten er zelf uitstekend van.[99]
Den Haak, 'volbloed NSB-er', is in 1947 na een verblijf in kampen in de buurt van Zaltbommel, geïnterneerd in de celbarakken te Scheveningen. In dat jaar was zijn strafmaat na een beroep gewijzigd van negen jaar naar vier jaar detentie onder aftrek van voorarrest. In 1948 was hij alweer op vrije voeten en had hij zich omgeschoold tot metaalbewerker.[100]

---

[93] NA, 2.09.09, CABR, 75357, dossier M. den Haak.
[94] Zie NA, 2.09.09, CABR, 95893, 8664, POD dossier C. van der Mooren.
[95] RAR, krantencollectie, 'De Bommelerwaard' van 28 januari 1947, een artikel overgenomen uit Het Vrije Volk.
[96] NA, NBI, 2.09.16.06, 84874, dossier M. den Haak.
[97] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll en RAR, 3139, archief Bob van Dijk, 112.
[98] NA, 2.09.09, CABR, 75357, BRvC, dossiernummer 364/47.
[99] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll; 75357, 95860, 8311, dossiers M. den Haak.
[100] NA, 2.09.09, CABR, 28288, dossier van zijn NSB-kameraad W. Grootveld en NA, 2.09.42.01, CABR, Archief van de Stichting Toezicht Politieke Delinquenten (STPD), 1328, 23626.

-Leendert Willem Bax
De NSB-burgemeester Boll haalde ook de uit Wijk en Aalburg afkomstige kameraad Leendert Willem Bax binnen bij de gemeentelijke organisatie. Hij werd boekhouder bij het waterleidingbedrijf van de gemeente vanaf april 1943 en werkte in die kwaliteit onder de NSB'er A.C. de Beer, directeur van het gemeentelijke gas- en waterleidingbedrijf. Bax was tevens groepsadministrateur van de Bommelse afdeling van de NSB.
Over Bax werd na de oorlog gezegd dat hij een eerlijke NSB'er was en een toegewijd ambtenaar. Hij was lid geworden van de NSB vanuit ideologische overwegingen, maar raakte bitter teleurgesteld. Bax werkte ook voor de Distributiedienst en schijnt onderduikers te hebben geholpen, 'Ausweisen' geregeld etc. Hij werd na de bevrijding gearresteerd en geschorst als ambtenaar. In juli 1946 kwam Bax vrij.
Bax bemachtigde in 1943 behalve een baan ook een huis in Zaltbommel. Hij woonde tussen 1943 en 1949 in het pand dat de Joodse eigenaar, slager De Vries, samen met zijn vrouw en dochter in november 1942 hadden moeten verlaten, Gamerschestraat 27. Hij was tijdens de oorlog huurder van de ANBO, die het huis beheerde.[101]
In het kader van het naoorlogse bewind over slager De Vries zijn door de bewindvoerder, notaris Oltmans uit Zaltbommel, gedetailleerde afrekeningen opgesteld. Het blijkt dat deze in 1946 rekeningen betaalde voor het transport en de opslag van 'roerend goed' van De Vries.
Verder blijkt uit de stukken van Oltmans dat de verhuurder (de ANBO) of huurder (Bax) een aantal termijnen van de lokale belastingen niet hebben betaald tijdens de oorlog. Deze werden door Oltmans na de bevrijding vereffend. Eveneens in 1946 betaalde Oltmans f 57,05 aan de ANBO te Utrecht voor lasten en administratiekosten tot 1 augustus 1945. Aan de andere kant had Oltmans namens de afwezige De Vries een vordering op de ANBO wegens de huur van het onroerende goed (betaald door Bax) die De Vries als de rechtmatige eigenaar niet had ontvangen.
Zoals gebruikelijk hield het bewind door Oltmans op nadat de officiële berichten van het Rode Kruis over het overlijden van de gezinsleden De Vries waren bijgeschreven in het Bevolkingsregister, in 1949. Hoe de bewindvoering over de nalatenschap van E.J. de Vries vervolgens precies door het NBI is afgewikkeld valt niet meer na te gaan. Er werd nog een vermogensopstelling per 1 januari 1951 ingediend, maar dat is het laatste wat is geregistreerd. Ook niet duidelijk is of de oorlogskosten ten behoeve van Bax die ten laste van de boedel De Vries kwamen, naderhand zijn verrekend.[102]

-Cornelis van der Mooren
Cornelis van der Mooren is eveneens dankzij burgemeester Boll aan een betaalde functie bij de gemeente gekomen, na een verzoek dat hij in die richting deed. Ook hij werd benoemd tot distributieambtenaar, in de herfst van 1942. Van der Mooren was de zoon van een schipper en de kleinzoon van een winkelier in manufacturen in Aalst. Hij nam de winkel van zijn grootvader over, maar werd volgens hem geboycot vanwege zijn activiteiten als NSB'er (hij was lid sinds 1935), een soortgelijk verhaal als Den Haak vertelde. Er zat in 1940 niets anders op dan het winkeltje te verkopen en voor de Duitsers te gaan werken. Van der Mooren was door hen tenslotte aangesteld als 'wachtman' op het Duitse oorlogsvliegveld Venlo, maar werd daar ongelukkig van. Hij voelde zich geen militair.
Boll stuurde Van der Mooren, Maasdijk B 67 te Aalst, een briefje waarin hij schreef dat deze op 7 september 1942 kameraad Den Haak zou opvolgen als ambtenaar bij de Distributiedienst in Zaltbommel. Boll wist ook een oplossing voor zijn huisvesting: hij kon eventueel een woning vrijmaken voor Van der Mooren, maar die moest dan wel snel beslissen, want er waren veel liefhebbers voor. Boll dacht dat de woning per 1 oktober zou vrijkomen, waarna de huur zou ingaan. Als Boll geen loopje met de waarheid heeft genomen, zou dat betekenen dat de bovenwoning Ruiterstraat 15 van de dames Hijmans, want daar doelde hij op, aan een NSB'er is verhuurd nog

[101] NA, 2.09.09, CABR, 26307 en 93768, 13200, dossiers L.W. Bax, en 66941 I, dossier J. Boll. RAR, 3150, woningkaarten Zaltbommel.
[102] NA, NBI, 2.09.16.02, 4862 en 2.09.16.15, 192161, dossier E.J. de Vries.

vóórdat de bewoonsters op de 18de november 1942 werden afgevoerd. Van der Mooren, die behalve NSB'er sinds het voorjaar van 1942 ook WA-man was, heeft hier samen met zijn gezinnetje tot 5 september 1944 (Dolle Dinsdag) gewoond.
Hij is op 7 mei 1945 aangehouden en in 1946 tot drie jaar met aftrek veroordeeld, het laatste jaar in een werkinrichting. In 1947 is deze straf verkort.[103] Van der Mooren werd op 24 oktober 1947 uit het werkkamp Beenderribben vrijgelaten. Hij was in oktober 1946 al door de gemeente Zaltbommel ontslagen als distributieambtebaar, met ingang van 5 mei 1945.[104] Zijn vrouw en kinderen waren teruggekeerd naar Aalst/Nederhemert, waar Van der Mooren zich na zijn vrijlating bij hen voegde.[105] Omdat Van der Mooren hals over kop was gevlucht op Dolle Dinsdag, had hij zijn huisraad in de woning op Ruiterstraat 15 moeten achterlaten. Na zijn terugkeer bleek dat grotendeels te zijn verdwenen. Of daar stukken van de dames Hijmans bij zijn geweest, is onduidelijk.
Het bewind over de eigendommen van de 'afwezige' gezusters Hijmans werd na de oorlog gevoerd door een aangetrouwde nicht die de oorlog had overleefd, Judith Groenewoudt-Swaab. Zij was kennelijk niet goed op de hoogte van de situatie en meende dat de huizen Ruiterstraat 15 en 17 eigendom van de zusters Hijmans waren. Daarom had zij deze voor een bepaald bedrag in haar administratie opgevoerd. De dames waren echter geen eigenaar meer. Notaris Offermans heeft deze zaak in 1952 rechtgezet, maar omdat hij maar een deel van het bewind heeft gevoerd, en dan nog achteraf, zijn de gegevens over de boedel niet gedetailleerd. Of de gemeente moeite heeft gedaan achterstallige gemeentelijke belastingen en rechten te heffen die op de panden in de Ruiterstraat rustten, komt bijv. niet naar voren. Daarvoor zou de gemeente moeten hebben aangeklopt bij de (nabestaanden van) de rechtmatige eigenaren van de huizen, de families van Hugo Hes, getrouwd met Sara Groenwoudt, Levie Mozes de Wijze, getrouwd met Lea Groenewoudt en Andree Groenewoudt, getrouwd met Judith Swaab. De nichten en neef waren kinderen van Hartog Groenewoudt, echtgenoot van Kaatje Hijmans, een van de gezusters Hijmans.[106]

-Willem Grootveld
Het Distributiekantoor werd ook het arbeidsterrein van nog een lokale NSB'er die door Boll in het zadel was gehesen. Willem Grootveld, een uit Gameren afkomstige vertegenwoordiger ('reiziger'), die aan het begin van de oorlog als timmerman in de werkverschaffing werkte, stond bekend als 'de spion' van Boll. Zijn lidmaatschap van de NSB dateerde van 1942 en was duidelijk praktisch gemotiveerd. En met succes: in september 1943 ging hij bij het Distributiekantoor aan de slag als bewaker en kon hij verhuizen van een woning in Gasthuisstraat 6 naar het pand van de weggevoerde weduwe Van Blijdenstein, op Gamerschestraat 29.
Grootveld hield het bij het sympathiserend lidmaatschap van de NSB, en werd dus geen volwaardig lid van de partij, maar zijn ijver was er niet minder om. Hij leverde burgemeester Boll meteen na zijn toetreden een flink aantal namen van personen binnen en buiten Zaltbommel die volgens hem fout zaten, vaak om vergezochte redenen. Philips beschuldigde hij van de diefstal van schapen bijv. Uit de naoorlogse verhoren blijkt dat Grootveld zich in vele bochten wrong om maar respectabel over te komen, maar dat had weinig effect. Hij meldde dat hij van de onderduikers in Hotel Gottschalk afwist, maar hen niet had verraden. Integendeel, hij had gewaarschuwd dat hij licht op hun kamer had zien branden. Of dit waar was, viel na de oorlog niet na te gaan. Een minpunt was het feit dat Grootveld samen met Den Haak via een opening in een plafond gesprekken had afgeluisterd in Hotel Gottschalk, tijdens de bijeenkomst na de begrafenis van de doodgeschoten hotelhouder Van der Laak. Ze hoopten zo aan informatie over de onderduikers in het hotel te komen. Boll beweerde

[103] RAR, 3277, Collectie De Vries, 87, en RAR krantencollectie: 'De Bommelerwaard' van 16 april 1946 en de 'Nieuwe Tielsche Courant' van 1 mei 1946, en RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten.
[104] NA, 2.09.09, CABR, 95893, 8664, en Zuiveringsarchieven BiZa, 19704.
[105] NA, NBI, 2.09.16.10, 129018 en 2.09.16.02, 4064, dossier C. van der Mooren.
[106] NA, NBI, 2.09.16.02, 4862, en 2.09.16.06, 68940, dossiers E.J. Hijmans.

naderhand dat hij daar opdracht voor had gegeven om de Duitsers, die aandrongen op actie, tevreden te stellen en zo erger te voorkomen.
Grootveld was na de oorlog van het rijtje veroordeelde NSB-ambtenaren of - zoals in dit geval – semi ambtenaren degene die het langst een straf moest uitzitten. Hij werd veroordeeld tot zes jaar, wat werd teruggebracht tot vijf jaar, waarvan drie in een Rijkswerkinrichting. In 1948 werkte Grootveld als ondergrondse mijnwerker in de Staatsmijn Hendrik te Brunssum, waar hij in Strafkamp Hendrik opgesloten was. Op 3 juni 1950 kwam hij vrij. Zijn kompaan Den Haak, die veel meer op zijn kerfstok had, kreeg een veel forsere strafvermindering en was toen al lang en breed een vrij man.[107]
Grootveld lijkt, evenals de andere NSB'ers in de omgeving van Boll, zeker niet rijk te zijn geworden van zijn oorlogsactiviteiten. Toen hij in het kamp zat moest zijn vrouw aanvankelijk door de gemeente financieel worden ondersteund. Bovendien was al hun huisraad tijdens de oorlog gestolen.[108]

-Govert Gerrit Buys Posthumus
Dan werkte nog een gepensioneerde gestichtsambtenaar, tevens NSB'er, voor de gemeente Zaltbommel, dat wil zeggen voor burgemeester Boll. Deze Govert Gerrit Buys Posthumus, afkomstig uit een Bommelse familie, werd volgens krantenberichten door Boll belast met 'sociale zaken', een rekbaar begrip. Posthumus wordt echter nergens vermeld als officiële gemeenteambtenaar, en zal door Boll rechtstreeks zijn ingeschakeld als zijn persoonlijke assistent. Posthumus en zijn vrouw Stijntje Kraaij voorzagen Boll van inlichtingen over de inwoners van de halve stad, nog voordat hij burgemeester van Zaltbommel werd. Ze hadden volgens een krantenbericht een lijst van 14 pagina's opgesteld met namen van mensen die ze wilden aanbrengen, onder wie gemeenteambtenaren. Posthumus beheerde bovendien, nog steeds volgens de krant, huizen van Joden.[109]
En inderdaad komen in de administratie van de Joodse textielwinkelier Ies van Dijk tussen eind augustus en begin november 1942 betalingen voor aan Posthumus, afkomstig van Van Dijks bankrekening. Deze rekening was uiteraard door de Duitsers geconfisqueerd. Dat was in de periode waarin Ies van Dijk, zijn vrouw en hun zoon Bob hun huis hadden verlaten en ondergedoken zaten in Hotel Gottschalk.[110]
Posthumus en zijn echtgenote lieten zich in april 1944 uitschrijven als lid van de NSB. Niettemin ontliepen ze na de oorlog hun straf niet. G.G.B. Posthumus is na de bevrijding veroordeeld tot 1 jaar en 5 maanden detentie.[111]

-Teunis van Maaren
Ook de in Zaltbommel woonachtige T. (Teunis) van Maaren, terreinwerker en reservestoker van de gemeentelijke gasfabriek en waterleiding, was betrokken bij 'Jodenhuizen'. Hij was geen NSB'er die door burgemeester Boll was binnengehaald bij de gemeente; daar werkte hij al. Wel werd hij lid van het NAF (Nederlands Arbeidsfront, een nationaalsocialistische vakbond) om te ontsnappen aan krijgsgevangenschap. Van Maaren was onder meer betrokken bij de ontruiming van door Joden verlaten panden. De gemeente zat na de oorlog met hem en een aantal andere lagere ambtenaren, die ook lid waren geworden van het NAF, in de maag. Aangezien tegen de hogere gemeenteambtenaren na de bevrijding geen disciplinaire maatregelen werden genomen, terwijl op

[107] NA, 2.09.09, CABR, 28288 en 95624, 9441 dossiers W. Grootveld. RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 436, personeelsdossier W. Grootveld.
[108] NA, NBI, 2.09.16.05, 83423, dossier W. Grootveld.
[109] RAR, krantencollectie: 'De Bommelerwaard', 3 en 17 september 1946, 'Nieuwe Tielsche Courant', 4 september 1946.
[110] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 80. NA, 2.09.09, CABR, 95608, 9322, dossier Posthumus.
[111] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten.

hen toch heus een en ander was aan te merken, kon men dat moeilijk wel doen ten aanzien van het lagere personeel, was de gedachte.[112]
De 'Adviescommissie tot zuivering van het personeel der gemeente Zaltbommel' kwam tot een genuanceerd oordeel. Deze gemeentewerklieden werden als slachtoffers van Boll beschouwd. Men adviseerde het Militair Gezag, dat toen nog de dienst uitmaakte, hen niet, dan wel mild, te straffen. In het geval van Van Maaren is het een schorsing van twee maanden geworden, vanwege het lidmaatschap van het NAF en het innen van huren van 'Jodenhuizen'.[113] Niet bekend is of dit advies, daterend van 16 juli 1945, is opgevolgd. Van Maaren komt niet voor in het kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten van de gemeente Zaltbommel en slechts op één namenlijst met dubieuze personen uit de Collectie De Vries.[114] Een grote vis was hij niet. De vraag is nu natuurlijk: voor wie haalde Van Maaren de huur op? Deed hij dat voor de ANBO of ook voor oorlogskopers van Jodenwoningen, onder wie burgemeester Boll?

2. In de overige gemeenten

In de andere gemeenten binnen het werkgebied werden geen NSB-burgemeesters aangesteld. De zittende burgemeesters waren hier samen met de gekortwiekte vooroorlogse gemeentebesturen een groot deel van de oorlogsperiode vooral bezig zich staande te houden. Ze gehoorzaamden op het oog aan de Duitsgezinde autoriteiten, maar probeerden achter de schermen nog wel eens tegengas te geven. Alle gemeenten in de buurt van de burgerlijke gemeente Zaltbommel werden door Boll en zijn partijgenoten onder vuur genomen. Boll snakte er namelijk naar zijn leiderschap uit te breiden over de naburige gemeenten. Daar waren de nodige NSB-kameraden van hem actief, zij het niet in invloedrijke gemeentelijke functies. Hij slaagde aan het einde van de oorlog, toen een groot deel van de burgemeesters en gemeentepersoneel was ondergedoken. In het kielzog van Boll zijn destijds enkele NSB'ers op min of meer informele basis in gemeentebesturen actief geworden, onder andere in Maasdriel en Hurwenen.[115]
Boll hamerde er tijdens zijn verhoren na de oorlog op dat hij dankzij zijn contacten het optreden van de Duitsers en fanatieke handlangers in Zaltbommel en omgeving effectief had weten te temperen. Boll kon als hoge NSB'er en halve Duitser veel beter met de Duitse (militaire) autoriteiten overweg dan zijn voorgangers in de dorpen. 'Wij hebben erger weten te voorkomen', dat was een bekende mantra die wel vaker naar voren kwam in de naoorlogse verhoren van NSB'ers en soortgelijke figuren. Maar of het klopte? Het is in elk geval een weergave van de realiteit die hen goed uitkwam.[116]

---

[112] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362.
[113] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362, stukken over de zuivering van het personeel, 16 januari 1946.
[114] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten, resp. RAR, 3277, Collectie De Vries, 199.
[115] RAR, 3013, Archief gemeente Maasdriel, inleiding: de betreffende personen waren C.A. Maas en P. Koers, beiden na de oorlog in het vizier van de Binnenlandse Strijdkrachten, zo blijkt uit RAR, 3277, Collectie De Vries, 199 en 232. Verder RAR 3277, 260, brief van de waarnemend burgemeester van Hurwenen over een zekere Grijm uit Zaltbommel, een vertrouweling van Boll die zich na 12 september 1944 ingedrongen zou hebben in het gemeentebestuur van Hurwenen. Na de bevrijding kreeg deze volgens hem een vertrouwenspositie bij de Politieke Opsporingsdienst.
[116] Kooman (2008), 320, 321: dankzij Bolls activiteiten werd de gemeenten erger bespaard aan het einde van de oorlog. CABR 66941 I, dossier Boll: dat was ook een argument destijds, om ergere problemen in de Bommelerwaard te voorkomen zou men Boll begin januari 1945 naar Zaltbommel hebben laten terugkeren vanuit Wisch, waar hij in september 1944 naar was overgeplaatst.

In de dorpen waren meest mensen van buitenaf oorlogskoper van onroerende goederen van Joodse eigenaren. Dat was in een aantal gevallen op initiatief van Boll, die hem bekende NSB'ers inseinde. Hij verdiende aan deze onroerend goed transacties, voor hem een extra stimulans om met deze praktijk door te gaan. Deze oorlogsaankopen vonden plaats in de dorpen Herwijnen en Rossum. Aanwijzingen dat het ambtelijk apparaat van de gemeente Rossum een bedenkelijke rol speelde bij het vervolgen van de Joodse inwoners, en zich vervolgens hun eigendommen toe-eigende, zijn niet opgedoken. Ook ontbraken lieden zoals Boll, die NSB'ers en aanverwanten in de gemeentelijke organisaties parachuteerden.
In Herwijnen lag de situatie iets ingewikkelder. Daar zijn weliswaar geen tekenen dat de ambtenarij zich anti-Joods opstelde, maar heeft de gemeente eind april 1943 wel geprobeerd te profiteren van het beschikbaar komen van Joods vastgoed. Het ging in dit geval om het huis van de kort tevoren weggehaalde Bernard Salomon van Straten, Molenstraat 10 te Herwijnen. De gemeente wilde in zijn pand een dienstwoning inrichten, maar viste achter het net.

V De weg van het Joodse onroerend goed in de gemeenten

1. Landbouwgronden ontnomen aan Joodse eigenaren

Joodse eigenaren raakten in twee fasen hun onroerend goed kwijt. Als eerste waren de landbouwgronden aan de beurt. Verordening 102/1941 van 27 mei 1941 bepaalde dat Joden uit de landbouw geweerd moesten worden. De procedure was als volgt: Joodse eigenaren van landbouwgrond kregen van gemeentewege en/of via hun notaris te horen dat zij hun grondeigendommen dienden op te geven bij de overheid. In de provincie Gelderland was het Pachtbureau voor Gelderland in Didam hiermee belast. Dit gaf de aangiften vervolgens door aan het Departement van Landbouw in Den Haag. De Joodse grondeigenaren vulden een standaardformulier in, dat in tweevoud werd ingediend bij het Departement van Landbouw. Op het formulier moest worden aangegeven hoe groot de percelen waren, de ligging, de namen van eventuele pachters, het gebruik van de grond en de schulden en lasten die op het land drukten.
De volgende stap was dat het Pachtbureau voor Gelderland de grond beoordeelde, dat wil zeggen de bodemsoort en vruchtbaarheid, het gebruik van de grond, eventueel voor welke gewassen deze geschikt was, etc. Het bureau ging daarbij af op het oordeel van een 'Rijkstuinbouwconsulent' of een 'Rijkslandbouwconsulent' al naar gelang het grondgebruik. Deze adviseerde tevens over de geschiktheid van de potentiële kopers. De richtlijn was dat de grond optimaal benut moest worden in verband met de voedselsituatie tijdens de oorlog.

Pachters of profiteurs

In veel gevallen konden de Joodse eigenaren invloed uitoefenen op de keuze van de kopers, door via een notaris een pachter als koper voor te dragen. Dat hoefde niet perse de bestaande pachter van het bewuste stuk grond te zijn, het konden ook andere pachters van de grondeigenaar zijn. Ook het Pachtbureau gunde al aanwezige pachters een voorkeurspositie, mits ze uiteraard niet-Joods waren en geen amateurs op landbouwgebied.
Het kwam echter voor dat de zittende pachters van Joodse eigenaren niet geïnteresseerd waren in aankoop, zoals in het geval van gronden van de gebroeders Van Straten in Herwijnen. Het Pachtbureau moest dan op zoek naar kandidaten in de buurt. Daarbij werd verkoop aan niet-agrariërs maar zelden overwogen.[117] In die gevallen kon het gebeuren dat een NSB'er met invloed en geld in beeld kwam. Zo iemand was de agrariër Leendert van Zandwijk, die in een laat stadium van de oorlog, op 4 februari 1944, percelen land aankocht die van B.S. van Straten waren geweest. Van Zandwijk betaalde in totaal f 5900,-.
Deze gronden had Bernard Salomon van Straten in 1922, 1926 en 1935 op veilingen gekocht. Er was nogal een prijsverschil vergeleken met 1944. Van Straten betaalde in 1935 voor de percelen kad. Haaften B 464 en 468: f 2200-,- en f 1650,- = samen f 3850,- en voor kad. A 225: f 2170,-. Hij had in 1926 voor het perceel dat later kad. E 2325 zou worden (toen een gedeelte van E 555) betaald: f 950,- en in 1922 voor E 408 f 2830,-. Van Straten had voor de oorlog in totaal dus betaald: f 9800,-.[118] Een heel verschil met het aankoopbedrag dat Van Zandwijk in 1944 op tafel legde. Het ministerie van Landbouw, dat ervoor waakte dat de prijzen in de pas liepen met de gebruikelijke grondprijzen van even voor de oorlog, heeft hier kennelijk een oogje toegeknepen. Maar misschien was dat toezicht in 1944 al niet meer wat het was.

---

[117] S. ter Braake, Inleiding Database Joodse landbouwgronden, digitaal beschikbaar gesteld door het Joods Historisch Museum.
[118] Zie Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 837 nr. 99, 28 november 1938, met verwijzingen naar voorgaande aankopen, en deel 883 nr. 59, 4 februari 1944.

Het Pachtbureau kon een door de grondeigenaar voorgedragen koper afwijzen. Dat was bijv. het geval met een perceel boomgaard in Kerkdriel van Ies van Dijk uit Zaltbommel. Van Dijk wilde dat verkopen aan de huurder van een huis van hem in Kerkdriel, pachter Theodorus van de Pol, landbouwer en koopman, maar daar ging het Pachtbureau niet mee akkoord, want Van de Pol zou geen verstand van fruitteelt hebben. De gelukkige werd R.W. Peffer uit Kerkdriel, op 14 maart 1942.[119]

Benadeelde pachters

Het mocht dan zo zijn dat arische pachters van percelen grond van Joodse eigenaren als oorlogskoper een voorkeurspositie hadden, zij kregen maar weinig tijd om te beslissen. Vóór 1 september 1941 al moesten de kopers zijn gevonden en de transacties moesten in principe vóór 1 januari 1942 zijn afgehandeld. Afschriften van de koopcontracten dienden binnen een maand vanaf de verkoop te worden opgestuurd naar de provinciale grondkamers (= pachtbureaus). De verkoopprijs moest vervolgens worden goedgekeurd door het Pachtbureau voor Gelderland en het Bureau voor de Goedkeuring van het Departement van Landbouw en Visserij in Den Haag.[120] De verkoopprijs, die mede door de Joodse eigenaren werd bepaald, lag op het gebruikelijke niveau van die tijd. Het schijnt dat het ministerie van Landbouw zich hiervoor sterk heeft gemaakt.[121]
De kopers waren niet verplicht de verkoopprijs daadwerkelijk te betalen, zo blijkt uit de gang van zaken in de Bommelerwaard. Sommigen betaalden een klein bedrag aan, of zelfs helemaal niets. Eén pachter klaagde na de oorlog dat de notaris die de verkoop registreerde hem destijds niet over deze mogelijkheden had ingelicht. Het ging hier om A.F. van Hooft van de 'Vinkelsche Hof' in Kerkdriel, die dit land van de erven Van Blijdenstein van Gamerschestraat 29 te Zaltbommel pachtte. Van Hooft was destijds plotseling bij de notaris geroepen, die hem vertelde dat het om een verplichte verkoop van Joods eigendom ging, waarbij hij als pachter voorrang had. Hij moest snel besluiten, anders zou een ander de grond overnemen. Het was Van Hooft volgens zijn verklaring niet bekend dat de aankoopprijs van f 11.100,- niet naar Van Blijdenstein ging, maar moest worden afgedragen aan de Duitse instanties. Hem was niets gezegd over de risico's van Joods vastgoed en over de mogelijkheid om de koopprijs schuldig te blijven, al dan niet met vestiging van een hypotheek ten behoeve van de verkopers. In plaats daarvan had Van Hooft, die op zijn pachtgrond wilde blijven boeren, het aankoopbedrag geleend van een particulier. Na de oorlog leidde dit tot een rechtszaak, waarbij de erven Van Blijdenstein in hun eigendom werden hersteld.[122]

Schijnkopen

Was het hier een notaris die kennelijk meer had kunnen doen om problemen bij de kopende partij te voorkomen, in andere situaties hebben notarissen juist hun best gedaan om de gedwongen verkopende partijen te helpen. Dat blijkt uit de volgende gevallen.

---

[119] NA, Directie Landbouw, grond- en pachtzaken, 116. Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 869 nr. 40, 14 maart 1942.
[120] NA, Directie Landbouw, grond- en pachtzaken, 116.
[121] Vos/Ter Braake (2013), 14, 15.
[122] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 948 nr. 131, met ditmaal geen afschrift van een notarisakte, maar van een uitspraak van de Raad van Rechtsherstel, Afd. rechtspraak Arnhemse Kamer, 24 november 1950, waarmee rechtsherstel geschiedde: de familie werd eigenaar, Hooft pachter van de grond.

Schijnkopen van de gebroeders Drievoet
De gebroeders Drievoet, veekooplieden uit Zaltbommel, hebben dankzij coöperatieve notarissen de mogelijkheden benut om onder de gegeven omstandigheden maximale zeggenschap over hun landbouwgrond te behouden. Zij slaagden erin de door hen gewenste bestaande pachters als kopers aan hun percelen land te koppelen. Bovendien maakten ze bij de overdrachten voor de notaris mondelinge afspraken met de kopers over de gang van zaken na afloop van de bezetting. In de notarisakten die ze lieten opmaken is daar uiteraard geen enkele verwijzing naar te vinden.[123]
De gebroeders Drievoet hebben deze zogenaamde schijnkopen via de notarissen Offermans uit Zaltbommel, Van Dam uit Rossum en Landweer uit Ammerzoden voor elkaar gekregen. En met succes, na de oorlog kreeg de overlevende broer, B.S. Drievoet, zijn grond zonder slag of stoot terug van de zogenaamde kopers.
In een notarisakte uit 1947 waarin de vooroorlogse situatie werd hersteld, staat dat de pachters van de gebroeders in 1941 en 1942 de bedoeling hadden de belangen van de verkopers zoveel mogelijk te behartigen. Zij waren voornemens de goederen na beëindiging van de Duitse bezetting aan de wettige eigenaren te overhandigen. Van de pachters uit Aalst en omgeving is vastgelegd dat ze geen cent van de koopsommen hadden betaald.[124] Gedurende de oorlog hebben de Duitsgezinde autoriteiten deze toestand laten voortbestaan, vermoedelijk omdat ze niet op de hoogte waren. Wel had een Duitse 'Treuhänderin' Emanuel Drievoet in februari 1942 gedwongen het geld van de koopsommen van de percelen in Aalst uit eigen zak aan de Duitse instanties te betalen, zoals zijn broer na de oorlog noteerde.[125]

Schijnkopen van de weduwe van Nathan Cohen
Dezelfde constructie is toegepast met de gronden van de weduwe van de Haarlemse margarinefabrikant Nathan Cohen uit Haarlem, die buitendijks in Zuilichem gelegen waren.
Een vertegenwoordigster namens deze Frederika Cohen 'verkocht' op de laatste dag van 1941 voor de eerder genoemde notaris Landweer uit Ammerzoden de percelen van Cohen aan twee Zuilichemse landbouwers en één Nieuwaler, dezelfde Job van der Maas die op 31 december 1941 bij dezelfde notaris Landweer met de gebroeders Drievoet een schijnkoop had gesloten. In deze akte staat echter duidelijk dat de kopers de koopprijzen schuldig bleven, ze betaalden alleen een rente van 4 % over de koopprijs, met ingang van 1942.[126]
Op 24 oktober 1946 stelde notaris Landweer een herstelakte op, waar namens de partij Cohen een zoon van de weduwe bij betrokken was. Vermeld wordt dat de kopers in 1941 aan de rechtshandeling hadden meegewerkt 'teneinde daarmede de belangen van de verkoopster zooveel mogelijk te behartigen'. Het was hun plan om na het beëindigen van de bezetting de goederen weer aan de verkoopster over te dragen, als rechtmatige eigenares. Het stond op die 24ste oktober nog steeds niet vast dat Frederika Cohen in 1942 in Auschwitz was vermoord.[127]

2. Landbouwgronden van Joodse eigenaren en overheden als kopende partij

Maar van de notarissen die een variabele rol hebben gespeeld nu terug naar de positie van de gemeenten. De vraag die gesteld moet worden is: hebben de gemeenten binnen het onderzoeksgebied geprofiteerd van verordening 102/1941 op landbouwgronden in Joodse handen, in de zin dat ze hun areaal hebben uitgebreid?

[123] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 870 nr. 78, 1 december 1941, en nr. 79, 2 februari 1942.
[124] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 908 nr. 26, 17 september 1947.
[125] NA, NBI, 2.09.16.03, 60934, dossier B.S. Drievoet, Zaltbommel.
[126] Hypotheekregister 4 deel 870 nr. 80 reeks Tiel, 31 december 1941.
[127] Hypotheekregister 4, deel 896 nr. 32 reeks Tiel, 24 oktober 1946.

De gemeente Zaltbommel heeft dat in twee gevallen inderdaad gedaan, althans getracht te doen. De overige gemeenten hebben zich, afgaande op de beschikbare bronnen, niet ingelaten met dit soort transacties.
Ook de landelijke overheid heeft kansen benut die zich voordeden. De dienst Domeinen was oorlogskoper van een groot stuk landbouwgrond bij Aalst van de Joodse grondeigenaar De Kadt.

1) De gemeente Zaltbommel als profiteur van de gedwongen verkopen van landbouwgronden: uitbreidingsplannen

De boomgaard van Drievoet als onderdeel van een uitbreidingsplan van de gemeente Zaltbommel

Achter de woning die B.S. Drievoet aan de Stationsweg, later de Koningin Wilhelminaweg, te Zaltbommel had laten bouwen lag een boomgaard. Samen vormden ze het perceel kad. Zaltbommel B 370. Die boomgaard van Drievoet wilde de gemeente Zaltbommel graag hebben in verband met plannen voor stadsuitbreiding. Dat werd bij het Pachtbureau Gelderland en het departement van Landbouw uit naam van Drievoet aangekaart door de Bommelse notaris Offermans, die betoogde dat dit perceel van B.S. Drievoet daarom vrijgesteld moest worden van verplichte verkoop conform de Duitse verordening op landbouwgronden van Joodse eigenaren, 102/1941. De Rijkstuinbouwconsulent oordeelde na onderzoek ter plaatse dat de boomgaard maar van weinig waarde was. Hij was aangeplant op grond die voor de fruitteelt niet geschikt zou zijn en was nogal verwaarloosd. De consulent schatte de verkoopwaarde op f 1300,-, op grond van de ligging in het uitbreidingsplan van Zaltbommel.
Een afschrift van een schrijven van burgemeester Tutein Nolthenius aan notaris Offermans van 30 augustus 1941 toonde aan dat het perceel in zijn geheel in het uitbreidingsplan lag, dus inclusief het huis. Het Bureau voor de Goedkeuring verleende vervolgens ontheffing van verplichte verkoop ten behoeve van landbouwdoeleinden, op 4 november 1941. De boomgaard is evenwel naderhand, samen met het huis van Drievoet, verkocht aan Boll.[128]

Affaire met de erven Van Blijdenstein, eveneens in verband met een uitbreidingsplan van de gemeente Zaltbommel

Het was weer notaris Offermans die ditmaal namens de erven Van Blijdenstein verzocht ontheffing van de verplichting tot verkoop van landbouwgrond te verlenen, op grond van het feit dat de percelen van Van Blijdenstein binnen een uitbreidingsgebied van Zaltbommel lagen. Dat waren de percelen kad. E 29 en E 30 en G 187 en 188. Wat de beide eerstgenoemde percelen betreft was het verzoek niet succesvol.
Burgemeester Boll had namens de gemeente op 5 juni 1942 voor f 4300,- de transportakte getekend van de verkoop door Carl Dönig, vertegenwoordiger van de Treuhand voor de ANBO, van ''t Paaike', kad. sectie E 29 en 30 in de Waluwe. Daar waren twee collega's bij betrokken geweest. De eerste was de boven verdenking verheven burgemeester Tutein Nolthenius, die al in augustus 1941 bij het ministerie aankaartte dat de gemeente Zaltbommel graag in aanmerking wilde komen voor deze grond.[129] De koop werd in feite gesloten door voormalig wethouder en raadslid, tussen 30 januari en 23 april 1942 loco-burgemeester van Zaltbommel, R. Rutgers.[130] Deze voorganger van Boll maalde er kennelijk niet om dat de gemeente de hoofdprijs moest betalen, en dan nog wel voor grond die maar

[128] NA, Directie Landbouw, grond- en pachtzaken, 116. Daar wordt het perceel aangeduid met het onjuiste kad. nummer E 370. Verder artikel 3653 op de kadastrale legger.
[129] NA, Directie Landbouw, Grond- en Pachtzaken, 95.
[130] RAR, 3019, Archief gemeente Zaltbommel, Bijlagen Inleiding: R. Rutgers was van 1919 tot 1935 wethouder en van 1919 tot 1935 raadslid.

gedeeltelijk binnen het plangebied van de gemeente lag. Dat laatste maakte het vrij bijzonder dat het Ministerie van Landbouw aan deze transactie wilde meewerken.[131]
De gemeente Zaltbommel stelde in 1947 dat 't Paaike door plaatsvervangend burgemeester Rutgers was aangekocht, omdat de gemeente bang was dat de grond in verkeerde handen zou vallen. Bovendien zou Rutgers de mogelijkheid hebben willen scheppen om de gronden, wanneer de vijand eenmaal verdreven was, aan mevr. Van Blijdenstein-Sternefeld terug te geven.
Ondanks dit nobele streven waarvan de gemeente achteraf blijk gaf, lukte het na de oorlog maar niet om met de erfgenamen Van Blijdenstein tot een schikking te komen. De oorzaak was, ook volgens de rechter, de halstarrige houding van de gemeente, die de grond niet in een minnelijke schikking aan de erven Van Blijdestein wilde overdragen. Dat leidde tot een rechtszitting op 27 oktober 1950, waarbij A.H. Buissink, burgemeester van Zaltbommel, en L. Klop, gemeentesecretaris, voor de Arnhemse Kamer van de Raad voor het Rechtsherstel verschenen. Een paar weken later zou een tweede zitting in verband met het rechtsherstel van de goederen van Van Blijdenstein volgen, zie boven, over de 'Vinkelsche Hof' in Kerkdriel, waar de oorlogskoper van geen wijken wilde weten.
De rechtbank wees erop dat het besluit tot de koop van ''t Paaike' werd genomen door een algemeen geachte ingezetene van de stad, tot dan toe wethouder, namelijk de al genoemde heer Rutgers.[132] Zijn opvolger, de NSB-burgemeester Boll, had dit besluit slechts met zijn handtekening definitief gemaakt.

Omdat de gemeente volgens de rechtbank het gemeentebelang voorop stelde, en niet dat van de erfgenamen van een Joodse inwoner van de gemeente, oordeelde de Raad voor het Rechtsherstel dat de gemeente het onroerend goed aan de familie moest teruggeven, zonder dat deze enige schadevergoeding aan de gemeente zou hoeven te betalen. Verder moesten de opbrengsten van het perceel met aftrek van de zakelijke kosten vanaf 5 juni 1942 tot dat moment aan de familie betaald worden. De gemeente werd ook veroordeeld tot de proceskosten, want zij was verantwoordelijk voor het mislukken van de minnelijke schikking, die zij eveneens moest betalen.[133]
De percelen zijn door de erfgenamen Van Blijdenstein in 1954 verkocht aan de toenmalige pachter, de landbouwer G. van der Heijden. Het zou tot de jaren 1990 duren voordat het terrein opging in een uitbreidingsplan van Zaltbommel. Beide percelen lagen in de buurt van de Hogeweg en de Jip en Jannekelaan. Wat de gemeente ertoe bewogen heeft om tegen de belangen van de Joodse eigenaren in zo star aan het eigendom van het stuk grond vast te blijven houden, is niet bekend.

Anders liep het af met de percelen kad. G 187 en 188 van de erven Van Blijdenstein in de Waluwe, 'de Pruvert', samen groot 2 ha. 86 aren en 90 ca. Die grond hoefde niet te worden verkocht door de erven, want de percelen waren geen landbouwgrond, maar bouwgrond, zo liet de gemeente Zaltbommel het departement van Landbouw weten. Ze lagen in een gebied dat in 1941 door de gemeente was bestemd voor stadsuitbreiding, en daarom wilde deze beslag leggen op deze grond. De Bommelse scheepswerf had het plan in dit deel van de stad op korte termijn een complete woonwijk te bouwen voor het toenemende aantal arbeiders, dat vanwege opdrachten voor de Kriegsmarine volop werk had. Misschien heeft de gemeente het vervolg aan de scheepswerf willen overlaten. In theorie is ook hier mogelijk wat plaatsvervangend burgemeester Rutgers na de oorlog met betrekking tot de bovenstaande percelen aanvoerde, en wel dat de gemeente de grond na de oorlog aan de erven Van Blijdenstein wilde teruggeven. Dat verhaal is alleen niet erg waarschijnlijk omdat de gemeente de percelen niet heeft aangekocht, evenmin als de scheepswerf. De grond bleef in gebruik bij de pachter en zal tijdens de oorlog zijn beheerd door de Omnia Treuhand. Wel heeft de werf in de buurt van de percelen G 187 en 188 tijdens de oorlog een aantal woningen gebouwd,

[131] NA, Directie Landbouw, Grond- en Pachtzaken, 116
[132] Zie de inleiding van RAR, 3028, Archief van de gemeente Zaltbommel.
[133] Vonnis van 24 november 1950, weergegeven in: Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 948 nr. 129, 5 februari 1951 in bewaring genomen.

maar minder dan het aantal dat in het oorspronkelijke plan voorkomt. De drie blokjes huizen staan nog steeds in wat na de oorlog de Prinses Julianastraat is genoemd.[134]
Pas op 19 februari 1952 zijn de percelen G 187 en G 188, 'de Pruvert', groot 2-86-90, aan de Waluwenstraat, destijds benut als weiland, voor notaris Offermans namens de erfgenamen van Salomon Van Blijdenstein aan de gemeente Zaltbommel verkocht. De erfgenamen wilden met die verkoop een gedwongen onteigening door de gemeente voor zijn. Na een waardebepaling door deskundigen die waren aangewezen door de kantonrechter van de rechtbank te Tiel, was de verkoopprijs vastgesteld op f 14.345,-. Die prijs is door de gemeente betaald. De percelen, samen groot 2 ha, 86 are en 90 c.a., zijn bebouwd en onderdeel geworden van de wijk die hier in de jaren veertig en vijftig van de vorige eeuw verrees.[135]

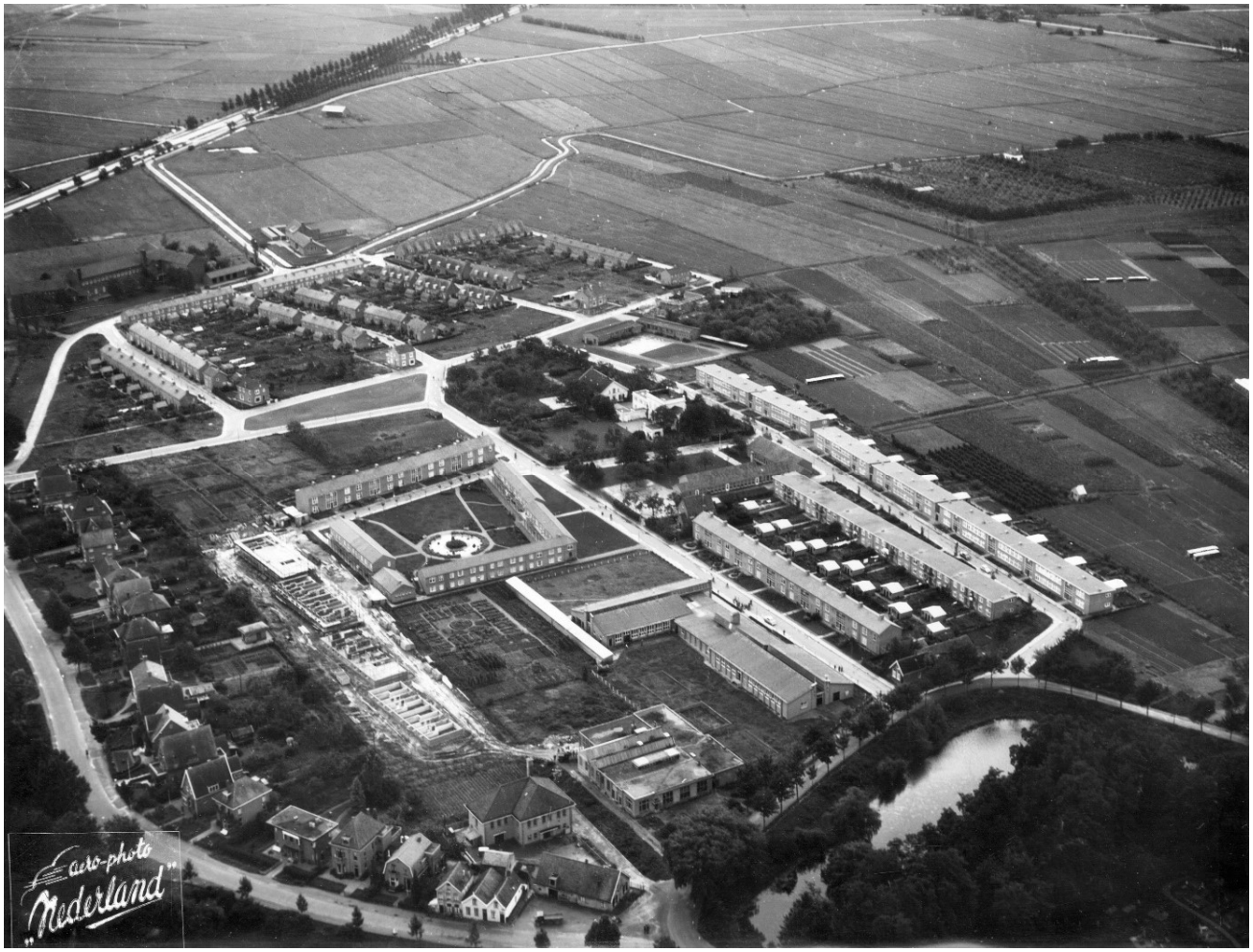

Nieuwbouwwijken aan de zuidzijde van Zaltbommel in de jaren vijftig van de vorige eeuw. Op de voorgrond de bebouwing langs de westkant van de Koningin Wilhelminaweg. Rechts naast de HBS, thans het onderkomen van Schouten & Nelissen, bevond zich land van de familie Van Blijdenstein, 'het Paaike'. Aan de rechterkant van het meest aan de latere Van Heemstraweg gelegen blokje huizen (in de Prinses Julianastraat) lag eveneens grond van Van Blijdenstein, 'de Pruvert'. Dat is, in tegenstelling tot het eerstgenoemde stuk, door de gemeente aangekocht, verkaveld en bebouwd.
Collectie RAR

[134] RAR 3018 Archief gemeente Zaltbommel, 1606, vergunning verleend 28 oktober 1941.
[135] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 969 nr. 74, 19 februari 1952.

2) De landelijke overheid als profiteur: Domeinen
De Haarlemse margarinefabrikant Simon de Kadt, die samen met zijn familie in de loop van 1940 naar Amerika was gevlucht, had een aantal landerijen in de Bommelerwaard en bij Heusden (met andere woorden buiten de Bommelerwaard en ook buiten het werkgebied van de Joodse gemeente Zaltbommel) in eigendom. Alle gronden zijn door Carl Dönig namens de Treuhand in 1942 in beheer genomen als zijnde vijandig vermogen. Dönig verkocht op 13 mei 1943 enkele percelen buitendijkse grond in Poederoijen en Aalst aan de Domeinen, dus de Staat der Nederlanden, voor f 24.550,-. Hij had ook nog de percelen onder Heusden aan de Staat willen verkopen voor het aanzienlijk hogere bedrag van f 32.510,- , maar Domeinen had daar bij nader inzien kennelijk geen belangstelling voor. Dönig moest volgens hem accepteren dat een voor hem lucratievere verkoop van de gronden in Aalst en Poederoijen aan een particulier niet doorging, ten gunste van Domeinen. Hij werd daarvoor met een betaling van 200 gulden gecompenseerd door de Staat.[136]
In 1947 heeft dezelfde inspecteur van Domeinen die de onroerende goederen in Aalst en Poederoijen in 1943 uit naam van de Staat kocht, deze overgedragen aan de familie van de inmiddels in de VS overleden Simon de Kadt. De nabestaanden ontvingen ook de gederfde inkomsten uit de hooiopbrengsten van de gronden, minus onderhoudskosten en belastingen, per saldo f 6382,04. De Staat moest de vordering van f 24.550,- op de Treuhand zien te innnen.[137]

3. Panden ontnomen aan Joodse eigenaren

Voor zover bekend hebben individuele medewerkers van de gemeenten niet rechtstreeks geprofiteerd van de verkoop van Joodse landbouwgronden binnen de gemeentegrenzen. Dat ligt voor ambtenaren misschien ook minder voor de hand. De landbouwgronden werden allemaal aangekocht door agrariërs, of althans mensen die zich als zodanig presenteerden.
De situatie was anders met de panden die van de Joodse eigenaren waren geroofd. In Zaltbommel was de enige gemeentelijke functionaris die deze huizen van de ANBO kocht de NSB-burgemeester Boll.

1) Het te gelde maken van vrijgekomen panden

Uit de plaatsen die deel uitmaakten van de Joodse gemeente Zaltbommel, zijn de Joodse inwoners tijdens twee deportatiegolven weggevoerd. De eerste was op 18 november 1942. Toen zijn de meeste Joden op transport gesteld. De tweede golf was die van 9 april 1943, een aanzienlijk bescheidener campagne, die vooral plaatsvond in de dorpen waar Joden woonden.
Op last van de Duitsers moest de gemeente Rossum even na 10 april 1943 een overzicht maken van achtergelaten onroerende goederen binnen de gemeente die van Joodse eigenaren waren. Die lijst wordt bewaard in het gemeentearchief van die plaats.[138] De overige gemeentearchieven hebben dergelijke lijsten niet, althans ze zijn niet opgedoken tijdens het onderzoek. Aangezien in het merendeel van de gevallen standaard ambtelijke procedures werden afgewerkt, ligt het voor de hand dat ook de andere gemeenten binnen het werkgebied deze overzichten hebben opgesteld.
Na de deportaties moesten de huizen worden ontruimd. Het beheer over de achtergelaten panden kwam in handen van de NGV, die drie dingen kon doen: verkopen, verhuren of de bestaande toestand van verhuurd pand handhaven. Gemeenten konden zich aanmelden als geïnteresseerde partij, zoals in Zaltbommel en Herwijnen bleek.

---

[136] NA, 2.08.68 Archief Abteilung Feindvermögen van het Reichskommissariat in den besetzten Niederländischen Gebieten, 506, dossier S. de Kadt.
[137] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 907 nr. 110, 12 november 1947.
[138] RAR, 3004 Archief gemeente Rossum, 965.

Huizen die Joods eigendom waren geweest werden in principe verkocht of verhuurd door de makelaarsfirma ANBO, namens de NGV. De ANBO heeft bij de inning van de huren wellicht via Boll gebruik gemaakt van gemeentepersoneel, in het bijzonder T. van Maaren, van wie na de oorlog wordt vermeld dat hij huren van 'Jodenhuizen' ophaalde, zie boven.[139] De NSB'er Govert Posthumus, die kennelijk informeel voor 'sociale zaken' van de gemeente Zaltbommel werkte, was toezichthouder op 'Jodenhuizen', althans volgens de krantenberichten met een verslag van zijn proces voor het Tribunaal van Tiel.[140] Hij kreeg daar vermoedelijk voor uitbetaald.[141]

Burgemeester Boll, die iets had vernomen over de beschikbaarheid van panden uit Joods bezit, benaderde eind 1942 of begin 1943 op eigen initiatief de NGV, dat wil zeggen de makelaarsafdeling ANBO. Hij bemachtigde een lijst van 'Jodenhuizen' waar de ANBO vanaf wilde. Volgens getuigenverklaringen na de oorlog bracht hij die onder de aandacht van hem bekende partijgenoten. Dat was ook uit welbegrepen eigenbelang, aangezien hij aan iedere transactie verdiende. Mede NSB'ers uit de buurt en uit Rotterdam en omgeving wisten al snel dat via Boll aan panden te komen viel. De Rotterdam-connectie was ontstaan door de evacuatie van mensen uit het westen van het land. De Rotterdammer Gijsbert van Santen raakte op drift omdat, volgens hemzelf althans, het bedrijf in IJmuiden waar hij voor werkte daar moest verdwijnen vanwege de aanleg van de kustverdediging door de Duitsers, de 'Atlantikwall'. Van Santen belandde vervolgens in Zaltbommel. Daar kocht hij het huis van Levie van Dijk aan de Stationsweg.
In zijn kielzog werd Peter Wismeijer uit Rotterdam oorlogskoper van het pand van Bernard Salomon van Staten in Herwijnen. Deze kocht dit huis in de Molenstraat van Boll en deed het al na korte tijd over aan de vrouw van Van Santen.
De in Rotterdam wonende vader van Gijsbert van Santen tenslotte kocht het huis van Louis Stranders in Rossum.

De gemeente Herwijnen had in april 1943 interesse in het pand Molenstraat 10, destijds B 96, van de weggevoerde Bernard Salomon van Straten. Men wilde hier de dienstwoning van gemeentesecretaris C.J. van Herpen van maken. Burgemeester Bulk meende dat hij het pand op 24 april 1943 telefonisch had gekocht van de roofmakelaardij ANBO, maar het bleek dat zijn collega, burgemeester Boll van Zaltbommel, hem te snel af was geweest. Hij had het pand voor de neus van Bulk weggekaapt. De slagvaardigheid van Bulk was vertraagd omdat hij voor de aankoop toestemming nodig had van de Duitse autoriteiten. Het feit dat Boll het niet had begrepen op zijn niet-NSB collega, zal niet gunstig hebben uitgewerkt. Bulk was volgens Boll iemand die aan de kant van de 'oranje-bolsjewieken' stond en pas in actie kwam wanneer hij in een hoek gedreven werd.[142] De daadwerkelijke overdracht van het perceel in de Molenstraat aan Boll vond een paar maanden later pas plaats, op 25 juni 1943, voor een NSB-notaris uit Rotterdam.[143] Het huis was inmiddels het onderkomen van de NSB'er De Fockert, die door een geruchtmakende brand van 30 april 1943 dakloos werd.
Gezien de goede verhoudingen na de oorlog tussen burgemeester Bulk en een nabestaande van Van Straten, de godsdienstleraar M. Seijffers, is het niet ondenkbaar dat de gemeente Herwijnen in 1943 het huis van Van Straten voor de verdreven eigenaar veilig had willen stellen, in afwachting van het einde van de oorlog.[144]
Overigens zou de woning Molenstraat 10 na de oorlog alsnog worden gehuurd door de gemeentesecretaris C.J. van Herpen, maar niet als dienstwoning van de gemeente Herwijnen.[145]

---

[139] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 362, stukken over de zuivering van het personeel.
[140] RAR, krantencollectie: 'De Bommelerwaard' van 3 en 17 september 1946, 'Nieuwe Tielsche Courant', 4 september 1946.
[141] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 80.
[142] NA, 2.09.09, CABR, 66941 II, dossier Boll.
[143] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[144] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[145] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 1191, woningkaarten.

2) Huurders dankzij Boll

Burgemeester Boll heeft een aantal NSB-kameraden die hij aan een functie bij de gemeente of bij gemeentelijke bedrijven had geholpen, in één moeite door aan een woning geholpen, veelal in een 'Joods huis'. Dat gold zeker niet voor alle huizen die na het gedwongen vertrek van de Joodse eigenaren vrij kwamen. Hier werden onder anderen ook évacués in ondergebracht uit 's-Gravenzande, die vanwege de aanleg van Duitse verdedigingswerken hun dorp moesten verlaten en door toedoen van Boll in Zaltbommel werden opgevangen. Tegelijkertijd ging Boll zijn boekje te buiten, omdat hij een onwettige huisvestingsverordening had uitgevaardigd, die het personen van buiten de stad verbood zich in Zaltbommel te vestigen.[146]
Eén huurder van een 'Joods huis' was de gemeenteambtenaar L. Klop, bepaald geen NSB'er. Niet duidelijk is of hij het pand huurde of zijn moeder, de weduwe van Johannis Klop. In oktober 1941 woonden hij en zijn moeder hier al. Ze huurden het dus aanvankelijk van de Joodse eigenaren, zie onder.[147]

Aan de hand van de gegevens die bekend zijn kan de volgende lijst van NSB-huurders van door Joden verlaten huizen worden samengesteld:

-Gamerschestraat 27, het pand van de Joodse slager De Vries.
Dit huis is verhuurd aan de NSB'er en boekhouder van het gas- en waterleidingbedrijf, Leendert W. Bax, die was benoemd door Boll. Bax is na de oorlog veroordeeld.[148]
Koper(s) van het pand: het is tijdens de oorlog niet verkocht, maar werd beheerd door de NGV/ANBO.

-Gamerschestraat 29, het pand van de weduwe Van Blijdenstein.
Een van de huurders van een woning in dit pand was Willem Grootveld, NSB'er, bewaker van het Distributiekantoor en manusje van alles, aangesteld en aangestuurd door Boll. Grootveld is na de oorlog veroordeeld.[149]
De oorlogskoper van Gamerschestraat 29, de na de oorlog eveneens veroordeelde NSB'er Peter Sonneveld uit Hedel, kocht het in september 1943 van de ANBO. Sonneveld was 'Verwalter' en 'Treuhänder' en verrijkte zich tijdens de oorlog met het 'beheer' van geroofde Joodse goederen. Hij werd door Boll geattendeerd op de mogelijkheid dit pand aan te kopen. Sonneveld verklaarde later dat hij vervolgens rechtstreeks de ANBO had benaderd, die liet blijken dat Boll helemaal niet als bemiddelaar optrad. Toch gaf hij toe dat Boll terloops tegen hem zou hebben gezegd: 'De zon gaat niet voor niets op'. Hij gaf hem toen maar f 100,- voor de moeite, hoewel Boll geen bedrag noemde.[150] Het pand werd beschouwd als vijandig vermogen, omdat enkele in Engeland en Amerika wonende erfgenamen van wijlen Salomon van Blijdenstein (eens de echtgenoot van de weduwe) hier rechten op hadden.

-Gasthuisstraat 14, eigendom van de in Hotel Gottschalk ondergedoken Ies van Dijk
Sinds 1942 werd Gasthuisstraat 14 verhuurd aan J.G. van de(r) Werken, gemeenteopzichter. Deze was geen NSB'er en is niet gearresteerd na de bevrijding. Hij heeft in de oorlog meegewerkt aan het

[146] Kooman (2008), 59-61, 71.
[147] RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, woningkaart en persoonskaart.
[148] NA, 2.09.09, CABR, 26307 en 93768, 13200, dossiers L.W. Bax, en 66941 I, dossier J. Boll.
[149] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3177, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten, en NA, 2.09.09, CABR, 28288 en 95624, 9441: dossiers W. Grootveld; NA, NBI, 2.09.16.05, 83423, dossier W. Grootveld. RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 436, personeelsdossier W. Grootveld.
[150] NA CABR, 66941 I, dossier Boll.

leeghalen van huizen van Joodse inwoners en het opslaan van de inboedels. In het naoorlogse proces tegen Boll trad hij op als getuige.[151]
Een deel van Gasthuisstraat 14 moet zijn verhuurd aan Gradus J. van der Heijden, landbouwer, getrouwd met Wimke Quick, dochter van Roelof Quick. Deze Quick was een NSB'er die in 1942 door Boll werd aangesteld als gemeenteopzichter over de landerijen bij Zaltbommel. Van der Heijden zelf komt niet voor op de lijstjes van NSB'ers en is ook niet vervolgd na de oorlog.[152]
Het pand is tijdens de oorlog niet verkocht en bleef in beheer bij de NGV. Aanvankelijk verzorgde notaris Oltmans het beheer, samen met dat van de panden Kerkstraat 1 en 3, ook van de familie Van Dijk. Later is het beheer door de ANBO overgenomen.[153]

-Ruiterstraat 15
Net als Ruiterstraat 13 en 17 was dit huis eigendom van drie familieleden Groenewoudt, die daar hun tantes, de gezusters Hijmans, lieten wonen zo lang ze leefden. Van hen hadden ze de panden overgenomen. Cornelis van der Mooren bewoonde tijdens de oorlog Ruiterstraat 15. Hij was NSB'er, afkomstig uit Aalst. Daar was hij winkelier, maar hij moest hier wegens gebrek aan klandizie mee stoppen. Van der Mooren is door Boll in dienst genomen als distributieambtenaar in Zaltbommel en werd na de oorlog veroordeeld. Boll had het pand van de gezusters Hijmans ingaande 1 oktober 1942 voor hem kunnen 'vrijmaken', nog voordat ze op 18 november 1942 op transport gesteld werden. Het pand is tijdens de oorlog niet verkocht, maar bleef in beheer bij de NGV.[154]

- Koningin Wilhelminaweg 44 (vóór 1946 Stationsweg 40), het pand van Levie en Josina van Dijk. Het huis werd in 1942, nadat het gedwongen was verlaten door het Joodse echtpaar, van 11 december 1942 tot 1 mei 1943 verhuurd aan Martina den Haak-de Waal, de grootmoeder van de beruchte NSB'er Maarten Den Haak, die doorging voor zijn moeder. Hij woonde ook in dit huis, evenals zijn zwager, de NSB'er Cornelis Molendijk uit Rotterdam, tussen 11 december 1942 en 30 juni 1943.
Vervolgens trok de al genoemde Gijsbert van Santen, conservenfabrikant, hier als huurder in. Later kocht hij het pand, officieel van Boll. Deze kocht het huis op 9 augustus 1943 voor een NSB-notaris van de ANBO, dus de NGV, en verkocht het dezelfde dag aan Van Santen. Daarbij incasseerde Boll een heel aardige provisie als 'bemiddelingskosten', namelijk 1000 gulden.[155]
Van Santen stond op dit adres ingeschreven tussen 9 maart 1943 en 23 december 1946. Van Santen had in tegenstelling tot Den Haak geen functie bij de gemeente Zaltbommel. Maarten den Haak en Gijsbert van Santen zijn beiden na de oorlog veroordeeld.[156]

-Kerkstraat 11, een pand van het echtpaar Groenewoud-Hendrix, erfgenamen van Eduard Hendrix, overleden in 1927. Dit huis werd in de oorlog door de Duitsers onteigend, waarna het namens de NGV is verhuurd. Dat wil zeggen, de zittende huurders zijn hier gebleven. Dat waren de weduwe van J. Klop en haar zoon Lambertus, toen adjunct-commies ter secretarie. L. Klop was sinds oktober 1941 op dit adres ingeschreven. Klop stond bij burgemeester Boll in negatief aanzien wegens, wat de plaatselijke NSB-afdeling noemde, zeer vijandelijke en 'de opbouw tegenwerkende' uitlatingen onder

---

[151] NA, CABR 66941 I, dossier Boll.
[152] Kooman (2008), 98. RAR, 3277, Collectie de Vries, 321, lijsten van NSB'ers. RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, 996, woningkaarten Zaltbommel, en genealogische gegevens via Wiewaswie.
[153] RAR, 3139 Archief Bob van Dijk, 14.
[154] NA, 2.09.09, CABR, 95893, 8664, en Zuiveringsarchieven BiZa, 19704. NA, NBI, 2.09.16.02, 4064, dossier Van der Mooren.
[155]Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 880 nr. 15, 9 augustus 1943, en idem, deel 910 nr. 29, 20 november 1947. De officiële verkoopprijs (die Boll betaalde) was f 8000,-, Van Santen betaalde daar bovenop f 1000,- aan Boll. Schütz (2016), 281, en de lijst van foute notarissen via www.Pointer.nl.
[156] NA, 2.09.09, CABR, 110279, 9117/47. NA, 2.09.16.06 NBI, 84874, dossier Den Haak. RAR, 3150, gegevens Bevolkingsregister Bommelerwaard.

de jongelui op straat.[157] Klop was het tegendeel van een NSB'er dus. Lambertus Klop woonde na de dood van zijn vader kennelijk met zijn moeder Pieternella Klop-Klop in het bewuste huis, dat zij in 1948 na het huwelijk van L. Klop verlieten. Hij werd na de oorlog gemeentesecretaris van Zaltbommel.[158]

Intrigerend zijn de uitgaven aan 'Jodenhuizen', die de gemeente Zaltbommel blijkbaar had gedaan, terwijl ze niet in het grootboek van de gemeente voorkomen. Volgens gegevens van het NBI had de gemeente in 1944 en 1945 aan betalingen ten behoeve van Jodenhuizen f 551,93 uitgegeven. Het NBI wilde weten waar die uitgaven uit bestonden, maar een antwoord is niet overgeleverd. Men heeft in 1947 geprobeerd het bedrag samen met andere, veel hogere, bedragen te verhalen op het vermogen van Boll. Dat was een kansloze operatie, aangezien Boll inmiddels failliet was verklaard.[159]

3) Oorlogsverkopen van panden waarvan de Joodse eigenaren een regeling troffen

Enkele vooruitziende Joodse eigenaren blijken voor hun deportatie een regeling met stadgenoten te hebben getroffen. Die kwam neer op een overdracht onder 'ontbindende voorwaarde' met de koper. De koper zal er vermoedelijk voor gezorgd hebben dat de inboedels in veiligheid werden gebracht. In het geval van het pand van Hugo Hes althans blijkt de inboedel te zijn opgeslagen. Van enige betrokkenheid van de gemeente bij deze constructies is niets gebleken. Wel hebben notarissen mogelijk suggesties in die richting gedaan.

-Boschstraat 32, het pand van Hugo Hes.
Hugo Hes had een hypotheekschuld van f 7000,- op dit pand bij de bekende Bommelse aannemer van waterwerken, W.A.P.F.L. van Hattum. Daarvan was inmiddels een bedrag afgelost. Hes zou voordat hij en zijn gezin werden gedeporteerd met Van Hattum de afspraak hebben gemaakt dat Van Hattum het huis zou kopen wanneer de familie weg was. Zodoende zou de resterende hypotheekschuld kunnen worden afgelost. Dat is precies wat op 29 april 1943 gebeurde. De ANBO verkocht Boschstraat 32 toen namens de NGV voor f 10.000,- aan Van Hattum.
Het huis was sinds medio 1943 verhuurd aan beambten van de Waterpolitie afkomstig uit Zeeland, de postcommandant J. Morelisse en de machinist H. Flens.[160]
In 1947 werd voor notaris Van Aalst in Waardenburg in het kader van rechtsherstel bevestigd dat Van Hattum definitief eigenaar was, op voorwaarde dat wanneer Hugo Hes, zijn vrouw of dochters zouden terugkeren, hij het onroerend goed aan hen zou overdragen, mits zij hem de koopsom van f 10.000 zouden teruggeven, en nog wat kosten.[161] Een deel van die f 10.000,- zouden de nabestaanden van de NGV moeten zien los te krijgen, zoals standaard in deze gevallen, maar daar wordt geen melding van gemaakt.
Het was ook niet aan de orde, aangezien alle gezinsleden Hes door de Duitsers zijn omgebracht, zoals in 1951 officieel werd geregistreerd. Er ontbrandde vervolgens een juridische strijd over het eigendom tussen Van Hattum en de erfgenamen. Dat waren de verwanten van de kant van Hugo Hes, de langstlevende van het in gemeenschap van goederen getrouwde echtpaar en hun kinderen. De familieleden van Sara Groenewoudt, de vrouw van Hugo Hes, konden geen aanspraken laten

[157] NA, 2.09.09, CABR, 66941 II, dossier Boll. Zie ook Kooman (2008), 95.
[158] RAR, 3150, Bevokingsregister Bommelerwaard, woningkaarten Zaltbommel, en (niet openbaar) de persoonskaart van L. Klop. De familie kwam uit Haaften. Verder genealogische gegevens via de site Wiewaswie.
[159] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 392, personeelsdossier Boll, en NA, NBI, 39170, dossier J. Boll te Zaltbommel.
[160] RAR, 3150, Bevolkingsregister, woningkaarten Zaltbommel, en RAR, 3503, Documentatiemap 712DMAP: J. Morelisse, Evacuatie van de politie te water post Zalt-Bommel 1945.
[161] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 31, 29 april 1943, en deel 899 nr. 43, 15 januari 1947.

gelden. In maart 1952 legde de partij Hes zich neer bij een regeling. Van Hattum bleef eigenaar van Boschstraat 32, maar heeft de nabestaanden kennelijk gecompenseerd.[162]

-Boschstraat 65, pand van Simon Hendrix
Het woonhuis met erf Boschstraat 65, sectie A 1309, is volgens notaris Oltmans door de ANBO op 29 april 1943 verkocht aan de buurman Hendrikus van der Wal, winkelier, Boschstraat 63, voor f 3150,-. Het was 'bekend', aldus de notaris in 1946, dat het de bedoeling van Simon Hendrix was dat het pand bij verkoop in bezit van Van der Wal zou komen. Dit zou blijken uit een akte die aan de notariële akte was gehecht. Vermoedelijk is dat nog steeds zo, maar de originele akte is thans helaas niet raadpleegbaar. Om deze reden is door de notaris na de oorlog geen rechtsherstel aangevraagd. Wel vorderde hij van de NGV het bedrag terug dat Van der Wal in 1943 voor het huis had afgedragen. Na de oorlog was en bleef Van der Wal de rechtmatige eigenaar.[163]

4) NSB-huurders van 'Jodenhuizen' buiten Zaltbommel

Van de huurders van panden buiten Zaltbommel die in Joodse handen waren, kan, voor zover bekend, een rol binnen de NSB of aanverwante organisaties niet worden vastgesteld, behalve in het geval van Molenstraat 10 te Herwijnen. In dat pand werd de NSB'er P.A. de Fockert in het voorjaar van 1943 samen met zijn gezin ondergebracht nadat zijn boerderij was verbrand. Hij zal huur aan de ANBO of de oorlogskopers hebben betaald, maar daar zijn geen stukken van overgeleverd.[164]

4. De huizen van burgemeester Boll

De NSB-burgemeester van Zaltbommel heeft van alle oorlogskopers binnen het werkgebied de beste buit binnengehaald.
Hij kocht sinds het voorjaar van 1943 bij wijze van geldbelegging huizen die hij verhuurde of doorverkocht. Bij de aankoop van twee panden sloot hij forse hypotheken af, die hij al spoedig niet meer afloste. Na de oorlog bleek voor de gedupeerden niets meer te halen bij de failliet verklaarde ex-burgemeester, vervolgens werkloze handelsreiziger.

1) Huizentransacties ten behoeve van Boll in 1943/1944

Zaltbommel
1) pand van Heiman Wolf, Gamerschestraat 21/23 te Zaltbommel, **5 februari 1943** voor f 10.000,- als 'vijandig bedrijf' verkocht door de Omnia, volgens Boll via de Bommelse makelaar Van Zuidam, voor notaris Offermans uit Zaltbommel.[165] Boll heeft een hypotheek op dit pand afgesloten op dezelfde dag, groot f 4000,- bij de weduwe Roosenburg-Blom uit Wijchen.[166]
2) pand van L. van Dijk, Koningin Wilhelminaweg 44 (destijds Stationsweg 40) Zaltbommel, voor f 8000,- gekocht voor de NSB-notaris A.C.M.J. Bomers uit Den Haag. Boll paste een doorsluis

[162] NA, NBI, 2.09.16. 06, 89807, dossier van H. Hes te Zaltbommel.
[163]NA, NBI, 2.09.16.06, 88708, dossier van S. Hendrix, Zaltbommel.
[164] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[165] NA, CABR 66941 I, dossier Boll.
[166] Hypotheekregister 4, deel 876, reeks Tiel, nr. 10, 5 februari 1943, en deel 913, reeks Tiel, nr. 88, 1 april 1948.

constructie toe, waarbij hij een provisie van f 1000,- opstreek. Aankoop op **9 augustus 1943**, dezelfde dag 'doorverkocht'.[167]
3) pand van Drievoet, Koningin Wilhelminaweg 86 (destijds Stationsweg 68) Zaltbommel. Aankoop voor de NSB-notaris Bomers te Den Haag, voor f 9500,- op **19 april 1944**, dezelfde dag heeft Boll bij de Landelijke Hypotheekbank een hypotheek van f 5000,- op dit pand afgesloten. Voordien zou een aanbetaling van f 950,- zijn gedaan op de koopsom, op **3 september 1943**.[168]

Herwijnen
4) pand van Bernard Salomon van Straten, Molenstraat 10 te Herwijnen, op **28 april 1943** officieus (vermoedelijk is nominaal een aanbetaling gedaan), en op **25 juni 1943** officieel gekocht door Jan Boll, van de ANBO/NGV, voor de NSB-notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam. Op 15 juli 1943 is het huis alweer doorverkocht aan Pieter Johannes Wismeijer voor dezelfde notaris Van Meurs, en daarna nog een keer, namelijk aan Jansje Udo, de vrouw van Gijsbert van Santen, op 25 februari 1944 voor weer dezelfde notaris, waarbij de verkoopprijs onderling is 'verrekend'.[169]
Er is door oorlogskopers provisie betaald aan Boll, óók voor aankopen van panden die niet eerst door Boll zelf waren gekocht. Op dit punt is het echter vaagheid troef in de processen tegen de huizen kopende en verkopende NSB'ers na de Tweede Wereldoorlog. Zij gaven geen opening van zaken.[170]

2) Vriendenprijzen?

Als de getuigenis van Boll op waarheid berust, was de taxatiewaarde van het pand Stationsweg 40 door de plaatselijke huizenmakelaar Van Zuidam vastgesteld op f 10.500,-. De makelaars van de ANBO taxeerden het echter op f 8000,-. Het huis is door Boll voor f 9000,- aan Van Santen verkocht, dat wil zeggen het pand is voor notaris Bomers in Den Haag voor f 8000,- overgeschreven, f 1000,- was de provisie ten behoeve van Boll.[171] Omdat de hoogte van de taxaties zo belangrijk was, zou Boll een makelaar uit Hintham hebben gevraagd enkele 'Jodenhuizen' in Zaltbommel te taxeren. Niet bekend is of de man dat ook gedaan heeft.[172] De ANBO van zijn kant zat aan de lage kant met de taxatiewaarden van de panden.
In transacties zoals die waarbij Boll aantal malen betrokken was, verkocht de NGV via de ANBO over het algemeen de panden voor 75% van de marktwaarde aan de eerste koper, volgens Schütz. Zo'n eerste koper was veelal een tussenfiguur zoals Boll, die de panden zo snel mogelijk, soms op dezelfde dag al, doorverkocht voor de marktprijs, waarbij hij de winst in eigen zak kon steken. Voor de koper was het op die manier vaak niet duidelijk dat het pand oorspronkelijk Joods eigendom was geweest. In het geval van NSB-kopers was de noodzaak minder groot om de herkomst van het onroerend goed verborgen te houden. In andere gevallen echter was het zaak voor potentiële kopers te verbloemen dat het om onroerend goed van Joden ging. Deze verkooptruc met tussenpersoon, waarbij vooral NSB-notarissen of de NSB welgezinde notarissen de bijbehorende akten passeerden, kwam veel voor.[173] Voor de verkoop van onroerend goed in Zaltbommel en omgeving is hij lang niet altijd toegepast. Er werd ook rechtstreeks van de ANBO gekocht zonder de bedoeling een pand meteen door te verkopen.

---

[167] Hypotheekregister 4, deel 880 reeks Tiel, nr. 15 en 16, 9 augustus 1943, en deel 910, reeks Tiel, nr. 29, 20 november 1947.
[168] Hypotheekregister 4, deel 885 reeks Tiel, nr. 76, 19 april 1944, en deel 950, reeks Tiel, nr. 58, 12 april 1951
[169] Hypotheekregister 4, deel 878, reeks Tiel, nr. 82, 25 juni 1943, nr. 108, 15 juli 1943, en deel 884 reeks Tiel, nr. 17, 25 februari 1944.
[170] Bronnen: voor zover niet anders vermeld het kadaster en de bovenstaande akten uit het Hypotheekregister 4.
[171] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll.
[172] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3176.
[173] Schütz (2016), 283, 284.

Duidelijk is dat een aantal oorlogskopers via de NGV voordelig aan hun panden kwam. De Makkinks bijv., die in 1920 het woon-winkelhuis Waterstraat 28 voor f 10.000,- hadden verkocht aan A.A. Hes, kochten het in 1942 van de NGV voor f 8250,-.[174] Hes had in 1920 echter de helft van het aankoopbedrag van de verkopers geleend als hypotheek, dat vertroebelt het beeld, naast het feit dat er bijna 23 jaar tussen de transacties zit. Elders is het verschil tussen de aankoopbedragen van vóór de oorlog en de verkoopbedragen ten behoeve van de NGV niet zo groot. Hetzelfde geldt voor de prijzen die oorlogskopers betaalden en de verkoopprijzen van na de oorlog.
Een belangrijk voorbehoud is dat lang niet altijd zicht is op de bedragen die in de huizenverkopen omgingen. Veel panden zijn voor de oorlog binnen families overgeërfd in een lange eigendomsgeschiedenis zonder openbaar toegankelijke financiële gegevens. Ook zijn taxatiewaarden van het vastgoed, die houvast kunnen bieden, slechts op een enkele uitzondering na niet overgeleverd. Anderzijds zijn de verkoopprijzen van oorlogstransacties die in de koopakten worden opgevoerd niet maatgevend. Van de malafide makelaar D.H. de Vries, directeur van de ANBO, is bijv. bekend dat hij de koopprijs van voormalige huizen in Joods eigendom gedeeltelijk zwart liet uitbetalen.[175] Verder wordt meerdere keren vermeld dat oorlogskopers aan de 'bemiddelaar' Boll een provisie betaalden, waarvoor een aantal geen kwitantie ontving.[176] Dat lijkt sterk op verborgen transacties.

Boll beweerde tijdens zijn proces in 1949 dat hij zich ervan bewust was Jodenhuizen te hebben aangekocht. Hij zou er echter niet van op de hoogte zijn geweest dat ze wederrechtelijk aan de Joodse eigenaren waren ontnomen. Boll was in de veronderstelling dat de opbrengsten naar een centrale kas zouden vloeien en de Joden ten goede komen. Hem stuitten de transporten van de Bommelse Joden weliswaar erg tegen de borst, maar ze zouden naar zijn idee via Westerbork naar een land worden gebracht waar zij hun eigen staat zouden kunnen stichten.[177]

Het woonhuis van Boll

Boll mocht dan in 1943 en 1944 verschillende huizen hebben aangeschaft, zelf bleef hij wonen in een woning op het adres Gamerschestraat 16. Dit huis op stand was niet zijn eigendom. Zijn voorganger, burgemeester H.B. Tutein Nolthenius, had er ook gewoond en keerde hier na de oorlog terug toen hij het burgemeestersambt weer had opgevat. Hij was overigens de laatste burgemeester van Zaltbommel die het huis betrok.[178]
Het pand was aanvankelijk eigendom van de scheepsbouwer H.H.G. Meijer. Hij was verbonden aan de Bommelse scheepswerf, die door zijn vader Johannes Meijer was opgericht. H.H.G. Meijer werd opgevolgd door J.J. Hornstra, schoonzoon van W.A.P.F.L. van Hattum, aannemer van waterwerken, die op zijn beurt nogal wat panden in de buurt bezat, samen met zijn zoon en schoonzoon.
Hornstra had het pand op 13 november 1943 voor een Haagse notaris voor f 7000,- gekocht van de erven van Meijer, die op 16 juni 1943 te Nijmegen was gestorven. Een paar dagen later al, op 17 november 1943, verkocht Hornstra het pand Gamerschestraat 16 voor dezelfde Haagse notaris en voor hetzelfde bedrag aan Antonie Baggerman, oliehandelaar te Nieuwaal, gemeente Gameren. Elkaar snel opvolgende verkopen kwamen niet alleen in NSB-kringen voor.[179]

[174] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 677 nr. 86, 2 augustus 1920 en deel 879 nr. 51, 28 mei 1943.
[175] Piersma/Kemperman (2015), 68.
[176] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll.
[177] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll, verslag van de zitting van 9-3-1949.
[178] Zie RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, Zaltbommel woningkaarten 996.2.
[179] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 882 nr. 13 en nr. 24. De Haagse notaris die de akte passeerde, W. Pauwels, ontbreekt als dubieuze notaris in Schütz (2016).

5. Eigendommen van de Nederlands-Israëlitische gemeente

In het kader van verordening 41/1941 inzake ontbonden Joodse niet-commerciële verenigingen en stichtingen, is de bezetter overgegaan tot confiscatie van de onroerende goederen en overige goederen van de Israëlitische Hoofdsynagoge te Amsterdam en de Nederlands-Israëlitische en Portugees-Israëlitische gemeenten in Nederland. Al deze religieuze organisaties hadden voorafgaand aan hun ontbinding hun financiële middelen bij de autoriteiten moeten opgeven conform een andere verordening (145/1940).[180]
Ook de Joodse gemeente van Zaltbommel moest tot deze stap overgaan, die ertoe zou leiden dat ze haar onroerende goederen zou kwijtraken. Die bestonden uit drie Joodse begraafplaatsen, de synagoge en het gebouw van het Joodse schooltje.
Op 2 november 1943 informeerde een Gelderse vertegenwoordiger van de commissaris voor Niet-commerciële Verenigingen en Stichtingen in Arnhem of de burgerlijke gemeente Zaltbommel belangstelling had voor de onroerende goederen van de Joodse gemeente Zaltbommel. Dat werd in verhullende taal voorgesteld als het beëindigen van de liquidatie van de onroerende goederen van de Joodse gemeente die binnen het grondgebied van de burgerlijke gemeente lag.

Gemeentearchitect De Groot antwoordde de commissaris namens waarnemend burgemeester Rutgers op 11 november 1943 dat de onroerende goederen van de Joodse gemeente niet in aanmerking kwamen voor overname door de gemeente Zaltbommel. Daarmee was de kous niet af. Op 14 januari 1944 benaderde S. van Heemstra, commissaris van de provincie Gelderland, namens de commissaris voor Niet-commerciële Verenigingen en Stichtingen op zijn beurt de burgemeesters van gemeenten in zijn provincie. De burgerlijke gemeenten zouden de Joodse begraafplaatsen binnen de gemeentegrenzen voor niets kunnen overnemen en de synagoges tegen de grondwaarde volgens taxatie. Dat laatste gold niet voor synagoges waarop hypotheken rustten.
Deze maatregel moest echter nog worden goedgekeurd ingevolge artikel 228 van de Gemeentewet (dat artikel gaat over het heffen van een precario ten aanzien van artikelen boven, onder of op de voor openbare dienst bestemde gemeentegrond). Ditmaal was het burgemeester Boll die de brief van de provincie beantwoordde. Hij stuurde op 12 februari 1944 een opgave van de betreffende goederen ter overname door de gemeente: drie Joodse begraafplaatsen, over te nemen om niet, namelijk kad. Zaltbommel A 743, A 739 en G 136, en aan te kopen tegen taxatiewaarde van de grond: de Joodse school en erf kad. A 2527 en de Joodse kerk en erf, A 2528.

De provincie reageerde op 17 mei 1944 terughoudend: eerst moesten algemene richtlijnen worden vastgesteld, in afwachting waarvan nog geen beslissing werd genomen. Op 15 juli 1944 is nogmaals deze boodschap aan de gemeente Zaltbommel verzonden, waarbij werd verwezen naar een voor alle provincies geldende regeling die in voorbereiding was. Commissaris Van Heemstra vond het juister deze algemene regeling af te wachten alvorens beslissingen te nemen in afzonderlijke gevallen.[181]
Of vervolgstappen zijn gezet, is onbekend. Zaltbommel belandde vanaf september 1944 in een hoogst onzekere situatie. De inwoners van de stad werden geëvacueerd en veel achtergelaten eigendommen werden geplunderd of vernield. Het front kwam dichtbij te liggen, wat leidde tot troepenverplaatsingen en de komst van grote groepen evacués. Zaltbommel raakte op een gegeven moment vrijwel afgesneden van verbindingen over de grote rivieren. Ook was burgemeester Boll tussen eind september en eind december 1944 als burgemeester van Wisch actief, en niet meer in

[180] Aalders (1999), 44, 132-134, http://www.oorlogsgetroffenen.nl/thema/rechtsherstel/03_02_Niet_commerciele_verenigingen_en_stichtingen.
[181] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 598: Stukken betreffende de aankoop van de Nederlands Israëlitische Gemeente Zaltbommel van gronden, panden en begraafplaatsen.

Zaltbommel aanwezig. Onder die omstandigheden zal er van onderhandelingen over de onroerende goederen van de Joodse gemeente met de commissaris van niet-commerciële Verenigingen en Stichtingen niet veel terechtgekomen zijn.
Elders liep het anders af. In Groningen bijv. heeft de gemeente wel degelijk grond en een begraafplaats die eigendom was van de Joodse gemeente aangekocht via de bovengenoemde commissaris. De synagoge te Groningen is echter niet in haar eigendom overgegaan.[182]

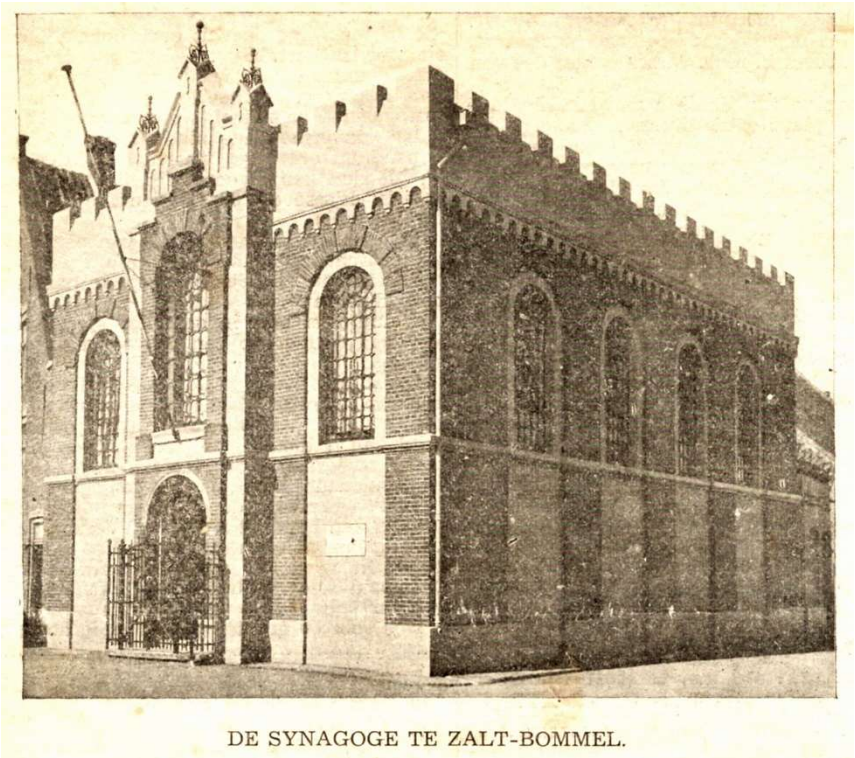

De synagoge in Zaltbommel.
Foto uit het 'Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland' van 14 juni 1934.
Collectie Stadskasteel

In Zaltbommel waren en bleven de synagoge en de Joodse school samen met de Joodse begraafplaatsen in handen van de rechtmatige eigenaar, de Joodse gemeente. Door het kadaster is dan ook geen overschrijving van deze goederen geregistreerd tijdens de oorlog.[183] Als het echter aan de NSB-burgemeester Boll had gelegen was de gemeente Zaltbommel ongetwijfeld eigenaar van deze goederen geworden. Het is de vraag wat hij met name met de begraafplaatsen gedaan zou hebben. Uit Zaltbommel is niet bekend dat deze, in afwachting van een definitieve regeling, ten prooi vielen aan graafpartijen en vernielingen, zoals in Groningen tijdens de oorlog gebeurde.[184]

In de oorlogsperiode deed de Bommelse synagoge dienst als opslagruimte voor inboedels die uit de huizen van Joodse Bommelaren waren weggehaald, in afwachting van hun bestemming in Duitsland of elders. Een groot deel van de inventaris van de synagoge zelf bleef hier staan en doorstond de oorlog, zij het beschadigd. Het spreekgestoelte ('bima') en de arke zijn eind 1945 terechtgekomen in de synagoge van 's-Hertogenbosch, waar ook een flink aantal Bommelse synagogebankjes belandde.[185]

[182] Duijvendak/Van der Poel (2021/ 2022), 54-56, 63.
[183] Gegevens op de kadastrale legger.
[184] Duijvendak/Van der Poel (2021/2022), 56-58.
[185] Stadsarchief 's-Hertogenbosch (HtSA), 0195, Archief van Nederlandsch-Israëlitische Hoofd-Synagoge te 's-Hertogenbosch (NIHSH), 190: register van de thesaurier, 1946. En HtSA, NIHSH, 803 (= oud inv. nr. 267), ingekomen en uitgaande stukken: facturen uit 1945 en de eerste maanden van 1946. Verder HtSA, 1064 Archief Ressort van de Hoofdsynagoge 's-Hertogenbosch (SRHH), 281: brief van het Nederlandsch-Israëlietisch Kerkgenootschap te Amsterdam aan de synagoge van den Bosch, 25 mei 1948.

VI Inboedels van 'Jodenhuizen' en de rol van het gemeentepersoneel

1. Winkelinventarissen

De Duitse bezetter nam tijdens de oorlog behalve onroerende goederen en financiële tegoeden ook alle mogelijke roerende goederen van Joden in beslag.
Als eerste aan de beurt waren de bedrijfsinventarissen, die al voor de deportatie van de Joodse eigenaren werden beschreven, getaxeerd en ten behoeve van de Duitsers vastgehouden. In Zaltbommel en omgeving waren dit met name winkelinventarissen van bescheiden middenstanders. De meeste winkeliers waren in de textiel- of fourniturenbranche actief, dan wel in het slagersvak en afgeleiden van de textielhandel en vleeshouwerij, zoals de kleermakerij en leerhandel.
Een enkeling handelde in lompen en oude metalen, maar daar konden de Duitsers weinig mee beginnen. Vanaf oktober 1941 werd beslag gelegd op de bedrijfsinventarissen. Nadat de Joodse eigenaren waren weggevoerd werden de voorraden en winkelinterieurs verkocht, waarna de opbrengsten naar de Duitse roofbank vloeiden. Ook het kasgeld en het geld dat op bedrijfsrekeningen stond volgde die route. Zo ging het met de zaken van Anna Hes en haar broers, de slagerijen van Joosten en De Vries in Zaltbommel en van Stranders in Rossum, om maar enkele voorbeelden te noemen.
Voor zover duidelijk geworden is hebben de gemeenten noch individuele ambtenaren die bij de gemeenten of gemeentelijke bedrijven werkten van deze uitverkopen geprofiteerd. Die vonden plaats in een circuit dat weinig met de gemeenten van doen had. De roof was namelijk landelijk georganiseerd. Wel profiteerden plaatsgenoten van de verkopingen en de taxatieronden. De taxateur J.H. de Bree uit Zaltbommel bijv. taxeerde winkelinterieurs. Winkelvoorraden of inventarisstukken werden veelal door branchegenoten overgenomen, zoals in het geval van de ondergedoken textielwinkeliers Van Dijk en Hes te Zaltbommel.

2. Huisraad

De inboedels van de door de Joodse eigenaren of huurders verlaten woonhuizen waren een ander verhaal. Deze zouden door de 'Hausraterfassungsstelle' moeten worden afgevoerd, uit naam van de door de Duitsers speciaal daarvoor opgerichte 'Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg' uit Amsterdam.[186] Officieel moesten de inboedels van de huizen van Joden vóórdat de bewoners werden gedeporteerd worden geïnventariseerd, zodat ze soepel in de handen van het Derde Rijk konden overgaan. Het meubilair zou terechtkomen bij Duitse burgers die als gevolg van de geallieerde bombardementen, chaotische evacuaties e.d., geen huisraad meer hadden.[187]

1) In Herwijnen

De naam Rosenberg komt in het gebied alleen voor in verband met de inboedel van B.S. van Straten, Molenstraat 10 te Herwijnen en die van Levie van Dijk in Zaltbommel. 'De Einsatzstab Rosenberg', of, vermoedelijk, de gemeente Herwijnen in opdracht van de Einsatzstab, heeft in Herwijnen geen grondig werk geleverd. Er bleef tenminste een deel van de inboedels achter in de huizen van de gebroeders Van Straten.
In 1943 werden in Herwijnen twee inventarissen opgemaakt van de boedels van de Van Stratens. Die van het huis B 92, Waaldijk 44, eigendom van Mozes van Straten, is bewaard gebleven. Deze beschrijving is duidelijk incompleet. De goederen waren, zo vermeldde burgemeester Bulk, in een hoek van een vertrek op de grond opgeslagen. Vanwege de beperkte ruimte was een goede

[186] Romijn (2006), 449.
[187] Kooman (2008), 154.

inventarisatie niet mogelijk. Toch zijn de goederen op de lijst geordend per vertrek, te weten de winkel, twee slaapkamers, een voorkamer, de zolder en een schuur. Dat is geen volledige beschrijving van het inwendige van het pand. Het elektrische fornuis dat op zolder stond bijv., moet oorspronkelijk in de keuken hebben gestaan.
Het huisraad in het huis van Bernard Salomon van Straten, Molenstraat 10, was in gebruik bij de NSB-familie P.A. de Fockert, die na een brand in de eigen boerderij in dit pand getrokken was. De Fockert mocht bij een eventuele verhuizing naar een ander woonhuis zo lang meubels van Van Straten meenemen. Kennelijk is het wel de bedoeling geweest dat de huizen van de gebroeders Van Straten leeggehaald zouden worden. Een medewerker van de 'Einsatzstab Rosenberg' informeerde op 3 juni 1943 bij de gemeente Herwijnen naar de inventaris van het huis in de Molenstraat, waar, zoals hem bekend was, een boer in was getrokken wiens huis in brand was gestoken (De Fockert dus). Joods meubilair was Rijkseigendom, zo werd benadrukt, en moest te allen tijde ter beschikking staan van transport.[188]
Na de oorlog heeft een nabestaande, tevens zaakwaarnemer van de gebroeders Van Straten, de godsdienstleraar Max Seijffers, een kachel die bij de smid stond per verhuiswagen meegenomen naar zijn huis. De burgemeester had hem hierop geattendeerd, blijkbaar omdat hij van een van de broers Van Straten was geweest. Seijffers kwam toch langs met die verhuiswagen, op weg naar zijn nieuwe woonadres in Den Bosch. Hij had de burgemeester van Herwijnen willen spreken over de meubels in het vroegere huis van 'Oom Moos'. Verder bedankte hij voor het advies over het verhuren van het huis van Mozes van Straten dat de burgemeester hem gaf. Gezien de toon van zijn briefje stond Seijffers op goede voet met Bulk.[189]

2) In Zaltbommel
Volgens een brief uit 1944 van de Omnia, aanwezig in het archief van de Treuhand, werd de woning van Levie van Dijk op Stationsweg 40 te Zaltbommel door de gemeente Zaltbommel ontruimd, ingevolge de opdracht van 'Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg'. Die achterliggende opdracht zal er ook geweest zijn in het geval van de overige woningen van Joodse stadsbewoners in Zaltbommel die moesten worden ontruimd. Dit wordt echter niet expliciet vermeld.[190]
Het is onduidelijk wanneer de interieurs van Joodse stadsbewoners in Zaltbommel en omstreken precies zijn afgevoerd, áls ze al volledig werden weggehaald. Dat varieerde nogal.

Al snel na de eerste deportatiegolf van 18 en 19 november 1942 werden inboedels verplaatst. Bij deze verplaatsingen waren gemeenteambtenaren betrokken. Zij zetten bijv. meubelen en andere voorwerpen uit het huis van mevr. Hes-van Leeuwen in de woning van haar ondergedoken zoon Arnold Hes neer. Een aantal spullen werd door hetzelfde personeel in aanwezigheid van Boll overgebracht naar het stadhuis, waar ze in de bodenkamer werden neergezet. Ondervraagde getuigen konden zich na de oorlog niet meer herinneren waar deze voorwerpen naderhand zijn terechtgekomen. Eén persoon zag Boll met zilveren bestek in de hand uit het pand van Hes in de richting van zijn huis lopen. Mogelijk was de burgemeester op weg naar het stadhuis, enkele panden vóór zijn woonhuis op Gamerschestraat 16, maar mogelijk ook niet ...

[188] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667. In het archief van de 'Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg', dat door het NIOD wordt bewaard, komen geen boedels uit Gelderse plaatsen voor: NIOD, 093a.
[189] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[190] NIOD, 094f, Archief Treuhand, 2969.

De noordzijde van de Markt en de Gamerschestraat van Zaltbommel in 1939. Het zevende pand links van het stadhuis zou tijdens de oorlog het woonhuis van de NSB-burgemeester Boll worden.
Collectie RAR

Na de oorlog heeft Arnold Hes in elk geval voorwerpen uit zijn interieur aangetroffen in de woning van Boll, terwijl de hotelhoudster mevr. Van de Laak hier spullen uit het Hotel Gottschalk herkende. De Bommelse politie heeft vervolgens de eigendommen van Hes bij hem thuis afgeleverd.[191]

De comfortabele bovenwoning van de dames Hijmans op Ruiterstraat 15 werd door burgemeester Boll aan een potentiële huurder aangeboden nog vóórdat de gezusters op 18 november 1942 zijn weggevoerd. De uit Aalst afkomstige NSB'er Cornelis van der Mooren trok hier in, tegen een huur van f 4,- per maand, ingaande 1 oktober 1942. Hij was door Boll kort tevoren als distributieambtenaar in dienst genomen en moest snel beslissen of hij de woning wilde huren of niet, want er waren wel dertig gegadigden volgens Boll. Gezien de snelheid waarmee men te werk ging, zal het interieur niet volgens de regels zijn geïnventariseerd en opgeslagen. De kans is groot dat Van der Mooren en zijn gezinnetje zich installeerden op het behaaglijke pluche waar de woonkamer van de gezusters om bekend stond. De dames werden misschien verjaagd naar een verhuurd gedeelte van de door hen gebruikte huizen in de Ruiterstraat, of naar familie. Lang heeft deze situatie niet geduurd, hun deportatie volgde spoedig.[192]

Gemeentebode Maarten den Haak, een felle NSB'er die na de oorlog tot een forse gevangenisstraf is veroordeeld, getuigde tijdens het proces tegen Boll dat hij samen met politieagent Van Eck alle woningen had verzegeld die door Joden waren verlaten. Volgens hem moesten de huizen in januari

[191] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll.
[192] NA, 2.09.09, CABR, 95893, 8664. RAR, 3311, Archief Hans Keser, 4. RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3176.

1943 door het gemeentepersoneel worden ontruimd, onder leiding van de opzichter gemeentewerken, J. van de Werken. Boll was hier actief bij betrokken in verband met de selectie van de goederen. Dat zou betekenen dat de goederen van de in november 1942 weggehaalde Joden nog vóór de tweede deportatiegolf van april 1943 uit hun huizen verwijderd waren.

Volgens de naoorlogse getuigenis van B.S. Drievoet, die tijdens de eerste golf van deportaties in Zaltbommel mocht blijven, was zijn interieur begin januari 1943 leeggehaald, op een kachel in de achterkamer na en zijn auto die in de garage stond. Hij vermeldde niet wie zijn huis had leeggehaald. Drievoet dook samen met zijn gezin onder. Boll, die zijn huis gekocht bleek te hebben, heeft daarna de auto, waarin hij de kachel geladen had, naar onbekende bestemming laten wegslepen. Dat had Drievoet niet zelf gezien, maar zijn buurman, de garagehouder Willem van Leeuwen.
Boll vertelde toen hij met deze getuigenis werd geconfronteerd, uiteraard een heel ander verhaal. Hem werd op een gegeven moment verteld dat Drievoet, die was achtergebleven na de eerste deportaties, bezig was zijn meubels te verhuizen. Boll vermoedde daarom dat Drievoet zou gaan onderduiken. Later hoorde hij dat Drievoet was vertrokken met medeneming van bijna al zijn meubilair. Hij had zijn auto moeten achterlaten, die op aanwijzing van Boll door de Verkeersinspectie in beslag werd genomen, met een verklaring op de voorruit. De auto werd naar de ANBO in Arnhem weggesleept. Boll herinnerde zich vaag dat daar de kachel in was geladen.[193]

Kort na de tweede golf van deportaties, in april 1943, kreeg Boll van de 'Beauftragte' in Gelderland de opdracht al het achtergebleven meubilair en verder huisraad in de woningen van Joden te inventariseren. Dat moest hij centraal laten opslaan, in afwachting van het bericht over transport naar Arnhem. Boll heeft zich daar naar zijn zeggen aan gehouden. Kleding, een deel van het beddengoed, verschillende huishoudelijke artikelen en levensmiddelen uit de boedels van Joodse stadsinwoners liet hij in het stadhuis plaatsen. De vrouw van Boll en geestverwante dames deelden deze goederen uit aan arme en behoeftige gezinnen. Daar hoorden vermoedelijk ook geëvacueerden bij uit West-Nederland, die eind 1942 weg moesten vanwege de aanleg van de Duitse kustverdediging.[194]
In Zaltbommel zouden de meubels uit 'Jodenhuizen' door medewerkers van de gemeente worden opgeslagen in de 'Jodenkerk', de vroegere synagoge. Ze stonden hier gereed om bij de eerste de beste order naar Arnhem te worden getransporteerd, waar de ANBO voor verdere afhandeling zou zorgen. Dezelfde ANBO had de woningen al in beheer genomen voor de Duitse roofinstantie en zou deze verkopen of verhuren.
Volgens Boll kreeg hij in het voorjaar van 1943 een telefoontje van de 'Beauftragte', die meedeelde dat het meubilair van Jodenhuizen zou worden weggehaald. De vrachtauto's waren al onderweg. Boll kreeg toestemming van de ANBO om een kamer in het stadhuis met enkele stukken te meubileren, en voor zijn eigen huis zes stoelen in gebruik te nemen, met het oog op negen kinderen van Frontstrijders die hij in huis had genomen.

[193] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll.
[194] Kooman (2008), 154, 155, NA, CABR, 2.09.09, 66941 I, dossier Boll, RAR, 3004, Archief gemeente Rossum, 956

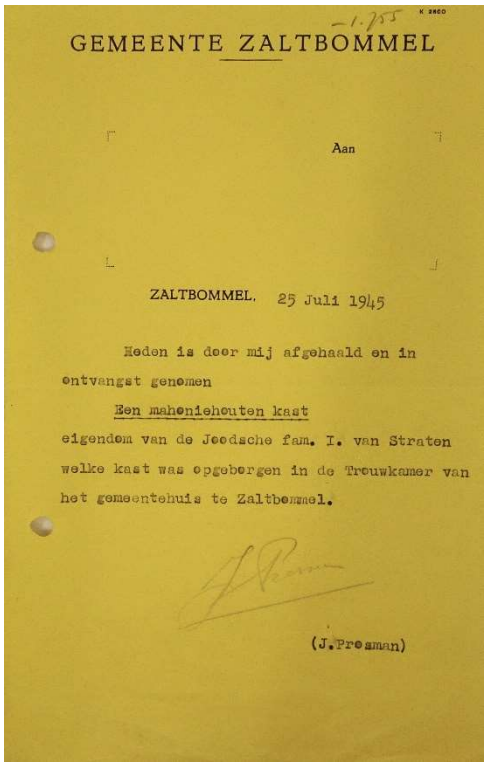

GEMEENTE ZALTBOMMEL

Aan

ZALTBOMMEL, 25 Juli 1945

Heden is door mij afgehaald en in ontvangst genomen

Een mahoniehouten kast

eigendom van de Joodsche fam. I. van Straten welke kast was opgeborgen in de Trouwkamer van het gemeentehuis te Zaltbommel.

(J. Prosman)

Een mahoniehouten kast, eens eigendom van de familie van Izak van Straten, is misschien bij deze gelegenheid 'opgeborgen' in de trouwkamer van het gemeentehuis van Zaltbommel.
Deze familie woonde op Nonnenstraat 27 in een huurhuis. Niemand van de gezinsleden is uit de kampen teruggekeerd. Na de oorlog nam J. Prosman, ook woonachtig in de Nonnenstraat, de kast mee.
Over de achtergronden van deze actie wordt niets vermeld.[195]

Op 21 december 1943 stuurde Boll een briefje aan 'kameraadske' (de vrouwelijke variant van 'kameraad', de NSB-aanspraakvorm) Koedam te Culemborg, met de mededeling dat de Jeugdstormafdeling Culemborg over één tafel en twaalf stoelen uit Joods bezit kon beschikken. De andere meubels bleven volgens Boll gereserveerd voor slachtoffers van bombardementen.[196]

Boll heeft ook erg zijn best gedaan zijn in het Duitse Emden wonende ouders, die na een bombardement veel waren kwijtgeraakt, in Nederland te installeren. Ze vonden in Utrecht een woning die nog gemeubileerd moest worden. Omdat de 'Beauftragte' had gehoord van de situatie waarin de ouders van Boll waren terecht gekomen, stemde hij er volgens hun zoon in toe dat de in Zaltbommel in beslag genomen meubels ook voor hen bestemd konden worden.
Als dit verhaal klopt, is in elk geval een deel van de meubels uit Jodenhuizen langer in de vroegere synagoge bewaard dan de bedoeling was. De meubels voor de ouders van Boll werden volgens de getuigenissen namelijk pas in februari 1944 uitgezocht. Dat komt overeen met de mededeling van Boll aan een medewerker van Omnia d.d. 19 februari 1944. Hij meldde dat alle meubelen van Joden geconcentreerd waren opgeslagen, verschillende meubels werden reeds afgeleverd. Met andere woorden: er stond nog een gedeelte in Zaltbommel.[197]
De ouders van Boll hadden voordat ze akkoord gingen met de komst van het huisraad uit Zaltbommel in hun Utrechtse woning, eerst overlegd met de kerkenraad van de Gereformeerde Kerk te Utrecht. Die vond deze actie ethisch verantwoord, omdat het meubilair anders toch maar bij Duitsers terecht zou komen. Burgemeester Boll vertelde tijdens zijn ondervraging na de oorlog dat zijn vader de meubels samen met gemeentewerkers had geselecteerd. Ze werden naderhand door een taxateur gewaardeerd op ongeveer f 1400,-. De rekening werd volgens vader Johannes Boll door een politieman uit Zaltbommel meegenomen, maar is nooit betaald, omdat eind 1944 alle verbindingen met de Bommelerwaard waren verbroken. De broer van Jan Boll, garagehouder Siger Boll uit Utrecht, die een paar huizen van zijn ouders vandaan woonde, had meubilair dat niet in hun huis paste in een garagebox geplaatst, zo meldde hij. Kennelijk was in de Bommelse synagoge een ruimhartige partij voor de ouders van Boll opzij gezet.

[195] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, Archief gemeente Zaltbommel, 3176, en RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 1699: bouwvergunning Prosman, Nonnenstraat
[196] NA, CABR, 2.09.09, 66941 II, dosier Boll.
[197] NIOD, 094 f, Collectie dossiers afkomstig uit de archieven van de Omnia-Treuhandgesellschaft, 2969, dossier L. van Dijk, Zaltbommel.

In juni of juli 1945 hebben enkele politiemensen uit Zaltbommel samen met Arnold Hes, zijn vrouw en zijn schoonzuster, in het huis van Johannes Boll in Utrecht een deel van de meubels en andere voorwerpen herkend als het eigendom van Arnold Hes. In samenwerking met de Bommelse agenten zijn de spullen van Hes omstreeks augustus 1945 naar zijn huis teruggebracht. 'De Jood' had volgens Johannes Boll van de meubels en huishoudelijke artikelen een lijst opgemaakt, die Johannes Boll niet had ingekeken. Volgens de getuigenis van A. Hes was het in Zaltbommel in 1945 algemeen bekend dat de voorwerpen in het huis van Boll sr. stonden. Het blijkt te zijn gegaan om twee complete slaapkamerameublementen met bedden, een salonameublement, keukengerei, twee kapstokken, gordijnen, vloerkleden, hanglampen, staande schemerlampen, verschillende tafeltjes, twee pendules, tuinmeubelen en huishoudelijke artikelen.[198]

Lang niet al het huisraad dat in beslag was genomen werd opgeslagen, of bleef opgeslagen, in de voormalige synagoge, die van binnen en buiten beschadigd raakte door granaatvuur.[199] In 1944 en 1945 betaalde de gemeente Zaltbommel voor de opslag van 'jodenmeubilair' binnen de stad, zo blijkt uit het Grootboek van de gemeente uit 1944. Er was daarvoor bij een zekere A. Kraay zolderruimte gehuurd, tegen f 13,- per maand. De jongste post gaat over het tijdvak tussen 1 april en 13 mei 1945.[200]
In het Grootboek van 1945 worden nog meer personen genoemd die meubilair in bewaring hadden genomen, zoals A.J.C. van Seters, J.W. de Ruiter, H.P. van Santen, de firma H. Lenshoek, H. van der Donk en A. Kraaij. In totaal gaf de gemeente in dat jaar meer dan 5000 gulden uit aan vervoers- en opslagkosten, bewaarloon en vergoedingen voor de opslag van meubelen. Dat waren niet, of niet alleen, meubelen die van Joodse stadsbewoners waren geweest, maar ook huisraad van gedetineerde NSB'ers, evacués en nog niet teruggekeerde Bommelaren. Vanwege de grote behoefte aan woonruimte werden verlaten huizen ontruimd, om hier mensen in onder te brengen. Het huisraad werd opgeslagen. Vandaar vermoedelijk ook het bedrag van f 1,70 dat de gemeente in april 1946 uitgaf aan werkloon ten behoeve van een 'Jodenwoning'.
H.P. van Santen beheerde een opslagloods voor in beslag genomen goederen en 'zwerfmaterialen' die daar in 1944-1945 en tussen 1945 en 1947 terecht waren gekomen.[201] Van Santen registreerde ook de verplaatsing van goederen van de ene woning naar de andere, met name kachels en fornuizen, aan het einde van 1944 en in de eerste maanden van 1945. Een deel van de kosten die de gemeente voor de opslag van huisraad had gemaakt werd later overgenomen door het Nederlands Beheersinstituut.
In het Grootboek van 1944 staat ook nog een betaling van 25 februari voor het vervoer van meubelen van weggevoerde Joden naar Brummen door een transporteur uit Culemborg. Niet duidelijk is wat de bestemming van het huisraad was. Misschien had het te maken met de vlucht van collaborateurs en NSB'ers die voor de gemeente werkten naar het oosten van Nederland op Dolle Dinsdag (5 september 1944). De gemeente betaalde het vervoer van het meubilair, wat betekent dat het niet om het landelijk georganiseerde transport van Joods huisraad naar Duitsland is gegaan. In dezelfde bron worden uitgaven vermeld aan onderhoud van de meubels en touw, kennelijk bedoeld voor het transport. Ook zijn de kosten verantwoord voor het opgraven van het lichaam van onderduiker S. Abrahamson, die in Hotel Gottschalk was gestorven en provisorisch begraven. Twee gemeentewerklieden, W. Rombeek en H. Straatman, kregen hier per persoon f 2,56 voor.[202]

---

[198] NA, CABR, 2.09.09, 66941 II, dosier Boll.
[199] HtSA, 1064, SRHH, 281: brief van het Nederlandsch-Israëlietisch Kerkgenootschap te Amsterdam aan de synagoge van den Bosch, 25 mei 1948.
[200] Zie RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, Archief gemeente Zaltbommel, Bouwvergunningen, 1417 en 1418, 1935: er is een A. Kraaij, Kerkstraat 52, die een schuur had op Kerkplein 11c, met zolder.
[201] Zie RAR, 3329, Archief van de familie Van Santen te Zaltbommel, 3, 7, 11, 12.
[202] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 965 t/m 967, Grootboeken 1944-1946.

Uit de naoorlogse afhandeling van nalatenschappen van Zaltbommelse Joden blijkt eveneens dat meubilair van weggevoerde Joden ergens in een opslag stond, tegen een vergoeding. Onder andere waren dat meubels van de slagers Louis Joosten en Emanuel de Vries, van Anna en Hugo Hes en Levie van Dijk. In het geval van slager E.J. de Vries en Hugo Hes stonden de meubels in een opslagruimte van de beëdigd taxateur J.H. de Bree, die ze tevens had getaxeerd. Dat had hij in de oorlog ook gedaan bij achtergelaten Joodse inboedels.[203] Het grootste deel van de meubels van Mozes van Straten, Gamerschestraat 13, was volgens notaris Offermans in 1945 ondergebracht in de meubelbewaarplaats van de firma Van Overeem te Zaltbommel. Overeem was de buurman van Gamerschestraat 11.

De conclusie is duidelijk: tegen de verordeningen van de Duitsers in zijn veel meubelstukken tijdens de oorlog niet naar gebombardeerde steden in Duitsland gebracht, maar in Zaltbommel achtergebleven. De opslag werd in een aantal gevallen vermoedelijk geregeld door de Joodse eigenaren van het huisraad, vóórdat zij op transport gingen of onderdoken.

3) In Rossum

In Rossum werden de inboedels van twee Joodse gezinnen na hun gedwongen vertrek op 9 april 1943 opgeslagen in twee ruimten van een 'Jodenhuis', het pand van de ondergedoken gezusters Kalker op Kerkstraat 22. Dat pand was in oktober van dat jaar aangekocht door de Hedelse NSB'er Van Hekezen, die het verhuurde. Hij klaagde over die opslag bij de Duitse autoriteiten, maar de burgemeester (eigenlijk de plaatsvervangend burgemeester) meldde dat de bewoner van het pand, waarvan hij niet eens wist dat het verkocht was, geen bezwaar had. Hij verzocht de Duitse autoriteiten om goedkeuring, omdat het vinden van een andere opslagruimte moeilijk zou zijn. Uiteindelijk betaalde de gemeente, na enige druk van Van Hekezen en de NSB, een vergoeding aan Van Hekezen van f 1,50 per week in de periode tussen 7 oktober 1943 en 29 januari 1944. De gemeente declareerde dit bedrag bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, dat vervolgens niet uitbetaalde.[204]

3. In bewaring gegeven of verborgen

In het Archief van het Nederlands Beheersinstituut liggen verschillende stukken over Joodse eigenaren die hun kostbaarheden en geld in bewaring hadden gegeven of verstopt. Om te ontkomen aan de steeds brutalere aanslagen op hun eigendommen in 1941 en 1942, hebben veel Joden hun geld omgewisseld in bankbiljetten, die zij verborgen, in bewaring gaven aan betrouwbare personen, ofwel in een bankkluis legden. Zij gaven ook wel tussenpersonen opdracht dat te doen. Na de oorlog werd het erg lastig na te gaan waar het geld was gebleven, als geen relatie was te leggen met de werkelijke eigenaren.[205] Bankbiljetten moesten in de week van 26 september 1945 bij het ministerie van Financiën worden ingewisseld in het kader van de naoorlogse geldhervorming, mét een verklaring over de herkomst als het om grote bedragen ging. Dat leidde tot stressvolle taferelen bij mensen die bang waren dat hun contanten waardeloos zouden worden.
Uit de gegevens van het Nederlands Beheersinstituut blijkt dat een aantal verstopte en in bewaring gegeven bedragen of goederen van Bommelse Joden na de oorlog terugkwam bij de rechtmatige eigenaren of hun rechthebbenden. Dat waren onder meer de nabestaanden van Levie van Dijk, Anna Hes, Louis Stranders, Emanuel Jacob de Vries en Isaac Hendrix. Ies van Dijk was eveneens zo gelukkig een deel van zijn geld terug te zien.

---

[203] NA, NBI, 2.09.16.05, 82616, dossier Groenewoudt, 2.09.16.02, dossiers E.J. de Vries: 4862 en 2.09.16.15, 192161, 2.09.16.07, 97873, dossier B.H.L. Joosten.
[204] RAR, 3004, archief gemeente Rossum, 956; NA, CABR 2.09.09, 95860, 8350 en 27422
[205] Aalders (1999), 123.

Het kon ook heel anders aflopen. Arnold Hes schreef op 28 november 1948 een brief aan de Raad voor het Rechtsherstel van het NBI, waarin hij om hulp vroeg wat betreft het terugkrijgen van 'verschillende dingen die in bewaring gegeven zijn en die deze menschen niet terug willen geven'.
Van zijn zuster Anna Hes, die in de Boschstraat woonde:
bij dhr. F., Koningstraat Zaltbommel: een grote eiken staande klok,
bij mevr. A., Boschstraat, een ring met parel,
bij dhr. Van M., Boschstraat, enkele kisten met kristal en porselein.
Van zijn broer, Hugo Hes, eveneens woonachtig in de Boschstraat:
bij dhr. Van M., P.M. Winkstraat Zaltbommel, een vloerkleed met kleedjes en twee Perzische kleedjes.
De brief is bewaard gebleven, maar over een eventueel vervolg wordt niets vermeld.[206]

4. Stelende beambten

Niet gebleken is dat de medewerkers die een dienstverband hadden bij de gemeenten of gemeentelijke bedrijven zich in de oorlog serieus hebben verrijkt met roerende eigendommen van weggevoerde Joodse stadgenoten. De grote uitzondering is de leider van het gemeentelijke apparaat te Zaltbommel, NSB-burgemeester Boll. Van de NSB'er Maarten den Haak, die door Boll als gemeentebode, deurwaarder, en zo nog wat functies benoemd was, is bekend dat hij onderdelen uit het interieur van Levie van Dijk van de Stationsweg overbracht naar het huis in de Nonnenstraat dat hem en zijn grootmoeder was toegewezen. Daarmee was hij een profiteur, maar dat is hem minder aan te rekenen omdat het met toestemming van Boll gebeurde.[207] Daarnaast hebben gemeenteambtenaren van NSB-huize die in panden van weggevoerde Joden gingen wonen zich mogelijk huisraad dat daar stond toegeëigend, maar daar zijn geen aanwijzingen voor.
Dit is en blijft echter een schimmig onderwerp. Het feit dat tijdens de wetteloze evacuatieperiode vanaf september 1944 op grote schaal werd ingebroken in de onbeheerd achtergelaten huizen, vertekent het beeld ernstig. Aan de andere kant waren ook de meeste ambtenaren geëvacueerd, zodat ze niet van de gelegenheid gebruik hebben kunnen maken. Wel kunnen ze tijdens de evacuatie juist spullen uit Joodse boedels die ze naar zich toe hadden gehaald zijn kwijtgeraakt.

In Zaltbommel was, net zoals overal elders in Nederland, het gemeentelijke politiecorps opgegaan in de marechaussee. Het overwegend militaire en landelijk georganiseerde corps van de marechaussee, veranderde vanaf 1940 compleet van karakter. Na de reorganisatie was de marechaussee een eenheid belast met taken die tot dan toe door de 'burgerlijke' gemeente- en rijkspolitie werden uitgevoerd, de Rijksveldwacht en de Gemeenteveldwacht. De nieuwe landelijke politieorganisatie stond sterk onder invloed van de Duitsgezinde autoriteiten.[208] Op plaatselijk niveau werden de marechaussee beambten aangestuurd door (NSB-) burgemeesters, als hoofden van de plaatselijke politie.
Enkele Bommelse marechaussees werden beschuldigd van grijpgraag gedrag in de stad, wat ook gold voor de in Zaltbommel alom bekende winkelier, scharrelaar, zwarthandelaar en latere visboer Jacob van Gelder, oftewel 'Japie'. Deze werd door Boll en een groot aantal anderen, zowel 'goede' als 'slechte' Nederlanders, ingeschakeld voor uiteenlopende werkzaamheden, al dan niet met behulp van zijn paard en wagen. Ook voor de gemeente Zaltbommel verrichtte hij hand- en spandiensten. Naar eigen zeggen werd hij tijdens de evacuatie in 1944 door Boll in dienst genomen, de eerste dag

[206] NA, NBI, 2.09.16.06, 89807, dossier H. Hes. Hes De namen van degenen die volgens Hes goederen achtergehouden hadden, zijn hier omwille van privacy vervangen door initialen. Zie ook de gegevens bij Boschstraat 32.
[207] NA, 2.09.09, CABR, 75357, BRvC, dossiernummer 364/47.
[208] www.marechausseecontact.nl/geschiedenis-koninklijke-marechaussee en www.militairespectator.nl/thema/geschiedenis/artikel/200-jaar-koninklijke-marechaussee-vogelvlucht.

als portier, de tweede dag al mocht hij met Van Hattem, wachtmeester van de marechaussee, mee op rooftocht. Hij is na de oorlog veroordeeld tot drie jaar. Van Gelder huurde van de Omnia het pakhuis en erf Tolstraat 6, A 107 voor f 26,- per drie maanden, een 'Jodenpand', dat van de erven Van Blijdenstein was. Van Gelder zou in 1953 koper van dit pakhuis worden.[209]
De wachtmeester en NSB'er Cornelis van Hattem is na de oorlog ook veroordeeld, evenals zijn dochter, die bekend stond als een 'Moffenmeid'. Zij had via Boll een baan bij de Distributiedienst gekregen.[210]

Andere personeelsleden van de marechaussee die na de oorlog voor onder andere diefstallen werden veroordeeld waren de opperwachtmeester Willem Loor en zijn ondergeschikte, de voormalige pakhuisknecht Jan Veldhuis, later manusje van alles, onder andere bij de gemeente Zaltbommel.[211] Loor, die volhield dat hij niet had gestolen, is eind 1947 grotendeels gerehabiliteerd.[212]
Volgens informatie van J. van Gelder, die toegaf dat hij zelf van alles had gestolen, zouden nog meer marechausseebeambten en politiemensen in de wijde omtrek goederen achterover hebben gedrukt. Van Gelder noemde een agent Visser, die door de NSB'er De Beer, directeur van het gemeentelijke gas- en waterleidingbedrijf, 'in het volle honderd' werd beschuldigd van stelen in 'Jodenhuizen'. Van Gelder zou een zonnescherm hebben gekocht bij de gemeenteopzichter Van de Werken, dat afkomstig was van Arnold Hes in de Waterstraat. Niet duidelijk is of hij Visser zag als degene die het zonnescherm had meegenomen. In elk geval werd het opgeslagen bij ene Van Maren en bleef het, zo benadrukte Van Gelder, eigendom van Hes.[213] Met agent Visser werd bedoeld de wachtmeester van politie Pieter Philippus de Visser, die in november 1942 toezicht hield op het ontruimen van de huizen van moeder en zoon Hes in de Waterstraat. Hij werd in februari 1943 eervol ontslagen, toen het politiekorps van Zaltbommel werd overgenomen door de marechaussee. Zijn getuigenis tijdens de rechtszaak tegen Boll na de oorlog was belastend voor Boll.[214]
Ook hier gold dat de rechters na de oorlog moesten vonnissen op grond van een kluwen van tegenstrijdige getuigenverklaringen, waarbij allen hun eigen straatje schoon veegden. Dat kon niet goed gaan, zoals Willem Loor pijnlijk duidelijk werd.

---

[209] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten, RAR, 3277, Collectie de Vries, 197. NA, NBI, 2.09.16.05, 79166, dossier J. van Gelder, en kadastrale gegevens.
[210] RAR, krantencollectie, 'De Bommelerwaard' van 6 juli 1946 en RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten.
[211] NA, 2.09.09, CABR, 95857, 8284, dossier J. van Gelder. NA, NBI, 2.09.16.08, 120313, dossier van W. Loor, marechaussee, met informatie over de stelende Jan Veldhuis. RAR, 3277, Collectie De Vries, 148 en 197.
[212] RAR, krantencollectie, 'De Bommelerwaard', 16 september 1947 en NA, NBI, 2.09.16.09, 120313, dossier W. Loor, Zaltbommel. RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3178, met (mogelijke) politieke delinquenten.
[213] RAR, 3277, Collectie De Vries, 198.
[214] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll, en RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel 549, personeelsdossier van P.Ph. de Visser.

VII Niet betaalde lokale lasten en rechten, na de oorlog met terugwerkende kracht voldaan

1. Doorgedreven ambtenarij

Uit de onderduik of de kampen teruggekeerde Joodse inwoners werden na de oorlog in hun vroegere woonplaatsen vaak geconfronteerd met aanslagen van de lokale belastingen en rechten, die ze met terugwerkende kracht moesten betalen. Slaagden ze daar niet in, berooid als ze waren, dan volgden in veel gevallen onverbiddelijke stappen, die hen uiteindelijk van hun bezit beroofden. De gemeente Amsterdam spande op dit gebied de kroon. Dat kwam ook door het feit dat het merendeel van de Amsterdamse huizenbezitters een pand 'in erfpacht' had (en heeft). De betalingsachterstand van de erfpachtcanon die de weggevoerde Joden onvermijdelijk hadden opgelopen, werd hun of hun nabestaanden met boetebepalingen in rekening gebracht, vaak samen met de achterstanden die de oorlogskopers of –beheerders van hun onroerende goederen hadden opgebouwd en waar de gemeente onvoldoende op had gereageerd.
Als de oorlogskopers de erfpacht hadden voldaan, werden ze hier in principe na de oorlog voor gecompenseerd en kwam de erfpacht alsnog ten laste van de teruggekeerde Joods eigenaren of hun nabestaanden. Als de panden niet waren verkocht, maar in beheer van de NGV waren gebleven, waren de bijbehorende erfpachten meestal niet betaald en kwamen ze in eerste instantie voor rekening van de partij van de vroegere Joodse betaler. De gedachte was dat teruggekeerde Joodse eigenaren hun schade zouden kunnen verhalen op de oorlogskopers of –beheerders die tijdens de oorlog in gebreke waren gebleven met hun betalingen.
In de praktijk verliep dat proces, net als het rechtsherstel in het algemeen, uiterst traag. De uitkomst kwam bovendien veelal neer op een gedeeltelijke compensatie. Deze situaties waren niet tot Amsterdam beperkt, in andere gemeenten kwamen ze ook voor. Veel gemeentebesturen lieten zich niet van een menselijke kant zien, maar stelden zich buitengewoon formalistisch en benepen op. Een zo voordelig mogelijke gemeentebegroting was het hoogste doel.[215]
Een iets minder hardvochtige houding werd in Amsterdam ingenomen ten aanzien van achterstallige betalingen van gemeentelijke belastingen en rekeningen van de gemeentelijke nutsbedrijven. Andere gemeenten daarentegen kozen voor de harde lijn, daarin uiteindelijk gesteund door de Hoge Raad.[216]

De vraag is nu hoe de gemeente Zaltbommel en omliggende gemeenten na de oorlog met deze problematiek zijn omgegaan.

2. Erfpacht in Zaltbommel

In Zaltbommel zijn voor zover bekend twee gevallen geweest van erfpacht, resp. recht van opstal waarbij Joden betrokken waren. Zij betaalden de canon aan de gemeente Zaltbommel. De regelingen hadden betrekking op twee loodsen die aan de kant van de Waaldijk in de buurt van de Steenweg hebben gestaan en werden gebouwd en gebruikt door de families Van Straten (sinds 1912) en Wolf (sinds 1873). De beide percelen onder de loodsen waar het om ging lagen naast elkaar aan het begin van de Beersteeg.[217]
De bewuste opstalhouder was leerhandelaar H. Wolf. Hij ging kort voor de oorlog naar de VS, maar liet zijn gemachtigde de canon betalen. Die betaling van jaarlijks f 15,- is volgens de financiële

[215] Piersma/Kemperman (2015), hfdst. 3: 138-153, en hfdst. 4, 154-195, met name 164-185.
[216] Piersma/Kemperman (2015), 196-220.
[217] RAR, krantencollectie, 'Zaltbommelsch Nieuws en Advertentieblad' van 3 februari 1932 en Hypotheekregister 4, deel 269 nr. 56 reeks Tiel, 23 september 1873.

administratie van de gemeente Zaltbommel in 1944 en 1945 opgehouden. Degene die de erfpacht betaalde was de lompenhandelaar Mozes van Straten. Zijn jaarlijkse betaling van f 4,- bleef in 1943 achterwege, een half jaar nadat Van Straten was weggevoerd. Een jaar later stopte ook de betaling van de opstalregeling van Wolf.
Na de oorlog werden de verplichtingen niet hervat. In de grootboeken van Zaltbommel zijn geen aanwijzingen te vinden dat de stad heeft geprobeerd de inkomsten uit de erfpacht en opstal met terugwerkende kracht te innen van de nabestaanden van Van Straten of de in Amerika levende Heiman Wolf. Dat ligt ook niet voor de hand, want in 1941 en 1943 is de loods van Van Straten volgens de kadastrale gegevens afgebroken. Het is wel heel onwaarschijnlijk dat zijn nabestaanden na de oorlog werden lastiggevallen met een erfpacht die werd geheven op de grond onder een niet meer bestaand gebouw. De gemeente bouwde in 1947 twee noodwoningen op het perceel naast de voormalige leerlooierij.
Een paar jaar later is ook de vroegere looierij van Wolf door een noodwoning vervangen. Het recht van opstal zal toen niet meer van kracht zijn geweest, hoewel het volgens de kadastrale legger tot het jaar 1963 van kracht was. De termijn van de erfpacht van Mozes van Straten eindigde volgens de legger officieel in 1952.[218]
Buiten Zaltbommel zijn geen gevallen naar voren gekomen van door Joden te betalen erfpachten die door de oorlog werden doorkruist.

3. Lokale belastingen

Ook in Zaltbommel kwam het voor dat de bewindvoerders van niet teruggekeerde Joden, lokale belastingen en de tarieven van nutsbedrijven met terugwerkende kracht moesten betalen, omdat de huurders of de verhuurders deze tijdens de oorlog niet hadden betaald. Niet iedere bewindvoerder hield zijn administratie gedetailleerd bij, waardoor deze gegevens maar mondjesmaat zijn terug te vinden. Over het algemeen noteerde notaris Oltmans uit Zaltbommel meer dan zijn collega Offermans.
De meeste informatie komt uit drie dossiers, waarvan twee over Joden die ondergedoken zijn geweest en overleefden.
Het eerste dossier is van notaris Oltmans en gaat over Emanuel de Vries, slager op het adres Gamerschestraat 27 te Zaltbommel. Dit pand werd tijdens de oorlog gehuurd door de NSB'er Bax. Na de oorlog betaalde Oltmans als bewindvoerder van de afwezige De Vries de straat- en rioolbelasting aan de gemeente Zaltbommel over 1945, bij elkaar f 22,50, en de grondlasten over 1945: f 33,85. Dit betekent waarschijnlijk dat de ANBO of huurder Bax deze belastingen over de twee voorgaande jaren hadden voldaan. Andere lasten waren echter niet betaald. Oltmans vereffende in 1946 de rioolbelasting over 1943: f 18,-, en de kosten van de waterleiding voor het eerste kwart van dat jaar: f 3,20.[219]
In de administratie die de uit de onderduik teruggekeerde Ies van Dijk (eigenaar van onder andere Gasthuisstraat 14) na de oorlog zelf bijhield, komen eveneens betalingen over de oorlogsperiode voor die hij met terugwerkende kracht moest voldoen, zoals een heffing voor het gemeentelijke tonnenstelsel (de verouderde aanduiding voor rioolrechten). De ANBO had daarnaast in de oorlog uit naam van Van Dijk belastingen uit diens achtergelaten boedel betaald, zonder dat hij daarvan profijt had. Het ging onder meer om de ondernemingsbelasting over 1942 en 1943 en de straatbelasting aan de gemeente Zaltbommel over 1943.[220]
Bernard Salomon Drievoet van de Koningin Wilhelminaweg 86 (oud adres Stationsweg 68) tenslotte werd na zijn terugkeer in zijn huis volgens de opgave van notaris Offermans uit 1947 aangeslagen

[218] Zie kadastrale legger. RAR, 3018, archief gemeente Zaltbommel, 961 t/m 968, grootboeken 1940-1947, en 801, stukken BWT en Gemeentewerken. RAR, 3019, Archief gemeente Zaltbommel, 2926 en 3400.
[219] NA, NBI, 4.09.16.02, 4862, dossier E.J. de Vries.
[220] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 80, 81.

voor diverse belastingen over 1944 en 1945, lokaal en landelijk: de gemeentelijke rioolbelasting en straatbelasting, districtslasten, bevloeiingslasten, polderlasten en een gedeelte grondbelasting. Die lasten zouden bij het rechtsherstel verrekend worden, maar dat wachtte Drievoet niet af. Na zijn terugkeer heeft Drievoet consequent geweigerd belastingen en rechten aan de overheid te betalen die dateerden van ná de bevrijding, omdat de afdracht van vóór die tijd nog niet geregeld was.[221]

Het zal er in het geval van deze drie boedels niet anders zijn toegegaan dan met andere Joodse boedels. Dat zou betekenen dat in Zaltbommel en omgeving de landelijk geldende richtlijnen zijn nagevolgd. In Zaltbommel stond eveneens voorop dat de plaatselijke heffingen werden geïnd, of ze nu werden betaald door de oorlogskopers of -(ver)huurders, of door de (nabestaanden van) de vroegere Joodse eigenaren van de panden. Het sluitend krijgen van de boekhouding was het voornaamste streven. De provinciale lasten werden, voor zover in de stukken genoemd, op dezelfde manier afgehandeld.
In de dorpen werden nauwelijks lokale belastingen geheven, maar kregen de inwoners wel te maken met heffingen door de waterschappen en de provincie. Niet betaalde heffingen zullen op soortgelijke manier zijn vereffend als de achterstallen van lokale belastingen elders, maar daar zijn wat betreft deze plaatsen geen gegevens over bewaard.

4. Medewerking van gemeenten bij schadevergoedingen

Na de oorlog was de gebruikelijke procedure dat teruggekeerde Joden, hun nabestaanden of hun bewindvoerders, een opgave van de geleden oorlogsschade indienden bij de Schade Enquete commissie in Tiel. Deze opgaven werden meegenomen in de algemene procedure van rechtsherstel. Het kon hierbij gaan om schade die door oorlogshandelingen aan onroerende goederen was toegebracht, maar ook om eigendommen en tegoeden die waren verdwenen of gestolen tijdens de oorlogsjaren. Dezelfde commissie handelde tevens claims af van niet-Joodse landgenoten, ook van collaborateurs, die na de bevrijding eveneens hun schade konden melden. De commissie opereerde landelijk en onafhankelijk van de gemeenten. Het rechtsherstel in het algemeen was een zaak van de Nederlandse overheid, die daar, zoals gezegd, jaren en jaren voor nodig had. Zoals Alex Hes het uitdrukte: de Staat kwam pas na tien, twintig jaar over de brug, toen het geld al niet meer nodig was.[222]
De gemeente Zaltbommel zelf leverde blijkbaar één maal een zeer bescheiden bijdrage aan het verzachten van het leed van Joden, los van het algehele rechtsherstel. In 1952 (!) keerde de gemeente standaardbedragen van 26 gulden uit als vergoeding voor 'wederopbouwwerkzaamheden' aan de panden van slager L. Joosten, winkelier A. Hes, en S. 'Rozenbord-van Straten' (dat moest zijn S. (Sofie) Rozenband-van Straten, de eigenaresse van een paar panden in de binnenstad).[223] Van deze drie personen was Louis Joosten in een kamp omgekomen, de uit de onderduik teruggekeerde Arnold Hes was weer in zijn zaak in de Waterstraat getrokken en Sofie van Straten was een kampoverlevende, die, net als voor de oorlog, maar toen nog samen met haar man, in Hattem woonde. De panden van Joosten en Van Straten waren in resp. 1952 en 1949 verkocht.[224] De schadevergoeding was natuurlijk een symbolisch bedrag en bovendien mosterd na de maaltijd. Als het geld niet in 1952 was uitgekeerd, zou het hebben kunnen doorgaan voor een eerste aanbetaling van kort na de bevrijding.
Of dergelijke vergoedingen ook in andere gemeenten zijn verstrekt, kon niet worden nagegaan. Ze zullen onderdeel zijn geweest van landelijk beleid.

[221] NA, NBI, 2.09.16.02, 39170, dossier J. Boll.
[222] RAR, 3171, Collectie Frankenhuis-Van Scheijen, 127: in 1985 opgetekende herinneringen van Alex Hes.
[223] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 2354.
[224] Gegevens kadastrale legger.

Van gemeentewege zijn de Joodse inwoners van Zaltbommel en hun nabestaanden in de jaren na de oorlog uiteindelijk maar minimaal gecompenseerd voor de verschrikkingen die ze hadden doorgemaakt. Het feit dat ze berooid waren en in hun onttakelde huizen terechtkwamen, als die tenminste niet door vreemden bewoond werden, telde kennelijk nauwelijks. En daar kwam nog de kwestie over de nagekomen aanslagen voor lokale heffingen en belastingen bij, die ze buiten hun schuld niet hadden kunnen voldoen. Of het naoorlogse rechtsherstel hen hiervoor schadeloos heeft gesteld, is niet duidelijk. Het ging om relatief kleine bedragen, die gemakkelijk aan de aandacht kunnen zijn ontsnapt.

Tot slot

Hebben bestuurders en ambtenaren van de gemeenten binnen het werkgebied van de toenmalige Joodse gemeente Zaltbommel zich tijdens de Tweede Wereldoorlog ingelaten met Joodse eigendommen en bezittingen op een manier die niet door de beugel kon? – dat is de vraag die in de eerste regels van deze studie is gesteld. Uit het bovenstaande blijkt dat die vraag genuanceerd beantwoord moet worden. Dat neemt niet weg dat een aantal niet-NSB-bestuurders en gemeenteambtenaren steken heeft laten vallen tijdens de oorlog. Na de bevrijding heeft men in een enkel geval geprobeerd te voorkomen dat de ontstane situatie gerepareerd moest worden. Het ging hier notabene om het (vermeende) belang van de gemeente Zaltbommel.
Wat betreft het notariaat, een beroepsgroep die mede onder de loep is genomen, zijn geen gevallen van collaboratie geconstateerd.
De plaatselijke notarissen kan, evenals de gemeenteambtenaren, hoogstens een verregaande inschikkelijkheid worden verweten. Ze deden maar weinig om de bezetter tegen te werken in kwesties die met de Joodse inwoners te maken hadden. Ze waren integendeel in hun beroepsuitoefening dienstbaar en voorkomend. Dat werkte in het voordeel van de Duitsers en hun geestverwanten.
Ook lijkt het erop dat de weinige Joden die na de oorlog naar hun woonplaats terugkeerden, niet op steun en begeleiding van gemeentewege hoefden te rekenen. Zo blijken gemeentelijke belastingen in een aantal gevallen met terugwerkende kracht bij hen in rekening te zijn gebracht.
In het tweede deel van het rapport wordt meer in detail ingegaan op de verwikkelingen waar de Joodse inwoners bij betrokken raakten en de manier waarop met hun goederen werd omgesprongen.

Literatuur

G. Aalders, Berooid, de beroofde joden en het restitutiebeleid sinds 1945, Amsterdam 2001.
G. Aalders, Roof, de ontvreemding van joods bezit tijdens de Tweede Wereldoorlog, Den Haag, 1999.
J.J. Bakker, Gemeentebestuur in oorlogstijd, de stedelijke overheid van Breda onder Duitse bezetting, proefschrift, Amsterdam 2011.
M. Duijvendak, S. van der Poel m.m.v. anderen, Lege plekken, Ontvreemding van Joods vastgoed en rechtsherstel in de gemeente Groningen (1940-1955), Onderzoeksrapport Rijksuniversiteit Groningen, Groningen 2021/ 2022.
C. Frankenhuis-Van Scheijen en E. Können,'De vier joodse begraafplaatsen te Zaltbommel Zaltbommel 1994.
L. de Jong, Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog, 12 dln., Den Haag 1969-1994.
K. Meijer, E 100 en de naoorlogse rechtspraak met betrekking tot onroerend goed, proefschrift, Nijmegen 2008.
H. Piersma en J. Kemperman, Openstaande rekeningen, de gemeente Amsterdam en de gevolgen van roof en rechtsherstel, 1940-1950, Amsterdam 2015.
J. Presser, Ondergang, de vervolging en verdelging van het Nederlandse jodendom 1940-1945, 's-Gravenhage 1965.
P. Romijn, Burgemeesters in oorlogstijd, besturen onder Duitse bezetting, Amsterdam 2006.
R. Schütz, Kille mist, het Nederlandse notariaat en de erfenis van de oorlog, Amsterdam 2016.
R. te Slaa, De houding van de gemeente Den Haag tegenover Joodse eigenaren van onroerend goed 1940-1955, Den Haag 2016.
A. Vos, Als ik in Vught ben probeer dan eens te schrijven …, 's-Hertogenbosch 2017.
M.J. Vos en S. ter Braake, Rechtsherstel na de Tweede Wereldoorlog van geroofd Joods onroerend goed, Amsterdam 2013.

2.
Panden en landerijen binnen het werkgebied van de voormalige Joodse gemeente Zaltbommel die kort voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog in handen waren van Joden

I
Door Joden gehuurde woningen, alle in Zaltbommel

Huwelijksfoto van Mau de Jong en Annie Wijnman, 1942.
Beiden dragen behalve hun opgespelde corsages de vastgenaaide jodenster.
Joods Museum

Oliestraat 50A
kad. sectie A 3961

Dit pand heeft een ingewikkelde kadastrale voorgeschiedenis. Het was eens kad. A 2960 en 2961, daarvoor A 870 en A 2086.
De eigenaren waren lange tijd leden van een landbouwersfamilie, Drijver.
In de jaren 1920 was Goossen van Tuijl, mandenmaker, eigenaar. Nazaat Huib Walraven van Tuijl was dat in de jaren zestig van de vorige eeuw.
Hier heeft tijdens de oorlog de voorganger Mau de Jong gewoond. Na het bombardement van Rotterdam kwam hij naar Zaltbommel. De Jong woonde eerst in het schooltje achter de synagoge (Minnebroederstraat 4), maar verhuisde na zijn huwelijk naar Oliestraat 50. [225]

[225] Vos (2017), 25.

Grootmoeder Esther (Hester) Hes-van Leeuwen, haar kleinzoon Alex Hes en Bob van Dijk, op de hoek van de Waterstraat en de Gasthuisstraat te Zaltbommel, omstreeks 1940.
Collectie RAR

Waterstraat 6
kad. sectie A 157

Eigenaar van het pand was Ludovicus van Boort, metselaar, voordat het in 1937 overging op drie dames Van Boort (twee waren muzieklerares, één boekhoudster) en B.H. Ruding, samen met nog een paar panden. In 1952 (dj 1953) kocht Leonard van Boggelen het pand.

Boven een pakhuis van Van Boort woonde hier Hester Hes-van Leeuwen, moeder van Hugo, Anna, Josina en Hulda Hes, allen vermoord in kampen, en van Arnold (overleefde met zijn gezin in onderduik). Hester Hes-van Leeuwen, weduwe van Alexander Hes, overleed in Auschwitz, november 1942.[226]
Na de oorlog trad eerst notaris Oltmans voor het NBI een paar maanden op als bewindvoerder voor de niet teruggekeerde H. Hes-van Leeuwen, namelijk tussen 28 augustus en 1 oktober 1945. Vervolgens heeft Arnold Hes het bewind overgenomen. Het bewind is opgeheven op 1 juni 1952, toen het overlijden van zijn moeder officieel in het Bevolkingsregister was ingeschreven.
Uit het overzicht dat A. Hes opstelde blijkt dat hij op de rekening van zijn moeder in 1945, 1946 en 1947 huurinkomsten had ontvangen uit een of meerdere panden. Ook bleken meubels van mevr. Hes-van Leeuwen in Utrecht te staan, die vandaar naar Zaltbommel zijn overgebracht. Dat waren vermoedelijk de meubels van Hes en zijn moeder, die burgemeester Boll vanuit de centrale opslag van Joods huisraad in de voormalige synagoge van Zaltbommel naar de woning van zijn ouders in Utrecht liet verhuizen. Daar werden ze na de oorlog door het echtpaar Hes herkend. Hes heeft ze nadien blijkbaar in een pakhuis in Zaltbommel laten opslaan.

[226] Regionaal Archief Rivierenland (RAR), 3171, Collectie Frankenhuis-Van Scheijen, 127. Interviews met Alex Hes, 25 juni en 17 augustus 2010, film van Tom Metz, Zaltbommel.

Over deze meubels staat het nodige in de dossiers van Boll en enkele NSB'ers van het Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging, ook al in verband met de beschuldigingen dat Boll een aantal stukken gestolen zou hebben.[227] Zo getuigde Pieter Philippus de Visser, gepensioneerd wachtmeester van de Rijkspolitie, in december 1946 dat omstreeks november 1942 onder zijn toezicht de inboedel van de Jodenwoning van de weduwe Hes werd weggehaald door gemeentewerklieden. De grote stukken werden opgeslagen in het huis van de ondergedoken Arnold Hes. Naderhand werden ze naar de 'Jodenkerk' overgebracht. De Visser en enkele anderen meenden dat Boll het een en ander achterover had gedrukt. Inderdaad heeft het echtpaar Hes na de bevrijding een aantal voorwerpen in de woning van Boll herkend als hun eigendom.[228]

Korte Steigerstraat 4
kad. sectie A 1455

Dit adres was een huurhuis, verhuurd door eigenaren afkomstig uit de familie Makkink en vervolgens, niet duidelijk is sinds wanneer, door K.P.M. Jansen, koopman te Zaltbommel.
Volgens Vos woonde hier Arie Elburg, voorganger. Hij is samen met zijn vrouw en het bevriende echtpaar Koppens gevlucht, van Engeland naar Ned-Indië gegaan, overleed in een Jappenkamp, zijn vrouw, Rozetta Pels, overleefde.[229]

Arie Elburg was behalve chazan boekhouder van Ies van Dijk. Hij woonde eerst in de Oenselsestraat, het eerste huisje rechts vanuit de Kerkstraat gezien, naderhand is hij verhuisd naar het pandje in de Korte Steigerstraat.[230]

Later woonde op dit laatste adres A. Fanselow, die na de oorlog is opgepakt door Binnenlandse Strijdkrachten.[231] Kennelijk heeft hij niet lang vastgezeten.
Aanwezig zijn o.a. een advertentie waarin een kinderwagen etc. op dit adres te ruil wordt aangeboden, J. Fanselow (dit moet zijn: Johanna Fanselow-Jonkermans). [232]
De vader van Arthur August Fanselow, monteur, was Hermann Fanselow, meubelmaker. Het ging dus om een Duitse familie, wat de leden na de oorlog verdacht maakte.[233]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Korte Steigerstraat 4, woonhuis
1. A. Elburg, in: niet ingevuld, uit: 12 maart 1941, van: niet ingevuld, naar: VOW (d.w.z. Vertrokken Onbekend Waarheen).
2. Arthur A. Fanselow, in: 12 juli 1940, uit: 20 april 1950, van: Vlaardingen, naar: *om privacy redenen niet vermeld*.

[227] Nationaal Archief (NA), NBI, 2.09.16.02, 5208 en 2.09.16.06, 89835, dossiers E. Hes-van Leeuwen, Zaltbommel.
[228] NA, CABR, 2.09.09, 66941 I, dossier J. Boll, Zaltbommel.
[229] Vos (2017), 25.
[230] RAR, 3497, Collectie kleine aanwinsten Bommelerwaard, 2525, herinneringen van Bob van Dijk, 1985.
[231] RAR 3277, Collectie De Vries, 177.
[232] RAR, krantencollectie, 'De Teisterbander' van 1 juni 1944. In 1947 kregen A.A. Fanselow en J.G.A. Fanselow-Jonkermans eveneens op dit adres een dochter: 'De Bommelerwaard' van 15 juli 1947.
[233] Genealogische gegevens via de website Wiewaswie.

Bernard van Gich en zijn vrouw Henriëtte van Gich-Mok, omstreeks 1940.
Joods Museum

Gasthuisstraat 31
kad. sectie A 2051

De uit Rotterdam afkomstige Bernard van Gich had sinds 1934 samen met de eveneens uit die stad komende J.H. Bleijenberg in Zaltbommel een firma met een nogal veelzijdig werkterrein. De compagnons brachten onder meer een bootverbinding tussen Tiel en Rotterdam aan de man en wierpen zich later op de landbouwsector.[234] Ze handelden in veekoeken, granen, meel en aanverwante artikelen. De zaak was aanvankelijk gevestigd op het adres Korte Steigerstraat 4, in 1935 verhuisde deze naar Gasthuisstraat 31. In 1936 trad Bleijenberg uit de firma en bleef Van Gich als enige firmant over.[235]
In hetzelfde jaar kreeg de zaak van de gemeente géén vergunning voor het oprichten van een brekerij voor veekoeken in de Karstraat. Van Gich ging toen verder als vertegenwoordiger in kunstmest van de Amsterdamse Superfosfaatfabriek en handelde tevens in granen.[236]
Volgens een Duits overzicht uit 1943 had Van Gich toen een eenmansbedrijf in veekoeken en granen, dat hij vanuit zijn woning leidde. In zijn dossier staat dat hij werd 'abtransportiert' sinds (!) 21 december 1942. Dat is onjuist. In werkelijkheid was Van Gich samen met zijn vrouw Jet (Henriëtte)

[234] Zie advertentie in: RAR, krantencollectie, 'Het Weekblad voor Zaltbommel, Bommeler en Tielerwaard' van 8 juni 1935.
[235] Gelders Archief (GA), 0295, Handelsregister Tiel, 2143, dossier fa. Bleijenberg en Van Gich.
[236] RAR, krantencollectie 'Het Weekblad voor Zaltbommel, Bommeler en Tielerwaard' van 30 oktober en 25 december 1936 en NA, 2.09.09, CABR, 66941 II, dossier J. Boll)

Mok in 1941 naar Frankrijk gevlucht. Van Gich werd in Frankrijk opgepakt en vond omstreeks of op 14 april 1945 de dood in een Duitse trein die concentratiekampbewoners voor de oprukkende Geallieerden uit overbracht, Jet overleefde de oorlog.[237]

De Omnia Treuhand zorgde ervoor dat de met ingang van 13 december 1943 in liquidatie getreden firma van Van Gich zou worden ontmanteld en uitverkocht, de liquidateur was ene Nic. Kalf, Oude Dieze 8, Den Bosch.[238] Kennelijk liep hij vertraging op, want volgens een bericht zou de firma Bleijenberg & Van Gich te Zaltbommel conform de Duitse order van 24 september 1943 op 27 maart 1944 daadwerkelijk worden geliquideerd. Het huis was al ontruimd door de gemeente. Naar de NSB-burgemeester Boll aan de 'Treuhänder' Kalf op 19 februari 1944 meedeelde, had hij de meubels van het echtpaar Van Gich geheel volgens de orders van de Duitse bezettingsmacht centraal laten opslaan in Zaltbommel. Verschillende meubels zouden al op hun bestemming zijn afgeleverd. De woning was geschikt gemaakt voor andere bewoners, een taak die hem als burgemeester toeviel vanwege de woningschaarste.
Aan de boedel van Van Gich viel weinig te liquideren, aangezien deze geen financiële middelen had achtergelaten. Dit hield in dat voor hem geen belastingen konden worden betaald, zo was aan de Belastingdienst meegedeeld. Hetzelfde gold voor de openstaande telefoonrekening bij het Telefoonkantoor te Zaltbommel.[239]

De Van Gichs woonden in een huurhuis van de familie Makkink, dat na hun vertrek weer is verhuurd aan diverse personen. Een van de bewoners tijdens de oorlog was T. van der Meer. Hij was volgens de archieven van de gemeente leider van de Distributiekring Zaltbommel en geen NSB'er, maar een onverdacht persoon. Ook de andere bewoners tijdens de Tweede Wereldoorlog komen niet voor op de lijsten van NSB'ers.[240]
Er zijn geen gegevens bekend waaruit blijkt dat er na de oorlog een vorm van rechtsherstel was wat betreft de nalatenschap van Van Gich en zijn vrouw. Jet Mok woonde in Frankrijk, mogelijk heeft zij vandaar pogingen ondernomen.

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningregister, met aanvullende gegevens

Gasthuisstraat 31 (in potlood: praktijk Van Eerd, tandarts), woonhuis.
1. Bernard van Gich, in: 1 mei 1934, uit: 21 dec. 1942, vorige woonplaats: Rotterdam, naar: VOW.
2. Taeke van der Meer, in: 24 juni 1942, uit: 29 nov. 1948, vorige woonplaats: Voorburg, naar: Batavia, Indonesië.
3. Arien van Eldik, in: 18 sept. 1942, uit: 29 aug. 1944, vorig adres: Burgwal 10, naar: Burgwal 10.
4. Cornelis J. van Hoven, in: 29 aug. 1944, uit: 10 okt. 1945, vorig adres: Steenweg 4, naar: Breda.
Nog een bewoner vermeld, echter *privacy gevoelige gegevens*.

Uit een krantenartikel over de organisatie van de Winterhulp: T. van der Meer, Gasthuisstraat 31, is reserve collectant in blok X.[241]
Gegevens dat hier NSB'ers gewoond hebben ontbreken. Van Eldik was in 1946 directeur van de Ambachtsschool, zie de lokale kranten uit die periode, C.J. van Hoven directeur van het Arbeidsbureau, kantoor Zaltbommel, zie eveneens deze kranten. Hij had op 10 mei 1940 het adres Gamerschestraat 23 = het vroegere pand van schoenenwinkelier H. Wolf, later werd in

[237] Vos (2017), 42, met aanvullende gegevens uit een lezing die hij in 2019 hield.
[238] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 2143.
[239] NIOD, 094f Treuhand, 2969, dossier L. van Dijk, en 4926, dossier Bleijenberg en Van Gich.
[240] RAR, 3277, Collectie De Vries, 198, 199. Verder gegevens Kadaster en uit RAR 3150, het bevolkingsregister van Zaltbommel.
[241] RAR, krantencollectie: 'De Bommelerwaard', 9 oktober 1942.

Gasthuisstraat 33 het Arbeidsbureau gevestigd. Begin jaren vijftig van de vorige eeuw is het perceel gekocht door een tandarts.
Er zijn geen aanwijzingen dat Van Gich elders binnen of buiten de stad onroerend goed in eigendom had, zoals ook in zijn dossier van de Treuhand staat.[242]

Oude Vismarkt 4 (Oude Vischmarkt 4)

kad. sectie A 2190

Dit huis en erf was van Govert Adrianus Posthumus, na diens overlijden in 1909 van zijn kinderen en aanhang. Het werd in 1957 verkocht.
Volgens Vos waren de huurders het in 1935 (moet zijn: 1953) officieel gescheiden echtpaar Engelsman-Weller, dat twee kinderen had. Alleen de vader, Barend Engelsman, bleef tijdens de oorlog in Zaltbommel. Hij was Joods, zij katholiek.[243]
Engelsman zou zijn ondergedoken in een gebouw op het perceel van **Boschstraat 15** (zie aldaar) en overleefde de oorlog.

Tijdens de oorlog verbleef een aantal NSB'ers en soortgelijke figuren in het huis op Vismarkt 4 (en nr. 6 en 8)
Volgens gegevens uit het Archief van de oud BS-commandant J.L.F. de Vries werden een G. Posthumus en echtgenote in 1945 opgepakt, samen met J. Knol en een zekere Hendriks, allen op Oude Vismarkt 4 woonachtig.[244]
Het ging hier om Govert Gerrit Buys Posthumus, zoon van Govert Adrianus Posthumus, geboren in 1883. Hij was 'schrijver 1e klasse Rijks Tucht- en Opvoedingswezen' geweest, vermoedelijk in een gesticht dat bij zijn woonplaats Avereest (Overijssel) was gevestigd (later een tbs-instelling). Govert Posthumus was tot april 1944 NSB'er, vooral omdat hij dacht hier economisch beter van te worden. Hij was ook penningmeester van de NVD, de Nederlandsche Volksdienst, een welzijnsorganisatie van nationaal-socialistische signatuur. Posthumus stond bekend als invalide en levend van een klein pensioentje. Zijn lokale partijgenoten roemden zijn scherpe verstand. Burgemeester Boll had hem, vóórdat hij burgemeester van Zaltbommel werd, om inlichtingen gevraagd over alle Bommelse gemeenteambtenaren en enkele winkeliers, en die leverde hij per brief. De NSB-burgemeester bezocht Posthumus ook na zijn bedanken als lid van de partij in april 1944 's zondags vaak in diens woning aan de Oude Vismarkt.[245]
Volgens de verslaggeving in de kranten tijdens zijn proces voor het Tribunaal van Tiel had Posthumus afgaande op politieverslagen een lijst van 14 bladzijden opgesteld met beschuldigingen aan het adres van onder andere gemeenteambtenaren. Op die lijst kwamen honderden namen voor van mensen die hij aanbracht, met andere woorden van vrijwel iedereen die er in Zaltbommel toe deed. Met die lijst is indertijd blijkbaar niets gedaan.
Posthumus had volgens de krant bovendien 'Joodsche huizen' onder toezicht. Ook was hij werkzaam 'aan Sociale zaken' (van de gemeente Zaltbommel? – dat staat er niet bij). De echtgenote van Posthumus, Stijntje Kraaij, zou al even fanatiek zijn geweest als hij. Posthumus en zijn vrouw werden door het Tribunaal van Tiel veroordeeld tot meer dan een jaar internering met aftrek van voorarrest en een geldboete.[246]

---

[242] NIOD 94f, Archief Treuhand, 4926.
[243] Vos (2017), 45, 46.
[244] RAR, 3277, Collectie De Vries, 199.
[245] NA, 2.09.09, CABR, 95608, 9322, dossier Posthumus.
[246] RAR, krantencollectie, 'De Bommelerwaard', 3 en 17 september 1946, 'De Nieuwe Tielsche Courant', 4 september 1946.

Het beheer over de boedel van de geïnterneerde Posthumus werd door het NBI in 1946 opgedragen aan M.J. Verheijke aan de Stationsweg. Posthumus stond er financieel helemaal niet slecht voor, zo blijkt. Het verhaal dat zijn armoede hem in de armen van de NSB had gedreven, lijkt sterk overtrokken.[247]
Merkwaardig zijn de overboekingen (per postcheque, zo wordt bij een aantal vermeld) door de geheel in Duitse handen zijnde Bank voor Nederlandschen Arbeid NV te Amsterdam uit naam van I. van Dijk van de Gasthuisstraat in 1942 aan G. Posthumus. Die vonden gedeeltelijk plaats tijdens de onderduikperiode van Ies van Dijk en zijn gezin in Hotel Gottschalk. Aangezien Van Dijk de zeggenschap over zijn rekeningen kwijt was, zijn die overschrijvingen verricht door Treuhand-beheerders van zijn vermogen, vanaf eind juni. Ze moeten met het plaatselijke 'beheer' van de zaak en woning van Van Dijk te maken hebben gehad. Dat pand was kennelijk een van de 'Joodsche huizen' waar Posthumus zich mee bemoeide.[248]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, persoonskaarten

Barend Engelsman, kleermaker (h) fabr. arbeider (o) zonder, geb. A'dam 20 okt. 1896, zoon van Joseph Engelsman en Rebecca Engelsman, Amsterdam.
gehuwd op 29 sept. 1920 te A'dam met Clasina Margaretha Weller.
Huwelijk ontbonden op 15 mei 1953 door scheiding, Amsterdam.
Adressen:
16 mei 1922 K. Steigerstraat 13 Zaltbommel
11 dec. 1940 Vismarkt 4 inw.
2 jan. 1946 Boschstraat 15
Vervolgens nog vier maal verhuisd binnen Zaltbommel.

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Oude Vismarkt 4, woonhuis
1. Govert G.B. Posthumus, in: niet ingevuld, uit: 4 okt. 1959, van: niet ingev., naar: Boschstraat 45.
2. Bernard A.E. van Dijk, in: 31 dec. 1942, uit: 23 jan. 1943, van: 's Gravenzande, naar: Boschstraat 18.
3. Willem Grootveld, in: 31 mei 1946, uit: 27 jan. 1949, van: Kerkwijk, naar Brunssum.

Volgens het kaartsysteem van opgepakte collaborateurs woonde op dit adres een Dirk van Dijk, timmerman, uit 's Gravenzande, die na de bevrijding werd geïnterneerd. Willem Grootveld idem, evenals Posthumus.[249]
In het Bevolkingsregister van Zaltbommel komt een Bernard A.E. van Dijk voor als overledene, 82 jaar, Waardenburg, 28 december 1944. Hij was de man van Jannetje van Delft en woonde in Zaltbommel. Nergens blijkt uit dat hij een zoon met de naam Dirk had.

Nonnenstraat 27
kad. sectie A 1629

[247] NA, NBI, 2.09.16.11, 147572, dossier G. Posthumus, Zaltbommel.
[248] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 80.
[249] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3177, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten.

Volgens de gegevens uit het Kadaster ging het om een huurwoning die eigendom was van de familie Ekelmans.
Hier woonden volgens Bob van Dijk twee broers Van Straten, van wie één getrouwd, vader van een ziekelijke zoon. Wie van beide broers dat was, wist hij niet. Een van de broers, ook niet bekend wie, en later zo dacht hij ook de zoon, was sjammes (koster van de sjoel). De zoon is voor de oorlog getrouwd met een meisje Leesma (moet Leefsma zijn) uit Amsterdam.[250]
Er zijn uit de oorlog op dit adres twee generaties Van Straten bekend: Sientje van Straten-Frank, weduwe van de veel oudere Mozes Izak van Straten, handelaar in onder andere paraplu's, die in 1938 was gestorven, 88 jaar oud.[251] Mozes Izak handelde ook in brood, zie bijv. zijn advertentie waarin hij Joods paasbrood ('matses') aanbiedt in het 'Zaltbommelsch Nieuws- en Advertentieblad' van 1 april 1932.[252] Hij zal geen bakkerij hebben gedreven, maar was een 'koude bakker'. Mogelijk was Mozes Izak van Straten dit uitsluitend ter gelegenheid van Pesach, dat kwam vaker voor.
Zijn zoon Izak en de moeder zijn in de oorlog vermoord, evenals de vrouw van deze zoon, Elisabeth Leefsma. Sientje van Straten had een voorkind, Eduard, geboren in 1891, die door Mozes van Straten bij het huwelijk in 1905 met de moeder is geëcht. Deze Eduard, kleermaker, overleefde de oorlog en is overleden in 1954. De volledig echte zoon Izak was handelsagent in levensmiddelen, volgens de gegevens van het NBI.[253]
Na de oorlog werden verwanten, van wie één in Londen woonde, benoemd tot bewindvoerders over de boedel van de overleden echtelieden Van Straten-Leefsma, Nonnenstraat 27. Zij hadden weinig te doen, want er was vrijwel niets achtergebleven.
Opmerkelijk is een briefje van het bewuste familielid uit Londen, mevr. E.N. Marcus-Leefsma, van 26 januari 1951, aanwezig in het Archief van het NBI. Zij meldt over E. van Straten, broer van haar overleden zwager, dat zou dus de geëchte broer Eduard zijn, dat deze direct na de oorlog het slaapkamerameublement van haar zuster in zijn bezit had genomen. E.N. Marcus schrijft dat ze helemaal alleen was teruggekomen uit Auschwitz, door niemand bijgestaan. Zij werd door dit aangetrouwde familielid afgescheept met een oude kast van haar grootmoeder die in het bezit van haar zuster was. Ze hoopte dat het NBI haar kon bijstaan in het bezit van de meubels te geraken.[254]
Uit deze vermelding wordt duidelijk dat in elk geval een deel van het meubilair van Van Straten niet door de autoriteiten is afgevoerd naar een centrale opslag, zoals het voorschrift was.

Er is ook een vermelding bekend van een kast van Van Straten die in de oorlog in het stadhuis had gestaan. Met een klein geel gemeentelijk briefje de dato 29 juli 1945, bevestigde J. Prosman dat hij die dag een mahoniehouten kast had afgehaald, eigendom van de Joodse familie I. van Straten, 'welke kast was opgeborgen in de Trouwkamer van het gemeentehuis te Zaltbommel'.[255] Misschien was dit wel dezelfde kast die Eduard van Straten later aan E.N. Marcus-Leefsma zou aanbieden. Prosman was een buurman van de familie Van Straten.[256]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Nonnenstraat 27, woonhuis
1. Moses I. van Straten (wed.), in: niet ingevuld, uit: 21 dec. 1942, van: niet ingev., naar VOW.
2 Izak M.van Straten (wed.), in: niet ingevuld, uit: 21 dec. 1942, van: niet ingev., naar VOW.

---

[250] RAR, 3497, Collectie kleine aanwinsten Bommelerwaard, 2525, herinneringen Bob van Dijk.
[251] Vos (2017), 63.
[252] In RAR, krantencollectie.
[253] Op basis van gegevens uit het bevolkingsregister, gecombineerd met genealogische gegevens en informatie van een nazaat van Eduard van Straten, die contact zocht met Stichting Mikwe.
[254] NA, NBI, 2.09.16.13, 163913, dossier I.M. van Straten.
[255] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3176.
[256] Zie gegevens RAR, 3150, bevolkingsregister Zaltbommel.

3. Jacob A. Louwerse (wed.), in: 18 dec. 1942, uit: 21 sept. 1944, van: Kerkwijk, naar: overleden.
En nog een bewoonster, *privacy gevoelige gegevens*.

Boschstraat 91 (89)
kad. sectie A 2165

De bovenwoning werd in de oorlog gehuurd door Izak Mozes van Straten, reiziger, en zijn vrouw Elisabeth Leefsma, getrouwd op 8 februari 1939.[257] Het stel woonde eerst in bij de ouders van Izak Mozes in Nonnenstraat 27.
Het huis op de hoek van Boschstraat en Nieuwstraat was eigendom van de koopman Martinus van Maaren. Kennelijk is het echtpaar Van Straten-Leefsma weer teruggegaan naar het ouderlijke adres van Izak Mozes, want dat adres wordt vermeld in de administratie van het Nederlands Beheersinstituut na de oorlog, zie boven.[258]

[257] RAR, 3150, Bevolkingsregister gemeente Zaltbommel, gezinskaarten.
[258] NA, NBI, 2.09.16.13, 163913, dossier I.M. van Straten.

II
Eigendomspanden met eventueel ander onroerend goed, in eigendom van in Zaltbommel wonende Joden

Mozes ('Moos') van Straten, circa 1940.
Joods Museum

1

Gamerschestraat 13

Al voor de aanvang van de kadastrale registratie tot in de Tweede Wereldoorlog is dit pand, thans sectie A 3001, destijds A 824, bewoond en bedrijfsmatig gebruikt geweest door Joden. Bij het huis hoorde een opslagruimte of schuur in de Kloosterstraat (sectie A 1751, die stond achter het achterterrein van het buurpand van Gamerschestraat 13, van nr. 15/17).
Het huis en erf was van Mozes van Straten, koopman in lompen. Zijn echtgenote Amalia (Meta) Kahn dreef hier een winkel in porselein, glas- en aardewerk. Er was een duidelijke ruimtelijke verdeling, aldus Alex Hes in zijn herinneringen. 'Moos' van Straten had zijn handel in lompen en oude metalen in de Kloosterstraat, bijgestaan door zijn knecht Steven ('Stefke') de Graauw. Deze De Graauw vierde in 1937 zijn vijftigjarige jubileum in dienstverband en had alleen maar lof over zijn werkgever.[259] De winkel van zijn vrouw was gevestigd aan de voorzijde van het pand, op Gamerschestraat 13.[260]

[259] RAR, krantencollectie, 'Zaltbommelsch Nieuws- en Advertentieblad' van 19 februari 1937.
[260] Herinneringen van Alex Hes, in RAR, 3171, Collectie Frankenhuis-Van Scheijen, 127.

De vader van Mozes van Straten, Machiel, had de firma voortgezet van Hartog Hartog, zijn schoonvader. Vandaar de firmanaam 'Hartog en Van Straten', lompen, huiden en metaal. Mozes en zijn vrouw adverteerden onder die naam in de plaatselijke krant.[261]
Hartog Hartog was ook degene die in vroege kadastrale bronnen voorkomt als eigenaar van het perceel. Mozes van Straten was de zoon, tevens opvolger in dit pand, van Machiel Mozeszoon van Straten uit Herwijnen en Francijntje Hartog. Een zuster van hem, Mathilda van Straten, trouwde met slager De Vries van Gamerschestraat 27. Amalia Kahn was de zuster van Rosa Kahn, vrouw van Arnold Hes uit de Waterstraat, en van Simon Kahn, die een tijdje in de Boschstraat heeft gewoond, man van Anna Hes. Familiebanden alom dus.[262]

Leden van de familie Kahn, die hun sporen in Zaltbommel hebben nagelaten, gefotografeerd in Bad Driburg, 1921.
Te zien zijn, zittend links: Meta van Staten-Kahn. Zij was de vrouw van de lompenhandelaar Mozes van Straten in de Gamerschestraat. Rechts zit Hedwig Kahn (tante 'Hethe' zoals haar neefje Alex Hes haar noemde).
Staand links: Rosa Hes-Kahn, de moeder van Alex Hes, geflankeerd door haar broer Simon Kahn, de man van Anna Kahn-Hes die naast hem staat.
Collectie RAR

Beheer tijdens de oorlog

Zoals de meeste onroerende goederen van Joden tijdens de oorlog, werden ook deze percelen door de Duitsers in beslag genomen en door de NGV 'beheerd'. In juli 1942 is ene Gerrit Arie van Vemde, Lawicker Allee 32 te Wageningen, aangesteld ten behoeve van de liquidatie van de onderneming.

[261] Zie bijv. krantencollectie RAR, 'Zaltbommelsch Nieuws- en Advertentieblad' van 13 november 1936. GA, 0295, Handelsregister Tiel, 210, dossier fa. Hartog en Van Straten.
[262] Zie genealogische gegevens van de website van het RAR.

Het pand is tijdens de oorlog niet verkocht door de NGV. De reden was misschien de hypotheek die op het goed rustte, afgesloten bij mr. W.M.J. van Lutterveld uit Laren NH, later woonachtig in Bloemendaal. Verder drukte op het perceel een tweede hypotheek, namelijk bij mr. W.E. Schenk uit Utrecht, die voor M. van Straten borg stond voor een schuld van f 2000,- op onderpand van het onroerend goed van Van Straten. De verwaarloosde staat van het pand van Moos van Straten schrikte eventuele kopers misschien eveneens af.[263]
Het pand is na de oorlog bewoond door een voormalig lid van de Binnenlandse Strijdkrachten, J. van den Heuvel, die er een radiotoestel uit het huis van de NSB-burgemeester Boll op nahield, met toestemming van de latere gemeentesecretaris Klop.[264]

Al voordat de vader, moeder en hun zonen Jacob en Michel van Straten door de Duitsers werden weggevoerd, op 9 april 1943, was volgens een akte uit het Hypotheekregister 4 geen rente meer over de hypotheekschuld betaald. Van Straten bleef sinds 18 oktober 1942 in gebreke. Men bleef namens de hypotheekhouder consequent brieven en aanmaningen sturen, uiteraard zonder antwoord te krijgen.[265] Het pand is sinds 1943 verhuurd geweest, en wel aan meerdere huurders tegelijkertijd. Er zijn geen aanwijzingen dat de huurders NSB'ers waren.

Beheer na de oorlog en rechtsherstel

Na de oorlog werd notaris Offermans aangesteld als bewindvoerder van de boedel van de familie M. van Straten. Hij noteerde op 20 augustus 1945 dat het meeste meubilair van de familie in de meubelbewaarplaats van de firma Van Overeem te Zaltbommel stond. Overeem had een meubelzaak op Gamerschestraat 11. Omdat de Van Stratens buiten gemeenschap van goederen waren getrouwd, stond het huisraad vermoedelijk op naam van de echtgenote.
Van Straten had aan contanten f 2000,- in bewaring gegeven aan de buurman op Gamerschestraat 9, de schoenenwinkelier G.J. Bakker, die de bankbiljetten afdroeg aan Offermans. Het huis Gamerschestraat 13 met achtergelegen erf en pakhuis aan de Kloosterstraat, kad. A 824 en A 1751, samen groot 2.70 aren, werd door de notaris op ongeveer f 7000,- geschat. Het huis was in slechte staat en er moesten diverse dringende reparaties worden verricht. Onder andere stond de scheidingsmuur met een buurpand op instorten. De woning was verhuurd aan twee, soms drie arbeidersgezinnen, de huurder van het achtergelegen pakhuis was in 1945 de firma De Winter, die in lompen handelde. Aan het recht van erfpacht van een perceel grond van Van Straten onder Zaltbommel, groot 84 c.a., kende de notaris geen waarde toe. Het ging hier om het perceel waar de loods van Van Straten op had gestaan, aan de Beersteeg, kad. G 571.
Uit het woonhuis van Van Straten waren goederen meegenomen, die de notaris in 1945 niet kon waarderen. In 1949 schatte hij ze op f 300,-.[266]

Het huis, schuur en erf Gamerschestraat 13, kad. A 824, met het noordwestelijke deel van kad. A 1751, werd in 1949 verkocht aan Marinus Pieter Prosman, tuinder, woonachtig in Nonnenstraat 16, voor f 4250.
Het pakhuis en erf Kloosterstraat kad. A 1751, verhuurd aan He. Rengeling, ging toen naar Karl Rengeling, koopman in oud ijzer en lompen, Heilige Geeststraat 21, voor f 1150,-.
De kopers moesten een scheidingsmuur laten maken tussen de twee verkochte percelen.[267]

---

[263] NA, NBI, 2.09.16.13, 163920, dossier M. van Straten, Zaltbommel.
[264] RAR, 3329, Archief familie Van Santen, 12: briefje van H.P. van Santen, pakhuishouder, aan een 'meneer Bekker', waarop deze 15 november 1945 antwoordde.
[265] Hypotheekregister 4 reeks Tiel deel 935 nr. 39, 13 en 28 september 1949.
[266] NA, NBI, 2.09.16.13, 163920, dossier M. van Straten, Zaltbommel.
[267] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 935 nr. 39, 13 en 28 september 1949, en gegevens op de kadastrale legger.

De bewindvoerder Offermans kwam na de oorlog al spoedig tot de conclusie dat de (hypotheek)schulden van Van Straten hoger waren dan de baten. Aangezien Van Straten buiten gemeenschap van goederen was getrouwd, stond de inboedel op naam van zijn vrouw. Die bleef buiten beschouwing voor de afwikkeling van de schuldenlast. Hypotheekhouder Van Lutterveld eiste in 1949 zijn geld op, waarna de vermoedelijke erfgenamen besloten de schulden te betalen uit de verkoopopbrengsten van het onroerend goed. Op 4 juli 1949 is een deurwaardersexploot naar het adres verstuurd, zonder resultaat uiteraard, maar conform de procedure. Vervolgens was men gerechtigd tot een veiling, die in hetzelfde jaar is gehouden.[268]
En zo gebeurde, de opbrengst van de veiling kwam, o toeval, overeen met de hypotheekschuld en de gederfde rente inkomsten gedurende zeven jaar.[269] Slechts een maand voor de openbare verkoping waren de overlijdens van Mozes van Straten, zijn vrouw en zijn twee zonen, eind mei 1943, officieel bevestigd in een bericht van het Rode Kruis. Vervolgens werd Offermans, geheel weer volgens de gebruikelijke procedure, door het NBI ontslagen van het beheer over Mozes van Straten cs.[270]

Inwonende moeder

Bij het gezin Van Straten woonde de moeder van Amalia van Straten in, Emilie Kahn-Stern, weduwe van Jacob Kahn, die vanuit Duitsland naar Zaltbommel was gereisd. Wanneer zij dat precies deed is onduidelijk. Zij is per 1 januari 1931 als Duitse geregistreerd in Zaltbommel, als resultaat van de volkstelling die eind december 1930 werd gehouden.[271] Ze was hier toen al. Helaas ontbreekt de gezinskaart van het gezin Van Straten in de bevolkingsadministratie en op de woningkaart is Emilie Kahn-Stern niet bijgeschreven.[272] E. Kahn-Stern overleed op 11 juni 1940.[273]

De lompenloods

Machiel en later zijn zoon Mozes van Straten gebruikten sinds 1912 net buiten de binnenstad een loods waarin ze lompen, oude metalen en botten opsloegen. Gezien de overlast voor omwonenden was hier in het stadscentrum geen plaats voor. Zij hadden de grond onder de loods in erfpacht van de gemeente Zaltbommel. Volgens het 'Zaltbommelsch Nieuws- en Advertentieblad' van 3 februari 1932 werd de erfpacht toen met 20 jaar verlengd, tegen een canon van f 4,- per jaar. Het contract zou aflopen op 31 mei 1952. De kadastrale nummers van de loods waren achtereenvolgens: G 96 (zie de kadastrale minuut, later G 343, later G 411, vervolgens G 548 gedeeltelijk, G 571 en tenslotte G 743.[274]
De loods van Van Straten stond op een perceel niet ver van de Waaldijk aan het begin van de Steenweg, aan de latere Beersteeg. Naast de loods stond het voormalige leerpakhuis annex looierij van de firma Wolf (Gamerschestraat 21/23), opgericht in de jaren zeventig van de 19de eeuw. Vanaf 1905, het jaar waarin vader Benjamin Wolf overleed, waren hier lompen en beenderen in opgeslagen en werd aan de bewerking van leer als grondstof niets meer gedaan. In 1912, het jaar van oprichting van de loods van Van Straten, heeft Heiman Wolf Benjaminszoon de bergplaats uitgebreid met een overkapping. Dit perceel had ten dele dezelfde kadastrale nummers als het perceel van Van Straten.

[268] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 935 nr. 39, 13 en 28 september 1949. NA, NBI, 2.09.16.13, 163942, dossier M. van Straten, Herwijnen, waarin materiaal over het bewind m.b.t. Mozes van Straten te Zaltbommel aanwezig is, en 163920, dossier M. van Straten, Zaltbommel.
[269] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 935 nr. 39, 13 en 28 september 1949.
[270] NA, NBI, 2.09.16.13, 163942, dossier M. van Straten, Herwijnen en Zaltbommel.
[271] Zie de site www.volkstellingen.nl.
[272] RAR, 3150, Bevolkingsregister gemeente Zaltbommel, B1066, vestigingsregister, p. 21.
[273] Vos (2017), 28.
[274] RAR, krantencollectie en RAR, 3019, Archief gemeente Zaltbommel, 2926, bouwvergunning van 22 mei 1912.

Er stonden sinds 1912 dus twee lompenpakhuizen naast elkaar van verschillende bezitters. Heiman Wolf was in Zaltbommel de welvarende gentleman-winkelier, die zijn bergplaats rond 1936 onderverhuurde, misschien aan Van Straten.[275] Van Straten stond sociaal gezien duidelijk een trapje lager dan Wolf. Alex Hes en Bob van Dijk beschreven Mozes van Straten veel later als een aardige man met een 'sjemielig voorkomen'.[276]

Uit het grootboek van inkomsten en uitgaven van de gemeente Zaltbommel blijkt dat Mozes van Straten van 1941 tot en met 1942, het jaar waarin hij en zijn gezin werden weggehaald, de erfpacht van f 4,- per jaar aan de gemeente betaald heeft.[277]
Heiman Wolf had zijn loods aan de Beersteeg op een vergelijkbare manier in bezit als Van Straten, alleen werd hij opstalhouder genoemd, en niet erfpachter. Eigenaar van de grond was de gemeente Zaltbommel. Deze grond maakte eveneens deel uit van het oude kad. perceel G 96, dat op de kadastrale minuut voorkomt.
In 1941 en 1943 is de bergplaats van Mozes van Straten volgens de kadastrale gegevens afgebroken. De gemeente bouwde hier in 1947 twee noodwoningen naast de voormalige leerlooierij, die een paar jaar later ook door een noodwoning zou worden vervangen.[278]
Hoewel de erfpachtovereenkomst officieel tot 1952 geldig was, zijn er geen aanwijzingen dat de nabestaanden van Mozes van Straten werden aangeslagen voor de erfpacht tussen 1941 en 1947.

[275] RAR 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 801.
[276] RAR, 3497, Collectie kleine aanwinsten Bommelerwaard, 2525: herinneringen van Van Dijk en Hes.
[277] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 961 t/m 966, grootboek 1940-1945.
[278] Zie kadastrale legger en RAR, 3019, 2926 en 3400.

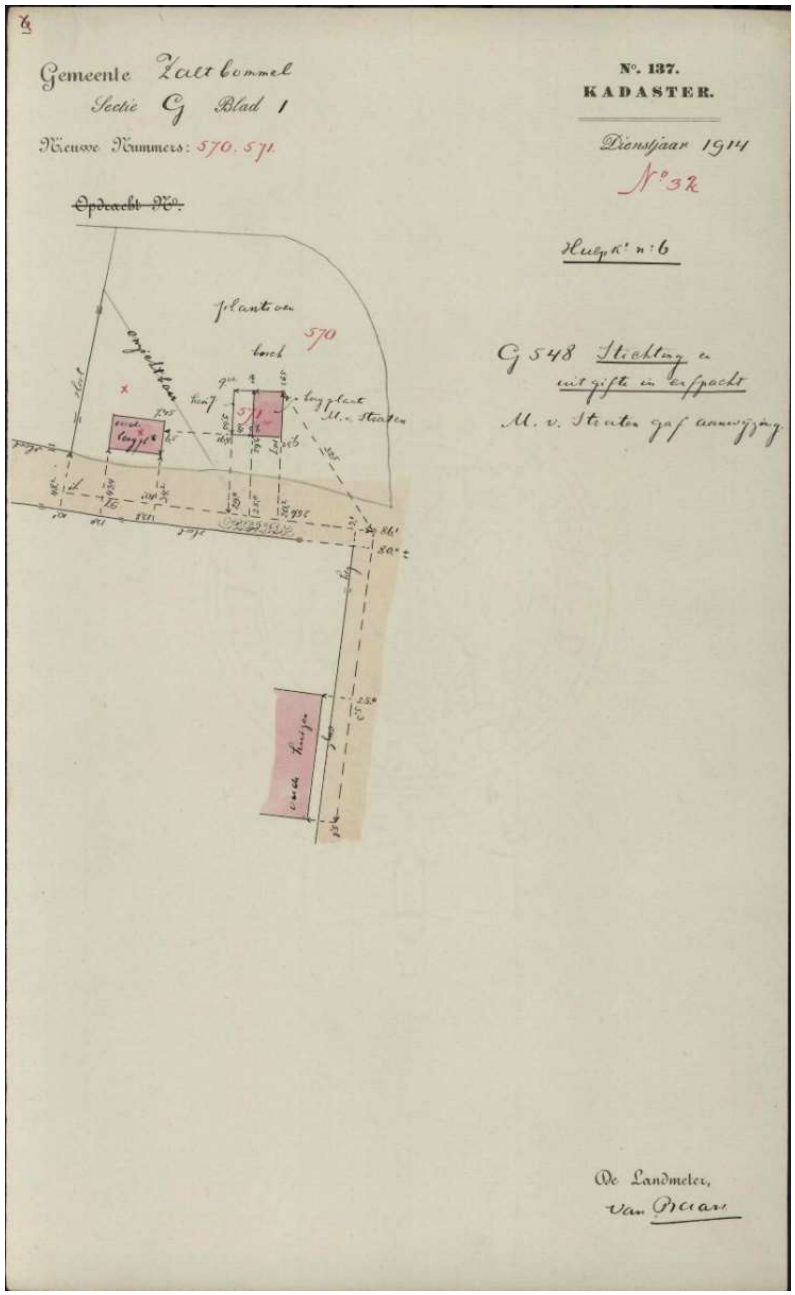

De loodsen van Van Straten en zijn buurman H. Wolf op het terrein aan het begin van de Beersteeg, onderaan de Waaldijk.
Ze stonden in een plantsoen of 'bosch'. De schuine lijn die tussen de loodsen is getekend, was een denkbeeldige, niet zichtbare erfgrens.
Veldwerktekening van het kadaster, dienstjaar 1914.
Via de Kadasterviewer

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Gamerschestraat 13, woonhuis
1. Mozes van Straten. Uit: 31 mei 1943, naar: CBR.
Nog drie personen vermeld, *privacy gevoelige gegevens*.

2

Gamerschestraat 21/23

Sinds 1869 was het grote huis en erf, kad. A 819, in handen van Benjamin Wolf Heimanszoon, koopman, die in 1905 werd opgevolgd door zijn zoon Heiman Wolf Benjaminszoon, eveneens koopman. Zij handelden in leer, huiden, lompen en metalen en gebruikten als opslagruimte een magazijn naast het woonhuis aan de Gamerschestraat.[279]
Benjamin en Heiman Wolf hadden sinds 1873 ook een gebouw op een stuk grond ten westen van de Steenweg in erfpacht van de gemeente Zaltbommel, aan de kant van de Waaldijk (kadastraal aanvankelijk onderdeel van G 96, later G 410, later G 549). Hier, aan de rand van de stad, stond in elk geval in 1877 de leerlooierij van Wolf, die de nodige stank zal hebben verspreid. Vader en zoon Wolf handelden namelijk in huiden en lederwaren. De leerlooierij wordt in de kadastrale gegevens genoemd tot het einde van de oorlog, maar was toen allang niet meer als zodanig in gebruik. Op de legger en in het archief van de gemeente Zaltbommel staat Wolf te boek als 'opstalhouder'. Dat wil zeggen, de opstallen op het bewuste stuk grond waren volledig eigendom van hem, de grond zelf was van de gemeente. Dat is formeel iets anders dan erfpacht, want daar heeft de eigenaar van de ondergrond toch ook een recht op de bebouwing die op die grond staat. Toch heet de constructie op de kadastrale legger ook erfpacht. Er staat hier: uitgifte in erfpacht dj 1934, maar de akten uit het Hypotheekregister 4 gaan over uitgifte in opstal van aanvankelijk een stuk gemeentegrond voor f 10,- per jaar, later een stuk grond met een looierij erop gebouwd, voor f 15,- per jaar.[280]
In stukken van Gemeentewerken van Zaltbommel heet de regeling ook erfpacht.[281] In het grootboek van de gemeente echter werd tijdens de oorlog tot 1944 de post 'opstal canon H. Wolf' opgenomen: f 15,-. In de rekeningjaren 1944 en 1945 ontbreekt deze post.[282]

Loods voor leder, later lompen
Op 10 juli 1905 had Heiman Wolf toestemming gekregen om de leerlooierij in te richten als bewaarplaats van lompen en beenderen en als werkplaats voor de verwerking ervan. In 1912 mocht aan de voormalige leerlooierij een overkapping gemaakt worden ten behoeve van de lompen. Volgens een aantal stukken uit 1936, bewaard in het archief van de gemeente Zaltbommel, was de voormalige leerlooierij toen in gebruik als opslag van oude metalen die vrijkwamen bij de sloop van auto's. Kennelijk had Wolf deze onderverhuurd, iets waar hij niet toe gerechtigd was volgens de erfpachtovereenkomst. Wolf kreeg hier alsnog toestemming voor van de gemeente, mits hij een aantal genummerde bomen zou rooien en een brede en diepe sloot zou graven.[283]

Verkoop voor de emigratie naar de VS
Vader Heiman Wolf had eind jaren dertig een goed lopende schoenenzaak in Zaltbommel en stond bekend als een welgesteld man. Bij het onroerend goed van de familie hoorde sinds 1934 ook een pakhuis met bovenwoning in de Tolstraat (later Tolstraat 13). Dat werd in 1939 verkocht, want Heiman Wolf vertrok in augustus 1939 met zijn gezin naar de Verenigde Staten, waar ze in Los Angeles (Californië) gingen wonen. Zoon Benjamin Wolf, die zich tot Amerikaan had laten

[279] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 605, dossier H. Wolf Bzn.
[280] Kadastrale legger en Hypotheekregister 4, deel 269 reeks Tiel nr. 56, 23 september 1873, en deel 534 reeks Tiel, nr. 80, 26 oktober 1903.
[281] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 801.
[282] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 961 t/m 966: grootboeken van inkomsten en uitgaven gemeente Zaltbommel, 1940-1945.
[283] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 801.

naturaliseren en de naam Bernard Whitney had aangenomen, was begin jaren tachtig van de vorige eeuw samen met de Nederlander Rienk H. Kamer hoofdverdachte in een geruchtmakende oplichtingszaak met vastgoed, die zich onder andere in Nederland en Amerika afspeelde.[284]
Heiman Wolf Benjaminszn, leerhandelaar te Zaltbommel, verkocht in 1939 voor zijn vertrek ook nog een stuk grond in Velddriel. Hij had in februari 1931 voor f 3110,- op een veiling een perceel weiland in het blok Hoeven gekocht, kad. G 378, groot 1 ha. 86 aren. In februari 1939 verkocht hij het voor f 3375,-. De koopster diende het op 15 april 1939 in haar bezit te aanvaarden.[285]

Zaltbommel, Gamerschestr. 6.

Gehele inboedel te koop

complete woon-, eet-, slaapkamer-ameublementen en salon, winkel-kast en toonbank, bureau en brand-kast, kamer- en zonneschermen, gashaardje, doofpot, schilderijen, koper, ketels, kandelaars. tin, antiek, kleden, lampen, kronen, enz.

H. WOLF, Markt 21, telefoon 44.

Grote reiskoffers te koop gevraagd.

Advertentie die in het 'Weekblad voor Zaltbommel, Bommeler en Tielerwaard' van 21 juli 1939 verscheen.
RAR Krantencollectie

De inboedel van het huis is in 1939 grotendeels achtergelaten om te worden verkocht. Er werd in dat jaar een uitgebreid sortering huisraad te koop aangeboden, maar kennelijk zonder veel succes. In het voorjaar van 1941 zou een groot deel van de spullen volgens een krantenbericht bij opbod worden verkocht in het Nutsgebouw te Zaltbommel.[286] Duitsland was nog niet in oorlog met de VS, anders zou de opbrengst van goederen die in een vijandig land wonende Joden achterlieten voor een deel naar de Duitse autoriteiten gaan.[287]

Het pand in de Gamerschestraat en de voormalige leerlooierij bij de Beersteeg die hij 'in opstal' had, bleven eigendom van H. Wolf en werden verhuurd. Volgens de kadastrale gegevens had S. (Samuel) Wolf, Weteringkade 87 te 's Gravenhage, hier het beheer van. Deze Samuel was een broer van Heiman en van beroep boekhouder.

Verkoop aan burgemeester Boll

De situatie veranderde drastisch tijdens de oorlog, toen de VS zich bij de Geallieerden hadden aangesloten, in december 1941. Eigendommen van inwoners van dat land werden vanaf dat moment door de Duitse bezetter als vijandig bezit beschouwd en geconfisqueerd. Op 5 februari 1943 verkocht de notarisklerk Hendrik Huibert van Gameren, die optrad als bewaarder van het vermogen van Heiman Wolf, ten overstaan van notaris L. Offermans het pand Gamerschestraat 21/23, sectie A 819, voor f 10.000,- aan de NSB-burgemeester van Zaltbommel, Jan Boll. De notarisklerk vertegenwoordigde hier Carl Dönig, koopman te Arnhem, die weer handelde namens de Deutsche Treuhandgesellschaft (= Omnia). Omnia was de uitvoerende poot van de NGV.
Zowel het woongedeelte van het huis als de zakenruimte beneden was destijds verhuurd aan respectievelijk mevr. De Rapper voor f 360,- per jaar, tot 1 sept. 1944, en ir. W.L. Brokx te Enkhuizen, voor f 2,- per week.[288]

[284] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 111. Via www.delpher.nl: 'Het Parool', 8 oktober 1982.
[285] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 770 nr. 141, 13 februari 1931, en deel 840 nr. 39, 13 februari 1939.
[286] RAR, krantencollectie, 'Weekblad voor Zaltbommel, Bommeler en Tielerwaard', 18 april 1942.
[287] Aalders (1999), 131.
[288] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 876 nr. 10, 5 februari 1943.

Dezelfde Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk, verscheen op 1 april 1948 voor notaris Oltmans, ditmaal als lasthebber van Sara Heijmans, weduwe van de in 1941 in Den Haag overleden Samuel Wolf, die op zijn beurt op 31 augustus 1939 tot lasthebber van Heiman Wolf B.zoon te Los Angeles was benoemd. Tevens was Van Gameren lasthebber van het Nederlands Beheersinstituut en van een schuldeiser van Jan Boll. Deze had op 5 februari 1943, dus op dezelfde dag als de aankoop van Gamerschestraat 21/23, een hypotheek van f 4000,- op het pand afgesloten bij Adriana Jacoba Blom, weduwe van Willem Eduard Roosenburg, te Wijchen. Precies hetzelfde zou Boll doen met een ander 'Joods pand' dat hij in 1944 in Zaltbommel kocht, Koningin Wilhelminaweg 86, maar dan met behulp van een andere hypotheekverstrekker.[289]

Rechtsherstel na de oorlog

Boll verklaarde tijdens een verhoor na de oorlog dat Heiman Wolf toen hij naar de VS zou vertrekken zelf het huis Gamerschestraat 21/23 ter verkoop had aangeboden aan de Bommelse makelaar Van Zuidam. Nadat de Duitsers het pand als vijandelijk vermogen in beslag hadden genomen, kocht Boll het van de Treuhand, door tussenkomst van Van Zuidam. Boll betoogde in een brief aan Carl Dönig van Omnia, 4 december 1942, dat de vraagprijs te hoog was. Hij kwam op grond van de huurinkomsten uit op een redelijke prijs van f 9000,-. Het huis bestond uit een etagewoning met onderstuk, ingericht als opslag van groothandel. Het kon volgens Boll niet doelmatig verhuurd worden en zou slechts f 460,- (jaarlijks) kunnen opbrengen. Dönig hield de poot stijf en Boll accepteerde tenslotte de vastgestelde prijs van f 10.000,-. Boll inde tijdens de oorlog huurinkomsten uit het pand.[290]

De transacties met Boll werden tijdens het proces van rechtsherstel in 1948 nietig verklaard, maar zijn hypotheekschuld bleef staan. Heiman Wolf werd hersteld in zijn eigendomsrecht van Gamerschestraat 21 en zou met terugwerkende kracht de huurinkomsten ontvangen, minus de betaalde belastingen en lasten. Namens Boll moest de koopsom die deze indertijd aan Dönig had betaald, worden gevorderd. Het werd een financiëel steekspel.
Wolf en zijn erfgenamen behielden tot 1964 officieel de erfpacht van de voormalige leerlooierij, maar dat zal een dode letter zijn geweest. Uit een stuk uit 1946 in het archief van het NBI blijkt dat Boll in een pakhuis aan de Steenweg, dat het pakhuis van Wolf geweest moet zijn, spullen had opgeslagen, waaronder een kinderledikantje en een naaimachine. Het ledikantje kon mevr. Boll terugkrijgen, de naaimachine niet.[291] Op het terrein van het afgebroken pakhuis werden niet lang na de oorlog noodwoningen gebouwd.

Niet duidelijk is hoe de betaling van de erfpacht van het stuk grond met bebouwing aan de Beersteeg tijdens en na de oorlog is afgehandeld. De betaling van wat officieel dus het recht van opstal heette, stopte in 1944, aldus de jaarrekeningen van de gemeente, en werd na de oorlog niet hervat.[292] Er zijn geen aanwijzingen dat Wolf na de oorlog eventuele achterstallige erfpacht heeft moeten opbrengen. In theorie zou de Duitse beheersinstantie de erfpacht tijdens de oorlog betaald kunnen hebben uit bijv. de opbrengst van het aan Boll verkochte pand Gamerschestraat 21/23. Wolf had de rest van zijn vermogen naar de VS meegenomen.
Notaris Offermans vermeldde in 1947 in een jaarverslag over het vermogen van Boll dat hij naar het NBI stuurde, dat het pand Gamerschestraat 21/23, omdat het destijds was verkocht als vijandelijk bezit, eerst niet in aanmerking leek te komen voor rechtsherstel, maar dat in 1947 alsnog kwam. Van de hypotheekverstrekker van Boll, mevr. Roosenburg, moest in een proefproces worden vastgesteld

[289] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 913 nr. 88, 1 april 1948.
[290] NA, 2.09.09, CABR 66941 I, dossier Boll.
[291] NA, NBI, 2.09.16.02, 39170, dossier J. Boll, n.a.v. een brief van mevr. Boll-Mollé, oktober 1946.
[292] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 961 t/m 968, grootboeken, 1940-1947.

in hoeverre zij als geldschieter te goeder trouw was geweest. Zij had al dan niet onwetend een hypotheek verstrekt voor de aankoop van vijandelijk bezit. Dat zou mogelijk geen rechtsgeldige transactie geweest zijn.[293]

In 1954 is het pand in de Gamerschestraat verkocht aan C.M. van Wijlen, koopman. Het beheer van dat pand werd destijds voor de Amerikaanse eigenaar gevoerd door J. de Ruiter aan de Waalkade.

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaarten, met aanvullende genealogische informatie

Gamerschestraat 21 (Ambulancedienst, winkel), woonhuis
H. Wolf, uit: 29 augustus 1939, naar USA.
1. P.J. Wiegmink, 16 juli 1940 – 7 juli 1941, vorige woonplaats: Dordt, naar: Nijmegen.
2. Bernardus Tesink, 26 juli 1940 – 24 juni 1941, vorige woonplaats: Utrecht, naar: Nijmegen.
3. Willem A. Hagendijk, 6 aug. 1941 – 17 aug. 1942, vorige woonplaats: Rotterdam, naar: Herwen en A[erdt].
4. Wed. J.J.C. de Rapper-Smitshuijsen, 19 aug. 1942 – 9 dec. 1954, … en haar zoon G.W., *privacy gevoelige gegevens*.

P.J. Wiegmink was getrouwd met Lena Uitdenbogaard, kregen 12-9-1940 een dochtertje, Peternella Johanna.
Bernardus Tesink was chauffeur, getrouwd met Gijsberta Wilhelmina Truschel, hadden een zoon Bernardus.
Een Willem Albertus Hagendijk, zie bev. register Rotterdam, was ketelbikker, op 7 mrt. 1928 getrouwd met Jacoba Laurina Krook. Niet duidelijk is of hij wel de 'goede' Hagendijk is.
Jan Jacob de Rapper, technisch ambtenaar Rijkswaterstaat, is in 1942 te Zaltbommel overleden, 52 jaar oud. Willem Gustaaf was de zoon.[294]

Gamerschestraat 23, winkel, woonhuis, tandtechnisch laboratorium
1. Petrus J.P. Spronk, 6 mei 1943 – 19 juli 1950, vorige woonplaats Zandvoort, overleden.
2. Petrus M. Spronk, *privacy gevoelige gegevens*.

Uit toenmalige kranten: de Centrale Arbeidsbeurs voor de Bommelerwaard en omgeving heeft het adres Gamerschestraat 23, directeur C.J. van Hoven. In de woningkaarten van het Bevolkingsregister is zijn huisadres: Gasthuisstraat 31, zie aldaar.[295]
En in 'De Bommelerwaard', vanaf juni 1945: advertenties van lederververij Spronk, Gamerschestraat 23, verven en reparaties van lederen kleding. 'De Teisterbander': al vanaf voorjaar 1944 zijn deze advertenties te vinden, maar in die gevallen zonder adres.[296]

[293] NA, NBI, 39170, dossier J. Boll.
[294] Gegevens via Wiewaswie en RAR 3150, Bevolkingsregister Zaltbommel 1940.
[295] RAR, Krantencollectie, kranten van september en oktober 1940, en gegevens uit RAR 3150, Bevolkingsregister Zaltbommel.
[296] RAR, krantencollectie.

Het gezin De Vries staat in 1937 voor de slagerij in Gamerschestraat 27.
Joods Museum

3

Gamerschestraat 27

Nadat het enige tijd als café in gebruik was geweest, is dit huis en erf, kad. sectie A 1323, in 1920 voor f 4100,- op een veiling aangekocht door de slager Emanuel Jacob de Vries.[297] Hij betrok met zijn zaak een pand naast de voorganger in deze zaak: Salomon van Blijdenstein van Gamerschestraat 29. De in Veenendaal als Emanuel Jacob Vrij geboren De Vries zette de vleeshouwerij van Van Blijdenstein voort, onder een gezamenlijke firmanaam.[298]
De Vries woonde hier ook, samen met zijn vrouw Mathilda van Straten en hun dochter Fransje. De slagerij werd, evenals de meeste Joodse bedrijven, in 1942 gesloten. Het gezin De Vries is in november 1942 uit Zaltbommel weggevoerd en korte tijd later vermoord in Auschwitz.

Liquidatie van de zaak

Het perceel werd niet verkocht tijdens de oorlog, maar alleen beheerd door de NGV, die het verhuurde. Een 'liquidateur', de in Naarden wonende B. Cordemeyer, maakte de winkel te gelde.[299]
Het winkelinterieur van slager De Vries is in dat kader verkocht door de 'Omnia Treuhand'. Deze had de volgende zaken te koop, zo blijkt uit een opgave aan de 'Zentral-Auftragstelle' in Den Haag van 12 mei 1943:
1 koelcel, merk General: f 860,-
1 tafel met marmeren blad waarop bevestigd een vleesmolen, samen: f 10,-
1 hakblok: f 10,-
1 toonbank: f 20,-

[297] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 683 nr. 44, 1 en 15 december 1920.
[298] Zie Wiewaswie: Emanuel Jacob Vrij, geboren 19-11-1882 te Veenendaal, werd door Levie de Vries en Hendrika Vrij bij hun huwelijk van 10-08-1889 als hun kind erkend. Firmanaam: GA, 0295, Handelsregister Tiel, 941 dossier E.J. de Vries – fa. S. van Blijdenstein.
[299] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 941.

1 lessenaartje: f 2,50
Het aanbod bleef drie weken van kracht. Wanneer het niet werd aangenomen zouden de voorwerpen op een andere manier verhandeld worden. Betalingen moesten worden overgemaakt naar de Bank van Nederlandsche Arbeid, een door de Duitsers overgenomen bank. Van de Handelsonderneming 'Inverna', eveneens een Duits vehikel, kwam het antwoord dat er alleen interesse voor de koelcel bestond.[300]
Mevr. H. van Wijk-Ermstrang, dochter van Adri Kanselaar, het dienstmeisje dat de winkel van De Vries voor de oorlog wekelijks schoonmaakte, wist zich anno 2020 te herinneren dat haar moeder, wat zij noemde de 'vrieskast' van De Vries, tijdens en na de oorlog in een slagerszaak te Zaltbommel zag staan. Ze weet geen naam te noemen.[301]
J.P. van Erkel, slager, was de buurman van De Vries op Gamerschestraat 25, volgens het Bevolkingsregister en advertenties in de kranten destijds. Hij had geld van De Vries tijdens de oorlog voor hem bewaard en teruggegeven aan de bewindvoerder van De Vries.[302]

Huurders

In Gamerschestraat 27 woonde gedurende een deel van de oorlog L.W. Bax, NSB'er, boekhouder van de gasfabriek en actief in de Distributiedienst. Er zijn gemengde berichten over hem. Hij schijnt een 'goede NSB'er' te zijn geweest, maar is na de oorlog wel veroordeeld.[303] Volgens de bevolkingsadministratie ging hij in 1949 weg uit het pand Gamerschestraat 27, waar in elk geval een deel van de tijd ook een bewoonster stond ingeschreven.
In 1949 verbouwde de toenmalige huurder, de kleermaker J.A.W. Roeters, met een vergunning van de gemeente het slachthuisje van de slagerij. In een document waarin melding wordt gemaakt van de verbouwing van zijn kleermakerij, wordt door de aannemer als zijn woonadres opgegeven: Gamerschestraat 25. Dat moet een vergissing geweest zijn, verklaarbaar omdat twee slagers naast elkaar gewoond hadden.[304]

Naoorlogs rechtsherstel en verkoop

Het bewind over van de boedel van E.J. de Vries was een langdurige aangelegenheid. De Vries had zijn geld op vele manieren belegd en het kostte nogal wat moeite en tijd om de bedragen los te krijgen van de beheerders van de Duitse roofinstanties. Nadat in 1949 officieel was vastgelegd dat het hele gezin De Vries in Auschwitz was vermoord op of omstreeks 27 november 1942, beëindigde notaris Oltmans zijn bewind ten behoeve van het NBI niet, zoals anders vaak het geval was. Dat gebeurde ruim een jaar later, per 1 januari 1951.[305]
Het duurde nog tot 1954 voordat Gamerschestraat 27 door de nabestaanden kon worden geveild, dat wil zeggen door een nicht en een zuster van Mathilda van Straten. Twee andere nabestaanden waren hier kennelijk niet bij betrokken, hoewel Oltmans hen in 1951 wel als erfgenamen vermeld

[300] NIOD, 094f, Archief Treuhand, 5978.
[301] Herinneringen H. van Wijk-Ermstrang, mondelinge mededeling.
[302] NA, NBI, 2.09.16.02, 4862, en 2.09.16.15, 192161) Mogelijk kocht hij de koelcel.
[303] NA, 2.09.09, CABR, 26307 en 93768, 13200, dossiers L.W. Bax, en 66941 I, dossier J. Boll.
[304] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 1675, 1946. Roeters komt op de woningkaart mbt Gamerschestraat 25 niet op dat adres voor, maar alleen op Gamerschestraat 27 (RAR 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard: woningkaarten Zaltbommel). Hij had, zie RAR, krantencollectie, kranten uit 1946, sinds 19 oktober 1946 in een winkel op het adres Boschstraat 9 een kleermakerij.
[305] Dat de officiële overlijdensberichten zo vaak in 1949 of kort daarna aankwamen, had te maken met een wet over het opmaken van overlijdensakten van vermisten uit 1949, waarmee werd voorzien in het ontbreken van overlijdensakten van mensen die in de kampen waren overleden, zie Aalders (2001), 92.

heeft en het echtpaar in gemeenschap van goederen was getrouwd. Zij waren familie van de kant van E.J. de Vries.
Voor f 5200,- is het perceel in 1954 verkocht aan slager Willem van Santen uit de Gasthuisstraat. Hij was vóór de oorlog knecht bij slager J.P. van Erkel van Gamerschestraat 25, de buurman van slager De Vries.[306] Na de oorlog waren de rollen omgekeerd en werkte Van Erkel als knecht van Van Santen.[307]
In de transportakte uit 1954 staat: 'In gemeld onroerend goed zijn niet inbegrepen de zoldering in de werkplaats en de kast op de slaapkamer: die zijn eigendom van de huurder'. Dat was de heer Roeters.

Beheer van de financiën en roerende goederen van De Vries

Uit de gedetailleerde administratie die notaris Oltmans bijhield van zijn bewind blijkt dat verschillende gemeentelijke lasten uit 1943, namelijk rioolbelasting en de tarieven van de waterleiding, voor rekening kwamen van de boedel van E.J. de Vries. Dat gebeurde ook voor het jaar 1945. In de tussengelegen periode zal de NGV deze belastingen uit de huurinkomsten van het pand hebben betaald.
Een andere kwestie is de inboedel, met andere woorden de roerende goederen die van De Vries waren. Die waren niet, of niet allemaal, afgevoerd, maar werden ergens opgeslagen. In 1945 betaalde de bewindvoerder Oltmans voor de opslag en transport van de roerende goederen van de boedel De Vries f 26,30. Deze werden in 1946 door J.H. de Bree, beëdigd taxateur, gewaardeerd op f 419,25. Oltmans had de waarde van de vermiste voorwerpen meegenomen in zijn opgave van oorlogsschade aan de Schade Enquete commissie in Tiel. Niet duidelijk is of deze heeft uitgekeerd.
Eveneens in 1946 wilde notaris Oltmans overgaan tot verkoop van roerende goederen uit de boedels van de volgende afwezigen in Zaltbommel:
1 E.J. de Vries en/of diens echtgenote Mathilda van Straten
2 Louis Joosten
3 Hugo Hes en/of echtgenote Sara Groenewoud
4 Anna Hes w v Simon Kahn
5 Elias Groenewoud en/of echtgenote Henriette Hendrix.

Of dat is doorgegaan, is onzeker. De roerende goederen uit de boedel van het echtpaar Groenewoudt-Hendrix (o.a. van het pand Boschstraat 65) zijn in elk geval niet allemaal verkocht.[308] De vermelding geeft aan dat op zijn minst niet alle voorwerpen die bij de huishoudens van deze mensen hoorden in de oorlog zijn weggeraakt.[309]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Gamerschestraat 27, woonhuis
1. Emanuel J. de Vries, in: niet ingevuld, uit: 21 dec. 1942, van: niet ingev., naar: VOW.
2. Leendert W. Bax, in: 20 aug. 1943, van: Wijk en Aalburg, naar, *vanwege privacy hier niet vermeld*.
Idem wat betreft twee overige bewoners.

[306] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 982 nr. 67, 10 februari 1954.
[307] Aldus Alex Hes in een interview, gefilmd door Tom Metz, 2010.
[308] NA, NBI, 2.09.16.05, 82616, dossier Groenewoudt.
[309] NA, NBI, 2.09.16.02, dossiers E.J. de Vries: 4862 en 2.09.16.15, 192161.

4

Gamerschestraat 29

Het huis, erf en tuin sectie A 810 is in 1918 door de slager Salomon van Blijdenstein (de achternaam wordt op verschillende manieren gespeld) voor f 5000,- gekocht van de erven van de deurwaarder Gerrit Jan van Loenen.[310]
Het pand was tot dan toe vooral als bakkerij in gebruik geweest. Salomon van Blijdenstein heeft hier nooit zijn 'vleeschouwerij' uitgebaat, die was tussen 1897 en 1921 gevestigd op het adres Waterstraat 33. In 1922 werd de vleeshouwerij van Van Blijdenstein door slager E.J. de Vries voortgezet in het buurpand Gamerschestraat 27.[311]
Van Blijdenstein stamde uit een familie van slagers en vleeshouwers en was getrouwd met de Duits-Joodse Frederike Sternefeld, die in Zutphen ter wereld was gekomen. Het echtpaar kreeg geen kinderen. Salomon van Blijdenstein overleed in 1922, zijn weduwe kwam op hoogbejaarde leeftijd in 1943 in Kamp Vught om het leven.
In het huis van Van Blijdenstein hebben kort voor en tijdens de oorlog verschillende verwanten gewoond, onder wie familieleden die vanuit Duitsland naar Zaltbommel waren gevlucht. Allen kwamen om in Duitse vernietigingskampen.
Bij afwezigheid van directe nakomelingen had het echtpaar Van Blijdenstein-Sternefeld vele erfgenamen, wat leidde tot ingewikkelde situaties bij de afwikkeling van zowel de procedures die door de Duitsers in gang waren gezet, als het (langdurige) rechtsherstel na de oorlog. Na de oorlog bleek het aantal meer nabije erfgenamen zo te zijn uitgedund, dat een legioen verre rechthebbenden moest worden opgespoord.

Oorlogsverkoop

De Duitsers beschouwden het onroerend goed van Van Blijdenstein als vijandelijk vermogen, omdat enkele erfgenamen die hier recht op hadden in Engeland en Amerika woonden, landen waar Duitsland mee in oorlog was. Vandaar dat de regelmatig genoemde Carl Dönig van de Deutsche Treuhandgesellschaft bij de confiscatie ervan was betrokken.
In 1943 verkocht een gemachtigde namens Dirk Hidde de Vries, makelaar, directeur van het 'Algemeen Nederlandsch Beheer van Onroerende Goederen' (ANBO), die weer voor de Duitse roofinstantie NGV optrad, Gamerschestraat 29 aan de NSB'er P. Sonneveld uit Hedel, voor f 6250,-. De notaris die de akte passeerde was G.E. Landweer uit Ammerzoden.[312]
Peter Sonneveld, ook wel Sonnevelt, kon dat bedrag op tafel leggen dankzij het riante salaris dat hij in 1942 en 1943 had verdiend als 'Verwalter' en 'Treuhänder' van drie Joodse bedrijven in Amsterdam en Den Haag. Deze werden alle drie leeggeroofd ten behoeve van de Duitsers, met medewerking van Sonneveld. Bovendien had Sonneveld een aardig bedrag wederrechtelijk achtergehouden van de Bossche firma in schoenfournituren H. Cohen, voor wie hij jarenlang als drijvende kracht in de zaak gewerkt had. Zelf stelde Sonneveld tijdens zijn rechtszaak in 1947 dat hij de door hem beheerde, voor dhr. Cohen gereserveerde, gelden op een goede manier had willen beleggen in het pand van Van Blijdenstein. De rechtbank is daar kennelijk niet in meegegaan.[313]

---

[310] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 655 nr. 23, 11 juni 1918.
[311] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 646, dossier fa. S. van Blijdenstein, en 941, dossier E.J. de Vries – fa. S. van Blijdenstein.
[312] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 61, 8 september 1943.
[313] NA, 2.09.09, CABR, 27838, dossier Peter Sonneveld, Hedel.

P. Sonneveld stond bekend als opkoper van de inventarissen van Joodse winkels die in 1941 door de Duitsers werden gesloten, aldus Alex Hes, die hem 'districtscommandant van de NSB' noemde.[314] Vermoedelijk verwarde Hes Peter Sonneveld met zijn broer Bastiaan Sonneveld, die veel meer aan de weg timmerde in de textielsector waarin ook Hes actief was, zie onder. Peter Sonneveld echter had inderdaad een hoge functie bij de lokale NSB. P. en B. Sonneveld zijn na de oorlog veroordeeld tot ieder drie jaar detentie met aftrek.[315]

Gamerschestraat 29 werd tijdens de oorlog onder andere gehuurd door een bekende en fanatieke NSB'er: Willem Grootveld. Hij staat op het lijstje dat Boll maakte van mensen die als NSB'er in dienst van de gemeente waren.[316] Grootveld, afkomstig uit Gameren, wordt omschreven als 'reiziger in naaimachineonderdelen' of timmerman. Als timmerman had hij vrijwillig voor de Duitsers gewerkt voordat hij door tussenkomst van de Bommelse NSB-burgemeester Boll als bewaker bij het Distributiekantoor in Zaltbommel werd aangesteld. Hij knapte veel werkjes voor Boll op en bracht een groot aantal mensen bij hem aan. Grootveld werd in 1946 veroordeeld tot zes jaar gevangenisstraf, waarvan drie door te brengen in een rijkswerkinrichting. Hij kwam in 1950 vrij.[317]

Rechtsherstel en verkoop na de oorlog van Gamerschestraat 29

In 1948 vond rechtsherstel plaats in onderling overleg, zonder een officiële gerechtelijke procedure. Daarbij was een uitgebreide stoet erfgenamen Van Blijdenstein betrokken. De verkoop aan Sonneveld werd ongedaan gemaakt, deze moest genoten huurinkomsten en andere vergoedingen aan de erven Van Blijdenstein betalen.[318] Over enige betrokkenheid van de inmiddels in Den Bosch teruggekeerde Henri Cohen, met wiens geld het pand aan de Gamerschestraat in feite mede was gekocht, blijkt niets uit de notariële papieren, maar de zaak was wel bekend bij de beheerder van het vermogen van Sonneveld. Het punt was dat Cohen zeker niet de enige schuldeiser van Sonneveld geweest is.[319]

De panden die Salomon van Blijdenstein in Zaltbommel had zijn na langdurige verwikkelingen rond de erfenis ten behoeve van de vele erfgenamen verkocht op een openbare verkoping d.d. 18 november en 2 december 1953, door notaris L. Offermans gehouden in Hotel Tivoli.
Bij die gelegenheid is perceel 1), het pand Gamerschestraat 29, voor f 5000,- gekocht door J.G. Stehmann, schilder, Gamerschestraat 30 te Zaltbommel. Op het moment van de verkoping waren de boven- en benedenverdiepingen verhuurd.[320]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Gamerschestraat 29, woonhuis
1. Salomon van Bleijdestein, wed., in: niet ingevuld, uit: 31 mei 1943, van: niet ingevuld, naar: CBR.
2. Gustav I. Meijer, 5 april 1940 – 21 dec. 1942, vorige woonplaats: Keulen, naar: VOW.

---

[314] Interview met Alex Hes, door Tom Metz gefilmd in 2010.
[315] RAR, krantencollectie: berichten over de rechtszaak en de uitspraak in de 'Tielse Courant' van 16 en 27 juni 1947.
[316] NA, 2.09.09, CABR, 66941 II, dossier J. Boll, Zaltbommel.
[317] NA, 2.09.09, CABR, 28288 en 95624, 9441: dossiers W. Grootveld; NA, NBI, 2.09.16.05, 83423, dossier W. Grootveld. RAR 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 436, personeelsdossier W. Grootveld.
[318] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 918 nr. 121, 18 november 1948.
[319] NA, NBI, 2.09.16.02, 5208, dossier van Bastiaan Sonneveld met gegevens over zijn broer Peter. H. Cohen overleed in 1949, zo blijkt uit genealogische gegevens via de website Wiewaswie.
[320] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 978 nr. 156, 18 november en 2 december 1953.

3. Willem Grootveld, 6 mei 1943 – 26 maart 1946, vorig adres Gasthuisstraat 6, naar: Kerkwijk.
4. Mattheus Hendrikse, 11 sept. 1943 – 2 mei 1949, vorige woonplaats: Rotterdam, naar: Medemblik.
5. wed. Maria P. Hendrikse-Kwaak, 22 juni 1944 – 20 okt. 1945, vorige woonplaats: Oosterland, naar: Oosterland.
Nog een persoon, *omwille van privacy niet vermeld*.

Nadere gegevens: M. Hendrikse was hoofd van een school voor voortgezet gewoon lager onderwijs. Er zijn geen aanwijzingen dat hij NSB'er was. Oosterland, de geboorteplaats van de weduwe Hendrikse, kennelijk de moeder van het schoolhoofd, was ook de geboorteplaats, en enige tijd woonplaats, van de in Zaltbommel woonachtige beruchte NSB'er M. den Haak. Dat kan haast geen toeval zijn.
Volgens Kooman is Hendrikse via Boll vanuit Rotterdam naar Zaltbommel gehaald. Hij was inderdaad geen NSB'er, maar stond 'neutraal' tegenover de NSB-ideologie, zo had hij tegen Boll gezegd.[321]

Het echtpaar Van Blijdenstein had behalve Gamerschestraat 29 nog meer onroerend goed in Zaltbommel en omgeving. Het bestond uit de panden **Waterstraat 33, Korte Tolstraat 6** en uit **landbouwgrond in zowel Zaltbommel als Kerkdriel**.

Waterstraat 33

Dit pand, een huis en erf met het kad. nr. A 1694, had Michiel van Blijdenstein, de vader van Salomon en eveneens vleeshouwer, in 1868 verworven van de erfgenamen van Adolf Warman of Wareman, herbergier naast de Waterpoort. De erven Wareman behielden daarbij een deel van de 'plaats' achter het huis. Salomon van Blijdenstein erfde het perceel van zijn vader en na zijn overlijden (in 1922) kwam het, evenals Gamerschestraat 29, bij zijn erfgenamen terecht, terwijl zijn weduwe het vruchtgebruik had.[322] Bij het pand hoorde kennelijk het pakhuis in de Korte Tolstraat (op nr. 6).

Ook dit perceel is tijdens de oorlog door de Duitsers onteigend en in beheer genomen door de NGV. Een gemachtigde namens Dirk Hidde de Vries, makelaar, d.w.z. de ANBO, die weer voor de NGV optrad, verkocht het op 14 mei 1943 voor notaris Offermans te Zaltbommel aan een zekere Gerrit Jan Blom voor f 3350,-. Deze Blom wordt vermeld als zijnde zonder beroep. Hij woonde op Markt B 95 in Geldermalsen. Bij de ondertekening van de notarisakte was, behalve de notarisklerk H.H. van Gameren, Hendrik Marinus van Zuidam, makelaar, als getuige aanwezig. Mogelijk had hij een rol gehad bij de verkoop van het pand, zoals ook was gebeurd met het pand van Wolf, Gamerschestraat 21/23, toen dat door Boll werd aangekocht, althans naar zeggen van Boll.[323]

Rechtsherstel en verkoop na de oorlog van Waterstraat 33

Op 29 november 1947 lieten drie partijen voor notaris Oltmans vastleggen dat G.J. Blom zijn onrechtmatig verkregen pand moest teruggeven aan de erven Van Blijdenstein. Die partijen waren de bewuste erfgenamen, G.J. Blom en notaris Offermans die namens het Nederlands Beheersinstituut optrad en dus de inhoud van zijn eigen akte d.d. 14 mei 1943 ongedaan moest maken. Een verschijnsel dat vaker voorkwam. De erfgenamen dienden aan Blom f 230,- te vergoeden

[321] Kooman (2008), 101. RAR, krantencollectie, 'De Teisterbander' van 22 juli 1944.
[322] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 480 nr. 49, 24 februari 1897, en regeling vruchtgebruik en bloot eigendom op de kadastrale legger.
[323] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 39, 14 mei 1943.

voor zijn gemaakte kosten aan onderhoud, molestverzekering etc. Het pand was namelijk beschadigd tijdens de oorlog en had bovendien evacuatieschade geleden. Blom had die gedeeltelijk hersteld.[324]
Over G.J. Blom uit Geldermalsen is bekend geworden dat hij, geboren in 1879, vóórdat hij de zaak in april 1943 overdeed aan J. van Zanten, een slagerij had op de Markt in Geldermalsen.[325] Nergens staat dat hij lid van de NSB of een aanverwante organisatie is geweest. In elk geval is er geen G.J. Blom voor de Tribunalen van Tiel en Geldermalsen verschenen.[326]
Waterstraat 33 is op de bovengenoemde veiling van november/december 1953 voor f 4700,- gekocht door de toenmalige huurder van het pand, de kapper Antonie Slosser.

Tolstraat 6

Het pakhuis met stal Korte Tolstraat 6 te Zaltbommel, kad. A 107, was door Michiel van Blijdenstein, vader van Salomon van Blijdenstein, in 1884 gekocht van Antonius Gijsbertus van der Aa te Zaltbommel. Ook dit pand werd na het overlijden van zijn vader aan Salomon van Blijdenstein toebedeeld. En ook dit pand is in de oorlog geconfisqueerd van de erven Van Blijdenstein en door een tussenpersoon namens de malafide makelaar De Vries van de ANBO, dus uit naam van de NGV, verkocht.
Op 14 mei 1943 kocht de koopman Arnoldus Anthonius Hoogsteder, Prijssestraat 42 te Culemborg, voor notaris Offermans het toen als schuur en erf bekend staande perceel in de Korte Tolstraat voor f 800,- aan. Dat gebeurde bij dezelfde sessie als de verkoop van Waterstraat 33, en ook in dit geval in tegenwoordigheid van de Bommelse makelaar H.M. van Zuidam als getuige.[327]

Rechtsherstel en verkoop na de oorlog van Ruiterstraat 6

De vijfde februari 1948 werd de verkoop voor notaris Oltmans ongedaan gemaakt namens de erven Van Blijdenstein en het Nederlands Beheersinstituut. Hoogsteder weigerde iedere vorm van medewerking, reden waarom geen minnelijke schikking kon worden getroffen. De notarisklerk Hendrik Huibert van Gameren handelde vervolgens als zijn gemachtigde de herstelprocedure af, waar ook de advocaat mr. W. Briët uit Tiel aan te pas moest komen.[328] De erven Van Blijdenstein ontvingen o.a. de huurinkomsten die Hoogsteder uit de schuur had gehad.
Over deze Arnoldus Anthonius Hoogsteder, die een handel in groenten, fruit en aardappelen in Culemborg had (geb. 1897), is niets te vinden dat wijst op lidmaatschap van de NSB, collaboratie of procedures voor een Tribunaal kort na de oorlog.[329]

Op de bovengenoemde veiling van de panden van wijlen Salomon van Blijdenstein eind 1953, is het pakhuis met erf Korte Tolstraat 6 verkocht aan de huurder van destijds, Jacob van Gelder, koopman (= winkelier), Boschstraat 4, voor f 870,-.

Bouw- en grasland in Zaltbommel

---

[324] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 909 nr. 35, 29 november 1947.
[325] GA, 0295 Handelsregister Tiel, 1188, dossier G.J. Blom Geldermalsen. Zie verder: RAR, krantencollectie, lokale kranten uit de jaren dertig en veertig van de vorige eeuw.
[326] RAR, krantencollectie, lokale kranten uit 1945-1947; verder wordt deze Blom niet vermeld in NA, 2.09.09, CABR.
[327] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 38, 14 mei 1943.
[328] NA, NBI, 2.09.16.02, 37159, dossier Van Blijdenstein-Sternefeld Zaltbommel.
[329] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 4468, dossier A.A. Hoogsteder Culemborg, en: krantencollectie RAR.

'De Pruvert'
In de Waluwe, ten zuiden van de Vergt en ten westen van de Koningin Wilhelminaweg, lagen de percelen G 187 en G 188 die Salomon Van Blijdenstein in 1903 op een veiling had gekocht. G 187 was een stuk bouwland van 1 ha 45 are 30 c.a., G 188 eveneens een perceel bouwland, groot 1 ha 41 are 60 c.a. Zoals verplicht op grond van verordening 102/1941, moesten Joodse grondeigenaren in 1941 hun grondeigendommen aangeven bij de overheid, die hen vervolgens dwong ze te verkopen aan door dezelfde overheid goedgekeurde landbouwers.[330]
De beide percelen G 187 en G 188 van Salomon van Blijdenstein lagen echter in een gebied dat in 1941 door de gemeente was bestemd voor stadsuitbreiding. Nadat destijds de weduwe van Salomon van Blijdenstein haar landbouwgronden had aangegeven bij de Duitsgezinde autoriteiten, liet de gemeente die autoriteiten weten dat het om niet om landbouwgrond, maar om bouwgrond ging, waar zij beslag op wilde leggen.
De met name voor de Duitse Kriegsmarine werkende scheepswerf te Zaltbommel was van plan om op G 187 en G 188 en enkele aangrenzende percelen arbeiderswoningen te laten bouwen. Misschien heeft men het vervolg aan de scheepswerf willen overlaten of speelden andere ontwikkelingen een rol, feit is dat de gemeente de percelen niet heeft aangekocht. De werf deed dat evenmin, er werd helemaal niet gekocht. Wel liet de scheepswerf op een paar naburige percelen die wél waren aangekocht, drie blokjes van twaalf woningen bouwen, bij oudere Bommelaren bekend als de 'Duitse woningen' in de Prinses Julianastraat.[331]
De grond van Van Blijdenstein bleef in gebruik bij de pachter en zal tijdens de oorlog zijn beheerd door de Treuhand, die de pachten inde. Na de oorlog gingen de pachtinkomsten uit 'de Pruvert' naar de bewindvoerder over de nalatenschap van Van Blijdenstein.
Op 19 februari 1952 zijn de percelen G 187 en G 188, 'de Pruvert' aan de Waluwenstraat, destijds in gebruik als weiland, voor notaris Offermans namens de erfgenamen van Salomon van Blijdenstein aan de gemeente Zaltbommel verkocht. De erfgenamen wilden met die verkoop een gedwongen onteigening door de gemeente voor zijn. Na een waardebepaling door deskundigen, die waren aangewezen door de kantonrechter van Tiel, was de verkoopprijs vastgesteld op f 14.345,-. Die prijs is door de gemeente betaald. De percelen, samen groot 2 ha, 86 are en 90 c.a., zijn begin jaren vijftig van de vorige eeuw opgegaan in de nieuwbouwwijk die hier uit de grond werd gestampt.[332]

't Paaike'
Iets anders verging het de percelen E 29 en E 30, twee percelen weiland genaamd ''t Paaike', groot resp. 89 aren 10 c.a. en 1 ha 17 are 60 c.a, en door Salomon van Blijdenstein op een veiling gekocht in 1904.[333]
Notaris Offermans had op 19 maart 1942 bij het Ministerie van Economische Zaken geïnformeerd of de percelen E 29 en E 30 buiten de verordening 102/1941 zouden vallen, zoals het geval was met de percelen G 187 en G 188. Was dat inderdaad zo, dan zou de weduwe Van Blijdenstein het contract met de pachter van deze grond kunnen verlengen. Offermans kreeg een kribbig briefje terug (9 april 1942): beide percelen waren aan de gemeente ter overname aangeboden. De beantwoording van de vraag van Offermans kon daarom gevoeglijk achterwege blijven.[334]
Hoewel deze stukken grond zich, in tegenstelling tot G 187 en G 188, slechts voor een deel in het plangebied van de gemeente bevonden, was de gemeente toch bereid in de geldbuidel te tasten, en

[330] Geregistreerd in: NA, 2.11.08.01, Archief van de Directie van de Landbouw, afd. Afdeling Grond- en Pachtzaken, 116.
[331] Kadaster, percelen G 185 en G 186: leggerartikelen 2572, 3202, en 3407. 'Duitse woningen': vriendelijke mededeling J. Buylinckx.
[332] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, 969 nr. 74, 19 februari 1952.
[333] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 539 nr. 81, 4 mei 1904, veiling van 2 maart 1904.
[334] NA, 2.11.08.01, Archief van de Directie van de Landbouw, afd. Afdeling Grond- en Pachtzaken, 116.

snel ook. Op 5 juni 1942 droeg de notarisklerk Hendrik Huibert van Gameren, gemachtigde van Carl Dönig van de Treuhandgesellschaft, ze voor f 4200,- over, ten overstaan van notaris Oltmans. De persoon aan de andere kant van de tafel was de NSB-burgemeester Boll, namens de gemeente Zaltbommel.[335] De weduwe Frederike van Blijdenstein was ten tijde van de overdracht nog niet gedeporteerd. Zij zou op 7 mei 1943 in Kamp Vught overlijden.

Rechtsherstel na de oorlog met betrekking tot de gronden in Zaltbommel

Notaris Offermans, die na de oorlog door het NBI was aangesteld als bewindvoerder namens de nabestaanden van de weduwe Van Blijdenstein, had de taak de eigendomsrechten van de erven te herstellen. Hij doorliep een moeizaam proces van jaren. Het Nederlands Beheersinstituut, dat het beheer van de Treuhand had overgenomen, had de voorkeur voor een minnelijke schikking met de gemeente, maar die liet het op een rechtszaak aankomen, nadat door notaris Oltmans op 21 februari 1950 een 'proces-verbaal van zwarigheden' was opgemaakt ten aanzien van ''t Paaike' (Zaltbommel sectie E 29 en E 30) én een stuk grond dat de partij Van Blijdenstein in Kerkdriel had.[336]

A.H. Buissink, burgemeester van Zaltbommel, en L. Klop, gemeentesecretaris, verschenen op 27 oktober 1950 voor het gerecht in Arnhem. Ze betoogden dat de gemeente destijds onder dwang had gehandeld, een argument waar de Raad voor het Rechtsherstel meteen doorheen prikte. De gemeente had op 20 augustus 1941 een verklaring aan notaris Offermans afgegeven dat de percelen deels binnen een uitbreidingsplan van de gemeente lagen, wat bij het Bureau van de Goedkeuring bekend was. Het ministerie had daarop de grond te koop aangeboden tegen een door de Grondkamer van de provincie vast te stellen prijs. De gemeente liet er vervolgens geen gras over groeien, hoewel er uiteraard bedenkingen waren bij de vraagprijs.
De Raad meldde in 1950 dan ook dat de burgemeester in het belang van de gemeente spoed had betracht, met voorbijgaan van de belangen van de Joodse eigenaren. Zij merkte speciaal op dat dit niet het werk van Boll was, die wél bij het transport de gemeente zou vertegenwoordigen, 'een beruchte NSB'er', maar van een algemeen geachte ingezetene van de stad, tot dan toe wethouder en vervolgens tijdelijk burgemeester. Bedoeld werd de heer R. Rutgers, notabele van de stad, voormalig gemeenteraadslid en plaatsvervangend burgemeester. De Raad had eraan toe kunnen voegen dat de voorganger van Rutgers, burgemeester Tutein Nolthenius, eveneens een onverdachte ambtsdrager, er in augustus 1941 al als de kippen bij was om het belang van de grond in verband met de uitbreidingsplannen van de gemeente onder de aandacht te brengen bij het ministerie.

Achteraf (30 augustus 1947) voerden B&W van Zaltbommel aan dat de toenmalige burgemeester in 1942 de mogelijkheid wilde creëren om de gronden, wanneer de vijand eenmaal verdreven was, aan mevr. Van Blijdenstein-Sternefeld terug te kunnen geven. Een niet te controleren bewering, die wordt ontkracht door de rechtszaak uit 1950, waarin de gemeente juist probeerde de percelen E 29 en E 30 uit handen van de erven Van Blijdenstein te houden.[337]
De Arnhemse Kamer van de Raad voor het Rechtsherstel deed op 24 november 1950 uitspraak, zowel in de zaak van de percelen Zaltbommel E 29 en E 30 (''t Paaike'), als van het stuk grond in Kerkdriel. De gemeente Zaltbommel werd door de rechtbank gedwongen de percelen E 29 en E 30 aan de rechtmatige eigenaren (dus de partij Van Blijdenstein) terug te geven. Verder moesten de vruchten van het perceel met aftrek van de zakelijke kosten vanaf 5 juni 1942 tot dat moment aan de familie betaald worden. De gemeente werd ook nog eens veroordeeld tot de proceskosten, want zij

[335] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 871 nr. 13, 5 juni 1942.
[336] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 948 nr. 129, 21 februari 1950, op 5 februari 1951 in bewaring genomen.
[337] NA, 2.11.08.01, Archief Landbouw, Grond- en Pachtzaken, 95.

was verantwoordelijk voor het mislukken van de minnelijke schikking, die zij eveneens diende te betalen. De gemeente heeft daarmee op alle fronten bakzeil moeten halen.[338]

De percelen 't Paaike, kad. Zaltbommel E 29 en E 30, zijn in december 1953 op een openbare verkoping in Hotel Tivoli voor notaris Offermans verkocht aan de pachter, Gerardus van der Heyden, landbouwer, Nonnenstraat 71 te Zaltbommel. Hij betaalde f 4140,- aan de erven Van Blijdenstein. De gemeente was volledig buiten beeld.[339]
Wat de gemeente Zaltbommel ertoe bewogen heeft om na de oorlog zo halsstarrig vast te blijven houden aan het onrechtmatig verworven eigendom van deze percelen, is onduidelijk. Het kan aan het einde van de jaren veertig, begin jaren vijftig van de vorige eeuw niets te maken hebben gehad met gemeentelijke plannen voor nieuwbouw ter plaatse. De grond ligt ter hoogte van de huidige Jip en Jannekelaan, en is pas recent onderdeel geworden van een uitbreidingswijk.

Weiland in Kerkdriel

Op 10 april 1907 kocht Salomon Van Blijdenstein, vleeshouwer, samen met Frans de Bruin, zonder beroep en ook wonend in Zaltbommel, een stuk uiterwaard in de Vinkelse Hof te Kerkdriel, kad. sectie C 257, 258 en ruim 4 ha. groot, samen met de bijbehorende uitweg of 'afweg', sectie K 2096, groot 62 centiaren. Ze betaalden daarvoor f 14.300,-.[340]
Frans de Bruin verkocht zijn helft in 1911, eveneens op een veiling, aan Salomon Van Blijdenstein, die deze op zijn beurt doorverkocht aan zijn broer Emanuel van Blijdenstein uit Ruhrort. Beide broers werden daarmee volledig eigenaar van de genoemde percelen.[341]
Na de dood van Salomon en Emanuel (in resp. 1922 en 1925) erfde een groot aantal erfgenamen Van Blijdenstein het deel van Salomon, waarbij zijn weduwe Frederike van Blijdenstein-Sternefeld, het vruchtgebruik had. Het deel van Emanuel ging in eigendom over naar de zich Doctor noemende kantoorklerk Michiel van Blijdenstein, zoon van Emanuel van Blijdenstein en Ida Wihl.

Gedwongen verkoop

Op 12 december 1941 werd de grond in het kader van de gedwongen verkoop van landbouwgronden in Joodse handen voor f 11.100,- verkocht aan de pachter van het stuk uiterwaard, de landbouwer Adrianus Franciscus van Hooft te Kerkdriel.[342] De Duitsers gunden, dat was algemeen beleid, aan de pachters van Joodse landerijen een voorkeurspositie, maar ze moesten dan wel snel kunnen beslissen. Van Hooft kreeg de vereiste toestemming van het Bureau van Goedkeuring van het Ministerie van Landbouw en Visserij.

---

[338] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 948, nr. 129, 21 februari 1950, in bewaring genomen 5 februari 1951, en deel 948 nr. 130, 24 januari 1951, in bewaring genomen 5 februari 1951. NA, NBI, 2.09.16.02, 37159, dossier Van Blijdenstein-Sternefeld, waarin notaris Offermans het abusievelijk heeft over 'De Pruvert' (= Zaltbommel G 187 en 188, zie boven) in plaats van ''t Paaike'.
[339] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 980, nr. 24, 18 november en 2 december 1953.
[340] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 564 nr. 20, 10 april 1907
[341] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel deel 592 nr. 107, 18 en 25 januari 1911 en deel 978 nr. 93, 7 maart 1911.
[342] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 867 nr. 9, 12 december 1941.

Rechtsherstel na de oorlog

Na de oorlog werd ook over dit onroerend goed een taaie strijd gevoerd met de oorlogskoper, zoals vermeld in een proces-verbaal van zwarigheden, opgemaakt door notaris Oltmans op 2 september 1949. In het bovengenoemde vonnis van de Arnhemse Kamer van de Raad voor het Rechtsherstel van 24 november 1950 is de zaak beslecht. Er kwam een regeling waarbij de schade en kosten door beide partijen ieder voor de helft moesten worden gedragen. Van Hooft moest de grond teruggeven en zou door de andere partij voor de helft van de f 11.100,- die hij had betaald gecompenseerd worden. Daar gingen wel de opbrengsten van de grond vanaf die hij sinds zijn aankoop had genoten. De rest van het bedrag was een vordering op de Liro en Treuhand, die Van Hooft en de erven Van Blijdenstein moesten zien te innen.[343]

De reden waarom Van Hooft het zover had laten komen, was het feit dat hij in 1941 bij een particulier een hypotheek had afgesloten ter waarde van de volledige koopsom voor het stuk uiterwaard. Volgens hem had de notaris die in 1941 de gedwongen verkoop afhandelde (N.Ch.M.W. Koch uit Kerkdriel) hem niet verteld dat de Joodse verkopers dat bedrag niet zelf in handen kregen, maar moesten afstaan aan de Duitse autoriteiten. Hem was ook niets meegedeeld over de mogelijkheid 'om de koopprijs schuldig te blijven, al dan niet met vestiging van een hypotheek ten behoeve van de verkopers'. Hij was als pachter van de percelen de voorkeurskandidaat en had haastig moeten beslissen of hij wilde kopen. Wie niet op zo'n aanbod inging, was zijn pachtgrond kwijt, zo ging het meestal. Na het rechtsherstel bleef A.F. van Hooft pachter van de erven Van Blijdenstein, conform de gerechtelijke uitspraak.
Landbouwer Van Hooft heeft in 1953 op – alweer – een veiling de betreffende percelen voor f 14.760,- van de erven Van Blijdenstein kunnen kopen.[344]

Achter twee onbekende dames zitten links de bejaarde Frederike van Blijdenstein-Sternefeld en rechts haar eveneens op leeftijd zijnde schoonzuster Ida van Blijdenstein-Wihl. Beiden kwamen in 1943 om in Sobibor. Opname uit omstreeks 1940.
Joods Museum

[343] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 948 nr. 131, 24 november 1950, verwijst naar een authentiek afschrift van het bewuste proces verbaal 'van zwarigheden' d.d. 2 september 1949.
[344] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 978 nr. 93, 12 en 26 november 1953.

Roerende goederen en tegoeden van de bewoners van Gamerschestraat 29

In Gamerschestraat 29 woonden bij het uitbreken van de oorlog Frederike van Blijdenstein-Sternefeld en haar schoonuster Ida van Blijdenstein-Wihl (geb. 1863), weduwe van Emanuel van Blijdenstein, die begin 1938 vanuit Keulen naar Zaltbommel was gevlucht. Emanuel van Blijdenstein was de broer van Salomon van Blijdenstein. In september 1939 voegde het echtpaar Meyer-van Blijdenstein zich bij de twee oudere dames. De slager Gustay Meyer, geb. in 1880, en Johanna Sara Meyer-van Blijdenstein, geb. 1899, dochter van Ida van Blijdenstein-Wihl, hadden hun hun bedrijf en woning in Keulen verlaten en waren naar Zaltbommel vertrokken, noodgedwongen. Gustav Meijer was na de verwoesting van zijn zaak in de Kristallnacht van 9 november 1938, een maand opgesloten geweest in Dachau, waar hij als een wrak uit kwam. Zowel Ida van Blijdenstein-Wihl als het echtpaar Meyer-van Blijdenstein kwam om in Duitse kampen, het echtpaar in 1942 in Westerbork, de weduwe Ida van Blijdenstein-Wihl in 1943 in Sobibor, evenals de weduwe Frederike van Blijdenstein-Sternefeld. Michiel (oftewel 'Doctor Michiel'), zoon van Emanuel van Blijdenstein en Ida Wihl, die enige tijd rechthebbende was van het stuk weiland van de gebr. Van Blijdenstein in Kerkdriel (zie boven), overleed in 1944 in Auschwitz.

Na de oorlog bleek Ida van Blijdenstein-Wihl drie nabestaanden te hebben, haar kleinkinderen: Paul Meyer, ingenieur te Londen, geb. 19-1-1921 te Keulen; Ernst Meyer, leraar te Toronto, geb. 15-1-1923, Keulen en Eva Meyer, tandartsassistente te Toronto, geb. 18-10-1925, Keulen. Paul was in 1937 vanuit Duitsland in Engeland gaan studeren, zijn broer en zusje zijn via de zogenaamde 'Kindertransporte' in 1939 vanuit Duitsland uitgeweken naar Engeland. In de oorlog werden de jongens naar Canada overgebracht, waar ze, in ambtelijke ogen vijandelijke Duitsers immers, in kampen gevangen werden gezet.[345]

Boedel van S. van Blijdenstein/F. van Blijdenstein-Sternefeld

De omvang van de boedel van S. van Blijdenstein, waarvan zijn weduwe vruchtgebruikster was en voor 1/5 eigenaar, was lastig te bepalen vanwege de procedures over het onroerend goed dat in de oorlog was ontvreemd. Notaris Offermans, de bewindvoerder, stelde in januari 1951 een nog steeds voorlopige staat van het vermogen op. Hij berekende aan activa in totaal f 42.848,26, later is dat bedrag doorgestreept en vervangen door f 38.440,76. Bij de activa worden o.a. effecten genoemd die bij de Liro waren ingeleverd, en het saldo van de bankrekening. Tot de passiva behoorden de kosten voor rechtsherstel wat betreft de Drielse oorlogskoper Van Hooft. Lokale belastingen en andere lasten die gedurende de oorlog verschuldigd waren, komen in het overzicht van Offermans niet voor. Het batig saldo was f 40.508,65, later vervangen door: f 36.101,15.
Offermans meldde op 4 april 1952 aan het NBI dat zijn bewind per 16 november 1951 was opgeheven. De staat van het vermogen per 16 november 1951 bestond toen nog steeds gedeeltelijk uit schattingen (van de waarde van de effecten met name), en kwam uit op f 42.351,21. Een aanzienlijke som, die echter over een groot aantal nabestaanden moest worden verdeeld.[346]

Boedels van de Duitse verwanten

De verwanten die voor de oorlog Duitsland ontvlucht waren lieten in Zaltbommel hun nalatenschappen achter. Het betrof de boedels van Ida van Blijdenstein-Wihl en van Gustav Meyer en zijn vrouw Johanna van Blijdenstein. Het bewind over deze boedels werd in opdracht van het NBI

[345] A. Vos, 1939: The Last Goodbye, in: 'Nieuwsbrief Mikwe', 28, najaar 2018, 2,3, de website Wiewaswie en de website Yadvashem.org.
[346] NA, NBI, 2.09.16.02, 37159, dossier Blijdenstein-Sternefeld, Zaltbommel.

gevoerd door notaris Offermans. Hij schreef in het derde kwartaal van 1947 dat een kleinzoon en kleindochter van Ida van Blijdenstein-Wihl hem vanuit Engeland hadden bezocht. Offermans toonde hen de aanwezige voorwerpen van de inboedel, die hij kennelijk bewaarde. Verder heeft hij met hen enkele nog gevonden papieren doorgenomen, zonder dat dit nieuwe gezichtspunten opleverde.
De erfenis van Ida van Blijdenstein-Wihl was op dat moment zo goed als nihil. Offermans noteerde over 1947: 1) enige voorwerpen van inboedel, geschat op f 100,-, 2) vordering op de Staat wegens verdwenen inboedel na haar wegvoering: memorie, 3) vordering op de Liro wegens voor haar bij die instelling gedeponeerde Duitse effecten, nominaal DM 26.000: memorie, en 4): vordering op idem wegens eventueel creditsaldo van haar rekening: memorie.
In het overzicht dat Offermans een jaar later maakte blijken de posten 2) en 4) ieder gewaardeerd te zijn op f 100,-, terwijl de som van 26.000 marken die werd gevorderd op de Liro is teruggebracht tot een vordering van f 1500,- , een heel verschil.[347]

Het echtpaar Meyer zat er warmpjes bij, zo blijkt uit de administratie. Omdat de echtelieden de Duitse nationaliteit hadden, moest de nalatenschap na de oorlog eerst 'ontvijand' worden, voordat Offermans actie kon ondernemen tot rechtsherstel. Wrang is dat deze eis ook voor uit Duitsland gevluchte Joden gold. Zoals Offermans schreef: 'als deze personen als vijanden worden beschouwd zal hun bezit aan de Staat der Nederlanden vervallen, hetgeen zeer onbillijk zou zijn, daar zij geacht kunnen worden vijanden van de bezetters te zijn geweest en vrienden van de geallieerden'. Voor het proces van 'ontvijanding' werden onder andere schriftelijke getuigenissen van goed bekend staande Nederlanders opgestuurd. Zo verklaarde A.A. Hes uit de Waterstraat dat de Meyers niet tekort geschoten waren in het aannemen van de juiste houding jegens de bezetter.
De Meyers hadden destijds bij hun vlucht naar Nederland maar weinig kunnen meenemen. Hun eigendom in Duitsland was voor en in 1939 volgens een gevonden balansboek ca. 160.000 rijksmarken waard, aldus Offermans in 1947. Het was voor het grootste deel in Duitsland achtergelaten in de vorm van huizen, hypotheken en effecten. Offermans vermeldde een factuur van f 30,- over 1945/1946 voor het opbergen van boeken en bescheiden waaruit het vermogen in Duitsland naar voren kwam.

Uit de zogenaamde 'vermogensopstelling' per 1 januari 1948 van de echtelieden Gustav Meyer en Johanna van Blijdenstein, opgemaakt door notaris L. Offermans, blijkt dat er een vordering op de Liro was van f 2200,- wegens een bankrekening en waardepapieren, en verder banksaldi bij de Nutsspaarbank Zaltbommel en de bankier Fred. Philips van ruim f 7000,-. Wegens de weggevoerde inboedel noteerde Offermans boekte een vordering in op de Staat van f 100,- en het vermogen van DM 160.000 werd als een pro memorie post opgevoerd.

Dankzij het speurwerk van zoon Paul Meyer realiseerde Offermans zich eind 1947 dat tijdens de oorlog ook de inboedel van het echtpaar Meyer uit het pand in de Gamerschestraat was verdwenen. De inboedelverzekering van het echtpaar die deze schade eventueel zou vergoeden, gaf niet thuis, reden waarom Offermans aanklopte bij het Commissariaat voor Oorlogsschade. Het probleem daarbij was dat het echtpaar niet de Nederlandse nationaliteit had.
Pas in 1949 kon Offermans ontvijanding aanvragen, nadat de officiële overlijdensberichten van Ida van Blijdenstein-Wihl en het echtpaar Meyer binnen waren. Offermans was toen geen bewindvoerder meer namens het NBI, maar diende wel de verzoekschriften in.

Vanwege alle hindernissen heeft de afwikkeling van deze boedel door het NBI extreem lang geduurd. Paul Meyer verzocht in 1955 de Raad voor het Rechtsherstel afd. Effectenregistratie en het NBI in Den Haag om gegevens over de effecten van het echtpaar Meyer, bewaard door de Banque de Bruxelles. Nog in 1964 schreef nabestaande Hans Meyer uit Frankfurt am Main, 'Rechtsbeistand', een

[347] NA, NBI, 2.09.16.02, 5128 en 37148, dossiers Van Blijdenstein-Wihl, Zaltbommel.

brief aan het NBI over het huisraad van de familie Meyer. Oud-notaris en oud-bewindvoerder L. Offermans, toen woonachtig in Velp, antwoordde dat alles was afgevoerd door de Duitsers. Omdat er zoveel buitenlandse partijen bij betrokken waren, wordt uit het archief van het NBI niet duidelijk of de nabestaanden genoegdoening hebben gekregen.[348]

[348] NA, NBI, 2.09.16.02, 5128 en 37148, dossiers Van Blijdenstein-Wihl Zaltbommel, en 2.09.16.10, 130442, dossier G. Meyer, Zaltbommel.

5

Gamerschestraat 53, volledigheidshalve

Dit pand met bijbehorende schuur (toen kad. A 769 en A 1381) was sinds de jaren zestig van de 19de eeuw tot circa 1920 (?) slagerij van de familie Marcus. Als laatste slager woonde en werkte hier de ongehuwd gebleven Abraham Arie Marcus, overleden in 1921. In het pand bleef zijn eveneens ongehuwde zuster Betje Marcus achter.
Op 1 augustus 1940 is het huis namens Betje en de twee zoons van haar inmiddels overleden zuster en zwager verkocht aan bakker Van Erkel van het buurpand Gamerschestraat 51. Betje Marcus verhuisde naar Gamerschestraat 29, het huis van de familie Van Blijdenstein. De zuster van Betje, Louise, was getrouwd met een Van Blijdenstein, vandaar.[349] Betje heeft de concentratiekampen niet hoeven meemaken, ze overleed op 24 maart 1941, 81 jaar oud.
Hier was geen rol voor de NGV weggelegd, maar misschien was er wat betreft de verkoop in 1940 wel een relatie met de aanstaande confiscatie van Joodse eigendommen tijdens de oorlog. Aan de andere kant waren veel Joden onwetend, omdat ze die op geen enkele manier zagen aankomen. Hoe dan ook, de verkoop van 1940 is naderhand niet teruggedraaid, Van Erkel bleef na de oorlog eigenaar.

[349] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 848 nr. 122, 1 augustus 1940.

6

Waterstraat 28

Waar nu een restaurant is gevestigd, dreef de familie Hes lange tijd een winkel in textiel en kleding. Aanvankelijk was de zaak van Alex[ander] Aron Hes, die werd opgevolgd door zijn zoon Arnold, en nadien was diens zoon Alex aan de beurt.
In 1920 kocht de uit Oss afkomstige koopman A.A. Hes het pand in de Waterstraat met een achtergelegen werkplaats in de Lange Steigerstraat, kad. sectie A 1417 en A 2386, later samen A 2804, van de erfgenamen van A.D. Makkink. Deze Makkinks waren ook de eigenaren van het elders genoemde huis Gasthuisstraat 31. Zij hadden veel panden in Zaltbommel die verhuurd werden.

De winkel van Hes in de Waterstraat vóór de verbouwing van de pui in 1929.
RAR, Archief gemeente Zaltbommel, bouwvergunningen

Toen Alex Aron Hes in 1936 was overleden, nam zijn zoon Arnold Hugo Hes de winkel over, terwijl zijn moeder Esther Hes-van Leeuwen, zijn broer en zijn zusters mede-eigenaren waren. De Tweede Wereldoorlog maakte voorlopig een einde aan de redelijk succesvolle onderneming.

Ondergedoken

Nadat ze te horen hadden gekregen dat het gezin gevaar liep, doken Arnold Hes met zijn vrouw Rosa Kahn en hun zoon Alex in de zomer van 1942 onder in het tegenover de winkel gelegen Hotel Gottschalk. Dat was niet lang tevoren onder leiding van de Bommelse architect J. Riebergen onderhanden genomen, na een binnenbrand die met name een deel van de verdieping had aangetast.[350] De twee andere kinderen van Arnold Hes werden elders ondergebracht.
In het hotel hadden ook de zwager van Arnold Hes, Isidor ('Ies') van Dijk, zijn vrouw Sara Abrahamson en hun zoon Benjamin ('Bob') een heenkomen gezocht. Beide gezinnen zouden in de onderduik overleven. Ook verbleven hier een zuster van mevr. Hes-Kahn, 'tante Hethe' (Hedwig Kahn), en Amsterdamse familieleden van mevr. van Dijk-Abrahamson. Van hen overleefde alleen Hedwig Kahn. De overige familieleden werden ofwel slachtoffer van de beruchte inval in Hotel Gottschalk op 8 juli

[350] RAR, krantencollectie: 'De Bommelerwaard', 20 en 27 maart 1942: na de brand is het hotel helemaal opgeknapt, vernieuwd en gemoderniseerd.

1944, ofwel van een ziekte (dhr. S. Abrahamson). De Joodse Mary Wolf, die geen familie was en onder een niet-Joodse naam vrij openlijk in het hotel rondliep, werd, evenals de hotelhouder Van de Laak, door de Duitsers doodgeschoten.[351]

Oorlogsverkoop

Grootvader Alex Aron Hes had voor het pand in de Waterstraat in 1920 f 10.000,- aan de kinderen van Adrianus Dirk Makkink betaald, waarbij hij bij hen tegelijkertijd een hypotheek op het pand afsloot. Die constructie kwam in het verleden vaker voor, toen banken nog niet een bijna-monopolie op hypotheken hadden. Zo'n regeling garandeerde de verkopers een regelmatig inkomen. In de oorlog stond de hypotheek van f 5000,- nog open bij de Makkinks, tegen 3.5 % rente. Een andere hypotheek van f 5000,- die Alex Aron Hes in 1924 tegen 4 % rente bij zijn schoonzoon Levie van Dijk had afgesloten, was op f 500,- na afgelost. Het winkel-woonhuis van Hes is dus alles bij elkaar behoorlijk belast geweest.[352]

In 1943 is het perceel verkocht door een gemachtigde namens Dirk Hidde de Vries, de malafide makelaar die tijdens de oorlog met zijn ANBO uit naam van de NGV Joods onroerend goed verhandelde. Dezelfde Makkinks namen het pand van de NGV over voor f 8250,-.[353] Zij verhuurden het aan Maria Tondu-Lazonder, die hier tussen april 1943 en oktober 1945 verbleef, en vervolgens naar De Bilt ging. Zij was de weduwe van de Bommelse bierbrouwer Marieus Dirk Cornelis van Mourik en kwam uit De Bilt. Ook woonde hier ene Elbert van Kempen. Deze laatste was vermoedelijk de scheepstekenaar Elbert van Kempen, afkomstig uit Amsterdam, die na de oorlog naar Amerika emigreerde.[354] Van Kempen trok hier in november 1943 in en vertrok in juni 1945 naar Amsterdam. In de tweede helft van 1943 moet op het adres Waterstraat 28 een evacué uit 's-Gravenzande hebben gewoond, die eerst in het woonhuis van Boll was ondergebracht, Albert van der Ploeg.[355]

Terug naar de rechtmatige eigenaar

Na de oorlog is de oorlogsverkoop aan de familie Makkink ongedaan gemaakt en de hypotheek hersteld, dat wil zeggen de hypotheek ter grootte van f 5000,- ten behoeve van de familie Makkink. Alhoewel in de akte uit 1949 formeel de mogelijkheid wordt opengelaten dat enkele familieleden Hes die rechten op het perceel hadden nog zouden opdagen, moet de situatie toen wel duidelijk zijn geweest. De moeder, broer en zusters van Arnold Hes waren allen vermoord door de Duitsers.[356]
Het restant van f 500,- van de hypotheek van f 5000,- die door A.A. Hes was afgesloten bij wijlen Levie van Dijk zal zijn vereffend met de nalatenschap.
De zaak op het adres Waterstraat 28 werd door Alex Hes, zoon van Arnold, tot 1978 voortgezet.

[351] Interview met Alex Hes in 2010, film gemaakt door Tom Metz. RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 112.
[352] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 926 nr. 11, 31 maart 1949.
[353] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 677 nr. 86, 2 augustus 1920 en deel 879 nr. 51, 28 mei 1943.
[354] Zie de gegevens via de site wiewaswie.
[355] RAR 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, Woningkaarten, Zaltbommel 996.2, Gamerschestraat 16, in 996.9, met de kaart van Waterstraat 28, komt hij echter niet voor.
[356] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 926 nr. 11, 31 maart 1949.

Het echtpaar Arnold Hugo Hes en Rosa Hes-Kahn, de ouders van Alex Hes.
Collectie RAR

Afgevoerde boedels

Diverse eigendommen van Hes zijn door medewerkers van de gemeente tijdens de afwezigheid van het gezin verplaatst en/of in bezit genomen. In het huis van de ondergedoken Arnold Hes werd een deel van de inboedel van de even verderop wonende moeder van Hes neergezet. Vervolgens zijn de grotere stukken in de voormalige synagoge van Zaltbommel opgeborgen, klaar om naar Duitsland verstuurd te worden. Daar zouden ze worden uitgedeeld aan mensen die bij bombardementen hun huis en alles wat erin stond waren kwijtgeraakt. Althans, dat was het voorschrift. In de praktijk bleef het nodige in Zaltbommel achter, of werden meubels, al dan niet met instemming van burgemeester Boll, in Nederlandse interieurs geplaatst. Onder andere in de huizen van de ouders van Boll, van Boll zelf, van vergaderruimten van NSB-afdelingen en andere nationaalsocialistische groeperingen, etc. Het echtpaar Hes heeft diverse stukken achterhaald die in bezit van vader en zoon Boll waren. Zaken als linnengoed, voedselvoorraden en huishoudelijke artikelen waren in Zaltbommel verspreid onder behoeftigen door mevr. Boll en andere dames van der Winterhulp.[357]

Daar bleef het niet bij. Volgens J. van Gelder had A.C. de Beer uit Zaltbommel, NSB'er en directeur van het gemeentelijke gas- en waterleidingbedrijf, agent Visser ervan beschuldigd dat hij uit 'jodenhuizen' gestolen had. Van Gelder had een (door Visser meegenomen?) zonnescherm gekocht bij gemeenteopzichter Van de Werken, dat afkomstig was van Hes in de Waterstraat. Dit zonnescherm was 'opgelegd' (in bewaring gegeven) bij G. (?) van Maren en bleef volgens hem het eigendom van Hes. Jacob van Gelder, woonachtig in Boschstraat 4 Zaltbommel, was echter geen erg betrouwbare getuige. Als het zo uitkwam werkte hij met de Duitsers samen, dreef hij zwarte handel en drukte hij zaken achterover.[358]

[357] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier J. Boll.
[358] RAR, 3277, Collectie De Vries, 198, en RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3177, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten.

Moeizame herstart na de oorlog

Arnold Hes werd op 1 oktober 1945 door het NBI benoemd tot bewindvoerder over zijn moeder Hester Hes-van Leeuwen, weduwe van Alexander Hes. Zijn bewind is met ingang van 1 juni 1952 opgeheven, nadat haar overlijden door de Burgerlijke Stand was ingeschreven. Ze is op 27 november 1942 in Auschwitz vermoord. De weduwe had nog steeds een aandeel in de zaak van A.H. Hes, die er alles aan deed om in zijn rechten hersteld te worden en zijn inboedel terug te krijgen. Dat gold niet alleen voor de meubels die de Duitsers hadden afgevoerd, maar ook voor de winkelinventaris. Hes had op 1 november 1941 zijn zaak moeten sluiten, waarna de 'Verwalter' van de NGV beslag op de goederen legde. De inventaris werd verkocht aan B. van den Oever, Gamerschestraat 56, de opbrengst werd overgemaakt naar de Liro. Het was op 21 maart 1947 de vraag of Hes het bedrag dat hiermee gemoeid was, f 12.422,76, spoedig van de Liro terug zou krijgen.[359] Gelukkig hielp Van den Oever hem op weg met goederen die Hes indertijd buiten de transactie om bij hem had gestald. Van den Oever zou zelfs in Den Haag een vergunning hebben opgehaald die Hes nodig had om zijn zaak 'met niks', zoals zoon Alex in 2010 zei, weer op te starten.

Vader Hes kreeg zijn huis volgens zijn zoon Alex na de bevrijding vrij snel terug, maar de winkelgoederen niet. Hij kreeg alleen een vergoeding voor verloren gegaan huisraad, geen zakelijke compensatie. Wel stond de overheid hem een bankgarantie van f 5000,- toe bij de Middenstandsbank. Dat bedrag moest hij al spoedig terugbetalen toen de zaken beter gingen. Arnold Hes krabbelde op, dankzij onder andere, zo vertelde Alex Hes later, het slechte geweten van een van de winkelmedewerkers, die hem kwam vertellen dat hij hem al die jaren dat hij voor hem werkte had bestolen. Hij gaf het gestolen geld terug en Hes kon verder. Een mooi verhaal, dat echter eerder tot de categorie mythen lijkt te behoren.[360]
Arnold Hes verkocht in 1947 samen met andere Bommelse, niet-Joodse, textielwinkeliers, goederen ter ondersteuning van behoeftigen aan de gemeente Zaltbommel. Hij heeft in april en juli van dat jaar een partij dekens geleverd, ter waarde van f 33,42 en f 38,30. Kennelijk had hij zijn zaak toen aardig op de rails.[361]
Uit het archief van het NBI blijkt dat Hes volgens een ambtenaar van die organisatie in 1947 een serieuze kans zou maken op teruggave van althans een deel van de winkelvoorraad die hij was kwijtgeraakt. Hij moest dan wel met B. van den Oever tot een minnelijke schikking zien te komen.[362] Of hij succes had, vermelden de bronnen niet. Volgens zoon Alex Hes kwam de Nederlandse staat pas tien, twintig jaar na afloop van der oorlog over de brug. Toen was het al niet meer nodig.[363]

Arnold Hes was ook bewindvoerder over de nalatenschap van zijn zuster en zwager, het echtpaar Van Dijk-Hes van de Koningin Wilhelminaweg. Hier gingen, op een aantal voorwerpen uit de familie Hes na, alle goederen en financiën naar de familie van de langst levende van het echtpaar, Levie van Dijk, en niet naar die van zijn vrouw Josina Hes.
De nalatenschappen van zijn broer Hugo en zijn zuster Anna Hes leverden maar weinig op. Kortom, Hes heeft zijn zaak voornamelijk op eigen kracht moeten opbouwen, hier en daar geholpen door particulieren die het goed met hem meenden. De landelijke overheid compenseerde traag, over de gemeente Zaltbommel is nauwelijks iets bekend.[364]

---

[359] NA, NBI, 2.09.16. 06, 89835, dossier E. Hes-van Leeuwen, Zaltbommel.
[360] RAR 3171, Collectie Frankenhuis-Van Scheijen, 127, interview met Alex Hes, verder idem, gefilmd door Tom Metz in 2010.
[361] RAR 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 968, Grootboek, 1947.
[362] NA, 2.09.16.06, 89835, dossier E. Hes-van Leeuwen.
[363] RAR 3171, Collectie Frankenhuis-Van Scheijen, 127, interview met Alex Hes, verder idem, gefilmd door Tom Metz in 2010.
[364] NA, NBI, 2.09.16.03, 75791, dossier L. van Dijk, Zaltbommel, 2.09.16.06, 89807, dossier H. Hes te Zaltbommel, 2.09.16.08, 98559, dossier A. Kahn-Hes, Zaltbommel.

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Waterstraat 28, woonhuis
1. Arnold H. Hes, in, niet ingevuld, uit: 21 dec. 1942, van: niet ingev., naar: VOW.
2. wed. Maria Tondu-Lazonder, 15 april 1943 - 4 okt. 1945, van De Bilt, naar De Bilt.
3. Elbert van Kempen, 10 nov. 1943 - 21 juni 1945, van Boschstraat 43, naar: A'dam.
4. Arnold H. Hes, 19 nov. 1945 - 21 juni 1954, van CBR, overl.
5. wed. Rosa Hes-Kahn, 21 juni 1954 - 1 aug. 1960, overleden.

Bewonenden, kostgangers e.d. op dit adres, inwonend bij nr. 28
1. Ilse Rose, k, in: 16 aug. 1940, uit 20 dec. 1941, van: Amsterdam, naar: Bielefeld Dtsl.
1. Hedwig Kahn, k, in: 4 juni 1946, uit: 21 april 1948, van: Amsterdam, naar: Bussum.
4. Alexander Hes, zn, in: 17 okt. 1951, uit: 17 dec. 1951, zoon nr. 4 z.o.z., naar Waterstraat 20, geh.
4. Ester E. Hes e/v Sleutelberg, dr., in: 10 feb. 1954, uit: 28 juni 1954, dochter nr. 4 z.o.z., naar VSA.
(En nog twee dienstboden.)

7

Boschstraat 15

Eigenaresse van Boschstraat 15, kadastraal sectie A 2479, in de eerste jaren van de oorlog was Roosje van Straten, zuster van de manufacturier Benjamin van Straten. Het pand was van hun vader geweest, Nathan van Straten Manusz., koopman te Zaltbommel.
Roosje van Straten, modiste en handelaarster in manufacturen, had het winkel-woonhuis Boschstraat 15 in 1924 geërfd van haar in dat jaar overleden zuster Fransje. Fransje op haar beurt had het in 1894 van haar ouders geërfd bij de verdeling van de nalatenschap onder hun kinderen.
In hetzelfde jaar 1924 verkocht Roosje van Straten (geb. 1862) het pand, bestaande uit een huis, schuur en erf, voor f 6000,- aan haar broer Benjamin, met een reeks bijzondere condities. De koper zou de verkoopster gedurende haar leven moeten onderhouden in zijn woning, haar voeden, van kleding en geneeskundige behandelingen voorzien, en haar tenslotte passend begraven.[365]

Een zaak in verval

Omdat de zaken niet goed gingen kon Benjamin zich vrij kort daarop al niet aan deze voorwaarden houden. De overeenkomst werd daarom in 1926 ontbonden en Roosje kocht het pand terug van haar broer. De koopprijs wordt niet genoemd, kennelijk was dat hetzelfde bedrag als in 1924. Benjamin van Straten bleef overigens in het pand wonen en werken.[366]
Benjamin van Straten (geb. 1858) overleed in 1931. Zijn vrouw Sara geboren Roest en hun twee zonen Leonard en Martijn gingen vervolgens in Amsterdam wonen.

Het achter Boschstraat 15 gelegen perceel **A 2481** (zonder huisnummer), bestaande uit een kamer (d.i. een kleine woning) en erf, bergplaats en uitweg, was door Benjamin van Straten ooit gekocht, maar hij bezat geen eigendomsbewijs. In 1927 verkocht hij ook dit pand aan zijn zuster Roosje, voor f 1500,-.[367]
Benjamin van Straten was de vader van Sofie van Straten (geb. 1906), die in 1925 van haar tante Roosje het huis en erf **Maasstraat 8** (kad. A 1700) in Zaltbommel als geschenk kreeg. Het was een paar maanden tevoren door haar tante aangekocht van haar vader.[368]
Volledigheidshalve moet nog het pand kad. A 1931 in de Nieuwstraat worden genoemd, ter hoogte van nr. 15, even ten oosten van de ingang van de voormalige begrafenisonderneming Klijmij. Dat was van de zusters Fransje en Roosje van Straten en is door Roosje na het overlijden van haar zuster verkocht aan haar nichtje Sofie, in 1924. De tante zou hiervan het vruchtgebruik behouden. Omdat Sofie op dat moment minderjarig was, kwam dit huis terecht bij haar vader, die het in 1928 verkocht, ditmaal niet aan zijn zuster.

Benjamin van Straten was ook nog eens eigenaar van een reeks pandjes in de kleinere straatjes van de Bommelse binnenstad, die eveneens in de jaren twintig werden verkocht. Deze panden zijn dus niet van belang in dit verband.
Al met al is er binnen de familie behoorlijk ingewikkeld met panden gemanipuleerd, in een soort vestzak-broekzak constructie. Vermoedelijk gebeurde dit mede omdat het economisch minder ging in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw.

---

[365] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 717 nr. 36, 12 augustus 1924.
[366] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 734 nr. 71, 3 augustus 1926.
[367] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 744 nr. 138, 20 december 1927.
[368] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 729 nr. 115, 15 december 1925.

In maart 1927 ging Benjamin van Straten bijna failliet, maar dat is in augustus van dat jaar teruggedraaid. De manufacturenzaak stond officieel in het Handelsregister ingeschreven als de firma 'Van Straaten-Wolff'. Wolff of Wolf was de achternaam van de moeder van Benjamin van Straten, Fye. Duidelijk is dat de firma er enkele jaren voor het overlijden van Benjamin van Straten (in 1931) niet goed voorstond.[369]
Na het vertrek van de weduwe Van Straten en haar kinderen in 1931, is Roosje van Straten op het adres Boschstraat 15 blijven wonen. Bob van Dijk omschreef haar als een bijna onzichtbare, zielige oude vrouw, de laatste van haar geslacht.[370]

Verhuurd en opgeheven

Roosje van Straten bewoonde de bovenwoning, de rest was verhuurd aan Anna ('Anneke') Kahn-Hes en haar dochters Edith en Ilse. Anna en haar dochters waren vanuit Duitsland naar Nederland gekomen, toen nog met hun man resp. vader, Simon Kahn, 'reiziger', overleden in 1932. Anna Kahn-Hes was een zuster van Hugo Hes, even verderop in de Boschstraat, en van Arnold Hes in de Waterstraat. Ze had als 'openbare koopvrouw' een hoedensalon en verkocht fournituren en babykleertjes. Moeder en dochters zijn in augustus 1942 weggevoerd en in Auschwitz vergast. Roosje van Straten volgde in april 1943 en overleed de 27ste van die maand in het doorgangskamp Westerbork.
De zaak van Anna Hes was met ingang van 12 augustus 1942 opgeheven, zoals Anna Hes zelf bij de Kamer van Koophandel in Tiel opgaf.[371]

't Voorjaar komt toch....
Wij brengen de nouveauté's in
Hoeden,
Shawls,
Kraagjes,
Chabo's,
Handschoenen,
Kousen
Kortom alles wat U voor de komende maanden noodig heeft.
Ook voor de Baby een enorme sorteering.
fa. Anna Hes
Boschstraat
Gasthuisstraat.

Anna Hes adverteerde intensief in de plaatselijke kranten. 'Het Weekblad voor Zaltbommel, Bommeler en Tielerwaard', 5 april 1940.
RAR Krantencollectie

Op het adres 'voorheen Anna Hes' in de Boschstraat had J. Akkermans-Gottschalk eind 1942 de chemische wasserij 'De Vlinder' geopend, aldus een advertentie van 30 december 1942 in 'De Teisterbander'.[372] Als aanduiding wordt hier echter gegeven Boschstraat 17, terwijl Anna Hes volgens de gegevens op nr. 15 woonde. In de woningkaarten van de gemeente Zaltbommel komt dat adres niet voor, maar wel op de persoonskaart van Anna Hes. Het feit dat hier tot het einde van de jaren negentig van de 20ste eeuw twee huizen achter dezelfde pui schuilgingen, kan voor verwarring hebben gezorgd.[373] Op een veldwerk van het kadaster uit 1952 wordt Boschstraat 17 (kad. A 591) als 'winkelhuis' aangeduid, op een veldwerk uit 1904 is Boschstraat 15 (kad. A 2479, voorgaand nr. A 2388 en vóór 1900 A 592) een 'huis'. Omdat de woningkaart ontbreekt, is onbekend wie tijdens de oorlog in het huis Boschstraat 15 gewoond hebben nadat Anna Kahn-Hes en haar dochters waren weggevoerd.

[369] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 1209, dossier fa. Van Straten Wolf.
[370] RAR, 3497, Collectie kleine aanwinsten Bommelerwaard, 2525, interviews met A. Hes en Van Dijk.
[371] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 2005, dossier fa. Anna Hes.
[372] RAR, krantencollectie.
[373] RAR, krantencollectie, Hans Keser in 'De Toren' van 21 oktober 1999.

Boschstraat 15 en het daarachter gelegen perceel A 2481 kwam ook in beheer bij de NGV en zijn blijkbaar niet verkocht. Dat zal het misschien mogelijk hebben gemaakt dat de Joodse kleermaker Barend Engelsman (van Oude Vischmarkt 4) ondergedoken op het achterterrein de oorlog overleefde.[374]

Oorlogsverkoop van Maasstraat 8

Tijdens de Tweede Wereldoorlog is Maasstraat 8 in handen gevallen van de NGV. Namens Dirk Hidde de Vries, dus de ANBO die voor de NGV optrad, is het perceel op 1 juni 1943 aan Herman Rink verkocht, landbouwer te Zaltbommel. Hij betaalde f 1200,-.[375]

Beheer van de nalatenschap van de huurster Anna Kahn-Hes

Na het gedwongen vertrek van de Joodse bewoonsters, is de inventaris van de winkel van Anna Hes door de 'Treuhänder' uit naam van de Duitse roofinstantie verkocht aan 'Sonneveld' te Hedel voor f 7000,-. Dat bedrag ging naar de Liro te Amsterdam. De broers Peter en Bastiaan Sonneveld uit Hedel, beiden NSB'er, traden beiden op als 'Verwalter' van Joodse zaken en pikten een en ander mee van de inventarissen. In Zaltbommel was Peter Sonneveld actief als huisuitbater, maar zijn broer Bastiaan had in 1942 zijn zinnen gezet op de geconfisqueerde winkelvoorraden van Arnold Hes en Ies van Dijk ten behoeve van de winkel van zijn vader. Dat blijkt uit een getuigenis van mede-NSB'er Den Haak. Vermoedelijk is het Bastiaan geweest die de winkelgoederen van Anna Hes aankocht.[376]
Op 30 januari 1946 heeft notaris Oltmans, de bewindvoerder over de nalatenschap van Anna Kahn-Hes, deze som terug gevorderd. Anna Hes bleek daarnaast een bankbiljet van f 1000,- te hebben gehad, dat Oltmans van C.J. Metz te Zaltbommel had overgenomen. Daar had ze het kennelijk in bewaring gegeven. Ook noteerde Oltmans een bedrag van f 640,- als vordering op M. (dat moet zijn H.M.) van Zuidam, wegens voor Anna Hes in bewaring genomen gelden. Samen met de roerende goederen, door taxateur De Bree geschat op f 318,-, was de boedel van Anna Hes in 1947 f 8400,- waard, volgens Oltmans.

Deze vermeldde in zijn financiële overzichten geen nutsuitgaven (waterleiding) of lokale belastingen, zoals rioolrechten. Anna was slechts huurder van een gedeelte van het pand Boschstraat 15. Deze lasten zullen door de eigenaren zijn opgebracht, in dit geval Roosje van Straten en haar nabestaanden. In het bedrijfsgedeelte van het pand zou na de sluiting van de zaak van Anna Hes de chemische wasserij van Akkermans zijn gevestigd, mogelijk betaalde deze huurder de lasten. Volgens A.H. Hes, een van de erfgenamen van Anna Hes, had zijn zuster Anna overigens bij mevr. Akkermans-Gottschalk uit de Boschstraat een ring met parel in bewaring gegeven, die zij in 1948 weigerde aan hem terug te geven. Mevr. Akkermans was niet de enige: bij Fierant in de Koningstraat stond een grote eiken staande klok van Anna Hes en G. van Maren in de Boschstraat had een paar kisten met kristal en porselein van haar. Allen weigerden volgens A.H. Hes deze voorwerpen aan de nabestaanden van Anna Hes te geven. Hes verzocht het NBI in actie te komen.
Hoewel een aantal roerende goederen kennelijk is achtergebleven, is het grootste deel volgens notaris Oltmans in 1947 na de deportatie van Anna Hes en haar dochters weggehaald. In 1946 werd f 60,- ten behoeve van A.H. Hes uitgegeven aan vrachtkosten van de meubels, f 16,80 aan een aandeel in pakhuishuur en f 26,30 voor transport en opslagkosten van roerend goed. Het is gezien de omvang

[374] Vos (2017), 46.
[375] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 877 nr. 93, 1 juni 1943.
[376] NA, 2.09.09, CABR, 75357, dossier Den Haak. NA, NBI, 2.09.16.02, 5208, dossier Bastiaan Sonneveld en NA, NBI, 2.09.16.08, 98559, dossier A. Kahn-Hes.

van het bezit van Anna Hes de vraag of deze kosten alleen ten behoeve van haar boedel zijn gemaakt.

Nadat de officiële overlijdensberichten van de familie in 1949 waren overgenomen in het Bevolkingsregister, beëindigde het NBI het bewind dat Oltmans over de boedel voerde. Oltmans maakte per 1 januari 1951 een vermogensopstelling voor de erfgenamen, namelijk A.H. Hes te Zaltbommel, en Alex en Jacob Meijer te Gorinchem. De op de Duitsers te vorderen f 7000,- van de geconfisqueerde winkelinventaris was hier buiten beschouwing gelaten, wat aan zuiver vermogen f 1694,35 opleverde. Een schamel bedrag.[377]

Rechtsherstel van het eigendom van de familie Van Straten

In elk geval ná de oorlog was Boschstraat 15 verhuurd aan Cornelis van Tuyl, bloemist, en anderen. Daar kwam in 1949 verandering in, toen tot rechtsherstel kon worden overgegaan. Duidelijk was dat van de eigenaren, leden van de familie Van Straten, haast niemand meer in leven was. Roosje van Straten was in 1943 omgekomen in Westerbork. De eventuele nabestaanden, Sara Roest, weduwe van Benjamin van Straten, en haar zoon Leonard stierven in 1943 in Auschwitz. Haar zoon Martijn werd met vrouw en zoon in hetzelfde jaar in Sobibor vermoord. Alleen Alida Hijmans, vrouw van Leonard van Straten, had de oorlog overleefd.
Sofie van Straten, nichtje van Roosje van Straten, was na haar huwelijk in Hattem gaan wonen en vandaar gedeporteerd. Zij verliet als een van de weinigen Auschwitz levend, haar man, de handelaar in manufacturen Joseph Rozeband, is in Sobibor vermoord.[378] In 1949 werd Sofie van Straten hersteld in haar rechten op Maasstraat 8, dat in 1943 door de landbouwer H. Rink was gekocht.[379] Als een van de twee partijen die aan het rechtsherstel deelnamen wordt makelaar Willem Cornelis van Veldhuizen in de notarisakte genoemd, vertegenwoordigd door de rechterlijke macht. Hij was NSB'er, collega van de malafide makelaar D.H. de Vries en werkte voor de ANBO en andere Duitse rooffirma's. Hij komt in de Verkaufsbücher voor als koper van een 'Joods huis' in Heemstede, in 1942.[380] Het rechtsherstel van Maasstraat 8 werd op het vermogen van Van Veldhuizen verhaald.

Rechtsherstel vond ook plaats ten aanzien van de percelen Boschstraat 15 en Boschstraat A 2481. Het laatste perceel had Sofie van Straten geërfd van Roosje van Straten, de vorige eigenaresse, en dat werd nu aan haar teruggegeven. Boschstraat 15 en het achtergelegen pand gingen behalve naar Sofie van Straten naar de nabestaanden van haar overleden broers. Vervolgens zijn de percelen in hetzelfde jaar (1949) verkocht. Maasstraat 8 werd op een veiling voor f 1480,- eigendom van Johannes Gijsbertus Stehmann, schilder en eigenaar van vele panden in de stad.
Boschstraat 15 is op dezelfde veiling voor f 6470,- verkocht aan Hendrikus Tijssen, loodgieter. Deze deed het perceel volgens kadastrale gegevens in 1963 over aan de buurman van Boschstraat 11, de manufacturier W.F. Burnet.
Het perceel A 2481 in de Boschstraat tenslotte was al bij een eerdere gelegenheid in 1949 voor f 4000,- verkocht, en wel aan de gebroeders Josephus en Cornelis Metz, aannemers.[381]

---

[377] NIOD, 094f Treuhand, 5859, liquidatie Anna Hes. NA, NBI, 2.09.16.06, 89807, dossier H. Hes, Zaltbommel en 2.09.16.08, 98559, dossier A. Kahn-Hes, Zaltbommel.
[378] Genealogische gegevens via de sites Wiewaswie en Joodsmonument.nl
[379] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 877 nr. 93, 1 juni 1943.
[380] Database Verkaufsbücher. NA, NBI, 2.09.16.15, 182005, dossier W.C. Veldhuizen, Amsterdam.
[381] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 926 nr. 108, 13 mei 1949, deel 933 nr. 92, 30 augustus 1949 en deel 935 nr. 58, 2 november 1949.

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaarten, met aanvullende gegevens

Boschstraat 15 komt niet voor in de woningkaarten. Daarentegen wordt het adres Boschstraat 15 op de persoonskaart van Anna Hes wel vermeld.
Woningkaart Boschstraat 17, woonhuis (in potlood: babyzaak)
Privacy gevoelige informatie. In de oorlog woonden hier leden van de familie Akkermans

Kadaster: J.H. Conrads was volgens de kadastrale legger sinds 1936 eigenaar van Boschstraat 17.

8

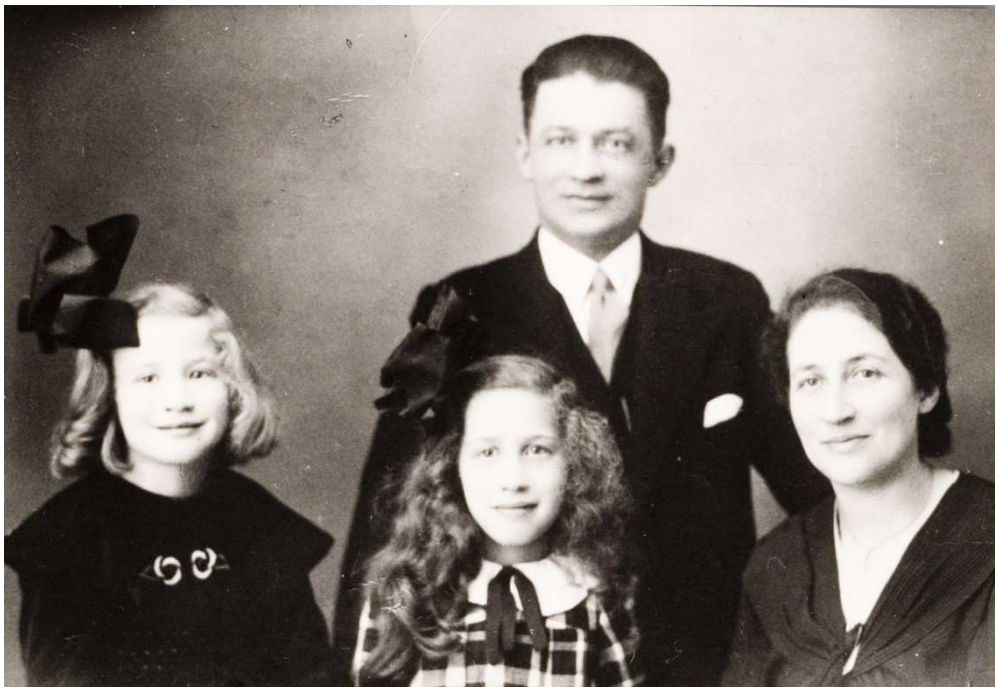

Hugo Hes, zijn vrouw Sara Groenewoudt en hun dochters Hester en Kaatje ('Elly en Kitty'), omstreeks 1939.
Joods Museum

Boschstraat 32

In 1926 werd huis, schuur en erf kad. sectie A 2715 door Hugo Hes voor f 6300,- op een veiling gekocht van de familie Kaasjager.[382] Het was in de eerste helft van de 19de eeuw onderdeel van een groot complex, namelijk de grutterij van Cornelis Eliza Wijnand Blomhert, lid van de raad van Zaltbommel.
Hugo Hes, die toen woonde en werkte in de Koningstraat, liet Boschstraat 32 in 1927 verbouwen, door de serre bij de woonkamer te trekken en de voorkamer in een winkelruimte te veranderen. Het historische pand kreeg een moderne pui, zeer tegen de zin van de Welstandscommissie.[383]
Hes vestigde hier officieel in 1932 zijn kleermakerij en herenmodezaak. Tevens bewoonde hij het huis met zijn gezin, bestaande uit zijn vrouw Sara Groenewoudt en hun dochters Hester en Kaatje ('Elly en Kitty'). Later kwam hier na het overlijden van zijn vrouw de vader van Sara bij, Hartog Andries Groenewoudt, slachter uit Eindhoven. Hij heeft officieel nog geen maand bij zijn dochter en schoonzoon in huis gewoond, toen de familie Hes tijdens de eerste deportatiegolf van 18 november 1942 werd weggevoerd.[384]

De broer (Arnold) en zuster (Anna) van Hugo Hes woonden in de buurt, boven hun zaken in textiel en aanverwante artikelen. Verderop in Ruiterstraat 13/15/17 woonden de tantes van Sara

[382] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 734 nr. 146, 30 september 1926.
[383] RAR 3219, Archief gemeente Zaltbommel, bouwvergunningen, 3215.
[384] Zie RAR 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, de woningkaart van Boschstraat 32.

Groenewoudt, de gezusters Hijmans, in panden die in 1925 voor een derde van Sara Groenewoudt en haar man werden.[385]
In 1941 is het perceel door de NGV geconfisqueerd op grond van de bekende roofverordening 154/41. Nadat in november 1942 de leden van het gezin Hugo Hes door de Duitsers zijn afgevoerd en op transport gesteld naar Westerbork, zijn ze slechts enkele dagen later in Auschwitz omgebracht, op Hugo Hes zelf na, die in 1944 in het beruchte dwangarbeiderskamp Blechhammer is overleden.
Zijn zaak werd met ingang van 2 maart 1943 officieel opgeheven, waarbij de Omnia Treuhand te Arnhem als vereffenaar optrad.[386]

Oorlogsverkoop

In 1943 is het pand van Hugo Hes door een gemachtigde namens de beruchte makelaar Dirk Hidde de Vries van de ANBO, dus namens de NGV, voor f 10.000,- verkocht. Koper was een bekende figuur in Zaltbommel, de aannemer van waterwerken Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk van Hattum.[387] Op de kadastrale legger staat dat de koop op 'ontbindende voorwaarde' was geschied. Van Hattum heeft het pand na zijn aankoop blijkbaar verhuurd aan agenten van de Waterpolitie.[388]
De kooptransactie werd tijdens het rechtsherstel na de oorlog niet ongedaan gemaakt, omdat Van Hattum in 1947 stelde dat de koop overeenkomstig een met Hugo Hes gemaakte afspraak was. Dat wordt op de kadastrale legger bedoeld met 'ontbindende voorwaarde'. Welke bewijzen Van Hattum kon tonen waaruit de afspraak bleek, wordt niet duidelijk en kan vanwege de bewaarvoorschriften ook niet nagekeken worden in de originele notarisakte. Hes had indertijd bij Van Hattum een hypotheek op Boschstraat 32 afgesloten, voor f 7000,-. De aankoop van de NGV door Van Hattum was verrekend met deze schuld.

Naoorlogs rechtsherstel

De regeling die in 1947 bij het rechtsherstel werd getroffen luidde als volgt: Van Hattum werd definitief eigenaar, met dien verstande dat wanneer Hugo Hes, zijn vrouw of dochters zouden terugkeren, hij zou meewerken aan de overdracht van het bewuste onroerend goed aan de teruggekeerden, op basis van een vergoeding aan Van Hattum van f 10.000,- en restitutie van de kosten van oorlogsschade, verminderd met de door het Rijk betaalde schadevergoeding.[389]
Van het gezin keerde niemand terug, en zo bleef Van Hattum na de oorlog eigenaar van het pand.

Omdat Hugo Hes en Sara Groenewoudt in gemeenschap van goederen getrouwd waren, was het tijdstip van overlijden van de beide echtgenoten van groot belang in verband met de toewijzing van de nalatenschap. Hugo Hes stierf op 31 maart 1944, ná Sara Groenewoudt, die vergast werd op 27 november 1942, wat betekende dat de familie Hes zou erven. Naar verluidt had de familie Groenewoudt hier moeite mee, zoals vaak in dit soort gevallen.[390]
Aan de nalatenschap was een aantal nadelen verbonden. Het echtpaar Hes-Groenewoudt had een hypotheekschuld van f 6300,- aan W.A.P.F.L. van Hattum, aan wie het onderpand, het winkel-woonhuis Boschstraat 32, in 1943 door de NGV werd verkocht. In 1946 stelde Oltmans, die door het NBI als bewindvoerder over de boedel was benoemd, dat niet genoeg contanten aanwezig waren om de oorlogsschade aan het pand te kunnen herstellen. Hij stelde voor dat de erfgenamen, toen wist hij

[385] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 723, nr. 44, 15 maart 1925.
[386] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 1293, dossier fa. Hugo Hes.
[387] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 31, 29 april 1943.
[388] RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, 996, woningkaart van Boschstraat 32.
[389] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 899 nr. 43, 15 januari 1947.
[390] Vriendelijke mededeling van Tineke Rouschop en Naomi Elzas-Groenewoudt.

nog niet wie dat zouden zijn, zich tevreden zouden stellen met het bedrag dat Van Hattum aan de NGV had betaald (f 10.000,-) met aftrek van de hypotheekschuld van f 6300.-. Dat was de gebruikelijke gang van zaken bij nalatenschappen met betalingsverplichtingen. Er is bij dit document een akte gevoegd van het NBI, gedateerd 16 januari 1946. Die hield in dat Oltmans toestemming had om met Van Hattum over Boschstraat 32 een zogenaamde 'dading' (een overeenkomst) aan te gaan. Dit betekende dat in geval van terugkeer van Hugo Hes het onroerend goed aan hem zou worden overgedragen, op basis van vergoeding van de koopsom, minus de herstelkosten van oorlogsschade die door Van Hattum was betaald, etc.
De partij Hes nam hier geen genoegen mee en liet een advocaat in december 1951 eisen dat de koopovereenkomst van de NGV met Van Hattum nietig verklaard moest worden en dat Van Hattum alle opbrengsten van het gekochte onroerend goed en eventuele ontvangen vergoedingen van het Rijk vanwege geleden oorlogsschade e.d. zou terugbetalen. De partij Hes lijkt het onderste uit de kan te hebben willen halen, geen kansrijk streven gezien de gangbare praktijk. Begin 1952 is alsnog een dading met Van Hattum getroffen. Niet bekend is wat die inhield, wel dat de partij Hes de aanspraken kennelijk ingeslikt heeft.

De afwikkeling van de boedel na de oorlog

Ondertussen voerde notaris Oltmans jarenlang het bewind over de boedel van Hugo Hes. A.H. Hes had dit op 8 augustus 1949 van hem willen overnemen, maar daar ging het NBI niet op in. Uit de overzichten die Oltmans opstelde blijkt dat in elk geval een deel van de inboedel van Hugo Hes niet was afgevoerd tijdens de oorlog. Misschien had Hugo Hes bijtijds zijn maatregelen getroffen, evenals hij met Van Hattum had gedaan inzake zijn hypotheek en het pand. Er werd in 1947 betaald voor de opslag ervan en voor het vervoer van de meubels naar A.H. Hes, juli 1947. Een deel ervan stond bij taxateur J.H. de Bree in opslag. Volgens Arnold Hes lagen in 1948 bij de vroegere dienstbode van zijn broer een vloerkleed met kleedjes en twee Perzische kleedjes die in het huis van Hugo Hes hadden gelegen. Ze wilde geen gehoor geven aan zijn verzoek tot teruggave, en daarom vroeg hij de Raad voor het Rechtsherstel van het NBI om tussenkomst. Mogelijk zag Hes de zaken te zwart-wit en heeft de vrouw de kleedjes van haar werkgevers gekregen.

Hugo Hes had meerdere levensverzekeringen afgesloten, die, zoals gebruikelijk bij deze verzekeringen, op orders van het Duitse gezag waren afgekocht, waarna de afkoopwaarde naar de roofinstantie was overgemaakt. Hes had daarnaast geld kunnen inwisselen voor grote biljetten: een biljet van f 1000,- in kas van Oltmans, en een bedrag van f 1500,-, dat was ondergebracht bij de fabrikant D.W. van Voorden in Zaltbommel. Verder was een biljet van f 1000,- aanwezig, overgenomen van Van Voorden. In principe zouden de door Oltmans genoteerde waarden die de levensverzekeringen vertegenwoordigden samen met de geldswaarden aan de partij Hes moeten worden uitgekeerd. Of dat inderdaad is gebeurd, vermelden de papieren niet.[391]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Boschstraat 32, woonhuis en winkel
1. Hugo Hes, in: niet ingevuld, uit: 21 dec. 1942, naar: VOW.
2. Jan Morelisse, in: 5 juli 1943, uit: 26 aug. 1947, van: Wemeldinge, naar: Poederoijen.
3. Hendrikus H. Flens, in: 5 juli 1943, uit: 1 juli 1946, van: Kruiningen, naar: Burgwal 4.

[391] NA, NBI 2.09.16. 06, 89807 en 89808, dossiers H. Hes te Zaltbommel.

In de overlijdensakte van het zoontje van H.H. Flens, van 14 november 1944, wordt de vader omschreven als waterpolitie bootsman, Morelisse is postcommandant van de waterpolitie te Zaltbommel geweest.[392]

Bewonenden, kostgangers e.d. op dit adres, inwonend bij nr. 32
1. De dienstbode.
1. Hartog A. Groenewoudt, vader, in: 21 okt. 1942, uit: 21 dec. 1942, van: Eindhoven naar: VOW.

[392] Wiewaswie: H.H. Flens. Kooman (2008), 277 en RAR 3503, Documentatiemap, 712DMAP, p. 1. De zoon van Morelisse vermeldt als adres van zijn vader Boschstraat 31 Zaltbommel. De mannen van de waterpolitie komen niet voor in RAR, 3277, Collectie De Vries, 199 lijst van verdachte, dan wel opgepakte, personen. Zij zullen dus geen verdachte figuren geweest zijn.

9

Louis ('Wied') Joosten, die samen met zijn broer Herman ('Max') de slagerij in de Boschstraat dreef, circa 1938.
Joods Museum

Boschstraat 39

Boschstraat 39 is een van de weinige Bommelse panden die sinds de invoering van het kadaster tot de Tweede Wereldoorlog onafgebroken in Joodse handen is geweest. Degene die als eerste eigenaar wordt genoemd is Heiman Wolf, winkelier, in het pand kad. sectie A 535. Dat kadastrale nummer is tot op heden niet gewijzigd, ook al redelijk speciaal. Van de familie Wolf belandde het pand via de familie Hofstede bij vader en zoons Joosten. Zowel de Hofstedes als de Joostens hadden een slagerij, en beoefenden daarmee een ambacht dat voor de oorlog veelal in handen van Joden was. De aanduiding van de slagers was destijds nogal eens misleidend, ze werden namelijk ook wel 'koopman' genoemd.
Bij het huis in de Boschstraat hoorde een schuur of werkplaats (dat wil zeggen een slachterij) op de hoek aan de noordzijde van de **Ruiterstraat-Korte Strikstraat**, kad. A 1245.[393]
Aan het begin van de oorlog woonden in Boschstraat 39 de broers Louis en Herman Joosten, zoons van Meijer Joosten. Louis had een gezin, zijn broer niet. De slagerij kan niet koosjer geweest zijn, gezien het feit Joosten zich rund-, varkens- en lamsslager noemde. Volgens zijn opgave was de zaak gevestigd sinds 1900.[394]

Op 4 februari 1941 lieten de kinderen van Meijer Joosten († 1935) en Betje Hofstede († 1940) een akte van scheiding en deling opmaken van de nalatenschap van hun overleden ouders. Louis Joosten kocht zijn broers en zusters uit en was sindsdien de eigenaar van de beide panden in de Boschstraat en de Ruiterstraat.[395]
Louis ('Wied') Joosten werd met zijn vrouw en twee dochters in november 1942 weggevoerd, samen met zijn broer Herman ('Max'). Vrouw en kinderen stierven korte tijd later in Auschwitz, Wied en

[393] Zie gegevens op de kadastrale legger, het lag achter het perceel Ruiterstraat 31.
[394] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 2744, dossier L. Joosten, Zaltbommel.
[395] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 855, nr. 41, 4 februari 1941.

Max werden afgebeuld in het dwangarbeiderskamp Malapane, waar ze beiden in juli 1943 omkwamen.[396]

Confiscatie en verkoop tijdens de oorlog

Het slagerspand is in 1942 door de NGV in beheer genomen. Een 'liquidateur' namens de Omnia Treuhand Gesellschaft, B. Cordemeyer uit Naarden, liet in het Handelsregister opnemen dat de zaak met ingang van 1 april 1943 was opgeheven.[397] Waarschijnlijk was het deze Cordemeyer die op 12 mei 1943 inzake de liquidatie van de Joodse firma L. Joosten Boschstraat 39 Zaltbommel aan de 'Zentral-Auftragstelle' in Den Haag de volgende artikelen te koop aanbood:
1 ingebouwde koelcel, niet uitneembaar, zodat alleen te gebruiken is: voorpui, hangwerk, koellichaam en motor, merk Frigidaire: f 1050,-
1 hakblok: f 30,-
2 tafels: f 25,-
1 lessenaar: f 2,50
1 snijmachine: f 40,-
1 toonbank: f 5,-
1 hakbijl, 2 1/2 riem papier en 100 kartonnen schaaltjes: f 14,-.
Het aanbod bleef drie weken geldig, de kosten van verzending kwamen ten laste van de te liquideren onderneming. De betalingen moesten worden overgemaakt naar de rekening van de firma Joosten bij de door de Duitse bezetter overgenomen Bank van Nederlandsche Arbeid.[398]

Op 14 november 1943 verkocht een gemachtigde van Dirk Hidde de Vries, namens de ANBO, die weer voor de NGV optrad, Boschstraat 39 voor f 6700,-. Hendrik Koenraad Schrijver, melkhandelaar uit de Molenstraat te Tuil, was de koper.[399] In tegenstelling tot een aantal andere oorlogskopers van 'Jodenhuizen' in Zaltbommel en omstreken, was Schrijver blijkbaar geen lid van de NSB of een aanverwante organisatie. Hij nam Boschstraat 39 in gebruik als zuivelhandel. De winkel komt in elk geval tot 1949 regelmatig voor in (personeels)advertenties in 'De Bommelerwaard'. Schrijver bood op 24 september 1948 bijv. een elektrische karnmachine te koop aan. In 1953 vertrok Schrijver naar Canada.[400]
Het huis in de Boschstraat is in de oorlog behalve door Schrijver door meerdere mensen bewoond of gebruikt. Niemand van hen wordt genoemd in de lijstjes van opgepakte NSB'ers en aanverwanten. Alleen komt in de Collectie De Vries een vermelding voor van de voorgenomen inhechtenisneming van een bewoonster van Boschstraat 39 te Zaltbommel, door de Binnenlandse Strijdkrachten, kort na de bevrijding. Zij is vermoedelijk met rust gelaten, want haar naam is niet genoteerd in het kaartsysteem van (mogelijke) politieke delinquenten.[401]

Beheer na de oorlog

Na afloop van de oorlog werd notaris Oltmans uit Zaltbommel door de Militaire Commissaris van het District Geldermalsen tot bewindvoerder benoemd over de afwezige Louis Joosten. Naderhand handelde hij namens het NBI als bewindvoerder over de boedel van de familie Joosten, die een toen

[396] Vos (2017), 56.
[397] GA, 0925, Handelsregister Tiel, 2744, dossier L. Joosten.
[398] NIOD, 94f Treuhand, 5919. NA, NBI, 2.09.16.0, 97898, dossier L. Joosten.
[399] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 882 nr. 38, 14 november 1943.
[400] RAR, krantencollectie en RAR 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, woningkaart Zaltbommel.
[401] RAR, 3277, Collectie De Vries, 224. RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3177, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten.

nog onbekend lot had ondergaan. Voor notaris Van Aalst uit Waardenburg heeft Oltmans op 13 juni 1946 een beschrijving van het vermogen van de 'afwezigen' laten opmaken. Hij noemde hierin het huis in de Boschstraat, waarvan teruggave gevorderd was, en het slachthuis en erf in de Ruiterstraat op de hoek met de Korte Strikstraat, verhuurd aan H.P. van Santen voor f 3,- per week.
H.P. van Santen had in elk geval in 1938 tot in de Tweede Wereldoorlog een vleesrokerij, maar deed in 1938 ook in vis, adres: Nonnenstraat 41. Tevens was hij afslager van gebruikte meubelen, zolderopruimingen, etc. en na de oorlog enige tijd veilinghouder. H.P. van Santen wordt na de oorlog ook genoemd als eigenaar van een delicatessenwinkel in de Gasthuisstraat.[402]
Een Gerrit J. van Santen uit Haaften huurde volgens de woningkaarten van de bevolkingsadministratie van Zaltbommel tussen 1943 en 1947 een deel van de woning in Boschstraat 39.

De Joostens hadden voor zo'n 5000 gulden aan contanten bij particulieren uitstaan, die naar de nabestaanden terugkwamen. Aangezien geen rente genoemd wordt, waren dit bedragen die in bewaring waren gegeven, of misschien wel renteloze leningen. Ook had Louis Joosten twee bankbiljetten van f 1000,-, overgenomen van G.J. van Voorden te Zaltbommel. Met een J. van Oostrom uit Zaltbommel was afgesproken dat deze, wanneer Louis Joosten niet zou terugkeren, de f 1500,- zou mogen houden die Joosten bij hem in bewaring had gegeven.
P.J. van Santen uit Bruchem, met wie Louis Joosten gemeenschappelijke zaken deed, bewaarde f 300,- van Louis Joosten. Dit bedrag werd verrekend met gezamenlijke juridische kosten in verband met een rechtszaak over lammeren die door de Duitsers in beslag waren genomen.

Notaris Oltmans stelde op 7 augustus 1946 een vermogensoverzicht samen, waarin hij tot een vermogen van ruim 13.000 gulden kwam.
Op naam van de Joostens was voor f 3600,- ingeschreven op het Grootboek (der Nationale Schuld), en dan was er nog een vordering op de Liro van f 218,71. Het is niet duidelijk of de f 3600,- liggende gelden waren, die aan de aandacht van de Duitsers waren ontsnapt.
Ook in deze boedel is, ondanks de maatregelen tot inname van Joods meubilair tijdens de bezetting, het nodige aan roerende goederen achtergebleven. Die werden beschreven, getaxeerd, getransporteerd en opgeslagen. De opslagkosten werden door Oltmans tot en met 1947 doorbetaald, vanaf 1948 niet meer. Ook deed de notaris in 1946 bij de Schade Enquete commissie te Tiel aangifte van vermiste roerende goederen.
Zo te zien verantwoordde Oltmans geen betalingen van belastingen en heffingen aan de gemeente en nutsbedrijven die tijdens de oorlog gedaan waren. Vanaf de bevrijding gebeurde dat wel. De panden in de Boschstraat, Ruiterstraat en Korte Strikstraat waren destijds verhuurd, en brachten dus inkomsten op. Aanvankelijk inde de ANBO de huren en moest Oltmans de kosten met deze door de Duitsers opgezette organisatie vereffenen. Later nam hij zelf het beheer over, namens het NBI.

Oltmans kwam eind 1946 onder vuur te liggen van een broer van de vrouw van Louis Joosten, Chrisje Blom. Deze Maurice Blom schreef vanuit zijn woonplaats New York een brief aan het NBI Den Haag, op 9 september 1946. Hij had bericht gekregen van dr. S. Anholt, de man van Elsje Joosten, zuster van de gebroeders Joosten uit Zaltbommel, dat notaris Oltmans een publieke verkoop zou willen houden van de boedel van de familie Joosten. Dr. Anholt ging daar niet mee akkoord en de verkoop is niet doorgegaan. Maurice Blom maakte zich er sterk voor dat Anholt het bewind over de boedel van Joosten van Oltmans zou overnemen. Daar is het NBI echter niet in meegegaan.[403]
Inderdaad had Oltmans op 25 juni 1946 aan het NBI toestemming gevraagd voor de verkoop van niet alleen de roerende goederen van Louis Joosten, maar ook die van collega-slager E.J. de Vries en/of diens echtgenote Mathilda van Straten, Hugo Hes en/of echtgenote Sara Groenewoud, Anna Hes, weduwe van Simon Kahn, en van Elias Groenewoud en/of echtgenote Henriette Hendrix. Dat klinkt

[402] Zie advertenties in kranten uit de betreffende periode via RAR, krantencollectie.
[403] NA, NBI, 2.09.16.07, 97873 en 97898, dossiers Joosten, Zaltbommel.

voorbarig, omdat op dat moment in lang niet alle gevallen bekend was wie de erfgenamen waren van de genoemde personen. Aangezien in 1947 nog steeds opslagkosten zijn betaald, lijkt het er sterk op dat al deze verkopingen zijn afgeblazen. Vanaf 1948 werden geen opslagkosten meer betaald, wat wijst op een verkoping alsnog.[404]

Rechtsherstel en verkoop

In 1948 vond in onderling overleg rechtsherstel plaats, waarbij een hypotheek ter grootte van f 2000,- werd verrekend die Louis Joosten in 1936 had afgesloten op het slagerspand. Oltmans vertegenwoordigde Louis Joosten, van wie nog steeds geen officieel overlijdensbericht was ontvangen.

De hypotheek was verstrekt door Johanna Wilhelmina Meuser Bourgognion, weduwe van Pieter Leguit, en Wilhelmina Beatrix Meuser Bourgognion, beiden wonend in de Arksteestraat 6 te Nijmegen. Wilhelmina Beatrix Meuser Bourgognion was ook degene bij wie Samuel Koppens een hypotheek had afgesloten op zijn pand Kerkstraat 47, onbekend is wanneer.
Melkboer Schrijver had na zijn aankoop de hypotheek op Boschstraat 39 afgelost, hij had verbeteringen aan het pand aangebracht en allerlei heffingen betaald. Na verrekening van dat alles betaalde Oltmans aan Schrijver f 2177,04 en de grondbelasting voor zover niet betaald inclusief premies en naheffingen van molestverzekeringen. De NGV moest de koopsom teruggeven die Schrijver had betaald.[405]

Pas in april 1951 had notaris Oltmans de officiële bevestiging van de overlijdens van de leden van het gezin Joosten van het Rode Kruis ontvangen. Hij kon vervolgens in een verklaring van erfrecht vastleggen dat het eigendom van het onroerend goed zou overgaan op de overlevende Elsje Joosten, zuster van Louis en Max, en gehuwd met dr. Salomon Anholt, filoloog in De Haag.[406]
Kort na het overlijden van Anholt is Boschstraat 39 geveild, in 1952. Voor f 9100,- werd het perceel kad. A 535 op 9 oktober 1952 verkocht aan de firma Sterrenburg en Ansing. Het geheel wordt in de notariële akte die werd opgemaakt omschreven als: een huis en erf van 2 aren 10 c.a., met de zich daarbij bevindende koelcel en bijbehorende machine. Het perceel was verhuurd aan de melkhandelaar H.K. Schrijver voor f 9,- per week.[407]
Het slachthuis en pakhuis van de slagerij op Ruiterstraat 31 (A 1245), die in 1946 waren verhuurd aan H.P. van Santen, zijn op 22 november 1951 voor f 2000,- verkocht aan Laurens Hendrikus van Bruchem, koopman woonachtig in de Bloemendaal te Zaltbommel.[408]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Boschstraat 39, woonhuis
1. Louis Joosten, in: niet ingevuld, uit: 21 dec. 1942, van: niet ingevuld, naar: VOW.
2. Johannes A. Mooring, in: 15 april 1943, uit: 3 nov. 1945, van: Rossum, naar: Rossum.
3. Gijsbertus van Dodeweerd, in: 28 april 1943, uit: 29 aug. 1944, van: Gameren, naar ….*omwille van privacy niet weergegeven*…
4. Gerrit J. van Santen, in: 1 mei 1943, uit: 7 juni 1947, ….
5. Hendrik K. Schrijver, in: 25 april 1944, uit: 10 aug. 1953, van: Haaften, naar: Canada.

[404] NA, NBI, 2.09.16.15, 192161, dossier E.J. de Vries, Zaltbommel.
[405] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 920 nr. 120, 31 december 1948.
[406] NA, NBI, 2.09.16.07, 97898, dossier L. Joosten, Zaltbommel.
[407] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 966 nr. 121, 24 september 1952.
[408] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 955 nr. 154, 22 november 1951.

Bewonenden, kostgangers e.d. op dit adres
inwonend bij nr:
1. Kurt I. Falkenstein, k (= kostganger), in: 30 nov. 1939, uit: 27 mei 1942, van: Rotterdam naar: Haaksbergen.
1. Aaltje Vervoorn, dienstbode, in: 16 feb. 1940, uit: 2 sept. 1942, van: Zoetermeer, naar: Rijswijk Zh.
1. Herman Joosten, broer, in: niet ingevuld, uit: 21 dec. 1942, van: niet ingev., naar: VOW.

Verder vijf inwonende dienstbodes, tot 1951.

Nadere gegevens

De Joodse Kurt Falkenstein was als kind op de vlucht na de Kristallnacht (9 november 1939), vanuit Stadtlohn samen met zijn zusjes Hedwig en Julia enige tijd door de slagersfamilie opgenomen. Hij overleefde de oorlog in Haaksbergen, de rest van het gezin niet.[409]

[409] Vos (2017), 56.

10

Simon Hendrix en zijn vrouw Rebecca Oppenheimer, circa 1920.
Joods Museum

Boschstraat 65

Het huis en erf Boschstraat 65, kad. sectie A 1309, is in 1892 aangekocht door Eduard Hendrix, die eerst bekend stond als banketbakker, later als koopman of manufacturier uit Zaltbommel. Eduard Hendrix ruilde het perceel in 1919 met zijn broer Simon tegen Boschstraat 54/56, waarbij Simon moest bijbetalen. Boschstraat 54/56 was afkomstig van hun vader, Adolf Hendrix, koopman te Rossum, die bij zijn overlijden ook nog het pand Nonnenstraat 29 te Zaltbommel naliet (zie bij **Nonnenstraat 29**). Eduard Hendrix (geb. 1859) stond tussen 1919 en 1923 met zijn firma in manfacturen in het Handelsregister van Tiel: de firma 'Mozes en Hendrix', kennelijk ook genoemd naar zijn vrouw, Carolina Mozes. Na het voortijdig overlijden van hun zoon Adolf (geb. 1895), in 1922, is de firma opgeheven.[410]
Broer Simon Hendrix verdiende eveneens de kost als koopman te Zaltbommel. Dat leverde hem het nodige op, getuige het feit dat hij op 23 september 1912 samen met zijn broer Eduard een blokje van zeven woninkjes kon kopen, die kort tevoren door de verkoper, een zekere Hendrik van den Berg uit Haarlem, op de hoek van de Kloosterstraat en de Regulierssstraat waren gebouwd. Deze panden, die bekend stonden als arbeiderswoningen, terwijl er één winkelhuis bij was, werden per week verhuurd, zoals toen vaak gebeurde.
Dat waren de huizen **Kloosterstraat 12 t/m 16 en Regulierstraat 2 t/m 8**, kad. A 2637 t/m 2642. Eduard Hendrix werd na zijn dood in 1927 in deze goederen opgevolgd door zijn weduwe en dochter, Simon Hendrix bleef tot in de oorlog eigenaar. Tijdens de oorlog werden de huizen door de NGV verhuurd.

Sinds 1926 was Simon Hendrix bovendien samen met timmerman F.W. van Balkum eigenaar van een groot aantal kleine pandjes in de **Korte Strikstraat en Heilige Geeststraat** die verhuurd werden. Deze panden, Heilige Geeststraat 6-16 en Korte Strikstraat 1-5 (groot aantal kad. nummers), werden in de oorlog volledig eigendom van Van Balkum.

[410] GA, 0295 Handelsregister Tiel, 22, dossier fa. Mozes en Hendrix.

Simon Hendrix (geb. 1868) leefde bij het uitbreken van de oorlog als een niet onbemiddelde manufacturier in ruste in het pand Boschstraat 65 te Zaltbommel. Toch had hij niet eens zo lang voordien een schuld van f 3500,- gehad aan wijlen Benjamin van Dijk, de vader van Isidor, uit de Gasthuisstraat te Zaltbommel. Dit blijkt uit een overzicht van uitstaande leningen uit circa 1934. Simon Hendrix wordt daarin aangeduid als: vroeger reiziger te Zaltbommel.[411]
In 1919 is Hendrix op rijpere leeftijd met Rebecca Oppenheimer (geb. 1869) getrouwd. In 1942 kwam de Joodse Ida-Hinda Brückner bij het echtpaar Hendrix-Oppenheimer in huis wonen, een uit Duitsland gevluchte textielwinkelierster die hier als dienstbode werkte. Zij kwam in november 1942 om in Auschwitz. Simon Hendrix en Rebecca Oppenheimer zijn op 21 mei 1943 in Sobibor vermoord.

Beheer tijdens de oorlog

Het perceel Boschstraat 65 is in 1941 op grond van de Duitse verordening 154/41 geconfisqueerd en door de NGV in beheer genomen. In 1943 werd het door een gemachtigde namens Dirk Hidde de Vries, makelaar, lasthebber van de ANBO, die weer opdracht had van de NGV, verkocht aan de buurman op nr. 63, de winkelier Hendrikus van der Wal.[412]

Uit de Collectie De Vries en de woningkaart van het Bevolkingsregister blijkt dat het pand sinds 1943 werd bewoond door Jan van der Meer Mohr, gymnastiekleraar. Hij was sectiecommandant van de Binnenlandse Strijdkrachten vanaf 7 mei 1945, en werd zelfs compagniecommandant. Van der Meer Mohr had het probleem dat hij na de bevrijding zijn vader uit Utrecht, P. Ed. van der Meer Mohr, een lid van de NSB, onderdak had geboden, zonder hem aan te geven bij de Politieke Opsporingsdienst. De vader stond in Utrecht op een arrestantenlijst van de POD. Het gevolg was dat de zoon in juli 1945 zijn eigen politieke betrouwbaarheid moest aantonen.[413]

Bewind en rechtsherstel na de oorlog

Op 20 augustus 1945 is notaris Oltmans door de Militaire Commissaris van het district Geldermalsen benoemd tot bewindvoerder over de afwezigen Simon Hendrix, koopman, en zijn vrouw Rebecca Oppenheimer, beiden wonende Boschstraat 65 te Zaltbommel.
Hij liet op 13 juni 1946 voor notaris J.A.E. van Aalst te Waardenburg een akte opmaken, met een weergave van de stand van zaken. Het woonhuis met erf Boschstraat 65, sectie A 1309, was door de ANBO op 29 april 1943 verkocht aan Hendrikus van der Wal, winkelier, Boschstraat 63, voor f 3150,-, zo meldde hij. Het was volgens hem bekend dat het de bedoeling van Simon Hendrix was dat het pand bij verkoop in bezit van Van der Wal zou komen. Daarom was geen rechtsherstel aangevraagd. Er was alleen een vordering op de ANBO voor het bedrag dat Van der Wal in 1943 had afgedragen. Verder had S. Hendrix de onverdeelde helft in de arbeiderswoningen aan de Heilige Geeststraat 6 t/m 16 en Korte Steigerstraat 1-3-5. Deze helft was op 20 april 1943 door de ANBO voor f 8400,- verkocht aan Frederik Willem van Balkum, timmerman te Zaltbommel. Voor deze verkoop had Oltmans wel rechtsherstel aangevraagd. Hij had advocaat E.J.J. van Lith de Jeude aangesteld voor de kwestie.
Hendrix had een levensverzekering bij de Nationale Levensverzekeringsbank, waarvan de polis in één keer was uitgekeerd aan de Liro: f 1300,66. Hij had verder een hypotheek verstrekt aan H.P. van Santen (zie boven voor nadere gegevens over hem), die tijdens de bezetting aan de malafide makelaar Everout in Amsterdam afgelost moest worden: f 2348,20. Er waren drie effecten van f 100,-

[411] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 2.
[412] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 32, 29 april 1943.
[413] RAR, Collectie De Vries, 135, 178.

die Fred. Philips aan de Liro had overgemaakt op 9 september 1941, en contanten, overgenomen van J.C. Jacobs: f 600,-. Schulden hadden Simon Hendrix en zijn vrouw nauwelijks.[414]

In 1948 werd het recht hersteld, waarbij de verkoop aan Van der Wal destijds niet is teruggedraaid, omdat deze overeenkomstig een afspraak met S. Hendrix zou zijn gebeurd. Dat zou blijken uit een akte die aan de notariële akte was gehecht. Dat kan momenteel niet worden geverifieerd, omdat de originele akte niet raadpleegbaar is.
Van der Wal bleef eigenaar en hoefde de nabestaanden van Hendrix niet te compenseren. De transactie tijdens de oorlog gold kennelijk als rechtmatige aankoop.[415] Het eigendom van de helft van de panden Heilige Geeststraat 6-16 en Korte Strikstraat 1-5, die in de oorlog volledig van timmerman Van Balkum waren geworden, ging na de oorlog naar de nabestaanden van S. Hendrix. Zij verkochten dit onroerend goed in de jaren vijftig van de vorige eeuw aan verschillende gegadigden.[416]

Eigendommen van de broer, Eduard Hendrix

Eduard Hendrix, de broer van Simon, met wie hij van huis ruilde in 1919, had op 5 mei 1923 het huis, erf en tuin **Kerkstraat 11** (kad. A 1424) in Zaltbommel gekocht.
Het pand dat hij in 1919 door ruil met zijn broer had verworven, Boschstraat 54/56, was door hem in dat zelfde jaar verkocht aan de stoffeerder J.H. de Bree. Deze De Bree, van beroep meubelmaker, zou tijdens en na de oorlog onder andere inboedels taxeren van gedeporteerde Joodse stadsbewoners.

Eduard Hendrix stierf in 1927 en liet als zijn erfgenamen achter zijn vrouw Carolina Mozes en hun dochter Henriette Hendrix, getrouwd met Elias Groenewoud. Zij gingen bij elkaar in Rijswijk (bij Delft) wonen, waar Carolina Mozes op 3 oktober 1941 overleed. De echtelieden Groenewoud werden op 9 oktober 1942 gedeporteerd naar Auschwitz, waar Henriette volgens berichten van het Nederlandse Rode Kruis d.d. 23 augustus 1949 op 11 of 12 oktober 1942 daaropvolgend is vergast. Elias Groenewoud moet tussen 10 oktober 1942 en januari 1943 zijn gestorven 'aan de gevolgen van ziekte, uitputting of vergassing'.[417]
Het pand Kerkstraat 11 werd in de oorlog door het Duitse gezag onteigend, waarna het namens de NGV is verhuurd. Volgens een lijst, bewaard in het dossier van Boll, woonde hier L. Klop, adjunct-commies ter secretarie. Dat deed hij sinds oktober 1941, samen met zijn moeder, die weduwe was, dus vóórdat het echtpaar Groenewoud-Hendrix werd weggevoerd, waarna de Duitsers hun huizen onder beheer plaatsten. De lokale afdeling van de NSB vertrouwde Klop niet vanwege zijn uitlatingen.[418] Volgens Alex Hes en stadgenoten was Klop een ambtenaar die aan de goede kant stond.[419] Na de oorlog is er geen onderzoek naar zijn functioneren geweest.

Namens de omgekomen Henriette Hendrix, dochter van Eduard Hendrix, en zes nabestaanden van de kant van Oppenheimer, dat wil zeggen van de vrouw van Simon Hendrix, is Kerkstraat 11 in 1953 op een openbare veiling voor f 4440,- verkocht aan de tuindersfamilie Van der Meiden uit Hurwenen, nadat de erfgenamen van de kant van Eduard Hendrix in hun rechten waren hersteld.

[414] NA, NBI, 2.09.16.06, 88708, dossier S. Hendrix, Zaltbommel.
[415] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 914 nr. 55, 30 maart 1948.
[416] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 933 nr. 127. Is onvindbaar, niet geraadpleegd dus. Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 973 nr. 27, 16 juni 1953.
[417] NA, NBI, 82616, dossier E. Groenewoud, Rijswijk.
[418] NA, 2.09.09, CABR, 66941 II, dossier J. Boll, Zaltbommel.
[419] Interview met Alex Hes, 2010, verfilmd door Tom Metz.

Ook de panden Kloosterstraat 12 t/m 16 en Regulierstraat 2 t/m 8 Zaltbommel, kad. A 2636-2642, werden door de Duitsers geconfisqueerd en via de NGV verhuurd. Ze zijn in 1953 op dezelfde veiling verkocht aan de schilder en pandjesbaas, J.G. Stehmann uit Zaltbommel, voor f 13.050,-.[420]

Eigendommen van E. Hendrix in Zuilichem

Eduard Hendrix was ook buiten Zaltbommel actief met zijn beleggingen in onroerend goed. Hij heeft om te beginnen in 1922 op een veiling een huis met erf, bouwgrond en een boomgaard bij de Vleugeldijk bij **Zuilichem** gekocht.[421] Verder kocht hij daar meerdere landerijen, bestaande uit grotere en kleinere percelen moeras, griend en dijkhelling. Ook deze goederen werden na de dood van Carolina Mozes geërfd door dochter Henriette en haar man.
Zoals alle Joodse eigenaren van landbouwgronden werden zij gedwongen de Zuilichemse landerijen te verkopen, inclusief het huis. In 1942 kwamen deze goederen terecht bij drie agrariërs uit Zuilichem, namelijk Jielis van den Bogerd, Egbert van der Ven en Gerrit Adrianus Dingemans.[422]
Op 30 maart 1948 kwamen de partijen bij elkaar voor notaris J.A.E. van Aalst te Waardenburg, die op dezelfde dag de rechtsgeldigheid van de oorlogstransactie met het pand Boschstraat 65 had bekrachtigd. Vastgesteld werd ook in dit geval dat de verkoop in 1942 aan de drie Zuilichemmers volkomen rechtsgeldig was.
De kooppenningen:
f 3500,- voor de percelen D 69, D 212, A 174 en A 498, verkocht aan Gerrit Adriaan Dingemans,
f 4000,- voor de percelen D 617, D 135 en D 136, verkocht aan Egbert van der Ven, en tenslotte,
f 1250,- voor D 67 en D 225, verkocht aan Jielis van den Bogerd,
waren volgens dit document bijna helemaal opgegaan aan de aflossing van de schulden van Henriette Hendrix en Elias Groenewoud. Eventuele erfgenamen konden geen rechten meer laten gelden. Deze akte werd ondertekend door de gedelegeerde van de afdeling onroerende goederen van de Raad van Rechtsherstel. Het is merkwaardig dat de notarisakte geen bijzonderheden prijs geeft over de schulden die het echtpaar Groenewoud was aangegaan.[423]
In een akte van 3 mei 1948, opgesteld door notaris Oltmans te Zaltbommel, werden de kadastrale aanduidingen van de percelen uit de akte van 30 maart 1948 gerectificeerd. Deze waren gewijzigd als gevolg van de ruilverkaveling van 1948 die in de polders van Brakel en Zuilichem gaande was.[424]

Bewind en rechtsherstel na de oorlog

Notaris Oltmans is op 6 augustus 1945 benoemd tot bewindvoerder voor het echtpaar Groenewoud-Hendrix te Rijswijk, dat de onroerende goederen van Eduard Hendrix en zijn vrouw na hun dood had geërfd. Bekend was toen dat het echtpaar door de Duitsers was gedeporteerd, maar officieel waren Elias Groenewoud en Henriette Hendrix 'afwezigen'. Oltmans liet voor zijn collega notaris J.A.E. van Aalst te Waardenburg op 16 juli 1946 een akte opstellen, waarin hij onder andere de mogelijke erfgenamen van het echtpaar opsomde.
Uit deze akte blijkt dat het echtpaar twee hypotheken had uitstaan, de ene aan Joh. Lobregt te Zuilichem, de andere aan M. van der Wal uit Haaften. Beiden zijn, zoals destijds gebruikelijk in deze gevallen, in 1943 door de Duitsers gedwongen deze hypotheken ineens af te lossen. De bedragen, resp. f 761,87 en f 1466,-, waren naar het voor de Duitsers actieve makelaarskantoor P. Everout te Amsterdam overgemaakt en in handen gekomen van de Duitse instanties.

[420] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 977 nr. 133. 21 oktober en 4 november 1953.
[421] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 699 nr. 67, 6 en 20 juli 1922.
[422] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 866 nr. 96, 18 februari 1942.
[423] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 914 nr. 54, 30 maart 1948.
[424] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 914 nr. 109, 3 mei 1948.

Van de onroerende goederen was Kerkstraat 11 in 1946 verhuurd voor f 20,- per maand en het complex arbeiderswoningen in de Kloosterstraat en Regulierstraat voor in totaal f 26,- per week. Dat zal tijdens de oorlog ook het geval geweest zijn, alleen gingen de huurinkomsten toen rechtstreeks naar de bezetter.

In de documenten die notaris Oltmans in 1948 als de bewindvoerder over de nagelaten boedel van Hendrix/Groenewoud opstelde, worden de volgende bedragen genoemd:
Overzicht boedel E. Groenewoud per 1 jan. 1948:
Onroerende goederen
Kerkstraat Zaltbommel: f 3000,-
Kloosterstr./Reg.str. Zaltbommel: f 6500,-
Verder huis Mauritslaan Rijswijk: f 10000,-
Roerende goederen: f 1000,-
Inschrijving Grootboek: f 400,-
Vorderingen: Everout: f 2227,87
Liro: PM (f 298,12)
Totaal: f 23.513,94

Een hypotheek bij de Prov. Hyp. Bank: f 7625,-
idem bij mej. Goudkade: f 900,-
Saldo is: f 13.690,82.[425]

Deze twee door het echtpaar zelf afgesloten hypotheken slokten een aanzienlijk deel van de financiën op. Aan de andere kant komen de percelen bij Zuilichem in het overzicht niet voor, wat betekent dat de afdeling activa er beter voorstond dan hier opgegeven.
Van een slechte financiële situatie, waar in de notarisakte uit 1948 aan wordt gerefereerd, lijkt geen sprake te zijn. De activa bedroegen beduidend meer dan de passiva. De vraag is waarom het NBI niet meer moeite heeft gedaan om het rechtsherstel rond te krijgen. Vermoedelijk speelde hier mee wat mr. Obreen constateerde in verband met de nagelaten boedel van het echtpaar Van Dijk-Hes aan de Stationsweg te Zaltbommel: het echtpaar Hendrix-Groenewoud had geen kinderen. Voor uitsluitend erfgenamen die verder weg verwant waren, werd zeker niet het onderste uit de kan gehaald.

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaarten

Boschstraat 65, woonhuis
1. Simon Hendrix, in: niet vermeld, uit: 31 mei 1943, van: niet verm. naar: CBR.
2. Jan van der Meer Mohr, in: 20 mei 1943, uit: 1 nov. 1945, van: Boschstraat 15, naar: Amsterdam.
.....
Bewoners, kostgangers e.d. op dit adres inwonend
1. Hinda Brückner, dienstbode, in: 27 feb. 1942, uit: 21 dec. 1942, van: Lochem, naar: VOW.

Kerkstraat 11
J.N. van Gessel, typograaf, ...

[425] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 914 nr. 109, 3 mei 1948.

11

Nonnenstraat 29

Het huis met schuur en erf op dit adres was samen met Boschstraat 54/56 te Zaltbommel eigendom van Adolf Hendrix, koopman uit Rossum. Zijn kinderen erfden, en zo kwam Nonnenstraat 29 terecht bij zijn dochter Caroline Hendriks of Hendrix, en Boschstraat 54/56 bij haar broer Simon Hendrix, die later zijn pand ruilde met dat van zijn broer Eduard Hendrix van Boschstraat 65, zie aldaar. De broers waren koopman in Zaltbommel.
Het perceel in de Nonnenstraat heeft Caroline Hendrix in 1928 verkocht aan een zekere Abraham Hendrix. In 1935 heeft deze Abraham Hendrix, vermoedelijk een zoon van Isaac Eduard Hendrix en Mijntje Marcus, het verkocht aan Isaac Hendrix, koopman te Zaltbommel.
Verkoper Abraham Hendrix, op de kadastrale legger diamanthandelaar te Antwerpen genoemd, liet zijn zaken behartigen door zijn zuster Eva, winkelierster te Zaltbommel. De koper Isaac Eduard Hendrix was afkomstig uit Kerkdriel. Hij was de zoon van Eduard Isaac Hendrix en Hesje van Tijn, en neef van de verkoper Abraham Hendrix, broer van Eduard Isaac Hendrix.
De vroegere eigenaren die de panden in de Boschstraat hadden, de broers Eduard en Simon Hendrix, waren in de verte familie van Abraham Hendrix en Eduard Isaac Hendrix uit Kerkdriel. Ze deelden een overgrootvader, Eduard Hartog Hendrix, afkomstig uit Middelburg.[426]
Isaac Hendrix was ongetrouwd en verdiende de kost met de verkoop van textiel vanaf de fiets.
Bob van Dijk herinnerde zich hem als een 'harde man' met textiel.[427] Een tante van Isaac, Aaltje van Tijn, woonde bij hem in, ze overleed in 1940. Isaacs vader Eduard Hendrix was met psychische problemen opgenomen in een instelling in Amsterdam en overleed in 1941. Isaac zelf heeft na zijn deportatie in november 1942 zwaar moeten lijden in het beruchte dwangarbeiderskamp Blechhammer. Daar is hij in 1944 omgekomen.[428]

Beheer tijdens en na de oorlog

De Duitsers hebben het pand in de Nonnenstraat geconfisqueerd en in beheer gegeven bij de NGV, die dit beheer door de ANBO liet uitvoeren. Het is tijdens de oorlog verhuurd aan Johannes van Gameren, een broer van de voor Offermans werkende notarisklerk Hendrik Huibert van Gameren.[429]

Na de oorlog wordt geen procedure van rechtsherstel vermeld of een minnelijke schikking in die richting.
Als bewindvoerder over het vermogen van Isaac Hendrix was in mei 1947 zijn zwager Reindert Staes benoemd, de man van zijn zuster Mietje. Behalve zij was een neefje, Eduard Wijnschenk, nabestaande. Deze verwanten woonden allen in Amsterdam.
Uit het overzicht van het vermogen dat Staes opmaakte, blijkt dat Hendrix niet rijk was. Hij liet een kleine f 4000,- na en een huis dat werd geschat op f 2000,-. Bij de nagelaten f 4000,- zal een bedrag van f 3000,- zijn meegerekend dat Hendrix aan een zekere C. van den Anker te Hedel had gegeven. Die plaatste het op de Boerenleenbank en nam later 25 % op die hij aan Staes gaf. Nog weer later is het restant van f 2250,- op naam van Staes overgeschreven.
Nonnenstraat 29 is in 1952 voor f 2200,- verkocht aan Frans van Wijnen uit Maasdriel, gepensioneerd blokwachter van de NS. Dat is het enige dat notarieel is vastgelegd.[430]

---

[426] Zie voor de genealogische gegevens de site Wiewaswie.
[427] Zie interview met Bob van Dijk en Alex Hes in: RAR 3497, Collectie kleine aanwinsten Bommelerwaard, 2525.
[428] Vos (2017), 64.
[429] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier J. Boll, briefje van de ANBO uit 1943. Van Gameren: website Wiewaswie.
[430] Hypotheekregister 4, dl. 958 nr. 5 reeks Tiel, 29 januari 1952.

Onwettig kind

Er is verder nog een hele correspondentie met het NBI en bewindvoerder Staes over een onwettig kind dat Hendrix bij een minderjarig meisje verwekte en dat in de katholieke instelling 'Moederheil' ter wereld was gekomen. Hoewel Hendrix voor zijn deportatie naar zeggen van de familie van de ongehuwde moeder een financiële regeling getroffen had, betaalden zijn erfgenamen geen cent voor het kind. Moederheil heeft jarenlang met het NBI gecorrespondeerd over deze zaak, zo te zien vruchteloos (NB de advocaat die Moederheil in 1946 en 1947 vertegenwoordigde in deze zaak was mr. A.A.M. Struycken, die in 1950 minister van Justitie is geworden.) Er was sprake van een kistje met bescheiden ten behoeve van het kind, dat op aanwijzing van Hendrix een jaar na de vrede geopend mocht worden. Dat werd bewaard bij een zekere Van de Werken in zijn huis op Nonnenstraat 43.[431] Tijdens de evacuatie van de stad echter zou dit kistje samen met andere voorwerpen zijn gestolen.[432]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Nonnenstraat 29, [doorgestreept: onbewoonbaar verklaard], woonhuis
1. Isaac Hendrix, in: niet ingevuld, uit: 21 dec. 1942, van: niet ingev., naar: VOW.
2. Jan van Gameren, in: 1 mei 1943, uit … *om privacy redenen weggelaten*.

Nadere genealogische gegevens:
Johannes van Gameren, geb. 1921, was een broer van Hendrik Huibert van Gameren, de notarisklerk, geb. 1919, en Marcelis van Gameren (Ruiterstraat 15, pand van de gezusters Hijmans), geb. 1913.[433]

[431] Woningkaart Nonnenstraat 43, in: RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard: hier was Gerrit van de Werken ingeschreven.
[432] NA, NBI, 2.09.16.06, 88686, dossier I. Hendrix, Zaltbommel.
[433] Genealogische gegevens via de website Wiewaswie.

12

Boschstraat 72

In 1907 kochten de broers Jacob en Isaac Marcus, beiden koopman te Zaltbommel, het huis en tuin Boschstraat 72 met bovenwoning nr. 74 en een achtergelegen schuur en erf met het adres Nonnenstraat 4 op een openbare veiling. De percelen hadden de kad. nummers A 698 en A 2930. Jacob overleed ongehuwd in 1923, zijn erfgenamen waren zijn broers en zusters. Zij lieten het huis met toebehoren aan hun ongehuwde broer Isaac. Deze woonde samen met zijn eveneens ongehuwde zuster Betje Marcus in het huis Boschstraat 72.
In de herinnering van Alex Hes, geruime tijd na de oorlog, was Isaac Marcus een schapenslachter en heeft Betje ergens in de Gamerschestraat gewoond. Maar hij verwarde haar vermoedelijk met een andere Betje Marcus, namelijk van Gamerschestraat 53. Die Betje overleed in maart 1941, een half jaar voor de deportaties begonnen.[434] Betje Marcus uit de Boschstraat en haar broer Isaac echter, mensen van rond de 70 jaar oud, werden in november 1942 door de Duitsers weggevoerd. Ze kwamen op 27 november 1942 om in Auschwitz.[435]

Oorlogsverkoop

Het perceel is in 1942 onder beheer gesteld van de NGV. Het werd in 1944, via de malafide makelaar Dirk Hidde de Vries van de ANBO, door de NGV voor f 4800,- verkocht aan Hendrik Visser, koopman wonend in de Marco Polostraat te Amsterdam. De Amsterdammer Visser was getrouwd met Johanna Hendrika Breddels uit Zaltbommel, die een zuster Grietje had.[436] Het was dan ook geen toeval dat A. van Rangelrooij, zoon van Grietje Breddels en Hendrik van Rangelrooij, het pand Boschstraat 72 sinds 1943 huurde, samen met de bijbehorende schuur in de Nonnenstraat. Hij heeft zijn tante en oom misschien attent gemaakt op het pand.[437]

Beheer en verkoop na de oorlog

Na de oorlog heeft G. Reijnen uit Zaltbommel in opdracht van het NBI aanvankelijk het bewind over de 'afwezigen' Isaac en Betje Marcus gevoerd. Vanaf juli 1947 verscheen het nichtje Belia Zilverberg, dochter van Belia Marcus en Isaac Zilverberg uit Oss, voor de instanties, namens de eigenlijke bewindvoerder, haar vader Isaac Zilverberg. Zij vertegenwoordigde de partij Marcus in het kader van het rechtsherstel. Voor notaris Offermans trad zij op namens de nabestaanden van broer en zus Marcus. Visser droeg het onroerend goed in onderling overleg aan de nabestaanden over, waarbij de koopovereenkomst uit 1944 nietig werd verklaard. De kosten die Visser had gemaakt in verband met onderhoud en belastingen of lasten, werden verrekend met de huren die het pand had opgebracht toen hij eigenaar was.[438]
De 'afwezigen' hadden op 1 januari 1949 een kapitaal van f 14.264,86, bestaande uit een banktegoed, lijfrenten, effecten en gebouwen. Uit het pand in de Boschstraat kwamen huurinkomsten binnen.

---

[434] RAR, 3171, Collectie Frankenhuis-Van Scheijen, 127.
[435] Vos (2017), 50.
[436] Zie het bevolkingsregister Amsterdam voor deze gegevens.
[437] Zie de woningkaart in RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard: Zaltbommel ,en advertenties in lokale kranten via de krantenverzameling van het RAR.
[438] Hypotheekregister 4, deel 909 nr. 36 reeks Tiel, 31 oktober 1947.

Nadat de officiële overlijdensberichten van Betje en Isaac Marcus waren verwerkt door de bevolkingsregistratie, werd het bewind van I. Zilverberg ingetrokken, op 4 juli 1951.[439]
Pas in 1955 is ten behoeve van de talrijke erfgenamen, woonachtig in binnen- en buitenland, een veiling gehouden van het winkelhuis en erf met bovenwoning, Boschstraat nrs. 72 en 74, en de aangrenzende schuur in de Nonnenstraat. Het winkelhuis, schuur en bovenwoning waren toen nog steeds verhuurd.
Kopers werden Cornelis Spiering, landbouwer te Zaltbommel, en Anna en Odilia Spiering, melkventsters, alle drie wonend in Gamerschestraat 63, ieder voor een derde. Zij betaalden f 5120,- voor het geheel.[440]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Boschstraat 72, woonhuis (in potlood: Wollefantje) .... de bedrijfspand
1. Izak Marcus, in: niet vermeld, uit: 21 dec. 1942, van: niet verm., naar: VOW.
2. Adrianus van Rangelrooij, in: 1 mei 1943, uit: *om privacy redenen hier niet vermeld*.

Bevolkingsregister Amsterdam

Hendrik Visser, geb. Amsterdam, 30 juli 1895, gestorven Amsterdam 20 nov. 1959, zoon van Gerardus Bernardus Visser en Jannetje Schulken.
Beroep: eerst los werkman, later grossier.
Gehuwd op 13 jan. 1921 te Amsterdam met Johanna Hendrika Breddels, geb. 6 juni 1894 te Zaltbommel. Haar zuster Grietje Breddels was getrouwd met/later gescheiden van Hendrik van Rangelrooij te Zaltbommel.

[439] NA, NBI, 2.09.16.10, 127756, dossier I. Marcus, Zaltbommel.
[440] Hypotheekregister 4, deel 994 nr. 66 reeks Tiel, 18 januari 1955.

13

De gesloten winkel van Ies van Dijk tijdens de oorlog.
RAR, Collectie Bob van Dijk

Gasthuisstraat 14

De uit Alem afkomstige Benjamin van Dijk, manufacturier, schafte in 1895 een pand in de Gasthuisstraat van Zaltbommel aan, waar hij zijn winkel en woonhuis in onderbracht. De zaken gingen kennelijk niet slecht, want hij kon zijn eigendom in 1901 uitbreiden met een aantal kleine huizen in de buurt die van het Bommelse Gasthuis waren gekocht. Deze werden samengevoegd tot de huizen Kerkstraat 1 en 3, op de hoek met de Bloemendaal (aangeduid als het Walstraatje). Benjamin van Dijk ging op het adres Kerkstraat 1 wonen. Zijn zoon Isido(o)r of Isodoor, oftewel 'Ies', kwam bij zijn vader in de zaak en woonde ook in Gasthuisstraat nr. 14. Beiden vormden de vennootschap Firma B. van Dijk & Co. De firma had een groot assortiment: confectie, manufacturen, kapok, veren, naaimachines 'en alles wat tot den handel behoort'.[441]
Na de dood van Benjamin van Dijk in 1933 werd de nalatenschap verdeeld tussen de erfgenamen.[442] Isidor zette de zaak voort in het winkelpand Gasthuisstraat 14, oftewel sectie A 2477, dat van hem was. Behalve manufacturen en textiel ging hij ook artikelen verkopen die met woninginrichting te maken hadden en richtte hij zich op de groothandel. Vanaf 1940 was hij weer in de kleinhandel gespecialiseerd.[443]
De panden in de Kerkstraat waren eigendom van de moeder van Isidor van Dijk, Helena van Dijk-Hes, evenals nog wat onroerende goederen buiten de stad, aangekocht door Benjamin van Dijk, al dan niet samen met zijn zoon Isidor. Kort voor de Duitse inval in Nederland verdeelden de kinderen en

[441] GA, 0295 Handelsregister Tiel, 551, dossier fa. B. van Dijk & Co.
[442] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 799 nr. 35, 21 juni 1934.
[443] GA, 0295 Handelsregister Tiel, 2158, fa. B. van Dijk & Zn.

hun partners een deel van de erfenis van Helena van Dijk-Hes, overleden in 1939. Isidor van Dijk kocht de anderen ten dele uit.[444]
In 1941 zijn de landerijen van Van Dijk gedwongen verkocht. Niet lang daarna werden zijn panden door de Duitsers geconfisqueerd. Conform de Duitse verordeningen werd in 1943 namens de Omnia tot bewindvoerder, later vereffenaar, benoemd: W.A. Aalders, Vossiusstraat 46 te Amsterdam. De firma B. van Dijk & Zn. is met ingang van 8 juni 1943 opgeheven.[445]

Confiscatie van de winkel

De winkelinventaris zou door Omnia worden verkocht, maar Van Dijk wist, aldus zijn zoon Bob van Dijk, voordat het zover was op slinkse wijze veel af te laten voeren naar veilige adressen met behulp van de paard en wagen van de familie Van de Pol uit Kerkdriel, die hij goed kende.[446]
De NSB'er Maarten den Haak beschuldigde Van Dijk er op 30 mei 1942 van dat hij, toen de Duitsers de Joodse zaken in manufacturen te Zaltbommel hadden gesloten en de goederenvoorraden geblokkeerd die hier op de dag van sluiting waren, een ruiltruc toepaste. De klant leverde bijv. een heel goedkoop kostuum aan Van Dijk, die hem vervolgens uit zijn geblokkeerde voorraad een pak van veel betere kwaliteit verkocht. Een NSB-vriend van Den Haak, B. Sonnevelt uit Hedel, aasde op de voorraad en klanten van Van Dijk, die al rondtrekkend met zijn auto gevuld met textiel, in de Bommelerwaard een uitgebreide klantenkring had opgebouwd. Den Haak had er belang bij om met deze beschuldiging op de proppen te komen.
Verder kon Den Haak (samen met Sonnevelt) bewijzen dat Van Dijk oude vorderingen niet meer inde. Hieruit zou blijken dat hij deze niet had opgegeven bij de Duitse instanties die het geld van Van Dijk innamen.[447]

Sonnevelt viste in 1942 achter het net. De textielgoederen van Van Dijk werden door de firma L. (Lambert) en R. (Roelof) van den Oever uit Zaltbommel overgenomen voor f 13.706,08, die via Omnia rechtstreeks naar de Duitsgezinde Nederlandse Bank van Arbeid NV te Amsterdam gingen, dus naar Duitsland. Ondanks het feit dat Lambert van den Oever vijftien jaar bij hem in de zaak had gewerkt, stond I. van Dijk al spoedig op slechte voet met de Van den Oevers. Ze kwamen volgens hem de afspraken die hij met ze had gemaakt niet na. Hij had geregeld dat zijn eigen klanten in de winkel van Van den Oever artikelen konden uitzoeken die uit een deel van de voorraad van Van Dijk kwamen. De opbrengsten zouden naar Van den Oever gaan. Van Dijk kreeg echter een anonieme brief, waarin onder bedreiging werd geëist dat hij zich niet meer met de zaak zou bemoeien.[448]
Geheel andere ervaringen had Arnold Hes, college van Ies van Dijk, met vader Basje en zoon Dick van den Oever in de Gamerschestraat, met wie zo'n zelfde regeling was afgesproken.[449]

---

[444] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 849 nr. 15, 18 maart 1940.
[445] GA, 0295 Handelsregister Tiel, 2158, fa. B. van Dijk & Zn.
[446] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 112: herinneringsalbum.
[447] NA, 2.09.09, CABR, 75357, dossier Den Haak.
[448] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 14.
[449] Interview met Alex Hes, gefilmd door T. Metz, 2010. 'Zaltbommelsch Nieuws en Advertentieblad' uit die periode: R. van den Oever had sinds 14 december 1940 een heren confectiewinkel in Boschstraat 47, L. van den Oever had een zaak in de Gamerschestraat. Echter in het 'Weekblad voor Zaltbommel, Bommeler en Tielerwaard' van 1 april 1938 en daarna: B. van den Oever herenkleding, Gamerschestraat, idem L. van den Oever. Roelof van den Oever ondertrouwd op 1 december 1939, adres Gamerschestraat 56, idem in 1941 L. van den Oever.

Beheer van de Bommelse panden in de oorlog

De Niederländische Grundstücksverwaltung (NGV) die de drie Bommelse huizen van de familie Van Dijk 'overnam', heeft deze niet verkocht. Ze werden aanvankelijk beheerd door notaris Oltmans, die dit werk al langere tijd voor de familie Van Dijk deed. Naderhand werd deze taak overgenomen door de Duitse organisatie ANBO, die voor de verhuur en onderhoud van de geconfisqueerde huizen zorgde. Daarnaast was de Bommelse advocaat mr. H.T. Obreen betrokken bij de bewindvoering in en na bezettingstijd. Daarbij ging het om dat deel van de boedel waarop Isidor samen met zijn zusters rechten had, namelijk de overlevende leden van de gezinnen Koppens-van Dijk, Cats-Van Dijk en Potsdammer-van Dijk. Allen hadden na het overlijden van hun moeder Helena van Dijk-Hes in 1939 een aandeel in het zakelijke vermogen van Benjamin van Dijk, de in 1938 overleden vader van Ies van Dijk. Dat vermogen zat gedeeltelijk in panden en grond.[450]

Zoon Bob vermeldde in een door hem samengesteld herinneringsalbum dat in het pand Gasthuisstraat 14 verschillende NSB'ers hebben gewoond, in elk geval in 1944.[451] Er bestaat een lijstje van NSB'ers uit Zaltbommel die in 1946 hun rekening bij de NV Provinciale Geldersche Electriciteits-Maatschappij Arnhem niet hadden betaald, met daarop bij 'Gasthuisstraat 14a' de naam van G.J. van der Heyden. Dat was Gradus Johannes van der Heijden, landbouwer te Zaltbommel, sinds oktober 1940 echtgenoot van Wimke Quick, dochter van de landbouwer Roelof Quick in de Ketelsteeg. Vader Quick was NSB'er en had via zijn jachtmaat, burgemeester Boll, een baan bij de gemeente gekregen als opzichter over de landerijen van de gemeente Zaltbommel.[452] De namen van zijn dochter en schoonzoon staan op een lijst van NSB'ers die na de oorlog in het vizier kwamen van de Binnenlandse Strijdkrachten.[453] De meeste NSB'ers konden hun elektriciteitsrekening niet betalen omdat ze in 1946 gevangen zaten. Dat zal Van der Heijden ook zijn overkomen.[454]

Kerkstraat 1 en 3 werden gehuurd door resp. K. Preuijt en E. Looks of Loocks. De werktuigkundige Eduard Looks werd kort na de bevrijding in de buurt van Dordrecht gearresteerd met een groot bedrag in bankbiljetten op zak en vervolgens geïnterneerd in Kamp Vuren. Daar stierf hij op 8 januari 1946 op 34-jarige leeftijd geheel onverwachts, volgens zijn overlijdensadvertentie geestelijk gebroken. Looks werd volgens de beschuldiging verdacht van de vrijwillige leverantie van rijshout aan de Wehrmacht.[455]

Beheer na de oorlog

Ies van Dijk dook op 9 augustus 1942 met zijn vrouw en zoon Bob (officieel Benjamin geheten) onder in Hotel Gottschalk. Alle drie overleefden de oorlog, zij het met aanzienlijke psychische schade. Na de oorlog volgde rechtsherstel. Van Dijk en zijn overlevende familieleden kregen de Bommelse panden terug, maar daar is niet veel over genoteerd. Duidelijk is dat hier huurders bleven wonen. De namen die in het bevolkingsregister in verband met Gasthuisstraat 14 worden genoemd zijn:

---

[450] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 14.
[451] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 112.
[452] Kooman (2008), 97.
[453] RAR, 3277, Collectie de Vries, 321, lijsten van NSB'ers. RAR 3150, Burgerlijke stand, huwelijken: 29 oktober 1940. NA, 2.09.09, CABR, 66941 I en II, dossiers Boll.
[454] NA, NBI, 2.09.16.05, 83423, dossier W. Grootveld, Zaltbommel, en RAR, 3150, Bevolkingsregister, woningkaart van Gasthuisstraat 14 en huwelijk Van der Heijden met Wimke Quick van 29 oktober 1940.
[455] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten, met namen van gearresteerde NSB'ers en overige collaborateurs: E. Looks.

Jan G. van der Werken, die hier eind 1942 introk en officieel 22 oktober 1945 verhuisde. Hij werd begin 1946 opgevolgd door W.G.A. van Maren, die er tot 1956 woonde. In september 1946 trok J.H. van Erven in het pand, die eind 1954 vertrok.[456]
Ies van Dijk had juist na de bevrijding van 's-Hertogenbosch, eind oktober 1944, een bovenwoning in die stad kunnen bemachtigen, maar wilde aanvankelijk zijn winkel in de Gasthuisstraat te Zaltbommel laten herleven. Of hij, wanneer hier geen huurders hadden gewoond, in Gasthuisstraat 14 zou zijn gaan wonen, is twijfelachtig. Gezien de huurtermijnen die uit het bevolkingsregister te herleiden zijn, lijkt het erop dat hij dit niet geprobeerd heeft, om wat voor redenen dan ook. Toen Van Dijk het hele huis in de Brugstraat in Den Bosch kon kopen, bracht hij hier zijn zaak in onder.[457]
Ies van Dijk meldde ergens dat hij pas in 1948 in het pand Gasthuisstraat 14 was 'gerepatrieerd'. Hij beschouwde het toen als bedrijfspand.[458]

Langdurig rechtsherstel

Van Dijk is in een jarenlange procedure verwikkeld geraakt om de oorlogsschade die aan zijn Bommelse huis was toegebracht vergoed te krijgen. Zo had hij ten behoeve van de Schade Enquete Commissie uit Tiel een lijst gemaakt van voorwerpen die uit het pand waren verdwenen tijdens de onderduikperiode van het gezin, met de bedoeling hiervoor gecompenseerd te worden. Zoon Bob miste onder andere zijn fiets en camera's, zijn vader de hele winkelinrichting, winkelvoorraden, geleverde goederen en zijn Chevrolet, moeder Van Dijk was tafelzilver kwijt, sieraden en huisraad. Van Dijk ontving wel schadevergoedingen van officiële instanties, maar veel te weinig, zodat hij weer in beroep moest gaan, etc.[459]
In de administratie van Ies van Dijk komen posten voor met betrekking tot een vergoeding voor het gemeentelijke tonnenstelsel tijdens de oorlog (een antieke benaming voor rioolrechten, daterend uit de periode dat de inhoud van tonnetjes wc's werd opgehaald met de 'Boldoot-kar'), die hij nadien, met terugwerkende kracht dus, moest betalen. Daarnaast waren er belastingen die door de ANBO uit naam van Van Dijk uit diens achtergelaten boedel werden betaald, zonder dat hij daarvan profijt had. Het ging onder andere om de ondernemingsbelasting over 1942 en 1943 en de straatbelasting aan de gemeente Zaltbommel over 1943.
Verder had de ANBO als beheerder van het pand in 1943 een verzekering afgesloten bij de Onderlinge Oorlogsschadeverzekering Maatschappij voor Gasthuisstraat 14, en niet betaald kennelijk. Van Dijk diende achteraf f 85,- premie te betalen over 1944 en 1945. Dit leidde in 1950 tot een dagvaarding voor het kantongerecht van 's-Hertogenbosch en problemen met de vergoeding van de geleden oorlogsschade.
Opmerkelijk zijn de forse 'kantooronkosten' die in 1943 aan Van Dijk in rekening werden gebracht: f 150,-, f 50,- en f 500,-. Van Dijk is in dat jaar ook nog eens f 15.383,68 afhandig gemaakt die naar de Liro gingen.
Eveneens het vermelden waard zijn de betalingen uit naam van I. van Dijk aan de NSB'er G. Posthumus. Van hem is bekend dat hij achtergelaten Joodse huizen beheerde. Van Dijk ging op 9 augustus 1942 in de onderduik in Hotel Gottschalk, de eerste betaling aan Posthumus was van 28 augustus van dat jaar. Zie verder het hoofdstuk Oude Vismarkt 4, G. Posthumus. Deze ontving in 1942 acht maal een bedrag van circa f 36,-, niet weinig voor die tijd. Verder werd een bewaarloon van de auto van Van Dijk in rekening gebracht. In 1943 stopten beide categorieën betalingen. De Duitsers hadden de buit toen binnen blijkbaar.[460]

---

[456] RAR, 3150 Bevolkingsregister Bommelerwaard, woningkaarten Zaltbommel.
[457] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 113.
[458] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 97.
[459] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 81.
[460] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 80.

Isidor van Dijk liet begin 1953 het winkel- woonhuis in de Gasthuisstraat veilen. Het werd van bakker Van der Schoot.[461] Van Dijk had inmiddels een zaak in woninginrichting in 's-Hertogenbosch opgebouwd en bleef daar wonen, evenals zijn zoon Bob. De twee panden in de Kerkstraat werden in 1956 van de hand gedaan.[462]

Goederen in Alem

De familie Van Dijk had ook eigendommen in Kerkdriel en Alem. In Alem waren dat een bakkerij met toebehoren, in Kerkdriel een dijkhuis en een boomgaard.
De toen voormalige bakkerij in Alem, met een huis, stal en een stuk bouwland, kadastraal sectie F 216 en 716, waren door Benjamin en Isidor van Dijk in 1932 voor f 850,- gekocht van Martha Maria Catherina Vrins uit Klundert.[463] Na het overlijden van Helena van Dijk-Hes in 1940 werd dit onroerend goed toegedeeld aan haar zoon Isidor van Dijk.[464] De bakkerij was verhuurd aan bakker Rooi(j)akkers, die hier daadwerkelijk brood gebakken zal hebben. Al deze goederen zijn volgens de beruchte Duitse verordening uit 1941 in beheer gekomen bij de NGV, die vermoedelijk de verhuur heeft voortgezet.
In oktober 1944 werd in Alem onder meer een rijtje van vier percelen waar de bakkerij met toebehoren bij hoorde tijdens beschietingen verruïneerd. Alleen het bakhuisje en een perenboom bleven staan. Van Dijk werd in 1945 in zijn eigendomsrechten hersteld, om ze weer kwijt te raken in 1953.[465] Toen zijn de inmiddels tot één perceel (kad. F 995) samengevoegde onroerende goederen krachtens een besluit van het Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting onteigend, in verband met de Wet op de materiële oorlogsschaden. Ies van Dijk ontving een compensatie van het Rijk.
Het perceel is in 1956 als bakkerij, erf en bouwland verkocht aan Hendrikus Brekelmans van het buurpand, hoeve Bleijendaal.[466] Hij trok het bij zijn boerderij. Ter hoogte van de verdwenen bakkerij met woonhuis van Van Dijk is later het thans aanwezige nieuwe pand Sint Odradastraat 25 gebouwd.
Ook wat betreft het Alemse eigendom kwam Van Dijk na de bevrijding in aanvaring met de autoriteiten. Hij kreeg een dwangbevel van de Ontvanger der Directe Belastingen te Oss voor de grondbelasting over 1944 van het perceel te Alem, ter grootte van f 14,58. Ies van Dijk verzocht in zijn antwoord aan de inspecteur om ontheffing, omdat dit perceel in 1942 door de 'moffen' was onteigend. Hij vermeldde dat het rechtsherstel nog gaande was.[467]

Goederen in Kerkdriel

In tegenstelling tot de Bommelse eigendommen zijn de Kerkdrielse eigendommen van de familie van Dijk wél verkocht tijdens de oorlog. Het ging om een dijkhuis (Pietersdijk 10) dat Benjamin van Dijk in 1930 had aangeschaft, en de bouw- en weilanden die hij en zijn zoon Ies daar in 1932 hadden gekocht. Het huis werd namens de NGV in 1943 voor f 900,- verkocht aan de landbouwer en koopman Theodorus van de Pol uit Kerkdriel. De overlevende erven Van Dijk kregen het pand in het kader van rechtsherstel in 1949 terug. Zij verkochten het dertig jaar later.[468]
In het kader van de gedwongen onteigening van landbouwgronden in 1941 en 1942 werden een boomgaard, bestaande uit twee percelen dijkhelling, en een perceel bouwland in het blok Bovenste

[461] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 970 nr. 71, 28 januari en 11 februari 1953.
[462] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 113, en gegevens op de kadastrale legger.
[463] Hypotheekregister 4 reeks 's-Hertogenbosch, deel 2084 nr. 117, 8 oktober 1932.
[464] Hypotheekregister 4 reeks 's-Hertogenbosch, deel 2259 nr. 158, 18 maart 1940.
[465] Hypotheekregister 4 reeks 's-Hertogenbosch, deel 2574 nr. 86, 12 februari 1953.
[466] Hypotheekregister 4 reeks 's-Hertogenbosch, deel 2706 nr. 116, 30 juni 1956.
[467] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 12.
[468] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 880 nr. 68, 3 september 1943.

Kievitsham te Hoenzadriel, in 1942 door Isidor van Dijk zelf verkocht. De koper was Bernhardus Waltherus Peffer, landbouwer uit Hoenzadriel, die f 1700,- betaalde. Het ging om: sectie F 579 dijkhelling, groot 5 aren 70 c.a., sectie F 703, dijkhelling, 1 are 20 c.a., en sectie F 704, bouwland, groot 30 aren 80 c.a.[469]
Van Dijk had de boomgaard met dijkhelling eigenlijk voor hetzelfde bedrag willen verkopen aan dezelfde Van de Pol die zijn dijkhuis in 1943 zou aankopen, maar daar waren de rijkstuinbouwconsulent, en met hem het Pachtbureau Gelderland, het niet mee eens. Het moest de heer Peffer worden, want die had ervaring met fruitteelt. Van de Pol zou daar als groenteteler, kleinhandelaar en transportondernemer te weinig verstand van hebben.[470] Of dezelfde Van de Pol ook met (op voorhand gegeven) instemming van Van Dijk het dijkhuis in Kerkdriel kocht, is onbekend. Gezien het feit dat hij in 1942 meehielp om de Bommelse winkelinventaris van Van Dijk in veiligheid te brengen, is dat zeker niet onwaarschijnlijk.

In 1946 bracht Ies van Dijk een nogal ernstige beschuldiging tegen Pfeffer/Peffer in, zo blijkt uit een stuk in het archief van zijn zoon Bob. Hij zou zich in het bezit hebben gesteld van een boomgaard, wetend dat die Joods eigendom was, 'de afspraken daaraan voorafgaande verkrachtende', en had later bij afpersingen van grond en dijklasten in het bijzijn van getuigen gedreigd met de Kommandantur en de Duitse Wehrmacht', aldus Van Dijk.[471] De zaak is nog voor het Tribunaal in Tiel geweest, zie een bericht in 'De Bommelerwaard' van 3 september 1946. Het Tribunaal rehabiliteerde Peffer echter, aldus dezelfde krant, 2 september 1947.[472]
Wel moest Peffer de percelen in het kader van rechtsherstel na de oorlog teruggeven. Omdat de inkomsten uit het land overeenkwamen met de prijs die Peffer ervoor had betaald in 1942, werden de bedragen in 1947 tegen elkaar weggestreept. De partijen waren zodoende zonder een tijdrovende en kostbare rechtsherstelprocedure financieel van elkaar ontslagen.[473] De gronden werden door Isidor van Dijk in 1948 verkocht aan Gijsbertus vanden Anker, visser te Kerkdriel.
Het dijkhuis in Kerkdriel dat Van de Pol in de oorlog had verkregen, is op 30 maart 1949 volgens een akte opgesteld door notaris Oltmans, in het kader van rechtsherstel teruggegeven aan de overlevende erven Van Dijk.[474]

Financieel in moeilijk vaarwater

Benjamin van Dijk en zijn zoon Isidoor traden decennia lang op als geldschieter van tal van familieleden en mensen in hun omgeving. Isidoor van Dijk leende zowel privé als op naam van de zaak geld uit, meestal tegen 5 % rente. Hij had onder andere in 1934 een hypotheek open staan van f 3200,- aan Jasper Bambacht Willemsz, landbouwer, Cornelis Willem Bambacht Willemsz, landbouwer en Cornelia Bambacht zonder beroep, allen te Hellouw. Deze Jasper en Cornelis Willem waren pachters van B.S. van Straten te Hellouw aan wie deze in 1941 gedwongen land heeft verkocht.[475]
Toen de Joodse tegoeden in 1941 door de Duitsers werden genaast, werden veel crediteuren de dupe. Zo ook in het geval van Van Dijk. De Duitse bezetter eiste dat hypotheekhouders hun schulden in één keer aflosten aan de ANBO. Zo'n procedure liep via het plaatselijke notariskantoor. Zij die niet konden aflossen moesten voor het openstaande bedrag elders een hypotheek afsluiten. De uitstaande schulden en hypotheken maakten de rechtsherstelprocedure na de oorlog een taaie

[469] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 869 nr. 40, 14 maart 1942.
[470] NA, Directie Landbouw, grond- en pachtzaken, 116.
[471] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 49.
[472] RAR, krantencollectie.
[473] Hypotheekregister 4 reeks Tiel deel 900 nr. 34, 24 maart 1947.
[474] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 16.
[475] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 2.

aangelegenheid. Voor Van Dijk, en in mindere mate zijn zusters, betekende dit dat ze veel inkomsten misliepen. Naar zijn zeggen was hij daarvoor nooit volledig gecompenseerd.
Ook had Ies van Dijk in 1948 een conflict met de weduwe Van der Laak van Hotel Gottschalk over bepaalde financiële afdrachten. Zij had belasting moeten betalen, waar Van Dijk kennelijk een deel van kreeg. Een en ander hing samen met de lening van f 4000,- die Van Dijk op 31 mei 1941 aan haar man, Harrie van der Laak, had verstrekt, een paar maanden vóórdat Joden hun tegoeden en kostbaarheden moesten afstaan. Na afloop van de onderduikperiode moest Van Dijk een hoge dagvergoeding voor drie personen betalen voor de onderduik in het tijdvak tussen augustus 1942 en juli 1944. Daarvoor stond hij in 1948 bij mevrouw voor f 4740,- in het krijt. De aflossing van deze schuld werd bij de belastinginspecteur te Zaltbommel opgegeven. Wat hier precies achter heeft gezeten, is onduidelijk. Duidelijk is wel dat Ies van Dijk en mevrouw Van der Laak na de bevrijding bepaald geen vrienden van elkaar waren.[476]

Een al even ingewikkelde procedure was in gang gezet over de panden die tijdens de oorlog verhuurd waren. In het Archief Van Dijk zitten stukken over de moeilijkheden die Ies van Dijk na de oorlog had om de huren van zijn panden in de Kerkstraat met terugwerkende kracht te innen en de straatbelasting te verrekenen. Dat gold ook voor de huren die de huurders Preuijt en Looks tot 1942 aan de beheerder hadden betaald, dat wil zeggen aan notaris Oltmans. Daarna kwamen de huren ten goede aan de ANBO. Na de oorlog moesten deze worden vergoed aan Van Dijk.
De huren van het huis in Kerkdriel, waar Van der Pol de huurder van was, gaven hetzelfde beeld.
Ies van Dijk kwam zodoende in de eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog volgens hem maar met moeite aan de contanten die hij nodig had om zijn bedrijf te kunnen uitoefenen en zijn onroerend goed te exploiteren. Van Dijk liet misschien om die reden na de oorlog steken vallen met de verhuur van de panden in de Kerkstraat, getuige klachten van huurders over achterstallig onderhoud. Van Dijk kwam met argumenten die deze klachten moesten ontkrachten, maar wist daarvoor geen bewijzen aan te dragen. Een van de huurders schreef dat Van Dijk veel beloofde, maar niets repareerde.[477]
Jarenlang is Van Dijk, zo blijkt uit het archief van Bob van Dijk, aanhoudend bezig geweest met het bewerken van allerlei overheidsinstanties om recht gedaan te worden. Daarbij werd hij bijgestaan door mr. Obreen en notaris Oltmans, die uiteraard niet gratis werkten. Van Dijks queeste moet obsessieve proporties hebben aangenomen.

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaarten met aanvullende gegevens

Gasthuisstraat 14, woonhuis (in potlood: friteszaak)

1. Isodor van Dijk, in: niet ingevuld, uit: 21 dec. 1942, van: niet ingev., naar: VOW.
2. Gradus J. van der Heijden, in: 24 nov. 1942, uit: 4 jan. 1946, van: Oenselsestraat 35, naar: idem.
3. Jan G. van der Werken, in: 10 dec. 1942, uit: 22 okt. 1945, ……
4. Willem G.A. van Maren, in: 1 jan. 1946, uit: ……
... veel verloop, bakker Vd Schoot staat er niet bij.

Personalia
Mogelijk komt een familielid van Van der Heijden op de lijst NSB'ers uit de Collectie De Vries voor: andere voorletter (namelijk H.).
W.G.A. van Maren staat zeker op deze lijst.

[476] Zie RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 22, 32, 47.
[477] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 14, 19.

Huwelijken: op 29 oktober 1940 trouwde Gradus Johannes van der Heijden, landbouwer te Zaltbommel, met Wimke Quick, dochter van de landbouwer Roelof Quick in de Ketelsteeg, NSB'er, opzichter over de landerijen in Zaltbommel.[478]

J.G. van de(r) Werken moet de (assistent) gemeente opzichter J. van de Werken zijn, die in 1945 in het huis op Oude Stationsweg 54b trok, de woning van de beruchte vermoorde marechaussee Douwe van Dijk. Zie de correspondentie met dhr. Van Horssen, die daardoor dit huurpand, waar hij door Boll en de Marechaussee uit was gezet, niet kon betrekken.[479] Van de Werken is ook een wat twijfelachtige figuur daardoor. Hij heeft na de oorlog getuigd in het proces tegen Boll.[480]
Bob van Dijk heeft het in zijn herinneringsalbum met verhalen over de onderduik in en de vlucht uit Hotel Gottschalk over een van de NSB'ers in zijn vaders huis, die juist zijn hondje uitliet toen Alex Hes en hij dokter Hellinga aanriepen, hier schuin tegenover. Het is niet duidelijk wie dat geweest zijn.[481]

Bewonenden, kostgangers e.d. op dit adres, inwonenden
1. Kornelia H. Leenders, dienstbode, in 15 juni 1939, uit: 3 jan. 1942, van: Driel, naar: idem.

Kerkstraat 1, (tekst weggekrabd), woonhuis
1 wed. Klaas Preuijt, in: niet ingevuld, uit: ...

Kerkstraat 3, woonhuis
1. Eduard Loocks, in: 28 feb. 1940, uit: 8 jan. 1946, van: Beverwijk, overleden.

Eduard Looks is opgepakt net na de bevrijding, met volgens een bron f 60.000,- aan contanten bij zich.[482] Hij is in gevangenschap overleden. Looks was geen evacué uit het westen van het land, maar woonde al voor het uitbreken van de oorlog op Kerkstraat 3. Er zijn geen aanwijzingen dat hij een NSB'er geweest is.
De in Geervliet geboren Klaas Preuijt, die in de oorlog in Kerkstraat 1 woonde, overleed in 1947, 78 jaar oud. Nergens blijkt uit dat hij een NSB'er was. Op zijn leeftijd zal hij in elk geval geen actieve NSB'er zijn geweest.

[478] RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, huwelijken Zaltbommel. CABR, 66941 I en II, dossiers Boll, RAR, 3277, Collectie De Vries, 231, namenlijsten NSB'ers: R. Quick, Ketelsteeg 6. Deze was blokleider. Verder W. Quick/vd Heijden, Gasthuisstraat 6: dat was in oktober 1942 het adres van W. Grootveld, blokleider van blok III. Zie RAR, krantencollectie, 'De Bommelerwaard' van 9 oktober 1942, over de organisatie van de Winterhulp in de stad. Ze zijn verhuisd vanuit de Oenselsestraat?
[479] RAR, 3277, Collectie de Vries, 135.
[480] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll.
[481] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 112.
[482] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 14, verslag van notaris Oltmans.

14

Het echtpaar Sam Koppens en Bets van Dijk-Koppens.
Joods Museum

Kerkstraat 47

Een zuster van Isidor van Dijk van Gasthuisstraat 14, Elisabeth, oftewel Bets, van Dijk, trouwde met Samuel ('Sam') Koppens. Afkomstig uit Sint-Oedenrode was hij als vertegenwoordiger werkzaam in de vleessector, het laatst voor een fabriek die snijmachines voor vleeswaren maakte.[483] Koppens belandde na enige verhuizingen met vrouw en dochter in Zaltbommel, de stad waar zijn vrouw volwassen was geworden. Het echtpaar vestigde zich in de Kerkstraat, dezelfde straat waarin de familie Van Dijk enkele panden in eigendom had (Kerkstraat 1 en 3).[484]
Koppens was van 1920 tot 21 maart 1922 eigenaar van Kerkstraat 35 (sectie A 2746). In dat jaar ruilde hij van huis met de 'vuurwerker' (smid) Johannes Meyer. De handelsreiziger Koppens trok in het veel kleinere huis van Meyer, Kerkstraat 47 (sectie A 2143) op de noordhoek van de Kerkstraat en de Oenselsestraat. Dat pand had een geschatte waarde van f 2850,-. Kerkstraat 35, waarin Meyer ging wonen, was f 5325,- waard. Het verschil in waarde, namelijk f 2500,-, moest Meyer bijbetalen aan Koppens.[485]

[483] Aldus Alex Hes, in: RAR 3497, Collectie kleine aanwinsten Bommelerwaard, 2525.
[484] Vos (2017), 45.
[485] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 694 nr. 83, 21 maart 1922.

Schulden

Deze transactie zal Koppens meer lucht hebben gegeven, maar toch zat hij financieel gezien niet op rozen. Uit de latere afwikkeling van zijn boedel blijkt dat hij op zijn huis een hoge hypotheek had afgesloten ten behoeve van Wilhelmina Beatrix Meuser Bourgognion te Nijmegen. Zij was de dochter van de sigarenmaker Julius Wilhelm Meuser uit Kerkdriel, Bourgognion was de achternaam van zijn vrouw Wilhelmina, met koninklijke toestemming in 1903 toegevoegd aan zijn eigen naam. Kennelijk zat Wilhelmina er redelijk warmpjes bij. Ze had samen met haar zuster Johanna Wilhelmina Meuser Bourgognion, wonend op hetzelfde adres in Nijmegen, nog een andere Bommelse Jood een hypotheek op zijn pand verstrekt, namelijk slager Louis Joosten uit de Boschstraat. In beide gevallen is niet bekend wanneer deze hypotheken zijn afgesloten.[486]
Koppens had ook een schuld uitstaan bij zijn schoonfamilie, de firma B. van Dijk & Co. in de Gasthuisstraat.[487] Kort na de Duitse inval in Nederland leende hij op 12 mei 1940 f 3000,- van zijn zwager Ies van Dijk, waarschijnlijk in verband met grote uitgaven die hij verwachtte.[488]

Vertrek

De dertiende mei 1940 namelijk reisde het echtpaar Koppens-van Dijk samen met hun dochter Meta en het eveneens Joodse echtpaar Elburg naar IJmuiden. Arie Elburg was voorganger van de Joodse gemeente Zaltbommel, Samuel Koppens voorzitter. Allen wisten aan boord van een vissersschip Engeland te bereiken en voeren vandaar naar Nederlands-Indië. Daar werden de families na een paar jaar door de Japanners in kampen gevangen gezet. Zowel Samuel Koppens als Arie Elburg overleefde die beproeving niet.

Een paar maanden na het vertrek van het gezin Koppens verzocht notaris Oltmans via een krantenadvertentie mensen die iets te vorderen hadden op, of schuldig waren aan, S. Koppens, handelsreiziger zonder bekende woon- of verblijfplaats, zich bij hem te melden.[489] Oltmans was de beheerder van de goederen van de afwezige Koppens. Een maand later bood dezelfde notaris het woonhuis in de Kerkstraat, 'eigendom van den heer S. Koppens', te huur aan. Het pand is de hele oorlogsperiode verhuurd door Oltmans en bleef kennelijk buiten het bereik van de Duitse roofinstanties. De verstrekster van de hypotheek op het pand heeft zich blijkbaar niet laten gelden, of het zou moeten zijn dat Oltmans ten behoeve van haar het beheer van het pand heeft verzorgd, maar dat blijkt nergens uit. Het kwam erop neer dat een van de huurders van het huis hier van september 1941 tot oktober 1960 woonachtig was. Haar voorganger had hier gewoond van september 1940 tot augustus 1941.
Boll heeft blijkbaar zijn oog op het pand laten vallen, zo blijkt uit zijn correspondentie met de ANBO. Hij informeerde daar begin 1943 of het pand Kerkstraat 47 vrij was. Namens de ANBO werd op 15 februari 1943 geantwoord dat het huis niet bij deze instantie in beheer was. Men kon niets voor Boll doen.[490]
In het geval van Kerkstraat 47 hoefde na de oorlog geen rechtsherstel plaats te vinden. Het huis was niet onteigend en was nog steeds in beheer bij notaris Oltmans. Het is, voor zover bekend is geworden, niet verhuurd aan NSB'ers of collaborateurs en het is niet leeggeroofd. Kerkstraat 47 is om kort te gaan buiten schot gebleven tijdens de Tweede Wereldoorlog.

---

[486] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 895 nr. 50, 14 september 1946.
[487] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 2.
[488] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 22.
[489] RAR, krantencollectie, advertentie in 'Zaltbommelse Courant', 24 augustus 1940.
[490] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll.

Verkoop en rechtsherstel na de oorlog

Na het overlijden van Sam Koppens in een Japans gevangenenkamp, waren zijn weduwe en dochter de rechtmatige eigenaren van het pand geworden.
Op 14 september 1946 verschenen voor een notaris te Haastrecht: Elisabeth (Bets) van Dijk, weduwe van Samuel Koppens, Krugerlaan 87 te Gouda, en mej. Meta Koppens, zelfde adres. Zij kwamen een scheiding overeen van het door wijlen Samuel Koppens nagelaten pand Kerkstraat 47 te Zaltbommel. Dat had ten tijde van het overlijden van Koppens een waarde van f 3000,-, maar was tevens belast met een hypotheek van f 2600,- t.b.v. mej. W.B. Meuser Bourgognion te Nijmegen. Het onroerend goed werd toegedeeld aan Elisabeth van Dijk, die ook de hypotheekschuld voor haar rekening nam. Aan haar dochter keerde ze haar aandeel in contanten uit.[491]
De schulden die Sam Koppens bij zijn zwager had, zullen vermoedelijk onderhands zijn vereffend. Tenslotte had Bets van Dijk als erfgename van Benjamin van Dijk, de vader van haar en Ies van Dijk, nog recht op een deel van de gemeenschappelijke goederen die Benjamin van Dijk aan zijn vrouw en kinderen had nagelaten. Die nalatenschap was voor de oorlog niet (helemaal) verdeeld kennelijk. De geldzaken van Elisabeth Koppens-van Dijk werden na de oorlog mede behartigd door mr. H. Obreen, die zich bemoeide met de familiezaak, of wat daarvan over was.[492]
Hoe notaris Oltmans zaken als gemeentelijke belastingen en andere verplichtingen aan officiële instanties die op het pand rustten heeft afgehandeld, is niet duidelijk, omdat hier geen administratie van bewaard is.

Meta Koppens wordt in de akte van de Haastrechtse notaris dan wel 'mejuffrouw' genoemd, maar dat was zij niet. Ze was in januari 1942 in Bandoeng getrouwd met Louis de Vries. Vier jaar later dacht ze er volgens haar neef Bob van Dijk over van hem te scheiden en een verbintenis aan te gaan met een zekere Peter, op wie zij smoorverliefd was geworden. Bob van Dijk ontmoette zijn tante en nicht in februari 1946 in Singapore, waar hij als militair verbleef, zo staat in het album dat hij naderhand samenstelde. Moeder en dochter wachtten op repatriëring. Even verderop in het album vermeldde Bob van Dijk dat Meta inderdaad met Peter is getrouwd. Vanwege de privacybeperkingen konden geen verdere gegevens over deze personen worden achterhaald.[493]
Het pand Kerkstraat 47 werd pas in 1959 verkocht aan Wouter Antonius Sabel, vertegenwoordiger.[494]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart

Kerkstraat 47, woonhuis
1. S. Koppens, in: niet ingevuld, uit: 12 maart 1941, van: niet ingev., naar: VOW.
Privacy gevoelige gegevens: de namen van twee bewoners.
Verder:
4. Pieter Rozenboom, in: 31 dec. 1942, uit: 26 juli 1945, van 's Gravenzande, naar: idem.

(In de kranten en registers is over deze personen niets te vinden.)

[491] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 895 nr. 50, 14 september 1946.
[492] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 14
[493] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 112.
[494] Gegevens op de kadastrale legger.

15

De drie dames Hijmans, Hanna, Eva en Rozetta, met hun neefje Freddy Groenewoudt bij de aanlegplaats van de Bommelse veerpont. Hanna Hijmans overleed in februari 1941, Freddy overleefde de oorlog.
Joods Museum

Ruiterstraat 13 en 15/17

In het pand Ruiterstraat 15/17, oorspronkelijk bestaande uit twee kleine huisjes, was al sinds de jaren dertig van de 19de eeuw tot de jaren twintig van de 20ste eeuw een slager Hijmans actief. Het huis Ruiterstraat 15/17 dateert uit 1868, toen het ingrijpend is verbouwd door de broers Levie Hijmans en Andries Hijmans. In 1871 kochten ze het buurpand, Ruiterstraat 13, dat niet bij nr. 15/17 is getrokken, maar wel in de familie bleef. Andries Hijmans en zijn vrouw Lea van Driel kregen een groot aantal kinderen, van wie er vier in de Ruiterstraat bleven wonen: zoon Samson, slager, en zijn zusters Johanna, Rozetta en Eva Hijmans.
Op 15 maart 1925 verkochten de vier kinderen van slager Andries Hijmans de beide huizen in de Ruiterstraat aan de volgende generatie, bestaande uit de drie kinderen van hun zuster Klaartje Hijmans, vrouw van Hartog Andries Groenewoudt. Dat waren: Lea Groenewoudt, vrouw van Levie Mozes de Wijze, slager te Boxmeer, Andree Groenewoudt, slager te Eindhoven, en Sara Groenewoudt, echtgenote van Hugo Hes, koopman te Zaltbommel. De koopprijs was f 2800,-, terwijl het verkochte onroerend goed was geschat op f 7000,-. Daarvoor in ruil hadden de verkopers, voor wie de jaren inmiddels begonnen te tellen, het levenslange vruchtgebruik en een wekelijkse uitkering van f 7,50, te betalen door de kopers. Wanneer een van de vruchtgebruikers zou komen te overlijden zou dat bedrag worden verlaagd naar f 5,-, en wanneer twee van de verkopers waren overleden hoefden de kopers niets meer te betalen. De vruchtgebruikers/verkopers mochten de verkochte goederen verhuren tijdens de periode van vruchtgebruik.[495] Samson was de eerste die overleed, in februari 1928, 63 jaar oud.[496]

[495] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 723, nr. 44, 15 maart 1925.
[496] RAR, 3150, Burgerlijke Stand.

In het archief van Hans Keser zitten een paar getuigenissen over de deftige bovenwoning van de dames Hijmans (veel rood pluche en zilver), die door nabije én verre familie 'de tantes' werden genoemd. Aardige, vriendelijke dames, maar op leeftijd, zodat kinderen zich hier snel verveelden. De bovenwoning was toegankelijk via een trap aan het einde van een donker steegje.[497]

Verhuurd in de oorlog

De panden Ruiterstraat 13 en 15/17 werden in 1941 onder beheer van de NGV geplaatst. Ze zijn tijdens en na de oorlog niet verkocht, maar werden verhuurd, zoals ook al voor de oorlog deels het geval was. Boekbinder Van Hees gebruikte de voormalige slagerij op de begane grond van nr. 15/17 sinds 1924 als werkplaats van zijn boekbinderij, met daarachter zijn woning. De bovenverdieping van nr. 15/17, waar in de eerste oorlogsjaren nog de gezusters Hijmans woonden, werd in de oorlog bewoond door een NSB'er.
Dat was de uit Aalst afkomstige schipperszoon Cornelis van der Mooren. Zijn grootvader, een echte socialist, had daar een winkeltje in manufacturen. Deze winkel nam de kleinzoon over, maar vanwege zijn activiteiten als NSB'er (hij was lid sinds 1935) werd hij volgens hem geboycot. Er zat in 1940 niets anders op dan het zaakje te verkopen en voor de Duitsers te gaan werken. Van der Mooren werd 'wachtman' op het Duitse oorlogsvliegveld Venlo, maar dat beviel hem niet. Hij voelde zich geen militair.[498]
Net als veel andere NSB'ers werd Van der Mooren door de NSB-burgemeester Boll aan een baan bij de gemeente Zaltbommel geholpen. Volgens een briefje van Boll aan Van der Mooren, Maasdijk B 67 te Aalst, kon hij op 7 september 1942 kameraad Den Haak opvolgen als ambtenaar bij de Distributiedienst in Zaltbommel. Boll wist ook een oplossing voor zijn huisvesting: 'Daar ik hier eventueel een geschikte woning vrij kan maken (ongeveer f 4,- huur) gelieve U mij per ommegaande te berichten of U de betrekking kunt aanvaarden en of U de woning kunt overnemen.'
De woning kwam, naar Boll meende, per 1 oktober vrij en de huur moest dan ook ingaan. Hij waarschuwde Van der Mooren dat er wel dertig liefhebbers voor het huis waren, hij moest snel beslissen.
Dit verhaal zou betekenen dat de bovenwoning van de twee overgebleven dames Hijmans aan een NSB'er is verhuurd, nog vóórdat ze op de 18de november 1942 werden weggevoerd door de Duitsers. Van der Mooren, die behalve NSB'er sinds het voorjaar van 1942 ook WA-man was, heeft hier samen met zijn gezinnetje tot 5 september 1944 (Dolle Dinsdag) gewoond.

Beheer over de NSB-huurder na de oorlog

Van de Mooren werd direct na de bevrijding gearresteerd en in Kamp Vuren gevangen gezet. Het Tribunaal te Tiel veroordeelde hem tot drie jaar internering, waarvan het laatste jaar in een 'werkinrichting'. Hij zat tot 24 oktober 1947 zijn straf uit, op het laatst in het werkkamp Beenderribben bij Steenwijk, Overijssel.[499]
Op 3 oktober 1945 werd Taeke van der Meer, voormalig hoofd van de Distributiekring Zaltbommel, geen NSB'er, aangesteld tot beheerder over het vermogen van Van der Mooren. Van der Mooren en zijn gezin waren volgens Van der Meer op Dolle Dinsdag samen met andere NSB'ers Zaltbommel ontvlucht, waarbij huis en inventaris werden achtergelaten. Die inventaris ging mogelijk gedeeltelijk terug op de gezusters Hijmans, gezien het feit dat Van der Mooren kort voor hun deportatie huurder werd. Even voor de bevrijding kwam hij alleen terug in Zaltbommel, waar zijn woning bezet bleek te

[497] RAR, 3311, Archief Hans Keser, 4.
[498] NA, 2.09.09, CABR, 95893, 8664. RAR, Archief Hans Keser, 4, en gegevens bevolkingsregister.
[499] RAR, krantencollectie: 'De Bommelerwaard' van 16 april 1946 en 'Nieuwe Tielsche Courant' van 1 mei 1946. NA, NBI, 2.09.16.02, 4064, dossier Van der Mooren.

zijn door evacués. Het huisraad was grotendeels verdwenen en pogingen om het te achterhalen leverden niets op.[500]

Beheer van de boedel van de voormalige Joodse bewoonsters

Door het NBI werd tot bewindvoerder van de toen nog als 'afwezigen' betitelde gezusters Hijmans een aangetrouwd nichtje benoemd, Judith Groenewoudt-Swaab uit Eindhoven. Zij was de weduwe van de op 11 maart 1941 overleden slager Andree (Andries Hartog) Groenewoudt, een zoon van Klaartje Hijmans, die weer een zuster was van de dames uit de Ruiterstraat.
Opvallend is dat mevr. Groenewoudt-Swaab ervan uitging dat de gezusters hun panden in de Ruiterstraat in eigendom hadden, terwijl in werkelijkheid wijlen haar man samen met zijn zusters Lea en Sara Groenewoudt ieder voor een derde eigenaren waren. Sara Groenewoudt was de vrouw van Hugo Hes uit Zaltbommel, Lea Groenewoudt was getrouwd met de slager, later veehandelaar, Levie Mozes de Wijze uit Boxmeer. Dat maakte nogal wat uit voor de zogenaamde vermogensopstelling van de dames Hijmans.
Notaris Offermans, die wel wist hoe de zaken in elkaar staken, heeft dit op 7 mei 1952 gecorrigeerd, waarna het definitieve vermogensoverzicht is aangepast. De zusters waren niet rijk. Hun vermogen bedroeg in 1952 iets meer dan 5000 gulden. Er wordt melding gemaakt van een vordering van een paar honderd gulden op de Liro roofbank, meer niet
Mevr. Groenewoudt had in haar overzichten de uitgaven aan waterleiding, belasting en de provisie van de huurinner verdisconteerd. Dit ging echter over de periode na de oorlog. Hoe het zat met de afdracht van gemeentelijke belastingen en de kosten van de waterleiding etc. tijdens de oorlog is niet duidelijk. De gezusters moesten deze lasten krachtens het koopcontract uit 1925 zelf betalen, ze kwamen niet voor rekening van de drie eigenaren van hun huizen. Het ligt voor de hand dat de lasten tijdens de oorlog zijn betaald door de huurders of via de Duitse beheerder van de in beslag genomen huizen van de gedeporteerde gezusters. Daar kwamen de huren binnen die de bewoners voor hun huizen betaalden.
Het bewind van Judith Groenewoudt-Swaab is opgeheven nadat de gegevens van de officiële overlijdensverklaring van Eva en Roosje Hijmans waren verwerkt, op 5 juni 1952.[501]

Verkoop

In februari 1953 hebben de nabestaanden van de kopers uit 1925 de panden Ruiterstraat 13 en 15/17 laten veilen. Ruiterstraat 15/17 werd gekocht door de boekbinder Gijsbert van Hees, de huurder van de benedenverdieping van Ruiterstraat 15/17, voor f 4010,-. De expediteur Marcelis van Gameren, huurder van de bovenwoning Ruiterstraat 15, kocht nr. 13 voor f 2130,-.
De familie werd in deze akte trouwens vertegenwoordigd door de notarisklerk van Offermans, H.H. van Gameren. Hij was een broer van Marcelis van Gameren.[502]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaarten

Ruiterstraat 13, woonhuis
1. S. de Zoete, in: niet ingevuld, uit: 10 okt. 1940, van: niet ingev., naar: H. Geeststraat 7.
2. M. Didden, in: 10 okt. 1940, uit: 15 jan. 1941, van: Waalkade 4, naar: Boschstraat 74.

[500] NA, NBI, 2.09.16.02, 4064 en 2.09.16.10, 129018, dossiers Van der Mooren.
[501] NA, NBI, 2.09.16.02, 4862 en 5208 en 2.09.16.06, 68940, dossiers Hijmans Zaltbommel.
[502] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 969 nr. 30, 21 januari en 4 februari 1953. Genealogische gegevens: website Wiewaswie.

3. Oswald D. Wanrooij, in: 15 jan. 1941, uit: *privacy gevoelige gegevens*.

Ruiterstraat 15 komt niet voor in het bevolkingsregister. Wél staat het adres in een lijst uit het archief van de gemeente Zaltbommel, bij de namen en adressen van NSB'ers ten dele uitbetaald door de gemeente Zaltbommel:
37 Klara Anetta van de Pol, Ruiterstraat 15, geb. 26 aug. 1917, niet uitbetaald.
38 Cornelis van der Mooren, Ruiterstraat 15, geb. 6 mei 1915, niet uitbetaald.
(zij waren een echtpaar).[503]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart en persoonskaarten

Ruiterstraat 17, woonhuis
Hier staat Gijsbert van Hees ingeschreven en (*privacy gevoelige informatie*) een aantal andere personen. Geen registratie als NSB'ers.[504]

[503] RAR 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3176.
[504] RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, woningkaarten en persoonskaarten.

16

Levie van Dijk en Josina van Dijk-Hes omstreeks 1930.
Joods Museum

Koningin Wilhelminaweg 44
adres vóór 1946: Stationsweg 40

Van de jaren dertig woning op het adres Stationsweg 40 waren Levie van Dijk en zijn echtgenote Josina ('Sina') Hes eigenaar. Josina was de zuster van Arnold Hes, winkelier op het adres Waterstraat 28. Levie van Dijk was een zoon van Alexander van Dijk, slager te Rossum, later koopman in Tiel, en Emma Lion. Levie van Dijk verdiende als 'reiziger in vleeschwaren' de kost. Kort voor de oorlog werkte hij voor de Joodse firma Zendijk uit Olst.[505] Het echtpaar kwam in 1918 na een kortstondig verblijf in Breda naar Zaltbommel. Levie van Dijk en zijn vrouw zijn een aantal keren binnen deze stad verhuisd. Het stel stond onder andere ingeschreven op het adres van panden van Alexander Hes (Waterstraat 28) en de gezusters Hijmans (Ruiterstraat 15). Maar het verging Levie van Dijk niet slecht, en zo kon hij achtereenvolgende percelen kopen, die hij weer verkocht. Het laatst was dat het perceel Gamerschestraat 14, gekocht in 1927 en in 1931 overgedaan aan notaris Offermans, die hier zijn kantoor vestigde.
Ook had Van Dijk zijn schoonvader Alex Aron Hes in 1924 een hypotheek van f 5000,- verschaft op zijn pand in de Waterstraat, één van de twee hypotheken die daarop drukten. Deze hypotheek was aan het begin van de oorlog al grotendeels afgelost. Er restten nog 500 guldens.[506]

In 1932 kocht Van Dijk een stuk bouwgrond in een uitbreidingswijkje aan de westzijde van de Stationsweg. Op dit perceel liet hij een huis bouwen. Het pand zou in 1936 worden uitgebreid met een bergruimte, kolenhok en kelder, maar dat is niet doorgegaan.[507] Het was in de ogen van

[505] RAR, 3171, Collectie Frankenhuis-Van Scheijen, 127, herinneringen van Alex Hes. Verder een gefilmd interview met Alex Hes, door Tom Metz in 2010.
[506] NA, NBI, 2.09.16.06, 89835, dossier E. Hes-van Leeuwen, Zaltbommel
[507] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 1301, 1404 en 1447.

tijdgenoten Alex Hes en Bob van Dijk een prachtig nieuw huis, 'alles met chroom, dat hoefden ze niet te poetsen', destijds iets bijzonders.[508]
In 2010 herinnerde zijn neef Alex Hes zich dat Levie van Dijk het huis voor f 3400,- door aannemer Metz had laten bouwen. Uit de gemeentelijke bouwvergunning blijkt echter dat architect J. Riebergen de bouwkosten in 1932 begrootte op f 7500,-, terwijl Van Dijk het perceel waar het huis op zou komen had aangeschaft voor ongeveer f 1470,-.[509] Het pand moest op aanwijzing van de stadsarchitect bovendien worden aangepast en zal duurder hebben uitgepakt. Al met al moet Van Dijk minstens f 9000,- aan de bouw van zijn nieuwe huis hebben uitgegeven.
Het echtpaar Van Dijk werd in november 1942 uit Zaltbommel weggevoerd door de Duitsers. Beiden zijn in kampen vermoord.[510]

Het huis aan de Stationsweg

Op 19 februari 1943 informeerde NSB-burgemeester Boll bij de ANBO of hij in aanmerking kon komen voor de koop van Stationsweg 40 te Zaltbommel, vroeger bewoond door Van Dijk, en van Stationsweg 68, vroeger bewoond door Drievoet. Hij wilde graag weten voor welke bedragen deze huizen waren aangeslagen of konden worden gekocht. Op dat moment waren de panden verhuurd door de ANBO. In het geval van Stationsweg 40 zal Boll de huurders bij de ANBO hebben voorgedragen. Enkelen waren namelijk door hem in dienst genomen bij de gemeentelijke organisatie.
Het huis Stationsweg 40 is op 9 augustus 1943 voor een Haagse notaris door Boll gekocht voor f 8000,-. Hij verkocht het pand dezelfde dag voor dezelfde notaris voor dezelfde koopsom van f 8000,- door aan de hem welbekende NSB'er Gijsbert van Santen, 'architect'. Notaris A.C.M.J. Bomers die de akten opstelde was een 'foute notaris', die is veroordeeld voor zijn NSB-praktijken tijdens de oorlog.[511]
Van Santen woonde al in het pand, zo blijkt uit deze notarisakte. Volgens de verklaring van Boll huurde Van Santen al een tijdje van hem, voordat Boll hem voor de keuze stelde: het huis ofwel van hem kopen, ofwel het verlaten.[512] Dat is een opmerkelijke uitlating, omdat Boll volgens de bovenstaande notarisakten waarin de koop en verkoop werden gepasseerd nog geen dag de officiële eigenaar was. Het was de ANBO die het pand aan Van Santen verhuurde, kennelijk zonder dat Van Santen daarvan op de hoogte was.

De NSB'er Van Santen uit Rotterdam

De uit Rotterdam afkomstige Gijsbert van Santen stond bekend als 'conserven techniker', maar noemde zich als hij indruk wilde maken 'architect' (hij had aan de avondtekenschool in Rotterdam een opleiding gevolgd). Van Santen verdiende een tijd de kost met een vruchtenconservenfabriekje in Rotterdam, dat in 1940 failliet ging. Volgens hem ging hij begin 1943 aan de slag voor de Duitse conservenfabrikant Vahrmijer & Krüse in IJmuiden. Dat bedrijf moest hier echter weg vanwege de ontruimingen door de Duitsers die aan de kustverdediging werkten. Van Santen is – alweer naar eigen zeggen - eind 1943 naar Zaltbommel gegaan. Hij had het plan hier vruchtenconserven te produceren. In werkelijkheid is Van Santen in april 1943 al ingeschreven als inwoner van Zaltbommel. Burgemeester Boll had geregeld dat hij van een schuur achter de Boschstraat 101 (= ter hoogte van

[508] RAR, 3497, Collectie kleine aanwinsten Bommelerwaard, 2525, herinneringen A. Hes en B. van Dijk.
[509] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 1301. Hypotheekregister 4, deel 780 nr. 85, 29 feb. 1932.
[510] NA, NBI, 2.09.16.03, 75791, dossier L. van Dijk, Zaltbommel.
[511] Zie de lijst van veroordeelde notarissen op de website van Pointer en Schütz (2016), 281. Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 880, nr. 15 en 16: met de aankoopbedragen van f 8000,-.
[512] NA, 2.09.09, CABR 66941 I, dossier J. Boll.

de Poorterij) zijn fabriekje kon maken. Hij kreeg op 24 april 1943, toestemming voor de verbouwing van de schuur, slechts drie dagen na zijn aanvraag van een vergunning.[513] Het feit dat Van Santen NSB'er was zal hem erg geholpen hebben. Van Santen huurde aanvankelijk, zoals gezegd, Stationsweg 40 van de ANBO, maar kocht het pand al na enkele maanden.
Boll gaf de toedracht van de transactie later als volgt weer: Van Santen wilde gelijk met zijn fabriekspand een woonhuis huren. Hij had gehoord dat Boll een paar panden uit Jodenbezit had gekocht en deze wilde verkopen als geldbelegging. Van de twee panden die Boll aan de Stationsweg had gekocht was één verhuurd aan de belastinginspecteur, de tweede aan de gemeentebode (dat wil zeggen M. den Haak). Voor de laatste werd een kleiner huis gevonden. Boll verkocht aan Van Santen vervolgens Stationsweg 40, door de plaatselijke huizenmakelaar Zuidam (H.M. van Zuidam) getaxeerd op f 10.500,-. De makelaars van de ANBO taxeerden het op f 8000,-. Boll heeft het pand voor f 9000,- aan Van Santen verkocht.[514] Boll zat met dit verhaal bezijden de waarheid, want niet hij was de eigenaar/verhuurder van het pand van Van Dijk, maar de ANBO. Boll verkocht het pand, na een uurtje of daaromtrent nominaal eigenaar te zijn geweest, aan Van Santen, niet voor f 9000,-, maar voor f 8000,-. Dit bedrag staat in beide akten van de NSB-notaris.
Van Santen betaalde, verklaarde hij tijdens een verhoor in 1947, bij de aankoop aan Boll een provisie voor de transactie, ter grootte van f 1000,- bovenop het aankoopbedrag van f 8000,-. Deze provisie is buiten de akte gehouden Verder sloot Van Santen eveneens die zelfde dag voor dezelfde notaris een hypotheek van f 4000,- op het pand af bij de onder nationaalsocialistisch bestuur geplaatste Nederlandse Apothekerskamer in Den Haag, tegen 4 % rente. Het zijn financiële handigheden die door NSB-oorlogskopers vaker werden uitgehaald.[515]

Dubieuze zaken

De verhoudingen tussen burgemeester Boll en het echtpaar Van Santen verslechterden na de aankoop van het huis snel. Van Santen vond dat Boll hem bij de verkoop van Stationsweg 40 bedrogen had door vol te houden dat hij de eigenaar was. Pas bij het passeren van de koopakte voor notaris Bomers kreeg hij in de gaten dat niet Boll, maar de ANBO eigenaar van het pand was, en dat Boll f 8000,- van wat volgens hem het aankoopbedrag van f 9000,- was, aan de ANBO afdroeg. De resterende f 1000,- stak hij in eigen zak. Van Santen moest Boll bovendien f 750,- betalen voor achtergebleven goederen in het bedoelde pand, die naar hij dacht van de vorige Joodse bewoners geweest waren.
Boll wilde die goederen uiteindelijk laten ophalen, maar dat weigerde Van Santen. Het ging onder andere om een elektrisch fornuis, waar mevr. Van Santen geen afstand van wilde doen. Hierop verscheen de politie met enkele gemeentewerklui die de goederen meenamen. Dat leidde tot nog meer spanningen tussen Van Santen en Boll, waarbij Van Santen Boll bij de NSB-partijorganisatie in een ongunstig daglicht plaatste. Hij diende een klacht tegen hem in wegens schandalig winstbejag bij de verkoop van 'Jodenhuizen'. Boll reageerde met de opmerking dat dit rancuneus gedrag van Van Santen was. Die had samen met hem Jodenhuizen aan de man willen brengen. Toen Boll daar niet op inging, tapte hij, aldus Boll, uit een ander vaatje. Als dat inderdaad Van Santens opzet was, zal Boll wel geen enkele aanvechting hebben gehad de lucratieve handel in Jodenhuizen te delen met Van Santen. Het is al vreemd dat hij deze kwestie bij derden aankaartte.
Van Santen werd in 1944 uitgeschreven als lid van de NSB, maar dat hield ook verband met een grote zwarthandelsaffaire in groenten. De partijleiding beschouwde Van Santen al langer als een slappe NSB'er, die nooit iets voor de beweging deed. Van Santen noemde zich vroeger binnenhuisarchitect en leek als conservenfabrikant te zijn gaan rentenieren in Zaltbommel, zo zei men bij de NSB. Het tegendeel was waar, Van Santen en zijn vrouw waren juist erg actief, alleen dan wel in dubieuze

[513] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, bouwvergunningen, 1649.
[514] NA, 2.09.09, CABR 66941 I, dossier J. Boll.
[515] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 910 nr. 29, november 1947.

handel. Dat kon Boll, die als daadkrachtige NSB-burgemeester voor de buitenwereld een campagne voerde tegen zwarte handel en 'zwendel' in de Bommelerwaard, niet goed gebruiken.[516]

De huurder van Stationsweg 40 die moest wijken voor Van Santen

Uit het Archief Bijzondere Rechtspleging blijkt dat Maarten den Haak een tijdlang als huurder in het pand Stationsweg 40 heeft gewoond vóórdat Van Santen hier in trok. Hij gebruikte stukken huisraad uit de boedel van Van Dijk: zes stoelen, twee crapauds, een divan, een tafel, een bijzettafeltje, een bloemtafeltje en een buffet.
Een traploper met roeden, twee stel overgordijnen en vloerbedekking van Van Dijk nam hij met toestemming van Boll mee naar zijn volgende huurwoning, in Nonnenstraat 26, geen pand waar Joden gewoond hadden.
Verder werd een bureau meegenomen waar Den Haak als vendelcommandant van de WA aan werkte. Hij had dit bureau, dat volgens hem uit de inboedel van Van Dijk afkomstig zou zijn, 'te leen'.[517]

Maarten den Haak stond bekend als een fanatieke NSB'er en WA-man, die in Hedel het nodige aanrichtte. Na in dienst te zijn geweest bij de firma Daalderop in Tiel, opende hij in Hedel een kapperszaak in een pand dat hij in 1937 zelf liet bouwen.[518] Tijdens de oorlog liepen zijn klanten weg, toen ze in de gaten kregen dat kritische politieke praatjes vanuit de kappersstoel werden doorgebriefd naar de Duitsgezinde autoriteiten. Een aantal mensen werd vervolgens gearresteerd en afgevoerd. Het resultaat was dat Den Haak op zoek moest naar ander werk, dat hij uiteindelijk via burgemeester Boll in Zaltbommel vond. Na een tijdlang bij de Distributiedienst te hebben gewerkt werd hij gemeentebode, eigenlijk manusje van alles, spioneerde, manipuleerde, paradeerde in zijn uniform en intimideerde de burgerij.
Den Haak was een buitenechtelijk kind van een onbekende vader, die in Oosterland (Zeeland) ter wereld kwam. Hij werd door zijn grootouders opgevoed. Zijn grootmoeder, met wie hij in Zaltbommel een huishouden vormde, werd door hem 'moeder' genoemd. Het voert hier te ver om op zijn wapenfeiten tijdens de oorlog in te gaan. Zijn wangedrag leidde ertoe dat Maarten den Haak na de oorlog is veroordeeld tot een flinke gevangenisstraf, negen jaar, later teruggebracht tot vier jaar, met aftrek van voorarrest. Na het uitzitten van zijn straf is hij bij zijn zuster, in werkelijkheid zijn moeder, in Rotterdam ingetrokken, en werd hij tot metaalarbeider omgeschoold.[519]

Gijsbert van Santen en familie als beleggers in panden

Kort na de aankoop van het huis aan de Stationsweg in augustus 1943 heeft Gijsbert van Santen op 4 oktober 1943 nog een 'Jodenhuis' aangeschaft. Dat was het pand dat de Joodse slager Louis Stranders in Rossum had moeten achterlaten, Koningstraat 9. De 18de oktober daaropvolgend alweer verkocht Gijsbert van Santen het aan zijn in Rotterdam wonende vader Krijn van Santen door. Die gebruikte het huis volgens hemzelf als beleggingsobject.[520]
Tenslotte sloeg het echtpaar Van Santen nog één keer toe met de aankoop van een pand dat voormalig Joods eigendom was. Ditmaal was het de vrouw van Van Santen, Jansje Udo, afkomstig van het bekende geslacht uit Heerewaarden, die in februari 1944 het huis van B.S. van Straten in de

[516] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll en CABR, 95588, 9290, dossier G. van Santen.
[517] NA 2.09.09, CABR, 75357, dossier M. den Haak.
[518] NA, NBI, 2.09.16.06, 84874, dossier M. den Haak, Zaltbommel.
[519] NA, 2.09.09, CABR, 75357. Verder 2.09.42.01, Archief Stichting Toezicht Politieke Delinquenten (STPD), 1328, 23626, dossier Maarten den Haak, naoorlogs. Genealogische gegevens via Wiewaswie.
[520] Hypotheekregister 4 reeks Tiel deel 881 nr. 64, 4 oktober 1943 en deel 881 nr. 92, 18 oktober 1943.

Molenstraat te Hellouw kocht. Daar hoorde een boomgaard bij, die paste in het verhaal over de conservenfabricage. De evacuatie van Zaltbommel in september 1944 heeft die plannen echter doorkruist.[521]
Van Santen kwam in Zaltbommel bekend te staan als de 'jamkoning'. Maar vanwege allerlei regels waaraan hij niet kon voldoen ging hij niet helemaal, of eigenlijk helemaal niet, legaal te werk. Van Santen leverde zonder vergunning en op naam van zijn vrouw, met wie hij buiten gemeenschap van goederen was getrouwd, 'indirect' vruchten- en groenteconserven samen met vis aan de Duitse Wehrmacht. Hij was daar in IJmuiden mee begonnen. Vaten ingezouten groenten werden door hem en zijn zakenpartners verscheept naar Duitsland. Deze dubieuze handel bracht kennelijk veel op. Begin 1944 werd Van Santen betrapt met f 25.000,- aan contanten op zak (25 biljetten van f 1000.-), die hij moest inwisselen voordat de biljetten ongeldig zouden worden. Het heeft in de krant gestaan destijds.[522] Van Santen kwam er voor de rechtbank genadig vanaf, misschien omdat hij toeleverancier van de Wehrmacht was. De biljetten mocht hij houden. Ze zijn na de oorlog ingewisseld door Jansje Udo, op wiens naam ze al die tijd gestaan hadden.
In de woelige dagen van september 1944 zijn Van Santen en zijn vrouw uit Zaltbommel geëvacueerd en uiteindelijk in Duitsland terechtgekomen. Het echtpaar is na de bevrijding gearresteerd in Assen. Van Santen werd op 29 november 1946 veroordeeld tot 1 jaar en 5 maanden, met aftrek van reeds in hechtenis doorgebrachte tijd. Bovendien werd hij verbeurd verklaard van 1000 gulden, maar daar is weinig van terechtgekomen. Hij had geen geld, zo hield hij vol, alles stond op naam van zijn vrouw, die al spoedig zijn ex-vrouw werd.[523]

Verslag van een zitting van het Tribunaal te Tiel in de 'Nieuwe Tielsche Courant' van 27 november 1946
Voorgeleid werd, naast een aantal anderen, Gijsbert van Santen uit Zaltbommel.
Niet lang daarna zou Van Santen worden vrijgelaten.
Krantencollectie RAR

35e ZITTING TRIBUNAAL.
Voorgeleid wordt G. van Santen Zaltbommel.
De dagvaarding vermeldt: lid N.S.B., Econ. front, N.V.D, bezocht vergaderingen, trok voordeelen o.a. als bedrijfsleider in een conservenfabriek te IJmuiden, kocht Joodsch bezit en leverde aan de Weermacht.
Zijn verdediger Mr. de Waard wijst er op, dat hij niet rechtstreeks aan de Weermacht leverde. Het koopen van Joodsch bezit noemt hij een strafbare zaak. Hij kent den man sedert lang en weet, dat hij in vele gevallen veel meer zegt dan in werkelijkheid waar is.
Hij had kwestie met den bedrijfsleider waar hij werkte en sloot zich toen aan bij de N.S.B. Thans is hij alles kwijt, terwijl hij bijna 1½ jaar in voorarrest zit.
Verdediger meent, dat de man nu wel genoeg gestraft is.
Uitspraak over 8 dagen.

Bewind door Obreen na de oorlog

Omdat hij de bui al zag hangen, had Levie van Dijk niet lang voor zijn deportatie de hem bekende jurist mr. H.T. Obreen, toen woonachtig in Zaltbommel, aangesteld als gemachtigde bij zijn afwezigheid. Het was de bedoeling dat Obreen het verlaten huis aan de Stationsweg zou verhuren voor f 500,- per jaar. Het liep anders: het huis werd onmiddellijk ingepikt en verhuurd aan de NSB'ers Maarten den Haak, opgevolgd door Gijsbert van Santen. Daarna, zie boven, heeft Van Santen het via Boll van de ANBO gekocht. Obreen heeft dat niet kunnen verhinderen, en evenmin dat de koper Van Santen een dubieuze hypotheek op het pand vestigde.
Obreen werd na de bevrijding door het NBI benoemd tot bewindvoerder over de inboedel van de afwezige Van Dijk en zijn vrouw, een benoeming die afweek van het normale patroon. Meestal werd een plaatselijke notaris bewindvoerder, of – bij eenvoudiger boedels- een nabestaande. Uit de administratie van Obreen blijkt dat niet de hele inboedel van Van Dijk naar Den Haak is gegaan. Een deel is verdwenen tijdens de evacuatie van Zaltbommel, een ander deel is bewaard gebleven,

[521] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 884 nr. 17 dd 25 februari 1944
[522] Via Delpher: 'De Telegraaf' van 15 maart 1944.
[523] NA, 2.09.09, CABR, 27164, dossier G. van Santen.

vermoedelijk in een opslag. In 1947 heeft Obreen het over meubels uit de inboedel, waaronder hij ook zilveren gebruiksvoorwerpen verstaat die bij verschillende familieleden in gebruik zijn. Arnold Hes, zwager van Levie van Dijk, stelde voor om die meubels door de familieleden aan te laten kopen, zodat de boedel beter afgewikkeld zou kunnen worden.
Van Dijk had voor zijn vertrek goud en andere kostbaarheden 'tussen pruimeboom' verborgen, volgens Obreen (= tussen de wortels van de boom?). Die artikelen zijn na de oorlog tevoorschijn gekomen. De waarde was naar schatting f 2000,-. Ook had hij goud, geld en waardepapieren ondergebracht bij buurtgenoot M. Schoone, leraar wiskunde aan de HBS, de fabrikant W. van Lookeren Campagne en de bank van Fred. Philips.[524] De betrokkenen gaven dat na afloop van de oorlog op bij Obreen.

Obreen kreeg het als bewindvoerder niet gemakkelijk. Hij kwam in botsing met Arnold Hes, die vond dat hij de aangewezen persoon was om het bewind over de boedel van zijn zwager en zuster op zich te nemen. Hij liet ook de huur van het pand van Van Dijk innen, tot grote verrassing van Obreen. Hes had naar zijn zeggen een vordering op Van Dijk van f 4500,-, maar dat wees Obreen af op grond van een balans die Van Dijk hem voor vertrek had gegeven. Aan de andere kant zou Hes tijdens de oorlog schulden aan Van Dijk hebben afgelost toen deze zijn vermogen aan de Lirobank had moeten afstaan en geen inkomsten meer had.
Hoewel Obreen genoeg pogingen had gedaan, werden zijn aanvragen van schadevergoeding wegens huurschade, het verdwijnen van de auto en de vermissing van huisraad van Van Dijk afgewezen. De reden volgens Obreen: 'Let wel, het echtpaar heeft geen kinderen, waren die er wel en zouden zij teruggekeerd zijn, dan zou er wel uitbetaald worden.' Een complicatie was dat aan de ex-NSB'er Van Santen ook een bedrag uitgekeerd zou moeten worden wegens huurschade. Dat gebeurde niet.
Verder was Obreen in 1947 en 1948 in een hardnekkige kwestie verwikkeld met de huurder van het pand sinds 1945, de politieman P. van Wijk. Deze klaagde over de slechte staat van onderhoud en de hoogte van de huur. Voor zo'n kleine woning zonder kelder was f 9,60 per week echt te veel, vond hij.[525] Van Wijk had in 1947 aan de veilinghouder, visafslager en telefonist H.P. van Santen - de man had vele beroepen - f 15,- betaald voor het 'zeil' afkomstig uit het huis aan de Koningin Wilhelminaweg, dat in de opslag van Van Santen was terechtgekomen.[526]

In de administratie van Obreen van de boedel van Van Dijk ontbreken gegevens over betalingen van gemeentelijke belastingen en andere rechten ten laste van de afwezige L. van Dijk gedurende de periode waarin het huis niet verkocht was aan de oorlogskoper. Officieel zouden die moeten worden betaald door de verhuurder, de ANBO namens de NGV, die ze weer gedeeltelijk verhaalde op de huurders.

Naoorlogs rechtsherstel

Op 20 november 1947 heeft ten overstaan van notaris Oltmans te Zaltbommel rechtsherstel plaatsgevonden, waarbij mr. H.T. Obreen optrad namens L. van Dijk, verblijfplaats of woonplaats onbekend. De op dat moment in Fort Vuren gedetineerde Boll en de op de Maarten van Rossemsingel 49 woonachtige Gijsbert van Santen, 'conserven techniker', tevens fruitkweker, moesten alle schulden die ze op onderpand van het huis hadden gemaakt, op zich nemen en vereffenen.

[524] Zie voor deze personen genealogische gegevens en kranten uit deze periode via de krantencollectie van het RAR.
[525] NA, NBI, 2.09.16.03, 75791, dossier L. van Dijk, Zaltbommel.
[526] RAR, 3329, Archief familie Van Santen, 7.

De afwezige Levie van Dijk werd in zijn eigendom hersteld, de koopovereenkomsten uit 1943 ongeldig verklaard. De inkomsten uit het huis van Van Dijk waren sinds 5 mei 1945 al bij zijn zaakwaarnemer terecht gekomen.[527]
Zoals de normale procedure was, trad Obreen vanaf 16 juli 1951 niet meer op als de bewindvoerder van het echtpaar Van Dijk, omdat de overlijdens officieel waren vastgelegd. In 1949 kwam het bericht dat Josina van Dijk-Hes op 27 november 1942 was vergast in Auschwitz, het officiële Rode Kruisbericht dat Levie van Dijk op 4 april 1943 was gestorven in het dwangarbeiderskamp Ludwigsdorf, had anderhalf jaar langer op zich laten wachten.[528]

Men kon nu overgaan tot de overdracht van de nagelaten boedel aan de erfgenamen. Obreen ging in 1951 uit van een zuiver vermogen van ruim f 24.000,-, maar dat was een voorlopig bedrag.[529]
In april 1952 werd in een scheidings- en delingsakte voor notaris Offermans vastgelegd dat het eigendom van het huis aan de Koningin Wilhelminaweg naar een schamel groepje nabestaanden van de overleden Levie van Dijk was gegaan. De familie van zijn vrouw Josina Hes stond buitenspel, want zij had haar man per testament als erfgenaam aangewezen en Levie van Dijk was de langst levende echtgenoot. Van de broers en zusters van Levie van Dijk leefden nog Kaatje (in Tiel) en Abraham (Brooklyn). Verder had een nichtje de oorlog overleefd, Emma Celine van Dijk in Amsterdam. Tenslotte heeft de notaris een aangetrouwd familielid van een andere broer laten opsporen, een zekere Joseph Schloss uit New York.
Aäron Blok, de man van Kaatje van Dijk, compenseerde de andere erven en verkocht het huis in juni 1952 aan de toenmalige huurder, de procuratiehouder Johannes Westendorp, voor f 15.000,-.[530]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart
Stationsweg (oud) Koningin Wilhelminaweg 40 (oud) 44, woonhuis
1. Levie van Dijk, in: niet ingevuld, uit: 21 dec. 1942, van: niet ingev., naar: VOW.
2. Martina wed. Den Haak, in: 11 dec. 1942, uit: 1 mei 1943, van: Hedel, naar: Nonnenstraat 26.
3. Cornelis Molendijk, in: 11 dec. 1942, uit: 30 juni 1943, van: Hedel, naar Rotterdam.
4. Gijsbert van Santen, in: 9 mrt 1943, uit: 23 dec. 1946, van: Rotterdam, naar MvR singel 49.
5. Pieter van Wijk, in: 20 aug. 1945, uit: *privacygevoelige informatie*.

2. Gijsbertje Sprong, k, in: 28 aug. 1945, uit: *privacygevoelige informatie*.

Personalia op basis van genealogische gegevens
Maarten den Haak: gemeentebode te Zaltbommel, NSB'er, afkomstig uit Hedel, in 1910 geboren te Oosterland. Haak was groepsleider bij de NSB, vaandrig van de WA, ongehuwd. Zijn moeder heette Maatje den Haak, vader was een NN. Maatje, die voluit Maatje Johanna heette, was dochter van de kooiker Nicolaas den Haak en is geboren in 1891. Zij trouwde in 1914 in Rotterdam met Simon van der Schee, fabrieksarbeider, 23 jaar oud. De moeder van Maatje Johanna heette Martina de Waal, zij komt ook voor op de woningkaart van Nonnenstraat 26. Volgens beschikbare genealogische gegevens is zij geboren in 1864.[531] Tijdens haar verblijf in Zaltbommel ging Martina de Waal door voor de moeder van Maarten den Haak.

[527] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 910 nr. 29, 20 november 1947.
[528] NA, NBI, 2.09.16.03, 75791, dossier L. van Dijk, Zaltbommel.
[529] NA, NBI, 2.09.16.03, 75791, dossier L. van Dijk.
[530] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 960 nr. 9, 21 april 1952.
[531] Zie de website Wiewaswie.

Cornelis Molendijk staat in het archief van De Vries te boek als gewezen lid van de NSB, kring Neder-Betuwe, groep Zaltbommel, Stationsweg 40 te Zaltbommel.[532] Cornelis Molendijk, arbeider, was op 17 augustus 1938 te Rotterdam getrouwd met een halfzuster van Maarten den Haak, namelijk met Geertje Martina van der Schee (24 jaar oud), een dochter van Maatje Johanna den Haak en Simon van der Schee.[533] Molendijk, sympathiserend lid van de NSB, is in november 1942 door Boll aangesteld als ambtenaar bij de distributie in Zaltbommel. Zijn 'oom' zoals hij hem noemde, Maarten den Haak, heeft hem ongetwijfeld aanbevolen. Molendijk is na de oorlog gearresteerd, maar kwam snel weer vrij.[534]
Het grote gezin Den Haak, kinderen van Nicolaas den Haak, kooiker, en Martina de Waal, kwam uit Oosterland, Zeeland. Kooikers verhuisden veelal van de ene eendenkooi naar de andere, zo ook Nicolaas den Haak. Op die manier is een aantal (klein)kinderen in de jaren dertig van de vorige eeuw in Hedel terecht gekomen, onder wie de buitenechtelijke zoon van Maatje Johanna.[535]

[532] RAR, 3277, Collectie de Vries, 231, lijsten van NSB'ers.
[533] Zie de site Wiewaswie.
[534] NA, 2.09.09, CABR, 110279, 9117/47: Politieke Recherche afd. Rotterdam, dossier C. Molendijk.
[535] Site Wiewaswie en NA, NBI, 2.09.16.06, 84874, dossier M. den Haak, Zaltbommel.

17

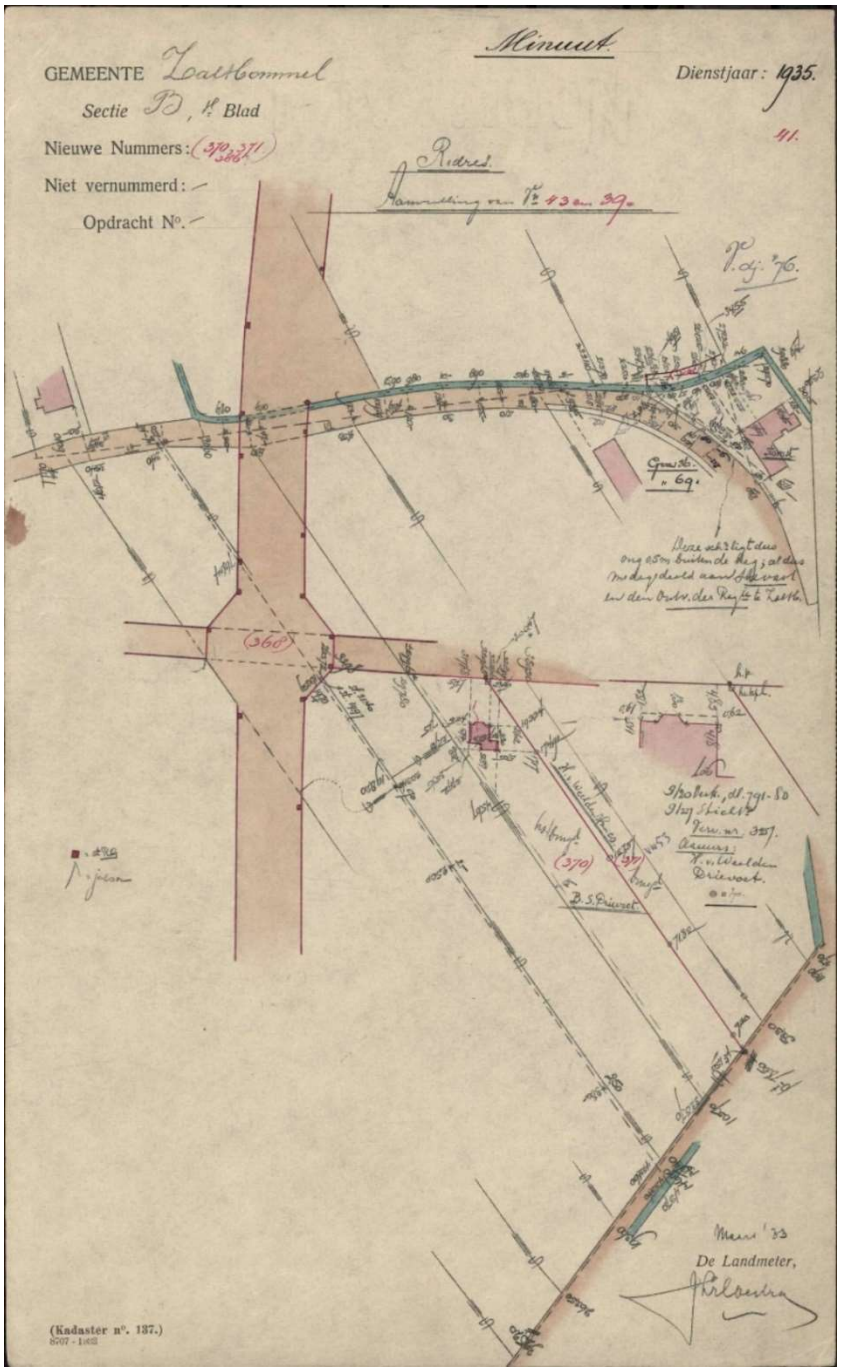

Aan de oostkant van Zaltbommel verscheen in de jaren dertig van de vorige eeuw dichtbij de rijksweg van Utrecht naar Den Bosch een nieuwe woonwijk op een stuk land dat van de fruitkoopman Van Weelden was geweest. Bernard Salomon Drievoet was eigenaar van de door hem in 1934 gebouwde woning met bijbehorende grond en boomgaard, kad. sectie B 370.
Veldwerk van het kadaster, dienstjaar 1935.
Via de Kadasterviewer

Koningin Wilhelminaweg 86
adres vóór 1946: Stationsweg 68

Vanuit Aalst, waar hun vader Louis een slagerij had, kwamen de gebroeders Emanuel Mozes en Bernard Salomon Drievoet in Zaltbommel wonen. B.S. Drievoet kocht in 1934 een stuk grond aan van de erfgenamen van de in Haaften wonende Hendrik van Weelden, die fruitkoopman was geweest. In hetzelfde jaar nog liet hij daarop een huis met schuur bouwen, naar ontwerp van de Bommelse architect J. Riebergen. Bij het huis hoorde een boomgaard. Toen Drievoet het kocht was het hele perceel nog boomgaard en omvatte het kavel 74 en een stukje van kavel 75 van een uitbreidingsgebied van Zaltbommel.[536]
Emanuel Mozes ('Manuel') trok vanuit Aalst bij zijn broer en diens vrouw en dochtertje in en kwam zodoende eveneens aan de Stationsweg te wonen. De broers verdienden als veehandelaar (ook wel: veehouder) de kost.
De gebroeders Drievoet waren eigenaar van nogal wat landbouwgronden in de buurt van Zaltbommel en Aalst, die ze in 1941 moesten aangegeven bij de overheid, waarna de percelen gedwongen werden verkocht.[537] Dat overkwam alle Joodse grondeigenaren destijds. De ontvangen koopsommen zouden door de Duitsers worden geïncasseerd en naar Duitsland weggesluisd

Het huis aan de Stationsweg

B.S. Drievoet werd niet afgevoerd bij de eerste deportatiegolf in 1942, volgens H. Keser omdat hij een zogenaamde 'sperre' had in zijn tijdelijke functie als 'parnas' (voorzitter) van de Joodse gemeente van Zaltbommel. Na een waarschuwing door een goedgezinde politieman dook B.S. Drievoet met zijn vrouw en dochtertje onder bij de familie Van Hemert/Van der Maas in Nieuwaal en overleefde de oorlog.
Zijn broer was minder fortuinlijk: hij was in 1942 vrijwillig naar een dwangarbeiderskamp gegaan, vanwaar hij via Westerbork in Auschwitz terechtkwam. Hij bezweek hier in februari 1943. Bij die zogenaamd vrijwillige reis van Emanuel Mozes Drievoet naar het dwangarbeiderskamp zijn kanttekeningen te plaatsen. Veel Joden waren hiertoe gedwongen, omdat de Duitsers het hen onmogelijk hadden gemaakt in hun levensonderhoud te voorzien.[538]

Oorlogsaankoop van Boll

Zoals de standaardprocedure was, werd het huis van Drievoet aan de Stationsweg door de Duitsers geconfisqueerd. Het is door hen verhuurd, en na enige tijd officieel verkocht. De verkoop vond plaats op 19 april 1944 voor een notaris in 's-Gravenhage door een tussenpersoon-aspirant makelaar. Deze was lasthebber van de welbekende Dirk Hidde de Vries, de topmakelaar van de ANBO, die weer namens de NGV handelde. De koper was de NSB-burgemeester van Zaltbommel, Jan Boll, die er f 9500,- voor diende te betalen. Boll was al veel langer met deze transactie bezig. Hij had daarvoor reeds een aanbetaling gedaan op 3 september 1943, namelijk f 950,-, tenminste volgens de koopakte opgesteld door de NSB-notaris Bomers uit Den Haag, dezelfde malafide notaris die ook de verkoop

[536] RAR 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 1335
[537] NA, 2.11.08.01, Archief van de Directie van de Landbouw, afd. Afdeling Grond- en Pachtzaken, 115.
[538] RAR 3311, Archief Hans Keser, 6: kopie van een Verslag van Chawah (= Ro) Drievoet over de onderduik in Nieuwaal, uit: De Berg en het Lam, een familiekroniek van Sylvain Wijnberg en Chawah Wijnberg-Drievoet, Amsterdam 1992, in eigen beheer uitgegeven door S. Wijnberg. Met een exemplaar van een krantenartikel over deze episode, niet vermeld uit welke krant.

van het pand van Levie van Dijk had vastgelegd. De rest van het aankoopbedrag zou in 1944 zijn voldaan.[539]
Uit de documenten over het rechtsherstel in 1951 blijkt dat Boll op 19 april 1944 tegelijk met de aankoop van Stationsweg 86 een hypotheek van f 5000,- op het perceel had afgesloten bij 'de Landelijke', d.w.z. de Landelijke Hypotheekbank, een in 1943 door de Duitsers opgerichte bank die hypotheken verstrekte op Joods onroerend goed en nauw samenwerkte met de NGV. Vervolgens betaalde hij hier geen rente over, wat zeker niet de bedoeling van de bank zal zijn geweest. Een soortgelijke geschiedenis als met zijn andere oorlogsaankoop in Zaltbommel, Gamerschestraat 21/23, het winkel-woonhuis van Heiman Wolf. Het staat allemaal in de akte die notaris Landweer uit Ammerzoden op 12 april 1951 over het rechtsherstel opgemaakt heeft.[540]

Het pand Stationsweg 68 werd tussen 1943 en mei 1945 verhuurd. De bewoners waren de belastinginspecteur C.D. Fetter en een aantal als weduwe achtergebleven vrouwen, onder wie enkele (aangetrouwde) familieleden van Fetter. Fetter werd in januari 1943 van 's-Gravenhage overgeplaatst naar Zaltbommel, waar hij volgens het Bevolkingsregister in 1945 wegging.[541] Er zijn geen schriftelijke aanwijzingen dat Fetter nazi sympathieën had of bij Boll heeft aangeklopt om aan een geschikt huis te komen. Erg fout kan hij niet geweest zijn, gezien het feit dat eind 1945 met terugwerkende kracht in het Belastinggebouw van Zaltbommel zijn 25-jarig ambtsjubileum werd gevierd, samen met dat van meerdere collega's.[542] Fetter werd met ingang van 16 mei 1946 overgeplaatst naar de Belastinginspectie te Nijmegen.[543]

Situatie na de terugkeer van Drievoet

Bernard Drievoet keerde met vrouw en dochter kort na de bevrijding terug in hun huis. Hij kwam tot de ontdekking dat de opstallen en boomgaard, die hij in 1942 onbezwaard had verlaten, inmiddels door toedoen van Boll waren belast met een flinke hypotheek, aangegroeid met achterstallige rentebetalingen en boeterenten. Wel had Boll nog de premie van de brandverzekering betaald, samen met diverse andere lasten en kosten van onderhoud. Uiteraard kwam de hypotheek voor rekening van de naderhand, zo bleek, failliet gegane Boll, die in 1951 in een zeker niet onaardig pand in Aerdenhout woonde, eigendom van een stel tantes van zijn vrouw.[544]
Drievoet werd volledig in zijn eigendom hersteld, maar moest vrij lang geduld hebben tot dit officieel werd. Dat kwam omdat het Rode Kruis-bericht van het overlijden van Emanuel Drievoet tot eind december 1949 op zich liet wachten. Daarna kon het bewind over diens goederen op 6 januari 1950 worden opgeheven. Emanuel Drievoet had zijn broer tot zijn enige erfgenaam benoemd bij testament van 13 april 1938 voor notaris J.A.P.A. van Dam.
Ook de financiële chaos die Boll had achtergelaten vertraagde het rechtsherstel. Pas in 1951 was deze kwestie afgehandeld.[545]

In de opgave van het vermogen van Drievoet die notaris Offermans in 1947 opstelde, staan diverse posten met betrekking tot zijn onroerend goed in oorlogstijd. Zo moesten bij rechtsherstel verrekend worden: de rioolbelasting 1944 en 1945: f 11,11, straatbelasting 1944: f 4,95, en idem over 1945 en 1946, ook f 4,95.

---

[539] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 885 nr. 76 reeks Tiel, 19 april 1944.
[540] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 950 nr. 58 reeks Tiel, 12 april 1951.
[541] Via Delpher: 'Nederlandsche Staatscourant', 12 januari 1943. Verder gegevens uit het bevolkingsregister.
[542] RAR, krantencollectie, 'De Bommelerwaard', 7 september 1945.
[543] Via Delpher: 'Nederlandsche Staatscourant', 5 april 1946.
[544] Conclusie op basis van onderzoek in het kadaster en genealogische gegevens via de site Wiewaswie.
[545] NA, 2.09.16.03, 60934, dossier B.S. Drievoet, Zaltbommel, en 2.09.16.02, 39170, dossier J. Boll.

Verder noemde de notaris: districtslasten 1944/45: f 4,55, idem 1945/46: f 4,30, bevloeiingslasten 1944/45: f 1,70, polderlasten 1944/45: f 1,35, idem het jaar daarop. Aan grondbelasting voor 1945 moest f 41,66 worden verrekend.
Drievoet weigerde na terugkeer in zijn huis volgens Offermans in het document uit 1947 systematisch belastingen en rechten aan de overheid af te dragen die dateerden van ná de bevrijding, omdat de afdracht van vóór die tijd nog niet geregeld was. Drievoet was vermoedelijk bang dat hij voor de schulden van Boll zou moeten opdraaien. Zo lang dit niet was opgelost zouden deze naoorlogse lasten voor rekening komen van Boll, als degene die Drievoet als eigenaar was opgevolgd. Naderhand is een en ander verrekend.[546]

Rol van de gemeente Zaltbommel

Op de grond achter het huis van Drievoet aan de Stationsweg had de gemeente Zaltbommel in 1941 een claim, omdat deze in een plangebied van de stad lag. Hier maakte niet de zo verguisde NSB-burgemeester Boll zich sterk voor, maar zijn bonafide voorganger Tutein Nolthenius. Dat leverde voor Bernard Drievoet een niet ongunstige uitkomst op. Hij hoefde dit land niet gedwongen te verkopen. De instanties die hiertoe bevoegd waren, het Pachtbureau Gelderland en het ministerie van Economische Zaken, lieten hem de grond behouden, omdat de gemeente Zaltbommel hier uitbreidingsplannen had en zowel het huis als de boomgaard daarvoor zou moeten wijken.
De boomgaard stond trouwens op ongeschikte grond en was in een niet al te beste staat van onderhoud, dus economisch minder interessant. Wanneer de plannen uitgevoerd zouden worden, was niet bekend, maar daar waren voor Drievoet geen consequenties aan verbonden.[547]
In 1951 heeft B.S. Drievoet in het kader van het bovengenoemde rechtsherstel tegelijk met zijn huis de daarachter gelegen boomgaard teruggekregen. Over de uitbreidingsplannen van de gemeente staat niets in de notarisakte.[548]

De roerende goederen van Drievoet

Boll vertelde tijdens een verhoor na de oorlog dat hij wist dat Drievoet in 1943 vermoedelijk zou onderduiken omdat hij, zoals Boll vernam, bezig was zijn meubels weg te brengen. Later hoorde Boll dat Drievoet was vertrokken met medeneming van bijna al zijn meubilair. Er waren alleen nog een kachel en een auto aanwezig. De laatste werd door de Duitsers weggehaald, van de haard wist Boll dat niet zeker.
Drievoet meldde eveneens tijdens een naoorlogs verhoor dat hij begin januari 1943 met zijn gezin onderdook. Toen was het meubilair al vrijwel weg uit zijn woning. Niet duidelijk is of dat door toedoen van Drievoet zelf gebeurd was, hij suggereerde van niet. Nadat het gezin was ondergedoken, heeft Boll, zo hoorde Drievoet van zijn buurman Willem van Leeuwen, persoonlijk de auto met daarin de haard weggehaald, de Bommelse brug over. Beide artikelen zijn nooit teruggezien en, wat voor Drievoet misschien erger was, Boll in eigen persoon bleek later zijn woning te hebben gekocht.[549]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaart
Stationsweg 68 (oud), Kon. Wilhelminaweg 86, woonhuis
1. Bernhart S. Drievoet, in: 18 juni 1934, uit: 28 jan. 1943, van: Poederoijen, naar: VOW.

[546] NA, NBI, 2.09.16.02, 39170, dossier J. Boll.
[547] NA, 2.11.08.01, Archief van de Directie van de Landbouw, afd. Afdeling Grond- en Pachtzaken, 115.
[548] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 950 nr. 58 reeks Tiel, 12 april 1951.
[549] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier Boll.

2. Christiaan D. Fetter, in: 17 maart 1943, uit: 20 okt. 1945, van Gv = 's-Gravenhage, naar: Eindhoven (Ehv).
3. Maria C. wed. Braspot, in: 13 feb. 1943, uit: 26 mei 1944, van: 's-Gravenhage, naar: Nieuwstraat 17.
4. Bernhart S. Drievoet, in: 19 nov. 1945, uit: 13 nov. 1983, van: CBR, naar: Bussum.

Bewonenden, kostgangers e.d. op dit adres, inwonend bij nr. 68
1 Emanuel M. Drievoet, broer, in: 18 juni 1934, uit: 21 dec. 1942, van: Poederoijen, naar: VOW.
2. Maria F. Th. wed. Braspot-Tijssens, k, in: 13 feb. 1943, uit: 26 mei 1944, van: 's-Gravenhage, naar: Nieuwstraat 17.
2. Kerkhoff-Cayaux, C.J.J. (wed.), k, in: 26 mei 1944, uit: 16 feb. 1945, van: Nieuwstraat 9, naar: overleden.
2. Magdaline wed. Fetter-Diehl, k, in: 20 juni 1944, uit: 14 aug. 1945, van: Eindhoven, naar: idem.
4. Roosje Haas wed. Kleinkramer, schoonm., in: 16 nov. 1962, uit: 30 okt. 1968, van: Strijen, naar: Amsterdam.

Landbouwgronden en ander vastgoed buiten Zaltbommel

De beide broers Drievoet waren eigenaar van nogal wat kleine percelen in de buurt van Aalst en van landerijen die in de omgeving van Rossum, Hurwenen en Maasdriel gelegen waren, in feite ten zuidoosten van hun woonplaats Zaltbommel. In de loop van 1941 werden ze, evenals andere Joodse grondeigenaren, door de autoriteiten gedwongen deze gronden te verkopen. De broers slaagden er echter in de kopers zogenaamde 'schijnkopen' aan te laten gaan.

Vastgoed in Aalst
De goederen die de gebroeders Drievoet in Aalst en omgeving bezaten waren afkomstig van hun vader Louis Drievoet, zelf hebben ze hier niets gekocht. Louis Drievoet had zijn vastgoed verkregen via aankoop, o.a. van zijn schoonvader, de Joodse slager Bernard Frank uit Brakel. Hij was met diens dochter Johanna Frank getrouwd. Haar zuster Rozetta trouwde met de niet-Jood Leendert Jan van Helvoort, eveneens slager in Aalst/Nederhemert, en medegerechtigde van een tweetal dijkhellingen, sectie A 502 en A 504.
De percelen bestonden behalve uit dijkvakken (in gedeeld eigendom), uit percelen bouwland, wat griend en bos en ook nog een huis in Aalst, kad. A 793, alle gelegen in het laaggelegen gebied tussen Aalst en Zuilichem/Poederoijen. Het formaat van de stukken grond was maar zelden meer dan 1 ha. De percelen dijkhelling A 502 en A 504 zijn de gebroeders Drievoet officieel niet afgenomen door de Duitse bezetter omdat zij daar slechts medegerechtigden van waren, samen met een aantal andere grondeigenaren. B.S. Drievoet was hier na de oorlog nog steeds gerechtigd. Ten gevolge van de ruilverkaveling in 1976 is het eigendom na die tijd onduidelijk geworden. Omdat dijkhellingen sindsdien niet meer van particuliere eigenaren konden zijn, zullen de gerechtigden vermoedelijk zijn gecompenseerd door het Polderdistrict.

Via de notaris hebben de gebroeders Drievoet, zoals ze verplicht waren, in 1941 bij het Pachtbureau voor Gelderland te Didam aangifte gedaan van hun landbouwgronden in Aalst. Die werden op 1 december 1941 en 2 februari 1942 verkocht aan de pachters, Adrianus van Ballegooijen en Gerrit Adrianus van de Werken uit Aalst en Johannes van der Maas uit Zuilichem.[550]
In 1947 werden deze oorlogsverkopen omgedaan gemaakt en kreeg B.S. Drievoet de onroerende goederen in Aalst terug van zijn pachters. Zoals in de akte staat die notaris Landweer bij die gelegenheid opmaakte, was het bij de aankopen in 1941 de bedoeling van de pachters geweest dat ze de belangen van de verkopers zoveel mogelijk zouden behartigen. Ze zouden de goederen na de

[550] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 870 nr. 78, 1 december 1941, en nr. 79, 2 februari 1942.

beëindiging van de Duitse bezetting aan de wettelijke eigenaren overhandigen. Dat laatste is zo gebeurd, alleen was Emanuel Drievoet volgens zijn broer in een naoorlogs briefje destijds door de Duitsers wel gedwongen de verkoopprijs af te dragen, uit eigen zak wel te verstaan. De reden dat Bernard Samuel Drievoet dit meedeelde was, dat hij door het NBI was aangesteld als de bewindvoerder van zijn broer, van wie het overlijden officieel nog niet vaststond.[551]

De pachters hebben de overeengekomen verkoopprijzen in 1941 nooit betaald, wat de financiële afhandeling na de oorlog een stuk eenvoudiger maakte. De pachten van de goederen werden verrekend met de opbrengsten, zodat de beurzen van beide partijen gesloten konden blijven. Beide partijen schoten er met deze schijnkopen niets bij in.
Het perceel kad. A 793 was een huis, en werd daarom anders behandeld dan de landbouwgrond. Het is onder beheer gesteld van de NGV, die het huis niet heeft verkocht, maar verhuurd. B.S. Drievoet kreeg dit onroerend goed terug na de oorlog en verkocht het pand in 1953 met de bijbehorende boomgaard en bouwland A 794 en nog twee andere percelen aan de expediteur J.C. van Ballegooijen uit Aalst.

De gebroeders Drievoet waren ook eigenaar van het perceel kad. A 302, dat in de oorlog bij de kadastrale gemeente Nederhemert hoorde. Dit buitendijks gelegen huis met dijkhelling hadden ze geërfd van hun vader Louis. Het is niet door de Duitsers in beheer genomen of verkocht, in tegenstelling tot het huis met schuur A 793 in Aalst. Het lijkt wel of dit huis tijdens de oorlog aan de aandacht is ontsnapt. Na de Tweede Wereldoorlog werd hier de gemeentegrens gewijzigd en viel het perceel onder de kadastrale gemeente Brakel.

Vastgoed in de buurt van Zaltbommel
Kort voor en tijdens hun verblijf in het pas gebouwde Bommelse huis aan de Stationsweg kochten de broers Drievoet gezamenlijk of alleen (d.w.z. Emanuel) gronden in de buurt van hun woonplaats aan. De percelen waren hier duidelijk groter dan in Aalst.
Emanuel Drievoet, veehandelaar te Aalst, maar 'voornemens zich te vestigen te Zaltbommel', kocht in 1934 voor f 2110,- van de erven van de landbouwer Petrus Johannes van Wijgerden uit Bruchem een weiland aan de Broeksteeg nabij De Lucht. Het perceel hoorde kadastraal bij Driel, sectie H 144, groot 1 ha. 65 aren en 60 centiaren.
Een jaar later schaften beide broers voor f 1700,- een weiland aan in het Hurwenense Broek, gelegen tussen Hurwenen en Zaltbommel, kad. Hurwenen, sectie C 79. Het was 1 ha. 52 aren en 90 c.a. groot. Bij het perceel hoorde een stuk dijkhelling van 42 c.a.: B 708.
In 1936 kochten ze twee weilanden bij Zaltbommel, kad. Rossum, C 26 en C 29, beide ruim 5 ha. groot, genaamd 'De Snaeyen', en een perceel van bijna 2 ha. groot dat kadastraal bekend stond als C 30, griend. In de oorlog blijkt dit een weiland te zijn, 'de Ham' op Geenwei te Rossum.
Ook de landbouwgronden in de buurt van Zaltbommel moesten in 1941 door de gebroeders Drievoet bij de autoriteiten worden aangegeven. Ze werden vervolgens gedwongen verkocht, maar er blijkt nergens uit dat ze, zoals in Aalst het geval was, bij pachters van die gronden terecht zijn gekomen. In elk geval de weilanden C 30 in Rossum en C 79 in Hurwenen waren niet verpacht, maar bij de broers zelf in gebruik. Misschien gold dat ook voor de overige grondeigendommen in de buurt van Zaltbommel. Niet voor niets werden de broers ook 'veehouder' genoemd.

Ten aanzien van al deze landerijen pasten de gebroeders eveneens de constructie van de 'schijnkoop' toe. De percelen landbouwgrond in Rossum zijn in augustus 1941 officieel aangekocht door iemand die een bekende van de broers Drievoet was. In één geval was dat een pachter van elders gelegen grond van de gebroeders. Het ging om Jacob van der Maas, door het Pachtbureau betiteld als 'een flinke boer' die de grond wel kon gebruiken. Jacob ('Job') van der Maas moest f 6200,- betalen voor

[551] NA, NBI, 2.09.16.03, 60934, dossier B.S. Drievoet, Zaltbommel.

de weilanden C 26 en C 29, en f 2300,- voor het voormalige griend, later weiland, C 30.[552] Dat was een enorm bedrag voor iemand die in de bevolkingsadministratie van de jaren dertig helemaal niet te boek stond als landbouwer, maar als 'arbeider' uit Nieuwaal.[553] Hij was een van de vele kleine pachtboeren die hun inkomen aanvulden door als werkman voor een baas te gaan werken.
Job van der Maas was een broer van Johannes van der Maas, pachter en schijn-oorlogskoper van een perceel in Aalst (zie boven). Job woonde samen met zijn zuster Margje, hun moeder en hun stiefvader in een klein dijkhuis in Nieuwaal, waar B.S. Drievoet met vrouw, dochter en later ook zijn schoonmoeder, tussen 1942 en de bevrijding in ondergedoken waren. Maaike, een zuster van Job van der Maas, was huishoudster van de gebroeders Drievoet geweest toen zij nog in Aalst woonden. Beide families kenden elkaar daar goed.[554]
Het stuk grond bij De Lucht, kad. Driel, sectie H 144, is in augustus 1941 voor f 3000,- gekocht door Jan Bloos, landbouwer uit Zaltbommel. Het weiland C 79 te Hurwenen ging toen voor f 2300,- naar Johannes Antonie van Aalst, landbouwer uit Hurwenen.[555]

In 1947 werd B.S. Drievoet als overlevende broer in zijn rechten hersteld en zijn de oorlogsverkopen van de landbouwgronden nabij Zaltbommel teruggedraaid. Uit de notarisakten die destijds werden opgesteld wordt duidelijk dat ook de kopers uit 1941 van de goederen in de buurt van Zaltbommel willens en wetens als schijnkopers optraden. Zij zouden de gronden teruggeven aan de rechtmatige eigenaren wanneer de Duitse bezetting ten einde zou zijn. Met name in de akte van rechtsherstel die notaris Landweer uit Ammerzoden na de bevrijding opmaakte over de percelen C 26 en C 27 te Rossum, wordt dit expliciet vermeld. Oorlogskoper J. van der Maas had de koopsom nimmer betaald.[556] Notaris Van Dam zwijgt erover in de door hem opgestelde herstelakte, maar doet de constructie wel uit de doeken in een brief van 14 augustus 1946 aan een instantie (het NBI?). Hij noemt daarin de zogenaamde verkopen aan Jan Bloos, Johannes Antonie van Aalst en Jacob van der Maas op 20 en 29 augustus 1941. In een bijlage bij het stuk van Van Dam dd september 1947 vermeldt B.S. Drievoet, bewindvoerder over zijn officieel nog afwezige broer, de schijnverkopen aan G. van der Werken, J. van Ballegooijen, en Joh. en Jac. van der Maas. Kopers te goeder trouw hadden deze verkopen van land mede tot stand gebracht. Zij betaalden de koopsommen echter niet. Volgens Bernard Salomon Drievoet betaalde zijn broer die koopsommen in plaats van de schijnkopers. Mevr. Tietz, kantoor houdend op Bakkerstraat 4 te Arnhem, dwong Emanuel Drievoet deze 'schijngelden' (ad f 8968,10) aan de Bank voor de Nederlandse Arbeid over te maken. Dat is op 19 februari 1942 gebeurd, via de bank van Fred. Philips in Zaltbommel. Waarschijnlijk is deze kwestie afgewerkt vóórdat Emanuel Drievoet vrijwillig naar een dwangarbeiderskamp in Oost-Nederland ging, vanwaar hij in 1943 werd gedeporteerd en vermoord. De mevrouw Tietz van wie sprake is, moet wel dezelfde zijn als de 'Treuhänderin' dr. Tietz die met de NSB'er P. Sonnevelt samenwerkte bij de liquidatie van het bedrijf van Cohen in 's-Hertogenbosch. Het genoemde bedrag lijkt een optelsom te zijn van de zogenaamde verkoopprijzen gedeeld door twee, met bijkomende administratiekosten en dergelijke. B.S. Drievoet zal eveneens althans een deel van de bedragen die met de schijnverkopen gemoeid waren voor zijn rekening hebben genomen, maar dat staat er niet. Waar de broers op zo korte termijn de grote bedragen vandaan haalden die ze aan de Duitsers moesten overmaken, is niet duidelijk geworden.[557]

[552] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 866 nr. 43, 29 augustus 1941.
[553] RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, Gameren/Nieuwaal.
[554] Aldus Ro (later Chawah) Drievoet, in 'De Berg en het Lam', (1992), 87.
[555] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 866 nr. 54 en 55, 29 augustus 1941.
[556] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 908 nr. 25, 17 september 1947.
[557] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 903 nr. 4, 22 maart 1947; NA, NBI, 2.09.16.03, 60934, dossier B.S. Drievoet, Zaltbommel.

III
Landerijen van Joodse industriëlen uit Haarlem en omgeving

1) *Buitendijkse landbouwgronden in de buurt van Ammerzoden, Poederoijen en Aalst, bij het uitbreken van de oorlog eigendom van Simon de Kadt uit Haarlem*

Het ging om de volgende onroerende goederen:
Aan de overzijde van de Maas, tegenover het veer van Well in de zogenaamde Gelderse Waarden bij Heusden, destijds onderdeel van de provincie Gelderland, maar sinds 1958 Noord-Brabants:
Ammerzoden sectie G 22: hooiland uiterwaard, groot 14-32-, G 23: uitweg en weiland, groot -45-70
G 101: water (uitwatering), groot -4-20.
Verder in de Bommelerwaard:
Poederoijen sectie D 284, D 289 en D 291: alle uiterwaard, D 784: moerassen en water, D 819: hooiland, D 821: hooiland, water, riet.
Aalst sectie A 741 en 742 gedeeltelijk: water en hooiland.
De percelen in Aalst en Poederoijen waren tussen deze dorpen in gelegen, nabij de monding van de Esmeer in de Afgedamde Maas.

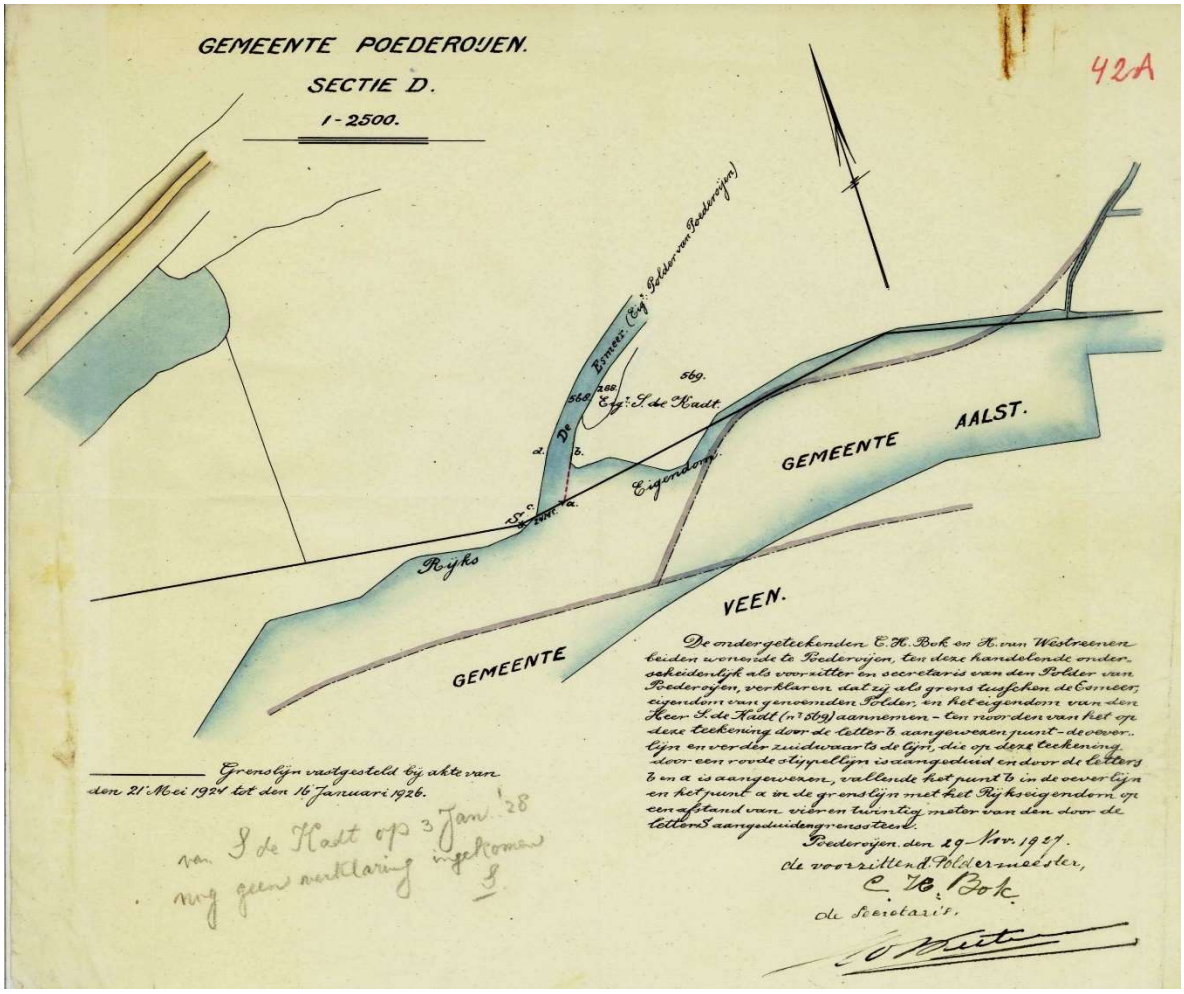

Onduidelijkheden over de grenzen van de grond van S. de Kadt bij de Esmeer te Aalst leidden tot dit veldwerkkaartje van het kadaster dat De Kadt moest becommentariëren, 1929.
Via de Kadasterviewer

Grondbeleggingen

De fabrikant Simon de Kadt uit Haarlem kocht in augustus 1916 op een veiling in ’s-Hertogenbosch grote stukken hooiland met water in de kadastrale gemeente Ammerzoden aan van Joseph Stephanus Maria de Bruijn (geb. 1861), een in Malden woonachtige zoon van de Helmondse wijnhandelaar Stephanus Leonardus Aloysius de Bruijn. De percelen lagen niet in de Bommelerwaard, maar aan de overkant van de Maas in de Struikwaard, in de Gelderse Waarden, tegenover het veer van Well. Het ging om de nummers kadastraal gemeente Ammerzoden, sectie G 22, 23 en 101, in totaal groot 14 ha. 81 aren en 90 centiaren. Ze kwamen uit de nalatenschap van de eveneens Helmondse wijnhandelaar S.L.A. de Bruijn.[558]
Dat gold ook voor de percelen die De Kadt in 1918 alweer op een veiling kocht van de kinderen van de zuster van J.S.M. de Bruijn, Maria Elisabeth Joanna Stephania de Bruijn, getrouwd met Emile Alexis Marie van der Kun, wijnhandelaar te Rotterdam, die het tot lid van de Eerste Kamer bracht. Beide echtelieden leefden toen al niet meer.[559] De koop bestond uit een aantal kleine percelen hooi- en weiland, water, moeras, riet, biezen en griend aan de Maas tussen Aalst en Poederoijen: Poederoijen sectie D 284-286, D 288-291, D 566, D 567, D 569, D 292 en 565 gedeeltelijk, D 784, 785. Later werden meerdere percelen onder gezamenlijke kadastrale nummers gebracht: D 819, D 821. Een deel van het land was een 19de-eeuwse aanwas in de meander van de Maas tussen Poederoijen, Aalst en Veen.
Verder heeft De Kadt de percelen kad. gemeente Aalst sectie A 741 en 742 en 1057 van het Polderdistrict gekocht en gedeeltelijk in bezit genomen. Ze lagen in een in onbruik geraakte strook Drielsche Wetering waarvan het eigendom diffuus was. Het Rijk bakende daarom tussen 1924 en 1926 de grenzen af, om eventuele conflicten te voorkomen. De Kadt moest de percelen A 741 en 742 delen met Anton van Driel, industrieel uit Dordrecht en vader van Pieter van Driel, de latere directeur van beide steenfabrieken te Aalst.[560]

Een Joodse industrieel uit Oss

Simon de Kadt, geboren in 1863, had lange tijd een slagerij in Oss, als opvolger van zijn vader. Hij noemde zich ook wel Cohen de Kadt, een verwijzing naar de aloude status van priester in de Joodse Tempel (‘cohen’) die binnen bepaalde familielijnen wordt vererfd. De naam De Kadt is ook een aanduiding van de priesterstatus, dat gaat in dit geval dus dubbelop. Simon was getrouwd met Marianna Josephine Drievoet, halfzuster van Louis Drievoet uit Aalst en dus tante van zijn zonen Bernard Salomon en Emanuel Mozes Drievoet, veehandelaren uit Aalst, naderhand Zaltbommel (zie boven). De moeder van Louis Drievoet was Sophia Seijffers, de moeder van Marianna Josephine Drievoet was Rachel Sternefeld. Beiden hadden als vader Emanuel Drievoet, slager, later broodbakker, te Werkendam, geboren in 1797 en overleden in 1865.
Het echtpaar De Kadt uit Oss kreeg negen kinderen. Moeder Marianna Josephine Drievoet, geboren in 1863, was ten tijde van de aankoop van de gronden in de buurt van Ammerzoden, Poederoijen en Aalst al overleden, begin 1916.[561]

Simon de Kadt verkocht in 1913 zijn slagerij in de Molenstraat in Oss. Hij was toen al op de handel in gesmolten rundvet overgegaan en wilde hier blijkbaar in verder.[562] In navolging van de Osse

[558] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 638 nr. 79, 26 juli en 9 augustus 1916.
[559] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 651 nr. 38, 29 januari 1918.
[560] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 730 nr. 131, grensafbakening, opgemaakt tussen 21 mei 1925 en 16 januari 1926.
[561] Genealogische gegevens via de sites van Wiewaswie en het Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC).
[562] Via Delpher: ‘Nederlandsche Staatscourant’ van 2 mei 1910, 110: S. de Kadt te Oss, opererend onder de firmanaam S. Cohen de Kadt, registreerde op 18 april 1910 het merk ‘Labor’ voor gesmolten rundvet.

fabrikanten Jurgens en Van den Bergh zag hij goede kansen voor de fabricage van kunstboter, waarin destijds dierlijk vet en melkvet werden verwerkt.[563] De Kadt werd fabrikant te Haarlem, waar hij de 'Cohen de Kadts Reuzel- en Rundvetsmelterij', later de 'De Kadt & Co's Margarinefabriek' aan de Leidsevaart leidde. Die was tot circa 1931 in hetzelfde pand ondergebracht als de margarinefabriek van Nathan Cohen, eveneens eigenaar van buitendijkse gronden, maar dan in Zuilichem (zie onder). De fabriek kwam in de jaren dertig van de vorige eeuw gedeeltelijk in handen van Unilever.[564]
Het kan geen toeval zijn geweest dat beide Joodse collega's in de vetwaren geld staken in niet ver uit elkaar gelegen landerijen binnen de Bommelerwaard en net daarbuiten. Zij werkten samen in de fabriek aan de Leidsevaart. Het is overigens de vraag of de in die periode ook wel gebruikte fabrieksnaam 'NV Margarinefabriek Cohen-De Kadt' te Haarlem sloeg op die samenwerking, of dat hier alleen de naam in was verwerkt die De Kadt al in Oss droeg, Cohen de Kadt.[565]
Een deel van de aangekochte grond in de Bommelerwaard lag bovendien in de buurt van de onroerende goederen van de slagersfamilie Drievoet uit Aalst, die aan De Kadt verwant was.

Rechtsherstel na de oorlog

Het gezin van Simon de Kadt uit Haarlem heeft de Tweede Wereldoorlog overleefd door in 1940 via Frankrijk en Portugal tijdig naar de Verenigde Staten te ontkomen. Simon de Kadt overleed in 1944 in Santa Monica, Californië. Na de oorlog keerden enkele kinderen terug naar Nederland.
Alle bovengenoemde gronden van De Kadt werden door Carl Dönig, vertegenwoordiger van de Treuhand (Omnia), in 1942 in beheer genomen als zijnde vijandig vermogen. 'Vijandig' omdat De Kadt in een land was gaan wonen waarmee de Duitse bezettingsmacht sinds 11 december 1941 officieel in oorlog was.[566]
De geconfisqueerde percelen in de Struikwaard zijn door de Treuhand niet verkocht, in tegenstelling tot de eveneens in beslag genomen percelen buitendijkse grond in Poederoijen en Aalst. Op 13 mei 1943 zijn deze verkocht aan de Dienst der Domeinen namens de Staat der Nederlanden, via de genoemde C. Dönig, dus voor de Omnia/Treuhand. De Staat betaalde f 24.550,-. Domeinen had aanvankelijk kennelijk ook belangstelling voor de eerstgenoemde stukken grond, getaxeerd op f 32.510,-, maar haakte af.[567] Het bedrag van f 24.550,- werd rechtstreeks naar Dönig overgemaakt, via een bijkantoor van de Amsterdamsche Bank te Arnhem, de woonplaats van Dönig. Aldus een onderhandse akte die in het hypotheekregister is opgenomen.[568]
Het kostte de nabestaanden na de bevrijding de nodige moeite om de onroerende goederen van Simon de Kadt terug te krijgen. Afgezien van de gronden bij Ammerzoden, Poederoijen en Aalst, was S. de Kadt eigenaar geweest van meerdere panden en gronden in en nabij Haarlem, die allemaal in het proces van rechtsherstel belandden. In 1951 pas kon de nalatenschap van De Kadt in de Bommelerwaard en bij Heusden definitief worden verdeeld.[569]
Toen had dezelfde inspecteur van Domeinen die de onroerende goederen in Aalst en Poederoijen in 1943 namens de Staat aankocht, ze al overgedragen aan de nabestaanden van wijlen Simon de Kadt, in november 1947. De familie ontving ook de gederfde inkomsten uit de hooiopbrengsten van de

[563] Krantenbericht van 18 mei 1913, in 'De Stad Oss', via de website van het Stadsarchief Oss.
[564] Via internet, geraadpleegd 2021: Unileverarchieven: File relating to the the acquisition by NV Margarine Unie and NV Van den Bergh's Fabrieken of share capital in NV Margarinefabriek Cohen & Van der Laan and NV De Kadt & Co Margarinefabriek, 1929-1933. In 2022 was deze vermelding niet meer te vinden omdat de site is gewijzigd.
[565] Zie via Delpher: advertentie in de 'Nieuwe Haarlemsche Courant' van 30 april 1921.
[566] NA, NBI, 2.09.16.08, 98472, dossier S. de Kadt, Haarlem.
[567] NA, 2.08.68, Archief Abteilung Feindvermögen van het Reichskommissariat in den besetzten Niederländischen Gebieten, 506, dossier S. de Kadt.
[568] Hypotheekegister 4 reeks Tiel, deel 907 nr. 110, 12 november 1947.
[569] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 907 nr. 110, 12 november 1947. NA, NBI, 2.09.16.08, 98472, dossier S. de Kadt, Haarlem.

gronden, minus onderhoudskosten en belastingen, per saldo f 6382,04. De Staat moest de vordering van f 24.550,- op de Treuhand zien te innen.[570]
Simon de Kadt had de percelen in de Struikwaard, tegenover het veer van Well, in 1925 aan zijn dochters Emma Eveline en Anette Eliza verkocht. De prijs van f 25.000,- werd toen verrekend tussen koopsters en verkoper, de vader behield het levenslange vruchtgebruik.[571] Bij de scheiding en deling van de nalatenschap van Simon de Kadt in 1951 gingen deze percelen naar de minderjarige dochter van de inmiddels overleden Emma Eveline de Kadt, Marianne Louise Emselie de Kadt.[572]
In 1958 vonden de zogenaamde Gelders-Brabantse grenscorrecties plaats en hoorden de Gelderse Waarden niet langer bij Ammerzoden. De landerijen zijn in 1960 zodoende als onderdeel van de kadastrale gemeente Heusden aan een particuliere verkocht, Anna Amalia Maria Bijleveld uit Wassenaar.
De gronden bij Aalst en Poederoijen zijn in 1954 verkocht aan mr. baron De Smeth, secretaris van de Grondkamer voor Gelderland, dus in feite de Staat. De Grondkamer verkocht ze in 1959 aan de N.V. Heuff's Zandzuigerij te Gorinchem.[573]

Dirk Menten, de broer van

Marianne Louise Emselie de Kadt, aan wie de percelen in de Struikwaard werden toebedeeld, was de dochter van Stefan de Kadt, zoon van de in 1938 overleden Samuel de Kadt, die op zijn beurt een broer van de vetsmelter Simon de Kadt was. Deze Samuel had eveneens als fabrikant buiten Oss zijn vleugels uitgeslagen. Hij fabriceerde zuivel in meerdere fabrieken. Zijn zoon Stefan was getrouwd met zijn volle nicht, Emma Eveline, dochter van Simon de Kadt. Zij overleed op jonge leeftijd in Engeland. De villa van Samuel de Kadt op de Westerlaan 16 te Aerdenhout (thans Burgemeester den Texlaan, de villa op nr. 16 bestaat echter niet meer) werd geërfd door Stefan de Kadt, die het huis wegens schulden in de nalatenschap van zijn vader overdeed aan diens schuldeiser, neef Isedoor Emanuel de Kadt, zoon van Simon de Kadt.[574] I.E. de Kadt kon, evenals zijn vader, broers en zusters met aanhang, naar de VS uitwijken. Na de oorlog zouden allen meedelen in de nalatenschap van hun overleden vader, óók in de stukken land in en nabij de Bommelerwaard.
De villa op Westerlaan 16 van I.E. de Kadt in Aerdenhout werd door de Duitsers onteigend en is op 4 mei 1942 voor f 75.000,- verkocht aan de 'industrieel' Dirk Menten, broer van de beruchte Pieter Menten, die een paar villa's verderop woonde, op Westerlaan 26.[575]
Dirk Menten stond evenals zijn broer bekend als kunstverzamelaar, tevens kunsthandelaar. Ze deden zaken met de Haagse veilingfirma Van Marle & Bignell, die voor de Duitsers in Joods roofgoed handelde. Hier was ook de kunst terechtgekomen die Simon en zijn zoon Jacques de Kadt in hun chique panden bijeen hadden gebracht. Jacques de Kadt overigens had een villa op Westerlaan 22 te Aerdenhout, die door een Duitse zaakgelastigde is verkocht aan een Duitse. Zij nam er prompt een hoge hypotheek op.[576]
Dirk Menten liet zijn broer Pieter de villa Westerlaan 16 in Aerdenhout op 31 januari 1945 verkopen, voor de dubieuze Amsterdamse notaris en NSB-lid W.H. van Bilderbeek. Het bedrag dat hij ervoor kreeg zou hetzelfde zijn geweest als zijn aankoopbedrag.[577]

[570] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 907 nr. 110, 12 november 1947.
[571] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 726 nr. 21, 16 juni 1925.
[572] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 954 nr. 29, 6 september 1951.
[573] Aldus gegevens op de kadastrale legger.
[574] Hypotheekregister 4 reeks Haarlem, deel 1687 nr. 53, 12 september 1939.
[575] Hypotheekregister 4 reeks Haarlem, deel 1786 nr. 17 en nr. 18, 4 mei 1942. Zie verder: NA, 2.08.68, Archief Reichskommissariat, Abteilung Feindvermögen, 506, dossier De Kadt, en NA, NBI, 2.09.16.04, 74554.
[576] Kadastrale legger. Zie documentatie van de RKD en NA, NBI, 198520, dossier S. Kadt, Santa Monica.
[577] Hypotheekregister 4 reeks Haarlem, deel 1856 nr. 94, 9 maart 1945. Schütz (2016), 310: Bilderbeek is in 1947 ontslagen op grond van het Zuiveringsbesluit.

2) Buitendijkse landbouwgronden in de buurt van Zuilichem, bij het uitbreken van de oorlog eigendom van Nathan Cohen uit Haarlem, later Bloemendaal

Op een openbare verkoping in 1919 te Gorinchem werd een aantal onroerende goederen die buitendijks in Zuilichem gelegen waren van de hand gedaan. Ze waren van een zuster van de succesvolle Osse margarinefabrikant Anton Jurgens. Haar naam was Johanna Henrica Jurgens en ze woonde in Engeland, waar haar echtgenoot Frederick Price groothandelaar was. Haar vader Henri Jurgens had niet lang na de grote watersnood van 1861 stukken uiterwaard, kribben, water en bosjes gekocht van de heer van Zuilichem, Van Eyck. Ruim een halve eeuw later stonden die goederen bekend als hooi- en weiland en grienden. Tussen 1861 en 1919 was bij Zuilichem een heel nieuw landschap gevormd, zo blijkt uit het kadaster notabene.[578]

Een Joodse industrieel als grondeigenaar

Een van de kopers op de veiling was de Joodse zakenman Nathan Cohen, die in totaal 10 hectaren en 51 aren grond kocht, samen met het recht van overvaart van de rivier de Waal en Lek. Hij betaalde het niet geringe bedrag van f 35.100,-. Zijn aankoop bestond om precies te zijn uit Zuilichem kad. sectie A 98bis, het recht van overvaart, vervallen in 1928, uit sectie A 828, griend, A 859, uiterwaard, A 860, griend, A 862, griend, A 933, zand.[579]
Nathan Cohen was een uit Amsterdam afkomstige fabrikant van margarine, die een fabriek aan de Leidsevaart in Haarlem had: de NV Cohen en Van der Laan.[580] In hetzelfde complex zou ook de uit Oss afkomstige Joodse ex-slager, later vetsmelter en margarinefabrikant Simon de Kadt, ook wel: Cohen de Kadt, zich vestigen (zie boven). Hij moet hebben samengewerkt met N. Cohen. De fabriek van Cohen en Van der Laan aan de Leidsevaart is in 1930 opgeheven en in 1931 geveild. In de krantenberichten wordt geen melding gemaakt van een betrokkenheid van De Kadt.[581]
De Kadt had kort voordat Cohen op de veiling in Gorinchem zijn gronden bemachtigde, in de buurt van Aalst en Ammerzoden land aangekocht, zie boven. Mogelijk is Cohen door hem op de gedachte gekomen in Zuilichem grond te verwerven. Grond die ook nog eens van een concurrerende margarinefamilie was geweest, misschien een extra aanbeveling.

Onteigend tijdens de oorlog

Na het overlijden van haar man in 1937 werd de weduwe van Nathan Cohen, Frederika Cohen-Cohen, eigenaresse.[582] Zij heeft, gedwongen door de Duitse verordening 102/1941 ter verwijdering van Joden als eigenaren van landbouwgronden, de percelen op 31 december 1941 verkocht aan degenen die ze tot dan toe gepacht hadden.
Perceel kad. A 1291 (voorheen A 828), de Zuilichemse Benedenwaard, werd voor f 3000,- van Antonie van Vugt, en de percelen A 859 en 933, de Bovenwaard, werden voor f 11.000,- van Cornelis van Vugt, beiden landbouwers uit Zuilichem. A 860 en 862 zijn voor f 2100,- in handen gekomen van Jacob ('Job') van der Maas, landbouwer uit Nieuwaal. De kopers hebben de aankoopsom nooit betaald, wél betaalden ze jaarlijks 4 % van de aankoopprijs en vestigden ze bij de verkoopster het recht van eerste hypotheek op de gronden.[583]

---

[578] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 667 nr. 55, 14 juli 1919.
[579] Gegevens op de kadastrale legger en Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 667 nr. 55, 21 juli 1919.
[580] G.H. Kurtz, Beknopte geschiedenis van Haarlem, (Haarlem 1942), 59.
[581] Via de website delpher: 'Nieuwe Haarlemsche Courant' van 1, 20, 21 mei, 4 augustus en 10 december 1930, 23 oktober en 30 december 1931.
[582] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 834 nr. 10, 29 april 1938.
[583] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 870 nr. 80, 31 december 1941.

In 1946 werd de toestand van voor de oorlog hersteld. De kopers uit 1941 bleken volgens de notarisakte die het rechtsherstel regelde alleen aan de transactie te hebben meegewerkt 'teneinde daarmede de belangen van de verkoopster zooveel mogelijk te behartigen'. Ze waren van plan om de goederen na beëindiging van de Duitse overheersing weer aan de rechtmatige eigenares over te dragen, zo staat er. En zo gebeurde. Het rechtsherstel kon vrijwel met gesloten beurzen plaatsvinden.[584]
Ook hier was dus sprake van 'schijnkopen', een soortgelijke situatie als met de landbouwgronden van de gebroeders Drievoet uit Zaltbommel, van wie Jacob van der Maas uit Nieuwaal eveneens percelen zogenaamd aankocht. Het was weer notaris Gerard Eisso Landweer uit Ammerzoden die de akten had opgesteld.

Rechtsherstel na de oorlog

Van Frederika Cohen, het laatst woonachtig in 's-Gravenhage, was ten tijde van het rechtsherstel in 1946 juridisch gezien nog niet vastgesteld dat ze was overleden. In 1950 had men inmiddels officieel geregistreerd dat zij op 14 september 1942 in Auschwitz was vermoord. Toen pas kon haar nalatenschap worden verdeeld.[585] Bij die verdeling gingen de buitendijkse landerijen in Zuilichem naar haar kleinkinderen Berthold en Marianna Louise Cohen, de kinderen van haar zoon Willem Leopold uit Amsterdam. Alle drie de kinderen en de kleinkinderen van de weduwe Cohen hadden de oorlog overleefd.

[584] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 896 nr. 32, 24 oktober 1946.
[585] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 946 nr. 71, 24 oktober 1950.

IV
Eigendommen van in Rossum wonende Joden

Voor de manufacturenwinkel aan de Maasdijk te Rossum staat Hester van Gelder-Mozes, naast een enorm opgetaste transportfiets. De man die ernaast staat is vermoedelijk niet haar echtgenoot Bram van Gelder, die deze fiets normaal gebruikte om met winkelwaren bij klanten langs te gaan. Een foto uit omstreeks 1935.
Joods Museum

1
Maasdijk 70

Rond 1830 was in de voorloper van dit huis aan de Maasdijk de koopman Nathan Mozes of Moses gevestigd. Bij het huis hoorden een erf en tuin binnendijks en een boomgaard buitendijks. Het huis brandde af in 1861 en werd herbouwd, maar toen was Nathan Mozes al opgevolgd door zijn zoon. Het onroerend goed aan de Maasdijk bleef generaties lang in de familie. De zoon die Nathan opvolgde was de koopman Abraham Mozes, en vervolgens verschenen achtereenvolgens Abrahams zoon Eduard Mozes, koopman, en Abraham Mozes, 'manufacturier', zoon van Eduard ten tonele.[586] Abraham Mozes vermeldde in 1921 in de opgave ten behoeve van het Handelsregister te Tiel dat de zaak sinds 1745 in Rossum was gevestigd.[587]
Eind 1923 kochten de dochters van Abraham Mozes, Henriette en Hester (resp. geboren in 1904 en 1906), op een veiling voor f 4020,- een stuk bouwland in het blok van de 'Groote Engh' (thans Grote Ingh geheten) te Kerkdriel, dat van een ijzerhandelaar in Zaltbommel was geweest. Dat wil zeggen, hun vader deed deze aankoop voor hen. De dochters verkochten het land als getrouwde vrouwen in 1929.[588] Eveneens in 1923 kocht Abraham Mozes, ook op een veiling, voor f 1450,- een perceel weiland of bouwland in het blok Langewei bij Kerkdriel. Dit land, kad. Driel sectie A 19, ruim een

[586] Gegevens op de kadastrale legger.
[587] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 16, dossier A. Mozes te Rossum.
[588] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 709 nr. 74, 31 oktober 1923, en gegevens kadaster.

hectare groot, schonk hij in 1934 aan zijn drie kleinkinderen, Josina Eliza en Emiel Abraham van Gelder en Simon Adolf Goslinski, alle drie minderjarig. Het jongste kind van het echtpaar Van Gelder, Silo Rozinus, werd in 1937 geboren en is niet door zijn grootvader bedeeld.[589]

In 1934 bepaalde Abraham Mozes, weduwnaar van Josina van Leeuwen, dat na zijn overlijden al zijn goederen en schulden zouden gaan naar Samuel Goslinksi, veehandelaar in Groningen en getrouwd met zijn dochter Henriette. Hester, de andere dochter van Abraham, getrouwd met Abraham David ('Bram') van Gelder, werd voor haar erfdeel gecompenseerd. Overeengekomen werd dat Hester en haar man Bram van Gelder, manufacturier, in het huis annex winkel konden blijven, samen met vader Abraham Mozes en tante Jacoba Mozes.[590] Abraham Mozes behield tot zijn dood het vruchtgebruik van de goederen. Die goederen bestonden nog steeds uit het woonhuis en winkel in manufacturen aan de Maasdijk, de tuin en de buitendijkse boomgaard en een klein huisje bij het grote huis (sectie B 2278), dat Abraham Mozes in 1908 had aangekocht van het Burgerlijk Armbestuur te Rossum.[591] Abraham Mozes overleed op 27 juli 1941, op 19 november daaropvolgend werd het land in Kerkdriel namens zijn schoonzoons, de vaders en voogden van de minderjarige kleinkinderen, voor notaris Van Dam te Rossum gedwongen verkocht. De koper was de toenmalige pachter, Martinus van de Laarschot, landbouwer te Kerkdriel. De verkoopprijs van het perceel, vastgesteld door het Pachtbureau Gelderland, bedroeg f 1680,-.[592]

Liquidatie van de winkel

Bram van Gelder was, na enige tijd als medevennoot van zijn schoonvader de zaak te hebben gedreven, sinds diens overlijden enige vennoot. Het winkeltje in het huis aan de Maasdijk waarin Van Gelder en zijn vrouw de overleden Abraham Mozes officieel opvolgden als verkopers van manufacturen en confectie, werd op 1 november 1941 gesloten door het 'Reichstextilbüro'. De textielpunten en vergunningen werden ingenomen, waarna de eerbiedwaardige firma met ingang van 22 mei 1942 is geliquideerd. Als beheerder was de Omnia aangesteld. Het Rijkstextielbureau verkocht de winkelwaren die bij sluiting van de winkel nog aanwezig waren voor f 9588,17 aan de 'Arische firma' Gezusters Van der Zalm te Rossum. De koopsom ging naar de 'Bank van Nederlandse Arbeid', die in Duitse handen was.
Vervolgens werd de winkelinventaris door de makelaar J.H. de Bree uit Zaltbommel getaxeerd op f 188,50, maar door zijn collega-taxateur J. de Bekker jr. te Arnhem op f 197,50. De aannemer H. Rexwinkel te Rossum betaalde het laatste bedrag. De totale opbrengsten, zo'n kleine 9000 gulden, zijn via de Liro naar Duitsland afgevloeid. Het hele proces was voltooid op 4 augustus 1943, de rechtmatige eigenaren leefden toen al niet meer.[593]
Het gezin Van Gelder was, inclusief de inwonende 71-jarige ongetrouwde tante, de gepensioneerde onderwijzeres Jacoba Mozes, op 9 april 1943 weggevoerd uit Rossum, om niet lang daarna in Sobibor te worden vermoord.

Beheer van de achtergelaten goederen

De plaatsvervangende burgemeester van Rossum had op 8 april 1943 al bij het Departement van Binnenlandse Zaken geïnformeerd of de door Joden verlaten huizen door de gemeente gevorderd

[589] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 799 nr. 119, 8 september 1934.
[590] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 799 nr. 118, 8 september 1934.
[591] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 574 nr. 50, 1 september 1908.
[592] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 867 nr. 31, 19 november 1941.
[593] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 16. NIOD, Treuhand, 094 f, 5939, dossier A. Mozes, Rossum.

konden worden voor de huisvesting van ingezetenen van de gemeente. Het antwoord, gedateerd 19 april 1943, luidde, dat hij dat maar met de Duitse autoriteiten moest regelen.
Zoals het voorschrift was, had burgemeester Neet de sleutels van twee van de drie 'Jodenhuizen' in bewaring gekregen van de huisvaders voordat ze werden gedeporteerd. Van het derde huis, dat van de zusters Kalker, had hij geen sleutels gekregen. Bovendien bleken de twee bewoonsters spoorloos.[594]

De gemeente maakte in april 1943 een inventaris op van de inhoud van de huizen binnen Rossum die door weggevoerde Joden waren bewoond, ook alweer volgens orders van het Duitse gezag. Zo ook van het pand Maasdijk B 2 (= Maasdijk 70) in Rossum. Dit huis bevatte de volgende vertrekken: woonkamer, achterkamer, slaapkamer beneden, slaapkamer boven, slaapkamer boven, zolder, trap (met een partijtje kinderboeken), keuken, bijkeuken en keuken (kelder).[595]
Het huis, eigendom van Samuel Goslinski, is al snel in beheer genomen door de NGV. De uitvoerende tak van dat beheer, de ANBO, stuurde op 10 april 1943 een brief aan Neet met een kennisgeving daarvan. Tevens werd hem verzocht opgave te doen van de belastingen die op het perceel van Goslinski drukten. De burgemeester antwoordde dat de gemeente geen straatbelasting hief en dat de ANBO voor de grond-, polder-, bevloeiings- en districtslasten bij de betreffende instanties moest zijn.
De Reichskommissar voor de provincie Gelderland gaf op 3 juli 1943 de woning Maasdijk B 2 vrij. Toekomstige bewoners konden de sleutels bij de politie ophalen. Wanneer de woning niet binnen vier weken werd betrokken, zou hij voor andere doeleinden worden gebruikt.
Kennelijk is het huis met toebehoren vervolgens voor de ANBO via de gemeente verhuurd, die de opbrengsten aan de ANBO afdroeg. Dat blijkt indirect uit een briefje van de NSB-burgemeester van Zaltbommel, Boll, aan de ANBO, van 29 juli 1943. Boll wilde weten aan wie de tuin of de zes fruitbomen behorend bij het pand was verhuurd en voor welke prijs. Hem was doorgegeven dat de bomen zouden zijn gepacht door 'een erge anti'. Als de ANBO van niets wist, zou Boll deze persoon aanschrijven. De burgemeester van Rossum zal niet blij zijn geweest met deze ongevraagde bemoeienis met zijn gemeente.[596]

Burgemeester Neet van Rossum stuurde op 4 november 1943 een rekening voor de 'op transportstelling' van de Rossumse Joden naar de secretaris-generaal van het Departement van Binnenlandse Zaken. Het ging om de kosten die de gemeente had gemaakt in het tijdvak tussen 15 mei 1940 en 1 oktober 1943 voor ontruiming van door Joden verlaten woningen, namelijk f 14,85 voor het huis van L. Stranders, en na 1 oktober 1943 f 34,65 voor die van Abraham van Gelder. Op 16 maart 1944 had Neet nog altijd geen betaling ontvangen.[597]
Volgens Vos trokken in 1945 inwoners van Alem, die geëvacueerd moesten worden vanwege de aanhoudende beschietingen van hun dorp, in het huis van Van Gelder. Het gezin van C.F. van M. kreeg huisraad en spullen van de familie Van Gelder in bruikleen, waarvan een lijst werd opgesteld. Zijn opsomming omvat slechts een deel van wat er kort na de deportatie werd geïnventariseerd.[598]

Naoorlogs rechtsherstel

Volgens de gegevens van het NBI is de nalatenschap Van Gelder-Mozes afgehandeld vanuit Groningen, waar het gezin Goslinski-Mozes woonde, die het eigendom had van het grote en het kleine huis aan de Maasdijk. Het hele gezin was op 23 april 1943 weggevoerd, aldus gegevens van de

[594] RAR, 3004, Archief gemeente Rossum, 956.
[595] RAR, 3004, Archief gemeente Rossum, 956.
[596] NA, CABR, 2.09.09, 6941 I, dossier J. Boll.
[597] RAR, 3004, Archief gemeente Rossum, 956.
[598] Vos (2017), 73, 74.

bewindvoerder. Vader Samuel en zoon Simon Adolf Goslinski zijn 31 maart 1943 ergens in Midden-Europa omgekomen. Bij de naam van de moeder Henriëtte Goslinski-Mozes staat op deze site als datum van overlijden echter: 5 november 1942, Auschwitz.[599]
De bewindvoerder die door het NBI was aangesteld was mr. H.N. Denijs, het werk ter plaatse werd gedaan door de Rossumse notaris J.A.P.A. van Dam. Uit de documentatie blijkt dat de huizen vanaf 1945 nog steeds via de gemeente Rossum verhuurd werden, die de huuropbrengsten aan de bewindvoerder overmaakte. De huurders waren in 1945 de koopman Th.M. aan den Toorn en C. van Mook, die de daaropvolgende jaren huurder bleven. Het huis had forse oorlogsschade opgelopen, die bij de Schade Enquete Commissie te Tiel was aangemeld.
Op het onroerend goed rustte een hypotheek, die betaald werd aan de in 1931 overleden Frans Willem baron van Randwijck. Deze hypotheek was vervolgens in handen gekomen van H.S.C.E. von Brucken Fock, echtgenoot van Maria Catharine Ulrica van Randwijck, dochter van F.W. van Randwijck.[600] De Van Randwijcks waren leden van de bekende adellijke familie in Rossum. De hypotheek moet zijn afgesloten door Abraham Mozes, die in 1941 overleed.
In 1947 werd uit de nalatenschap van Goslinski/Mozes over vier achterstallige jaren de hypotheekrente van 4.5 % voor de hypotheeksom van f 2000,- betaald. De NGV/ANBO had dat in de oorlog nagelaten.
Over een eventuele verrekening van de diverse lasten en rechten die betaald moesten worden aan overheidsinstanties tijdens de oorlog, wordt in de administratie van het NBI niets vermeld.

Het bewind over de nalatenschap van Goslinski in Groningen liep veel vertraging op door onduidelijkheid over de nabestaanden. Intussen stond het pand Maasdijk 70 te vervallen. Notaris Van Dam signaleerde in een brief van 28 augustus 1948: '…. het is nu zo, dat er plassen in de kamers staan en het huis onbewoond is. Indien U weet, dat Rossum een door den oorlog getroffen gemeente is en dat dientengevolge de woningnood hier uitermate groot is, zult U met mij van mening zijn, dat dit een onhoudbare toestand is'. Hij vond de houding van het NBI onverantwoord. 'Het komt mij voor dat daartegen met kracht moet worden geprotesteerd. Dit is weer een van de symptomen van ziekelijke ambtenarij'.
Het NBI gaf in oktober 1948 toestemming voor de verkoop van het grote en het kleine huis, erf en boomgaard aan de al genoemde Joh. Huibertse Jzn te Rossum.[601]

Op 17 november 1948 heeft kandidaat-notaris A.M. Ruymschoot, lasthebber van een Groningse kandidaat-notaris die op zijn beurt bewindvoerder was van de 'afwezige' Samuel Goslinski en Henriette Mozes, de panden B 2 en B 4 aan de Maasdijk te Rossum voor f 5500,- verkocht aan buurman Johannes Huibertse Johanneszoon, landbouwer te Rossum, woonachtig op het adres B3 (Maasdijk 74). Het ging om de volgende kadastrale nummers: Rossum sectie B 2497, B 319 en B 2278.[602]
Wat betreft het perceel weiland in Kerkdriel, eens eigendom van Abraham Mozes: dat bleef van Martinus van de Laarschot. Er heeft geen rechtsherstel plaatsgevonden, men liet de zaak voor wat hij was.[603]

RAR Tiel, Bevolkingsregister Rossum:
Maasdijk 70 = B 2: niet aanwezig.
B 3 = Maasdijk 74 komt wel voor, eigenaar was Joh. Huibertse, een groot aantal inwoners vermeld.

---

[599] Volgens de site Joodsmonument.nl.
[600] Zie genealogische gegevens op de site Wiewaswie.
[601] NA, NBI, 2.09.16.05, 81675, dossier S. Goslinski en 81678, dossier S.A. Goslinski, Groningen. RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, Rossum.
[602] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 922 nr. 2, 17 november 1948.
[603] Zie gegevens op de kadastrale legger.

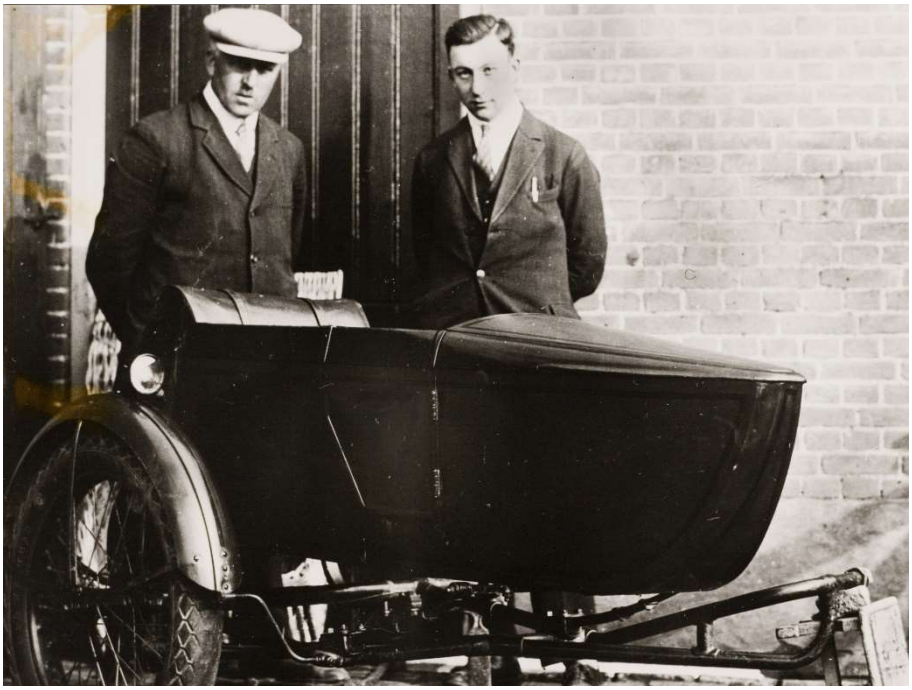

Vader Louis en zoon Ies Stranders bij een zijspan van een motor waarmee ze kennelijk vleeswaren bezorgden, in 1935.
Joods Museum

2
Koningstraat 8 en Koningstraat 9

In de Koningstraat te Rossum staan schuin tegenover elkaar twee panden die van de familie Stranders zijn geweest: de eigenlijke slagerij met woning op nr. 8 en een woonhuis op nr. 9.
De uit Charlois (Rotterdam) afkomstige slager en veehandelaar Louis Stranders kwam in 1901 als inwonende slagersknecht werken in de zaak van Sander de Vries in de Kerkstraat. Vanaf december 1904 woonde hij als slager, dus niet meer als knecht, met zijn vrouw en zijn in 1905 geboren dochtertje Sophia Wilhelmina in een eigen huis. Stranders had op 13 oktober 1906 een gedeelte van een boomgaard van de familie Dingemans aangekocht met nog een stukje grond van de gemeente. Daar liet hij een slagerij met woning op bouwen. Dat was Koningstraat B 96, vanaf 1957 met het adres Koningstraat 8. In 1937 verkocht Louis Stranders de winkel, woning en erf kad. B 2536 aan zijn zoon Izaak of Isaac Stranders, voor f 2000,-.[604]
Louis Stranders bezat in Rossum ook nog wat bouwland, dat hij in 1929 al had verkocht.
In 1937 kocht Louis Stranders van de 'verver' Izaak van Haaften perceel kad. B 2695 aan de overkant van de Koningstraat, later bekend als Koningstraat 9, oude adresaanduiding B 79, voor f 3150,-. Het perceel van Van Haaften werd door de notaris betiteld als een huis met erf, volgens de registratie van het Kadaster bestond het uit twee huizen en bouwland.[605] Stranders nam het in gebruik als woonruimte.
In Koningstraat 8 bleef de slagerij gevestigd, die aanvankelijk door Louis, later door zijn zoon Izaak werd bemand. 'Ies' overleefde samen met zijn vrouw de oorlog in de onderduik en bleef nadien slager in Rossum. Zijn vader was met zijn vrouw en kleindochter Greetje eveneens ondergedoken,

[604] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 827 nr. 23, 12 augustus 1937.
[605] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 821 nr. 82, 2 maart 1937.

maar ze werden op hun onderduikadres in Kerkdriel verraden. Ze moesten naar Rossum terugkeren, om in april 1943 te worden weggevoerd. Alle drie zijn ze in Sobibor vermoord.[606]

Ontruiming

De panden Koningstraat 8 en 9 werden in 1943 onder beheer van de NGV, dus de ANBO, gesteld. Er werd een soortgelijke procedure gevolgd als met het pand Maasdijk 70 van Van Gelder. Voordat hij zou worden afgevoerd, had L. Stranders volgens voorschrift de sleutel van de woning Koningstraat 9 aan de burgemeester van Rossum gegeven. Het pand werd tussen mei en oktober 1943 ontruimd in opdracht van de gemeente, die de kosten hoopte te verhalen op de Duitsers. Met f 14,85 aan ontruimingskosten was de gemeente veel goedkoper uit dan met de ontruiming van het pand van Van Gelder aan de Maasdijk. De winkelinventaris van de slagerij op Koningstraat 8 bleek in augustus 1943 compleet weggehaald, zo werd gerapporteerd aan de Omnia Treuhandgesellschaft.
De gemeente had, zoals voorschrift was, in april 1943 een inventaris van het door de bewoners verlaten huis van Louis Stranders op Koningstraat 9 laten opmaken. Het bestond uit een woonkamer, huiskamer, bijkamertje, gang, kelder, trap, 2 slaapkamers boven, zolder, keukentje, achterhuis en een achterhuiszolder.
Op 22 oktober 1943 werd door de ANBO bij de burgemeester van Rossum geïnformeerd of Koningstraat 9 was verhuurd. Deze antwoordde dat dit inderdaad zo was, maar dat hij niet officieel op de hoogte was gebracht.[607]

Oorlogskopers Gijsbert en Krijn van Santen

Uit de kadastrale gegevens en gegevens in het hypotheekregister blijkt dat het woonhuis Koningstraat 9 op dat moment in handen was van de heer Krijn van Santen. Hij was de vader van de NSB'er Gijsbert van Santen of van Zanten, een bekende van NSB-burgemeester Boll uit Zaltbommel. Gijsbert van Santen noemde zich afwisselend fabrikant en architect en woonde in het huis van de eind 1942 gedeporteerde Jood Levie van Dijk op Stationsweg 40 te Zaltbommel. Dat pand had hij (zie boven) op 9 augustus, nog maar enkele maanden eerder, van Boll gekocht voor in totaal f 9000,-, een veel hoger bedrag dan de koopprijs van het huis van L. Stranders in Rossum.
Gijsbert van Santen kocht het huis Koningstraat 9 op 4 oktober 1943 van een lasthebber van de beruchte makelaar Dirk Hidde de Vries van de ANBO, dus de NGV. Notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam duidde het pand aan als een 'burgerwoonhuis' met garage en erf, groot 4 aren 3 c.a. Van Santen had de koopprijs van f 2500,- reeds voldaan, aldus de akte. Notaris Van Meurs was een NSB-notaris, die na de oorlog is veroordeeld, en zelfs ontslagen, voor zijn praktijken.[608]
Veertien dagen later, op 18 oktober daaropvolgend, verschenen voor notaris Van Meurs in Rotterdam Gijsbert van Santen, fabrikant te Zaltbommel, en zijn vader Krijn van Santen, handelsreiziger te Rotterdam, Reigerpad 20, geboren in 1888.[609] Krijn van Santen betaalde zijn zoon f 2560,- voor het huis. Deze prijs zou tussen de partijen zijn verrekend.[610]

In het dossier van Boll in het Archief Bijzondere Rechtspleging staan een paar bijzonderheden over deze aankoop. Toen Gijsbert van Santen en Boll nog met elkaar door één deur konden (zie het hoofdstuk over het pand Koningin Wilhelminaweg 44 in Zaltbommel), had de vader van Van Santen

[606] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 112, en Vos (2017), 74-78.
[607] RAR 3004, Archief gemeentebestuur Rossum, 956.
[608] Schütz (2016), 281. Website Pointer: lijst van veroordeelde notarissen na WO II. Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 64, 4 oktober 1943.
[609] Zie de bevolkingsgegevens via de site van het Stadsarchief Rotterdam (SAR).
[610] Hypotheekregister 4 reeks Tiel deel 881 nr. 92, 18 oktober 1943.

gezegd dat hij als geldbelegging een huis wilde kopen. De zoon informeerde bij Boll, die hem weinig kans gaf, omdat Krijn van Santen als niet-NSB'er niet in aanmerking zou komen voor de aankoop van een huis dat vroeger van een Jood was geweest. En alleen dat soort huizen was op dat moment beschikbaar, volgens hem. Vervolgens had Van Santen voor zijn vader dit 'Jodenhuis' gekocht, tegen betaling van bemiddelingskosten aan Boll. Van de zoon belandde het pand bij de vader.[611]

Oorlogskoper Cornelis Joost van Hekezen

Eveneens in Rotterdam was voor dezelfde dubieuze notaris Van Meurs op 7 oktober 1943 de slagerij op Koningstraat 8 van eigenaar gewisseld. De lasthebber van de ANBO verkocht dit winkelhuis met woning en erf te Rossum, Koningstraat B 92 (onjuist nummer), sectie B 2536, groot 3 aren 20 c.a. aan Cornelis Joost van Hekezen, landbouwer te Hedel, Blankenstein C2, voor f 2750,-. Dat bedrag zou eveneens zijn betaald.[612]
Van Hekezen, groepsleider van de NSB in Hedel, legde tijdens het gerechtelijk onderzoek na de bevrijding een verklaring over deze aankoop af. Hij had op een NSB-bijeenkomst aan Boll laten weten dat de Rohyp, de spaarkas waarbij hij was aangesloten, hem in staat stelde een huis te kopen, tegen een hypotheek van f 5000,-. Helaas was daar geen huis voor te krijgen. Boll vertelde hem toen dat de ANBO huizen verkocht die van Joden waren geweest. Van Hekezen is vervolgens naar de ANBO gegaan en heeft twee winkel-woonhuizen in Rossum gekocht, in de Kerkstraat en in de Koningstraat. Het pand in de Kerkstraat was het vroegere winkel-woonhuis van de gezusters Kalker, Kerkstraat 22. De koopprijs inclusief kosten van beide panden was ongeveer f 7500,-. Van Hekezen betaalde, zo vertelde hij, geen provisie of steekpenningen aan Boll, maar het was mogelijk dat Boll provisie van de ANBO had ontvangen. Andere NSB'ers verklaarden evenwel dat Van Hekezen wel degelijk een provisie aan Boll betaald heeft.[613]
Van Hekezen (geb. 1916), was een NSB'er en WA-man met lokale wortels, de Rotterdammer Gijsbert van Santen was NSB'er met contacten met partijgenoten uit zijn stad van herkomst. Beiden wisten volgens Boll van hem dat de mogelijkheid bestond 'Jodenhuizen' van de ANBO aan te kopen.[614] Beide kopers zijn na de oorlog door het Tribunaal te Tiel veroordeeld. De vader van Gijsbert van Santen echter, aan wie het pand Koningstraat 9 door zijn zoon was doorverkocht, ontsprong de dans.
Van Hekezen was sinds 1942 blokleider van de NSB in Hedel en volgde in 1943 Maarten den Haak op als groepsleider. Volgens een proces verbaal uit 1947 bracht hij mensen aan bij de bezetter. Een aantal is daardoor volgens getuigen gevangen genomen en in de ellende geraakt. Ontlastende Hedelse getuigenissen voerden daarentegen aan dat Van Hekezen in Hedel geen moeilijkheden had veroorzaakt.[615]
Van Hekezen verhuurde de Rossumse panden die hij met behulp van zijn Rohyp hypotheek had aangeschaft. Hij had daarbij problemen met het feit dat de gemeente Rossum op Kerkstraat 22 twee kamers in gebruik had voor de opslag van de meubels van de gezusters Kalker, staat in zijn dossier. Zie verder het hoofdstuk Kerkstraat 22, Rossum.

Rechtsherstel na de oorlog

In 1948 kwamen de panden van Stranders in het kader van rechtsherstel terug bij de rechthebbenden, van wie officieel nog niet vaststond dat ze overleden waren. Om een officiële rechtsherstelprocedure te vermijden, trof Izaak Stranders, slager te Rossum, als bewindvoerder van

[611] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier J. Boll.
[612] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 65, 7 oktober 1943.
[613] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier J. Boll.
[614] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier J. Boll.
[615] NA, 2.09.09, CABR 28523, dossier C.J. van Hekezen.

Louis Stranders, op 18 maart 1948 een regeling voor de notaris met de oorlogskoper Krijn van Santen. Dat gebeurde met toestemming van het NBI, dat na de oorlog het beheer over de boedel van Stranders van de NGV had overgenomen. Krijn van Santen woonde op dat moment op het adres Groep 58b te Rotterdam en was mede lasthebber van Gijsbert van Santen, kantoorbediende, met als woonadres Theemsplein 6 te Haarlem. Voorheen woonde hij, zo wordt vermeld, op de Stationsweg nr. 40 te Zaltbommel. Men verklaarde de koopovereenkomst uit 1943 nietig en herstelde Louis Stranders volledig in zijn eigendom van Koningstraat 9.[616]
In de akte van rechtsherstel van Koningstraat 8, de slagerij van Izaak Stranders, werd tegelijkertijd het rechtsherstel van Kerkstraat 22 geregeld, zie aldaar. Dat gebeurde buiten de rechtbank om, voor notaris Van Dam uit Rossum. Op 18 oktober 1948 moest C.J. van Hekezen uit Hedel ermee instemmen dat I. Stranders de wettige eigenaar van Koningstraat 8 was en werd zijn aankoop uit 1943 teruggedraaid.[617]

Nadat officieel vast was komen te staan dat Louis Stranders en zijn vrouw waren overleden, waren Ies Stranders, zijn zuster Wilhelmina uit Rotterdam, vrouw van Henri Salomon Kets de Vries, en Abraham Cohen uit Cuijk ieder voor een derde officieel eigenaar van Koningstraat 9. Abraham Cohen was de man van de bovengenoemde Sophia Wilhelmina Stranders, zuster van Ies, die eveneens de oorlog overleefd had. Moeder Wilhelmina Stranders daarentegen bleek, evenals haar man en zoon, in 1943 in Sobibor te zijn vermoord. In 1954 werd Izaak Stranders de enige eigenaar van het dubbele woonhuis Koningstraat 9, dat in 1974 is verkocht. De winkel op Koningstraat 8 was in 1968 al van de hand gedaan.[618]

Bij het naoorlogse rechtsherstel trad Izaak Stranders, de zoon van de overleden Louis, op als bewindvoerder namens het NBI.
Louis Stranders had in de zomer van 1942 aan J. van Aalst te Hurwenen twee biljetten van f 1000,- en 2 van f 500,- in bewaring gegeven. Na de oorlog gaf Van Aalst ze aan zijn zoon Ies Stranders, die ze op zijn beurt op 1 oktober 1945 opgaf bij de Commissie Rechtsherstel en Beheer te Zaltbommel. Hij was toen nog niet tot bewindvoerder benoemd, maar maakte van de gelegenheid gebruik om daartoe een verzoek te doen. Inderdaad is de zoon per ommegaande benoemd tot bewindvoerder over de nalatenschap van zijn ouders, gewoond hebbend Koningsstraat B 79 (= nr. 9) te Rossum, en over zijn eigen zoontje. Dat bewind eindigde op 22 februari 1951, toen de overlijdens van zijn familieleden in Sobibor op 14 mei 1943, officieel waren ingeschreven.
Uit zijn overzichten blijkt dat de huuropbrengsten van het pand Koningstraat 9 sinds 1945 aan I. Stranders werden overgedragen. Deze noteerde bij de uitgaven: belastingen, administratiekosten en onderhoud van de woning.
De inventaris van de slagerij van Stranders was nooit verbeurd verklaard of verkocht, maar in 1944 uit de zaak geroofd (dat moet echter in 1943 zijn gebeurd, zie boven). Izaak Stranders diende een paar jaar later een claim in bij de Schade Enquete Commissie te Tiel.[619]
Hij was zonder die voorwerpen al snel na de bevrijding verder gegaan met zijn zaak, getuige onder andere de advertentie in 'De Kroniek' van 25 mei 1945, waarin Ies Stranders zijn pas heropende slagerswinkel onder de aandacht bracht.[620]

[616] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 914 nr. 45, 18 maart 1948.
[617] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 919 nr. 124, 18 oktober 1948.
[618] Zie voor deze overdrachten de gegevens op de kadastrale legger.
[619] NA, NBI, 2.09.16.13, 163848, dossier L. Stranders, Rossum.
[620] RAR, krantencollectie.

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaarten
Koningstraat 9:
Izaak van Haaften, uit 1 maart 1935, opgevolgd door Louis Stranders, in 8 juni 1937, uit: 23 jan. 1943, kwam van: Koningstraat B 96, naar: VOW.
Opgevolgd door Pieter Willem Winkel, in: 19 okt. 1942, uit: 8 mrt. 1943, van: Maasdijk B 42, naar: A 81.

Koningstraat 8:
Begint met L. Stranders
Bewoner tussen 2 okt. 1942 en 16 juli 1945: Bastiaan Lagendijk, uit: Rotterdam, naar: Rotterdam.
(Er blijken destijds meerdere personen met de naam Bastiaan Lagendijk in Rotterdam woonachtig.)
[621]

[621] RAR, 3150, Bevolkingsregister, Rossum, 931: oude woningkaarten.

3
Kerkstraat 22

Sinds 1876 woonden in het huis Kerkstraat 22 Joden, te beginnen met de vleeshouwer Emanuel van Dijk en zijn gezin. Zijn zoon was Alexander van Dijk, de vader van Levie van Dijk uit Zaltbommel. Hij volgde zijn vader Emanuel hier op, maar verruilde Rossum in 1894 voor Zaltbommel, en in 1895 Zaltbommel voor Tiel, waar hij aanvankelijk slager was, later 'koopman'.[622]
De slagerij in Rossum werd in 1891 overgenomen door de man van Hester van Dijk, zuster van Alexander. Deze Sander de Vries, slager, nam in de loop van de tijd nogal wat (inwonende) slagersknechts of -leerlingen op in de zaak. Zo ook Louis Stranders, die later een slagerij in de Koningstraat zou openen, en de broers Abraham en Izaak Kalker uit Varik.[623]
In 1926 kocht Abraham Kalker, toen bekend staand als koopman, voor f 4000,- het slagerspand, dat bestond uit een huis, schuur en erf, sectie B 1400 oftewel Kerkstraat A 71 te Rossum.[624] Zijn zusters Rachel en Adriana woonden bij hem in. Abraham verkocht vlees van beesten die door zijn broer Izaak in Varik waren geslacht. Daarnaast hadden de gezusters een winkeltje waarin ze manufacturen verkochten.
De broer en zusters Kalker hadden nóg een pand: kad. sectie B 2369, een huis, schuur en erf. Het werd in 1939 in opdracht van de 'Geldersche Winkelmaatschappij NV' verkocht als onbewoonbaar verklaarde woning en is tijdens de oorlog dus niet meer geregistreerd als eigendom van de familie Kalker. Er werden namens dezelfde NV nog meer percelen van andere eigenaren in het dorp geveild. Dat dit allemaal winkeleigenaren waren die een schuld bij deze organisatie hadden, is niet waarschijnlijk, misschien was deze een investeringsvehikel. Een maand later overleed Abraham, op 27 augustus 1939. Zijn zusters overleefden de oorlog.[625]
De gezusters Kalker moesten, net als de overige Joden die in Rossum woonden, op de 23ste april 1943 'op transport'. De dag tevoren werden ze geacht hun huissleutels bij de gemeente in te leveren. De burgemeester van Rossum constateerde echter dat de bewoners van Kerkstraat 22 dit hadden nagelaten. Dat klopte, de dames Kalker waren al naar hun onderduikadres in Maasdriel vertrokken.

Ontruiming

Zoals ook met de andere huizen van Joodse inwoners gebeurde, is van de inboedel van Kerkstraat 22 in april 1943 een inventaris opgesteld. De spullen stonden in de volgende vertrekken: voorkamer, achterkamer, slaapkamer, slaapkamer boven, slaapkamer boven, zolder, kelder, gang, keuken en bijkeuken.
Van de vroegere slagerij is ook een inventaris bekend, namelijk een lijst van voorwerpen die in de slagerij stonden, mét de door twee deskundigen geschatte waarde in verband met de verkoop door Omnia. Men kon inmiddels de sleutels van het huis ophalen bij de gemeenteveldwachter te Rossum. J.H. de Bree, beëdigd taxateur uit Zaltbommel, waardeerde de volgende zaken op 5 mei 1943 aldus:
een toonbank met verschillende schappen in de winkel: f 39,-
een hakblok: f 15,-
een vliegenkast: f 3,25
een tafel: f 5,-
weegschaal, blokgewichten van 2 kg en 1 kg: f 15,50
twee stangen: f 6,50
kleine trap: f 3,50

[622] Zie gegevens via de site Wiewaswie.
[623] Zie de gegevens in het Bevolkingsregister Bommelerwaard, RAR 3150, gemeente Rossum.
[624] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 732 nr. 7, 28 februari 1926.
[625] Aldus Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 919 nr. 124, 18 oktober 1948.

Totaal: f 87,75
Een Arnhemse taxateur kwam naderhand met een andere inschatting:
1 toonbank, rek ('Regale') en verschillende schappen ('Bretter'): f 40,50
2 hakblok: f 12,-
3 vliegenkast: f 6,-
4 werktafel: f 8,-
5 weegschaal, blok met messing gewichten, enige ijzeren gewichten: f 10,-
6 vleeshanginrichting: f 12,-
7 ladder: f 5,-
8 2 rolgordijnen en 4 gordijnen ('Vorhänge'): f 20,-
9 1 etalage ('Schaufenster'): f 15,-
Totaal: f 128,50

Zoals in deze gevallen gebruikelijk werden de goederen aan de 'Zentralauftragsstelle' in Den Haag aangeboden. De met de Duitsers collaborerende firma Inverna uit Rotterdam deelde namens deze instantie mee dat er geen belangstelling voor was. Uiteindelijk kocht H. Rexwinkel te Rossum de inventaris voor f 128,50. Hij was tevens koper van de winkelinventaris van Van Gelder, van Maasdijk 70 (zie boven).
Ook het winkeltje van de zusters Adriana en Rachel Kalker werd geliquideerd. De manufacturenzaak 'van zeer geringe omvang' werd volgens de Treuhand al voor de oorlog gesloten. De voorraad was zo klein, dat het 'Reichstextilienbüro' op 1 november 1941 instemde met een uitverkoop van de nog aanwezige artikelen. Kort daarop werd de vergunning van het winkeltje ingetrokken. Het was niet geregistreerd bij de Kamer van Koophandel en de gezusters hadden niet eens een girorekening. Ze leefden zeer bescheiden, zodat er behalve de inventaris ad f 128,50 voor de Duitsers niets te halen viel, afgezien van het onroerend goed in de Kerkstraat, dat werd geschat op f 3750,-.[626]

Opslag van 'Judenmöbel'

Het pand Kerkstraat 22 was inmiddels onder beheer van de NGV geplaatst en werd vanaf 2 augustus 1943 verhuurd aan de familie P.W. Winkel voor 5 gulden per week.
Het winkelhuis annex woning is op 4 oktober 1943 in verhuurde staat door een gemachtigde van de slecht bekend staande makelaar Dirk Hidde de Vries van de ANBO namens de NGV overgedragen. De NSB-notaris A.P.W. van Meurs uit Rotterdam registreerde de verkoop aan de landbouwer Cornelis Joost van Hekezen (abusievelijk ook wel geschreven als: Van Hekeren) te Hedel, Blankenstein C2, voor f 3500,-.[627] Dezelfde Van Hekezen kocht eveneens op 4 oktober voor dezelfde Rotterdamse notaris ook het pand van Izaak Stranders in de Koningstraat, zie boven.
In het archief van de gemeente Rossum wordt vermeld dat in twee niet afgesloten kamers van het Kalker-huis 'Judenmöbel' stonden, die van twee Joodse gezinnen waren. De huurders van het pand hadden hier geen bezwaar tegen, maar Van Hekezen wel, omdat hij niet het volle pond aan huur kon vragen. Hij verlangde in november 1943 van de gemeente dat zij die meubels zou laten weghalen, of anders aan hem een vergoeding voor deze opslag zou uitkeren. De gemeente ging daar tenslotte mee akkoord en betaalde hem f 1,50 per week in de periode tussen 7 oktober 1943 en 29 januari 1944. Het feit dat Van Hekezen de leiding van de NSB had gevraagd druk op de gemeente uit te oefenen, zal wel geholpen hebben. Of de gemeente de vergoeding ook vanaf februari 1944 betaalde, is niet duidelijk. De evacuatie van september 1944 zal hier in elk geval een einde aan hebben gemaakt.

[626] NIOD, 094f, Archief Treuhand, 3586.
[627] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 66, 4 oktober 1943

De gemeente declareerde de vergoeding weer bij het ministerie van Binnenlandse Zaken, maar had in maart 1944 nog geen cent ontvangen. Overigens suggereerde Van Hekezen tijdens zijn rechtszaak in 1947 dat hij niet wist dat de door hem gekochte Rossumse huizen van Joden waren geweest.[628]

Rechtsherstel na de oorlog

Op 18 oktober 1948 is in het kader van rechtsherstel de koopovereenkomst uit 1943 nietig verklaard. Aan de enige overgebleven zuster Rachel Kalker - Adriana was op 12 maart 1947 gestorven) - werd officieel het eigendom van Kerkstraat 22 overgedragen.[629] Rachel woonde hier echter al. Ze had in juni 1947 bij de gemeente een vergunning aangevraagd voor het verbouwen van de begane grond van het huis, waar ze woonde. Zo te zien zou een vroegere winkelruimte in een woonkamer worden veranderd, misschien in verband met het overlijden van Adriana Kalker.[630]
Bij de transactie in 1948 was ook de hypotheekverstrekker Bouwkas Rohyp NV uit Rotterdam betrokken, in verband met de hypotheek die Van Hekezen voor de aankoop van de huizen Koningstraat 8 en Kerkstraat 22 had afgesloten.
Het voormalige winkel-woonhuis, destijds met het adres Burchtstraat A 75 (moet zijn: A 71) kad. sectie B 1400, is in 1957 verkocht aan Marinus Petrus van den Bighelaar, boekhouder te Rossum.[631]

RAR Tiel, Bevolkingsregister Rossum

Woningkaart Kerkstraat 20, huisnr. A 71:
Begint met Abraham Kalker, vervolgens Adriana, tot 9 april 1943, naar [doorgestreept: Vught] CBR.
Pieter Willem Winkel: 2 aug. 1943 – 23 juni 1945. Van: A 81, naar: A 5a.

[628] RAR 3004, Archief gemeente Rossum, 956. NA, 2.09.09, CABR, 95860, 8350 en 27422.
[629] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 919 nr. 124, 18 oktober 1948.
[630] RAR 3004, Archief gemeente Rossum, bouwvergunningen, 1474.
[631] Zie voor de overdrachten de gegevens op de kadastrale legger.

V

Eigendommen van in Herwijnen wonende Joden

Mozes van Straten voor de slagerij die hij samen met zijn broer Bernard Salomon van Straten dreef op het adres Waaldijk 44 te Herwijnen. De foto moet vóór 1928 zijn gemaakt, want toen verliet B.S. van Straten officieel de zaak, na in 1924 al een slager in ruste te zijn geworden. Al is het natuurlijk mogelijk dat men de tekst gewoontegetrouw op het raam liet staan.
Joods Museum

Waaldijk 44 en Molenstraat 10

De slager Mozes van Straten kocht rond 1870 van Adriaan van Dusseldorp, kleermaker, drie stukken grond in Herwijnen. Het ging om buitendijks land: een tuin, een boomgaard en een stuk dijkhelling. Van Straten was destijds zo'n 55 jaar oud en niet onbemiddeld. Hij had al binnendijkse landerijen in 'de Hoeck', het nabij gelegen deel van het dorp, naast een aantal huizen en gronden elders binnen Herwijnen en in de buurt daarvan. Twee van zijn huizen stonden tegenover de buitendijkse percelen die hij in 1870 aankocht. Er woonden vóór Mozes van Straten meerdere generaties Van Stratens in Herwijnen, die de nodige eigendommen hadden verworven.
Een zoon van Mozes van Straten, Manuel, nam de slagerij van zijn vader over. Hij was getrouwd met Helena Frank, een dochter van de Joodse vleeshouwer Bernard Frank uit Brakel, die nog meer schoonzoon-slagers met eigendommen in de Bommelerwaard had. Manuel van Straten werd in de slagerij opgevolgd door zijn zonen Bernard Salomon en Mozes.
Bernard Salomon van Straten trouwde met Mietje Walg en werd in 1913 vader van Manuel. Na het overlijden van Mietje in 1937 zou Bernard Salomon hertrouwen met Sophia van der Sluis.

Zijn tien jaar jongere broer Mozes van Straten (geb. 1891) ging een huwelijk aan met Jeanette van Blijdenstein. Dit echtpaar had één zoon, Manuel, oftewel Maantje, geboren in 1930.[632]

De slagerszaak en andere onroerende goederen

Bernard Salomon (geb. 1881) van Straten liet op buitendijks land dat door zijn grootvader Mozes rond 1870 was gekocht in 1911 een slagerswinkel annex slachterij bouwen, waar in 1912 een woning tegenaan gebouwd werd. Het pand bestaat nog steeds en heeft het adres Waaldijk 44 te Herwijnen.

De gebroeders hadden de onroerende goederen die ze van hun ouders hadden geërfd aanvankelijk in gezamenlijk eigendom, Bernard Salomon voor driekwart, Mozes voor één kwart. De slagerij aan de Waaldijk op de 'Hoek' in Herwijnen stond tussen 1915 en 1925 op naam van B.S. van Straten. Vervolgens volgde zijn broer Mozes hem op in de zaak en voerde hij de handelsnaam.[633] Mozes van Straten nam in 1928 ook het onroerend goed van de slagerij, kad. sectie E 2223, voor f 7500,- over van zijn broer. Deze behield een deel van het perceel waarop een schuur stond, sectie E 2332, samen met een toegang naar die schuur. Mozes van Straten zette de slagerij voort, Bernard Salomon was in elk geval sinds 1924 geen slager meer, maar een man 'zonder beroep'.
Het verging hem niet slecht, getuige het feit dat hij nogal wat grond heeft gekocht die hij verpachtte. Bovendien kocht hij vóór de overdracht van de slagerij aan zijn broer in 1927 op een veiling voor f 7100,- het huis waarin die veiling werd gehouden, namelijk de boerderij-koffiehuis 'De Roskam', kad. sectie E 2305, mét het bijbehorende erf en boomgaard. Verkoper was de kastelein, tevens 'bouwman', Hendrik Dirk Duyzer te Herwijnen. B.S. van Straten heeft De Roskam verbouwd tot twee woonhuizen en een pakhuis, die hij verhuurde.
De Roskam stond ter hoogte van wat op de kadastrale minuut E 317 en 319 is, d.w.z. vier huizen meer richting Gorinchem dan de latere slagerij. Het huis was eveneens buitendijks gebouwd, aan de Benedenwaarden, waar de dijk een scherpe hoek maakt. Circa 1830 stond daar nog een groot huis, maar dat is op de kadastrale hulpkaart van 1925 verdwenen. Het pand is nu, in sterk gewijzigde vorm, Waaldijk 30 en 32 te Herwijnen.

Zelf woonde Bernard Salomon van Straten in een bescheiden woonhuis dat hij in 1924 had laten bouwen op een perceel binnendijks bouwland genaamd 'de Wouwer', niet ver van de slagerij vandaan. 'De Wouwer' was al langere tijd eigendom van het geslacht Van Straten. Ook dat huis bestaat nog, het heeft het adres Molenstraat 10 te Herwijnen. In 1938 heeft Bernard Salomon na de dood van zijn vrouw Mietje Walg, zijn zoon Manuel, toen koopman te Rotterdam, gecompenseerd in de erfenis van Mietje, met wie hij in gemeenschap van goederen was getrouwd. Manuel werd voor een kwart eigenaar van zijn onroerende goederen.[634]

Gedwongen vertrek van de familie

Op 2 april 1943 werd Rosetta de Vries-van Straten, een zuster van Mozes en Bernard Salomon van Straten, die in Herwijnen verbleef, op last van de Sicherheitspolizei te Arnhem naar Kamp Vught afgevoerd met een gevorderde vrachtwagen van Dielis van Zanten.[635] Op 9 april daaropvolgend zijn

[632] Gegevens op de kadastrale legger en via de site Wiewaswie.
[633] GA, 0295 Handelsregister Tiel, 681, dossier fa. Fa. B.S. van Straten, Herwijnen, en 1787, dossier fa. M. van Straten.
[634] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 837 nr. 99, 28 november 1938.
[635] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667, Stukken betreffende maatregelen tijdens de Tweede Wereldoorlog tegen woonwagenbewoners en Joodse inwoners genomen: mededeling van burgemeester Bulk, die daartoe opdracht gaf.

Mozes en Bernard Salomon van Straten met hun vrouwen weggevoerd, en ook Maantje van Straten, de zoon van Mozes. Zij kwamen allen in Westerbork terecht. De gemeente Westerbork stuurde de gemeente Herwijnen achteraf berichten van hun vertrek vanuit Westerbork, met bijgesloten de persoonsbewijzen van de betreffende Van Stratens:
-op 11 mei vertrokken B.S. van Straten en zijn vrouw vanuit Westerbork, mededeling van de gemeente Westerbork in een briefje van 21 mei 1943.
-Mozes van Straten, zijn vrouw en zoon zijn uit Westerbork vertrokken op 25 mei 1943, meegedeeld door de gemeente Westerbork op 19 juni 1943.
-Manuel van Straten, zoon van B.S. van Straten vertrok op 29 juli 1943, bericht van de gemeente Westerbork, 30 juli 1943.

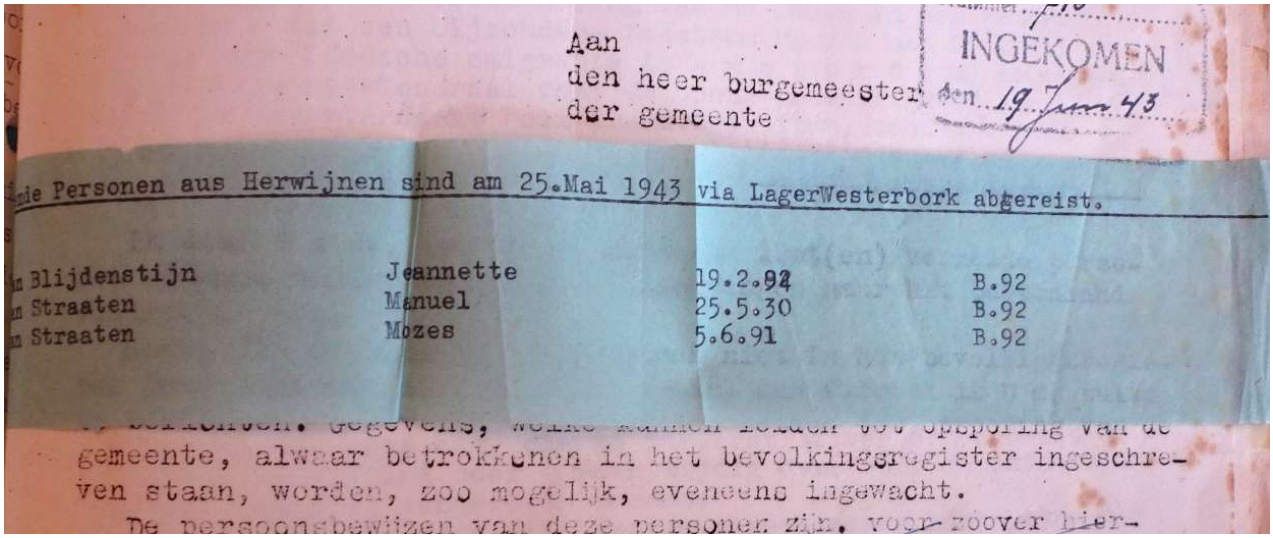
Aan
den heer burgemeester
der gemeente

INGEKOMEN
den 19 Juni 43

ie Personen aus Herwijnen sind am 25.Mai 1943 via LagerWesterbork abgereist.

n Blijdenstijn	Jeannette	19.2.94	B.92
n Straaten	Manuel	25.5.30	B.92
n Straaten	Mozes	5.6.91	B.92

gemeente, alwaar betrokkenen in het bevolkingsregister ingeschreven staan, worden, zoo mogelijk, eveneens ingewacht.

Gekleurd briefje toegevoegd aan een bericht van de gemeente Westerbork aan de gemeente Herwijnen.
Hieruit blijkt dat Mozes van Straten, zijn vrouw en zoon op 25 mei 1943 vanuit Kamp Westerbork zijn vertrokken, op weg naar, zo bleek na de oorlog, Sobibor.
RAR, Archief van de gemeente Herwijnen

De smalle gekleurde strookjes papier waarop gemeld wordt dat de betreffende personen 'via Lager Westerbork abgereist' waren, zijn naar de gemeente Herwijnen opgestuurd, met uitzondering van het papiertje met betrekking tot Rosetta de Vries-van Straten, zuster van Bernard Salomon en Mozes van Straten.[636]
De hele familie is in Sobibor vergast. Rosetta van Straten is vanuit Vught op 17 april naar Westerbork vervoerd en tien dagen later naar het oosten. Ze overleed 30 april 1943, eveneens in Sobibor.[637]
Manuel, de enige zoon van Bernard Salomon van Straten, die in 1938 nog 'koopman' in Rotterdam was, is niet uit Rotterdam weggehaald. Hij was volgens Vos in de nazomer van 1942 in een werkkamp in de Achterhoek terechtgekomen, vanwaar hij naar Westerbork is overgebracht. Daar werd hij op transport gesteld naar Sobibor, waar hij is vermoord.[638]

[636] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[637] Zie de site van Joods Monument en https://jorge.home.xs4all.nl/gen/trees/text_vstraten_2.htm#I6025, vgl. de website Joods Monument: ze was ondergedoken en is in maart 1943 gearresteerd, vervolgens 2 april afgevoerd, kennelijk bedoelt men vanuit Gorinchem. Dat is echter onjuist.
[638] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667. Vos (2017), 84.

In Duitse handen gevallen goederen

De rund- en schapenslagerij van Mozes van Straten was al met ingang van 1 mei 1942 opgeheven en in handen gevallen van de 'Sachbearbeiter' W. Weidenbörner van de Omnia Treuhand. Hij zorgde voor de liquidatie van de zaak.[639] Mozes van Straten had geen inkomsten meer, wél een hypotheek op zijn pand, aldus de burgemeester van Herwijnen. Deze regelde met de Joodse Raad en de provincie dat het schoolgeld voor het Jodenschooltje in Gorinchem van zoontje Manuel uit de Armenkas werd betaald, evenals het vervoer naar en van school.[640]
Bernard Salomon van Straten had sinds 1921 op verschillende veilingen percelen land in Herwijnen en Hellouw aangekocht, die hij, zoals verplicht was, in 1941 bekend maakte bij de Duitsgezinde autoriteiten. Hij deed op 30 juni 1941 aangifte van de volgende stukken grond:

Herwijnen
-Herwijnen sectie E 408, groot 1 ha 10 aren 20 c.a. grasland op klei, verpacht aan H. van Aalsburg Jzoon, landbouwer te Herwijnen. In 1922 aangekocht op een veiling. Bijbehorend Herwijnen sectie E 954, 75 c.a. grasland, dijkhelling.
-Herwijnen sectie E 2325, groot 25 aren 15 c.a., bouwland op klei, verpacht aan L. Sterk, landbouwer te Herwijnen, in 1926 aangekocht op een veiling. Bijbehorend Herwijnen sectie E 982, gedeelte dijkhelling, groot 1 are 75 c.a.

Hellouw, kadastraal Haaften
-Haaften sectie B 235, 42 aren 20 c.a. bouwland op klei, verpacht aan C. Bambacht Wzoon, landbouwer te Hellouw, de westelijke akker, en J. Treffers Wzoon, landbouwer te Hellouw, de oostelijke akker. B.S. van Straten had deze landerijen in 1931 op een veiling gekocht voor f 1330,-. Geen bijbehorende dijkhelling.
-Haaften sectie A 225, groot 1 ha 32 aren, 60 c.a. grasland op kleigrond, verpacht aan H. Pippel, landbouwer te Hellouw. Het perceel is in 1935 op een veiling gekocht voor f 2170,-. Bijbehorend Haaften sectie B 1901, 3 aren 46 c.a. grasland, geboekt in consorten, dijkhelling.
-Haaften sectie B 468, 65 aren 60 c.a bouwland op klei, verpacht aan Jasper Bambacht Wzoon, landbouwer te Hellouw, de westelijke akker, en Dirk van Mourik JW zoon, landbouwer te Hellouw, de oostelijke akker. Aangekocht op een veiling in 1935 voor f 1350,-. Geen bijbehorende dijkhelling.
-Haaften sectie B 464, 80 aren en 40 c.a. bouwgrond op klei, verpacht aan Dirk van Mourik JW zoon, landbouwer te Hellouw, de middelste akker, Daniel Bambacht Czoon landbouwer te Hellouw, westelijke akker, en Aart van der Meijden Azoon, landbouwer te Hellouw, oostelijke akker. Verkregen op een veiling, 1935, voor f 2200,-.

Zoals het Duitse gezag had verordonneerd, werd het land in 1941 in eerste instantie te koop aangeboden aan de toenmalige pachters. Een paar hadden aanvankelijk wel belangstelling, maar haakten af.[641] Bij een latere gelegenheid heeft één pachter de grond die hij pachtte wel gekocht, de heer Bambacht, zie onder.

Na de deportatie van de gebroeders Van Straten in 1943 zijn hun onroerende goederen onder het beheer geplaatst van de ANBO, die op zijn beurt voor de 'Niederländische Grundstücksverwaltung' (NGV), een aantal goederen via collaborerende makelaars, notarissen en aanverwanten van de hand deed. De slagerij van Mozes van Straten was al onder beheer gekomen vóórdat de voormalige eigenaar was afgevoerd.
In elk geval de gemeente Herwijnen wist kort na 21 mei 1943 dat Bernard Salomon van Straten en zijn vrouw op 11 mei 1943 naar het oosten waren getransporteerd, en kort na 19 juni 1943 dat

[639] GA, 0295, Handelsregister Tiel, 1787.
[640] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[641] NA, Directie Landbouw, grond- en pachtzaken, 117.

Mozes van Straten met zijn gezin op 25 mei 1943 dezelfde weg was gegaan.[642] Spoedig daarop zijn de woonhuizen van de broers door de ANBO van de hand gedaan. De malafide makelaar J. van den Bosch heeft hier namens deze instantie een actieve rol in gespeeld. Niemand van de oorlogskopers die hij vond woonde tijdens de oorlog in de huizen van B.S. en M. van Straten in Herwijnen, zo blijkt uit het Bevolkingsregister van Herwijnen.

Stoelendans om Molenstraat 10 te Herwijnen

De Joodse eigenaren waren nog niet eens weggevoerd, toen al pogingen werden gedaan om het huis Molenstraat 10 toe te eigenen. Op 3 maart 1943 had de fanatieke NSB'er Leendert van Zandwijk kennelijk een soort optie op dit kennelijk erg aantrekkelijke pand van B.S. van Straten. Een mede-NSB'er had daar echter een oogje op, zo blijkt uit een document dat Van Zandwijk bewaard heeft en dat op 11 maart 1947 door rechercheurs bij een huiszoeking in het huis 'Den Hoek' van Van Zandwijk is aangetroffen. Het was een brief aan Van Zandwijk van 3 maart 1943, helaas voorzien van een onleesbare handtekening, het lijkt op zoiets als 'Hoven'.
In de eerste zin staat: 'De menschen loopen mij plat om de oorzaak te weten dat ik de woning van B. van Straten niet heb'. De woning van de briefschrijver was verhuurd, hij kon daar niet wonen. Hij stelde Van Zandwijk en burgemeester Boll veel problemen in het vooruitzicht. Hun handelen was een grote schande voor de partij en bovendien liepen beide heren te schande in Herwijnen. De briefschrijver wilde voor de volgende dag een antwoord, zo niet, dan was de hele zaak voorbij. En dan volgt de waarschuwing 'denk om Nabots Boomgaard', een verwijzing naar het Oude Testament, 1 Kon. 21, de wijngaard van Nabot, naast het paleis van koning Achab, die de wijngaard wilde annexeren. Nabot weigerde medewerking, want de wijngaard stond op de grond van zijn voorouders. De vrouw van koning Achab, Jezebel, liet Nabot en zijn zonen vervolgens op slinkse wijze vermoorden. Achab kon de wijngaard in bezit nemen, maar het zou slecht met hem en zijn vrouw, ja met het hele koninklijke huis aflopen, zo voorspelde de profeet Elia. En zo geschiedde. Blijkbaar werden Van Zandwijk en Boll geïntimideerd door een bijbelvaste NSB'er, die niet meer naar zijn vroegere woning kon terugkeren en in het huis van B.S. van Straten een mooi alternatief zag.[643]

Van Zandwijk werd de keuze gemakkelijk gemaakt, aangezien zijn eventuele plannen met het huis van B.S. van Straten werden verstoord door een brand in het huis van zijn buurman, tevens aangetrouwd familielid, P.A. de Fockert. De brand vond plaats op 30 april 1943 en zou volgens Van Zandwijk zijn aangestoken door stakers die meededen met de landelijke april/meistaking tegen de gedwongen tewerkstelling voor de Duitsers. Deze staking was op 29 april 1943 begonnen en verspreidde zich over het platteland, waaronder Herwijnen en omgeving.
Uiteindelijk was naar het idee van Van Zandwijk de gemeente schuldig aan de brand. Burgemeester Boll, kringleider binnen de NSB-organisatie, heeft dit verhaal doorgespeeld naar de Sicherheitsdienst in Arnhem, die de niet-NSB'ers van het gemeentebestuur van Herwijnen een boete van f 14.000,- oplegde voor dit voorval, een forse aderlating. Het bedrag is overigens door het Tribunaal van Geldermalsen, verhoogd met een paar honderd gulden, na de oorlog als boete opgelegd aan De Fockert, die voor zijn handelen als NSB'er ook nog eens tot een gevangenisstraf van anderhalf jaar werd veroordeeld. Hij werd toen dus beschouwd als een niet onbelangrijke NSB'er.[644]
Aan de dakloos geworden familie De Fockert werd na de brand door tussenkomst van een Wehrmachtcommandant het 'Judenhaus' in de Molenstraat toegewezen, inclusief het achtergebleven meubilair van de Van Stratens. Wel zou de afdeling van 'Einsatzstab Reichsleiter Rosenberg' uit Amsterdam de meubels van B.S. van Straten op termijn meenemen.[645]

---

[642] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[643] NA, 2.09.09, CABR, 27817, dossier. L. van Zandwijk.
[644] RAR, krantencollectie: 'Nieuws- en Advertentieblad voor Geldermalsen en Omstreken', 7 mei 1946.
[645] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667 en 671.

De gemeente toont interesse

De Fockert had geluk dat hij in Molenstraat 10 kon trekken, destijds met het adres B 96. Had de brand een week eerder plaatsgevonden, dan was dit misschien niet gebeurd. De NGV had voor het pand met achtergelegen boomgaard namelijk aanvankelijk een gegadigde op het oog in de gedaante van de gemeente Herwijnen. Die wilde hier de dienstwoning van de gemeentesecretaris van maken, C.J. van Herpen. Van Herpen was al persoonlijk langs geweest bij de ANBO en had het huis bezichtigd. Voor het vervolg kon hij afspraken maken wanneer Van den Bosch, de makelaar van de ANBO, in het Metropolehotel in Gorinchem zou zijn, zo berichtte de ANBO op 15 april 1943. De vraagprijs was f 4750,-, waar nog wat kosten, provisie e.d., bij kwamen.
Burgemeester W.E.J. Bulk van Herwijnen kreeg eind april 1943 toestemming voor de aankoop van de 'Beauftragte' van de Rijkscommissaris te Arnhem, alsmede een financiële toezegging. Hij had onmiddellijk daarna het huis telefonisch gekocht, zo meende hij, op de zaterdag vóór de 28ste april 1943 (= 24 april 1943). Maar hij kreeg de 28ste een telegram van de ANBO, waarin stond dat alle percelen te Herwijnen aan derden waren verkocht, zodat de aanbieding aan Bulk was vervallen. Het besluit was onherroepelijk.
Bulk moest zich hierbij neerleggen, ook al omdat de verhouding tussen de gemeente Herwijnen en de plaatselijke NSB sinds de brand van 30 april 1943 op een dieptepunt belandde. Die verbeterde zeker niet toen de gemeente door toedoen van Van Zandwijk en Boll een enorme boete van f 14.000,- opgelegd kreeg door de Duitse autoriteiten, omdat zij schuldig zou zijn aan de brand. In het dossier van Van Zandwijk van het CABR staat dat deze heeft geprobeerd gemeentesecretaris Van Herpen en de ambtenaar ter secretarie W. de Fockert van het toneel te laten verdwijnen. Zij bezorgden de lokale NSB'ers veel last volgens hem. Van Zandwijk had blijkbaar een enorme hekel aan burgemeester Bulk.[646]

De rol van Boll en consorten

Op 5 mei 1943 schreef Van den Bosch van de ANBO te Rotterdam aan burgemeester Bulk dat door de ANBO ingevolge verordening 154/41 het perceel B 96 op last van de Rijkscommissaris was 'verariseerd', en wel aan de burgemeester van Zaltbommel. Hij vroeg burgemeester Bulk door te geven in wiens opdracht deze de woning aan derden in gebruik had gegeven. Het antwoord deed er eigenlijk al niet meer toe: de woning moest onmiddellijk worden ontruimd.[647]
Die weergave van de situatie door de ANBO was niet correct. Niet begin mei, maar pas op 25 juni 1943 heeft J.C. Schüller, gemachtigde van makelaar Dirk Hidde de Vries van de ANBO, namens de NGV, voor notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam het pand voor f 4750,- officieel verkocht aan Jan Boll, NSB-burgemeester van Zaltbommel. Het werd omschreven als een huis, erf en boomgaardje op het adres Molenstraat 10 te Herwijnen nr. B 96, kad. sectie E 2288, groot 54 aren 83 c.a.[648]
Maar op 10 juni 1943 al had burgemeester Bulk een brief geschreven aan een zekere Wismeijer uit Rotterdam, in aansluiting op een gesprek in het gemeentehuis. Hij had het daarin over een alternatieve woonruimte voor het gezin De Fockert, zodat het pand B 96, d.w.z. Molenstraat 10, zou vrijkomen. Kennelijk stond Wismeijer toen al bekend als de toekomstige eigenaar van het huis, terwijl het eerst nog officieel gekocht moest worden door Boll, die weer eens als tussenpersoon opereerde.[649]
Een maand later, op 15 juli 1943, verkocht de kantoorbediende Willem Jacob Bot, gemachtigd door Jan Boll, voor dezelfde notaris Van Meurs te Rotterdam het huis met toebehoren aan Pieter Johannes Wismeijer, particulier, Lange Hilleweg 70a (moet zijn 70c) te Rotterdam, voor f 4860,-. Dat bedrag is,

[646] NA, 2.09.09, CABR, 27817, dossier Van Zandwijk, en 66941 I, dossier Boll.
[647] RAR 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[648] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 878 nr. 82.
[649] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.

zo staat er, door beide partijen onderling 'verrekend', een bekende formule bij dit soort transacties. Notaris Van Meurs was ook in verband met NSB-aankopen in Rossum actief, en werd na de oorlog veroordeeld voor zijn praktijken.[650]

Oorlogskopers van de panden van Van Straten in Herwijnen

De oorlogskoper Wismeyer of Wismeijer kocht op 4 februari 1944 via notaris J.K. Eblé te Gorinchem nog eens een aantal kleine percelen aan die ook van Bernard Salomon van Straten waren: Herwijnen sectie E 954, E 2286, E 2287 en E 2291, percelen dijkhelling en wilgenpas, samen groot 6 aren en 85 c.a. Hij betaalde f 75,-.[651]
Op de 25ste van die maand verkocht Wismeijer al zijn Herwijnense aanwinsten voor notaris Van Meurs in één transactie aan de 'koopvrouw' Jansje Ludovica Udo, buiten gemeenschap van goederen getrouwd met de fabrikant Gijsbert van Santen, voor f 5500,-, wederom onderling 'verrekend'.[652]
P.J. Wismeijer, geboren op 31 augustus 1881, komt in de Rotterdamse bevolkingsadministratie voor als voormalig aardewerker bij de gemeente. Hij ging in 1913 failliet, maar verdiende kort voor de Tweede Wereldoorlog de kost als koopman in boter en kaas. Wismeijer overleed in 1954.[653]
Wismeijer wordt in de Verkaufsbücher vermeld in verband met een andere dubieuze transactie met betrekking tot een villa in Hilversum, namelijk Peerlkamplaan 1a, van de Jood M. Witmond. Hij kocht deze op 4 mei 1943 van de ANBO voor f 6500,-. Wismeijer was midden 1943 dus verwikkeld in twee aankooptransacties buiten Rotterdam.[654]

Waaldijk 44 en ander onroerend goed in handen van een NSB'er

De slagerij aan de dijk (Waaldijk 44) met het bijbehorende stuk grond van Mozes van Straten, kad. genummerd E 2331 en 2332, werden op 1 juli 1943 officieel van de ANBO gekocht door de Herwijnense landbouwer Leendert van Zandwijk. Deze kocht bovendien op dezelfde dag het perceel naast dat van het huis op Molenstraat 10, dat eveneens eigendom van Mozes van Straten was, kad. E 2308, en een binnendijks huis met toebehoren, schuin tegenover de slagerij, kad. E 2309.
Van Zandwijk betaalde voor het perceel naast de slagerij (E 2332) en het binnendijkse perceel E 2309: f 800,-. Verder betaalde hij op diezelfde dag voor het slagerspand E 2331 en het perceel naast Molenstraat 10 (E 2308): f 5700,-. De transacties met Van Zandwijk vonden plaats voor een andere foute Rotterdamse notaris dan Van Meurs, namelijk Isaac van der Waal. Deze is na de oorlog voor zijn handelen als notaris veroordeeld.[655]

Van Zandwijk kocht ook nog enkele percelen grond in Herwijnen en Hellouw aan die van Bernard Salomon van Straten waren onteigend, en niet verkocht, in 1941. Dat gebeurde op 4 februari 1944 voor notaris J.K. Eblé te Gorinchem. Verkopende partij was de Rotterdamse makelaar J. van den Bosch, die optrad namens de NGV. Het ging om:

---

[650] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 878 nr. 108. Via website Pointer: lijst van veroordeelde notarissen na WO II. Schütz (2016), 281.
[651] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 883 nr. 61.
[652] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 884 nr. 17, 25 februari 1944.
[653] SAR via de website: bevolkingsadministratie, gezinskaarten, SAR 494-03, 1362 en 851-539 en BS 999-09, 1954 B2 fol. b2 070v.
[654] Database Verkaufsbücher NA, NBI. M. Witmond, huisarts, overleefde de oorlog, op zijn overlijdensbericht wordt het adres Peerlkamplaan 1a vermeld. (Zie www.joods amsterdam.nl).
[655] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 878 nr. 90, 1 juli 1943 en nr. 91, reeks Tiel, 7 juli 1943, database Verkaufsbücher NA, NBI, op de naam L. van Zandwijk. Verder via de website Pointer: lijst van veroordeelde notarissen na WO II. Schütz (2016), 343.

1) bouwland ‘de kalverweide’ te Hellouw, kad. Haaften B 464 en 468, groot 4 are 44 c.a., voor f 2450,-,
2) weiland ‘de anderhalve morgen’ aan de Broekgraaf te Hellouw, kad. Haaften A 225, groot 1 ha, 34 aren en 60 c.a., voor f 1650,-,
3) weiland ‘de acht hont’, binnen de Mert te Herwijnen, kad. Herwijnen E 408, groot 1 ha. 10 aren, 20 c.a.,
4) oostelijke akker van een perceel bouwland ‘het achterste land aan de Hoofdgraaf’, Herwijnen E 2325, groot 25 aren en 15 c.a., voor f 1800,- 3 en 4 samen.
Van Zandwijk betaalde in totaal dus: f 5900,-.
Deze gronden had Bernard Salomon van Straten in 1922, 1926 en 1935 op veilingen gekocht. Er was nogal een prijsverschil vergeleken met 1944. Van Straten betaalde in 1935 voor de percelen Haaften B 464 en 468: f 2200-,- en f 1650,- = samen f 3850,- voor A 225: f 2170,-. Hij betaalde in 1926 voor het perceel dat later E 2325 zou worden (toen een gedeelte van E 555): f 950,- en in 1922 voor E 408 f 2830,-. Van Straten had voor de oorlog in totaal f 9800,- betaald.[656]

Eveneens op 4 februari 1944 werd voor dezelfde notaris door makelaar Van den Bosch het perceel bouwland ‘de halve morgen’ te Hellouw verkocht, kadastraal Haaften B 235, groot 42 aren en 20 c.a., voor f 700,-. De koper was de toenmalige pachter, J.C.W. Bambacht, landarbeider te Hellouw. Bernard Salomon van Straten had deze grond in 1921 op een veiling gekocht voor f 1330,-. Bambacht verkocht de grond al op 12 april 1944 aan Cornelis Antonie van Krieken, bouwman te Herwijnen, Anneke Cornelia en Elina Elisabeth van Krieken, beiden ‘bouwvrouw’ te Herwijnen, voor f 800,-.[657]

De Roskam

Het ‘koffiehuis’ De Roskam, kad. Herwijnen E 2305, dat Bernard Salomon van Straten in 1927 voor f 7100,- op een veiling had gekocht, is op 19 oktober 1943 door J.C. Schüller, gemachtigde van de makelaar Dirk Hidde de Vries van de ANBO, eveneens voor de twijfelachtige notaris I. van der Waal te Rotterdam verkocht aan Willem Cornelis Macleane, landbouwer te Herwijnen. Hij betaalde hier f 6000,- voor. Het pand was toen een pakhuis, winkelhuis en woonhuis met een perceel boomgaard, Waaldijk C 14 te Herwijnen. Macleane woonde op het naastgelegen adres Waaldijk C 14a. In De Roskam was een kruidenierswinkel gevestigd, die na de oorlog door de – toen nog steeds - eigenaar Macleane werd uitgebaat.[658] De Roskam bestond uit de huidige panden Waaldijk 30 en 32 te Herwijnen. Beide zijn sinds 1927 sterk veranderd.
Willem Cornelis Macleane, oorlogskoper, lijkt zelf geen NSB’er te zijn geweest, maar een zuster van hem was de vrouw van een NSB’er die nauwe contacten had met Leendert van Zandwijk, veroordeelde groepsleider van de NSB en een oorlogskoper. Dat was Cornelia Maria Macleane, in 1923 getrouwd met Peter Arie de Fockert, ook nog eens een buurman van Leendert van Zandwijk. Hij moest in 1943 zijn huis verlaten na een brand, zie boven. Een andere zuster van W.C. Macleane, Catharina, was de vrouw van Krijn Arie Bok, die de boerderij van Van Zandwijk een tijdlang beheerde toen de eigenaar na de oorlog gevangen zat. Deze Krijn Arie Bok was de broer van de vrouw van Leendert van Zandwijk, Anna Maria Bok.[659]

[656] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 837 nr. 99, 28 november 1938, met verwijzingen naar voorgaande aankopen, en deel 883 nr. 59, 4 februari 1944.
[657] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 883 nr. 60, 4 februari 1944, en deel 885 nr. 64, 12 april 1944.
[658] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 89. Verder zie het in 2021 online Verenigingsblad nr. 5, 1997, 10, van Stichting Den Ouden Dijk te Herwijnen.
[659] NA, 2.09.09, CABR, 27817, dossier. L. van Zandwijk. Genealogische gegevens via de site Wiewaswie.

Verhalen en fabels tijdens verhoren na de oorlog

De kaashandelaar Pieter Johannes Wismeijer werd op 9 mei 1945 gearresteerd en verhoord. Veel van de antwoorden die hij gaf waren bezijden de waarheid. Zo beweerde hij dat hij, lid van de NSB sinds 1933, in 1940 bedankt had. Dat was tenminste in 1943 nog niet het geval. Hij was bovendien lid van de NSB-organisatie 'Nering en Ambacht' geweest met zijn NV 'Wismeijer's Consumptiehandel'. De man was niet onbemiddeld, want behalve zijn woning aan de Lange Hilleweg te Rotterdam bezat hij nog drie panden. Wismeijer is in augustus 1945 vrijgelaten en naderhand niet veroordeeld.[660]
In het dossier van Jan Boll van Bijzondere Rechtspleging zit een verklaring van P.J. Wismeijer over zijn oorlogsaankoop in Herwijnen, opgetekend in het kader van het proces tegen Boll. Wismeijer, zo was zijn relaas, wilde voor zijn rust en die van zijn vrouw ergens buiten wonen en had aan G. van Santen, die hij al lang kende, gevraagd of hij geen huis ergens te koop had. Hetzelfde had hij aan anderen gevraagd.
Van Santen bracht Wismeijer in contact met de burgemeester van Zaltbommel, Boll. Die had inderdaad een pand te Herwijnen beschikbaar, Molenstraat 96, maar was pas na lang aandringen over te halen dat te verkopen. Ter verklaring van het feit dat de rustzoeker Wismeijer niet in het huis is getrokken, zei deze dat de toenmalige bewoners geen andere woonruimte konden vinden, daarom zag hij ervan af. Hij heeft het pand vervolgens aan Van Santen verkocht. Pas na de koop van het pand vernam hij dat het een Jodenpand was. Hij bleef vaag over de provisie die hij aan Boll moest betalen en sloot zich uiteindelijk aan bij de getuigenis van Van Santen, die meldde dat Wismeijer aan Boll vrijwillig f 500,- wilde geven, maar dat deze f 1000,- eiste, en kreeg.
Boll vertelde een nog fraaiere versie van het verhaal: Wismeijer wilde zich met het oog op zijn zenuwzieke vrouw in een rustige omgeving vestigen, en vroeg via Van Santen om het huis te Herwijnen. Boll wilde eerst niet verkopen, maar stemde tenslotte na veel aandringen door Wismeijer in met de verkoop, waarbij Boll een winst van circa f 1000,- maakte. Wismeijer wilde hem zelfs meer winst geven als hij het huis, dat hij persé wilde hebben, maar kon kopen. Daar was Boll niet op ingegaan.[661]
Van de verhalen klopte veel niet, als de tijdslijn van de kadastrale stukken en die van de gemeente Herwijnen in aanmerking wordt genomen, zie boven. Het feit dat de gemeente het pand Molenstraat 10 ooit als dienstwoning van de gemeentesecretaris wilde aanschaffen, komt uitsluitend in het archief van de gemeente aan bod.

Gijsbert van Santen of van Zanten, de echtgenoot van Jansje Udo, had zich met behulp van Boll gevestigd in het huis van de weggevoerde Levie van Dijk aan de Stationsweg 40 te Zaltbommel. Deze Van Santen wordt ook genoemd in verband met bedenkelijke huizentransacties in Rossum.[662]
Wismeijer en Van Santen kenden elkaar van voor de oorlog uit Rotterdam, waar beiden als middenstander actief waren. Ze waren lid van de NSB en hebben samen met Boll, eveneens middenstander, tijdens de oorlog geprofiteerd van het vrijgekomen Joods vastgoed. De na de oorlog veroordeelde Rotterdamse notaris die de akten passeerde, I. van der Waal, was een 'NSB-notaris', volgens de Gorinchemse notaris Eblé. Dat was niet juist, Van der Waal sympathiseerde slechts met de NSB.[663] Dubieuze NSB-transacties werden vaak gekenmerkt door elkaar snel opvolgende akten met betrekking tot hetzelfde goed, waarmee gemaskeerd werd dat dit goed van Joden geweest was. De partijen betaalden vaak bedragen onder de tafel. Dat zal ook hier zijn gebeurd.

---

[660] NA, 2.09.09, CABR, 96445, 3974, dossier P.J. Wismeijer.
[661] NA, 2.09.09, CABR, 66941 I, dossier J. Boll.
[662] Zie de gegevens bij het hoofdstuk 'Koningin Wilhelminaweg 44 Zaltbommel'. Jansje Udo was een dochter van Aart Udo, arbeider, afkomstig uit Heerewaarden, en Maria Ludovica Hoekveld: SAR, 999-06 Burgerlijke Stand Rotterdam, huwelijksakten, 1939D, aktenummer 1246, fol. D-156.
[663] Schütz (2016), 281.

De oorlogskoper Leendert van Zandwijk tenslotte, degene die onder meer de voormalige slagerij van Van Straten aan de Waaldijk kocht, had in en om Herwijnen een slechte reputatie, zo bleek uit de verhoren voorafgaande aan zijn veroordeling na de oorlog. Toch al redelijk op leeftijd (geboren in 1880), maakte hij een voorspoedige carrière binnen de NSB, en dan met name binnen de agrarische organisaties van de partij. Hij werd in mei 1942 door de NSB-leider Mussert onderscheiden met het ereteken 'Strijd en Offer'. In september 1944 werd hij lid van de Landwacht. Hij gaf bij kringleider Boll meerdere personen aan en was berucht om zijn plotselinge aanvallen van agressie. Van Zandwijk was met name gebeten op ambtenaren en bestuurders van de gemeente Herwijnen. Desondanks zou burgemeester Bulk na de oorlog een goed woordje voor hem doen tijdens het proces van Van Zandwijk. En dan te bedenken dat Van Zandwijk op 6 december 1944 aan Boll schreef: 'bij de brave vrienden van burgemeester Bulk is hedenavond huiszoeking gedaan met geweldig succes: kuipen met vers spek en 8 nieuwe autobanden en andere goederen, 3 radiotoestellen en 3 Joden zijn er gevonden'. Hij vroeg Boll ervoor te zorgen zo snel mogelijk van 'die kwal van een burgemeester' af te komen, die nog minder was dan zijn voorganger, burgemeester Ploegmakers van Os.[664]

Van Zandwijk hing na zijn arrestatie soortgelijke verhalen op als Boll: dankzij zijn optreden was erger voorkomen, hij voorkwam dat de Duitsers razzia's hielden in Herwijnen en omstreken, etc. Tegen Joden had hij niets, integendeel. Zijn vrouw getuigde in 1948 in een verzoek tot invrijheidstelling van haar man dat die alles had gedaan wat hij kon voor de familie Van Straten en andere Joden, zoals de familie Drievoet uit Zaltbommel. Hij had als streekleider van de Landstand velen gered van arbeidsinzet in Duitsland door 500 'Ausweisen' te verstrekken, etc. Wachtmeester Tromp van de politie te Herwijnen suggereerde in een getuigenverklaring uit 1947 zelfs dat Van Zandwijk Joden beschermde. In Herwijnen woonde volgens hem een 'jodenfamilie' die, terwijl in andere plaatsen de Joden al weggehaald waren, bij Van Zandwijk koffie kwam drinken.[665]
Van Zandwijk bleef nog lang negatief in herinnering. In zijn boek 'Nog in morgens gemeten' omschrijft van Koos van Zomeren hem bijv. als 'een hele beroerde NSB-er'.[666]

Een huisje in Brakel

Bernard Salomon van Straten was ook eigenaar van een huisje in Brakel, de plaats aan de overkant van de Waal waar zijn grootvader van moederszijde, slager Bernard Frank, had gewoond en gewerkt. Het pand, Gortstraat B 21, kad. A 2223, was op 13 november 1933 door B.S. van Straten gekocht van Marinus de Groot, landarbeider te Kedichem, man van Dirkje van Dalen uit Brakel. Zij had het huis en erf bij een erfenis toebedeeld gekregen. Notaris Eblé uit Gorinchem bekrachtigde de transactie. Hetzelfde deed hij op 5 oktober 1943, toen de inmiddels welbekende J.C. Schüler, gemachtigde van Dirk Hidde de Vries, de malafide makelaar die optrad namens de ANBO/NGV, het pand voor f 1225,- verkocht aan mej. Cornelia Zwamborn, dienstbode te Gorinchem, lasthebster van Willem Zwamborn, landarbeider te Brakel, Gortstraat 21.[667] Vermoedelijk bewoonde hij het pand als huurder.

Naoorlogs rechtsherstel

[664] NA, 2.09.09, CABR, 27817, dossier L. van Zandwijk. J.F. Ploegmakers was burgemeester van Oss. Niet duidelijk is waarom Van Zandwijk hem in verband brengt met Herwijnen. Zie de website BHIC, lijst van burgemeesters van Oss.
[665] NA, 2.09.09, CABR, 27817, dossier L. van Zandwijk.
[666] K. van Zomeren, Nog in morgens gemeten. Nieuw Herwijns dagboek (2006), 148.
[667] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 81, 5 oktober 1943.

De voormalige slagerij van Mozes van Straten is tijdens en na de oorlog verhuurd, zo blijkt uit de woningkaarten van het bevolkingsregister. Bij het huis Molenstraat 10 in Herwijnen worden alleen na de oorlog huurders vermeld. De oorlogsbewoner P.A. de Fockert, bekend uit het gemeentearchief Herwijnen, wordt in het bevolkingsregister niet genoemd.[668] Onder de naoorlogse huurders lijken zich geen NSB'ers bevonden te hebben, althans ze worden als zodanig niet genoemd in verband met de rechtszaken die in de plaatselijke kranten zijn besproken of in de registratie van 'Bijzondere Rechtspleging'. De huren die voor de panden betaald werden, komen nauwelijks voor in de afrekeningen van de bewindvoerders van de nalatenschap van de Van Stratens.
Op 11 augustus 1945 informeerde E. (Eduard) Walg uit Rotterdam bij de gemeente Herwijnen naar zijn oom Bernard van Straten, zijn zoon Emanuel, oom Moos van Straten en echtgenote.[669] Dat was aan het begin van een lange procedure, waarin met veel vertraging recht is gedaan aan de nabestaanden van de gebroeders Van Straten in Herwijnen. Een probleem was dat eerst duidelijk moest worden wie dat nu precies waren. Een uitgebreid genealogisch onderzoek leverde tenminste 65 nabestaanden op, die overal verspreid woonden, in binnen- en buitenland. Tijdens de rechtsgang werden ze vertegenwoordigd door Max Seijffers of Seyffers, godsdienstleraar te Rotterdam, dan wel zijn gemachtigde. De vrouw van Seijffers, Alida Helena Meiboom, was een dochter van Saartje van Straten, een zuster van Bernard Salomon en Mozes van Straten, overleden in 1937.
Seijffers was door de Raad van Rechtsherstel als vertegenwoordiger van M. en B.S. van Straten aangewezen. De bewindvoering verliep stroef. Seijffers had weinig tijd en werd in april 1947 opgevolgd door notaris Eblé uit Gorinchem. Die liet de zaken op hun beloop. Na enkele jaren kwam men tot de ontdekking dat Eblé niet bevoegd was het bewind te voeren, zodat de wél gekwalificeerde notaris Oltmans uit Zaltbommel moest inspringen. Overigens was het NBI zeer te spreken over de nauwgezetheid waarmee notaris Oltmans na de oorlog het bewind over 'afwezigen' voerde. Eblé stak daar maar bleekjes bij af.[670]

Op 21 april 1950 werd het bewind voor B.S. van Straten en M. van Straten opgeheven, toen hun overlijdens in de burgerlijke stand waren ingeschreven. Het werd echter toch weer voortgezet, en wel door Seijffers, zo blijkt uit een brief aan het NBI van de Raad voor het Rechtsherstel, afd. Onroerende Goederen, van 30 oktober 1951. De reden was de ingewikkelde vererving van de nalatenschappen, waardoor het rechtsherstel nog een hele tijd kon duren.
De bewindvoerders trachtten de banksaldi terug te krijgen en de waarde van de effecten die door de Duitsers waren geroofd. Ook werd een vrij laag bedrag opgevoerd voor de meubilaire goederen van de gebroeders die kwijt waren. Een bedrag van bijna f 5000,- dat op een bankrekening stond was afkomstig van bankbiljetten van B.S. van Straten, die door de opzichter C.C. Kruijt waren ingewisseld na de oorlog. Jarenlang inde Kruijt de landpachten en de opbrengsten van het fruit dat in de boomgaarden van de broers was geteeld, en werden belastingen en rechten die moesten worden betaald uit het banksaldo van de broers bekostigd. Zo te zien ging het uitsluitend om lasten van ná de oorlog.
Behalve over de gebroeders Van Straten en hun gezinnen voerden Seijffers en Eblé ook het bewind over Rosetta van Straten, een zuster van Bernard Salomon en Mozes van Straten. Zij was de vrouw van Abraham Louis de Vries, diamantwerker uit Amsterdam, die op 20 januari 1940 overleed. In 1942 woonde de kinderloze Rosetta van Straten tijdelijk bij haar broers in, totdat ze werd weggehaald, zie boven.[671]

Pas in 1952 en 1953 kon het rechtsherstel daadwerkelijk worden doorgevoerd. Als eerste was de oorlogsaankoop van W.C. Macleane aan de beurt.

---

[668] RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[669] RAR 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.
[670] NA, 2.09.16.13, 163942, NBI, dossier M. van Straten, Herwijnen.
[671] NA, NBI, 2.09.16.13, 163942, dossier M. van Straten, Herwijnen.

Macleane, die op 19 oktober 1943 De Roskam te Herwijnen voor de NSB-notaris Van der Waal had gekocht voor f 6000,-, bleek die zelfde dag nog een hypotheek op dat pand te hebben gevestigd bij de Rotterdamse Hypotheekbank, hoe groot wordt niet vermeld. Op 28 juli 1952 is door de belanghebbende partijen ten overstaan van notaris Oltmans te Zaltbommel vastgelegd dat hij het pand mocht behouden. Hij had een winkel in 'De Roskam' en woonde daarnaast. Een ander woongedeelte van het grote pand zal zijn verhuurd.
De koopsom zou ten goede komen aan de partij B.S. van Straten, vermeerderd met een bedrag van f 1564,-, dat werd gedefinieerd als het verschil in prijs voor de meerdere waarde van het onroerend goed, het exploitatiesaldo van 3 % per jaar van f 6000,- vanaf 1943, en zo nog wat. De partijen waren met elkaar te rade gegaan, de formule voor het treffen van een minnelijke schikking zonder tussenkomst van het gerecht.[672]

De in Herwijnen beruchte NSB'er Leendert van Zandwijk kwam op 14 oktober 1952 voor notaris Oltmans te Zaltbommel overeen dat hij de percelen Herwijnen E 2332, schuur en dijkhelling, en E 2352 = oud nr. 2309, huis en erf, belast met recht van voetpad of dreef van perceel E 2331, volgens een minnelijke schikking aan de partij B.S. van Straten zou teruggeven. Ook hier waren de partijen onderling te rade gegaan om een rechtsherstelprocedure te vermijden. Van Zandwijk zou de exploitatiekosten vergoeden.[673]
Eveneens op 14 oktober 1952 zijn de landerijen die Van Zandwijk wederrechtelijk van Bernard Salomon van Straten had gekocht voor notaris Oltmans teruggegeven aan de erfgenamen van B.S. van Straten. Het betrof de percelen kad. Haaften A 225, B 464, B 468, C 408 (moet Herwijnen E 408 zijn, geheten de 8 hont in de Mert te Herwijnen) en Herwijnen E 2325. Er werd ook weer een regeling getroffen voor het exploitatiesaldo vanaf 1944 tot 1947 en van 1947 tot dat moment. Met Van Zandwijk was ditmaal geen minnelijke schikking getroffen, integendeel. Hij werd verplicht de kosten van de raadsman en rechtsherstel te betalen.[674]

De oorlogsverkopen aan Pieter Wismeijer uit Rotterdam, gevolgd door Jansje Udo uit Zaltbommel, zijn op 31 maart 1953 voor notaris Oltmans ongedaan gemaakt. Jansje Udo was sinds 1951 gescheiden van Gijsbert van Santen en woonde in de Veerstraat te Heerewaarden.[675] Er was geen hypotheekbank bij de transactie betrokken, wel een vertegenwoordiger van Jan Boll, toen handelsreiziger, woonachtig te Aerdenhout. Boll ontving en betaalde echter niets. Daarentegen moesten Udo en Wismeijer de exploitatiesaldi van de transacties onderling verrekenen en aan de partij B.S. van Straten uitkeren. Deze kreeg tevens de koopsom terug van de NGV. Udo en Wismeijer moesten daarnaast de kosten van het rechtsherstel betalen.[676]

Een uitspraak van de Raad van Rechtsherstel afd. Onroerende Goederen van 19 juni 1953 bracht duidelijkheid inzake het eigendom van perceel kad. Haaften B 235, gelegen te Hellouw. Dat was in februari 1944 aan de landarbeider J.C.W. Bambacht verkocht, die het een paar maanden later doorverkocht aan de familie Van Krieken. De partij Bambacht wilde na de oorlog niet aan een onderlinge regeling meewerken, vandaar de procedure voor de Raad, die de transactie nietig verklaarde. De grond moest worden teruggegeven aan de nabestaanden van de rechtmatige eigenaar, B.S. van Straten.[677]

---

[672] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 963 nr. 65, 28 juli 1952.
[673] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 965 nr. 137, 14 oktober 1952.
[674] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 965 nr. 138, 14 oktober 1952.
[675] SAR, 999-06 Burgerlijke Stand Rotterdam, huwelijksakten, 1939D, aktenummer 1246, fol. D-156. Geb. datum volgens SAR: 4-12-1912.
[676] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 970 nr. 148, 31 maart 1953.
[677] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 974 nr. 146, 19 juni 1953.

Door de Raad van Rechtsherstel is op 21 augustus 1953 weer een oorlogskoopovereenkomst met Leendert van Zandwijk nietig verklaard. Hierbij ging het om de goederen van Mozes van Straten, namelijk de voormalige slagerij met woonhuis aan de Waaldijk, sectie E 2331, en een perceel boomgaard met schuur in de Molenstraat, sectie E 2308. In deze zaak heeft de Raad voor Rechtsherstel uitspraak gedaan op 16 februari 1953, alweer omdat de partijen onderling niet tot een minnelijke schikking konden komen. Van Zandwijk wilde namelijk het exploitatiesaldo niet vergoeden. In de akte van 21 augustus wordt dat saldo niet genoemd en wordt alleen de koopovereenkomst uit de oorlog nietig verklaard.[678]
Op 9 september volgde nog een akte over de tenaamstelling van perceel E 2308. Dat was sinds 27 augustus 1953 deel van een groot perceel met het nieuwe nummer E 2353. De Raad van Rechtsherstel heeft bepaald dat het deel dat van M. van Straten was geweest, d.w.z. oud E 2308, desondanks op naam van zijn nabestaanden moest komen.[679]

Opmerkelijk genoeg is ten aanzien van het pandje op Gortstraat B 21 in Brakel geen spoor van naoorlogs rechtsherstel gevonden. De aankoop van het huis in 1943 is na de oorlog niet teruggedraaid. De eigenaar, Willem Zwamborn, getrouwd met Aartje van Hemert, overleed op 12 juni 1950. Zijn vrouw overleefde hem.[680] Het huis bleef in handen van de erfgenamen, totdat het in 1974 is verkocht. Omstreeks 1995 is het huis gesloopt. Het stond tussen de huidige nummers 8 en 10 in.[681]

[678] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 974 nr. 147, 21 augustus 1953.
[679] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 975 nr. 68, 9 september 1953.
[680] Genealogische gegevens via de site Wiewaswie.
[681] Zie de website kadastralekaart.com, Brakel, perceel sectie H 487.

PUBLIEKE VERKOOP
van huizen en land
onder Herwijnen en Hellouw

Notaris H. Oltmans te Zaltbommel en H. J. Doorn, waarnemend-notaris te Rumpt, hebben het voornemen op donderdagen 13 en 27 december a.s. telkens om 14 uur in café „de Vossejacht" aan de Waaldijk te Hellouw,

PUBLIEK TE VERKOPEN:

namens de erven B.S.- en M. van Straten: onder Herwijnen:

1. Perceel bouwland „het Achterste land" sectie E nr. 2325, groot 25.15 aren, verpacht aan dhr. G. v. d. Meyden, C 68, Herwijnen;
2. Perc. weil. „de 8 hont binnen de mert" sectie C nr. 408, groot 1.10.20 H.A., verpacht aan dhr. A. v. Arkel, C 4. Herwijnen;
3. Perc. erf met schuur aan de Waaldijk (naast huis B 92), sectie E nr. 2332, groot 96 c.a.;
4. Perc. erf, waarop vroeger een huis heeft gestaan nabij de Waaldijk (tegenover huis B 92), sectie E nr. 2363, groot 1.80 are;
5. Woonhuis aan de Molenstraat B 96 met schuur, erf, boomgaard, wilgenpas en dijkhelling, sectie E nrs. 2288, 2286, 2287, 2291, samen groot 60.93 aren, waarvan woonhuis is verhuurd voor f 106.40 p. kwartaal aan mevr. v. Herpen;
6. Het winkelhuis aan de Waaldijk B 92 met boomgaard en dijkhelling sectie E nrs 2331 en 2364, samen groot 48.95 aren, waarvan het huis is verhuurd voor f 6.70 per week aan dhr. G. M. Kaldenberg.

Onder Hellouw kad. gem. Haaften:

1. Perc. bouwl. „de ½ Morgen" aan de Korfgraaf, sectie B nr. 235, groot 42.20 aren verpacht in 2 percelen aan dhr. C. Bambacht Wzn. en dhr. J. Treffers te Hellouw;
2. Perc. weil. „de ½ Morgen" aan de Broekgraaf, sectie A nr. 225, groot 1.32.60 H.A., verpacht aan dhr. G. Pippel te Hellouw B 149a;
3. Pec. bouwland „de Kalverweide" sectie B nr. 464, groot 80.40 aren, verpacht in drie percelen aan dhr. D. van Mourik J.W.zn., D. Bambacht Czn. en A. v. d. Meyden te Hellouw;
4. Perc. bouwl. „Kalverweide" sectie B nr 468, groot 65.60 aren, verpacht in 2 percelen aan dhr. J. Bambacht en D. v. Mourik J. W.zn. te Hellouw.

Aanvaarding bij de betaling. — Betaling uiterlijk 15 februari 1957.
De huispercelen zijn te bezichtigen dinsdags en donderdags van 14—16 uur.
Nadere inlichtingen ten kantore van genoemde notaris Oltmans, Tolstr. 15 te Zaltbommel
N.B. Gegadigden voor landbouwpercelen dienen bij de inzet aanwezig te zijn!

Verkopingen in 1956

Uiteindelijk werd op 13 december 1956 door notaris Oltmans uit Zaltbommel in café De Vossejacht te Hellouw een openbare verkoping gehouden van de nagelaten goederen van de gebroeders Van Straten.
Hierbij trad Herman Jan Doorn, waarnemend notaris te Rumpt, op als lasthebber van een groot aantal erfgenamen. Opvallend is dat geen familieleden met de naam Van Blijdenstein worden genoemd, terwijl Mozes van Straten met Jeanette van Blijdenstein was getrouwd, kennelijk niet in gemeenschap van goederen dus. Wel komt als naam haar naaste bloedverwanten voor: Kalker, en als naaste bloedverwanten van Mozes en Bernard Salomon van Straten: Cohen, Meijboom, Kleinkramer, Walg, Prins, Van Dien, etc. Het voert te ver om op de uitgebreide genealogische verhandeling in te gaan die de notaris geproduceerd heeft.
Naaste bloedverwanten van Sophia van der Sluis, de tweede echtgenote van Bernard Salomon van Straten, hadden de achternamen Van der Sluis, Beekmans, Salomons, Blog, Joëls en Mok. Twee van de erfgenamen traden op als koper van stukken grond, zie onder.

De volgende percelen zijn geveild:
Herwijnen E 2325
E 982
C 408

E 954
E 2332
E 2363
E 2288: huis Molenstraat 10, is verhuurd aan mevr. Van Herpen.
E 2286
E 2287
E 2291
E 2331: het slagerspand Waaldijk 44, is verhuurd, niet vermeld aan wie.
E 2364
Hellouw = kadastraal Haaften
B 235 ged. z x
A 225
B 1901
B 464 ged. 3 x
B 468 ged. 2 x
De namen van de huurders van de stukken land worden meestal vermeld.

Op de tweede zitting van 27 december 1956 werden de percelen Herwijnen C 408 (vroeger aangeduid als Herwijnen E 408) en E 954, en Hellouw, kad. Haaften A 225, B 1901 en B 464 gekocht door Jacob Blog en Mozes Nathan Steren, man van Seline Blog, beiden uit Zwolle.[682] Beiden waren vertegenwoordiger te Zwolle. Blog komt voor op de lijst van rechthebbenden op de nalatenschap en zou een half jaar later zijn helft in de goederen aan Steren overdoen.[683]
De slagerij op Waaldijk 44 te Herwijnen werd gekocht door Pieter van Zee, fruithandelaar uit Herwijnen, het huis Molenstraat 10 werd van Simon Heemskerk, schipper te Herwijnen.[684]

RAR Tiel, Bevolkingsregister, woningkaarten, aangevuld met andere gegevens

Waaldijk 44
B 92
1. Mozes van Straten, 2 mnl., 1 vr. bew., verhuisd naar: CBR, 13-5-1943
2. Gerard van der Meijden, 1 mnl., 1 vr. bew., gekomen van B 49, 17 mrt 1943, verhuisd naar: B 49, 5 juni 1945
3. Koenraad J. van der Wal, 1 mnl., 2 vr. bew., gekomen van B 48, 3 nov. 1945, …..*omwille van privacy niet vermeld*,
etc. Geen Van Zee genoemd.

Inwonenden
1. Antje J. van Blijdenstein, schoonzuster, in: niet ingevuld, uit: 27 feb. 1942, naar Arnhem

Waaldijk 44
B 92a
Op 18 maart 1950 bij B 92 getrokken.

Molenstraat 10
B 96
1. Bernard S. van Straten, 2 mnl., 1 vr. bew., verhuisd naar: CBR, 13-4-1943

[682] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 1016 nr. 123, 27 december 1956.
[683] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 1020 nr. 122, 14 juni 1957.
[684] Gegevens op de kadastrale legger.

2. Jacobus Oversloot, 4 mnl., 6 vr. bew., van: Zaltbommel, 27-9-1945, naar: 's Gravenzande, 20-2-1946
nog 2 bewoners, dan:
5. Cornelis J. van Herpen en zijn vrouw.
inwonenden: niet relevant.

Gegevens over Manuel van Straten, zoon van Bernard Salomon
Manuel van Straten is volgens de Bevolkingsadministratie van Rotterdam in 1931 naar Rotterdam verhuisd, waar hij aanvankelijk was ingeschreven als technicus, inwonend in Westewagenstraat 69. Manuel is in 1935 teruggekeerd naar Herwijnen, om in 1938 weer te gaan inwonen in Rotterdam, op Kruiskade 73c en West Kruiskade 44b. Hij was toen koopman [winkelbediende doorgestreept], maar niet voor lang: Manuel is in 1939 weer teruggekeerd in Herwijnen B 96 (= Molenstraat 10).[685] Volgens Vos is Manuel in de nazomer van 1942 in een werkkamp in de Achterhoek terechtgekomen, en vervolgens in Westerbork, met als uiteindelijke fatale bestemming Sobibor.[686]

[685] SAR, 494-03, Archief van de Gemeentesecretarie, inv. 851-462, gezinskaarten, 1535, 1536.
[686] Vos (2017), 84. RAR, 2509, Archief gemeente Herwijnen, 667.

VI

Landbouwgronden in Herwijnen en Haaften van buiten het gebied wonende eigenaren

In de kadastrale gemeenten Herwijnen en Haaften lagen kort voor de oorlog percelen land die eigendom waren van Rebecca Fennij Louisa Wijzenbeek en haar man David Blok, accountant, beiden woonachtig in Rotterdam.
Rebecca Wijzenbeek had deze geërfd van haar vader, Levi of Levie Wijzenbeek/Weisenbek, koopman, die van Herwijnen naar Rotterdam was verhuisd. Hij was een zoon van Andries Levie Wijzenbeek en Rebecca van Straten. De veelvuldig met elkaar ingetrouwde families Van Straten en Wijzenbeek hebben generaties lang in Herwijnen en omgeving gewoond en investeerden hier onder andere in grond.
Aan het einde van de 19de, begin 20ste eeuw, zijn veel landerijen van de hand gedaan, ofwel terecht gekomen bij Levie Wijzenbeek. Zijn dochter Rebecca Fennij Louisa en haar echtgenoot volgden hem hierin op. Het ging om bosjes, dijkhellingen, grasland en bouwland.
Aangezien David Blok met zijn gezin in 1939 naar de VS is gegaan, kwamen de gronden conform een Duitse verordening uit 1940 in beheer bij Carl Dönig van de Omnia Treuhand, die de vermogens beheerde van Joden in een vijandig buitenland. De VS werden sinds december 1941 als zodanig beschouwd.[687]
De percelen zijn niet verkocht, maar bleven voor het kadaster eigendom van Rebecca Wijzenbeek en David Blok. Sommige percelen, met name de percelen die gedeeld eigendom waren (dijkhellingen), zijn volgens de kadastrale legger buiten handen van Dönig gebleven.
Na de oorlog heeft het echtpaar Blok een aantal percelen verkocht, vooral in 1964. De resterende gronden belandden in de ruilverkaveling van de jaren 1970.
Er zijn geen documenten bekend over rechtsherstel na de Tweede Wereldoorlog waarbij Blok is gecompenseerd voor de pachtinkomsten die hij en zijn vrouw tijdens de oorlog waren misgelopen. Hun namen komen bovendien niet voor in de inventaris van het Archief van het Nederlands Beheersinstituut.[688]

Gedeelte dijkhelling in Herwijnen van de familie Van Straten

Een ander stuk dijkhelling in Herwijnen, behorend bij dijkpaal 222, was samen met een groot aantal rechthebbenden voor de Tweede Wereldoorlog van een zekere Hartog van Straten. Zijn woonplaats wordt niet vermeld, maar waarschijnlijk ging het om Hartog van Straten uit Beesd. Het aandeel dat Van Straten in de dijkhelling had is tijdens de oorlog eveneens niet in beheer gekomen bij de Omnia Treuhand. Van Straten overleefde de oorlog en overleed op hoge leeftijd, in 1960. Zijn erfgenamen verkochten de rechten op het perceel in 1971, waarna het in een ruilverkavelingsprocedure belandde.[689]

[687] Zie SAR: passagierslijsten van de HAL, en de Joodse stamboomwebsite Maxvandam.nl.
[688] Kadastergegevens via: GA, 3202, Kadaster, algemene naamwijzer, kantoren Nijmegen en Tiel 1929-1978, verwijzing naar leggerartikelen Haaften 2453, 2572, 2937, 2946 en Herwijnen 906, 2381 en 2118.
[689] GA, 3202, Kadaster, algemene naamwijzer, verwijzing naar Herwijnen, leggerart. 936, 1808. Zie de stamboom Van Straten via de site https://jorge.home.xs4all.nl/gen/trees/text_vstraten_2.htm#I6025.

VII

Buitencategorie: een stuk land in Alem, genaamd het 'Tweede Vorstengeslacht'

Dit weiland, sectie F 344 in Alem, groot 3 ha, 13 aren, was in 1937 door vererving gekomen aan G.M. Droogleever, werktuigbouwkundig ingenieur te Utrecht. Het stamde vermoedelijk van de familie Scheffer of Schiffer van de steenfabriek, die veel grond in deze omgeving bezat.[690]
In 1942 is het perceel door een gemachtigde namens Droogleever voor f 6000,- verkocht aan Johannes Toonen, landbouwer te Alem. Het was volgens de notarisakte een verkoop conform de verordening 102/1941 tot wering van Joden in het agrarisch bedrijfsleven, een gedwongen verkoop dus.[691]
Opmerkelijk is dat eigenaar Droogleever niet Joods was. Dat was wel zijn vrouw, Rozalie Johanna Anna Mathilda Fortuin, dochter van Herman Fortuin, koopman, en Judith Willing.[692]
Het tijdstip van de verkoop, 20 oktober 1942, is ongebruikelijk: de meeste gedwongen verkopen van landbouwgronden vonden in 1941 tot medio 1942 plaats, want de Duitsers hadden haast.
In soortgelijke gevallen werd niet moeilijk gedaan over eigendommen van gemengd gehuwden. Er zal op de achtergrond het een en ander hebben meegespeeld dat niet in de bronnen terecht is gekomen. Misschien is de verordening gebruikt omdat die de eigenaar op een of andere manier goed uitkwam?
De namen van Droogleever en zijn echtgenote komen niet in de inventarislijsten van het NBI voor. Na de oorlog vond in elk geval geen rechtsherstel plaats. Toonen bleef de eigenaar van de grond.[693]

[690] Zie genealogische gegevens via Wiewaswie.
[691] Hypotheekregister 4 reeks 's-Hertogenbosch, deel 2328 nr. 16, 20 oktober 1942.
[692] Zie de genealogische gegevens via de site Wiewaswie, de site van het Stadsarchief Delft en begraafplaatsen.nl.
[693] Gegevens op de kadastrale legger.

VIII

De synagoge en andere eigendommen van de Joodse gemeente van Zaltbommel

Ook de onroerende goederen van de door de Duitsers ontbonden Joodse religieuze gemeenten werden geliquideerd. Eind 1943 zijn ze namens de commissaris voor niet-commerciële Verenigingen en Stichtingen in Arnhem aan de burgerlijke gemeente Zaltbommel ter overname aangeboden. Waarnemend burgemeester Rutgers reageerde daar niet op.
In januari 1944 liet burgemeester Boll na een hernieuwd bericht echter weten belangstelling te hebben. De Joodse begraafplaatsen zouden voor niets overgenomen kunnen worden, de synagoge en het Joodse schooltje tegen de getaxeerde grondwaarde. Het ging volgens opgave van Boll om de begraafplaatsen kad. A 743, A 739 en G 136, de Joodse school en erf kad. A 2527, en de Joodse kerk en erf, A 2528.
De provincie heeft de procedure niet doorgezet, omdat, zo was de uitleg, eerst algemene richtlijnen moesten worden afgewacht.[694] Die zijn er voor het einde van de oorlog kennelijk niet gekomen.
In Zaltbommel bleven de synagoge en de Joodse school samen met de begraafplaatsen tijdens de oorlog in handen van de rechtmatige eigenaar, de Joodse gemeente. Er heeft geen kadastrale overschrijving plaatsgevonden.
De synagoge was in de oorlog opslagruimte voor inboedels die uit de huizen van Joodse Bommelaren waren weggehaald, in afwachting van hun bestemming in Duitsland of elders. De inventaris van de synagoge is hier grotendeels blijven staan. Waardevolle objecten van de Bommelse synagoge zouden volgens Hans Keser in de oorlog in kisten naar Amsterdam zijn overgebracht, op enkele voorwerpen na, die onder een berg kolen in een kelder van het Nutsgebouw werden bewaard. Na de oorlog zouden deze zijn overgedragen aan een 'bevoegd persoon'.[695]
De synagoge heeft te lijden gehad van oorlogshandelingen. De voorgevel werd zwaar beschadigd door een granaatinslag, evenals de entreepartij. Ook in het interieur was veel vernield, maar de Arke, het spreekgestoelte en een groot deel van de bankjes hebben de oorlog doorstaan.[696]
Na de oorlog, toen de Joodse gemeente Zaltbommel was opgeheven, zijn de Arke, het spreekgestoelte en een deel van de synagogebankjes uit de synagoge van Zaltbommel gesloopt en overgebracht naar de synagoge in 's-Hertogenbosch, die tijdens de oorlog van binnen was verwoest en leeggehaald. De rest van de bankjes is in de synagoge van Gorinchem geplaatst.[697]
De voormalige synagoge van Zaltbommel bleef in gebruik als opslagruimte en werkplaats, totdat het pand in 1949 werd verkocht.[698] De koper van de voormalige Bommelse synagoge, confectiefabrikant Schipper uit Amsterdam, verbouwde deze tot een confectieatelier. Van het oorspronkelijke gebouw bleef in feite alleen het muurwerk over, voor zover tijdens de oorlog niet vernield door projectielen.[699]

---

[694] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 598: Stukken betreffende de aankoop van de Nederlands Israëlitische Gemeente Zaltbommel van gronden, panden en begraafplaatsen.
[695] RAR, 3139, Archief Bob van Dijk, 98, Verslag in een brochure van H. Keser, t.b.v. de Interkerkelijke Jeugdraad te Zaltbommel.
[696] Stadsarchief 's-Hertogenbosch (HtSA), 1064 Archief Ressort 's-Hertogenbosch van de Nederlands Israëlitische Hoofdsynagoge te 's-Hertogenbosch, 281.
[697] HtSA, 1064, 281 en HtSA 0195, Archief van de Nederlands Israëlitische Hoofdsynagoge te 's-Hertogenbosch, 11, 178, 190, nieuw 803, oud 167.
[698] Hypotheekregister 4 reeks Tiel, 924 nr. 18, 4 januari 1949.
[699] RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 1719: bestek, tekeningen en bouwvergunning uit 1948.

3.
Basisgegevens over de voornaamste goederencomplexen van eigenaren binnen het werkterrein van de voormalige Joodse gemeente Zaltbommel

voornamelijk aan de hand van het kadaster

1

Gamerschestraat 13
thans kadastraal Zaltbommel sectie A 3001.

Het perceel werd al voor de aanvang van de kadastrale registratie tot WO II door Joden bewoond, cq als opslag en winkelpand gebruikt.

Oudste kad. nrs. op de minuut en in de OAT
Sectie A 824, huis en erf, 1 roede 25 ellen,
A 825, stalling en erf, 1 roede 80 ellen.

Vos (2017), 28-31:
Van Straten-Kahn, winkel in o.a porselein, lompenhandel, met inwoning van de Duitse verwanten van de echtgenote, niet duidelijk of allen begin jaren dertig gevlucht waren, in elk geval Hedwig Kahn wel.
Het gezin Van Straten-Kahn (vader, moeder en de twee zonen Jacob en Michel) is omgekomen. Een tante van Amalia Kahn e v Mozes van Straten, die in 1933 enkele maanden bij haar nichtje en gezin in huis was, maar vervolgens naar Arnhem verhuisd is, overleefde de oorlog ondergedoken. Deze Hedwig Kahn werd in 1952 tot Nederlandse genaturaliseerd, woonde toen in Leiden, was daar huishoudster.
Bij het pand hoorde aanvankelijk een lompenpakhuis in de Kloosterstraat, na 1912 werd een loods aan de Steenweg gebruikt, even voorbij de Gamerschestraat.

Prekadastrale gegevens
RAR, 3185, Archief gerecht Zaltbommel, 338
Geloftesignaat, 22 februari 1805
Als belender van wat op grond van de eigenaar de hoekpercelen A 822 en A 823 moeten zijn, wordt genoemd: Benjamin Wolff aan de zuidzijde en de oostzijde. Benjamin Wolff hoorde bij perceel A 824, later Gamerschestraat 13.

Kadaster
OAT: perceel A 824 en 825 zijn van Salomon Wolf.

Leggerart. 489, 3 en 4: huis en erf en stalling en erf: eigenaar is Salomon Wolf, verkoop dj 1859. Gaan naar leggerart. 1053.

Leggerart. 1053, 1e reeks
Hartog Hartog, koopman te Zaltbommel
A 824, hyp. reg. deel 149 nr. 35: huis en erf, 1 roede 25 ellen, ongebouwd 75, gebouwd 96. Van art. 489, 3.
A 825, stalling en erf, 1 roede 80 ellen. Dj 1873 verbouw. Naar 1053, 3 en 1497, 1 = deel van de bakkerij van Jacques Wolf, waar Hartog Hartog, later consorten, 8 centiaren van bezitten.
Bij elkaar 3 roeden 5 ellen.
1053, 3: A 1751, stalling en erf, groot 1 roede 45 ellen.

(Zie kad. hulpkaarten: A 1751 bevindt zich op het achterterrein, achter dat van het pand op de hoek Gamerschestraat/Kloosterstraat, nr. 17.)

Dwz de stalling en erf wordt na verbouwing A 1751, waarbij een deel naar A 1752 gaat, bakkerij.

Leggerart. 1053 2e reeks
Idem, A 824, huis en erf en A 1751, stalling en erf. Verder A 1779, schuur, eveneens 1 roede 45 ellen. In dj 1880 verkoop van alles, schuur A 1779 gaat (zie leggerart. 1311,20) naar Philips, dj 1886 vereniging.
(Tuin van A 826 gaat ten dele naar de buren van Gamerschestraat nr. 17:
Leggerart. 1473
Benjamin Barend Beer, koopman, later de weduwe van Barend Samuel Beer, Marianne Wolf.
1473, 7 A 826, tuin, 1 roede 45 ellen. Dj 1873 verkoop en stichting. Naar 1497, 1, 1428, 3 en 1473, 8
1473, 8 A 1754 huis en erf, 3 roede 29 ellen. Gaat naar 1580, 2. A 1754 is het buurpand Gamerschestraat nr. 17.

Leggerart. 1497
Hartog Hartog en cons., koopman, mede eigenaar van 8 centiaren van Jacques Wolf
A 1752, 43 ellen, bel. 1873, Dj 1875 expiratie, bel. 1875.)
Leggerart. 1729
Anna Hartog
wijk D A 824, 1 are 25 c.a., en A 1751, 1 are 45 c.a., samen 2 are 70 c.a.
In dj. 1885 verkoop. Naar art. 1895 1 en 2.

Leggerart. 1895 1e reeks
Dj 1885 (= 1884): verkoop aan Machiel Moseszn van Straten, koopman, afkomstig uit Herwijnen. (zie Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 364 nr. 83, 11 jan. 1884: huis, erf, tuin en pakhuis, sectie A 824 en A 1751, verkoopprijs f 3500,-). Vervolgens wordt Mozes van Straten Machielsz eigenaar, maar de vader heeft levenslang vruchtgebruik.
Scheiding dj 1919. In 1921 deed Machiel Mozeszn volgens de legger afstand van het vruchtgebruik.
Wijk D A 824, 1 are 25 c.a. , in dj 1927 vernieuwing. Naar 1895, 4.
Idem A 1751, was stalling en erf, later pakhuis, 1 are 45 c.a. D. 1920 vernieuwing. Naar 1895, 3.
Samen 2 are 70 centiaren. Bel. 1885.
1895, 3 en 4: A 1751, eindigt juni 1926, A 824, eindigt 1927.

Leggerart. 1895 2e reeks
Mozes van Straten koopman, Gamerschestraat 13 Zaltbommel. Later bijgeschreven: p/a/ notaris Offermans Zaltbommel
Op grond der verordening nr. 154/41 inzake Joodse vermogens onder beheer gesteld. Hierover mag dus niet worden beschikt. Reg. 6/3420 (22/-1943)
Beheerder: Niederländische Grundstücksverwaltung, Juliana van Stolberglaan 10
In potlood: Beheerstelling doorgehaald ingevolg. min. aansch. dd 11 aug, 1945 nr 507.
Corr. 6/4239.
A 1751, pakhuis en erf, 01 44, dj 1950 splitsing St 75/1 bis. Naar art. 3306, 5 en 3833, 2
A 824 huis en erf, 01 25, dj. 1950. P. verkoop St. 73/58. Naar 3306, 4.
Verzamel 02 70 1933
01 45 1950.

Leggerart. 3306
Marinus Pieter Prosman, tuinder te Zaltbommel, geb. 6-7-1902, Nonnenstraat 16.
Later bijgeschreven: i.g.g.m. Jeanette de Ruiter.
3306, 4 en 5: Gamerschestr. 13 A 824, huis en erf 1 are 24 c.a., en A 1751 ged. schuur en erf, ca. 24 c.a. In dj 1954 vereniging en meting. Naar 3306, 6.

3306.6: A 3001, huis, schuur, erf, stoep, groot 1 are 84 c.a. In dj 1955 verkoop. Naar leggerart. 3520.5. Dit leggerart. nagekeken: wordt van G.J. Bakker, schoenmaker en voetkundige, Gamerschestraat 9. In dj 1959 verkocht.
Prosman heeft nog meer panden in Zaltbommel, o.a. Nonnenstraat 10, Molenwal A 2002, en in de Rozenbogerd.

Jongere ontwikkelingen: leggerart. 4274: verkocht aan aannemer Willem van Mourik, dj 1960 verkoop, naar art. 4278, wordt van Jan Philippus Ilmer, correspondent. Deze bezit nog meer panden. Etc., het onderzoek is hier opgehouden.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel deel 935 nr. 39, 13 en 28 september 1949
Opeenvolgende openbare veilingen in de Verdraagzaamheid door notaris G.J.H. Hewijk te Geldermalsen op last van een schuldeiser van Mozes van Straten, vertegenwoordigd door notarisklerk Hendrik Huibert van Gameren namens mr. W.M.J. van Leusterveld (elders heet hij Lutterveld: NA NBI, 163942 = dossier van de Van Stratens uit Herwijnen), zonder beroep te Laaren, NH, krachtens akte van schuldbekentenis met hypotheekverlening van 9 feb. 1927 voor notaris HA Ballot te Zaltbommel, door Mozes van Straten, koopman, thans zonder bekende woon- of verblijfsplaats: f 4000,- 5 % per jaar rentende. Sinds 18 oktober 1942 is geen rente meer betaald. Mozes van S. is weggevoerd naar Duitsland en niet teruggekeerd. Men heeft 4 juli 1949 een aangetekend schrijven verstuurd, exploot van de deurwaarder … De schuldeiser is nu gerechtigd, krachtens akte van hypotheek, het onroerende goed te laten veilen, ter kwijting. Verwijst naar akte van not. Offermans van 1 sept. 1931, gewijzigd 27 december 1932 met veilingbedingen.
Er zullen twee veilingen worden gehouden.
Geveild op 13 sept. 1949 in de Verdraagzaamheid:
koop 1: huis, schuur en erf Gamerschestraat 13, A 824, met noordwest. gedeelte van A 1751: schuur van circa 10 c.a. en open plaats van ca. 14 c.a., verhuurd geweest aan Van Mourik en Van Dalen te Zaltbommel.
koop 2: pakhuis en erf Kloosterstraat A 1751, 1 are 45 c.a., verhuurd aan He. Rengeling voor f 32,50 per kwartaal.
Dit onr. goed werd Mozes van Straten toegedeeld, zie akte van scheiding van 28 okt. 1918 not. J.W. Kalshoven, hyp. reg. deel 656 nr. 101, 26 nov. 1918.
Wanneer koop 1 en 2 aan verschillende personen worden verkocht ... bepalingen over scheidingsmuur.
koop 1: ingezet door Marinus Pieter Prosman, tuinder Nonnenstraat 16.
koop 2: Theodericus Johannes Holleman, caféhouder, Waalkade 6 (= Verdraagzaamheid)
Op 28 september 1949 de tweede veiling:
Prosman koopt voor f 4250 koop 1; koop 2 gaat via tussenpersoon Theodorus Johannes Leonardus de Ruiter naar Karl Rengeling, koopman, Heilige Geeststraat 23 voor f 1150,-. (= oud ijzer- en lompen koopman)

De percelen A 824 en A 1751 zijn niet verkocht door de NGV, komen niet voor in de Verkaufsbücher. Na WO II was er rechtsherstel, waarbij o.a. de schuldeiser uit Laren werd gecompenseerd. De opbrengst van de veiling, f 5400,-, komt toevallig (?) overeen met wat hij tegoed had van Van Straten, nl. de lening van f 4000,- en gederfde rente inkomsten van 5 % gedurende zeven jaar = f 1400,-.
(NA, NBI, 2.09.16.13, 163920, dossier M. van Straten)

De lompenloods in de Beersteeg die in erfpacht werd gehouden

Kadaster:
Leggerart. 2688
Eig. de gemeente Zaltbommel
Eig. van de 1/2 vruchtgebruik van de erfpacht en 1/2 erfpachter, die loopt tot 31 mei 1932: Machiel Mozeszn. van Straten, koopman te Zaltbommel, later bijgeschreven: Gamerschestraat 13, opgevolgd door Mozes Machielszn. van Straten.
Verder zijn bloot-eigenaren van de 1/2 van de erfpacht: Esther w v Louis Mok te Amsterdam, Sara, Johanna en Mozes van Straten, koopman te Zaltbommel, en Mathilda van Straten te Amsterdam hebben:
G 548 gedeeltelijk doorgestreept, G 571, bergplaats en erf, groot 84 c.a., sinds dj 1914, dj 1934 in erfpacht. Naar leggerart. 3349.1.

Leggerart. 3349
Erfpachter tot 31 mei 1952 Mozes van Straten, koopman te Zaltbommel, Gamerschestraat 13, eigenaar de gemeente Zaltbommel
G 571, bergplaats en erf, groot 84 c.a., dj 1942 sloping, dj 1944 sloping.
Wordt G 743, groot -24-65, dj 1948 stichting. Wordt: G 743: 2 noodwoningen, zelfde grootte, onbelast, dj 1953 verval erfpacht. Naar art. 3202, 221.

Machiel van Straten en zijn zoon Mozes bezaten een loods voor de opslag van lompen, oude metalen en beenderen net buiten de stad. Het kad. nummer van het perceel waar de loods op stond wordt in een artikel van het Zaltbommelsch Nieuws- en Advertentieblad van 3 februari 1932 genoemd mbt de verlenging van de erfpacht van het perceel: G 571, daarvoor G 548 gedeeltelijk. De erfpacht bedroeg f 4,- jaarlijks.
De loods van Van Straten stond op een perceel onderaan de Waaldijk ten westen van de straatweg naar Den Bosch, d.w.z de Steenweg, in de buurt van gemeenteplantsoen. Het was oorspronkelijk stadsgrond die met plantsoen was ingeplant.
Volgens het bovengenoemde artikel in het 'Zaltbommelsche Nieuws- en Advertentieblad' is in 1902 het bewuste deel van het plantsoen, oud G 96 (zie de kad. minuut), later G 343, later G 411, vervolgens G 548 ged. en tenslotte G 571, met wijzigingen aan de perceelsgrenzen, in erfpacht uitgegeven aan Machiel van Straten. Mogelijk heeft iemand van de krant een typefoutje gemaakt. Op de kadastrale legger is sprake van het dienstjaar 1914, dus in werkelijkheid heeft de uitgifte van de erfpacht eerder plaatsgevonden. Het lijkt erop dat deze erfpacht gelijktijdig met de bouw van de lompenloods is gevestigd, in 1912
Er rustte eveneens een erfpacht op een ander perceel dat deel uitmaakte van het oorspronkelijke perceel oud nr. G 96, later G 343. Daar stond de leerlooierij annex leerpakhuis van de firma Wolf op (Gamerschestraat 21/23), sinds de jaren zeventig van de 19de eeuw.
De locatie van beide gebouwen stond later bekend als de Beersteeg, een achteraf gedeelte bij de stad, met in de buurt een vuilnisbelt.
Volgens de legger is de bergplaats van Mozes van Straten in 1941 en 1943 gesloopt. De gemeente bouwde hier in 1947 noodwoningen op het nieuwe perceel G 743.

RAR 3019, Archief gemeente Zaltbommel, bouwvergunningen

2926
Vergunning verleend aan M. van Straten, 22 mei 1912, tot het oprichten van een loods op een deel van perceel G 548, die door de leerlooierij in erfpacht van de gemeente wordt gehouden. Met tekening: een eenvoudig gebouw met dubbele deur, bijbehorend terrein voorzien van een houten schutting, 2 m hoog.
Deze loods stond naast de loods van Heiman Wolf, Gamerschestraat 21/23, eveneens in erfpacht van de gemeente. Daar was al een loods stond in de jaren 1870, zie aldaar (RAR 3019, Archief gemeente Zaltbommel, 3431).

3400
Zaltbommel, Steenweg: hinderwetvergunnning mbt het oprichten van een lompenloods op het terrein buiten de voormalige Gamerschepoort, 31 mei 1912.
Op voorwaarde dat er een luchtkoker door het dak komt en dat op de open plaats alleen metalen en oud ijzer zullen worden opgeslagen. De loods is gelegen bij de looierij (van Wolf).
Ondertekend door gemeentearchitect Gulden.

Herinneringen van Alex Hes, RAR 3171, Collectie Frankenhuis-Van Scheijen, 127: zijn oma van moederszijde woonde in huis bij de Van Stratens, was 'oma Duitsland'. Mozes van Straten had achter een handel in vodden en metalen, voor was een winkel in glaswerk, porselein, potten. Hij was getrouwd met een zuster van de moeder van Hes, nl. Amalia Kahn. Zij was ook een zuster van Simon Kahn, getrouwd met Anna Hes, van de hoedenzaak in de Boschstraat.

2

Gamerschestraat 21/23
Thans kad. Zaltbommel sectie A 4065

Het adres komt niet voor in Vos (2017), omdat hier geen Joodse oorlogsslachtoffers zijn gevallen. Deze vermeldt wel in de inleiding dat de familie Wolf in 1939 naar de VS emigreerde.
In het 'Brabants Dagblad' van 15 oktober 1981 en andere kranten uit die periode staat dat de zoon van de familie die met zijn ouders naar de VS emigreerde Benjamin Wolf was. Hij heeft later de naam Bernard Whitney aangenomen, geboren 1919. 'Dr.' Whitney heeft samen met compagnon Rienk H. Kamer eind jaren zeventig, jaren tachtig van de vorige eeuw beleggers in (Amerikaans) vastgoed voor enorme bedragen opgelicht (de ALP-fraude), o.a. in Nederland. Hij was een grote zwendelaar dus.
B. van Dijk (RAR, 3004, Archief Bob van Dijk, 2167): Benjamin Wolf had een opleiding genoten aan de Economische Hogeschool te Rotterdam. De ouders hadden een schoenenwinkel in de Gamerschestraat en een fabriek, waren zeer vermogend. Het was op aandringen van zoon Benjamin in 1939 dat ze naar Amerika zijn geëmigreerd.
Tijdens de oorlog werd het pand aangekocht door burgemeester Boll.
Bij het pand in de Gamerschestraat wordt op de kadastrale legger lange tijd een loods in de Beersteeg vermeld, kad. G 549, naast de loods van de buurman van Gamerschestraat 13.

Kadastrale gegevens

Zaltbommel

Leggerart. 270
Antonie van Oosterwijk, koperslager te Zaltbommel, later zijn weduwe Hendrika Antonia en erfgenamen
Hebben o.a. A 819 te Zaltbommel: huis en erf groot 1 roede 74 ellen, scheiding 1858. Naar leggerart. 1040.1.
In leggerart. 1040.1 is sprake van verkoop door de toenmalige eigenaar Peter Johannes Hans, koopman te Zaltbommel, dj 1870. Naar leggerart. 1411.1.
(A. van Oosterwijk, koperslager, staat bij A 819 op de OAT)

Leggerart. 1411, 1e reeks
Benjamin Wolf Heimanszoon, koopman te Zaltbommel
A 819, huis en erf groot 1 are 74 c.a., bel. 1871. Geen leggerart. vermeld waarheen overgebracht.
(Verwijzing naar hyp. register 4, deel 242 nr. 49)

Leggerart. 1411, 2e reeks
Benjamin Wolf Heimanszoon, koopman te Zaltbommel
Later Vogelina Leek, w v Benjamin Wolf en consorten
Zie succ St 73/5 dj 1907
A 819, huis en erf groot 1 are 74 c.a., bel 1876. Dj 1910 scheiding St. 3/46. Naar leggerart. 2629.1.

Leggerart. 1650
De Stad Bommel en consorten eigenaar
Benjamin (Hijmanszoon) Wolf en cons., koopman, Zaltbommel (voor 0,03.00 dj 1884 St. 73/50 St. 71/1), recht van opstalhouder voor 30 jaren, ingaande 23 sept. 1873.
nr. 1 G 409: tuin, 27 aren 67 c.a., Reg. 9/383, dj 1878 splitsing. Van leggerart. 807.175 (opgezocht: 807 is de gemeente, G 409 = tuin van de gem. Zaltbommel), naar leggerart. 807.177 en 1650.3.

nr. 2 G 410 leerlooierij, 68 c.a. Idem. Van leggerart. 807.176, naar leggerart. 1650.3.
nr. 3 G 412: leerlooierij en tuin, groot 3 aren 40 c.a. 1878 reg. 84 St. 75/13. Dj 1906 uitg. in opstal. Naar leggerart. 2515.1
Verwijzing naar hyp. register 4, deel 269 nr. 56.

Leggerart. 2515
De gemeente Zaltbommel, eigenaar
Benjamin (Hijmanszoon) Wolf en cons., koopman, Zaltbommel, later Vogelina Leek en cons., wed. Benjamin Wolf, recht van opstalhouder tot 22 sept. 1933.
50 4/153 St. 73/5 dj 1907
G 549: leerlooierij en erf, groot 3 aren 70 c.a. Dj 1910 scheiding St. 3/46. Van leggerart. 1650.3 en 807.247, naar leggerart. 2630.1.
Verwijzing naar hyp. register 4, deel 534 nr. 80.

Leggerart. 2629
Heiman Wolf, 'Benjaminszoon', koopman te Zaltbommel. In potlood daarbij geschreven: p/a S. Wolf, Weteringkade 87 te 's Gravenhage
Vogelina Leek e v Benjamin Wolf Zaltbommel, vruchtgebruikster, verval vruchtgebruik, 722/64 St. 73/12, dj 1926.

nr. 1 A 819, huis en erf groot 1 are 74 c.a. 1919. Dj 1926 verbouw, naar nr. 2.
nr. 2 Idem. dj 1944 verkoop. Naar leggerart. 3653.1.
Verwezen naar hyp. register, deel 582 nr. 98.
nr. 3 A 98, pakhuis en bovenwoning, groot 1 are 42 c.a. Dj 1940 verkoop St. 73/26. Naar leggerart. 3560.1 (nagekeken: wordt van Hendrikus Baldwinus Stehmann, huisschilder. Wordt later een huis, Tolstraat 13).
Verwezen naar hyp. register 4, deel 798 nr. 38.

Leggerart. 2630
Gemeente Zaltbommel eigenaar
Recht van opstalhouder tot 22 sept. [1933 doorgestreept] 1963: Heijman Wolf, koopman te Zaltbommel, D 30, p/a not. Offermans Zaltbommel; vruchtgebruik: Vogelina Leek, w v Benjamin Wolf Zaltbommel.
Uitg. in erfpacht 794/47 St 73/39 dj 1934 verval vruchtgebruik, 722/64 St. 73/12 dj 1926.

nr. 1 G 549: leerlooierij, groot 3 aren 70 c.a., dj. 1945 St. 31/75/2 bis. 1910. Naar nr. 2.
nr. 2 Idem: noodwoning, bouwland, groot idem. Dj 1949 stichting St. 75/4bis, dj 1953 sloping. Naar nr. 3.
nr. 3 G 549 bouwland, dj 1964 verval opstal. Naar leggerart. 3202.636.
Verwijzing naar hyp. register 4, deel 582 nr. 98.

Leggerart. 3653
Jan Boll, burgemeester van Zaltbommel, Gamerschestraat 16, later bijgeschreven: p/a B.S. Drievoet, Kon. Wilh. weg Zaltbommel
opm.: Door het Militair Gezag te Geldermalsen ing. KB onder beheer gesteld (6/9,'45). Corr. 6/4317.
Beheerder: H.M. van Zuidam, Gamerschestraat 20 te Zaltbommel. Corr. 6/4423.
Notaris Offermans, Gamerschestraat 14 Zaltbommel, 4/10 '45.
Bovenstaande aant. van beheer doorgehaald 29 sept. 1949. Corr. 3/149.
heeft:
nr. 1 A 819, huis, erf en schuur, 1 are 74 c.a., dj 1949 overdracht rechtsherstel. Naar leggerart. 3777.1 (= Gamerschestraat 21/23).

nr. 2 G 689, huis en tuin, 4 aren 95 c.a., dj 1944 verkoop. Naar leggerart. 3672.1 (= KW weg 44).
nr. 3 B 370, huis en boomgaard, 53 aren, 80 c.a. Dj 1952 overdracht (rechtsherstel), naar leggerart. 3895.1. (KW weg 86)
Verwijzing naar hyp. register 4, deel 876 nr. 10.

Leggerart. 3777
Heiman Wolf 'Bzn', zonder beroep, Los Angeles, Californië USA. In potlood bij geschreven: p/a J. de Ruiter, Waalkade Zaltbommel.
Gamerschestraat 21 en 23, A 819, huis, schuur en erf, groot 1 are 74 c.a. Dj 1955 verkoop St. 73/303. Naar leggerart. 3911.4.
Verwijzing naar hyp. register 4, deel 913 nr. 88.

Leggerart. 3911
Cornelis Marinus van Wijlen, koopman te [doorgestreept Genderen] Zaltbommel, Boschstraat 17 [9 doorgestreept]
Heeft o.a.
nr. 4 Gamerschestraat 21/23, huis, erf en werkplaats, groot 1 are 74 c.a. Dj 1980 verkoop. Verder niet meer gevolgd.

Sinds 2009 heeft sectie A 819 het nummer A 4065: er is toen een nieuwe scheidingsmuur geplaatst: A 819 werd A 4065 (huis, uitzendbureau) en A 4066 (opslag), mevr. Van Wijlen verkocht toen aan mevr. T. Lambooij en dhr. Spekle. Zie Veldwerk 528 ZBM, op basis daarvan een hulpkaart gemaakt.

Kadaster
Driel

In 1931 kocht Heiman Wolf een perceel weiland in de Hoeven aan van een landbouwer, gelegen tussen Kerkdriel en Velddriel. Hij verkocht het in 1939 aan een landbouwster.

Leggerart. 4778
Heiman Benjaminszn, leerhandelaar, Gamerschestraat 21 Zaltbommel
G 378, hyp. reg., deel 770 nr. 141, weiland, groot 1-86-, dj 1940 verkoop. Van leggerart. 2788, 12 naar Nagekeken 2788.12: was van de fam. Van de Laar, dj 1932 verkoop. Ligging van het weiland G 378: De Hoeven.
Leggerart. 4946,4: werd van Anna Maria den Dekker, landbouwster Velddriel, w v Leonardus Antonius Spijkers, die het in dj 1954 verkocht. Hyp. register 4 deel 840 nr. 39.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 269 nr. 56
Op 23 september 1873 zijn voor notaris Otto Blomhert te Zaltbommel verschenen: P.C. Bijleveld, burgemeester van Zaltbommel, die verklaarde namens de gemeente in opstal te hebben uitgegeven aan de eveneens aanwezige Benjamin Wolf Heimansz: een stuk gemeentegrond zoals aangegeven op tekening, sectie G 343, buiten de Gamerschepoort, ten zuiden van de Waaldijk naar Gameren en ten westen van de rijksweg naar DB, voor 30 jaar, tegen f 10,- per jaar.
Zie hulpkaart: sectie G 343 was G 96, dat nr. komt voor op de kad. minuut, alleen is de locatie tov de dijk anders.
Zie onder, het geheel lag in de Beersteeg

Hypotheekregister 4 deel 534 nr. 80 reeks Tiel
Op 26 oktober 1903 verschenen voor notaris Bastiaan van de Werk te Zaltbommel: burgemeester E.C.G. de Groot en de gem. secretaris van Zaltbommel, ten uitvoering van het raadsbesluit van 1 sept. 1903, goedgekeurd door GS van Gelderland: geven in opstal uit aan Benjamin Wolf Hijmanszoon, koopman te Zaltbommel: een stuk grond van 3 aren 53 c.a. buiten de Gamerschepoort, ten zuiden van de Waaldijk en ten westen van de Rijksweg naar DB, door palen aangeduid en onderdeel van de kad. percelen sectie G 411 en 412, in het geheel groot 28 aren en 35 c.a., eigendom van de gemeente Zaltbommel.
De regeling geldt voor 30 jaar, van 23 sept. 1903 tot 22 sept. 1933, voor f 15,- per jaar.
De bestaande leerlooierij kan op de in opstal uitgegeven grond gevestigd blijven.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 582 nr. 98
Op 13 oktober 1909 verschenen voor notaris Jan Willem van Holten te Zaltbommel:
1) mej. Vogelina Leek w v Benjamin Wolf te Zaltbommel, en hun kinderen: Dina, zb, Johanna, onderwijzeres, Francina zb, Emma zb. Verder Heiman Wolf mede namens zijn zuster Estella, winkeljuffrouw in Den Haag, en Samuel Wolf, kantoorbediende in Eindhoven.
Zijn gekomen tot een scheiding en deling van de goederen uit de boedel van Vogelina Leek en w Benjamin Wolf Hijmansz.
Onroerend: woon- en winkelhuis Gamerschestraat A 819, groot 1 are 74 c.a., gewaardeerd op f 1800,-.
Pakhuis op, en recht van opstal tot 22 sept. 1933 om de grond Zaltbommel, sectie G 549, groot 3 aren 70 c.a., gewaardeerd op f 50,-.
Roerende goederen …. Vogelina Leek heeft het vruchtgebruik.
Heiman Wolf krijgt het bloot eigendom van de genoemde zaken.
De erflater verkreeg het omschreven goed, zie hyp. register 4 deel 242 nr. 49, 23 dec. 1899.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 798 nr. 38
Op 13 april 1934 verscheen in Hotel Tivoli te Zaltbommel voor notaris Adriaan Ballot: een lasthebber van de NV Rotterdamse Hypotheekbank: ging over tot openbare veiling van het onderpand van een hypotheek van Carel Hendrik van Veldhuyzen, eerst fabrikant te Zaltbommel, thans z b, wegens achterstallige betalingen, ten overstaan van de kantonrechter in Den Bosch:
sectie A 98: pakhuis en bovenwoning nr. 13, hoek Tolstraat en Molenwal. groot 42 c.a. Het pakhuis is mondeling verhuurd aan L. van Leeuwen te Zaltbommel voor f 8,-/maand, de bovenwoning is niet bewoond.
A 98 is gedeeltelijk gebouwd boven het gangetje van A 1304, van de NH kerk, is ook gedeeltelijk ingebalkt in A 1304, deuren in de zuidmuur komen uit op het platte dak van A 1304. Regelingen voor gedeeld gebruik etc., blijven van kracht.
Veldhuyzen kocht dit pand op een veiling, 15 en 29 dec. 1919.
De tweede zitting was in Hotel Gottschalk. Koper: Heiman Wolf Benjaminszoon uit Gamerschestraat 21, voor f 3040,-.

(Zie het pakhuis op een hulpkaart uit 1960: naast perceel A 1304.)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 876 nr. 10
Op 5 februari 1943 verschenen voor notaris L. Offermans te Zaltbommel:
1) Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk, last hebbend van Carl Dönig, koopman te Arnhem, die weer handelt namens de commissaris van economische en financiële zaken, zie verordening van de Rijkscommissaris … belast met het beheer van vijandelijke vermogens,
als bewaarder van dat van Heiman Wolf, B.zoon te Los Angeles, dus wonend in een vijandige mogendheid.

2) Jan Boll, burgemeester van Zaltbommel, Gamerschestraat 16.
Deze heeft gekocht van comparant 1): Gamerschestraat 21/23, sectie A 819, voor f 10.000,-, voldaan. Vrij van hypothecaire inschrijving.
Het woongedeelte is verhuurd aan mevr. De Rapper voor f 360,- per jaar, tot 1 sept. 1944; de zakenruimte beneden is verhuurd aan ir. W.L. Brokx te Enkhuizen, voor f 2,- per week, mondeling.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 913 nr. 88
Op 1 april 1948 verschenen voor notaris H. Oltmans te Zaltbommel:
1) Hendrik Hubert van Gameren, notarisklerk, last hebbend van Sara Heijmans, zonder beroep, 's-Gravenhage, w v Samuel Wolf, last hebbend (dwz Samuel) volgens akte van algemene lastgeving voor notaris L. Offermans van 31 aug. 1939, van Heiman Wolf B.zoon te Los Angeles.
2) notaris L. Offermans uit eigen hoofde en als gemachtigde aangewezen door het NBI vertegenwoordiging Zaltbommel op 1 okt. 1945 conform bepalingen Kon. Besluit Vijandelijke Vermogesn, benoemd tot beheerder van het vermogen van J. Boll, voorheen burgemeester van Zaltbommel, thans geïnterneerd.
3) Hendrik Hubert van Gameren als lasthebber van het NBI, beheerder van het vermogen van Carl Dönig. Deze Dönig heeft als beheerder van vijandelijk vermogen voor f 10.000,- verkocht aan Boll: perceel A 819 te Zaltbommel, Gamerschestraat 21/23 van Heiman Wolf B.zoon, destijds van Ned. nationaliteit, wonend in Los Angeles. Zie akte van 5 feb. 1943. Verder is Van Gameren lasthebber van mevr. Adriana Jacoba Blom, w v Willem Eduard Roosenburg, Kasteellaan A 377 te Wijchen.
Boll heeft het onroerend goed, dat vóór de verkoop onbezwaard was, bij mevr. Adriana Jacoba Blom voorn. belast met een hypotheek van f 4000,- tegen 4 % jaarlijks, zie akte van 5 feb. 1943 voor notaris Offermans, register deel 265 nr. 81.
De partijen zijn te rade gegaan teneinde een herstelprocedure te vermijden en de vroegere eigenaar in zijn recht te herstellen. Komen tot de volgende minnelijke regeling:
De koopovereenkomst met Boll is nietig verklaard, idem de hypotheek verlening, de hyp. inschriving wordt doorgehaald, echter de schuldbekentenis blijft rechtsgeldig.
De revenuen van A 819 gaan naar Wolf, dwz vanaf 5 mei 1945 tot heden, zijnde het beheer al overgenomen door Van Gameren en Offermans.
Wolf heeft te vorderen van Boll: saldo van de huren ontvangen vóór 5 mei minus de belastingen en lasten: f 1479,50.
Indien Boll een vordering heeft op Dönig en de Deutsche Treuhandgesellschaft, draagt hij deze over aan Offermans, dwz de koopsom die hij betaalde ad f 9900.67, tot voldoening van de schuld van Boll aan Wolf via een Deviezenbank en aan mevr. Blom (zoveel mogelijk).
Het onroerend goed is beschadigd tijdens de oorlog, herstel is deels geschied, de rest handelt Wolf af, ook de vorderingen op de Staat.
Kosten van de akten zijn voor Boll.
Afstand van rechten etc., …. art. 1302 en 1303 Burgerlijk Wetboek.
Carl Dönig had een bedrag van f 10.016,19 geïncasseerd.
Akte bekrachtigd door de gedelegeerde te Arnhem afd. Onroerende Goederen van de Raad van Rechtsherstel en goedgekeurd door de Nederlandse Bank Kantoor Deviezenvergunningen, 11 mrt. 1948.

(Aanvullende gegevens mevr. Roosenburg, via de site Wiewaswie: haar op 7-5-1929 overleden man Willem Eduard Roosenburg, geb. 25-6-1865 te Rotterdam, was notaris, het laatst in Wijchen. Adriana Jacoba Blom, de bewuste echtgenote, kwam uit Tiel, ze trouwden in 1898.)

Driel

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 770, nr. 141
Op 29 januari 1931 is een openbare verkoping in De Gouden Leeuw te Velddriel gehouden door notaris Nicolaas Christianus Matheus Werner Koch te Driel van onroerende goederen onder Driel tbv de weduwe van Godefridus van de Laar. Er zijn vier kopen landbouwgrond.
Koop I, perceel weiland in blok Hoeven, kad. G 378, groot 1 ha 86 aren.
Ingezet door Leonardus Antonius Spijkers, landbouwer te Velddriel, voor f 3110,-
Tweede zitting op 12 februari 1931 in het koffiehuis van Van Os te Velddriel.
Koop I is niet gemijnd, blijft dus van Spijkers voor f 3110,-
Deze verklaarde op 13 februari te hebben gekocht voor Heiman Wolf Benjaminszn., leerhandelaar te Zaltbommel.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 840, nr. 39
Op 13 februari 1939 verscheen voor notaris Nicolaas Christianus Matheus Werner Koch te Driel Heiman Wolf Benjaminszn, leerhandelaar te Zaltbommel, die verklaarde te hebben verkocht aan Anna Maria den Dekker w v Leonardus Antonius Spijkers, landbouwer te Velddriel: een perceel weiland in blok Hoeven, kad. G 378, groot 1 ha 86 aren.
Koopprijs: f 3375,-, te betalen 15 april 1939, en dan ook in haar bezit te aanvaarden.

Overige gegevens

RAR 3019 Archief gemeente Zaltbommel, bouw (hinderwet)vergunningen
3431, B. Wolf, adres: Beersteeg
Kadastraal nummer: G 343
Digitaal aanwezig, met tekening van de leerlooierij en een plattegrond, in kleur.
De omwonenden maakten bezwaar vanwege de ondraaglijke stank van een leerlooierij, 12 sept. 1873. Niet duidelijk hoe dit afgelopen is.
Opmerkingen:
In 1873: Buiten de Gamersche Poort, ten zuiden van de Waalbandijk naar Gameren en ten westen van den Rijksweg naar 's Hertogenbosch'. Bij de stukken zit ook een tekening die waarschijnlijk heeft gediend voor de aanvraag van het recht van opstal op de grond. Ook daaruit blijkt dat het pand wordt gebouwd aan de straat die nu de Beersteeg heet. Het is niet helemaal duidelijk of het een bouw- of een hinderwetvergunning betreft.

3368, B. Wolf vroeg op 10 juli 1905 toestemming zijn (voormalige) leerlooierij uit te breiden met een bewaarplaats voor lompen en beenderen en een werkplaats voor de verwerking van lompen, kad. G 142.
Met tekening van het gebouw. Er is geen vergunning aanwezig.

2936, H. Wolf krijgt toestemming voor het uitbreiden van de voormalige leerlooierij aan de Beersteeg met een overkapping en mag de bovenverdieping vernieuwen. Kad. G 549.
19 september 1912
Vruchtgebruiker is weduwe B. Wolf. Aanvrager H. Wolf Bzn is opstalhouder.
Met tekening.

NA, Centraal Archief Bijzondere Rechtspleging (CABR), 66941 I
dossier Boll

Getuigenis van Boll. Heeft het over zijn loopbaan etc., Wat betreft Gamerschestraat 21/23 te Zaltbommel: was door een in 1939 naar Amerika uitgeweken Jood reeds ten verkoop aangeboden aan makelaar Van Zuidam.
Na de Duitse inval was het in beslag genomen door het bureau Vijandelijk Vermogen te Arnhem. Boll heeft het daarvan gekocht door tussenkomst van Van Zuidam. Heeft hierop een hypotheek genomen van f 4000,-. Hij heeft zich vervolgens bij de ANBO gemeld en gevraagd om een lijst van te koop zijnde Jodenhuizen in en in de omgeving van Zaltbommel. Boll kreeg deze lijst kort daarna. Hij kocht zelf drie panden van de lijst.

NA, CABR, 66941 I
dossier Boll
Brief van Boll aan dhr. Spronk, Gamerschestraat, niet gedateerd.
Attendeert Spronk nav diens brief van 6 juli jl erop dat hij het onderpand heeft verhuurd aan dhr. Spronk alleen, niet aan derden. Spronk alleen is aansprakelijk voor de huur a f 150,- op iedere 15de.
(Spronk, zie de bevolkingsadministratie, zat hier met een tandtechnisch bureau en een leerververij.)

Genealogische gegevens

Heiman Wolf, geb. 24-09-1882, Zaltbommel, 34 jaar, trouwde op 14 aug. 1917 in Maastricht met Jolia Horn, geb. 03-02-1879, Maastricht, 38 jaar.
Vader van de bruidegom: Benjamin Wolf, moeder van de bruidegom: Vogelina Leek.
Vader van de bruid: Cesar Horn, moeder van de bruid: Marianne Bloemgarten.

RAR Tiel, Bevolkingsregister
Heiman Wolf was e v Jolia Horn, hun dochter Marianne overleed op 17 mei 1937. Ze was (zie C. Frankenhuis-Van Scheijen en E. Können,'De vier joodse begraafplaatsen te Zaltbommel (Zaltbommel 1994) 11 jaar.
Benjamin Wolf, broer van Marianne, is geboren 12 dec. 1918.
Volgens de herinneringen van Hes/Van Dijk (ca. 1985 opgetekend) is Jolia op meer dan 100-jarige leeftijd in de VS overleden.

Stadsarchief Rotterdam, digitaal, passagierslijsten
Passagierslijst van de Veendam, afvaart 19 mei 1950:
318-04 Archieven van de Holland Amerika Lijn (HAL): Passage A
Inventarisnummer: 1481
Folionummer: 29
Heiman Wolf en zijn vrouw zijn als passagier meegevaren, bestemming: Weteringkade 87 Den Haag.
Nationaliteit: do.

3

Gamerschestraat 27
Thans kad. Zaltbommel sectie A 1323

Kadastrale gegevens

Op de kad. minuut heeft het pand de aanduiding sectie A 817
OAT: oud kad.nr. A 817 was een pakhuis van de timmerman Jacobus van Leeuwen.

Leggerart. 146
Het toenmalige kad. nr was A 817: pakhuis van Gerrit Groothoff, bakker te Zaltbommel. Grootte: 1 are 12 c.a. Dj 1857 verkoop, naar leggerart. 922.3

Leggerart. 922 Arnoldus Groothoff, koopman, Zaltbommel. Verdere gegevens hetzelfde, dj 1860 verkoop. Gaat naar leggerart. 467.

Leggerart. 467 Willem Frederik van Ekelen, tuinman, was eigenaar van een groot aantal percelen. Verbouwt ca. 1860: dj 1861 (exp. 1863) het pakhuis tot huis en erf, sectie A 1323, grootte nog hetzelfde, 1 are 12 c.a. Dj 1875 verkoop. Naar leggerart. 1503.

Leggerart. 1503.4
Gieljan van Eekelen, slijter en tuinier te Zaltbommel eigenaar, vruchtgebruikster Adriana Josina van der Vlies, weduwe van Guilliaume of Jan van Eekelen, slijtster: A 1323, huis en erf zelfde grootte, dj 1889 splitsing. Naar leggerart. 2039.

Leggerart. 2039
Gieljan van Eekelen, slijter en tuinier te Zaltbommel, huis en erf zelfde grootte, dj 1900 verkoop. Naar leggerart. 2290.

Leggerart. 2290
Ferdinand van Driel, herbergier te Zaltbommel, later zijn weduwe, opgevolgd door hun kinderen Antje en Peter Johannes.
Gamerschestraat A 1323 wordt dj 1922 verkocht, gaat naar leggerart. 2960.
Verwijzing naar hyp. register 4 deel 494 nr. 92 = de aankoop door Van Driel, voert te ver.

Leggerart. 2960
Emanuel Jacob de Vries, slager te Zaltbommel, in potlood: Gamerschestraat [D 28 doorgestreept], p/a notaris Oltmans Tolstraat 15 Zaltbommel
Conform verordening 154/41 inzake Joods vermogen onder beheer geplaatst van de NGV.
Beheerstelling doorgehaald ing. min. aanschrijving dd 11 aug. 1945 nr. 507 corr 6/423 g.
A 1323, gegevens hetzelfde. Dj 1922 verbouwing.
Dj 1955 verkoop. Naar leggerart. 4053.

Leggerart. 4053
Willem van Santen, slager, is eigenaar van nogal wat percelen.
In dj 1975 verkocht aan Gijsbertus Martinus van den Berg, Waterstraat 9 (aldus leggerart. 5627).

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 683 nr. 44
Op 1 en vervolgens 15 december 1920 is door notaris Jacobus Wilhelmus Kalshoven in Hotel Gottschalk geveild:
Huis Gamerschestraat, kad. sectie A 1323. Op de eerste zitting werd geboden door Eduard Hendriks, koopman te Zaltbommel: f 4000,- Op de tweede zitting aangekocht door Emanuel Jacob de Vries, slager, wonend te Zaltbommel; toeslag van f 100,-: f 4100,-.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 982 nr. 67
Op 10 februari 1954 veiling in Café Holterman aan de Waalkade verschenen voor notaris H. Oltmans: Hendrikus Dirk van Steenis, notarisklerk te Zaltbommel, lasthebber van
a) Herman Jan Doorn, kand. notaris te Deil, door de arr. rechtbank Arnhem benoemd als curator over de onbeheerde boedel van Emanuel Jacob de Vries, overleden Auschwitz, 27 nov. 1942. Ook zijn vrouw, met wie hij igg was gehuwd, Mathilde van Straten, en hun dochter Francina Hendrika van Straten zijn op 27 nov. 1942 aldaar overleden.
b) Salomon Polak, analist te Amsterdam, igg gehuwd met Roosje de Wolf.
c) Simon de Jong, koopman te Eindhoven igg gehuwd met Johanna van Straten.
De nalatenschap gaat voor de helft naar de erfgenamen van E.J. de Vries, de andere helft naar de erfgenamen van Mathilde van Straten. Alleen van haar kant zijn nog erfgenamen in leven. Zij had drie zusters en een broer, één zuster, Johanna van Straten, overleefde en de dochter Roosje van haar overleden zuster Sara.
Koper is Willem van Santen, Gasthuisstraat 18 te Zaltbommel, voor f 5200,-
In gemeld onroerend goed zijn niet inbegrepen de zoldering in de werkplaats en de kast op de slaapkamer: die zijn eigendom van de huurder.

Gegevens over NSB'ers:
RAR 3277, Collectie De Vries, 157 en 199: in Gamerschestraat 27 woonde L.W. Bax, NSB'er, employé van de gasfabriek, actief in de distributie. Zou naar eigen zeggen voedsel voor onderduikers hebben geregeld, etc.
87: 13 juli 1945: vier schorsingsbesluiten van de geïnterneerden C. van der Mooren, L.W. Bax, M. den Haak en A.C. de Beer door burgemeester Tutein Nolthenius.
Vanuit het bewaringskamp Fort bij Vuren werden drie door de betreffende personen getekende ontvangstbewijzen inzake de schorsing van Vd Mooren, Bax en De Beer teruggestuurd, 3 aug. 1945.

Krantencollectie RAR, gemeenteontvanger W.A.Ooms over Bax:
In 'De Bommelerwaard' van 16 juli 1947 staat dat de gemeente-ontvanger W.A. Ooms en andere ambtenaren voor zijn integriteit instonden, goede getuigschriften, stond jammer genoeg aan de verkeerde kant. Uitspraak van 30 juli 1946: L.W. Bax kreeg 1 jaar en 2 mnd met onmiddellijke invrijheidstelling.

'De Bommelerwaard', advertentie 11-1-1946: W. A. Ooms is teruggekeerd in zijn functie van gemeenteontvanger van Zaltbommel, betuigt allen die hem sympathie betuigden zijn dank, mede namens de echtgenote.
Er was, zie 'De Bommelerwaard' van 28-12-1945 een onderzoek naar hem ingesteld, maar de commissaris van de koningin in Gld kon daar niets in vinden, stelt op zijn beurt een onderzoek in naar de zeer laakbare wijze waarop dit onderzoek plaatsvond.
Tijdens en na de oorlog woonde W.A. Ooms op Markt 7, blijkt uit berichten in de 'De Bommelerwaard'.

4

Gamerschestraat 29
Thans kad. Zaltbommel sectie A 4058

Vos (2017), 32-35: het pand van de familie Meyer-Van Blijdenstein, bestaande ten dele uit familieleden gevlucht uit Duitsland, hadden een slagerij gehad. Het echtpaar Van Blijdenstein had geen kinderen.

De naam Van Blijdenstein is op vele manieren gespeld. Hier wordt zoveel mogelijk één schrijfwijze aangehouden.

Kadastrale gegevens
Op de kad. minuut heeft het pand de aanduiding sectie A 810
OAT: eigenaar van A 810, groot 4 roeden 20 e, is Johannes Groothoff, bakker, idem de daarop volgende leggerartikelen: diverse bakkers Groothoff: leggerartikelen 146, 1011, 1703. Bijbehorend is het perceel A 820: een stal en erf.

Leggerart. 1804: eigenaar is Theod. de Haan uit Arnhem, zonder beroep, dj 1884 verkoop, splitsing A 810 en A 820.
leggerart. 1855 Johannes Antonius van Eerden banketbakker, dj 1890 verkoop.
leggerart. 1464 Roelandus Johannes Kreling, banketbakker, samen met A 81, tuin. Later werd zijn familie eigenaar. In 1906 successie.
leggerart. 2519: de weduwe Kreling, dj 1913 verkoop. Naar leggerart. 2682, 1.

Leggerart. 2682
Gerrit Jan van Loenen, deurwaarder, eerst in Zaltbommel, later in Den Haag, naderhand zijn weduwe Steventje, daarna zijn kinderen, ieder voor ¼.
Zij hebben
A 810, groot -4-20, dj 1919 verkooop. Van leggerart. 2519.1 naar leggerart. 2258.6.
Zie Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 655 nr. 23.

Leggerart. 2258 1e serie
Salomon van Blijdenstein, vleeshouwer te Zaltbommel
Levie Mendel van Blijdenstein en consorten, zonder beroep
Zie succ.St.73/56 dj 1924, St 73/9 dj 1927, 73/1 dj 1928
Friederike Sternefeld weduwe van Salomon van Blijdenstein, te Zaltbommel, D 27 [doorgestreept] Gamerschestraat 29.
Daarnaast bijgeschreven: Reg. 50 v/88, 204 St 73/56 dj 1924
50 v/2275 St 73/9 dj 1927
50v/2491 St 73/1 dj 1928
6 A 810 huis, erf, tuin, 4 are 20 c.a.
Verder bezat men:
1 A 107 huis, veranderd in: schuur, en erf 1 are 8 c.a.
2 G 187 bouwland 1 ha 45 are 30 c.a.
3 G 188 bouwland 1 ha 41 are 60 c.a.
4 E 29 weiland 89 are 10 c.a.
5 E 30 weiland 1 ha. 17 are 60 c.a.

(Genealogische gegevens RAR: Salomon van Blijdenstein, man van Rika von Sternefeld overleed op 13 januari 1922.)
Leggerart. 2258 2e serie
Doorgestreept.
1/10 bl eig. Dr. Michel van Blijdenstein, koopman te Amsterdam
Idem en consorten
1/5 bl eig. Levie Mendel van Blijdenstein, zonder beroep te Zaltbommel
50 /228 St.73/w dj 1940
Scheiding 821/74 373/12 dj 1938
Beheerstelling doorgehaald ingevolg min. aanschr. dd 11 aug. 1945 nr. 507 con 6/4239.
4/5 vruchtgebruik en 1/5 vol Sternefeld Friederike, wed. Salomon van Blijdenstein, p/a notaris Offermans Gamerschestr. 39 Zaltbommel
Zie Succ. St. 73/516 (?) dj 1931, St. 73/... dj 1937, St. 73/1 dj 1938 St. 73/1 (?) dj 1940.
De percelen A 107, 810 zijn op grond der verordening nr. 154/41 inzake Joodse vermogens onder beheer gesteld, hierover mag dus niet worden beschikt, reg. 6/6838.
Beheerder: NGV 6/3735 2/12/'43

Getypt velletje, ingelegd:
Volledig hoofd van art. 2258 gem. Zaltbommel
Eigenaar voor 4/5 vruchtgebruik en 1/5 vol: Sternefeld, Frederike w v Salomon van Blijdenstein Zaltbommel [doorgestreept, onbekend]
en consorten, bewindvoerder notaris Offermans Zaltbommel
1/5 bl. dr. Michiel van Blijdenstein, koopman Amsterdam [doorgestreept, onbekend]
1/5 bl. Nathan Bernard van Blijdenstein te Sittard [doorgestreept, onbekend]
1/15 bl. Roosje Schönette van Blijdenstein te Sea-Point (Z.Afrika)
1/15 bl. Jeanette Betsij van Blijdenstein e v R.B.M. Blomfield, Bournemouth, Engeland
1/15 bl. Michel Leo van Blijdenstein, aannemer te Montclair (Durban)
1/30 bl. Mozes Manassen, slager te Utrecht, Schimmelplein 32bis
1/30 bl. Machiel Levie Manassen te Amsterdam [doorgestreept, onbekend]
1/30 bl. Jozef Salomon Manassen te Amsterdam [doorgestreept, onbekend]
1/30 bl. Herman Adolf Manassen te Amsterdam [doorgestreept, onbekend]
1/30 bl. Johanna Frederike Schönette Manassen te Amsterdam [doorgestreept, onbekend]
1/30 bl. Johanna Jeanette Manassen v/v ir. Michiel Louis van Blijdenstein te Lalapanzi (Zuid-Rhodesia)

1 A 107 schuur en erf 1 are 8 c.a., dj 1944 verkoop S 73/2. Naar leggerart. 3664. 1.
2 G 187 bouwland 1 ha 45 are 30 c.a., dj 1954 scheiding S 73/2, 5. Naar leggerart. 3994, 1.
3 G 188 bouwland 1 ha 41 are 60 c.a. Idem. Naar leggerart. 3994, 2.
4 E 29 weiland 89 are 10 c.a. dj 1943 verkoop S 73/29. Naar leggerart. 3202, 54.
5 E 30 weiland 1 ha. 17 are 60 c.a. Idem. Naar leggerart. 3202, 55.
6 A 810, huis, erf en tuin, 4 are 20 c.a., dj 1944 verkoop S 73/41. Naar leggerart 3676, 1
7 Waterstraat A 1694 huis en erf, 1 are 42 c.a., dj 1954 P verkoop 73/82. Van leggerart. 3665.1 naar 4034, 1.
De op dit artikel voorkomende percelen zijn op grond der verordening nr. 26/40 inzake de behandeling vijandelijke vermogens onder beheer gesteld. Hierover mag dus niet worden beschikt. Reg. 6/3912 27 april 1944. Beheerder: Carl Dönig, Bakenbergscheweg 167 Arnhem.
8 K. Tolstraat 6 A 107, schuur, erf, 1 are 8 c.a., dj 1954 P verkoop 73/82. Van leggerart. 3664, 1 naar 3822. 2.
9 Gamerschestr. 29 A 810 huis en erf, 4 are 20 c.a., dj 1954 P verkoop 73/82. Van leggerart. 3671, 1 naar 3258, 24.
10 E 29 weiland, 89 are 10 c.a., dj 1955 P verkoop, St. 73/6. van leggerart. 3202, 154 naar 3462, 7.

11 E 30, weiland, 1 ha 17 are 60 c.a. dj 1955 ... idem, van art. 3202, 155, naar 3462, 8.

Leggerart. 3676
Peter Sonneveld, handelsagent te Hedel, Gasthuisstraat B 174
In potlood later bijgeschreven: Onder beheer gesteld 8-12-1943 Corr. 6/4492. Ned. Beheersinst. vest. Nijmegen, Nassausingel 4.
Beheerder G.A. Ansing Stationsweg 79 Zaltbommel [doorgestreept].
30/4-1948 corr. 2/47.
A 810, register van overschr. van hypotheken dl. 881 nr. 61. Huis en erf, 4 are 20 c.a. In dj 1949 overdr. rechtsherstel St 73/73, 1944. Van leggerart. 2258, 6, naar leggerart. 2258, 9.

Leggerart. 2258
nr. 9 In dj 1954 is Gamerschestraat 29, A 810, op een publieke verkoping verkocht aan J. Stehmann, schilder, Gamerschestraat 30. Deze was eigenaar van een groot aantal panden in de stad.
Verwijzing naar Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 918 nr. 121. Gaat over het rechtsherstel in 1948.
Naar leggerart. 3258.24. Dit leggerart. nagekeken: In dj 1963 scheiding van de goederen van J. Stehmann.
Verwijzing naar Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 978 nr. 156.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 655 nr. 23
Het huis, erf en tuin, samen perceel A 810, werd omstreeks 1918 gekocht van de erfgenamen van de deurwaarder:
Op 11 juni 1918 verschenen voor notaris J.W. Kalshoven: de kinderen en erfgenamen van Gerrit Jan van Loenen, deurwaarder, die hebben verkocht aan Salomon van Blijdenstein, slager te Zaltbommel: huis, erf en tuin A 810 in de Gamerschestraat Zaltbommel.
Koopprijs: f 5000,-.
Van Loenen had het op een veiling gekocht, 4 en 8 april 1912, zie Hypotheekregister603 nr. 77.
In marge: nevengenoemd onr. goed is op grond van verordening 154/41 inzake behandeling van Joods vermogen onder beheer gesteld, Reg. X6/6338, Tiel, 20 nov. 1942, get. de bewaarder.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 61
Op 8 sept. 1943 verschenen voor notaris Gerard Eisso Landweer te Ammerzoden: Alexander Keijzer (?), kantoorbediende te Utrecht, handelend namens Dirk Hidde de Vries, makelaar te ’s-Gravenhage, die beheerstaken uitoefende onder de naam Algemeen Nederlandsch Beheer van Onroerende Goederen (ANBO), lasthebber van de NGV.
Heeft conform art. 7 van de Verordening van de Rijkscommissaris van het bezette Ned. gebied dd 16-8-1941 het beheer overgenomen van de hierna te noemen goederen van Friederike Sternfeld, weduwe van Salomon van Blijdenstein, en de verdere erfgenamen Van Blijdenstein, volgt de hele lijst …
In die hoedanigheid en conform art. 8 van de verordening heeft hij namens de NGV verkocht aan dhr. Peter Sonnevelt, handelsagent, Gasthuisstraaat B 174 te Hedel: huis, erf en huis Gamerschestraat 29 te Zaltbommel, sectie A 810, groot -4-20. Volgt de titel van aankomst …
Koopprijs: f 6250,-
Etc., de gebruikelijke clausules …

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 918 nr. 121
Op 18 november 1948 verschenen voor notaris Hendrik Oltmans te Zaltbommel:

1) Louis Offermans, notaris te Zaltbommel, vertegenwoordiger van de familie Van Blijdenstein en van Hendrik Stravers van het Ned. Beheersinstituut namens de Niederl. Grundstücksverwaltung,
2) Peter Sonnevelt, kantoorbediende te Hedel, Gasthuisstraat B 174.
De comparanten verklaarden dat de NGV aan Sonnevelt had verkocht bij akte van 8 september 1943 voor notaris Landweer te Ammerzoden, HypotheekregisterTiel 8 oktober 1943, deel 881 nr. 61: een huis en erf Gamerschestraat 29 sectie A 810 te Zaltbommel, voor f 6250,-. Niet met een hypotheek belast. Sonnevelt heeft aan geschat huurgenot ontvangen tijdens zjn bezit: f 456,36.
De NGV heeft van hem ontvangen volgens haar opgave: f 6253,67.
Partijen zijn met elkaar te rade gegaan teneinde een rechtsherstelprocedure te vermijden. Hebben een overeenkomst bereikt: de koopovereenkomst is nietig verklaard. Sonnevelt betaalt de erven van Blijdenstein f 456,36 en f 6253,67.
Betaalt ook evt. vorderingen van de Staat of anderen wegens evacuatieschade/bezettingsschade aan de familie Van Blijdenstein
Kosten van deze akte a f 114,12 en f 26,25 tbv de afd. Onroerende Goederen van de Raad van Rechtsherstel, samen f 140,37 betaalt Sonnevelt. Deze bedragen zijn voorgeschoten door de familie Van Blijdenstein
Verder de gebruikelijke bepaling over art. 1302 en 1303 van het Burgerlijk Wetboek …
Het huis is beschadigd door oorlogsgeweld, de familie neemt alle vorderingen op de Staat aan terzake vergoeding oorlogsgeweldschades.
Concept van deze akte is goedgekeurd door de Raad van Rechtsherstel, afd. onr. goederen en door de Ned. Bank, 30 sept. 1948.
Ingeschreven in HypotheekregisterTiel, 3 november 1948, deel 26 nr. 540, fol. 48.

Verkaufsbücher:
Gamerschestraat 29
Eigenaar Erb. S. v. Blijdenstein
Koper P. Sonnevelt
Verkoopdatum 08/09/1943
Verkoopprijs 6250 gulden

Over de huurder tijdens de oorlog, Willem Grootveld, Gamerschestraat 29 Zaltbommel
Proces verbaal 5 juni 1945: aangehouden door een politieagent te Amersfoort: W. Grootveld, timmerman. Verklaart sympathiserend lid van de NSB te zijn vanaf feb. 1942 t/m juni 1944, nooit van een van de nevenorganisaties. Moest in okt. 1941 in Duitsland gaan werken in Walsum aan de Rijn voor de firma Hensbergen te Tiel. Zijn vrouw leed aan zenuwtoevallen, kon er niet tegen dat hij in Duitsland zat. Eind 1941 kwam een nieuwe burgemeester in Zaltbommel, heeft hem gevraagd te zorgen dat hij niet in het buitenland hoefde te werken. Boll bood hem aan lid te worden van de NSB. Grootveld: dat doe ik niet. Hoefde enige tijd later alleen maar sympathiserend lid van de NSB te zijn om een bewijs te leveren dat hij niet tegen de nieuwe tijd was.
Kwam toen bij de Luchtbescherming voor f 21,45 per week. Heeft nooit enig voordeel in natura van zijn lidmaatschap gehad.
POD district Geldermalsen, 2 nov. 1945
Grootveld is op 24 juni 1945 aan deze dienst overgegeven, het proces verbaal volgt nog.
(NA, 2.09.09 CABR, 98001,14623)

Dossier Willem Grootveld, geb. Gameren 29-1-1911
Kaart uit de NSB kartotheek:
W. Grootveld, Gasthuisstraat 6 boven, Zaltbommel, timmerman, werkt in de werkverschaffing.
Opleiding: LO en Ambachtsschool (geen diploma).
Later werd hij bewaker in dienst van de gem. Zaltbommel, sinds 1942 lid NSB.

Nadien wordt zijn adres: Gamerschestraat 29 Zaltbommel. In 1946 woonde hij weer in Gasthuisstraat 6.
Grootveld gaf verschillende mensen aan bij burgemeester Boll, daar gebeurde weinig mee.
(NA, CABR, 28288)

Krantenberichten in 'De Bommelerwaard' en 'Tielsche Courant', 1945, 1946: Grootveld werd door het Tribunaal Tiel op 30 juli 1946 tot zes jaar gevangenisstraf veroordeeld, waarvan drie door te brengen in een rijkswerkinrichting. Was actief voor burgemeester Boll, heeft gemeenteambtenaren afgeluisterd, huiszoekingen bij hen laten doen etc.
Peter Sonnevelt van de Gasthuisstraat te Hedel wordt genoemd in een oproep in 'De Bommelerwaard' van 19 okt. 1945 van Ansing waarin iedereen die op hem iets te vorderen had etc. wordt gevraagd zich te melden. Hij was ook geïnterneerd, blijkt uit een bericht in 'De Bommelerwaard', 5 februari 1942.

Gegevens uit het CABR:
Sonneveld betaalde Gamerschestraat 29 met het geld dat hij had overgehouden aan het ruime salaris dat hij in 1942 en 1943 had verdiend als 'Verwalter' en 'Treuhänder' in dienst van de 'Wirtschaftsprüfstelle', dus als iemand die voor de Duitse roofinstellingen onteigende Joodse bedrijven leeghaalde, waarna de inkomsten naar de Lirobank gingen. Sonneveld heeft op die manier een Haags bedrijf en twee Amsterdamse bedrijven 'begeleid': de firma van H.L. Boas, koffiemakelaar, en Behrmann NV, een handel in lederwaren en bijbehorende fournituren te Amsterdam, en het woninginrichtingsbedrijf van S. van Gelder & Zn. in Den Haag. Bovendien had hij de zaakwaarnemers van zijn eigen werkgever, de in mei 1940 gevluchte Jood Henri Cohen uit Den Bosch, een som geld lichter gemaakt die deze moest beheren in afwachting van de eventuele terugkeer van zijn opdrachtgever. Cohen had een zaak in schoenfournituren in de Postelstraat, die na zijn vertrek enige tijd door Sonneveld werd voortgezet, totdat een 'Treuhänderin' deze liquideerde. Vervolgens ging hij op dezelfde manier aan de slag met de bovengenoemde Joodse firma's. (NA CABR, 27838, dossier Peter Sonnevelt, Hedel)

Genealogische informatie

Bij Gamerschestraat 29:
Peter Sonnevelt/Sonneveld/Zonneveld
websites Wiewaswie, Geneanet Bommelerwaardse Boom en www.allevooroudersuit.nl): geboren 5 februari 1906 te Hedel. Overleden 6 juli 1959 (53) in Warnsveld, Zutphen.
Naaste familie: zoon van Cornelis Sonnevelt en Josina Sonnevelt, kwam uit een groot gezin. Hij trouwde op 2 augustus 1933 met Antonia Laura Sonnevelt. Zij overleed te Hedel.
Beroep: handelsagent, boekhouder.
Coll. De Vries: twee Zonne/Sonnevelds genoemd:
P. Sonnevelt, Gasthuisstraat B 202 Hedel, geb. 28-7-1907 (= van het pand van Blijdenstein, Gamerschestraat)
Er is ook nog een P. Zonnevelt, 5-2-1906, verhoor nog niet beëindigd. Zijn dezelfde persoon.
Zie verder krantenberichten over de veroordeelde Peter en Bastiaan Sonnevelt uit Hedel: NSB'er etc., hebben beiden als 'Verwalter' gefungeerd in opdracht van de Duitsers.

Huis en pakhuis Waterstraat 33 en Tolstraat 6 in Zaltbommel
kad. A 1694 en A 107

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 480 nr. 49
Op 24 feb. 1897 verschenen voor notaris Bastiaan van de Werk Zaltbommel: de kinderen van Michiel van Blijdenstein, vleeshouwer te Zaltbommel en Schönette Frank. De zonen zijn op dat moment allen ongehuwd, twee zijn onderwijzer te resp. Culemborg en Meerssen, de rest vleeshouwer in Zaltbommel.
Verdeling van de boedel. Onroerende goederen bestaan uit Tolstraat 6, sectie A 107, pakhuis en stalling nabij de Waterstraat. Op 10 maart 1884 gekocht van Antonius Gijsbertus van der Aa te Zaltbommel.
Verder A 1694, huis en erf in de Waterstraat, op 20 januari 1868 gekocht van de erfgenamen van Adolf Wareman.
Deze panden gaan naar Salomon van Blijdenstein, de rest wordt gecompenseerd.

Waterstraat 33

Uit de gegevens in het Bevolkingsregister is niet af te leiden of hier aanvankelijk de slagerij van Salomon van Blijdenstein, en later diens zoons, was gevestigd. Het huis stond naast de Waterpoort. Uit de gegevens in het Handelsregister blijkt dit inderdaad het geval te zijn geweest. (GA, 0295, Handelsregister Tiel, 646, dossier fa. S. van Blijdenstein)
In de bevolkingsregistratie wordt voor eind 19de eeuw vermeld: Waterstraat wijk A 66. Daar naartoe verhuisd vanuit Boschstraat 405. Ook: Waterstraat 79. Het kad. nr. was A 1694.

Leggerart. 415
Adolf Warman, herbergier
heeft o.a. A 1207, voorheen A 108, groot -1-10, deel, en A 109, groot - -87, beide huis en erf, A 1207 is groot -1-42, expiratie dj 1871, verbouw, vrijdom 1872. Naar leggerart. 1424.1.
Het kad. nr. A 1694 gaat dus terug op A 109 en een deel van A 108, naast de Waterpoort, 1 pand verwijderd van het pakhuis Korte Tolstraat van Van Blijdenstein, met het kad. nr. A 107. Zie het minuutplan.

Leggerart. 1424, 1^{e} reeks
A 1694, Waterstraat 33, van Michiel van Blijdenstein, vleeshouwer te Zaltbommel, dj 1873 expir.
Mede eigenaar van een gereserveerd gedeelte der plaats Adolf Warman. Van leggerart 415.4 naar …
Leggerart. 1424, 2^{e} reeks Van Michiel van Blijdenstein en Adolf Warman, geen beroep vermeld.
Idem, dj 1898 scheiding. Naar leggerart. 2259.1.

Leggerart. 2259 reeks 2
Salomon van Blijdenstein vleeshouwer te Zaltbommel
en consorten
Levie Mendel zb.
Adolf Warman, mede eigenaar van een gereserveerd gedeelte der plaats.
Friederike Sternefeld, w v Sal. van Blijdenstein, Zaltbommel, Gamerschestraat 29
A 1694, huis en erf, groot 1 are 42 c.a., 1898. Juni 1926

Leggerart. 2259 reeks 2
1/5 bl. Levie Mendel van Blijdenstein, zb Zaltbommel
dr. Michel van Blijdenstein en cons., koopman te Amsterdam

Adolf Warman mede eigenaar ger. deel der plaats
Frederike Sternefeld, vruchtgebruikster w v Sal. van Blijdenstein, Zaltbommel

Onder beheer gesteld op grond van verordening 154/41 inzake behandeling Joods vermogen .... naar de NGV.
A 1694, huis, erf, -1-42. Dj 1944 verkoop. Naar leggerart. 3665.1.

Leggerart. 3665
Gerrit Jan Blom, geen beroep vermeld, Markt B 95 Geldermalsen.
A 1694, huis en erf -1-42. Dj 1948 overdracht (rechtsherstel). Van leggerart. 2259.1 naar leggerart. 2258.7.

Leggerart. 4034
Antonie Slosser, kapper Zaltbommel, en Teuntje van der Stam, Waterstraat 33.
Gegevens A 1694 hetzelfde, dj 1978 rest. gebr. en bew..

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 39
Op 14 mei 1943 verscheen voor notaris Louis Offermans te Zaltbommel Arie Casper Dorst, assuradeur uit Amsterdam, namens Dirk Hidde de Vries, makelaar te ’s Gravenhage, die beheerstaken uitoefende onder de naam Algemeen Nederlandsch Beheer van Onroerende Goederen (ANBO), ingeschreven in het Handelsregister Den Haag 6 dec. 1941, lasthebber van de NGV, ook genoemd Nederlandse Administratie van Onroerende Goederen, volgens onderhandse akte met lastgeving van genoemde stichting op D. Hidde de Vries, getoond aan de notaris en vastgehecht aan deze akte.
Het beheer van het pand is overgenomen op 16 aug. 1941, zijnde voorheen van de broers, zusters en neven/nichten Van Blijdenstein en Friederike Sternfeld, weduwe van Salomon van Blijdenstein, waartoe de stichting gerechtigd is.
Verkocht door de NGV aan Gerrit Jan Blom, Markt B95 te Geldermalsen: een woonhuis, Waterstraat 33, sectie A 1694, 1 are 42 c.a., waarvan een kad. gereserveerd gedeelte van de plaats voor Adolf Warman.
Prijs: f 3350,-.
Vrij van hyp. inschrijving, met alle erfdienstbaarheden, lusten en lasten. De partijen over en weer doen afstand van alle rechten en aanspraken op ontbinding etc. op grond van de artikelen 1302 en 1303 van het Burgerlijk Wetboek.
Minuut verleden in tegenwoordigheid van Hendrik Marinus van Zuidam, makelaar en Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk.
Ondertekend door o.a. A.C. Dorst.
(Dirk Hidde de Vries was een beruchte ‘makelaar’ die met zijn ANBO in heel Nederland werkte.)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 909 nr. 35, 29 november 1947
Voor notaris Hendrik Oltmans te Zaltbommel verscheen
1) notaris Louis Offermans te Zaltbommel, namens de erfgenamen van Salomon van Blijdenstein (… zie boven). Offermans is als bewindvoerder benoemd door het Ned. beheersinstituut, vertegenwoordiging Zaltbommel, 1 okt. 1946, conform besluit Herstel Rechtsverkeer.
Hij heeft namens een van de erfgenamen, nl. dr. Michel van Blijdenstein, last van de te A’dam gevestigde ‘Stichting Bewindvoering Afwezigen en Onbeheerde Nalatenschappen’, conform besluit Herstel Rechtsverkeer van het NBI.
2) Gerrit Jan Blom, zonder beroep, te Geldermalsen,

3) notaris L. Offermans handelend namens Hendrik Stravers, hoofd van de afdeling Bijzonder Beheer van de NBI, aangesteld als bestuurder van de 'Niederl. Grundst. Verwaltung'.
De comparanten verklaarden dat de NGV aan Blom bij akte van 14 mei 1943 voor notaris L. Offermans te Zaltbommel, overgeschreven op het Hypotheek kantoor te Tiel, 19 mei 1943, deel 879 nr. 39, heeft verkocht en in eigendom overgedragen Waterstraat 33 (? er staat 31) te Zaltbommel. een huis, sectie A 1694 groot 1 are 42 c.a. Dit was gezamenlijk eigendom van de erven van wijlen Salomon van Blijdenstein, etc. … de vijfde delen bloot eigendom, belast met het vruchtgebruik van de weduwe …. zie de legger.
De koopsom was f 3350,-. Blom krijgt f 230, voor zijn gemaakte kosten aan onderhoud, molestverzekering etc.
De NGV heeft terzake van Blom na aftrek van provisie etc., in rekening gebracht f 2980,49.
Deze koop wordt nietig verklaard. De kosten van deze akte zijn: f 57,19, declarabel bij het Bureau Rechtsherstel f 25,-, en het honorarium van de raadsman van de erven Van Blijdenstein: f 18,- ten laste van Blom.
De partijen doen afstand van hun rechten krachtens art. 1302 en 1303 van het Burgerlijk Wetboek.
Het genoemde huis is beschadigd tengevolge van oorlogsgeweld, ten dele hersteld door Blom, etc., vordering op de Oorlogsschadeverzekering in Den Haag.
Verder nog een eindvordering op de Staat wegens geleden evacuatieschade.
De erven Van Blijdenstein doen afstand van alle aanspraken op Blom en de NGV en enige dergelijke instellingen.
Deze overeenkomst is bekrachtigd door de gedelegeerde te Geldermalsen van de afd. onroerend goed van de Raad van Rechtsherstel.

Verkaufsbücher:
Waterstraat 33
Eigenaar Erb. S. Blijdestein
Koper G.J. Blom
Verkoopdatum 14/05/1943
Verkoopprijs 3350 gulden

Gegevens over Blom, Waterstraat 33 (voormalig slagerspand):
Een Gerrit Jan Blom was slager in Geldermalsen, Markt B 90. In het Nieuws- en Advertentieblad voor Geldermalsen en Omstreken van 22 juni 1945 staat een advertentie van slagerij Van Zanten, Markt Geldermalsen, *voorheen G.J. Blom*.
Archieven.nl: RAR 2121 Archief van de gemeente Geldermalsen : hinderwetvergunningen, 1905 – 1977, 20.094g vergunning GELDERMALSEN; Marktplein; Oprichten van een slagerij, 1925.
Aanvrager: G.J. Blom
Kadastraal nummer: F 786
Organisatie: Regionaal Archief Rivierenland

GA, 0295 Handelsregister Tiel, 1188, dossier G.J. Blom Geldermalsen
1924 1e inschr. Was rund-, kalfs-, varkens- en schapenslagerij, Markt B 90 (doorgestr. Achterstraat 140) Geldermalsen, gevestigd in 1906, door Gerrit Jan Blom, geb. 24 feb. 1879.
Adreswijziging in 1938: wordt Markt B 90 Gdm.
Bedrijfsnaam gewijzigd op 10 okt. 1940: met kalfs- en schapenslagerij.
Wijziging 29 april 1943: eigenaar G.J. Blom is uitgetreden, handelsnaam wordt: J. van Zanten v/h GJ Blom.

GA, 0295, 5052, dossier J. van Zanten, Tiel, eigenaar, filiaal, is geb. 14-9-1918

1ste opgave 1949. Adres: Hoveniersweg 8, sinds 1910 gevestigd, r,v en l slagerij. Filiaal wordt beheerd door A. Faber, is geb. Harlingen 1-11-1919. Handelsnaamis J. van Zanten

Geen aanwijzigingen dat een G.J. Blom uit Geldermalsen of uit Tiel voor het Tribunaal is gedaagd ivm NSB-lidmaatschap.
(Echter, zie website met wandeling langs Joodse plaatsen in Tiel, www.ternavolgingtiel.nl: Westluidensestraat 32 was de woning van de rebbe, nr. 34 van de sjammes. Het huis van de rebbe stond weer naast de joodse school en synagoge)
Nagekeken in GA Handelsregister: Blom lijkt een slagerij in Tiel en Geldermalsen te hebben, die in Tiel is in 1943 overgenomen door J. van Zanten (filiaal).
GA 0295, 01188 en 3750. Verder GA 3178, 249.

Korte Tolstraat 6

3018 Archief van de gemeente van Zaltbommel, 1239
Verbouw pakhuis, 25-07-1930, Korte Tolstraat, A 107.
In de gemeentelijke bouwvergunningen is sprake van een bouwvallig pakhuis A 107, Korte Tolstraat, eigendom van de weduwe Van Blijdenstein In juli 1930 moet zij na klachten van achterbuurman Meijer aan de Waalkade, op last van de gemeente dit pakhuis in goede bouwkundige conditie brengen, zie aangetekend schrijven van de gemeente, 15 juli 1930. Eén zijmuur zakte weg, de kant van Meijers terrein op. Deze moet gesloopt worden en vervangen.
Eind aug. 1930 had de weduwe dit laten doen, de gevel werd opnieuw opgebouwd.

Zie boven, legger 2258
Verwijzing naar leggerart. 3664.

Leggerart. 3664
Arnoldus Anthonius Hoogsteder, koopman, Prijssestraat 82 Culemborg
heeft
A 107, schuur en erf, groot -1-08. Dj 1949 overdracht rechtsherstel. Van leggerart. 2258.1 naar 2258.8.
Verwijzing naar Hypotheekregister deel 879 nr. 38.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 38
Op 14 mei 1943 verscheen voor notaris Louis Offermans te Zaltbommel Arie Casper Dorst, assuradeur uit Amsterdam, namens Dirk Hidde de Vries, makelaar te ’s-Gravenhage, die beheerstaken uitoefende onder de naam Algemeen Nederlandsch Beheer van Onroerende Goederen (ANBO), ingeschreven in het Handelsregister Den Haag 6 dec. 1941, lasthebber van de NGV, ook genoemd Nederlandse Administratie van Onroerende Goederen, volgens onderhandse akte met lastgeving van genoemde stichting op D. Hidde de Vries, getoond aan de notaris en vastgehecht aan deze akte.
Het beheer van het pand is overgenomen op 16 aug. 1941, zijnde voorheen van de broers, zusters en neven/nichten Van Blijdenstein en Friederike Sternfeld, weduwe van Salomon van Blijdenstein, waartoe de stichting gerechtigd is.
Verkocht door de NGV aan de comparant Arnoldus Anthonius Hoogsteder, Prijssestraat 42 te Culemborg: het pakhuis Korte Tolstraat 6, sectie A 107, groot 1 are 8 c.a., voor f 800,-.

Vrij van hyp. inschrijving, met alle erfdienstbaarheden, lusten en lasten. De partijen over en weer doen afstand van alle rechten en aanspraken op ontbinding etc. op grond van de artikelen 1302 en 1303 van het Burgerlijk Wetboek.
Minuut verleden in tegenwoordigheid van Hendrik Marinus van Zuidam, makelaar en Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk.
Ondertekend door o.a. A.C. Dorst.
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 913 nr. 75
Op 5 februari 1948 verschenen voor notaris Hendrik Oltmans te Zaltbommel:
I) notaris Louis Offermans te Zaltbommel, namens de fam. van Blijdenstein, daartoe gemachtigd door Stravers etc. van het Ned. Beh. Instituut, volgens lastgevingen en uittreksels van onderhandse akten, alle aangehecht …
II) Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk te Zaltbommel, handelend namens Arnoldus Anthonis Hoogsteder, koopman wonend Rijksstraatweg 82 te Culemborg, in dezen benoemd door de gedelegeerde in Gelderland van de Raad van Rechtsherstel op 14 okt. j.l., blijkens aangehechte akte.
De comparant verklaarde dat de NGV aan A.A. Hoogsteder bij akte van 14 mei 1943 voor notataris Offermans, overgeschreven in het HypotheekregisterTiel op 17 mei 1943, deel 879 nr. 38: verkocht heeft:
pakhuis en erf Korte Tolstraat 6, kad. A 107, afkomstig van de familie Van Blijdenstein
Geen hypotheekoverschijving.
Kreeg aan huurinkomsten f 394,55, als koopsom betaald aan de NGV f 712, 82.
Hoogsteder reageert niet op oproepen, geen minnelijke regeling, daarom handelt Van Gameren namens hem.
Overeengekomen is dat de genoemde bedragen door Hoogsteder aan de familie Van Blijdenstein betaald zullen worden, daarbij nog de bijkomende kosten van de akte, ten dele te betalen door de Raad van Rechtsherstel (f 25,-). Dat betekent dat de familie Van Blijdenstein een vordering heeft op Hoogsteder.
Formule dat beide partijen afstand doen van rechten volgens art. 1302 en 1303 Burgerlijke Wetboek.
Het pand is beschadigd ten gevolge van oorlogsgeweld.
Comparanten verklaren dat er geen vordering meer is op de NGV. Concept van deze akte is goedgekeurd door de Nederlandsche Bank.
Geregistreerd in het Hypotheekregister te Tiel op 19 februari 1948 deel 23 fol. 80 nr. 859.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 978 nr. 156
Op 18 nov. 1953 is door notaris Offermans in Hotel Tivoli een veiling gehouden van
1) huis, erf en tuin Gamerschestraat 29, A 810, bovenverdieping verhuurd aan J. van Zijderveldt voor f 24,85/mnd, benedenverdieping aan A. Roding voor f 25,85/mnd. incl. waterleiding.
2) huis en erf Waterstraat 33, A 1694, verhuurd aan A. Slosser voor f 34,50/mnd.
3) pakhuis en erf Tolstraat 6, A 107, verhuurd aan J. van Gelder voor f 26,- per 3 maanden.
Titels van aankomst Salomon van Blijdenstein:
1) koopakte van 11 juni 1918, 2) en 3) toedeling bij akte van scheiding.
Etc. S. van Blijdenstein is overleden, was op huwelijkse voorwaarden getrouwd met Friederike Sternefeld. Erfgenamen van S. van Blijdenstein: volgt het hele legioen erfgenamen, incl. overlijdens, meest van degenen die zijn vermoord.
Op 2 december 1953 de tweede veiling of toeslag in Hotel Tivoli gehouden.
Definitieve kopers zijn:
1) J.G. Stehmann, schilder te Zaltbommel, Gamerschestraat 30, voor f 5000,-
2) Antonie Slosser, kapper Waterstraat 33, voor f 4700,-
3) Jac. van Gelder, koopman, Boschstraat 4, voor f 870,-.
Met toestemming van het Prijzenbureau.

Gegevens over Hoogsteder, Korte Tolstraat 6:
Geen gegevens over A.A. Hoogsteder uit Culemborg in de lokale kranten, alleen een paar advertenties uit april 1945 waarin hij een fornuis en een ijzeren pot te ruil aanbiedt. Een A. Hoogsteder uit Culemborg handelde in 1940 in aardappelen. Zie 'Weekblad voor Zaltbommel, Bommeler en Tielerwaard', 6 dec. 1940.
RAR Tiel, Bevolkingsregister: was geboren in 1897, koopman te Culemborg, e v Neeltje van der Hoeff, 7 kinderen.
Handelsregister
GA 0295, 04468 Hoogsteder en Zoon – Culemborg, 1948-1957 en 01736, H. Hoogsteder 1930-46.
Deed in groenten en fruit.

Landerijen sectie G 187 en 188, 'De Pruvert' te Zaltbommel

OAT: eigendom van Derk Timmers, rentenier, bouwland, groot 1 45 30 en 1 41 60.
Kad. leggerartikelen:
legger art. 721: G 187 en 188 waren van Adr. Timmers, koopman te Amsterdam, verkoop in 1855.
art. 670: van Joh. van Oosterom, landbouwer te Zaltbommel., dj 1904 verkoop.
art. 2258: van Sal. van Blijdenstein, vleeshouwer te Zaltbommel. In dj 1954 scheiding. Verwijzing naar Hypotheekregister530 nr. 98
art. 3994: Waluwenstraat G 187 en 188 1 ha 45 are 30 c.a. resp. 1 ha 41 are 60 c.a.: Mozes Manassen, slager te Utrecht, Schimmelplein 32 bis. In dj 1954 verkoop. Verwijzing naar Hypotheekregister969 nr. 74
Gaat naar 3202 241 en 242 = gemeente Zaltbommel, die daar dj 1953, 1954 en 1958 huizen stichtte etc.
Situering aan de hand van de kad. minuut: in de Waluwe, ten zuiden van de Vergt, ten westen van de Koningin Wilhelminaweg. De Prinses Julianastraat en de Van Heemstraweg lopen hier doorheen = de uitbreidingswijk uit de jaren 1940/1950. Daarom werden G 187 en 188 aangemerkt als bouwgrond, en niet onteigend als landbouwgrond in Joodse handen tbv de Duitsers.
Dat gold niet voor E 29 en E 30, zie verderop. Die lagen alleen gedeeltelijk in het plangebied en zijn als onteigende landbouwgrond aangekocht door de gemeente Zaltbommel, zie de documentatie van het Min. van Landbouw in het NA.

Aan de hand van Hypotheekregister 4 de grondbezittingen van Van Blijdenstein nagekeken:
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 530, nr. 98: op een veiling heeft Salomon van Blijdenstein van de erven Van Oosterom gekocht: Zaltbommel sectie G 187, 188, voor f 6000,-, incl.: f 6320,-.
Datum 19 maart 1903.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 969 nr. 74
Op 19 feb. 1952 verschenen voor notaris Offermans: Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk, curator over de onverdeelde delen van de nalatenschap van Salomon van Blijdenstein … leger erfgenamen, zoveelste graads verwanten en nakomelingen inmiddels, en P.H. Muntjes, typiste, vervangt H.H. van Gameren, ook namens erfgenamen van S. van Blijdenstein …, eveneens een groot aantal …
Gaan over tot scheiding en deling van de percelen G 187 en 188, 'de Pruvert', weiland aan de Waluwenstraat, groot 2 ha, 86 are en 90 c.a. Op 19 maart 1903 door S. van Blijdenstein op een veiling gekocht, volgt weer het pagina's lange erflaters verhaal.
Om te voorkomen dat de gemeente Zaltbommel de percelen in een onteigeningsprocedure onteigent, heeft men ze, na een waardebepaling door deskundigen die door de kantonrechter van Tiel op 2 dec. 1952 waren aangewezen, verkocht voor f 14.345,-. De deskundigen hadden f 14.000,- geschat.

Toegedeeld aan deelgenoot Mozes Manassen die de andere deelgenoten ieder hun aandeel uitkeert. Dat gaat ver: 1 partij had recht op f 26,90, deelde nl. voor 9/4800ste gedeelte mee.
Het aandeel van Mozes Manassen blijft over, is f 1075,88.

Landerijen sectie E 29 en E 30: 't Paaike' te Zaltbommel

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 539 nr. 81, 4 mei 1904
Op 2 maart 1904 is tbv de erfgenamen van Alexander Philips ev Catharina van Neven (8 partijen) in Hotel Tivoli een groot aantal gronden in de BW geveild.
Waaronder in de gemeente Zaltbommel de 17de koop: percelen E 29 en E 30, weiland genaamd 't Paaike'. Twee zittingen.
Aangekocht door Salomon van Blijdenstein, vleeshouwer te Zaltbommel, voor f 3970,-.
(Nagekeken: Alexander Philips geboren te Zaltbommel, was tabaksfabrikant in Maastricht.)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 871 nr. 13, 8 juni 1942
Voor notaris Offermans verschenen op 5 juni 1942
1) Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk, last hebbende van Carl Dönig, koopman te Arnhem, benoemd tot beheerder vijandelijke vermogens dd 24 juni 1940 over onroerend goed. Hij handelt als vertegenwoordiger van de familie Van Blijdensteijn, leden genoemd onder a t/m j, blijkens aangehechte ondehandse akte erkend door de lasthebbers en getuigen.
2) Jan Boll, burgemeester gemeente Zaltbommel tbv de gemeente, conform besluit burgemeeester met waarneming van de gemeenteraad dd 11 maart 1942 etc. …
Comparant 1 verklaart aan comparant 2 te hebben verkocht 't Paaike', sectie E 29 en 30 aan de Waluwestraat onder Zaltbommel ('Waluenstraat').
Welk goed was van wijlen Salomon van Blijdenstein, aangekocht op een veiling in 1904, … etc.
Erfgenamen zijn volgens zijn testament van 22 juli 1907 voor notaris J.W. Holder te Zaltbommel. zijn broers en zusters, ieder 1/5. Omdat al een aantal overleden zijn, erven de kinderen daarvan voor 1/6 (= dus 1/30). Aangezien het echtpaar buiten elke gemeenschap van goederen was gehuwd, heeft Friederike von Sternfeld alleen het vruchtgebruik en na het overlijden van zoon Levi Mendel diens 1/5 gedeelte, zoals hij per testament had bepaald.
Verkoopprijs is f 4300,-. De grond is verpacht aan Gerard van der Heijden te Zaltbommel voor f 145 per jaar.
Afschrift gezonden naar het Ministerie van Landbouw en Visserij en de Grondkamer Gelderland.

Herstel na WO II

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 948 nr. 129, 5 feb. 1951 in bewaring genomen
N.a.v. de rechtszaak in 1950 tegen de gemeente Zaltbommel over de percelen E 29 en E 30, weiland voor de Raad voor Rechtsherstel afd. Rechtspraak Arnhemse kamer.
Op 21 feb. 1950 heeft notaris Oltmans een 'proces-verbaal van zwarigheden' opgemaakt, waarin het volgende staat:
1) Notaris L. Offermans treedt op namens de familie van Blijdenstein, dwz door het NBI op 1 okt. 1945 benoemd als bewindvoerder van Friederike Sternfeld, 'zonder bekende verblijfplaats'. Verder is hij lasthebber van de familie Van Blijdenstein (ook de leden zonder bekende verblijfplaats nog steeds genoemd), Mozes Manassen, slager te Utrecht, leeft kennelijk, de andere Manassens zijn allen zonder bekende verblijfplaats. Verder diverse familieleden die in het buitenland wonen.
En de gemeente Zaltbommel.
2) Het NBI, het beheer voerend over het vermogen van Carl Dönig (= aangeduid met de letters BI).

Men heeft eerst geprobeerd tot een minnelijke schikking te komen mbt het rechtsherstel tussen Offermans (= de familie Van Blijdenstein) en de gemeente betreffende het eigendom van een perceel weiland 't Paaike', sectie E 29 en 30 van 2.06.70 ha. Dit is niet gelukt.
Vervolgens is een verzoekschrift gestuurd naar de afd. Rechtspraak, 2 maart 1950. Er is een verweerschrift gezien van de gemeente Zaltbommel, dat van het NBI en het advies van de gedelegeerde Afd. Onroerend Goed.
Gelet op de mondelinge behandeling van 27 okt. 1950 voor de Arnhemse Kamer tussen Offermans en de heren A.H. Buissink, burgemeester van Zaltbommel, en L. Klop, gemeentesecretaris.
De familie heeft rechtsherstel gevraagd ten aanzien van het betreffende onroerend goed, dat op 5 juni 1942 bij notariële akte is overgedragen. Zie hypotheekregister Tiel deel 871 nr. 13, 8 juni 1942, verkocht voor f 4200,- aan de gemeente Zaltbommel. Enkele mede eigenaren van de familie Van Blijdenstein uit het buitenland werden vertegenwoordigd door Dönig, hij was nl. beheerder van vijandelijk vermogen en het buitenland waar zij woonden was destijds de vijand.
De koopsom kwam terecht bij de LVVS, nl. f 3194,52, en bij Dönig, nl. f 908,38, die dit bedrag stortte op de rekening van de Revisions und Treuhand Aktien Gesellschaft.
De eigenaren werden tot deze verkoop gedwongen door de maatregel van de bezetter, verordening 102/'41, die later bij KB nietig is verklaard.
De verdediging van de gemeente was dat deze niet uit vrije wil gehandeld heeft, maar gedwongen door het Departement van Landbouw en Visserij, nl. in de persoon van de directeur-generaal van de landbouw, voorzitter van het Bureau van Goedkeuring, dat een verkapt bevel gaf om de grond te kopen. Deze redenering is onderuit gehaald: er was geen sprake van dwang, zoals blijkt uit de reactie van de gemeente. Het ministerie had op 4 maart 1942 een brief aan de gemeente gestuurd dat het landbouwgrond in Joodse handen moest vervreemden krachtens de bewuste verordening 102/19'41. Het blijkt dat de gemeente op 20 aug. 1941 een verklaring aan notaris Offermans had afgegeven dat de percelen deels binnen een uitbreidingsplan van de gemeente liggen, wat bij het Bureau van het ministerie bekend was. Het ministerie bood de grond dus aan, te kopen tegen een door de Grondkamer van de provincie vast te stellen prijs.
De burgemeester besloot hiertoe, ter waarneming van de taak van de raad op 11 maart 1942: toen werd de onderhandse aankoop een feit, met het argument dat dit een goede gelegenheid was om de gronden te bemachtigen. Vervolgens werd de transactie goedgekeurd door de Commissaris van de provincie Gelderland, ter waarneming van Gedeputeerde Staten, 25 maart 1942 nr. 228.
Dit maakt het argument van dwang dat de gemeente hanteert niet aannemelijk: er was al een besluit tot aankoop voordat het Bureau erover dacht. De gemeente maakte veel haast met het besluit, was bekend met het feit dat het om Joods eigendom ging en gedwongen verkocht. De gemeente beantwoordde de brief van 4 maart 1942 reeds op 11 maart met een besluit tot aankoop. De burgemeester betrachtte spoed met voorbijgaan van de belangen van de Joodse eigenaren tbv het gemeentebelang. Dit was niet Boll, die wel bij het transport de gemeente zou vertegenwoordigen, een beruchte NSB'er, maar een algemeen geachte ingezetene van de stad, tot dan toe wethouder (en vervolgens tijdelijk burgemeester: dat moet volgens de opgave van burgemeesters uit de inleiding van RAR 3028, het archief van de gemeente Zaltbommel, R. Rutgers zijn geweest, loco-burgemeester en voormalig raadslid tussen 30 jan. en 23 april 1942, zijn opvolger was Boll).
Omdat de gemeente het gemeentebelang voorop stelde, oordeelt de Raad dat de gemeente thans het onroerend goed aan de familie moet teruggeven, zonder dat deze enige schadevergoeding aan de gemeente zal moeten betalen. Verder moeten de vruchten van het perceel met aftrek van de zakelijke kosten vanaf 5 juni 1942 tot heden aan de familie betaald worden. De gemeente wordt ook veroordeeld tot de proceskosten, want zij is verantwoordelijk voor het mislukken van de minnelijke schikking, die zij eveneens moet betalen.
Gewezen op 24 november 1950.
(LVVS: Liquidatie van Verwaltung Sarphatistraat, de naoorlogse benaming van de Liro.)

NA, Landbouw, Grond- en Pachtzaken, 2.11.08.01

95
30 augustus 1947
Correspondentie tussen B&W van Zaltbommel en het Ministerie van landbouw, Visserij en Voedselvoorziening inzake het verzoek van de gemeente schadeloos gesteld te worden voor de gang van zaken mbt de aankoop van de aangeboden percelen weiland die ten dele in uitbreidingsgebied van de gemeente lagen. Belangrijke passage:
De toenmalige waarnemend burgemeester (geen NSB) was bang dat de grond in verkeerde handen terecht zou komen wanneer de gemeente niet zou accepteren, en nam ter waarneming van de taak van de raad op 11 maart 1942 het besluit tot aankoop. Hij meende daardoor de mogelijkheid te scheppen om de gronden, wanneer de vijand verdreven was, aan mevr. Van Bl-Sternefeldt terug te kunnen geven.

Hierbij de kad. legger:
Uit leggerart. 2258 blijkt dat beide percelen in dj 1943 zijn verkocht.
Leggerart. 3202, 154 en 155: eigenaar is de burgerlijke gemeente Zaltbommel.
Zie hypotheekregister 871 nr. 13. Jaartal 1943, daaronder: dj 1952 rechtsherstel. Verwezen naar het vorige leggerart. 2258, 10 en 11 (= komt terug bij de wettige eigenaren).
Leggerart. 3462: In dj 1955 de volgende verkoop, aan Gerard van der Heijden, landbouwer, Nonnenstraat 71. In dj 1962: ruilverkaveling 75.
Ligging van E 29 en E 30: Waluwestraat (= kennelijk niet de huidige Waluwestraat, in de jaren vijftig nieuwbouwbuurt, bij het Thorbeckeplein ongeveer).
Zie Hypotheekreg. 980 nr. 24.
Situering aan de hand van de RCE Beeldbank, bij de kad. minuut Zaltbommel: bij de Hogeweg en de Jip en Jannekelaan.

Herstel na de oorlog

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 948 nr. 130, in bewaring genomen 5 februari 1951
De Nederlandse Bank, Kantoor Deviezenvergunningen, aan L. Offermans, 24 januari 1951
Vergunning verleend om mee te werken aan de 'retrocessie' van het eigendom van de percelen E 29 en E 30 aan de gerechtigden tot de nalatenschap van Salomon van Blijdensteijn. Verder heeft Offermans toestemming hen de vruchten te betalen,
en de vordering van het vastgoed die zij op de overdracht van 5 juni 1942 hebben te cederen aan de gemeente Zaltbommel.
Alles overeenkomstig de uitspraak van de Arnhemse kamer, 24 nov. 1950.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 980 nr. 24
Openbare verkoping op 18 november en 2 december 1953 van de percelen E 29 en E 30, 't Paaike' door notaris Offermans in Hotel Tivoli, volgens bevel van de arr. rechtbank te Arnhem, zie haar beschikking van 10 sept. j.l.
Met de hele kad. voorgeschiedenis.
Zijn verpacht aan G. van der Heijden te Zaltbommel.
Etc. volgt een groot aantal rechthebbende familieleden Van Blijdenstein … , ditmaal vermeld dat een aantal in het kamp is overleden …. De opsporing van de erfgenamen zal nog geruime tijd duren.
Curator over de onbeheerde delen van de nalatenschap van Salomon van Blijdenstein is Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk, krachtens beschikking 9 okt. 1952 van de arr. rechtbank Arnhem.
Voor f 4140,- verkocht aan Gerardus van der Heyden, landbouwer, Nonnenstraat 71 te Zaltbommel.

Landerijen in Kerkdriel
sectie C 257, 258 en K 2096, 'Vinkelsche Hof'

leggerart. 3681
Franciscus Theodorus of Frans de Bruin c.s., zb, Zaltbommel, eigenaar
Salomon van Blijdenstein, vleeshouwer te Zaltbommel, mede eigenaar
hebben
C 257: uiterwaard groot 2-34-90, dj 1912 verkoop.
C 258, idem, groot 1-86-20, idem
K 2096 afweg, groot 62 c.a., verder idem.
Van leggerart. 2325.1, 2 en 8, naar leggerart. 3839.1-3.
Verwijzing naar Hypotheekregisterdeel 564 nr. 20.
(Leggerart. 2325 nagekeken: was een aannemer, Gijsbertus Cornelis van Haaren te Kerkdriel, later Nijmegen, van K 2096 wordt hier vermeld dat deze in het dorp lag.)

Leggerart. 3839
Salomon van Blijdenstein, vleeshouwer Zaltbommel, 1/2 vol en 1/10 bl.
Michel van Blijdenstein, koopman te [Ruhrort doorgestreept] Amsterdam x
Emanuel van Blijdenstein, koopman te Ruhrort, 1/2 mede eigenaar, vervolgens kennelijk degene die bovenaan staat, Ida wed. van Emanuel van Blijdenstein, Duisburg
Friederike Sternefeld zb weduwe van Salomon van Blijdenstein, Zaltbommel, Gamerschestraat 29, voor 1/2 en 1/10 bl.
hebben
C 257: uiterwaard groot 2-34-90, dj 1942 verkoop.
C 258, idem, groot 1-86-20, idem
K 2096 afweg, groot 62 c.a., verder idem.
Van leggerart. 3681.1-3 naar leggerart. ..., niet leesbaar.
Aanvang eigendom was dj. 1912.
Verwijzing naar Hypotheekregisterdeel 592 nr. 107.

Leggerart. 4962
Adrianus Franciscus van Hooft Willemszoon, landbouwer te Kerkdriel, in potlood: Drielseveld (?) 5
vervolgens Johanna Rovers, landbouwster Maasdriel, wed. van A.F. van Hooft, Leyensteinstr. 9a, voor 1/16
en nog 7 erfgenamen (kinderen) Van Hooft, elk 1/16, zelfde adres.
hebben o.a.
nr. 5 C 257: uiterwaard groot 2-34-90, dj 1952 rechtsherstel. Van leggerart. 3839 1-3 naar leggerart. 5581, 1-3.
nr. 6 C 258, idem, groot 1-86-20, idem
nr. 7 K 2096 afweg, groot 62 c.a., verder idem.
Aanvang eigendom was dj. 1942/1943
Verwijzing naar Hypotheekregister867 nr. 9.

Van leggerart. 3839. 1-3 naar leggerart. 5581. 1-3.
Na rechtsherstel is op deze legger echter bijgeschreven:
volgnrs. 10-12: C 257, 258: dj 1962 ruilverkaveling
K 2096: dj 1965 scheiding.
Van leggerart. 5581.1-3 naar - niet genoemd, alleen van K 2096 vermeld dat het is gegaan naar leggerart. 6637.3. Nagekeken: is van Johanna Rovers voorn., Leijensteinstraat 14 Kerkdriel.
Verwijzing naar Hypotheekregisterdeel 978 nr. 93.

Leggerart. 5581
dr. Michel van Blijdenstein c.s., kantoorbediende, woonplaats onbekend, bewindvoerder notaris Offermans te Zaltbommel
heeft 1/2 vol en 1/10 bloot eigendom.
Verder 1/2 vruchtgebruiker en 1/10 bl.; Frederike Sternefeld w v Sal. van Blijdenstein zb, woonplaats onbekend, bew voerder eveneens Offermans
Met ingelegd ingetypt velletje: vervolg consorten gemeente Driel art. 5581;
volgen 10 erfgenamen voor 1/30, 1/60 ....
hebben
C 257: uiterwaard groot 2-34-90, dj 1954 verkoop bevel arr. rechtbank.
C 258, idem, groot 1-86-20, idem
K 2096 afweg, groot 62 c.a., verder idem.
Aanvang (gerestitueerd) eigendom was kennelijk dj 1952.
Van leggerart. 4962.5-7, naar leggerart. 4962. 11-13
Verwijzing naar Hypotheekregisterdeel 948 nr. 131, 132.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 564 nr. 20
Op 10 april 1907 voor notaris C. Th. Kolfschoten te Driel: openbare veiling in Kerkdriel van goederen te Alem en Kerkdriel, ten huize van Wouter Baggerman …
met als koop 3: afkomstig van G.C. van Haaren te Nijmegen: een perceel uiterwaard te Kerkdriel, sectie S 257 en 258, Vinkelsche Hof, samen 4 ha. 21 aren en 10 c.a. met bijbehorende 'Afweg', groot 62 c.a., titel van aankomst niet bekend.
Is ingezet en op 24 april 1907 afgemijnd op f 14.300,- door Frans de Bruin zb uit Zaltbommel, die verklaarde deze koop ook voor Salomon van Blijdenstein, vleeshouwer te Zaltbommel, te hebben gekocht. De laatste verscheen ook voor de notaris.
De partij Van Haaren werd op de verkoop vertegenwoordigd door de kand. notaris H.M.J. Janssen uit Kerkdriel.
(Nagekeken RAR: een F. de Bruin was bakker in De Klomp bij het Kerkplein, later op de hoek van de Oude Vismarkt en Koningstraat, verder geen gegevens, vreemd genoeg.)
De nrs. C 257 en 258 hadden als oud nr. 19 en 21: in de uiterwaard tussen Kerkdriel en Hoenzadriel, bij de steenoven. K 2096 kwam volgens een hulpkaart uit 1893 voort uit K 1310 (ged.), is kennelijk een huis geweest, op de dijk.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 592 nr. 107
Op 18 en 25 januari 1911 een veiling van C 257, C 258, Vinkelsche Hof, en K 2096 in de herberg van Wouter Baggerman te Kerkdriel voor notaris Cornelis Johannes van Doesburgh uit Zaltbommel, tbv Franciscus Theodorus de Bruin, zb te Zaltbommel. Deze openbare verkoop is bevolen door het arr. gerecht te Tiel en is middels deurwaarders exploit bekend gemaakt aan de mede eigenaar Salomon van Blijdenstein, vleeshouwer te Zaltbommel. Deze is mede verschenen.
Titel van aankomst in 1907 vermeld …
Van Blijdenstein zet in op f 11.400,-, dit bedrag wordt op de tweede zitting afgemijnd met 100 g.: f 11.500,- door Salomon van Blijdenstein, die daarvoor de koper is. D.w.z. de helft gaat van dat bedrag af, is zijn eigendom.

Hierna (zie Hypotheekregister 4 deel 978 nr. 93):
Salomon van Blijdenstein verkocht de door hem aangeschafte helft van De Bruin aan zijn broer Emanuel van Blijdenstein te Ruhrort (Dtsl), 7 maart 1911, voor notaris Van Doesburgh, hyp. register 595 nr. 12. (in dit verband niet ingezien.)
Deze Emanuel van Blijdenstein was in gemeenschap van goederen (igg) gehuwd met Ida Wihl. Hij overleed 11 juni 1925 te Keulen.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 867 nr. 9
Op 12 december 1941 verscheen voor notaris N.Ch.M.W. Koch te Driel: P.J. van Tiggelen, kand. notaris te Kerkdriel, lasthebber van dr Michel van Blijdenstein, kantoorbediende te Amsterdam, Friederike Sternefeld, w v Sal. van Blijdenstein, en de anderen van de partij Van Blijdenstein, blijkens lastgevingen in vier akten van volmacht,
hij verklaarde met toestemming van het Bureau van Goedkleuring op 26 november 1941 te hebben verkocht aan Adrianus Franciscus van Hooft Willemzoon, landbouwer te Kerkdriel, pachter van het verkochte en eveneens hierbij aanwezig:
een stuk uiterwaard Vinkelsche Hof, kad. …., in de zin van het besluit van de Secr. Gen. van het Dep. van Lb en V van Financien en van Justitie.
Koopsom: f 11.000,-, is van de koper ontvangen.

Herstel na de oorlog

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 948 nr. 131
Raad van Rechtsherstel, Afd. rechtspraak Arnhemse Kamer, 24 november 1950,
gezien een authentiek afschrift van een proces verbaal 'van zwarigheden' dd 2 sept. 1949 door notaris H. Oltmans te Zaltbommel, tussen:
1) L. Offermans als bewindvoerder van Frederike Sternefeld en als lasthebber van de erfgenamen van Salomon van Blijdenstein ….
2) Adrianus Franciscus van Hooft, landbouwer te Kerkdriel, Antonius Christan van Beurden, landbouwer te Buurmalsen, etc., familieleden Van Beurden ….
3) het NBI voerende het beheer over het vermogen van Carl Dönig.
Men heeft beproefd een minnelijke schikking tot stand te brengen inzake de eigendomsrechten van de Vinkelsche Hof, sectie C 257, 258 en K 2096. Is niet gelukt, zie genoemd proces verbaal.
Vervolgens heeft de fam. Van Blijdenstein een verzoekschrift ingediend, daarna heeft Offermans als gemachtigde van de familie het geschil bij de Raad aanhangig gemaakt. Daarop volgden verweerschriften van Van Hooft, bijgestaan door WLC van Vleuten, juridisch adviseur van de N-Brab. Chr. Boerenbond en van Van Beurden.
Familie Van Blijdenstein heeft om rechtsherstel verzocht.
De percelen zijn bij not. akte van 12 dec. 1941 in beheer gegeven aan C. Dönig en vervolgens verkocht aan de toenmalige pachter Van Hooft, voor f 11.100,-, zie hyp. register 867 nr. 9.
Deze verkoopprijs is niet aan de familie Van Blijdenstein ten goede gekomen, maar betaald aan de Liro bank: f 9823,20 en tot een bedrag van f 1149,37 door Dönig aan de Treuhand afgedragen.
V. Hooft heeft bij akte van 12-12-1941 op de percelen een hypotheek gevestigd tbv Van Beurden cs voor f 11.100,- tegen 3.5 % jaarlijks.
Van Hooft erkende te hebben geweten dat het om een verplichte verkoop van Joods eigendom ging, waarbij hij als pachter voorrang had bij aankoop, zoals de notaris hem had meegedeeld. De verkoop was volgens de verordening 102/1941 = van de bezetter, is bij KB ontkracht. Toch is niet ingegrepen conform art. 23 Besluit Herstel Rechtsverkeer.
Van Hooft wil het volle bedrag f 11.100,- terug van Van Blijdenstein, stelt dat hij niet wist dat de verkopers de koopsom aan de Duitse instanties moesten afdragen. Hij was plotseling bij de notaris geroepen, moest snel over de koop besluiten, wist niets van de risico's van Joods goed. Hem is ook niets meegedeeld over de mogelijkheid om de koopprijs schuldig te blijven, al dan niet met vestiging van een hypotheek tbv de verkopers. Hij heeft het bedrag vervolgens in leen gekregen van Van Beurden sr., die voor zijn kinderen optrad.
Overwegend dat het voorstel tot de verkoop is uitgegaan van de familie van Blijdenstein, die niet aantoonbaar een hypotheek heeft verbonden aan de verkoop om Van Hooft voor verlies te behoeden, komt men tot de volgende uitspraak:

Fam. van Blijdenstein betaalt aan Van Hooft een schadevergoeding van f 5550,-, hiervan wordt afgetrokken het exploitatiesaldo van f 2364,96. Van Blijdenstein dient dus te betalen: f 3185,04 aan Van Hooft, ter afbetaling van Van Beurden.
Van Blijdenstein en Van Hooft hebben een vordering op de Liro en Treuhand …. etc., bijkomende kosten van het proces worden verdeeld over de beide partijen.
Daarmee is de partij Van Blijdenstein hersteld in het eigendom, en blijft Van Hooft pachter.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 948 nr. 132
Hierbij hoort een deviezenvergunning van De Nederlandse Bank dd 24 januari 1952 voor de betaling van het bedrag genoemd in bovengenoemde akte nr. 131.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 978 nr. 93
Op 12 november 1953 is in Hotel De Engel te Kerkdriel een openbare veiling gehouden door notaris L. Offermans, van Maasdriel, Vinkelse Hof ….
Titel van aankomst: Hyp. register 4 deel 564 nr. 20. Verder deel 592 nr. 107.
en deel 595 nr. 12: Samuel van Blijdenstein van Blijdenstein verkoopt de door hem van De Bruin gekochte helft aan zijn broer Emanuel van Blijdenstein te Ruhrort op 27 maart 1911.
Deze Emanuel van Blijdenstein was igg gehuwd met Ida Wihl. Hij overleed 11 juni 1925 te Keulen. Zijn aandeel in het gemelde onr. goed werd na zijn overlijden toegedeeld, zie akte van 6 feb. 1932 voor notaris Koch, aan zijn zoon Doctor Michel van Blijdenstein, kantoorbediende te Amsterdam, en andere erfgenamen… lang verhaal ….
Bij beschikking van 9 okt. 1952 van de arr. rechtbank Arnhem werd H.H. van Gameren, notarisklerk te Zaltbommel benoemd tot curator over de onbeheerde delen van de nalatenschap. Hij verscheen op de veiling.
Diverse personen brachten een bod uit van f 14.760, o.a. Adrianus Franciscus van Hooft.
Tweede zitting op 26 nov. 1953: Van Hooft koopt het voor dit bedrag.

5

Gamerschestraat 53
thans kad. Zaltbommel A 3318, lange tijd voorzien van het kad. nr. A 769

Vos (2017), 32: hier was de slagerij van de familie Marcus gevestigd, voor de oorlog bestaande uit de ongehuwde Abraham Arie, overleden 1921, en zijn eveneens ongehuwde zuster Betje, die in 1940 naar Gamerschestraat 29 verhuisde. Zij overleed 24 maart 1941. Ze waren familie van de Blijdensteins van nr. 29.
De familie Marcus had ook een schuur in de Kommerstraat, niet ver van Gamerschestraat 53.

Kadastrale gegevens

Leggerart. 814
Gerrit Jan Peerbolte, kleermaker te Zaltbommel, en cons.
heeft sinds 1851 A 769, groot 2 roeden 20 ellen, verkocht ca. 1862. Naar leggerart. 1143.1.

Leggerart. 1174
Catharina Geertrui Groothoff, winkelierster te Zaltbommel en cons.
Heeft huis en erf A 771, groot 2 aren 90 c.a, waarvan een stukje na verkoop in 1864 sectie A 1381, schuur, 30 c.a. wordt. De rest ging naar leggerart. 1195.1: huis en erf A 1380, 2 aren 60 c.a., bleef van deze C.G. Groothoff cs.

In handen van de familie Marcus:

Leggerart. 1143 1e reeks
Alexander Marcus, vleeshouwer te Zt Boemel
heeft
A 769, huis en erf, groot -2-20, bel. 1863. Komt van leggerart. 814.
A 1381, schuur, groot - - 30. Komt van leggerart. 1174 (deel)

Leggerart. 1143 2e reeks
Alexander Marcus, vleeshouwer te Zaltbommel, in potlood: Gamerschestraat 53
en consorten
Daarboven: [doorgestreept: Abraham Arie, koopman]
mede eigenaren, ieder voor [1/4 doorgestreept] 1/3:
Betje Marcus
Abraham Arie, vleeshouwer
Maurits van Blijdenstein, veehouder te Uden
Louise Marcus w v Mozes van Blijdenstein te Amsterdam
Leonard van Blijdenstein, koopman te Amsterdam
Alexander van Blijdenstein, idem.
hebben
wijk D, A 769, huis en erf groot 2 aren 20 c.a.
wijk D, A 1381, schuur, groot 30 c.a.
verder:
A 618, Reg. 50 3/5873, huis en erf, groot 1 are 27 c.a.. Dj 1911 verkoop. Naar leggerart. 2640.1.
Nagekeken: is in de Waterstraat, gaat naar Gerrit Vermeulen, meubelmaker, later de familie Vermeulen.

Leggerart. 1143 3e reeks
Betje Marcus en cons., Zaltbommel Gamerschestraat 53, voor de helft eig.
[doorgestreept: Louise Marcus w v Mozes van Blijdenstein te Amsterdam
Leonard van Blijdenstein, koopman te Amsterdam
Alexander van Blijdenstein, idem.
A 769, gegevens idem. Dj 1941 verkoop. Naar leggerart. 3103.7.
A 1381, gegevens idem. Dj 1934 verkoop. Naar leggerart. 3103.4.
Verwijzing naar hyp. register deel 177 nr. 91.

Leggerart. 3103
Jan van Erkel, bakker te Zaltbommel
Later zijn weduwe, Johanna van Alphen, winkelierster. In potlood: Agnietenstraat 15.
nr. 4: A 1381, schuur 30 c.a. Dj 1935 verbouw. naar nr. 5: is een pakhuis geworden, niet vermeld waarheen.
nr. 7: A 769, huis en erf -2-20. Dj 1958 verkoop. Naar leggerart. 4241.1. Nagekeken: huis Gamerschestraat 53 (en Gamerschstraat 51 = A 1781), is van Antoni van Weelden, winkelier,
Verwijzing naar hypotheekregister deel 848 nr. 122.

Hypotheekregister

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 177 nr. 91
Voor notaris mr. Otto Blomhert te Zaltbommel is verschenen op 6 maart 1862: Gerrit Jan Peerbolte, winkelier, die verklaarde te hebben verkocht aan Alexander Marcus, vleeshouwer te Zaltbommel.: een huis en erf in de Gamerschestraat te Zaltbommel, sectie A 769, groot 2 roeden 20 ellen.
Titel van aankomst: was door Peerbolte gekocht van de vrouw van Johannes van Voorden, zie akte van 8 november 1849. Koopsom: f 1110, die in termijnen zal worden afbetaald. Etc., op de gebruikelijke condities. …

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 793 nr. 116
Op 27 november 1933 verschenen voor notaris Ballot te Zaltbommel:
1) Betje Marcus, zb, te Zaltbommel, voor haarzelf en last hebbend van:
a) Louise Marcus wed. van Mozes of Marcus van Blijdenstein, Singel 393 Amsterdam,
b) Leonard van Blijdenstein, zoon van Mozes en Louise, magazijnchef, Diezestraat 32 Amsterdam
c) Alexander van Blijdenstein, koopman, Singel 393 Amsterdam.
Zie aangehechte onderhandse akte van volmacht.
2) Jan van Erkel, bakker, Gamerschestraat 51 Zaltbommel.
Verkocht: A 1381 Zaltbommel, Krommerstraat (= Kommerstraat): schuur en erf van 30 c.a. ..
Behoorde tot de gemeenschap van goederen van Alexander Marcus en Judich van Dijk, beiden overleden, vervolgens naar hun drie kinderen en erfgenamen. Op 15 dec. 1921 is Abraham Arie Marcus overleden, zijn zusters Betje en Louise waren erfgenaam.
Aankomsttitel: akte voor notaris Blomhert van 19 november 1862.
de koopsom is f 200,-.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 848 nr. 122
Op 1 augustus 1940 verschenen voor notaris Hendrik Oltmans te Zaltbommel:
1) Carel Huibert Gerrit van Everdingen, kand. notaris te Zaltbommel, lasthebber van:
Betje Marcus, zb, Gamerschestraat 53,
Leonard van Blijdenstein, magazijnchef, Diezestraat 32 I te Amsterdam,

Alexander van Blijdenstein, koopman, Watteaustraat 18 hs te Amsterdam, zie aangehechte onderhandse akten van volmacht …
2) Jan van Erkel, bakker te Zaltbommel, Gamerschestraat 51.
Comparant 1 heeft aan comparant 2 verkocht: huis en erf Gamerschestraat 53, sectie A 769, groot 2 aren 20 c.a.
Titel van aankomst: de koop door Alexander Marcus, op het hyp. kantoor overgeschreven 19 november 1862. Deze Marcus was igg gehuwd met Judich van Dijk. Het echtpaar had drie kinderen: Abraham Arie, Betje en Louise Marcus. De laatste trouwde met Mozes, ook wel Maurits, van Blijdenstein. Abraham Arie is ongehuwd overleden op 15 dec. 1921, zijn beide zusters waren erfgenaam. Mozes van Blijdenstein en zijn weduwe Louise Marcus overleden resp. 21 nov. 1928 en 26 jan. 1935 , twee zoons achterlatend als erfgenamen, Alexander en Leonard van Blijdenstein. Betje Marcus en de neven Van Blijdenstein zijn voor resp. de helft en ¼ eigenaar van het onroerend goed. Dat is verkocht voor f 2000,-. Reeds betaald.
(Genealogische gegevens, site Joods Monument: Leo van Blijdenstein geb. Uden 11-4-1892, overleed in Sobibor op 1 juli 1943, was procuratiehouder. Echtgenote: May Stuppel, eveneens in Sobibor omgebracht.
Zijn broer Alexander overleefde de oorlog, heeft nakomelingen, zie Geneanet.)

6

Waterstraat 28
Thans kad. Zaltbommel sectie A 2804

Vos (2017), 35: dit was het pand van Arnold Hugo Hes, overlevende, die hier een textielzaak had. De familie heeft enige tijd een vluchtelinge in huis gehad, Ilse Rose. Zij wordt herdacht met een Stolperstein voor het pand.

Kadastrale legger

Legger 1119
Familie Makkink, stamvader Adrianus Dirk, kamerbehanger te Zaltbommel, heeft veel panden in Zaltbommel
nr. 26: A 1417, huis en erf, groot 1 are 26 c.a. Dj 1921 verkoop, naar leggerart. 2933.1.
nr. 34: A 2386, huis en erf, groot 1 are 3 c.a. Dj 1921 verkoop, naar leggerart. 2933.2.
nr. 53: A 2804, huis en erf, 2 aren 29 c.a. Dj 1950 overdracht (rechtsherstel). Van leggerart. 2933.5 naar leggerart. 3829.1.
Verwijzing naar hyp. register deel 879 nr. 51.

Leggerart. 2933
Alexander Aäron Hes, koopman te Zaltbommel,
daaronder 1/12 vruchtgebruik Esther van Leeuwen, wed. Alexander Aaron Hes en cons., in potlood: Waterstraat 6.
daaronder: ln 1/12 bl. eig. Josina Hes v/v Levi van Dijk zb
Anna Hes w v Simon Kaan, Zaltbommel
Arnold Hugo Hes, winkelier Zaltbommel
Hugo Hes, idem
Hulda Hes v/v Benjamin Meijer, Gorinchem

Op grond der verordening 154/41 inzake behandeling van Joods vermogen onder beheer gesteld, hierover mag dus niet worden beschikt, etc. ... naar de NGV.
A 1417, huis en erf, 1 are 26 c.a. Dj 920 verbouw. Van leggerart. 1119.26 naar leggerart. 2933.3 = dj 1924, vereniging en nieuwbouw, naar nr. 5.
A 2386 huis en erf, 1 are 3 c.a. Dj 1920 idem. Van 1119.34 naar 2933.4 = dj 1924, vereniging en nieuwbouw, naar nr. 5.
volgnr. 5: A 2804, huis en erf 2 aren 29 c.a. Dj 1941 verkoop. Naar leggerart. 1119.53.
Verwijzing naar hyp. register deel 677 nr. 86.

Leggerart. 4182
Rosa Kahn, particuliere, wed. Arnold Hugo Hes, Zaltbommel
heeft
L. Steigerstraat A 2804, huis en erf, 2 aren 29 c.a. Dj 1962 verkoop. Van leggerart. 3829.2 naar leggerart. 4439.1.
Verwijzing naar hyp. register deel 1014, nr. 142.

Leggerart. 4439
Alexander Hes, koopman te Zaltbommel, in potlood: Goud…straat 10 Dinter, geb. 8 november 1924.

Waterstraat 28, sectie A 2804, huis en erf 2 aren 29 c.a., dj 1969 verbouw, dj 1979 verkoop. Naar leggerart. 6266.1.

Hypotheekregister 4

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 677 nr. 86
Op 2 augustus 1920 verschenen voor notaris H.A. Ballot te Zaltbommel:
1) Dirk Makkink, tijdelijk inspecteur der Directe Belastingen te Zaltbommel, uit hoofde van hemzelf en namens Catharina de Beer, w v Gijsbert Christoffel Makkink te Nijmegen, en Christina Makkink, onderwijzeres te Zaltbommel.
2) Alexander Aäron Hes, koopman te Zaltbommel.
in marge: ingevolg art. 154/41 Reg. X6/6817, 7 dec. 1942 onder beheer gesteld, get. de bewaarder te Tiel. Beheerstelling opgeheven, 21 aug. 1943, Tiel, get. de bewaarder.
Verkoop van het woon- en winkelhuis sectie A 1417 en 2386, Waterstraat en Lange Steigerstraat te Zaltbommel.
Was Adriaan Dirk Makkink in eigendom aangekomen: A 1417 op een veiling van 25 aug. 1883, A 2386 op een veiling van 14 nov. 1899. Hij was op huwelijkse voorwaarden getrouwd met Jansje van Ballegooijen, na overlijden is de nalatenschap verdeeld over de erfgenamen … Na het overlijden van Dirk Arnold Makkink zijn achtste delen over de overgebleven erfgenamen verdeeld, etc., de enige rechtstreekse erfgenamen zijn Dirk en Christina Makkink.
Koopsom: f 10.000,-, voor f 5000,- heeft Hes een hypotheek bij Makkink afgesloten, tegen 5% jaarlijks.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 51
Op 28 mei 1943 verschenen voor notaris L. Offeremans te Zaltbommel:
1) Arie Casper Dorst, assuradeur te Amsterdam, namens Dirk Hidde de Vries, dwz de ANBO, die weer voor de NGV optrad. De NGV, beheerder van de goederen van Hester van Leeuwen en de erven Hes, heft verkocht aan
2) de rechthebbenden van de familie Makkink: o.a. Caroline Johanna Alexandrine van den Bosch w v Dirk Makkink (hier gespeld als Makking), en dr Adriaan Dirk Jan Makkink, rector van het gymansium te Hilversum:
sectie A 2804, winkel-woonhuizen Waterstraat 28 en Lange Steigerstraat 6 te Zaltbommel, groot 2 aren 39 c.a. Koopprijs: f 8250,-. Is betaald.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 926 nr. 11
Op 31 maart 1949 verschenen voor notaris A.E. van Aalst te Waardenburg:
1) Arnold Hugo Hes, koopman, Waterstraat 28 Zaltbommel, voor zich en voor de afwezige Hester Hes-van Leeuwen, conform art. 85 Besluit Hertel rechtsverkeer,
2) Hendrik Oltmans, notaris te Zaltbommel, bewindvoerder van de afwezige Anna Hes wed. Simon Kazan, winkelierster Zaltbommel, volgens hetzelfde art. 85.
3) mr Hendrik Obreen, advocaat procureur te Leiden, bewindvoerder volgens art. 85 over Levie van Dijk, e v Josina Hes, Stationsweg Zaltbommel.
4) Marinus Cornelis van Waardenburg, notarisklerk, last hebbende conform art. 85 van Johan Carel Ebbé voor Bernard Meijer igg gehuwd met Hulda Hes.
5) Idem lasthebbende van Hendrik Stravers, hoofd afd. Bijzondere Beheren van het NBI, namens de NGV,
6) Adriaan Dirk Jan Makkink, leraar aan het lyceum te Baarn, ook namens andere partijen Makkink, bijgestaan door Francois de Vries, bankier.

Het gaat om het perceel sectie A 2804: werd op 20 mei 1943 voor f 8250,- van de NGV gekocht, zie akte voor notaris Offermans, etc., volgt de verdeling over de partijen Makkink …. etc., over de hypotheek van f 5000,-, rentende 5 %, later 4 ½ %, zie akte uit 1920. Verder was het perceel bij de overdracht belast met een tweede hypotheek bestemd voor Levie van Dijk, zie akte van 30 jan. 1924 voor notaris Ballot. Deze hypotheek oorspronkelijk groot f 5000,-, was in beheer bij de NGV en was bij de overdracht per resto groot f 500-, daar de partijen meenden dat de vordering per resto nog f 2000,- en f 72,90 rente vanaf 1 juli 1942-28 mei 1943 is, uitbetaald aan de NGV, werd doorgehaald in de legger van hyp. inschrijving Tiel, 25 juni 1943. Gelden zijn niet aan de schuldeisers uitgekeerd. De erven Makkink hebben de hypotheek op het onr. goed in 1944 afgelost, is thans onbelast.
A.H. Hes heeft sinds 6 mei 1945 het beheer aangenomen, de lasten zijn steeds betaald door de familie Makkink, de NGV heeft na aftrek van hypotheek een restant koopsom ontvangen van f 919,66 en voor aflossing van de hyp. vordering van Levie van Dijk f 2072,90.
Partijen zijn met elkaar te rade gegaan teneinde een rechtsherstelprocedure te vermijden …
De bovenstaande koopovereenkomst is nietig verklaard, wordt doorgehaald op het hypotheekkantoor, etc., e.e.a. wordt verrekend: huren, lasten en renten tot 5 mei 1945. Ook worden verrekend: straatbelasting, rioolbelasting en grondbelasting vanaf 6 mei 1945 tot heden, alles f 952,-.
Hyp. rente aan partijen Levie van Dijk van f 500,- vanaf 5 mei 1945.
De hyp. lening wordt hersteld in oude toestand tot 5 mei 1945, weshalve het perceel is belast met f 5000,- tegen 3 ½ %. Idem de hypotheek tbv Levie van Dijk, te betalen f 500,- tegen 4 %.
Partijen Hes kunnen vorderingen op de Staat laten gelden ivm geleden oorlogsschade aan het onroerend goed, oorlogsschade verzekering etc.
Het geschil is zodoende geregeld. Etc., de gebruikelijke formules …

RAR 3277, Coll. De Vries
198
Verklaring J. van Gelder, 5 juli 1945
(Jacob van Gelder was door BS gearresteerd en naar een kamp overgebracht, reden van arrestatie: NSKK man en plundering. NSKK = Nationalsozialistische Kraftfahrkorps: een gemotoriseerde paramilitaire eenheid die zich in samenwerking met vooral de NSB met de bevoorrading en het uitvoeren van evacuaties zou moeten bezighouden.)
Door De Beer uit Zaltbommel (= een NSB’er) werd 'in het volle honderd' de agent Visser uitgemaakt dat hij in de jodenhuizen gestolen had. Door mij is een zonnescherm gekocht bij Van de Werken, gemeente-opzichter, hetwelk afkomstig is van de heer Hes, Waterstraat. Dit zonnescherm is opgelegd bij G. (?) van Maren en blijft het eigendom van Hes, Waterstraat.

Genealogische gegevens
Over de huurders van Waterstraat 28 tijdens de oorlog:

Stadsarchief Amsterdam: een Elbert van Kempen, geb. 18 juni 1920 te Amsterdam, scheepstekenaar, is in 1939 afgekeurd voor militaire dienst. (SA Amsterdam, Militieregisters, 5182, inv. nr. 4512)
Hij overleed in 2009 in Michigan. Zie website geni.com.

Via de site Wiewaswie: het Utrechts Archief, 463 Burgerlijke Stand, 234-17, aktenummer 44: Maria Margaretha Tondu uit De Bilt trouwde in 1922 in De Bilt met Mariens/Marieus Dirk Cornelis van Mourik, bierbrouwer te Zaltbommel, hij was 25, zij 22 jaar oud. Lazonder was de achternaam van haar moeder die aan haar achternaam was geplakt.

7

Boschstraat 15
Thans kad. Zaltbommel sectie A 2479
en
Maasstraat 8
kad. sectie A 1700

Boschstraat 15 en achtergelegen pand, zonder huisnr.:
Tegenwoordig is het adres volgens Kadastralekaart.com Boschstraat 15-15a, samen met het bewuste ongenummerde pand dat nog steeds sectie A 593 is.

Vos (2017), 56:
Hier vestigden zich, op de vlucht voor de nazi's, Simon Kahn, Anna Kahn-Hes en dochters Edith en Ilse. Hoedensalon. Verder woonde in het pand de kleermaker Barend Engelsman, afkomstig van Vismarkt 4. Engelsman overleefde de oorlog (ondergedoken in het achterhuis van Boschstraat 15?) Boschstraat 17, volgens een advertentie van 30-12-1942 vroeger Anna Hes, was toen de chemische wasserij van J. Akkermans-Gottschalk.
(Vgl. de site Wiewaswie: Johannes Anthonius Akkermans, broodbakker, 37 jaar, trouwde 13 dec. 1928 te Zaltbommel met Maria Theresia Jeannette Gottschalk, zonder beroep, 35 jaar. Zij stierf in 1949 te Zaltbommel, 55 jaar oud. Hij overleed in Den Bosch, 1968, 77 jaar oud. Adres volgens de digitale gezinskaart: Boschstraat 7 (moet zijn 17). Aant. in rood: pk. Inwonend: een Hongaarse ingenieur, afkomstig uit Parijs, Richard Keblusek, die in 1932 een half jaar hier verbleef, vervolgens naar Den Haag vertrok.)

Geen vermelding in de Verkaufsbücher.

Kad. minuut:
oud nr. A 592, met bijbehorend klein perceeltje achter sectie A 594, een erg diep perceel.
Oud A 593, A 592 en A 591 vormen thans Boschstraat 11-15 van Jeroen van den Akker.

OAT: A 592 is een huis en erf van de weduwe van Willem Warman, winkelierster, 1 roede en 66 ellen groot.
A 591 is een huis en erf van de kinderen van Abraham van Werkhoven, groot 1 roede en 22 ellen.
Op een veldwerk van het kadaster uit 1952 heeft Boschstraat 17 met het kad. nr. A 591 de aanduiding: 'winkelhuis'. Op een veldwerk uit 1904 is Boschstraat 15 (kad. A 2479, voorgaand nr. A 2388 en vóór 1900 A 592) een 'huis'.

Kadastrale legger
Leggerart. 581 wed. Emanuel Levi Blijdestein, geboren Aaltje Abraham Leeuw, winkelierster te Zaltbommel: heeft A 592, huis en erf, 1 are 66 c.a. Verkoop rol 1850. Naar leggerart. 805.1.
Nagekeken: wordt van de deurwaarder Gerrit Arnoldus van Gameren te Bommel, later zijn weduwe en erfgenamen. In dj. 1876 deling. Naar leggerart. 1602: is van Anneke Ekelmans, w v Gerrit Arnoldus van Gameren, in dj 1885 verkoop. Naar leggerart. 1908.1.

Leggerart. 1908: eigenaar van A 592 is Nathan Manusz van Straten, koopman te Zaltbommel, en consorten, in dj 1895 scheiding. Naar leggerart. 2198.1.

Leggerart. 2198: van Fransje van Straten, zonder beroep, te Zaltbommel. In dj 1895 opbouw, dj 1901 vereniging met het perceel 2388, afkomstig van leggerart. 1675.3 = de helft van een huis en schuur A 1420 van de koopman Leonard Roxinus de Freytag, groot 2 are 53 c.a. Er volgt herbouw, dj 1904 redres. Naar 2198.4
2198.4: het perceel wordt nu aangeduid als A 2479, huis schuur en erf, groot 2 are 46 c.a. In dj 1925 verkoop. Naar leggerart. 2376.8.

Zie voor 2388: hulpkaart 1903, is dan het vervallen nummer van het perceel in de Boschstraat en een gedeelte op het achterterrein, samen met het nieuwe nr. A 2479.

Leggerart. 2376: Benjamin van Straaten, koopman, heeft o.a. A 2479: huis, schuur en erf, groot 2 are 4 (?)9 c.a.: huis, schuur en erf. In dj 1927 ontbinding koopovereenkomst, naar leggerart. 3165.1
B. van Straten heeft ook A 2481, kamer en erf, bergplaats en uitweg, groot 2 are 70 c.a., dj 1905 regeling aanslag, dj 1929 verkoop. Gaat naar leggerart. 3165.2.
Zie over dit gedeelte: Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 530 nr. 6, 7 april 1903.

Zie veldwerk dj 1904: de kamer lag op het terrein achter perceel A 2479.

Leggerart. 3165: Roosje van Straaten, vervolgens Sofie van Straaten, koopvrouw te Hattem.
Onder beheer van de NGV gekomen, hierover mag dus niet worden beschikt, 1943. Op 11 aug. 1945 is de onder beheerstelling beëindigd.
Eigenaar van:
1. A 2479, huis, schuur en erf, groot 2 are 49 c.a. Dj 1950 verkoop. Naar leggerart. 3659.3
2. A 2481, kamer, erf, bergplaats en uitweg, groot 2 are 70 c.a., 1927. In dj 1950 verkoop, naar leggerart. 2636.11
Verder
3. Maasstraat 8, zie aldaar.
(Roosje van Straten heeft, zie Hypotheek reg. 4 deel 717 nr. 36, aan haar nichtje Sofie ook een pand in de Nieuwstraat verkocht (zie leggerart. 3107), dat is echter dj. 1929 weer verkocht = ter hoogte van Nieuwstraat 15. Niet relevant dus. Zie
leggerart. 2728: Fransje en Roosje van Straten eigenaars, Fransje overleed 1924, Roosje verkoopt dit pand dj 1926 aan nichtje Sofie, waarbij de tante het vruchtgebruik behield.
leggerart. 3107: Dj 1929 verkoop, naar leggerart. 3229: gekocht door aannemer H.J. van Boort jr., die een aantal kleine panden bij elkaar zou voegen.

Leggerart. 2636.11 sectie A 2481, groot 2 are 70 c.a.: eigendom van de gebr. Metz, aannemers.

Maasstraat 8

Verkaufsbücher:
Eigenaar S. Rozeband-v. Straaten
Koper H. Rink
Verkoopdatum 01/06/1943
Verkoopprijs 1200 gulden

Kad. minuut: was oorspronkelijk een tuin, A 222
OAT: eigenaar van A 222, groot 13 aren (roeden) 60 c.a. (ellen), was Barend Hartog, koopman.

Kadastrale legger

Leggerart. 762, sectie A 222: tuin van 13 aren, 60 c.a. van Pieter van Maren, landbouwer te Zaltbommel. Verkoop 1866. Gaat naar leggerart, 1245.1.
(Bij A 223: huis dat er nog staat, met hetzelfde kad. nr.)
Leggerart. 1245.1: zelfde informatie, alleen zijn de eigenaren nu Pieter van Maren en consorten en Mathijs van Trigt. Gaat naar legger 1258.1 en 762.3.
Leggerart. 762.3: A 1457, tuin van 12 are 80 c.a. , eigenaar Pieter van Maren. Nieuwbouw in 1867. Gaat naar leggerartikelen 762.4/5/6.
762.4 is de tuin A 1488, nu 11 are 88 c.a., daaronder in 762.5 huis en erf A 1489, groot 46 c.a., en in 762.6 huis en erf A 1490.
Leggerart. 762.6: A 1490, huis en erf, groot 46 c.a., dj 1871 verkoop. Naar leggerart 1421.1.
Leggerart. 1421.1: A 1490 is van Sander van Maren, leerlooiersknecht te Zaltbommel. In dj 1871 vereniging met 1422.1 = een stukje van de grote tuin, nu genummerd A 1550 van Sander van Maren met enkele mede eigenaren. Gaat naar 1421.3:
Leggerart. 1421.3: Sander van Maren c.s., perceel A 1700, huis en erf groot 66 c.a., dj 1902 verkoop (samen met het naastgelegen, precies even grote, perceel A 1699). Gaat naar leggerart. 2376.3 (er staat abusievelijk 2076.4.
Leggerart. 2376.3: Benjamin van Straaten, koopman te Zaltbommel. Heeft een aantal percelen: Ruiterstraat A 1967, Korte Strikstraat A 1900, 2055 en 2363, Bloemendaal A 1700, A 2481 en A 2479 = Boschstraat 15.
Bloemendaal A 1700 wordt in dj 1929 verkocht, gaat naar leggerart. 3165.2 (zie verderop). A 1700, huis en erf van 66 c.a.. In dj 1926 verkoop. Naar leggerart. 3141.1. Verwijzing naar Hyp. register 518, 108.
Leggerart. 3141.1: Roosje van Straaten: A 1700, groot 66 c.a.. In dj 1926 schenking, Naar leggerart. 3146.1. Verwijzing naar Hyp. register 4 727 nr. 95.
Leggerart. 3146.1: Sophie van Straaten, minderjarig Zaltbommel, Boschstraat 15 (C 35) A 1700 gaat naar de NGV op grond van de verordening 154/41. In dj 1944 verkoop. Naar leggerart. 3669.1 Verwijzing naar Verwijzing naar Hyp. register 729 nr. 115.
Leggerart. 3165: Roosje van Straaten doorgestreept, Sofie van Straaten b.g., koopvrouw te Hattem, Kerkstraat 144 A, getrouwd met Jozef of Joseph Roseband/Rozeband. In de kantlijn een aantekening mbt een register en het dj 1949.
Verwijzing naar beheerstelling door de NGV. Onder beheerstelling doorgehaald ingev. min. aanschrijving van 11 aug. 1945 nr. 507, corr. 6/42 39.
In dit leggerart. staan de percelen A 2479, huis en schuur, erf; A 2481, kamer, erf, bergplaats en uitweg, en
3165.3 A 1700 Maasstraat 8, huis en erf groot 66 c.a. In dj 1950 verkoop. Naar leggerart. 3258.14. Verwijzing naar Hyp. register 4, 926 nr. 108.
(volgorde van de volgende twee leggerartikelen verwisselen):
Leggerart. 3258.14: A 1700 is van de pandjesbaas Johannes Gijsbertus Stehmann, schilder te Zaltbommel, Gamerschestraat 30. Naar leggerart. 4480.6
Leggerart. 3669: A 1700 is van Hermen Rink, landbouwer te Zaltbommel, Waalkade 40. Dj. 1950 overdracht (rechtsherstel). Naar leggerart. 3165.3. Verwijzing naar Hyp. register 4 877 nr. 93.
Leggerart. 4480.6: A 1700 is van de erfgenamen Stehmann. In dj 1963 verkoop.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 518 nr. 108
Openbare verkoping in Hotel Tivoli, 11 en 18 september 1901, door Sander van Maaren, namens erfgenamen Van Maaren, onder wie de sigarenfabrikant Martinus van Maaren te Zaltbommel en een aantal sigarenmakers Van Maaren in Rotterdam, voor notaris G. Kolff te Zaltbommel.
Drie kopen worden geveild: 1: A 1699 en 2: A 1700 in de Bloemendaal, 3: beide percelen.

Beide percelen komen uit de gemeenschappelijke boedel van Sander van Maaren en Wilhelmina de Mik (?).
Perceel A 1700 wordt voor f 530,- gekocht door Benjamin van Straaten, koopman te Zaltbommel. (perceel A 1699 door aannemer Huibert de Waal voor f 550,-.)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 530 nr. 61,
7 april 1903
Voor notaris Gualtherie Kolff te Zaltbommel verschenen Leonard Roxinus de Freytag, koopman te Zaltbommel, enerzijds en Benjamin van Straaten, manufacturier, anderzijds. De Freytag heeft aan Van Straten verkocht voor f 625,-: het noordelijk gedeelte van perceel A 1904, geheel groot 3 are 99 c.a., het noordoostelijke deel van A 2390, geheel groot 1 are 10 c.a., het zuidelijke deel van A 581, geheel groot 2 are 90 c.a., en het zuidelijke deel, waarvan een uitweg, van A 1904, afgebakend met een muur. De verkoper heeft dit volgens transportakte verkregen 21 maart 1881.
De koper moet een scheidsmuur plaatsen, moet toestaan dat de verkoper uitweg heeft over de uitweg die hij heeft verkocht en dat hij water put uit de put op het verkochte terrein en daar de pijpleiding van onderhoudt.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 717 nr. 36
Op 12 aug. 1924 verschenen voor notaris Albert Hijner te Rossum:
mej. Roosje van Straten, handelaarster in manufacturen te Zaltbommel enerzijds als verkoopster, en haar broer Benjamin van Straten, manufacturier, wonend in Zaltbommel anderzijds als koper.
1) Roosje van Straten heeft verkocht aan Benjamin van Straten een huis, schuur en erf, sectie A 2479, Boschstraat, groot 2 are 49 c.a. Was door de verkoopster verkregen via testamentaire erfopvolging van haar zuster Fransje, overl. 8 mei 1924 te Zaltbommel, zie haar uiterste wil van 28 sept. 1899 voor notaris Hijner. Daarin wordt broer Benjamin genoemd als degene naar wie alles wat bij haar overlijden onvervreemd of onverteerd van haar nalatenschap zal worden overgelaten, naar toe gaat bij haar overlijden, en vervolgens naar diens kinderen.
Erflaatster Fransje van Straten had deze goederen verkregen bij deling van de nalatenschap van haar moeder Fij Wolf en Nathan van Straten Manusz., zie akte van scheiding 6 juni 1894, Hypotheekreg. 4 deel 500 nr. 2.
Koopprijs f 6000,-. Koper zal verkoopster gedurende haar leven onderhouden in zijn woning, voeden, van kleding voorzien, geneeskundige behandelingen, en haar tenslotte passend begraven. Etc., de gebruikelijke condities …
2) Verder heeft Roosje van Straten verkocht aan nichtje Sofie en haar vader Benjamin, als wettig vertegenwoordiger: huis en erf in de Nieuwstraat Zaltbommel, sectie A 1931, groot 47 c.a. Was eerst gezamenlijk door Roosje en Fransje van Straten gekocht, zie akte van 6 okt. 1903 voor notaris Kalshoven te Zaltbommel, Hypotheekreg. 4 deel 615 nr. 93. Na de dood van Fransje van Roosje van Straten geworden.
Zulks onder voorbehoud van vruchtgebruik tbv de verkoopster gedurende haar leven. Prijs f 680,-: heeft de verkoopster ontvangen … gebruikelijke voorwaarden …
De naam Van Straten, zo verklaarden de comparanten, wordt ook geschreven als Van Straaten.

Het pand Nieuwstraat is kad. nagekeken: was oorspronkelijk op de kad. minuut onderdeel van nr. 370-372, noordzijde Nieuwstraat, vele malen opgedeeld en samengevoegd = even ten oosten van de ingang van de begrafenisondernemer.
Leggerart. 3107: is in het dj 1929 verkocht.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 729 nr. 115
Op 15 december 1925 voor notaris Albert Hijner te Rossum: Roosje van Straaten te Zaltbommel, Benjamin van Straaten, koopman te Zaltbommel, als vader over Sofie van Straaten, zijn minderjarige dochter.
Roosje van Straten schenkt aan Sofie van Straten huis en erf Maasstraat 8, sectie A 1700, dat zij bij akte van transport had verkregen op 20 oktober 1925, zie de akte in het hypotheekregister Tiel 727 nr. 95 (is nagekeken: klopt). De nieuwe eigenaresse aanvaardt het goed heden, betaalt vanaf 1 januari a.s. de belasting. De waarde ervan is f 1000,-.
Benjamin van Straten neemt de schenking aan.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 734 nr. 71
Op 3 aug. 1926 hebben Roosje en Benjamin van Straten, onder verwijzing naar de akten van 12 aug. 1924 en 8 sept. 1924, zie Hypotheekreg. 717 nr. 36, verklaard over de verkoop van sectie A 2479 voor f 6000,-, etc. regeling vruchtgebruik, zie voorgaande akte …., dat Benjamin van Straten 'wegens achteruitgang in zaken' zijn verplichtingen jegens zijn zuster niet meer naar behoren kan nakomen, en dat hij daarom, zoals zijn recht is, tot ontbinding van de overeenkomst overgaat. Zonder verrekening van de kosten van voeding etc.
Geregistreerd 's-H. 2 aug. 1926.
In marge: perceel is onder beheer gesteld in gevolge verordening 254/46 Joodse vermogens. Reg. X 6/3261, Tiel 7 jan. 1943
Daaronder: bovenstaand onder beheerstelling is doorgehaald ingevolge min. aanschrijving 11 aug. 1945 nr. 507, Tiel 19 sept. 1945.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 744 nr. 138
Op 20 december 1927 verschenen voor notaris Albert Hijner te Rossum: Roosje van Straten en Benjamin van Straten, beiden uit Zaltbommel, die verklaarden dat Benjamin van Straten heeft verkocht aan Roosje van Straten: sectie A 2481 in de Boschstraat: kamer, erf, bergplaats en uitweg, groot 2 aren 70 c.a. …. etc. de gebruikelijke formules … Het verkochte is door Benjamin van Straten gekocht, hij heeft geen overschrijving of eigendomsbewijs, zoals beide partijen verklaren. Koopprijs f 1500,-, is door koopster voldaan.
In marge: dezelfde opmerkingen als in hypotheekreg. 4 deel 734, zie boven over Joodse eigendommen 1943 en min. beschikking 1945.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 877 nr. 93
Voor notaris H. Oltmans te Zaltbommel verschenen op 1 juni 1943
1) Arie Casper Dorst te Arnemuiden, lasthebber van Dirk Hidde de Vries, makelaar te 's-Gravenhage, beheerszaken uitoefenend namens het Alg. Ned. Beheer van Onr. Goederen (ANBO) te 's-Gr., lasthebber van de NGV.
De NGV heeft het beheer van het onr. goed van Sofie van Straaten te Hattem overgenomen, ingevolge verordening van 16 aug. 1941, zie akte Hyp. kantoor Tiel 18 dec. 1943.
2) Herman Rink, landbouwer te Zaltbommel.
Aan hem verkoopt de eerste comparant Maasstraat 8 te Zaltbommel, sectie A 1700, voor f 1200,-, vrij van hypotheek etc.
De akte van schenking van het bewuste onroerend goed is van 15 dec. 1925.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 926 nr. 108
Voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum verschenen op 13 mei 1949:

1) Eigbert Hubertus de Koning, landbouwer, optredend namens Sofie van Straaten, koopvrouw te Hattem, Kerkstraat 144a, buiten gem. v. goed. getrouwd met de afwezige Joseph Rozeband, zie akte van 14 juni 1940, en tot bewindvoerster over hem benoemd door het NBI, vertegenwoordiging Apeldoorn, 7-11-1946.
Verder mr. Willem Soller da Costa, subst. griffier arr. rechtbank, beheerder van het vermogen van makelaar Willem Cornelis van Veldhuizen, Amsterdam, benoemd door het NBI,
en van de Afd. Bijzondere Beheren van het NBI: Hendrik Stravers uit 's-Gravenhage tbv de Staat beheerder van de NGV, zie beschikking 15 april 1945.
2) Herman Rink, landbouwer te Zaltbommel, wonende Maasstraat 8.
Sofie van Straten is eigenares van Maasstraat 8, sectie A 1700, groot 66 c.a., verkreeg haar eigendom blijkens akte van schenking van 15 december 1925 voor notaris Heyner te Rossum.
Partijen zijn met elkaar te rade gegaan en herstellen Sofie van Straten, teneinde een rechtsherstelprocedure te vermijden, in het volledige bezit en eigendom van het perceel.
De koopovereenkomst (met Rink) wordt hierbij nietig verklaard. Partijen regelen de tussen hen hangende geschillen, doen afstand van rechten voortkomend uit art. 1302 en 1303 van het Burg. Wetboek, er komt een afschrift in het Hyp. register Tiel.
Zie aanhangsel aan deze akte: bekrachtigd door de gedelegeerde te Arnhem van de Afd. Onr. Goed van de Raad van Rechtsherstel, 4 april 1949.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 933 nr. 92
Voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum verschenen op 30 aug. 1949:
1) Josephus Metz, koopman en aannemer te Zaltbommel, lasthebber van Sofie van Straten, koopvrouw te Hattem, Kerkstraat 144, en w v Jozef Rozeband.
2) Cornelis Julianus Metz, aannemer en koopman te Zaltbommel, Boschstraat 25, namens de vennootschap onder firma gebr. Metz.
Zij hebben een koopovereenkomst gesloten. De firma Metz koopt een schuur met erf, tuinkamer en uitweg naar de Boschstraat, kad. sectie A 2481, groot 2 aren 70 c.a.
Dit was de verkoopster aangekomen als enige erfgename van Roosje van Straten, overleden te Westerbork 27 april 1943, bij haar testament van 29 sept. 1931 voor notaris A. Heijner. Erflaatster kreeg dit goed in eigendom volgens koopakte van 20 dec. 1927 voor notaris Heijner, zie hyp 4 744 nr. 138.
Koopprijs is f 4000,-, reeds betaald, gebruikelijke clausules …. Verder de formule van afstand van rechten van de partijen over en weer om ontbinding van de koopovereenkomst te vragen krachtens de artikelen 1302 en 1303 van het Burgerlijk Wetboek.
Goedgekeurd door het Prijzenbureau ambtsgebied Tiel, beschikking van 9 juni 1949.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 935 nr. 58
Op 2 november 1949 is notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum overgegaan tot openbare veiling van de onderstaande goederen, in tegenwoordigheid van notaris Offermans te Zaltbommel, die last had van
1) Sophie van Straten, koopvrouw, wonend Molenstraat 2-3 te Zwolle, w v Jozef Rozeband, door het NBI bureau Amsterdam op 19 aug. 1948 benoemd als bewindvoerster van de erfgenamen van de afwezige Esther Smilde van Straten, echtgenote van Martijn van Straten, overleden in Sobibor 21 mei 1943.
2) Alida Hijmans, koopvrouw uit Broek op Langendijk, door het NBI bureau Alkmaar op 9 juli 1948 benoemd tot bewindvoerster over de afwezige echtgenoot Leonard van Straten.
Gemachtigd door het NBI te Den Haag op 21 juni 1949 gaat men over tot verkoping van
koop 1) huis en erf Maastraat 8, sectie A 1700 te Zaltbommel, groot 66 c.a., verhuurd aan W. Fokkers te Zaltbommel voor f 2,75 per week. Is aan Sofie van Straten geschonken door Roosje van Straten, 15 dec. 1925, hypotheekreg. 729 nr. 115. Bij koopakte voor notaris Oltmans van 1 juni 1943, hypotheekreg. 926 nr. 108, ten name van de verkoopster verkocht.

koop 2) winkel-woonhuis Boschstraat 15, sectie A 2479, 2 are 49 c.a., is per 4 weken verhuurd aan Cornelis van Tuyl, bloemist te Zaltbommel, en anderen, voor f 13,50 per week.
Is indertijd overgeschreven in akte van scheiding en deling aan Fransje van Straten, zie hypotheekreg. 459 nr. 57, overleden op 8 mei 1924, vervolgens is dit naar haar zuster Roosje van Straten gegaan, die is overleden in Westerbork, 27 april 1943.
Erfgenamen werden de kinderen van de vóór overleden broer Benjamin van Straten: Sofie, Martijn en Leonard. Nabestaande van Martijn was wijlen Esther Smilde van Straten, met hun zoon Benno. Deze Esther Smilde heeft diverse afwezige erfgenamen.
Na de eerste veiling was op beide percelen ingezet door afslager Johannes Leonardus de Ruiter. Het eerste proces verbaal werd opgesteld in tegenwoordigheid van de getuigen Cornelis Julianus Metz en Jan Arie Metz, aannemers te Zaltbommel.
Na de definitieve veiling op 9 november 1949 zijn de kopers geworden:
Maasstraat 8: J.G. Stehmann, huisschilder te Zaltbommel, in wiens opdracht afslager Johannes Leonardus de Ruiter f 1480,- bood.
Boschstraat 15: Hendrikus Tijssen, loodgieter, wonend Oenselsestraat 36, voor f 6470,-.
Definitief proces verbaal opgemaakt in Hotel Gottschalk, getuigen Hendrikus Johannes vd Meijden, aannemer te Zaltbommel, en Adrianus Schepers, landbouwer te Zaltbommel.
Toestemming tot gunning verleend door het Prijzenbureau voor onroerende zaken te Tiel, 27 okt. 1949.

RAR 3018, 2085, Archief gemeente Zaltbommel, bouwvergunningen
In 1956 verbouwt Tijssen de winkel: in plaats van een deur en twee ramen in de voorgevel komt hier een winkelpui in o.a.

Genealogische gegevens

RAR Bevolkingsregister gem. Zaltbommel 1860-1880, wijk C
Geregistreerden:
Nathan van Straaten, 24-11-1827, afkomstig uit Herwijnen, koopman, wonend Koningstraat nr. 421. Vader.
Fye (Sofia) Wolf, 20-06-1823. Moeder.
Fransje van Straten, 05-03-1852. Kind.
Manus Wolfje van Straten, 17-12-1853. Gaat later naar Amsterdam als winkelbediende. Kind.
Elisabeth van Straten, 27-03-1856. Kind.
Benjamin van Straten, 02-07-1858. Kind.
Roosje van Straten, 25-07-1862. Kind.

RAR Bevolkingsregister: Roosje van Straaten was de zuster van Benjamin van Straaten, was geboren in 1862, overleed in Westerbork.
Sara weduwe van de op 6 juli 1931 te Utrecht overleden Benjamin van Straaten, is met de kinderen Sofie, Leonard en Martijn in 1931 vanuit Boschstraat 15 naar Amsterdam vertrokken. Krant: ('Zaltbommels Nieuws- en Advertentieblad': vertrok met dochter Sofie, L. van Straaten apart genoemd als vertrokken naar Amsterdam, blijkens de gegevens van Joodsmonument zijn allen daar terechtgekomen, de zonen zijn getrouwd). Sara en haar zonen zijn in 1943 in kampen gestorven (zie site Joods Monument), de vrouw van Leonard overleefde, de vrouw en zoon van Martijn niet. Sofie overleefde het kamp.
Sofie van Straaten, dochter van Benjamin, geboren 2-11-1906. Haar man J. (Joseph of Jopie) Rozeband, koopman in manufacturen vanuit de bakfiets en op de markt in Hattem, overleed op 9 juli 1943 in Sobibor.

Sofie van S., Auschwitz overlevende, overleed in 1983, begraven in Hattem. (site Joods Monument.nl en www.gedenkstenen-hattem.nl/parklaan-18/ en www.stenenarchief.nl) Zij was verkoopster in een HEMA. (https://jorge.home.xs4all.nl/gen/trees/text_vstraten_2.htm)

Gegevens over de huurders, Anna Hes weduwe van Simon Kahn.
In de herinneringen van Alex Hes staat dat oom Simon na de Kristallnacht (1938) zijn vernielde winkel in Wermelskirchen verliet en met vrouw en dochters naar Zaltbommel kwam. Uit andere gegevens, o.a. Burgerlijke Stand via Wiewaswie, blijkt dat het gezin hier al veel eerder woonde.
Overlijden op 24 sept. 1932 te Utrecht van Simon Kahn: als beroep vermeld: reiziger, 48 jaar oud, z v Jacob Kahn en Emilie Stern, e v Anna Hes. (GA 0207, registratienummer 8858, aktenummer 28)
Simon Kahn was, zie RAR, 3150 Burgerlijke Stand van Bommelerwaardse gemeenten, 676, aktenr. 32, op 13 nov. 1922 te Zaltbommel met Anna Hes getrouwd.

Hoewel Roosje van Straten en haar nicht Sofie van Straten geregistreerd staan in combinatie met het adres Boschstraat 15, is dat huisnummer in elk geval in de oorlog vermoedelijk alleen aan de bovenwoning toegekend. Op de begane grond was in die tijd namelijk een wasserij gevestigd in de winkel voorheen van Anna Hes, zoals in krantenadvertenties staat, alleen had deze wasserij het adres Boschstraat 17. Omdat de woning nr. 15 niet in de woningkaarten voorkomt, is dit helaas niet te verifiëren.

8

Boschstraat 32
Thans kad. Zaltbommel sectie A 2715

Vos (2017), 56:
Op dit adres was de kleermakerij van Hugo Hes en gezin gevestigd, met een inwonende schoonvader, die weduwnaar was van Kaatje Hijmans.

Kadaster

Minuut: sectie A 651, aangeduid als grutterij, een diep perceel van Boschstraat tot Oliestraat.
OAT: 651, 651a en 652 waren van Gosuinus Blomhert, 'vrederigter', bestonden uit een huis en erf, grutterij en huis, groot 6-30; -57 en -73.

Vroegste leggerartikel (765): was een grutterij met huis en erf van Cornelis Eliza Wijnand Blomhert, grutter, raadslid.

Het grote perceel van de familie Blomhert wordt (zie leggerart. 2222) in dj 1902 verkocht aan Adrianus Cornelis Kaasjager, metselaar en aannemer, c.s. en Mathias van der Vegte, drogist. Die verdelen het dj 1904 in afzonderlijke percelen.
Een van die percelen wordt verkocht aan Johan Gerhardt Brüggemann. Vervolgens weet Kaasjager weer een aantal percelen samen te voegen.

Leggerart. 2451
Johan Gerhardt Brüggemann te Heemstede, heeft perceel A 2491: huis, erf en uitweg, groot 2 aren 88 c.a. Dj. 1914 verkoop. Naar leggerart. 2432 26.

Leggerart. 2432
Adrianus Cornelis Kaasjager te Zaltbommel, metselaar en aannemer, en consorten: Sophia Rencio Catharina Brüggeman, weduwe van A.C. Kaasjager, Boschstraat 34, en Hendrik Adrianus Johann Gerhart Kaasjager, Vught.
Hebben o.a.:
nr. 24 A 2492, huis en erf, groot 79 c.a. Dj 1915 herbouw. Naar leggerart. 27.
nr. 26 A 2491 huis, erf en uitweg, groot 2 aren 88 c.a. Dj 1918 stichting hering (heringemeten?) enz. Naar leggerart. 34, 35.
Verwijzing naar Hypotheekregister 4 deel 610 nr. 63.
(nr. 27 Boschstraat A 2492 huis en erf, 79 c.a., dj 1918 Bijbouw hering (heringemeten?) enz. Naar leggerart. 35.)
(nr. 28 2490, huis en erf, 3 aren 20 c.a., dj. 1918 sloping, stichting enz., naar art. 33 en 35.)
(nr. 33 2714, huis, erf en tuin, 2 aren 29 c.a. D.j. 1927 verkoop, naar leggerart. 3152.1)
nr. 34: A 2715: huis, schuur en erf, tuin, groot 1 are 99 c.a., Dj 1927 verkoop, naar leggerart. 3172.1.
(nr. 35: A 2716: huis, erf, tuin, huis en uitweg, 2 aren 59 c.a., dj 1942 verkoop, van leggerart. 26-28 naar leggerart. 2985.5

Zie hiervoor de hulpkaart en veldwerk uit 1917.

Leggerart. 3172
Hugo Hes, koopman te Zaltbommel, Boschstraat 32 (D 61 doorgestreept)

Op grond van de verordeningen nr. 154/41 inzake behandeling Joods vermogen onder beheer gesteld, hierover mag dus niet worden beschikt (Reg. X6/685).
Beheerder: NGV.

nr. 1 A 2715 Huis, schuur en erf, na vernieuwing in dj 1928 huis, schuur, erf en tuin, groot 1 are 99 c.a. Dj 1928 vernieuwing. naar leggerart. 3172.2
nr. 2 A 2715, huis, schuur, erf en tuin, dj. 1944 verkoop. Naar leggerart. 3438.10.

Verwijzing naar Hypotheekregister 4 deel 734 nr. 146.

Leggerart. 3438
Familie Van Hattum:
7/9: Willem Alexander Paul Frederik Lodewijk van Hattum, aannemer. Bolwerk De Kat 3 Zaltbommel.
1/9: Arnoldus Wijnand Gerrit, aannnemer Zaltbommel.
1/9: Hendrina Jacomina z.b. te Rijswijk (ZH) b.g.g. Johannes Jacobus Hornstra.
L 2715 verkregen onder ontbindende voorwaarde, St. 73/7 dl. 899/43 dj 1948.
nr. 10 Boschstraat 32, A 2715, huis, schuur, erf en uitweg, dj 1953 Scheiding. Naar leggerart. 3951.1
Verwijzing naar hyp. register 4 deel 879 nr. 31 en deel 899 nr. 43.

Leggerart. 3950: Hendrina Jacomina van Hattum, e v ir. Johannes Jacobus Hornstra, ingenieur, eerst woonachtig in Rijswijk ZH, later 's-Gravenhage, Parkflat Marlot 15.
(nr. 1 A 2972 en nr. 2 A 3004)
nr. 3 Boschstraat 32: A 2715, huis, schuur,erf, tuin, groot 1 are 99 c.a., dj. 1980 verkoop. Naar Leggerart. 6362.1
Verwijzing naar hyp. register 4 deel 1015 nr. 47.

Leggerart. 3951
Willem Alexander Paulus Frederik Lodewijk van Hattum, aannemer van waterwerken te Zaltbommel, Bolwerk De Kat 3
nr. 1 Boschstraat 32, A 2715, huis, schuur en erf, groot 1 are 99 c.a. Dj 1958 scheiding. Naar leggerart. 3950.3
(heeft ook nr. 2 A 2973, en nr. 4 A 3003).
Verwijzing naar hyp.register 4, deel 962 nr. 88.

Leggerart. 6362
perceel A 2715 is van Johannes de Man, leraar. Geen verwijzing naar een jonger artikel.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 610 nr. 63
Op 7 januari 1903 verschenen voor notaris H.C. de Jonghe te Ammerzoden Hendrik Jan Burnet, boekhouder te Zaltbommel, lasthebber van Johan Gerhardt Brüggemann te Heemstede, die verklaarde te hebben verkocht aan Adriaan Cornelis Kaasjager, aannemer te Zaltbommel:
perceel A 2491 Boschstraat: huis, tuin met bijbehorende uitgang in de Oliestraat, groot 2 aren 88 c.a. en reeds bewoond door de koper.
Brüggemann had dit gekocht op 14 sept. 1901 voor notaris B. van de Werk te Zaltbommel, zie hyp. register 518 nr. 145.
Verkoopprijs f 4000,-, is niet betaald, maar met recht van hypotheek. Tegen een rente van 5 %, etc. voorwaarden.
Perceel A 2491 is ten dienste van A 2490 belast met de erfdienstbaarheid van rijweg over de bestaande uitweg … etc. … bepalingen over het gezamenlijke onderhoud van de uitweg incl. poorten.
Gedaan te Zaltbommel.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 734 nr. 146
Op 30 sept. 1926 is voor notaris H.C. de Jonghe te Ammerzoden door Hendrik Jan Burnet, boekhouder te Zaltbommel, lasthebber van Sophia Rensina Brüggemann, w v Adriaan Cornelis Kaasjager, en Hendrik Adriaan Johannes Gerhart Kaasjager, districtscommandant der marechaussee te Vught, overgegaan tot veiling van:
koop 1 sectie A 2715, herenhuis, erf en tuin, groot 1 are 99 c.a., Boschstraat Zaltbommel, wijk D 61.
En in de Oliestraat de percelen A 2566 en 2567: boven- en benedenwoning, pakhuis, openbaar terrein, met uitzondering van een ingebouwde schuur en kast in A 2567.
In marge: Dit perceel is ingevolge besluit op Joodse vermogens onder beheer gesteld, reg. X 6/6857, Tiel 7 dec. 1942, get. de bewaarder
en: Het beheer is opgeheven reg. X 6/3586, get. de bewaarder
Voorwaarden: zonder toestemming van de eigenaren van A 2716 mag geen bakkerij, slagerij of lunchroom in A 2715 worden opgericht of een bakkerij in de beide Oliestraat percelen.
Verder: tbv perceel A 2716 van de verkopers moet de koper van A 2715 de poort die toegang geeft tot de uitgang naar de Oliestraat uitbreken en dichtmetselen.
Koper van A 2715 is Hugo Hes, voor f 6300,-.
Koop 2 wordt niet verkocht.

Verkaufsbücher:

Boschstraat 32
Eigenaar H. Hes
Koper W.A.P.F.L. v. Hattum
Verkoopdatum 29/04/1943
Verkoopprijs 10000 gulden

RAR 3219 Archief gem. Zaltbommel, 3215
Boschstraat 32, kad. sectie A 2715.
Aanvraag vergunning door Hugo Hes, verbouwing van het pand Boschstraat D 61, 20 mei 1927.
Met bouwtekeningen.
De aanvrager woonde toen in de Koningstraat op C 49.
De serre wordt bij de woonkamer getrokken en de voorkamer tot winkel ingericht. Er zijn drie woonvertrekken op de b.g. en vijf vertrekken op de eerste verd.
Oppervlakte van de woning blijft onveranderd.
Er komt een nieuw gemetseld rookkanaal in de achterkamer.
Sanitair: tonnenstelsel.
Vergunning verleend op 30 juni 1927 op voorwaarden die gesteld zijn door de gemeentearchitect en de Gelderse Schoonheidscommissie.
Voorafgaand: flinke ruzie tussen de gemeente en de Welstandscommissie vanwege de combinatie van een moderne pui met een historische gevel. G.L. van Hattum (van de Welstand?) schrijft dat hij zich van advies onthoudt, omdat alle adviezen op het stadhuis toch in de wind geslagen worden. Hier komen geïrriteerde opmerkingen van.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 31
Op 29 april 1943 verschenen voor notaris H. Oltmans te Zaltbommel: Arie Caspar Dorst, assuradeur … namens Dirk Hidde de Vries = de ANBG, namens de NGV. De NGV heeft verkocht aan:
Willem Alexander Paulus Frederik Lodewijk van Hattum, aannemer van waterwerken, Bolwerk de Kat 3 te Zaltbommel: een woon- en winkelhuis met schuur, erf en tuin, Boschstraat 32 Zaltbommel, kad. A 2715, groot 1 are 99 c.a..

Was verkregen door Hugo Hes, zie hyp. kantoor Tiel 734 nr. 146, op een veiling van 16 en 30 sept. 1926.
Van Hattum betaalt f 10.000,-, is voldaan. Het pand is vrij van huur.
De gebruikelijke bepalingen … o.a. tav artikelen 1302 en 1303 van het Burgerlijk Wetboek

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 899 nr. 43
Op 15 januari 1947 verschenen voor notaris Johan Anton Eduard van Aalst te Waardenburg: comparant I) notaris Hendrik Oltmans uit Zaltbommel, bewindvoerder overeenkomstig art. 85 van het Besluit Herstel Rechtsverkeer E 100 over de afwezigen: Hugo Hes, Sara Groenewoudt, Hester Hes en Kaatje Hes. Hij is als zodanig benoemd door de militaire commissaris van het District Geldermalsen uit naam van het Militair Gezag, gerechtigd door het Nederlands Beheersinstituut, zie beschikking van 16 januari 1946.
comparant II) W.A.P.F.L. van Hattum, aannemer van waterwerken, Bolwerk De Kat 3 Zaltbommel.
De comparanten verklaarden na te rade te zijn gegaan, dat Hugo Hes heeft gewoond te Zaltbommel, Boschstraat 32, sectie A 2715 … etc. de herkomst hiervan, op een veiling gekocht ….
Het was bezwaard met een eerste hypotheekschuld van f 7000,- tbv comparant II.
Op 29 april 1943 is het perceel door de NGV aan Van Hattum verkocht, welke overeenkomst geschiedde overeenkomstig een door Van Hattum met Hugo Hes gemaakte afspraak: van de koopsom werd een bedrag van f 7367,62 besteed voor aflossing van de gemelde hypotheekschuld, met rente, aan Van Hattum.
Teneinde een procedure te vermijden is een regeling in der minne aangegaan, die luidt als volgt: Van Hattum wordt definitief eigenaar, met dien verstande dat wanneer Hugo Hes, zijn vrouw of dochters terugkeren, hij zal meewerken aan de overdracht van gemeld onroerend goed aan de teruggekeerden op basis van een vergoeding aan Van Hattum van f 10.000,- en restitutie van de kosten van oorlogsschade, verminderd met de door het Rijk betaalde schadevergoeding.
Kosten van deze akte komen voor rekening van beide partijen.
Etc., de gebruikelijke formules, verwijzing naar de artikelen 1302 en 1303 van het Burgerlijk Wetboek, afstand van alle vorderingen etc.
Goedgekeurd door de Raad van Rechtsherstel, beschikking van 4 januari 1947.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 962 nr. 88
Op 28 juni 1952 verschenen voor notaris H. Oltmans te Zaltbommel:
1) W.A.P.F.L. van Hattum, aannemer waterwerken Bolwerk De Kat 3 Zaltbommel
2) Arnold Wijnand Gerit van Hattum, aannemer wwerken, Molenwal 9a,
3) Hendrina Jacomina van Hattum e v ir. J.J. Hornstra Mauritslaan 9 Rijswijk ZH met echtgenoot.
Scheiding en deling van de gemeenschappelijke boedel bestaan hebbende tussen de comparant 1 en en Niesje Rutgers en van de nalatenschap van laatstgenoemde.
Hiertoe behoort Boschstraat 32, A 2715. Verder nog meer panden in (o.a. Gamerschestraat 20) en land buiten Zaltbommel.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 1015 nr. 47
Op 31 december 1956 zijn voor notaris H. Oltmans verschenen: A.W.G. van Hattum en H.J. van Hattum e v ir. J.J. Hornstra … verdeling en scheiding van de nalatenschap na de dood van W.A.P.F.L. van Hattum op 17 november 1955. Zijn echtgenote Niesje Rutgers, hun zoon P.W. van Hattum en diens vrouw en kinderen overleden op 12 sept. 1944 te Alem. De twee overgebleven kinderen voornoemd zijn de enige erfgenamen van W.A.P.F.L. Bij de nalatenschap hoort o.a. het winkel- en woonhuis Boschstraat 32, sectie A 2715. Bijna f 62.000,- gaat naar de dochter, ruim f 5000,- naar de zoon.

9

Boschstraat 39
Thans kad. Zaltbommel sectie A 535
Met een bijbehorend slachthuis op Ruiterstraat 31, hoek Lange Strikstraat.

Vos (2017), 55, 56: Slagerij Joosten, bemand door de broers Louis en Max, Louis had een gezin. Alle gezinsleden zijn omgekomen.

Kadastrale gegevens
Minuut: het pereel heeft het nummer A 535
OAT: eigenaar van A 535 is Heiman Wolf, winkelier, heeft 2 roeden 10 ellen.

Kadastrale legger

Leggerart. 491
Heiman Wolf, koopman te Zaltbommel, heeft o.a. A 535, huis en erf van 2 roeden 10 ellen. Verkoop 1859, naar leggerart. 494.

Leggerart. 494
Izak Hofstede, vleeshouwer te Zaltbommel. Heeft A 535 en A 502, schuur en erf, 81 c.a. groot. Naar leggerart. 1215.

Leggerart. 1215
Levie Hofstede, koopman te Zaltbommel. Dj 1904 afgifte legaat. Heeft A 535 en A 1245, huis en erf van 95 c.a. Naar leggerart. 2414.
A 1245 komt volgens dit leggerartikel van de eerdere leggerartikelen 977, 257 en 36: afsplitsingen van de percelen A 502 (81 c.a.), schuur en erf, en A 503, 56 c.a. = hoek noordzijde Ruiterstraat-Korte Strikstraat. A. 503 was volgens leggerart. 36 van de kuiper Johannes Bodenstaf, die veel meer huizen etc. had, A 502 volgens leggerart. 257 van 'poortier' Floor Nellen c.s., zijn enige eigendom.

Leggerart. 2414:
Isaac Hofstede, koopman in 's Bosch. Heeft uitsluitend deze beide percelen, dj. 1923 verkoop. Naar leggerart. 3050.

Leggerart. 3050
Meijer Joosten, slager Zaltbommel, later Betje w v Meijer Joosten, vervolgens Louis, Herman, Sara e v Salomon van Tijn te Amsterdam, en Elsje, verpleegster te Amsterdam
A 535: dj 1930 verbouw, nog steeds 2 aren 10 c.a. groot. In dj 1942 scheiding. Naar leggerart. 3592.
A 1245 Ruiterstraat, schuur en erf van 95 c.a. In dj 1929 verbouw. Naar leggerart. 3592.

Leggerart. 3592
dr. Salomon Anholt, philoloog te 's-Gravenhage, Rient 103, Louis en Herman Joosten. Louis staat geregistreerd als slager.
Naar de NGV, verder (na de oorlog): p/a notaris Oltmans.
A 535, dj 1944 verkoop, naar leggerart. 3681 (staat niet in register 71) Vervolgens: dj 1953 verkoop, naar leggerart. 3977.
A 1245 schuur en erf, 95 c.a., dj. 1952 verkoop. Naar leggerart. 3918.
Verwijzing naar hyp. register 4 deel 855 nr. 41 en deel 920 nr. 120.

Leggerart. 3681
Eigenaar van A 535 is Hendrik Koenraad Schrijver, melkhandelaar uit [Tuil doorgestreept] Zaltbommel
Dj 1949 overdr. rechtsherstel. Naar leggerart. 3592, reg. 21a dj 1947.
Verwijzing naar hyp. register 4 deel 882 nr. 38.

Leggerart. 3977
Firma Sterrenburg & Ansing, vennoten, en administrateur Adr. de Noo voor de 1/2, Zaltbommel.
A 535 dj. 1957 verkoop, naar leggerart. 4075.
Verwijzing naar hyp. register 4 deel 966 nr. 121.

Leggerart. 3918
Ruiterstraat A 1245 komt in handen van Laurens Hendrik van Bruchem, koopman, Bloemendaal Zaltbommel. In dj 1955 splitsing: een gedeelte gaat naar melkboer Versloet, opgevolgd door Oversteeg, een ander deel, nl. schuur en erf, wordt pakhuis, naar Arnoldus Martinus Rangelrooij, groentehandelaar, Boschstraat 30. In dj 1959 verkoop.
Wat Van Bruchem betreft verwijzing naar hyp. register 4 deel 955 nr. 154.

Leggerart. 4075
Melkhandelaar Hendrik Cornelis Versloot te Zaltbommel, heeft A 535, Boschstraat 39 en Ruiterstraat A 1245, spoelhok van 35 c.a, dj 1955 meting. Nr. hiervan wordt Korte Steigerstraat A 3060, 27 c.a. Naar leggerart. 4510: worden eigendom van melkhandelaar Jan van Oversteeg, Boschstraat 39, nl. A 535 Boschstraat 39, A 3060, schuur, hoek Korte Strikstraat, en A 3061, kantoor, erf en garage Ruiterstraat 31 hoek Korte Strikstraat. Eindigt met dj 1963, geen verwijzing naar een jonger artikel.

RAR 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 2280
Gemeente Zaltbommel, bouwvergunningen: in opdracht van eigenaar H.C. Versloot wordt het winkel- en woonhuis Boschstraat 39 verbouwd: nieuwe pui o.a., 1959.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 855, nr. 41
Op 4 februari 1941 verschenen voor notaris H. Oltmans te Zaltbommel:
Louis Joosten, mede als lasthebber van zijn zuster Elsje, verpleegster, wonend in Den Haag, Amberboomstraat 17,
Herman Joosten en Sara Joosten e v Salomon van Thijn, bakker, Jodenbreestraat 68 te Amsterdam.
Gaan over tot scheiding en deling van de nalatenschap van de vader en moeder, in gemeenschap van goederen getrouwd. Meijer Joosten overleed 22 mei 1935, zijn weduwe Betje Hofstede op 13 mei 1940, die laatste datum wordt als datum van de verdeling aangehouden.
Actief: het huis en erf A 535, Boschstraat 39 Zaltbommel, en de schuur en erf A 1245 in de Ruiterstraat, gaan naar Louis Joosten. Worden geschat op f 5400,-. Louis heeft de anderen uitgekocht.
In marge de gebruikelijke bepaling: deze percelen zijn op grond van de verordening Joodse vermogens onder beheer geplaatst. Reg X 6/6863, Tiel 10 december 1942, get. de bewaarder.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 882 nr. 38
Op 14 november 1943 verschenen voor notaris Louis Offermans te Zaltbommel:
1) Alexander Drijver, kantoorbediende te Utrecht, namens Dirk Hidde de Vries, makelaar … namens de ANBO, die weer namens de NGV optrad …, gerechtigd met alle bijbehorende verordeningen etc.,

zie bijgevoegde akten, tot overname van het beheer van de onroerende goederen van de gerechtigde Louis Joosten, en bevoegd tot de verkoop daarvan aan
2) Hendrik Koenraad Schrijver, melkhandelaar wonend Molenstraat b54 te Tuil.
Hij heeft gekocht: Boschstraat 39 te Zaltbommel, sectie A 535, door Louis Joosten verkregen 12 feb. 1941 na scheiding van 4 feb. 1942, voor f 6700,-. Dat bedrag is voldaan.
Voorwaarden: vrij van hypotheekinschrijving etc., verwijzing naar de artikelen 1302 en 1303 van het Burgerlijk Wetboek.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 920 nr. 120
Op 31 december 1948 verschenen voor notaris J.A.E. van Aalst te Waardenburg:
1) notaris H. Oltmans Zaltbommel, bewindvoerder volgens besluit Herstel Rechtsverkeer E 100 over de afwezige Louis Joosten, slager, vroeger Boschstraat 39 Zaltbommel, benoemd door de Militaire Commissie District Geldermalsen, beschikking van 6 aug. 1945.
2) Marinus Cornelis van Waardenburg, notarisklerk uit Waardenburg, lasthebber van
a) Hendrik Stravers, hoofd Bijzonder Beheer van het NBI dat het beheer van het vermogen van de NGV heeft,
b) Johanna Wilhelmina Meuser Bourgognion, w v Pieter Leguit, en Wilhelmina Beatrix Meuser Bourgognion, beiden Arksteestraat 6 te Nijmegen,
c) Hendrik Koenraad Schrijver, melkhandelaar, Boschstraat 39 te Zaltbommel.

De comparanten verklaarden: Louis Joosten is eigenaar in de zin van art. 10 van het Besluit Herstel Rechtsverkeer van sectie A 535, winkel-woonhuis Boschstraat 39 te Zaltbommel, zie hyp. register 855 nr. 41, met de akte van scheiding. Dit onroerend goed is 17 nov. 1943 verkocht aan Schrijver, voor f 6700,-, staat kad. op zijn naam.
Het onroerend goed was ten tijde van de verkoop belast met een hypotheek aan de dames Bourgognion, ter waarde van 2000,-, zie akte van 3 feb. 1936 voor Oltmans, destijds kand.-notaris, plaatsvervanger van Ballot: zie hyp. kantoor Tiel deel 236 nr. 203, voor 4.5 % rente jaarlijks op 1 feb. en 1 aug. Schrijver heeft f 2000,- van de koopsom besteed aan aflossing van de hypotheek, rente betaald etc., heeft verbeteringen aan het pand aangebracht, heeft de eigenaar daardoor f 400,- bevoordeeld, som: f 3250,06. Is verschuldigd aan huur gedurende zijn bezit: f 827,50, onderhoudskosten voor rekening van de huurder f 245,52. Samen: f 1093,02.
Blijft over: f 2177,04.
Oltmans heeft het perceel sinds 1 juli 1945 in beheer.
De NGV had van Schrijver na betaling van de hypotheekschuld ontvangen: f 4589,74.
De partijen zijn met elkaar te rade gegaan om een rechtsherstelprocedure te vermijden en dhr. Joosten in zijn eigendom te herstellen. De koopovereenkomst met de NGV is nietig, Oltmans betaalt Schrijver het voornoemde bedrag van f 2177,04 en de grondbelasting voor zover niet betaald incl. premies en naheffingen van molestverzekeringen.
Kosten van deze akte a f 85,75, andere kosten en de nota van advocaat en procureur Van Lith de Jeude zijn voor rekening van Schrijver.
Deze heeft het hem toekomende contant ontvangen, etc., doet afstand van recht van ontbinding …. art. 1302 en 1303 Burg. Wb genoemd …
Bekrachtigd door de Afd. Onroerend Goederen van de Raad van Rechtsherstel.

(Zie voor een van de dames Bourgognion als hypotheekverschaffer ook Kerkstraat 47 Zaltbommel.)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 955 nr. 154
Op 22 november 1951 verscheen voor notaris H. Oltmans te Zaltbommel Wilhelmina Jacoba Wareman, stenotypiste te Zaltbommel, last hebbende van dr. Salomon Anholt, ‘philoloog’, Mient 105 te ’s-Gravenhage, igg met Elsje Joosten, zoals blijkt uit een onderhandse akte, die heeft verkocht aan

Laurens Hendrikus van Bruchem, koopman, wonende Bloemendaal te Zaltbommel: perceel A 1245, slachthuis en pakhuis, kad. bekend als schuur en erf, groot 95 c.a., Ruiterstraat op de hoek van de Korte Strikstraat, nr. 31.
Voor de som van f 2000,-.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 966 nr. 121
Op 24 september 1952 is in Café Holterman, Waalkade, voor notaris H. Oltmans verschenen: Hendrikus Dirk van Steenis, notarisklerk, lasthebber van dr. Salomon Anholt, 'philoloog', Mient 105 te 's-Gravenhage, igg met Elsje Joosten, die is overgegaan tot openbare verkoop van:
perceel A 535 te Zaltbommel, Boschstraat 39, huis en erf van 2 aren 10 c.a., met de zich daarbij bevindende koelcel en bijbehorende machine. Is verhuurd aan H.K. Schrijver voor f 9,- per week.
Op 8 oktober was de tweede zitting.
Gekocht door Jan Frederik Sterrenburg, koopman, Gamerschestraat 46, tbv de firma Sterrenburg en Ansing, last hebbende van Gerardus Antonius Ansing en mondelinge lasthebber van Adrianus de Noo, Thorbeckestraat 99 te Zaltbommel.
Verkoopprijs: f 9100-.
(S. Anholt was 30 sept. 1952 overleden, zie genealogische gegevens.)

Verkaufsbücher:
Boschstraat 39
Eigenaar L. Josshen (= Joosten)
Koper H.K. Schrijver
Verkoopdatum 17/11/1943
Verkoopprijs 6700 gulden

Genealogische informatie

Wiewaswie: Bevolkinsgregister Zaltbommel, 1930: Geregistreerden
Meijer Joosten, geb. 02-01-1871
Betje Hofstede, geb. 19-07-1875
Sara Joosten, geb. 08-09-1899 (Joods Monument.nl: trouwde met Salomon van Tijn, bakker in de Jodenbreestraat Amsterdam, beiden omgekomen in Sobibor, 1943, evenals hun dochter Helena Betty van Tijn.)
Louis Joosten, geb. 11-11-1901
Herman Joosten, geb. 19-12-1909
Elsje Joosten, geb. 27-03-1911
(RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, 1038)
Bevolkingsregister 1940, gezinskaart: behalve de ouders woonden op dit adres, Herman, Louis en Elsje Joosten.
Vos (2017), 55: Elsje Joosten trouwde met Salomon Anholt, overleefde WO II, overleed in 1976 (dat is ivm de privacyregels nu niet meer na te gaan).
Wiewaswie (Haags Gemeentearchief, overlijdensakte: 0335-01 Ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente 's-Gravenhage, 1714): Salomon Anholt overleed 30 sept. 1952, 68 jaar oud, e v Elsje Joosten, was eerder gehuwd geweest met Metta Bosman. Was geboren in Kampen, als zoon van Emanuel Anholt en Grietje Swartenberg.

Over de oorlogskoper van Boschstraat 39:

Er zijn geen aanwijzingen dat H.K. Schrijver een NSB'er was. De winkel komt in elk geval tot 1949 regelmatig voor in (personeels)advertenties in 'De Bommelerwaard'. Hij bood op 24 sept. 1948 een elektrische karnmachine te koop aan.
Huwelijken, GA: Hendrik Koenraad Schrijver, melkhandelaar uit Haaften, trouwde op 29 juni 1939 met Johanna van Maren, Waardenburg. Bevolkingsregister RAR: woonde in 1943 in Tuil.
Bevolkingsregister RAR, woningkaart van Boschstraat 39 Zaltbommel: Schrijver vertrok in 1953 naar Canada.

Gegevens over de bewoners van het pand tijdens de oorlog:
In RAR 3277, Coll. De Vries, 224, komt een fragment voor ivm de voorgenomen in hechtenis neming door de BS van een op Boschstr. 39 woonachtige vrouw, na de bevrijding (*haar naam wordt hier om privacy redenen weggelaten*). Men wachtte eerst een schriftelijke verklaring van de aanbrenger af. Hoe het verder afliep is niet bekend. Haar naam is niet opgenomen in het kaartsysteem van opgepakte personen en van (mogelijke) politieke delinquenten.
Huwelijken: Gerrit Jan van Santen, Haaften, grondwerker, trouwde op 28 okt. 1941 met Dina van Mourik uit Gameren.
RAR 3018, 3177, 3178. RAR, 3150, Burgerlijke stand van Bommelerwaardse gemeenten.

10

Boschstraat 65
Thans kad. Zaltbommel sectie A 2940

… en andere panden van de gebroeders Simon en Eduard Hendrix in Zaltbommel. Omdat hun eigendommen zo nauw verweven waren, worden ze hier als één complex behandeld. Het ging om: Korte Strikstraat 1 t/m 5 en de Heilige Geeststraat 6 t/m 16.
Verder landbouwgronden te Zuilichem, in de buurt van de Vleugeldijk, aangekocht in 1922.

Vos (2017), 50: Simon Hendrix, manufacturier in ruste, woonde in Boschstraat 65, samen met zijn vrouw en de uit Duitsland gevluchte dienstbode Hinda Brückner, die in Duitsland een textielwinkel had gehad.

Kadaster

Minuut: oude nummer van Boschstraat 65 is sectie A 383
OAT: eigenaar is Jenneke Buis, zij heeft een huis en erf, 72 c.a.
Volgens leggerart. 67 was Jenneke Buis dienstmeid te Zaltbommel.

Onroerende goederen in Zaltbommel

Boschstraat 65
Op de legger komen bij de naam Simon Hendrix ofwel de panden in de Korte Strikstraat en Heilige Geeststraat voor, ofwel zijn pand in de Boschstraat. Dat komt door de ruiling in 1919 tussen Simon en zijn broer Eduard.
De reeks panden in de achterafstraatjes had Simon Hendrix samen met Van Balkum in eigendom. Na de inbeslagname van het eigendom van Simon Hendrix door de Duitsers, kocht Van Balkum diens aandeel van de ANBO, dwz van de NGV.

Kerkstraat 11
Op 5 mei 1923 kocht Simons broer Eduard Hendrix, particulier, dit huis, erf en tuin, kad. sectie A 1424, van Albert van Merkestein, die handelde namens zijn vrouw Sophia Gerarda van Keulen. Zij had het pand op 7 juni 1905 op een veiling gekocht, was toen nog getrouwd met Dirk van Malsen. (zie Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 706 nr. 36).
Erfgenamen van Eduard Hendrix waren (zie boven) zijn weduwe Carolina Mozes en zijn dochter Hendriëtte Hendrix, getrouwd met Elias Groenewoud. Moeder en dochter met echtgenoot kwamen in Rijswijk te wonen, etc., zie leggerart. 2169.
Een ambtenaar, na de oorlog gemeentesecretaris, van de gemeente Zaltbommel was bewoner van Kerkstraat 11 tijdens de oorlog, zie: CABR 66941 II, dossier Boll, lijst van verdachte personen. Het ging om L. Klop, Kerkstraat 11, adj.-commies ter secretarie, die volgens de NSB verdacht was wegens zeer vijandelijke en de opbouw tegenwerkende uitlatingen onder de jongelui op straat.
Volgens het Bevolkingsregister woonde Klop sinds oktober 1941 op dit adres. hij vormde eerst een huishouden met zijn moeder, de weduwe J. Klop, later is hij getrouwd met Hendrika Hendrina Jacomina van Hattum ('Meyer van Hattum' volgens de krant) en verhuisd naar Waalkade 18. Zij was dochter van Gerrit Lucas van Hattum, aannemer van waterwerken, afkomstig uit Haaften, die sinds 1920 in Gamerschestraat A 18 woonde. (RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard, woningkaart en persoonskaart.)

In 1953 is Kerkstraat 11 verkocht aan de familie Van der Meiden, tuinder.

Kloosterstraat 12 t/m 16 en Regulierstraat 2 t/m 8
Op 23 september 1912 kochten de broers Eduard en Simon Hendrix Kloosterstraat 12 t/m 16 en Regulierstraat 2 t/m 8 , kad. A 2637 t/m 2642, op een openbare veiling van Hendrik van den Berg uit Haarlem. Het blokje huizen, bestaande uit een winkelhuis met aan weerszijden drie arbeiderswoningen, was door hem omstreeks 1910 gebouwd. Zowel Van den Berg als de gebroeders Hendrix trokken de huurinkomsten. Na de dood van Eduard gingen de inkomsten naar de weduwe en dochter van Eduard Hendrix. Tijdens de oorlog werden de panden door de NGV beheerd. In 1953 zijn ze namens de erfgenamen van Simon en Eduard Hendrix verkocht aan J.G. Stehmann, schilder en huisjesmelker uit Zaltbommel.

Kadastrale legger

De familie Hendrix had diverse eigendommen, waarvan een deel al voor de Tweede Wereldoorlog was verkocht, nl. Boschstraat 54/56 (kad. A 683, later A 2154 en 2155) en Nonnenstraat 29 (kad. A 1628).

Leggerart. 705
Johanna Petronella van Valkenburgh w v Joh. vd Garde, later Petrus Adrianus van de Garde en verdere erfgenamen, Zaltbommel
Hebben A 683, huis en erf, groot 1 roede. Dj 1861 verkoop. Naar leggerart. 1089.1.
Is in de Boschstraat.
Leggerart. 1784
Gijsbert van Maren, arbeider te Zaltbommel
Heeft A 684, huis en erf groot 1 are 32 c.a.. Naar leggerart. 1089.2.

Leggerart. 1089 1e reeks
Adolf Hendrix, koopman te Rossum
als enig eigendom vermeld:
A 683, huis en erf , groot 1 roede, aangekocht dj 1861.

Leggerart. 1089 2e reeks
Adolf Hendrix of Hendriks, koopman te Rossum,
later Eduard Hendrix [manufacturier doorgestreept], koopman te Zaltbommel, en cons.
Simon Hendrix, koopman te Zaltbommel
Caroline Hendrix zb, Zaltbommel
hebben A 683 en 684, beide een huis en erf van resp. 1 are en 1 are 32 c.a., dj 1887 herbouw en vereniging. Samengevoegd tot A 2155, huis, schuur en erf, groot 2 aren 32 c.a. Dj 1906 herbouw, dj 1920 scheiding.
Naar leggerart. 2169.6.
= Boschstraat 54/56.
Verder A 1628, huis, schuur en erf, 1 are 20 c.a. groot. Dj 1918 scheiding. Naar leggerart. 2808.1.
= Nonnnenstraat 29.

Boschstraat 65

Leggerart. 806: van Godefridus Bouwmans, koopman. In dj 1860 afbraak van huis en erf sectie A 383 van 72 c.a., wordt vervangen door A 1309: huis en erf van 65 c.a.

Leggerart. 2066: Maria Peters w v Henricus van Lier, Zaltbommel: sectie A 1309, huis en erf van 65 c.a.: dj 1894 verkoop, naar leggerart. 2169.1. Verwijzing naar Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 406 nr. 31.

Leggerart. 2169: Eduard Hendrix, koopman te Zaltbommel, later te Rijswijk, ZH, en Mozes en consorten: Carolina Mozes w v Eduard Hendrix en Henriette Hendrix e v Elias Groenewoud, Rijswijk.
nr. 1, 2, 3 Boschstraat A 1309, huis en erf 65 c.a. Dj 1894 herschatting, dj 1895 herbouw. In dj 1920 ruiling. Naar leggerart. 2297.4. Verwijzing naar hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 444 nr. 80.
nr. 6 A 2155, 2 are 32 c.a. In dj 1924 verkoop. Naar leggerart. 3057.2.
nr. 8 A 2154, huis en erf van 72 c.a. In 1924 verkoop. Naar leggerart. 3057.1. Nagekeken leggerart. 3057: A 2154 en 2155 worden eigendom van J.H. de Bree, stoffeerder en B.E. de Bree, minderjarig, te Zaltbommel, Boschstraat 56 (D 72 doorgestreept). Dit zijn dus de panden Boschstraat 54 en 56, eens eigendom van Eduard Hendrix.

Leggerart. 2169, vervolg: zelfde eigenaren, alleen nu met de verwijzing p/a not. Oltmans te Zaltbommel. Geldt niet voor het perceel Boschstraat 65 (A 1309), alleen voor Kerkstraat 11 (A 1424). Het op dit artikel voorkomende perceel is op grond van de verordening nr. 154/41 inzake behandeling van Joods eigendom onder beheer gesteld, hierover mag niet worden beschikt. Beheerder: NGV. Dat geldt alleen voor A 1424 (Kerkstraat 11). Het andere pand op deze pagina, A 2180, huis en erf in de Ruiterstraat, is dj 1937 verkocht nl.
9. A 1424, Kerkstraat, huis en erf, 99 c.a. In dj 1954 verkoop. Van leggerart. 2507.1 naar leggerart. 4030.1. Verwijzing naar hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 706 nr. 36. Leggerart. 2507.1: is dj. 1924 aangekocht van de familie Van Keulen.
Opgezocht: leggerart. 4030: het gaat om Kerkstraat 11, eigenaren zijn geworden: Dirk, Johannes en Elisabeth Sophia van der Meiden uit Hurwenen. In dj 1965 verkoop.

Leggerart. 2297: Simon Adolfszoon Hendrix, koopman te Zaltbommel, Boschstraat 65 (doorgestreept: C 102)
nr. 2 A 2154, huis en erf, 72 c.a. Dj 1906 herbouw, dj 1920 ruiling. Naar leggerart. 2169.8.
nr. 4 A 1309 Boschstraat, huis, schuur en erf, 65 c.a. Komt van leggerart. 2169.3
Leggerart. 2297 2e reeks: idem, alleen nu met de gebruikelijke formule over de beheersstelling in 1941 en de NGV. Geen verwijzing naar notaris Oltmans.
A 1309, huis, schuur en erf, 65 c.a. Dj 1944 verkoop. Naar leggerart. 2884.8.
Verwijzing naar hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 662 nr. 85.

Leggerart. 2699
Simon en Eduard Hendrix en cons., beiden koopman te Zaltbommel, beiden eigenaar, later Carolina Mozes wed. Eduard Hendrix en dochter Henriette. Adres Simon Hendrix: Boschstraat 65 = C 102, bij Eduard Hendrix geen adres vermeld. De weduwe en dochter van Eduard Hendrix woonden later in Rijswijk ZH.
Nog weer later: p/a notaris Oltmans
Percelen onder beheer gesteld op grond van verordening 154/41 Joods vermogen, hierover mag dus worden beschikt, beheerder: NGV.
Kloosterstraat A 2636 t/m A 2642. Dj 1954 verkoop. Van leggerart. 2611 2 t/m 8 naar leggerart. 3258, 17 t/m 23.

Leggerart. 2884 Hendrikus van der Wal, winkelier en grossier, Boschstraat 63 (doorgestreept: C 101) te Zaltbommel.
nr. 8 A 1309, afmetingen idem. In dj 1944 schenking, verkoop en vereniging. Verwijzing naar hyp. register 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 32.
Een deel van het perceel gaat naar nr. 11: nieuw nr. is A 2940, huis, schuur en erf, 59 c.a. Het andere deel gaat naar leggerart. 3202, 158: gemeente Zaltbommel, weg, pomp. In dj 1950 vereniging met een groot aantal kad. nrs. Naar 3202, 177: A 2989, pomp, weg, groot 39 aren, 15 c.a., onbelast. Niet vermeld waarheen.
Verwijzing naar Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 915 nr. 55 en 109.
Nr. 2989 staat op een hulpkaart uit 1949, is de Boschstraat, kreeg later het nr. 2919. Daar moet de pomp gestaan hebben.
In dj 1970 verkoop.

Op een hulpkaart uit 1943 (dj 1944) staan de percelen aan weerszijden van de Boschstraat, met de oude vervallen nummers en de nieuwe nummers. Zo ook A 2940, het voormalige nummer A 1309. Zie ook Boschstraat 72, hetzelfde verhaal over gemeentelijk eigendom langs de straat.

Hypotheekregister 4

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 444 nr. 80
Op 24 november 1892 is verkocht voor notaris Gualtherius Kolff te Zaltbommel door mej. Maria Peters, w v Henricus van Lier te Zaltbommel aan Eduard Hendrix, koopman te Zaltbommel:
huis en erf in de Boschstraat, sectie A 1309, groot 65 c.a. Koopprijs f 700,-.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 662 nr. 85
In marge: het perceel in nevenstaande akte is op grond van verordening 154/41 inzake behandeling van Joods vermogen onder beheer gesteld, Reg. X 6/6820 Tiel, 2 nov. 1942, get. de bewaarder.
Daaronder: Het beheer is opgeheven, Reg. X 6/3587, Tiel, 12 aug. 1943, get. de bewaarder.
Op 1 april 1919 verschenen voor notaris J.W. Kalshoven te Zaltbommel: Eduard Hendrix, koopman te Zaltbommel enerzijds, en Simon Hendrix, eveneens koopman te Zaltbommel, anderzijds. Zij zijn een ruiling overeengekomen:
Eduard Hendrix staat aan Simon af: sectie A 1309, huis, erf en schuur in de Boschstraat, groot 65 c.a., overgeschreven op 24 nov. 1892, zie Hypotheekregister 4 deel 444 nr. 80.
Simon Hendrix staat aan Eduard af: sectie A 2154, huis en erf in de Boschstraat, groot 72 c.a., verkregen op een publieke veiling, zie proces verbaal van 24 feb. 1899 voor notaris Van de Werk te Zaltbommel, Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 495 nr. 101.
Simon Hendrix moet Eduard Hendrix een toegift van f 1250,- geven.
(Zie legger: A 2154 = Boschstraat 56 is samen met A 2155 in dj 1924 verkocht aan De Bree, vandaar de bovenstaande aant. in de marge?)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 607 nr. 20
Openbare veiling op 9 september 1912 in Hotel Bellevue te Zaltbommel voor C.J. van Doesburg, notaris te Zaltbommel, door Adolf Blomhert, kand. notaris te Zaltbommel, last hebbend van dhr. Hendrik van den Berg, zonder beroep, uit Haarlem, de volgende onroerende goederen = huizen en erven:
Kloosterstraat A 2636, groot -1-14, verhuurd voor f 2,-/week
Kloosterstraat A 2637, groot -1-1, voor f 1,90/week
Kloosterstraat A 2638, groot - -82, voor f 1,80/week
Kloosterstraat A 2639, winkelhuis, groot -1-8, verhuurd voor f 2,75/week
Kloosterstraat A 2640, groot - - 68, voor f 1,80/week

Kloosterstraat A 2641, groot - - 76, voor f 1,90/week
Kloosterstraat A 2642, groot - - 81, voor f 2,-/week.
De verkoper had de grond van deze huizen gekocht, zie akte voor dezelfde notaris van 1 april 1909, Hyp. reg. 579 nr. 38.
De gebouwen zijn door de verkoper gesticht.
Etc., diverse bieders.
Op 23 sept. 1912 de definitieve toewijzing. Alle percelen zijn gekocht door Eduard en Simon Hendrix, beiden koopman te Zaltbommel, voor f 7920,-.
In marge: deze percelen zijn op grond van verordening 154/41 inzake behandeling Joods vermogen onder beheer gesteld, Reg. X 4622, Tiel, 2 nov. 1942.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 706 nr. 36
Op 5 mei 1923 verscheen voor notaris H.C. de Jongh te Ammerzoden: Albertus Willem van Merkestein, schilder te Zaltbommel. Deze heeft onder belofte van vrijwaring aan Eduard Hendrix, particulier, verkocht: een huis, erf en tuin aan de oostkant van de Kerkstraat te Zaltbommel, wijk B 20, kad. A 1424, groot 99 c.a.
Met alles wat daaraan aard- en nagelvast is, lasten etc., voor f 5200,-. Is betaald.
Het onroerend goed is aangebracht door de echtgenote met wie de verkoper in gemeenschap van goederen is getrouwd, Sophia Gerarda van Keulen, eerder gehuwd met Dirk van Malsen, op een publieke veiling voor notaris G. Kolff, 7 juni 1905.
In marge: onder beheer gesteld conform verordening 154/41. Tiel, 2 nov. 1942. Reg. X 6/6821.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 879 nr. 32
Op 29 april 1943 is voor notaris Oltmans te Zaltbommel verschenen
Arie Casper Dorst, assuradeur te Amsterdam, last hebbend van Dirk Hidde de Vries, makelaar …. lasthebber van de ANBO, die weer last heeft van de NGV.
Conform art. 7 van de verordening van de Rijkscommissaris van het bezette Nederlandse gebied van 16 aug. 1941 nr. 154, is het beheer van het onroerend goed van de gerechtigde Simon Hendrix Adolfszoon, koopman, overgenomen, waarna de stichting conform art. 8 zin 1 bevoegd is tot na te melden rechtshandeling. Er is volgens art. 9 van de verordening aantekening van de overname gemaakt op het Hypotheekkantoor te Tiel, 2 nov. 1942.
Koper van perceel A 1309 is Hendrikus van der Wal te Zaltbommel, winkelier, wonend Boschstraat 63. *Echter met uitzondering van een gedeelte van ongeveer 9 c.a. dat toebehoort aan de gemeente.*
Simon Hendrix heeft het goed verkregen … verwijzing naar Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 662 nr. 85.
Verkoopprijs: f 3150,-. Is voldaan aan genoemde stichting.
Gebruikelijke formule dat de koper afstand doet van het bepaalde in art. 1538 Burg. Wetboek en de eveneens gebruikelijke verwijzing naar de artikelen 1302 en 1303 van het Burg. Wetboek.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 914 nr. 55
Op 30 maart 1948 verschenen voor notaris Van Aalst te Waardenburg:
1) H. Oltmans, notaris te Zaltbommel, bewindvoerder ing. besluit Herstel Rechtsverkeer E 100 van Simon Hendrix en zijn vrouw Rebecca Oppenheimer, als zodanig benoemd door het Mil. Gezag district Geldermalsen,
2) Hendrik van der Wal, Boschstraat 63 Zaltbommel.
Comparanten verklaren te rade zijn gegaan.
Het echtpaar Hendrix is gedeporteerd en thans afwezig. Simon Hendrix was eigenaar van Boschstraat 65, sectie A 1309, beschrijving, met uitzondering van ca. 9 c.a. van de gemeente Zaltbommel ….
Aanvaard, zie hyp. reg. 662 nr. 85 dd 25 april 1919 na ruiling met zijn broer Eduard Hendrix …
Blijkens akte dd 29 april 1943 voor not. Oltmans via de NGV overgedragen aan Hendrik vd Wal.

Teneinde een rechtsherstelprocedure te voorkomen volgt een regeling in der minne … Hierbij bevestigd dat de verkoop aan Vd Wal destijds overeenkomstig een afspraak met S. Hendrix is geschied, zie aangehechte akte.
Vd Wal wordt nu definitief als eigenaar aangemerkt, geen vorderingen over en weer, kosten van de akten door beide partijen gedeeld.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 977 nr. 133
Op 21 oktober 1953 is in café Holterman, Waalkade Zaltbommel, door notaris Oltmans een openbare veiling gehouden door Hendrik Johannes van Steenis, notarisklerk, last hebbende van Herman Jan Doorn, kand. notaris te Deil, curator over het onbeheerde deel van de nalatenschap van Henriette Hendrix, dochter van Eduard Hendrix, van haar moederszijde, en van zes erfgenamen van de Oppenheimer kant, dwz de kant van de vrouw van Simon Hendrix.
-een huis en erf Kerkstraat 11 Zaltbommel, kad. A 1424, groot 99 ca.
-de percelen Kloosterstraat 12-16 en Regulierstraat 2-8 Zaltbommel, kad. A 2636-2642.
Etc., diverse bieders.
Tweede zitting: perceel Kerkstraat 11 is gemijnd door Dirk, Johannes en Elisabeth Sophia van der Meiden uit Hurwenen, tuinders (de mannen), voor f 4440,-
De percelen kloosterstraat/Regulierstraat door J.G. Stehmann, schilder, voor f 13.050,-.

Korte Strikstraat en Heilige Geeststraat

Kadastrale minuut en OAT: niet relevant, de panden waren (voor de helft) een belegging van Simon Hendrix, die kennelijk vooral huisjesmelker was. Zijn voorgangers idem.
De heren S. Hendrix en F.W. van Balkum hadden in gezamenlijk eigendom:
Heilige Geeststraat 6 t/m 16 en Korte Strikstraat 1 t/m 5.
Tijdens de oorlog is de helft van Hendrix van de NGV overgenomen door de mede-eigenaar, timmerman Van Balkum. Hij ging hier na de oorlog verder.
De akte mbt het rechtsherstel na de Tweede Wereldoorlog is onvindbaar in het gedigitaliseerde hypotheekregister.

Kadastrale legger

Leggerart. 2105: Arnoldus Zonneveld, koopman te Zaltbommel, vervolgens Veen, later zijn weduwe Jannigje van der Hoogt, Wageningen, vervolgens de kinderen Alida Jacoba en Pieter Johannes Zonneveld, Velp.
Hebben o.a.:
4 Korte Strikstraat A 1807, huis en erf 50 c.a.,
5 Korte Strikstraat A 1808, huis en erf, 57 c.a.
In dj 1927 verkoop, naar leggerart. 3158, 3 en 4.
Verder
7 Heilige Geeststraat A 1790: pakhuis, erf en bovenwoning, 28 c.a.
8 Heilige Geeststraat A 1791: huis en erf, 42 c.a.
In dj 1927 verkoop. Naar leggerart. 3158.1 en 2.
14 Korte Strikstraat A 2362, huis en erf, 47 c.a. Is een samenvoeging van A 1809 met A 1810 in de Korte Strikstraat zie leggerart. 2105.6 (boven) en leggerart. 785.27.
Dj 1927 verkoop. Naar leggerart. 3158.5.

15 Heilige Geeststraat A 2367, huis en erf, 60 c.a. Is een samenvoeging van A 1792 met een deel van huis, erf en tuin A 2162, zie leggerartikel 2105.9 (boven) en leggerart. 2022.13 (= eigendom van Alida Jacoba Verheul w v Antonie Zonneveld).
In dj 1927 verkoop. Naar leggerart. 3185. 6.
16 Heilige Geeststraat A 2368, huis en erf, 63 c.a. Is een samenvoeging van A 1793 met een deel van huis, erf en tuin A 2162, zie leggerartikel 2105.10 (boven) en leggerart. 2022.13.
In dj 1927 verkoop. Naar leggerart. 3185.7.
17 Heilige Geeststraat A 2369, huis en erf, 73 c.a. Is een samenvoeging van A 1794 met een deel van huis, erf en tuin A 2162, zie leggerartikel 2105.11 (boven) en leggerart. 2022.13.
In dj 1927 verkoop. Naar leggerart. 3185.8.
18 Heilige Geeststraat A 2370, huis en erf, 95 c.a. Is een samenvoeging van A 2161 met een deel van huis, erf en tuin A 2162, zie leggerartikel 2105.12 (boven) en leggerart. 2022.13.
In dj 1927 verkoop. Naar leggerart. 3185.9.
In deze artikelen wordt verwezen naar hyp. register 4 deel 477 nr. 15 (K. Strikstraat) en 481 nr. 108 (H Geeststraat).

Leggerart. 3185
Simon Hendrix en consorten, Boschstraat 65 Zaltbommel (C 102), opgevolgd door Frederik Willem van Balkum, timmerman te Zaltbommel
De op dit artikel voorkomende percelen zijn op grond van de verordening 154/41 inzake behandeling van Joodse vermogens onder beheer gesteld ..... van de NGV.
Verwezen naar Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 734 nr. 6.
1. A 1790, pakhuis, erf, bovenwoning 28 c.a. In dj 1944 verkoop, naar leggerart. 2580.14
2. A 1791, huis en erf 42 c.a. Idem verkoop, naar 2580.15
3. A 1807, huis en erf, 50 c.a. Idem verkoop, naar 2580.16
4. A 1808, idem, 57 c.a. Idem verkoop, naar 2580.17
5. A 2362, idem, 47 c.a. Idem verkoop naar 2580.18
6. A 2367, idem, 60 c.a. Idem verkoop, naar 2580.19
7. A 2368, idem, 63 c.a. Idem verkoop, naar 2580. 20
8. A 2369, idem, 73 c.a. Idem verkoop, naar 2580.21
9. A 2370, idem, 95 c.a. Idem verkoop, naar 2580.22

Leggerart. 2580
Frederik Willem van Balkum, timmerman Zaltbommel, Kerkstraat 18, opgevolgd door Hendrik Bron, hoofdopzichter bij de Genie, Jan van Cuijkstr. 48 te Schijndel. In marge: dj 1952 scheiding St. … deel 951/54.
Hebben o.a. A 1790, 1791, 1807, 1808, 2362, 2367, 2368, 2369, 2370. Dj. 1950 overdr. rechtsherstel St. 73/63. Naar leggerart. 3850.1 t/m 9.
Verwijzing naar Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 878 nr. 46.

Leggerart. 3850
1/2 Frederik Willem van Balkum, timmerman te Zaltbommel, Kerkstraat 18
1/2 Simon Hendrix, koopman, woonplaats onbekend
dj. 1952 scheiding St 73/20 dl. 951/54
Bewindvoerder: Hendrik Oltmans notaris te Zaltbommel, dj 1950 St. 73/63
Bewindv. doorgehaald 11/6 1953.
Corr. 4/285
Volgt hetzelfde rijtje als in het vorige leggerartikel.
Verwezen naar *Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 933 nr. 127. Opgevraagd: is onvindbaar.*

A 1790 gaat naar leggerart. 4012.1. Nagekeken 4012: 1/2 Simon Hendrix, woonplaats onbekend.
1/2 Frederik Willem van Balkum, Zaltbommel, Kerkstraat 18.

Trappenhuis bij en bovenwoning: Maria Helma Ignocentia Kestens e v Theodorus Johannes Holterman, caféhouder, Waalkade 6.
Van Balkum wordt vervolgens: Cornelia van Horssen, winkelierster te Zaltbommel w v Pieter van Steenbergen, Kerkstraat 17. Uitgez. de bovenw., ca. 26 c.a. Zij hebben A 1790 pakhuis, bovenwoning, veranderd in: pakhuis ged. bovenwoning, 28 c.a., dj 1955 splitsing, dj 1956 verkoop. Gaat naar leggerart. 4139: Pakhuis en gedeeltelijke bovenwoning van kruidenier Joh. vd Werken, Kerkstraat 17, bovenwoning van mevr. Kestens uit Laren, e v caféhouder Th. Holterman, ook aldaar. In dj 1958 verkoop.
Verwijzing naar Hypotheekregister 4 in leggerart. 4012: deel 973, nr. 27.
A 1791 naar 4015.1 Nagekeken: van mevr. Kestens uit Zaltbommel, Amersoort, Laren, e v caféhouder Th. Holterman. Dj 1955 splitsing, dj 1958 verkoop. Dj 1957 reg. 21a, dj 1960 reg. 21d.
A 1807 naar 3384.2. Nagekeken: van H.A. Hermes, brievenbesteller, Kerkstraat 16, dj 1961 verkoop.
A 1808 naar 3384.3. Idem. In dj 1962 verkoop.
A 2362 naar 3384.4. Idem. Later zijn kinderen, dj 1971 scheiding.
A 2367 naar 4015.2 Nagekeken: van mevr. Kestens uit Zaltbommel, Amersoort, Laren, e v caféhouder Th. Holterman. Dj 1959 verkoop.
A 2368 naar 4015.3. Idem.
A 2369 naar 4015.4. Idem.
A 2370 naar 4015.5. Idem.

Leggerart. 3384
In verband met de huisnummering nagekeken:
A 1807 = Korte Strikstraat 1
A 1808 = nr. 2
A 2362 = nr. 5.

Leggerart. 4015
Met name van belang voor de huisnummers:
A 1791 = H. Geeststraat 6/8 (H. Geeststraat 6 is een bovenwoning, kennelijk boven het pakhuis op nr. 4)
A 2367 = nr. 10
A 2368 = nr. 12
A 2369 = nr. 14
A 2370 = nr. 16.

Leggerart. 4139 gaat naar 4236:
Gaat over A 1790, pakhuis ged. bovenwoning: van kruidenier vd Werken, later Breddels, later Van Voorden Vastgoed BV: geen huisnr. gegeven. Ook geen leggerartikel waarheen.
Op grond van een hulpkaart: A 1790 en akte hyp. reg. 4 973 nr. 27 = Heilige Geeststraat 4.
Thans is H. Geeststraat 4: sectie A 3934. Geen filiatie naar voorganger.

Hypotheekregister 4

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 477 nr. 15
Openbare verkoop van 8 juli 1896 voor notaris Van de Werk te Zaltbommel van goederen afkomstig van Hendrikus Johannes Cirkel, koopman te Zaltbommel.

Geveild werden o.a. de in leggerart. 2105 genoemde percelen. Hier wordt van de percelen 5 t/m 7: A 1811, 1809, 1808, vermeld dat de koper was: Arnoldus Zonneveld, koopman te Zaltbommel. Koopprijs f 3600,-.
Iets soortgelijks is te vinden in Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 481 nr. 108, niet nagekeken.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 734 nr. 6
Openbare verkoop door notaris Jacobus Wilhelmus Kalshoven in Café De Stigter te Zaltbommel, op 13 april en 27 april 1926.
In opdracht van de erfgenamen van Arnoldus Zonneveld, overl. 1902, en zijn in 1920 overleden vrouw. Zonneveld had de goederen op twee openbare veilingen gekocht: kopen 1 t/m 6 op 24 maart en 21 april 1897 voor notaris Van de Werk, zie hyp register 481 nr. 108.
De kopen 7 t/m 9 op 8 en 22 juli 1896 voor notaris Vd Werk, register 477 nr. 15.
Na de tweede zitting zijn de gezamenlijke kopers van A 2370, 2369, 2368, 2367, 1791, 1790, 1807, 1808 en 2362:
Simon Hendrix, zonder beroep, te Zaltbommel en Frederik Willem van Balkum, timmerman te Zaltbommel.
Koopprijs: f 7140,-.
In marge de gebruikelijke formule: het perceel in nevenstaande akte is op grond van verordening 154/41 inzake behandeling van Joods vermogen onder beheer gesteld, Reg. X 6/6823 Tiel, 2 nov. 1942, get. de bewaarder.
Daaronder: Het beheer is opgeheven, Reg. X 6/3557, Tiel, 23 aug. 1943, get. de bewaarder.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 878 nr. 46
Op 20 april 1943 verschenen voor notaris Louis Offermans te Zaltbommel:
Arie Casper Dorst uit Amsterdam, last hebbende van makelaar D.H. de Vries = ANBG = NGV,
en Frederik Willem van Balkum, timmerman te Zaltbommel, Kerkstraat 18.
Ten aanzien van de onroerende goederen van Simon Hendrix en F.W. van Balkum gezamenlijk: de acht arbeiderswoningen Korte Strikstraat 3-5, Heilige Geeststraat 6-8-11-12-14-16 en de schuur H. Geeststr. 4, kad. A 1807, 1808, 2362, 1790, 1791, 2367, 2368, 2369 en 2370, samen groot 5 aren 15 c.a., zie hyp. reg. 734 nr. 6:
Van Balkum neemt de helft van Hendrix over van de NGV voor de som van f 8400,-, is reeds voldaan.
Etc. op de gebruikelijke voorwaarden en met verwijzing naar de Duitse verordening en de wetsartikelen van het Burg. Wetboek zie boven.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 933 nr. 127. Opgevraagd: is onvindbaar.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 973 nr. 27
Op 16 juni 1953 verschenen voor notaris Oltmans te Zaltbommel:
1) Hendrina de Kuijper, typiste, last hebbend van de erfgenamen van Simon Hendrix en Rebecca Oppenheimer, igg getrouwd:
Maurits van Dam e v Johanna Oppenheimer, zuster van Rebecca, Veghel, omgekomen.
Otto Oppenheimer, analist te Oss, en Alfred Oppenheimer, werktuigbouwkundige aldaar, beiden zoons van de omgekomen Louis Oppenheimer,
Harry David van Geuns, nabestaande van Leo Oppenheimer e v Marthaline Selma van Geuns te Nijmegen,
Ella Sara Oppenheimer e v Richard van Eenige, houtbewerker, San José Californië.
Dan was er nog Felix Oppenheimer te Amsterdam e v Henriette Prijs. Overleden.
2) F.W. van Balkum, zonder beroep, Kerkstraat 18 Zaltbommel,
3) Cornelia van Horssen, winkelierster, wed. Pieter van Steenbergen, Kerkstraat 17 Zaltbommel.
Aan Cornelia van Horssen is voor f 1000,- verkocht het pakhuis Heilige Geeststraat 4, zonder de bovenwoning, met uitzondering van een deel van de ingang en trap van nr. 6.

Dit goed was door Simon Hendrix en F.W. van Balkum ieder voor de onverdeelde helft verkregen na een veiling in 1926, zie Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 734 nr. 6.
Er is een akte van minnelijk rechtsherstel voor notaris J.A.E. van Aalst te Waardenburg, Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 933 nr. 127, t.a.v. de helften van S.H. en F.W. van Balkum.
Simon Hendrix en Rebecca Oppenheimer waren igg gehuwd, zijn beiden in het kamp overleden. De goederen gaan naar de verwanten van Rebecca.

Goederen te Zuilichem

Hier koopt de broer van Simon Hendrix, Eduard, in 1922 op een openbare veiling een huis en meerdere landerijen op in de buurt van het dorp, nabij de Vleugeldijk.

Kadaster

Leggerart. 881
Cornelis de Boef (eerst Willem de Boef), landbouwer te Zuilichem, en de Polder van Zuilichem voor 50 c.a.
1 D 4, boomgaard/bouwland beide doorgestreept, groot 39 aren, dj 1904 stichting. Van leggerart. 821.1 naar leggerart. 882.2.
2 D 124, laagland doorgestreept, riet, groot 11 aren 80 c.a. Dj 1923 verkoop. Van leggerart. 821.2 naar leggerart. 1340.1.
3 D 129, bosch doorgestreept, riet, groot 3 aren 70 c.a. Dj 1923 verkoop. Van leggerart. 821.34 naar legerart. 1340.2.
4 D 136, bosch doorgestreept, griend, groot 9 aren. Dj 1923 verkoop. Van leggerart. 821.4 naar leggerart. 1340.4.
5 De Zondert D 67, griend, groot 1 ha. 5 aren 50 c.a. Dj 1923 verkoop. Van leggerart. 1055.1 naar leggerart. 1340.1.
6 Idem D 69, griend, groot 1 ha 59 aren en 30 c.a. verder idem, van 1055.2 naar 1340.1.
7 paal 69 en 70, D 212, dijkhelling, groot 1 are, 15 c.a, idem, van 1055.3 naar 1340.5.
8 paal 62a, 62 d, D 225, dijkhelling, groot 49 c.a., idem, van 1055.4 naar 1340.6.
9 D 135, griend, groot 18 aren 50 ca., idem. van 1091.3 naar 1340.3.

Leggerart. 882
Cornelis de Boef (eerst Willem de Boef), landbouwer te Zuilichem, en de Polder van Zuilichem voor 50 c.a.
1 D 558, huis en erf 4 aren, dj 1904 stichting. Van leggerart. 822.2 naar leggerart. 882.2
2 D 617, huis, schuur, erf, bouwland en boomgaard, 43 aren, 15 c.a. Dj 1923 verkoop. Van leggerart. 881.1 en 882.1 naar 1339.1

Leggerart. 1339
Eduard Mozes, koopman te Zaltbommel, eigenaar voor de helft, en consorten.
Carolina Mozes wed. Eduard Hendrix, eigenaar voor de helft en vruchtgebruik, wonend Mauritslaan 13 te Rijswijk.
Vervolgens Henriettte Hendrix, vrouw van Elias Groenewoud, bloot eigendom voor de helft.
De Polder van Zuilichem is eigenaar van 50 c.a.
D 617, huis, schuur, erf, bouwland en boomgaard, 43 aren, 15 c.a. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 882.2 naar leggerart. 1665.1.

Leggerart. 1340
Eduard Mozes, koopman te Zaltbommel, eigenaar voor de helft, en consorten.
Carolina Mozes wed. Eduard Hendrix, eigenaar voor de helft en vruchtgebruik, wonend Mauritslaan 13 te Rijswijk.
Vervolgens Henriettte Hendrix, vrouw van Elias Groenewoud, bloot eigendom voor de helft.
1 D 67, griend, groot 1 ha. 5 aren 50 c.a. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 881.5 naar leggerart. 1596.2
2 D 69, griend, 1-59-30. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 881.6 naar leggerart. 1154.17.
3 D 135, griend, -18-50, idem, van 881.9 naar 1664.1.
4 D 136, griend 9 aren, idem, van 881.4 naar 1664.2.
5 paal 69 en 70, D 212, dijkhelling, groot 1 are, 15 c.a, idem, van 881.7 naar 1154.18.
6 paal 62a, 62 d, D 225, dijkhelling, groot 49 c.a., idem, van 881.8 naar 1596.3.
7 A 174, weiland, groot 85 aren, 20 c.a. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 1065.6 naar leggerart. 1154.15. (leggerart. 1065 nagekeken: was van de baron Van Randwijck, alleen ontbreken de nrs. 6 = A 174 en 7, paal 217, A 498 = dijkhelling, staan ook niet bij andere volgnrs. Hier is iets fout gegaan kennelijk. In elk geval niet verwisseld met leggerart. 1056 of 1063.)
8 paal 217, A 498, dijkhelling, groot 29 c.a. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 1065.7 naar leggerart. 1154.16. (idem)

Leggerart. 1154
Gerrit Adrianus Dingemans, landbouwer te Zuilichem, Nieuwstraat 93
Later de wed. Magdalena van Maaren, en consorten, ook (?) Gerrit
Heeft onder andere:
15 A 174, weiland, groot 85 aren 20 c.a. Dj 1951 scheiding. Van leggerart. 1340.7 naar leggerart. 1584.5.
16 paal 217, A 498, dijkhelling, groot 29 c.a. Dj 1951 scheiding. Van leggerart. 1340.8 naar leggerart. 1584.6.
17 D 69, griend, groot 1-59-30. Dj. 1948 ruilverkaveling. Van leggerart. 1340.2 overgebracht naar: R.

Leggerart. 1584
Hendrienus Dingemans, geb. 12-12-1902, landbouwer, controleur van de Centrale Crisis Controledienst, Zuilichem, Kerkwegje 10
5 A 174, weiland, groot 85 aren 20 c.a. Dj 1970 verkoop. Van leggerart. 1154.15 naar leggerart. 1684.17.
6 paal 217, A 498, dijkhelling, groot 29 c.a., verder idem, van 1154.16 naar 1684.18.

Leggerart. 1596
Jielis van den Bogerd, P. Azn., landarbeider, geb. 25-11-1905, Zuilichem, Meidijk 212
2 D 67, grond -5-50. Dj 1948 ruilverkaveling ('rvk'). Van leggerart. 1340.1 naar: R.
3 paal 62a, 62 d, D 225, dijkhelling, groot 49 c.a. Dj. 1948 rvk. Van leggerart. 1340.6 naar: R.

Leggerart. 1664
Egbert Janszoon van der Ven, landbouwer, geb. 6-8-1908, Zuilichem, Maasdijk 272.
1 D 135, griend, -18-50, idem, van leggerart. 1340.3 naar: rvk.
2 D 136, griend 9 aren, idem, van leggerart. 1340.4 naar: rvk.
4 (3 ontbreekt) Pinkweg, E 10, huis, ruïne, schuur bouwland, -44-60. Dj 1958 sloping. Van leggerart. 1664.3 naar leggerart. 1664.6 (= huis, schuren en erf).

Leggerart. 1665
Egbert Janszoon van der Ven, landbouwer, Zuilichem, en consorten
De Polder van Zuilichem voor 50 c.a.
D 617, huis, schuur, erf, bouwland en boomgaard, 43 aren, 15 c.a. Dj 1948 ruilverkaveling. Van leggerart. 1339.1 naar: R.

Hypotheekregister 4

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 699 nr. 67
Veiling gehouden in Zuilichem op 6 en 20 juli 1922 tbv C. de Boef Willemsz, landbouwer te Zuilichem. Door notaris H.A. Ballot te Zaltbommel.
Geveild werden:
perceel 1 D 617, huis, schuur en erf aan Vleugeldijk, boomgaard en bouwland aan binnenzijde van de dijk, belast met de dijk te Z. aan palen 121 en 122.
perceel 2: D 136, perceel bouwland met recht op de notenbomen aan buitenzijde dijk tegenover D 617.
perceel 3: D 129 Vleugeldijk,
perceel 4: D 69, weiland Zandert in den Prink, belast met dijk Z ..
perceel 5: D 67 bouwland Zandert in den Prink, en dijk …
Koper van de percelen 1, 2, 4, 5 is G.A. Dingemans, die last had van Eduard Hendrix, koopman te Zaltbommel.
Prijs: 1 en 2 samen: f 4910,- en 4 en 5 samen: f 5480,-.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 866 nr. 96
Op 18 februari 1942 verschenen voor notaris Oltmans te Zaltbommel:
1) Typiste Marie Adriana van Maren, last hebbende van Henriette Hendrix, zb te Rijswijk, ZH, mede namens haar echtgenoot, Elias Groenewoud, blijkende uit een akte van volmacht dd 31 dec. 1941.
2) Egbert van der Ven, landbouwer te Zuilichem, Vleugeldijk 89.
Aan hem is door comparante 1) verkocht: Zuilichem sectie D 617, huis, erf, schuur, boomgaard etc., 50 c.a. zijn van de Polder, en D 135 en 136. Was aangekocht door wijlen Eduard Hendrix op 29 aug. 1922, was igg met Carolina Mozes. Zij kreeg na zijn overlijden op 26 nov. 1927 het levenslang vruchtgebruik ipv haar wettelijk erfdeel.
Henriette Hendrix is als enig kind tot erfgename benoemd. Carolina overleed in 1941 zonder testament, vruchtgebruik is dus vervallen.
Koopsom: f 4000,-, is betaald. De gebruikelijke clausules …
Onderaan de akte, onder de ondertekening: op grond van verordening 102/1941 heeft het Bureau voor de Goedkeuring van het Dep. van L en V. goedkeuring verleend aan de overdracht van D 617, 135 en 136 aan E. vd Ven Jzn. Er moet een afschrift gestuurd worden naar het Pachtbureau Gld.
Opgezocht: hyp reg. 4 deel 914 nr. 54 en nr. 109.
Verder leggerartikelen 1664, 1596 en 1154.

Verder gezocht op de nieuwe kad. nummers van bovenstaande percelen na de ruilverkaveling: E 10, E 122, E 133.
Het blijkt dat deze percelen na de oorlog in eigendom blijven van de kopers uit 1941. Die transacties worden als rechtsgeldig aangemerkt.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 914 nr. 54
Op 30 maart 1948 verschenen voor notaris J.A.E. van Aalst te Waardenburg:
I notaris Hendrik Oltmans te Zaltbommel, als bewindvoerder van Henriette Hendrix en haar man Elias Groenewoud, Rijswijk ZH, zonder bekende verblijfplaats, als zodanig benoemd op grond van het Besluit Herstel Rechtsverkeer, door de Commissie district Geldermalsen, 6 aug. 1945, Militair Gezag ….
II de erfgenamen van wijlen Gerrit Adriaan Dingemans, landbouwer te Zuilichem, nl. zijn weduwe en negen kinderen met echtgenoten,
III Egbert van de Ven, landbouwer te Zuilichem, Vleugeldijk 229,
IV Jielis van de(n) Bogerd, landbouwer te Zuilichem, 184.
Comparanten verklaarden onderling te rade te zijn gegaan teneinde een procedure te vermijden.
De bovengemelde transportakten t.a.v.

de kad. nrs. Zuilichem D 69 en dijkhelling D 212, A 174 en dijkhelling A 498, verkocht aan Gerrit Adriaaan Dingemans, voor f 3500,-,
D 617, D 135, 136 … verkocht aan Egbert vd Ven, voor f 4000,-,
D 67 en D 225 … verkocht aan Jielis vd Bogerd, voor f 1250,-,
worden aangemerkt als volkomen rechtsgeldig te zijn geschied.
De kooppenningen zijn vrijwel geheel gebruikt voor aflossing van de schulden van Henriette Hendrix en Elias Groenewoud.
De kosten voor deze akte zijn voor rekening van de eigenaren van de gemelde goederen.
Bekrachtigd door de gedelegeerde van de afd. onroerende goederen van de Raad van Rechtsherstel.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 914 nr. 109
3 mei 1948
Rectificatie door notaris Oltmans te Zaltbommel van de akte van 30 maart 1948 voor notaris Van Aalst te Waardenburg, overgeschreven in het hypotheekregister 914 nr. 55: hierin is melding gemaakt van kad. Zaltbommel perceel A 1309 met uitzondering van ca. 9 c.a. Gemeld nr. is vervallen, het nieuwe nr. is A 2940.
Bij akte van bekrachtiging van 30 maart 1948, in hypotheekregister 914 nr. 54: de kad. nrs. te Zuilichem zijn tgv ruilverkaveling gewijzigd:
De weduwe Dingemans heeft ipv D 69 en 212 nu sectie E 133, bouwland groot 1-20-20, door rvk ontstaan uit oud D 69 en 212 met evt. nieuwe nrs.
Idem Egbert vd Ven D 617, moet zijn E 10, huis, schuur, erf, boomgaard, groot -4-60, ontstaan uit D 617 en evt. andere percelen.
Idem Jielis vd Bogerd, D 67 en 225, bouwland groot -92-90. Is na rvk geworden E 122 met evt. andere percelen.

Verkaufsbücher

Boschstraat 65
Eigenaar S. Hendrix
Koper H. v.d. Wal
Verkoopdatum 29/04/1943
Verkoopprijs 3150 gulden

Heilige Geeststraat 6-16 en Korte Strikstraat 1-5
Eigenaar S. Hendrix
Koper F.W. v. Balkum
Verkoopdatum 20/04/1943
Verkoopprijs 8400 gulden
Werd samen verkocht met Korte Strikstraat 1-5.

Genealogische gegevens

Website Joods Monument:
Gegevens van mevr. Brückner: Hinda Brückner, Molodycz, 27 januari 1898 – Auschwitz, 27 november 1942, bereikte de leeftijd van 44 jaar. Hinda Brückner was in 1939 vanuit Duitsland naar Nederland

gevlucht. Ze woonde eerst in Den Haag, Voorburg en Lochem. Begin 1942 woonde zij als 'dienstmeid' in bij het gezin Hendrix.

Bevolkingsregister gemeente Zaltbommel 1860-1880, wijk D, Boschstraat
Geregistreerden:

Abraham Mozes, 06-06-1803. Grootvader, koopman uit Rossum.
kinderen, eveneens uit Rossum:
Eduard Mozes, 08-09-1836. Zoon.
Simon Mozes, 18-07-1838. Zoon.
Dina Mozes, 02-10-1842. Dochter.
Betje Mozes, 08-10-1840. Dochter.
Zij is in 1858 gehuwd met: Adolf Hendrix, 22-02-1822. Koopman (kleinhandelaar) uit Middelburg.
Kinderen uit dit huwelijk, uit Rossum afkomstig:

Eduard Hendrix, 31-10-1859
Carolina Hendrix, 22-11-1863
Simon Hendrix, 19-01-1868

Kennelijk inwonend: Henriette Hendrix, 14-02-1830, nicht van Adolf, eveneens uit Middelburg. Was, zo blijkt, getrouwd met Eduard Mozes.
En dan is er nog een inwonende Carolina Mozes, 11-10-1864, Rossum (in potlood bijgeschreven). Zij was een dochter van Eduard Mozes en Henriette Hendrix.
Volgens leggerart. 2169 was Carolina Mozes getrouwd met Eduard Hendrix en zijn dochter Henriette Hendrix met Elias Groenewoud. Ze waren enige tijd eigenaren van Boschstraat 65.
Via de site Wiewaswie: Eduard Hendrix overleed op 21 nov. 1927 te Zaltbommel, 68 jaar oud. Zijn vrouw overleed in Rijswijk (bij Delft), 3 okt. 1941, 76 jaar oud.
site Wiewaswie: Elias Groenewoud, fabrikant, 39 jaar, zoon van Samuel Groenewoud, trouwde 1 sept. 1924 te Zaltbommel met Henriette Hendrix, 26 jaar, dochter van Ed. Hendrix. Ze woonden in Rijswijk bij Delft. Beiden overleden 12-10-1942 in Auschwitz, geen kinderen vermeld.
Verder was er een Adolf Hendrix, geb. 12 mrt 1895, een zoon van Eduard Hendrix en Carolina Mozes, overleed 25 jan. 1922. (gegevens RAR)

Simon Hendrix trouwde op latere leeftijd op 16 mei 1919 in Oss met de eveneens rijpere Rebecca Oppenheimer, 25-09-1869, dochter van Philippus Oppenheimer en Saartje van Polen, afkomstig uit Veghel. Beiden zijn overleden in Sobibor, 21 mei 1943.
RAR: beiden staan op een gezinskaart uit 1931-1941, adres Boschstraat 65, geen kinderen of inwonenden, geen beroep vermeld.

BHIC, Bevolkingsregister Sint-Oedenroede
gezinskaarten 1920-1940: Elias Groenewoud, geb. Amsterdam 4 januari 1895, was borstelfabrikant, adres Leendertsdijk A 397. Was zoon van Samuel Groenewoud en Bernardina Schooning uit Rotterdam, echter daarvóór in Sint-Oedenrode. Was op zijn beurt zoon van Mozes Groenewoud en Elisabeth Hartog uit Gorinchem.

Gegevens over Frederik Willem van Balkum (via de websites Wiewaswie en Bommelerwaardse Boom):
Frederik Willem van Balkum, geb. 16 aug. 1875 Zaltbommel, is overleden 7 nov. 1954 in Schijndel, waar hij in datzelfde jaar naar toe was verhuisd, 79 jaar oud.
Timmerman woningbouw
Ouders:

Gijsbertus Hendrikus van Balkum 1845-1917
Fieneke Gronert 1845-1911
Echtgenote en kinderen:
Frederik Willem van Balkum trouwde 7 juni 1906 met Hendrika Wilhelmina van Balkum, Zaltbommel 1877-1950 (ouders : Jan van Balkum 1840-1912 en Teuntje van Rossum 1846-1902)
Dochter Fenna Antonia van Balkum 1907 trouwde 24 feb. 1942, Zaltbommel met Hendrik Bron, 1891-1964. Deze Hendrik Bron kwam uit Leek (Gr.), zie bidprentje BHIC bij zijn overlijden, waar 1892 als geboortejaar wordt vermeld en 1940 als huwelijksjaar.
Dochter Antonia Janna Gijsbertha van Balkum 1911-1945, kennelijk niet gehuwd.

Nog een pand?
NA, Archief NBI, 82616, dossier E. Groenewoud, Rijswijk

Brief aan Oltmans, 30 dec. 1947 door mej. A. vd Linden-Loch, Waaldijk A 82 te Haaften. Over het pand Haaften, Waaldijk A 82, dat eigendom zou zijn van een Groenewoud uit Voorburg, wordt gehuurd door mevr. Loch, betaalde de huur aan een beheerder, G.A. Dingemans uit Zuilichem. Deze is overleden, werd J. van Weelden uit Haaften. Die heeft verteld dat ze eruit moet omdat het huis zou zijn verkocht aan een zekere Klop uit Haaften.
Oltmans moet er meer van afweten. De moeder is al 70 jaar, woont meer dan 20 jaar in het pand. Deze brief is door het NBI doorgestuurd naar Oltmans. Uit de administratie van het NBI blijkt niets van de verkoop van het pand.
De afloop is onduidelijk.

(In het kader van dit onderzoek is het kadaster nagekeken: mej. A. vd Linden-Loch had het destijds niet bij het rechte eind. Misschien is verwarring ontstaan omdat de gemeenteambtenaar L. Klop, oorspronkelijk uit Haaften afkomstig, een huis van Eduard Hendrix in de Kerkstraat te Zaltbommel bewoonde. Het bewuste pand stond bovendien bij de steenfabriek, waar wijlen de vader van Klop machinist was geweest. Een dood spoor dus.)

11

Nonnenstraat 29
Thans kad. Zaltbommel sectie A 1628

Hoorde aanvankelijk bij Boschstraat 54/56. Dat pand is door Simon Hendriks of Hendrix geruild met zijn broer Eduard, die Boschstraat 65 had. Zie aldaar.
Er is nog een buitenechtelijk kind van Isaac Hendriks in leven, met een andere achternaam. Omwille van zijn privacy wordt hier geen aandacht aan hem besteed.

Kadastrale legger

Boschstraat nr. 54/56, al in dj 1924 verkocht aan stoffeerder De Bree.
Kwam van Adolf en vervolgens Eduard Hendrix.

Leggerart. 705
Johanna Petronella van Valkenburgh w v Joh. vd Garde, later Petrus Adrianus van de Garde en verdere erfgenamen, Zaltbommel
Hebben A 683, huis en erf, groot 1 roede. Dj 1861 verkoop. Naar leggerart. 1089.1.
Is de Boschstraat.
Leggerart. 1784
Gijsbert van Maren, arbeider te Zb
Heeft A 684, huis en erf groot 1 are 32 c.a.. Naar leggerart. 1089.2.

Leggerart. 778 2e reeks
Jan Willem Burnet, landbouwer te Zaltbommel
heeft o.a. A 1628, groot 1 are 20 c.a., in 1899 verkocht aan Adolf Hendrix, koopman. Naar leggerart. 1089.4.

Leggerart. 1089 1e reeks
Adolf Hendrix, koopman te Rossum
als enig eigendom vermeld:
A 683, huis en erf , groot 1 roede, aangekocht dj 1861.

Leggerart. 1089 2e reeks
Adolf Hendrix of Hendriks, koopman te Rossum,
later Eduard Hendrix [manufacturier doorgestreept], koopman te Zb, en cons.
Simon Hendrix, koopman te Zb
Caroline Hendrix zb, Zaltbommel
hebben A 683 en 684, beide een huis en erf van resp. 1 are en 1 are 32 c.a., dj 1887 herbouw en vereniging. Samengevoegd tot A 2155, huis, schuur en erf, groot 2 aren 32 c.a. Dj 1906 herbouw, dj 1920 scheiding.
Naar leggerart. 2169.6.
= Boschstraat 54/56, zie bestand Boschstraat 65.
Verder A 1628, huis, schuur en erf, 1 are 20 c.a. groot. Dj 1918 scheiding. Naar leggerart. 2808.1.
= Nonnnenstraat 29.

Leggerart. 2808
Caroline Hendrix of Hendriks, zb, Zaltbommel
A 1628, huis, schuur en erf, 1 are 20 c.a. groot. Dj 1929 verkoop. Naar leggerart. 3224.1.

Leggerart. 3224
Abraham Hendrix, diamanthandelaar [Antwerpen doorgestreept] Zb, in potlood: Nonnenstraat 29.
A 1628, huis, schuur en erf, 1 are 20 c.a. groot. Dj 1936 verkoop. Naar leggerart. 3417.1.
Verwijzing naar hyp. register deel 747 nr. 46.

Leggerart. 3417
Isaäc Hendrix, koopman te Zb, in potlood: Nonnenstraat 29, p/a R. Staes, Adelaarsweg 22 Amsterdam
Op grond van verordening 154/41 inzake behandeling van Joods vermogen onder beheer gesteld, etc.: naar de NGV.
A 1628, huis, schuur en erf, 1 are 20 c.a. groot. Dj 1953 verkoop. Naar leggerart. 3928.1.
Verwijzing naar hyp. register deel 806 nr. 63.

Leggerart. 3928
Frans van Wijnen, gep. blokwachter NS, geb. 1-3-1893 [Maasdriel doorgestreept] Zb, in potlood; Nonnenstraat 29
A 1628, gegevens als boven. dj 1953 vernieuwing, dj 1969 verkoop.
Verwijzing naar hyp. register deel 958 nr. 5.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel deel 747 nr. 46
Op 24 januari 1928 verschenen voor notaris Jacobus Wilhelm Kalshoven te Zb: Caroline Hendrix, zb te Zb, die heeft verkocht aan Abraham Hendrix, diamanthandelaar te Antwerpen: huis en erf Nonnenstraat A 1628, groot 1 are 20 c.a.
Was haar toebedeeld bij akte van scheiding dd 27 november 1917, zie hyp. reg. 648 nr. 65. Koopsom: f 1600,-, is reeds betaald.
Namens Abr. Hendrix is verschenen Eva Hendrix, winkelierster te Zb, die verklaarde mondeling door de koper te zijn gemachtigd dit onr. goed te accepteren.
Etc., de gebruikelijke formules …

Hypotheekregister 4 reeks Tiel deel 806 nr. 63
Op 20 april 1935 verschenen voor notaris Albert Hijner te Rossum: 1) Abraham Hendrix, diamanthandelaar te Antwerpen, en 2) Isaäc Hendrix, koopman te Kerkdriel. Abr. Hendrix heeft comparant 2 voor f 1200,- perceel A 1628 Nonnenstraat Zb verkocht. Is betaald. Etc., de gebruikelijke clausules.
In marge: nevenstaand overgeschreven perceel is op grond van verordening 154/41 inzake Joods vermogen onder beheer gesteld: Reg. X6/3320. Tiel, 9 feb. 1943, get. de bewaarder.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel deel 958 nr. 5
Op 29 januari 1952 verschenen voor notaris L. Offermans te Zb:
1) Theodore Eugène Sick, zb te Zb, lasthebber van
a) Reindert Staes, hoofd ener school, geb. 4 maart 1888, igg gehuwd met Mietje Hendrix, Adelaarsweg 22 te Amsterdam.
b) Eduard Wijnschenk, leerbewerker te Amsterdam, Havikslaan 28, geb. 18 juli 1928.
2) Frans van Wijnen te Maasdriel, gepensioneerd blokwachter van de NS, geb. 1 maart 1893.
Comparant 1 heeft aan comparant 2 verkocht: huis en erf A 1628, Nonnenstraat 29 te Zb.

Koopsom f 2200,-. Is betaald.
Titel van aankomst: hyp. register 806 nr. 63.
Isaäc Hendrix overleed intestaat in Midden Europa op 31 maart 1944, zijn zuster Mietje Hendrix en Ed. Wijnschenk, zoon van zijn vooroverleden zuster Wilhelmina Hendrix x Mozes Wijnschenk, zijn ieder voor de helft erfgenaam.

NA, CABR, 66941 I
Dossier Boll
Briefje van de ANBO, Mariahoek 21 te Utrecht, 15 feb. 1943 aan de burgemeester van Zb
Het pand Nonnenstraat 29 is sinds enige tijd bij de ANBO in beheer gekomen, hun incasseerder heeft opdracht gekregen tot huur incasso.
Het pand Kerkstraat 47 is tot nu toe niet bij de ANBO in beheer, hier kunnen ze momenteel niets mee doen.
Boll had kennelijk plannen met het pand.

NBI
Nonnenstraat 29
NA, NBI 2.09.16.06, 88686: Isaac Hendrix geb. 1894, had een onechte zoon die hij nooit gekend heeft, bij een minderjarig meisje. Het kind is geëcht door de latere echtgenoot van de moeder. De nabestaanden van Isaac Hendrix hebben er geen cent aan willen uitgeven. De zoon woont nog steeds in Zaltbomme en zou moeite hebben met zijn afkomst (blijkt uit mondelinge inside informatie).

Genealogische gegevens (zie ook bij Boschstraat 65)
RAR Tiel, Bevolkingsregisters
In Rossum woonde het echtpaar Adolf Hendrix en Betje Mozes.
Kinderen:
Eduard, geb. 1859, trouwde met Carolina Mozes, kinderen: Adolf, geb. 1895 en Abraham geb. 1896. Allen in Rossum. Vader Eduard is overleden in 1927.
Caroline, geb. 1863
Simon, geb. 1868

Bevolkingsregister Zaltbommel 1881-1893 en Wiewaswie:
Izaak Hendrix uit Middelburg, koopman, woont in Oliestraat 694, later wijk C nr. 525, overleden 1890
Mijntje Marcus geb. 1835
kinderen:
Eduard Izaak, geb. 1866, gaat naar Bolsward, keert terug, gaat naar Tiel. Trouwt met Hesje van Tijn uit Sliedrecht. Is de vader van Isaac Hendrix.
Eva, geb. 1867 en overl. 1935.
Abraham, geb. 1869, gaat naar Amsterdam, maar deze blijkt in 1894 onderwijzer in Weesp te zijn (zie Wiewaswie, bev. reg. Amsterdam), geen diamanthandelaar (zie onder) oid. Een andere Abraham dus?
Simon Emanuel geb. 1873.
Margaretha geb. 1877, gaat naar Amsterdam in 1904.
Inwonende kleinzoon: Isaac, geb. 1895 te Amsterdam, vertrekt in 1911 naar Amsterdam.

Jonger bev. register met Mijntje Marcus als wed. van Izaak Hendrix: woonde in Nonnenstraat 163.

Bevolkingsregister Zaltbommel, Nonnenstraat 29
Isaak Hendrix, hoofd, geb. 12-3-1894, Driel, ongehuwd, kwam in 1935 naar Zb.
Aaltje van Tijn, tante geb. 1868 te Sliedrecht, overl. 24 dec. 1940.

Bevolkingsregistratie gem. Maasdriel
Eduard Izaak Hendrix en Hesje van Tijn, ouders
8 kinderen, van wie twee jong overl., onder wie Izaak, geb. 12 maart 1894 en in 1944 in een kamp overl.

Via de site Joodsmonument:
Wilhelmina Wijnschenk en Mozes Wijnschenk, groentekoopman, overleden beiden Sobibor 14 mei 1943.

12

Boschstraat 72
Thans kad. Zaltbommel sectie A 3785

Vos (2017), 50: het huis van Betje en Izak Marcus (broer en zus), Izak was veehandelaar.

Kadaster

Minuut: oud nr. A 691
OAT: eigenaar was Hermanus van Osch, bakker, op een perceel van 2 roeden en 60 ellen.

Kadastrale legger

In de oudste leggerartikelen is het pand nog steeds van de bakkersfamilie Van Osch/Os, herschikking van percelen (de familie bezat nogal veel), daardoor overgegaan tot hernummering en verandering van grootte.
Leggerart. 1324: uit A 1072 ontstaat in dj 1871 o.a. A 1661: huis, erf en tuin, groot 2 aren 16 c.a.
Eigenaar: Gijsbertus Daniël van Os, bakker te Zaltbommel.
Enige tussenstappen en dan:

Leggerart. 2152
Matheus Hendrius Antonius Maria Bodenstaff, spiegelfabrikant te 's Bosch.
Deze is eigenaar van Nonnenstraat, sectie A 698, schuur en erf, groot 76 c.a. Dj 1900 vernieuwing, dwz oppervlakte en beschrijving blijven hetzelfde.
Verder heeft hij Boschstraat, sectie A 1661, huis en tuin, groot 2 aren 16 c.a. Dj 1908 verkoop, naar leggerart. 2566.2
Verwijzing naar Hypotheekregister 4 deel 563 nr. 79.

Leggerart. 2566
[Jacob doorgestreept] Isaac Markus, koopman, Zaltbommel Boschstraat 72, later bijgeschreven: en consorten.
Isaac Markus, koopman te Zaltbommel
Op grond der verordening 154/41 inzake behandeling van Joods vermogen onder beheer gesteld, hierover mag dus niet worden beschikt, Reg. X 6/6869, 14 dec. 1942.
Beheerder: NGV.
Beheerstelling vervallen ingevolge Reg. X 6/3939.
Eigenaar van:
Nonnenstraat A 698, schuur en erf, groot 76 c.a. In dj 1945 verkoop. Naar leggerart. 3687.1
Boschstraat A 1661, groot 2 aren 16 c.a..Dj 1944 schenking, vereniging. Naar: leggerart. 2566.3 en 3202.158
Dat laatste leggerartikel is de gemeente Zaltbommel, waar een stukje van het terrein naar toe is gegaan. Er staat in leggerart. 3202.158: gemeente Zaltbommel, weg, pomp. In dj 1950 vereniging met een groot aantal kad. nrs. Naar 3202, 177: A 2989, pomp, weg, groot 39 aren, 15 c.a., onbelast. Niet vermeld waarheen. (Zie ook Boschstraat 65, is gemeentegrond langs de straat.)
2566.3: dj 1945 verkoop. Naar Leggerart. 3687.2.

Leggerart. 3687
Hendrik Visser, koopman, Amsterdam, Marco Polostraat 4 III, p/a J. de Ruiter, Waalkade 40 Zaltbommel.
Heeft:
Nonnenstraat A 698, groot 76 c.a., dj 1948 overdracht (rechtsherstel), naar leggerart. 3760.1
Boschstraat A 2930, groot 2 aren 9 c.a., dj 1948 idem: naar leggerart. 3760.2
Verwijzing naar Hypotheekregister 4 deel 886 nr. 10.

Kadaster hulpkaart 1943 (dj 1944): het perceel Boschstraat met als oud nummer A 1661, groot 2 aren 16 c.a., staat te boek als A 2930, groot 2 aren 9 c.a. De rijen percelen aan weerszijden van de Boschstraat zijn vrijwel allemaal bijgewerkt, dwz een stuk van de stoep is naar de gemeente gegaan.

Leggerart. 3760
Isaäc Markus te Zaltbommel, later onbekend, later Isaäc Zilverberg, zb, te Oss. Boschstraat 72
dj 1955 Woonpl. aanw. St. 73/94
Reg. 21a dj 1955.
Bewindvoering doorgehaald 18-11-1954, corr. 4/586.
Boschstraat A 698, schuur en erf, groot 76 c.a. Dj 1956 P.verkoop. Naar leggerart. 3453.7.
Idem, A 2930, huis, tuin, groot 2 aren 9 c.a. Dj 1956 idem, naar leggerart. 3453.8.
Verwijzing naar Hypotheekregister 4 deel 909 nr. 36.

Leggerart. 3453
Cornelis Gerritszoon Spiering, landbouwer, Zaltbommel, Gamerschestraat 63 Zaltbommel, en consorten.
Anna Spiering en Odilia Wilhelmina Spiering, melkventsters, adres idem.
nr. 7 Hebben o.a. Boschstraat 72, A 698, schuur en erf, 76 c.a., dj 1964 successie. Naar leggerart. 4540.2.
nr. 8 Boschstraat 74, A 2930, huis en tuin, 2 aren 9 c.a., dj 1964 idem. Naar leggerart. 4540.5.
Verwijzing naar Hypotheekregister 4 deel 994 nr. 66.

Ook in leggerart. 4540.2 en 4 is de familie Spiering, melkhandelaar uit de Gasthuisstraat, eigenaar van Boschstraat 72, A 698, dj 1968 verkoop, naar leggerart. 4819.1
Verder ook van Boschstraat 74, A 2930: dj 1968 splitsing, dj 1969 verkoop. Naar leggerart. 4275.6 en 3306.15.

Leggerart. 4275: A 2929 (Boschstraat 70) en A 2930 (Boschstraat 72, 74) zijn van groentehandelaar H. van Rangelrooij. In dj 1969 vereniging met Nonnenstraat 4 = A 698. Dat alles krijgt het nieuwe nummer A 3244. Vervolgens in dj 1986 verkoop. Wordt Boschstraat A 3559 = achterterrein. Een stukje blijft A 3244, komt bij Nonnenstraat 8 en wordt A 3558 (leggerart. 7061). Hier eindigt de reeks.

Het nieuwste kad. nr. 3785 komt voor op een hulpkaart uit 1996 met daarop een grenswijziging op het achterterrein, met nieuw nr. 3787 = oud nr. 3559.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 563 nr. 79
Op 10 april 1907 is in koffiehuis Van der Aa te Zaltbommel op verzoek van Johan de Ruiter te Zaltbommel, gemachtigde van Matheus Hendrikus Antonius Maria Bodenstaff, zonder beroep, te Den Haag, door notaris Gualtherus Kolff voorlopig, en op 14 april 1907 definitief, geveild:
o.a. A 1661: winkeliershuis en bakkerij in de Boschstraat met erf en tuin, groot 2 aren 16 c.a.

en A 698: schuur en erf groot 76 c.a.
Laatste titel van aankomst is een publieke verkoping voor notaris Mispelblom Beijer van 17 februari 1892, hypotheekregister 438 nr. 99.
Na de tweede zitting in hetzelfde koffiehuis van de wed. Vd Aa was de koper: Jacob Markus, voor zichzelf en als mondelinge gemachtigde van zijn broer Isaac Markus, beiden koopman te Zaltbommel.
Koopprijs: f 3600,-.
In marge: de hier voorkomende percelen zijn overeenkomstig de verordening inzake behandeling Joodse vermogens onder beheer gesteld, reg. X6/6869, Tiel. 14 december (?) 1942, get. de bewaarder.
De hierboven geschreven aantekening in reg. X6/6869 … is volgens mededeling van 12 mei 1944 Reg X6/3939 vervallen, 16 mei 1944, get. de bewaarder.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 886 nr. 10
Op 25 april 1944 verschenen voor notaris L. Offermans te Zaltbommel: Alexander Drijver, vertegenwoordiger te Utrecht, namens Dirk Hidde de Vries, makelaar = ANBO = NGV etc. … die de onroerende goederen van Isaac Markus, koopman te Zaltbommel heeft overgenomen, conform artikel 84.
Verkoop aan Hendrik Visser, koopman, wonend te Amsterdam, Marco Polostraat 4, III.
Het gaat om een huis, tuin, schuur en erf, Boschstraat 72: sectie A 698 en 2930, groot 2 aren 85 c.a..
Voor f 4800,-, is voldaan. Vrij van hypothecaire inschrijving en beslagen … etc. ... de gebruikelijke formules en verwijzing naar de artikelen 1302 en 1303 BW.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 909 nr. 36
Op 31 oktober 1947 verschenen voor notaris L. Offermans:
1) Belia Zilverberg, manufacturierster te Oss, mede namens Isaac Zilverberg, zonder beroep, Oss, bewindvoerder van Isaac Markus of Marcus, gewoond hebbend Boschstraat 72-74 te Zaltbommel, thans zonder bekende woon- of verblijfplaats, op verzoek van het NBI vertegenwoordiging Nijmegen, conform Besluit Herstel Rechtsverkeer van 17 juli 1947.
2) Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk, lasthebber van: Hendrik Visser, koopman, Marco Polostraat 4 III te Amsterdam.
3) Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk, lasthebber van Hendrik Stravers van het NBI, die het beheer van de NGV heeft overgenomen ….
Gerefereerd aan de verkoop door de NGV aan Visser voor f 4800,-, zie akte 25 april 1944: huis met tuin etc. A 698 en 2930 … voorheen van Isaac Markus.
Visser heeft dat goed niet met hypotheek belast, heeft lasten betaald en onderhoudskosten: na aftrek van de huuropbrengsten blijft over een saldo van f 25,86.
De NGV ontving van de koper f 4774,30 = de koopsom na aftrek van de provisie van de NGV.
Partijen zijn te rade gegaan teneinde een rechtsherstelprocedure te vermijden. Koopovereenkomst uit 1944 nietig verklaard, idem de overschrijving in het hyp. register.
Belia Zilverberg betaalt H.H. van Gameren f 25,86. Alle vorderingen die Visser op de staat heeft worden aan de partij Markus/Zilverberg overgedragen, d.w.z. vergoedingen van oorlogsschade en bezettingsschade …

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 994 nr. 66
Op 18 januari 1955 een openbare verkoping in café ‘De Waal’, Gamerschestraat Zaltbommel, door notaris L. Offermans.
Partijen: Hendrik Huibert van Gameren, notarisklerk, handelend
1) als curator namens onbeheerde delen van de nalatenschap van Asser van Gelderen, benoemd door de arr. rechtbank Tiel 24 dec. 1953.

2) als lasthebber namens een groot aantal erfgenamen Marcus (20), voor het merendeel uit Rotterdam,
3) als lasthebber van Jan Eikelboom, kandidaat notaris, lasthebber van nog eens zeven erfgenamen Marcus in het buitenland (Amerika, Israël, Engeland).
Geveild werden: winkelhuis en erf met bovenwoning in de Boschstraat nrs. 72 en 74 en aangrenzende schuur in de Nonnenstraat, sectie A 698 en 2930, samen 2 aren 85 c.a.
Winkelhuis en schuur zijn verhuurd aan P. van Bruchem voor f 6,90 per week.
Bovenwoning is verhuurd aan P. Engelenburg voor f 4,85 per week.
Titel van aankomst: veiling van april 1907, kopers waren toen wijlen Jacob en Izak Marcus, zie hypotheekregister deel 563, nr. 79.
Jacob overleed 17 april 1923, broer Isaac, koopman, was erfgenaam, en:
zuster Aaltje Marcus z v Michiel Wolf, koopman te Meppel,
zuster Belia Marcus e v Isaac Zilverberg, Oss,
zusters Eva en Betje Marcus zonder beroep, Zaltbommel
broer Abraham Marcus, koopman te Rotterdam.
Al die erfgenamen met uitzondering van Isaac Marcus hebben de nalatenschap verworpen, zie verklaring arr. rechtbank Tiel van 29 mei 1923.
Isaac en Betje Marcus zijn in Polen overleden 27 nov. 1942 zonder testament na te laten. De erfgenamen zijn …. een hele serie, zie boven, bestaande uit nakomelingen en verdere verwanten van de broer en zusters. Voert heel ver, hier moet het nodige genealogische onderzoek zijn gepleegd ...
Na de tweede zitting op 1 februari 1955 zijn de kopers:
Cornelis Spiering, landbouwer te Zaltbommel, en Anna en Odilia Spiering, de laatste is melkslijter, alle drie wonend Gamerschestraat 63, ieder voor een derde.
Koopprijs f 5120,-.

Genealogische gegevens

RAR Tiel, Bevolkingsregister Zaltbommel
12 jan. 1871 wordt Izak Marcus geboren, z v Nathan Marcus, slager, dan oud 39 jaar, en Judith Meijer.
Izak Marcus was dus een oom van Belia Zilverberg. Hij en haar moeder Belia Marcus waren broer en zus. Isaac Zilverberg was zijn zwager. Belia Marcus overleefde de oorlog, overleed 23 juni 1950, haar man Isaac Zilverberg, eertijds te boek staand als koopman, op 24 feb. 1952.(zie Wiewaswie)
Betje Marcus was, zie boven, eveneens een zuster van Izak Marcus.

Over de oorlogskoper, Hendrik Visser, koopman te Amsterdam.

Bevolkingsregister Amsterdam, gegevens door het Stadsarchief Amsterdam toegestuurd:

Persoonskaart
Hendrik Visser, geb. Amsterdam, 30 juli 1895, gestorven Amsterdam 20 nov. 1959, zoon van Gerardus Bernardus Visser en Jannetje Schulken.
Beroep: eerst los werkman, later grossier.
Gehuwd op 13 jan. 1921 te Amsterdam met Johanna Hendrika Breddels, geb. 6 juni 1894 te Zaltbommel.
Woonachtig Marco Polostraat 4 III

Adreskaart: Marco Polostraat 4, 3 hoog
1 Hendrik Visser, geb. 1895, datum inschrijving en verlaten woonplaats: 15-7-1926 van Eerste Bloemdwarsstraat 19 II

1a Joh.a W. van Rangelrooij, geb. 1921, niet verwant, afkomstig van Zaltbommel, 20-9-1938, uitgeschreven naar Zaltbommel: 22 jan. 1940.

Nagekeken: Johanna Wilhelmina van Rangelrooij was d v Grietje Breddels, geb. 1896, en Hendrik van Rangelrooij te Zaltbommel. Grietje Breddels was d v Gerrit Peter Breddels en is in 1940 gescheiden van Hendrikus van Rangelrooij.
Huwelijksakte nagekeken, digitaal in het NH Archief, dd 13 jan. 1921: Johanna Hendrika Breddels, geb. 1894, woonachtig in A'dam, was d v Gerrit Peter Breddels uit Zaltbommel, landarbeider, en Johanna Wilhelmina de Ruiter te Zaltbommel.
Johanna Wilhelmina van Rangelrooij was dus een nichtje van J.H. Breddels, de vrouw van Visser. Zij is vermoedelijk ivm de scheiding van haar moeder in Amsterdam ondergebracht.
Een broer van Johanna Wilhelmina, zoon van genoemde Grietje Breddels en Hendrik van Rangelrooij, was Adrianus Martinus van Rangelrooij, geb. 1918, van de groentenzaak. Zie Wiewaswie.

Kranten via RAR Krantencollectie uit de periode: A. van Rangelrooij had een groenten- en fruitzaak in Boschstraat 72.

13

Gasthuisstraat 14
Thans kad. Zaltbommel sectie A 2477

Verder **Kerkstraat 1 en 3 in Zaltbommel**
en percelen in Kerkdriel en Alem

Vos (2017), 42-45: hier was de textielzaak van eerst Benjamin, later zijn zoon Isidor van Dijk gevestigd, tevens woninginrichting. Hij overleefde met zijn gezin de oorlog.

Kadaster
Minuut: het perceel heeft het oude kad. nr. A 578, huis en erf, groot 2 are 30 c.a.
OAT: eigenaar is Johannes van der Laar, winkelier.

Kadastrale legger

Een opeenvolging van eigenaren, voornamelijk kooplieden of winkeliers.

Leggerart. 2157: van Hendrik Kees, koopman, 1893. In dj 1896 verkoop. Naar leggerart. 2209.1

Leggerart. 2209
Benjamin van Dijk, manufacturier te Zaltbommel
heeft:
Gasthuisstraat A 578, huis en erf, -2-30. 1896. Dj. 1904 redresmeting. Van leggerart. 2157.1 naar leggerart. 2209.12
Verder: Gasthuisstraat 204, huis en erf - - 61, dj 1902 herbouw. Van leggerart. 38.158 naar leggerart. 2209.6: herbouw in dj 1903 en vereniging met nr. 2433
Daarnaast A 205, 206, 963, kleine huizen en erven, ook van het Gasthuis gekocht, eveneens dj 1902 herbouw, naar leggerart. 2209 7/m 9: krijgen als nieuwe kad. nrs. A 2433, 2434 in de Gasthuisstraat.
A 2433: huis en erf groot -1-14, dj 1920 opr. vennootschap. Naar leggerart. 2886.1.
A 2434 huis en erf groot -1-08, idem, naar leggerart. 2886.2.
A 2477 is een huis, schuur, bergplaats en erf geworden, groot -2-04. Naar leggerart. 2886.3.

Leggerart. 2886
De firma B. van Dijk & Co, firmanten: Benjamin van Dijk, koopman, en Isodore van Dijk, koopman, te Zaltbommel
Gasthuisstraat 2433 en 2434, huizen en erven, gaan naar leggerart. 3387.1 en 2
Gasthuisstraat 2477, huis, schuur, bergplaats en erf. Dj 1927 opbouw, dj 1935 scheiding. Naar leggerart. 3388.1.

Leggerart. 3387
Helena Hes, w v Benjamin van Dijk, Zalbommel, Kerkstraat 3
Heeft A 2433 en 2434, twee huizen en erven. Dj 1941 scheiding. Van leggerart. 2886.1 en 2 naar leggerart. 3565.1 en 2.
Verwijzing naar hyp. register deel 799 nr. 35.

Leggerart. 3388
Isodoor van Dijk, manufacturier, Gasthuisstraat 14 Zaltbommel
heeft:
A 2477, huis, schuur, bergplaats en erf, 2 are 4 c.a., dj 1935 oprichting vennootschap. Naar leggerart. 3391.1

Leggerart. 3565
Isidoor van Dijk, koopman te Zaltbommel, later 's Bosch, Brugstraat 46, en cons., voor 1/4.
Elisabeth van Dijk en Samuel Koppens, eerst Zaltbommel later Apeldoorn, voor 1/3
doorgestreept: Lion Potsdammer, leraar te Breda, voor 1/3
Aron Potsdammer, bedrijfsleider te Breda, Julianalaan 95, voor 1/3
Benjamin Jacques van Dijk, koopman te 's-H, Pieter Botstraat 10, voor 1/12.

Op grond van verordening 154/41 inzake behandeling Joodse vermogens onder beheer gesteld ... naar de NGV. Reg. X 6/6836.
Beheerstelling doorgehaald ing. min. aanschrijving dd 11 aug. 1945
Het gaat om A 2433 en 2434, huizen en erven. Dj. 1957 verkoop. Van leggerart. 3387.1 en 2 naar leggerart. 4157.1 en 2. Nagekeken: gaat naar P.J.M. Vermeulen, kok, Zaltbommel.
Verwijzing naar hyp. register deel 849 nr. 15.

Leggerart. 3391
Commanditaire vennootschap Firma B. van Dijk en Zoon, Zaltbommel
vennoten: Isidor van Dijk, manufacturier en Helena Hes wed. Benjamin van Dijk, te Zaltbommel
A 2477, etc., zie boven. Van leggerart. 3388.1 naar leggerart. 3566.1.
Verwijzing naar hyp. register deel 801 nr. 5.

Leggerart. 3566
Isidor van Dijk, koopman, [Zaltbommel doorgestreept] 's Bosch, Brugstraat 46
A 2477, etc., zie boven.
Onder beheer gesteld, waardoor niet over het perceel kan worden beschikt, etc., gebruikelijke formules. Reg. X 6/6835. Beheerd door de NGV.
Beheerstelling doorgehaald ingevolge min. beschikking dd. 11 aug. 1945
A 2477, ... zie boven ... Dj 1954 publieke verkoop. Van leggerart. 3391.1 naar leggerart. 3112.1.
Verwijzing naar hyp. register deel 849 nr. 15.

Leggerart. 3112: Hendrik Johannes van der Meijden, metselaar, Oenselsestraat 20 Zaltbommel.
Heeft veel percelen, waaronder Gasthuisstraat 14. In dj. 1954 verkoop.

Leggerart. 3726: Joh. Adr. vd Schoot, bakker, dj 1956 verbouw, dj 1963 verkoop.
etc.

Hypotheekregister 4

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 799 nr. 35
21 juni 1934.
Voor notaris H.A. Ballot te Zaltbommel verschenen Helena Hes w v Benjamin van Dijk, wonend Kerkstraat 3 Zaltbommel, Isidoor van Dijk, Gasthuisstraat 14 Zaltbommel, last hebbend van:

Elisabeth van Dijk e v Samuel Koppens, onder huw. voorwaarden getrouwd, Anna van Dijk, e v David Salomon Cats, fabrikant te Gouda, eveneens onder huw. voorwaarden, en Lion Potsdammer, Israëlitisch leraar te Breda e v Margaretha van Dijk, huw. vw.
Scheiden de boedel bestaan hebbend tussen wijlen Benjamin van Dijk (overl. 10 aug. 1933) en Helena Hes en de daarin begrepen nalatenschap ….
Erflater en zoon Isidoor vormden een vennootschap onder de firma B van Dijk & Co te Zaltbommel.
Verdeeld zijn: aandelen in vermogen der vennootschap: activa, voorraad etc., onroerende goederen.
Behalve het winkel-en woonhuis Gasthuisstraat 14, A 2477 horen hierbij de beide panden aan het begin van de Kerkstraat A 2433 en 2434, een huis en erf in (Kerk)Driel, sectie A 221 en een onverdeelde helft in een boomgaard en dijkhelling Bovenste Kievitsham Hoenzadriel, Driel sectie F 703, samen 32 aren, een perceel dijkhelling in Hoenzadriel buitendijks gelegen tegenover deze boomgaard, sectie F 579, van 5 aren 70 c.a.
Toebedeling: Helena Hes krijgt de huizen en erven in de Kerkstraat A 2433 en 2434 van het vermogen van de vennootschap en het gedeelte actief van het privévermogen, met uitzondering van de helft in boomgaard en dijkhelling.
Aan Isidoor van Dijk: alle activa van de ontbonden vennootschap, met uitzondering van de huizen en erven aan de Kerkstraat die naar Helena Hes gaan, de onverdeelde helft in boomgaard en dijkhelling in Hoenzadriel.
Ieder verklaart zijn deel in de boedel te hebben ontvangen, etc.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 849 nr. 15
Op 18 maart 1940 verschenen voor kandidaat notaris H.H. G. van Everdingen te Zaltbommel, plaatsvervanger van H. Oltmans:
… de vier bovengenoemde deelgenoten Van Dijk, waarbij Anna van Dijk e v David Salomon Cats wordt vertegenwoordigd door Jan Hendrik van Buren, notarisklerk.
Na het overlijden van hun moeder/schoonmoeder Helena Hes, w v Benjamin van Dijk, overleden te Breda, 7 mei 1939, gaan ze over tot scheiding van haar nalatenschap.
Zij heeft geen testament opgemaakt, betekent dat haar nalatenschap naar haar vier kinderen gaat, ieder voor ¼.
Hun moeder liet na: contanten en onroerende goederen, nl. de huizen en erven Kerkstraat 1 en 3 te Zaltbommel, sectie A 2433 en 2434, en in Driel (= Maasdriel) een huis en erf, sectie A 221.
Toebedeling:
aan Elisabeth van Dijk, Isidor van Dijk en Lion Potsdammer ieder een derde deel in deze onroerende goederen.
In de commanditaire vennootschap die bij akte van 3 juli 1934 voor notaris Ballot werd opgericht tussen Isidor van Dijk en zijn moeder Helena Hes, bracht Isidor van Dijk Gasthuisstraat 14, sectie A 2477, in. Dat gaat nu naar Isidor.
Kennelijk koopt Isidor van Dijk de anderen uit, want er staat dat de deelgenoten hun uitkeringen van hem hebben ontvangen, hebben niets van elkaar te vorderen.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 970 nr. 71
Veiling voor notaris Oltmans in café Holterman aan de Waalkade, op 28 jan. 1953, door Isidor van Dijk, woonachtig Brugstraat 46 ’s-Hertogenbosch,
van het perceel Gasthuisstraat 14, sectie A 2477. Was aan Isidor van Dijk toebedeeld in akte van scheiding van 21 juni 1934 voor notaris Ballot.
Bij de koop inbegrepen is een vordering op het Rijk wegens geleden oorlogsschade, wordt op de koper overgedragen, is maximaal f 1472,-, daarbij komt de rente over de bijdrage.
Ingezet door de buurman van Gasthuisstraat 16, bakker J.A. van der Schoot, voor f 4890,-.
Op de tweede zitting, 11 feb. 1953, de toeslag van het perceel. Gebleken is dat de vordering op het Rijk wegens geleden oorlogsschade f 1259,- bedraagt, wordt afgetrokken van de inzetsom.

Het perceel wordt uitgemijnd op f 2000,- door H.J. van der Meijden, aannemer te Zaltbommel. Totaal f 5631,-.
Van Dijk verklaart het perceel te gunnen, waarvan akte.

Genealogische gegevens

(Het gezin Potsdammer-van Dijk: vader, moeder en drie kinderen overleefde de oorlog niet, op één zoon na: Ronnie Potsdammer, zanger en caberetier, geb. 1922, overl. 1994. Heeft zijn herinneringen aan de Bommelse familieleden opgeschreven.

Het echtpaar Cats-van Dijk overleefde de oorlog. David Salomon overleed 16 aug. 1947. Er waren twee zoons die eveneens de oorlog hebben overleefd: Siegfried Leo (Fred) en Benno Leendert (Benno) Cats. (Hyp. register 4 dl 2818 nr 47 reeks Rotterdam, 1948)
Volgens genealogische sites zijn in elk geval enkele kinderen uit de familie Cats te Gouda naar Israël gegaan.)
Albums uit RAR 3139, Archief Bob van Dijk: diverse foto's van zijn tante.

Bewoning van het pand tijdens de oorlog
RAR 3277, Coll. de Vries
178
Verzoek aan de Politieke Opsporingsdienst om de betrouwbaarheid van enkele oorlogsvrijwilligers te onderzoeken.
waaronder:
W.G.A. van Maren, Gasthuisstraat 14 te Zaltbommel., geb. 1-12-1910. Hierachter staat in potlood: twijfelachtig, Ned. Arbeidsdienst.
(= het pand van Ies van Dijk)

Eigendommen in Kerkdriel

Dijkwoning Pietersdijk 10

Leggerart. 3926
Martinus Mendels en consorten, arbeider te Kerkdriel
A 221, huis, groot 50 aren 40 c.a., dj 1931 verkoop. Van leggerart. 3343.1 naar leggerart. 4743.1.

Leggerart. 4743
Benjamin van Dijk, koopman te Zaltbommel, later Helena Hes, wed. Benjamin van Dijk, Kerkstraat 3 Zaltbommel
A 221, grootte idem. Dj 1941 scheiding. Van leggerart. 3926.1 naar lggerart. 5135.1.

Leggerart. 5135
Isidor van Dijk, koopman te Zaltbommel, Gasthuisstraat 14, voor 1/3
Elisabeth van Dijk e v Samuel Koppens, Zaltbommel, voor 1/3
Lion Potsdammer, leraar te Breda voor 1/3
Op grond van de verordening nr. 154/41 inzake behandeling van Joods vermogen onder beheer gesteld, hierover mag dus niet worden beschikt, reg. X6/68361, beheerder NGV.

A 221, grootte idem. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 4743.1 naar leggerart. 5112.2.
Leggerart. 5112
Theodorus van de Pol, landbouwer en koopman te Kerkdriel, Maasbandijk 18
heeft o.a.
A 221 huis, 50 aren 40 c.a. Dj 1950 overdracht rechtsherstel St.n 73/40. Van leggerart. 5135.1 naar leggerart. 5492.1.
Verwijzing naar hyp. register 4 deel 880 nr. 68.

Leggerart. 5492
Isidor van Dijk, koopman te 's-H, Pettelaarseweg 64 (eerst stond er p/a not. Oltmans) voor 1/4 (1/3 doorgestreept) en cons.
Aron (Lion doorgestreept) Potsdammer, bedrijsleider te Breda, Julianalaan 5, voor 1/3
Elisabeth van Dijk w v Samuel Koppens, zb te [Gouda, Apeldoorn doorgestreept) Hazerswoude, voor 1/3
Benjamin Jacques van Dijk, koopman te 's-H, Pieter Botstr. 10, voor 1/12, later gewijzigd in 1/3
Spiekenhoek A 2, A 221, huis 50 aren 40 c.a. Dj 1980 verkoop. Van leggerart. 5112.2 naar leggerart. 8287.1. Nagekeken: is verkocht aan Astrid van Loveren, adm. medewerkster, bgg J.V.L.M. Wollaert, kok, als adres vermeld: Pietersdijk 10.
Verwijzing naar hyp. register 4 deel 924 nr. 135.

Landerijen onder Kerkdriel

Leggerart. 4115
Antonius Johannes Vissers, timmerman te Kerkdriel, later
Jacobus Johannes Vissers, kastelein te Kerkdriel, weduwen en erfgenamen ...

Hadden o.a.
sectie F 579 dijkhelling, groot 5 aren 70 c.a., dj 1933 verkoop. Van leggerart. 2573.16 naar leggerart. 4823.1.
sectie F 703, dijkhelling, 1 are 20 c.a., dj 1933 verkoop. Van leggerart. 2573.17 naar leggerart. 4823.2.
sectie F 704, bouwland, 30 aren 80 c.a., dj 1933 verkoop.Van leggerart. 2573.18 naar leggerart. 4823.3.

Leggerart. 4823
Benjamin van Dijk, en cons., manufacturier te Zaltbommel, Kerkstraat 3
later Isidor van Dijk, manufacturier te Zaltbommel, Gasthuisstraat 14
nrs. 1-3 hadden: F 579, 703 en 704, dj 1943 verkoop, Van leggerart. 4115 10, 12 en 13, naar leggerart. 4761 11, 12 en 13. (moet zijn: 4961)

Leggerart. 4961
Richardus Waltherus Peffer, landbouwer, wonend te Balgoy gem. Overasselt, later te Hoenzadriel, Hoenzadrielsedijk 4
nrs. 11-13: F 579, 703 en 704. Dj 1948 Overdracht (rechtsherstel). Van leggerart. 4823.1-3 naar leggerart. 5378 1-3.
Verwijzing naar hyp. register 4 deel 869 nr. 4.

Leggerart. 5378
Isidor van Dijk, koopman te 's-Hertogenbosch, Brugstraat 46
Heeft F 579, A 703 en 704. Dj 1949 verkoop. Van leggerart. 4961.11-13 naar leggerart. 4074.16-18.
Nagekeken: koper is Gijsbertus vanden Anker, visser te Kerkdriel. Dj 1962 ruilverkaveling.

Verwijzing naar hyp. register 4 deel 900 nr. 34.
Hypotheekregister 4 reeks Tiel
deel 869 nr. 40
Op 14 maart 1942 voor notaris Oltmans heeft I. van Dijk verkocht aan R.W. Peffer, landbouwer te Hoenzadriel: boomgaard met dijkhelling F 703: dijkhelling, F 704: bouwland, F 579: bouwland
De helft daarvan was verkegen op een veiling in Kerkdriel voor notaris Koch, 29-12-1931 en 12-1-1932, de andere helft was verkregen bij scheiding en deling voor notaris Ballot te Zaltbommel, 21 juni 1934.
Koopprijs: f 1700,-.
Onderaan: goedgekeurd door het Bureau voor de Goedkeuring van het Departement van L en V.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel
deel 880 nr. 68
Op 3 september 1943 verschenen voor notaris Oltmans te Zaltbommel:
1) Jan Hendrik van Buren, notarisklerk, lasthebber van Dirk Hidde de Vries, makelaar … ANBO … NGV …
2) Theodorus van de Pol, landbouwer te Kerkdriel, Maasdijk A 34 (?).
Comparant 1) verkoopt aan 2): een huis en erf Spiekenhoek A2 Kerkdriel, sectie A 221.
Titel van aankomst: akte van scheiding dd 18 maart 1940: Elisabeth en Isidor van Dijk en Lion Potsdammer hadden ieder 1/3 in het onroerend goed, zie hyp. reg. 849 nr. 15.
Verkoopprijs f 900,-. Is betaald.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel
deel 900 nr. 34
Op 24 maart 1947 verschenen voor notaris H. Oltmans Zaltbommel.
1) Johanna vd Werken, stenotypiste, last hebbend van I. van Dijk, koopman ’s-H.
2) R.W. Peffer, landbouwer Hoenzadriel.
Teruggave op grond van rechtsherstel, NBI, van het perceel boomgaard met dijkhelling te Hoenzadriel, Bovenste Kievitsham.
Partijen zijn met elkaar te rade gegaan teneinde een rechtsherstelprocedure te vermijden ….
De transactie uit 1942 is ongedaan gemaakt.
De inkomsten die Peffer uit de grond genoten heeft worden weggestreept tegen de koopsom die Van Dijk hem moet teruggeven. De kosten van de akte en het NBI komen voor rekening van Peffer.
(Origineel is aanwezig in RAR 3139, 13)

NA, 2.11.08.01
Grond- en pachtzaken 1935-1960
116

Formulier mbt aangifte van landbouwgronden in joodse handen (uitvoering van de verordening 102/1941), .. (niet ingevuld) juni 1941.
Betreft:
Driel, kad. sectie F 579, 703, 704

Dep. van Landbouw en Visserij, dir. van de Landbouw.
Het Bureau voor de Goedkeuring, bedoeld in art. 6 van de Verordening nr. 102/1941, verleent hierbij toestemming tot overdracht van perceel kad. gem. Driel, sectie F nrs 579, 703 en 704, samen ter grootte van 0.3.70 ha, aan dhr. R.V. Peffer te Hoenzadriel, voor f 1700,-.

De verkoper moet binnen 1 maand na dagtekening dezes een afschrift van de koopovereenkomst ter controle aanbieden bij de Grondkamer.
Afschriften verzonden naar dhr. Verheij te Didam en notaris Oltmans Zaltbommel.
's-Gravenhage, 9 maart 1942.

Rapport (van de landbouwconsulent?)
Het gaat om Richardus Volterus (moet zijn: Walterus) Peffer, C1 te Hoenzadriel, gem. Kerkdriel als grondgebruiker.
Naam van de eigenaar: Is. van Dijk, Gasthuisstraat 14 Zaltbommel, datum van bezoek 29 dec. 1941.
Tuinbouwland in eigendom: 1,04, bouwland: 3,20, grasland: 1,10. totaal: 5,34.
Gepacht: 1,75 bouwland, 10,55 grasland, totaal 12,30.
Totaal in exploitatie; 17,80.

Isidor van Dijk, manufacturier, Gasthuisstraat 14 Zaltbommel, geb. 7 dec. 1894
Eigendom 0.37.70 ha.
F 579: 0-05-70 dijkhelling blijvend grasland
F 703: 0-01-20 idem
f 704: 0-30-80 boomgaard.
Exploitant en eigenaar: I. van Dijk Zaltbommel (aangever). Datum verkrijging: 12 jan. 1932; veiling en 21 juni 1934: scheiding. Koopprijs f 2400,-

Opgave van notaris Oltmans te Zaltbommel, 25 juni 1941
Ingevolge verordening 'tot verwijdering van joden uit het agrarisch bedrijfsleven' stuurt hij de opgave van de heer Isidor van Dijk, en wel: een perceel boomgaard met dijkhelling in het blok Bovenste Kivitsham onder Hoenzadriel, kad. gem. Driel sectie F 579, groot 5 aren 70 c.a. Het land is niet verpacht en vrij van hypotheek.
Is verkregen voor de helft bij veiling door notaris N.C.M.W. Koch, Driel, 29 dec. 1931 en 12 jan. 1932, hyp. kantoor Tiel 781 nr. 1, 13 jan. 1932,
de wederhelft is toebedeeld bij akte van scheiding van 21 juni 1934 voor notaris Ballot te Zaltbommel, hyp. kantoor Tiel nr. 799 nr. 35, 22 juni 1934.
Verzoekt om formulieren ivm de aanvrage tot vervreemden.

Pachtbureau voor Gld., Verheij uit Didam, 14 oktober 1941
Door bemiddeling van not. Oltmans ... verzoekt de boomgaard met dijkhelling etc. sectie F .... over te dragen aan Theodorus van den Pol, landbouwer te Kerkdriel Maasdijk A 31, voor f 1700. Het pachtbureau keurt de taxatie van de verkoopprijs goed. De Rijkstuinbouwconsulent te Geldermalsen deelt echter mee dat dhr. vd Pol niet als koper in aanmerking moet komen.
Met het rapport van deze consulent, 6 okt. 1941: Vd Pol heeft geen fruit, heeft er weinig verstand van: heeft gedeeltelijk een groentebedrijf, gedeeltelijk een handel in groenten, tabak en snoep en een goederen transportbedrijf. Voor de verzorging van de boomgaard is vd Pol geen geschikte koper. De verkoopprijs van f 1700 wel goedgekeurd.

(Leggerartikelen gedownload aan de hand van Register 71: 4823, 4961 (met rechtsherstel) en 5378. Verwijzing naar Hyp. 4 deel 781 nr. 1, 369 nr. 40 en 900 nr. 34. Zie RAR 3139 Archief Van Dijk 13: Akte waarbij Isodor van Dijk van Richardus Waltherus Peffer te Hoenzadriel een perceel boomgaard met dijkhelling terugkrijgt, gelegen in het Blok Bovenste Kievitsham te Hoenzadriel, kadastraal bekend Gemeente Driel nummers F579, F703 en F704, dat in 1942 gedwongen was verkocht.)

Huis met bijbehorend bouwland in Alem

Zie RAR, 3139, Archief Bob van Dijk:

15 Stukken betreffende de vergoeding van oorlogsschade aan een woonhuis en winkel te Alem, kadastraal bekend Alem nummer F995, plaatselijk genummerd wijk C 41 en wijk C 43, 1948-1954
NB:
Er wordt in de stukken ook het kadastrale nummer F 716 vermeld. Mogelijk is dit een oudere nummering of misschien is het incorrect.

18 Onteigeningsrapport van een perceel bouwterrein te Alem, kadastraal bekend Alem nummer F 995, 1953
NB:
Het betreft een perceel waarop vroeger een dubbel woonhuis en winkel stonden, die in oktober 1944 door oorlogshandelingen zijn verwoest.

Winkelpand met achtergelegen bouwland, sectie F 716 en 216, dj 1948 vereniging, wordt F 995.

Kadastrale legger:

Leggerart. 3084: bakkerij, stal, huis en bouwland, door Martha Maria Katherina Vrins wed. M.H.J.W. Eycken, zb, woonplaats Klundert, in dj 1933 verkocht. Naar leggerart. 3153

Leggerart. 3153
Vennootschap onder firma B. van Dijk & Co. gevestigd te Zaltbommel, Gasthuisstraat 14
Firmanten: Benjamin van Dijk (later een kruisje achter zijn naam gezet), koopman te Zaltbommel, eerst Gasthuisstraat 14, later Kerkstraat 3, en
Isidoor van Dijk, koopman te Zaltbommel, Gasthuisstraat 14
Hebben:
Alem sectie F 216, bouwland, groot 2 aren 54 c.a. Dj 1935 scheiding. Van leggerart. 3084.1 naar leggerart. 3172.1.
sectie F 716, huis, stal, bakkerij, groot 5 aren 16 c.a. Dj 1935 scheiding. Van leggerart. 3084.2 naar leggerart. 3172.2.
Verwijzing naar hyp. register deel 2084 nr. 117.

Leggerart. 3172
Isidor van Dijk, manufacturier te Zaltbommel, Gasthuisstraat 14
Zelfde goederen. Dj 1935 inbreng vennootschap. Van leggerart. 3153.1 en 2, naar leggerart. 3175.1 en 2.

Leggerart. 3175
de firma B. van Dijk & Zn te Zaltbommel, Gasthuisstraat 14
Firmanten: I. van Dijk, manufacturier, en Helena Hes, w v Benjamin van Dijk, zb, beiden Zaltbommel, Ghstr. 14
F 216, bouwland, -2-54. Dj 1941 ontbinding (venn. scheiding). Van leggerart. 3172.1 naar leggerart. 3294.1.
F 715, 2 huizen, bakkerij, groot 5 aren 16 c.a. Dj 1941 ontbinding (venn. scheiding). Van leggerart. 3172.2 naar leggerart. 3294.2.

Leggerart. 3294
Isidor van Dijk, manufacturier te [Zaltbommel doorgestreep: s-H, Brugstraat 46]
Krachtens par. 7 der verordening 154/41 .... van 11 aug. 1941 is onderstaand onroerend goed in beheer genomen door de NGV ...
daarnaast: doorgeh. ingev. min. aanschr. dd 11 aug. 1945 nr. 507.
1. F 216, bouwland: -2-54. Dj 1948 vereniging. Van leggerart. 3175.1 naar leggerart. 3294.4
2. F 716: bouwval 2 huizen, bakkerij, -5-16. Dj 1946 stichting. Van leggerart. 3175.2 naar leggerart. 3294.3.
3. F 716, bakkerij, erf, grootte als boven. Dj 1948 sloping en vereniging. Van leggerart. 3294.2 naar leggerart. 3294.4.
4. Dorp F 995, bakkerij, erf en bouwland, groot -7-70. Dj 1948. Dj 1954 onteigening. Naar leggerart. 3283.75.
Verwijzing naar hyp. register deel 2259 nr. 158.

Leggerart. 3283.75
Gemeente Alem
F 995, bakkerij, erf, bouwland -7-70. Dj 1957 verkoop. Van leggerart. 3294.4 naar leggerart. 2938.13.
Verwijzing naar hyp. register deel 2574 nr. 86. Gaat over meer (verwoeste) panden.

Leggerart. 2938
Hendrikus Brekelmans, landbouwer te Alem, Kerkstraat, hoeve Bleijendaal
F 995, beschrijving zie boven, dj 1958 wijziging. Naar Maasdriel. Hier stopt de reeks.

Gaat verder als Driel sectie L

Leggerart. 5988
L 995, bakkerij en erf, -7-70, is nog steeds van Hendrikus Brekelmans, St. Odradastraat 21 te Alem. L 995 werd dj 1960 samen met een deel van L 1008 = 2 schuren en een stal: L 1084, schuren, bakkerij en erf. Was een stuk groter. Hendrikus Brekelmans, St. Odradastraat 21, heeft dit dj 1966 verkocht. Zie leggerart. 6788: kwam terecht bij Joannes Wilhelmus Brekelmans, zal wel familie zijn. In dj 1967 vereniging, grootte ongewijzigd, perceelsnr. veranderd in L 1166, huis, erf, schuren, groot 26 aren 25 c.a. Dit gaat in elk geval door tot dj 1984.
Brekelmans had hoeve Bleijendaal = St. Odradastraat 21, waar nr. 23 bij hoorde, wederopbouw architectuur, nr. 21 zou uit 1947 stammen. Thans kennelijk gescheiden.
De voorm. bakkerij met huis en land van Van Dijk is nu grotendeels St. Odradastraat 25, een nieuw pand.

Hypotheekregister 4 reeks ’s-Hertogenbosch, deel 2084 nr. 117
Op 8 oktober 1932 verschenen voor notaris JHJ van de Mortel te ’s-H.:
1) kandidaat notaris J.B.G.J.M. van Hellenberg Hubar, last hebbend van mevr. M.M.C. Vrins zb, ongehuwd, wonend te Klundert,
2) Benjamin en Isidor van Dijk, beiden koopman, Zaltbommel, vennoten van de vof B. van Dijk & Co. te Zaltbommel: verkoop van huis, stal en bakkerij en ondergrond met bouwland te Alem, sectie F 216 en F 716.
Titel van aankomst … 1930.
Koopprijs: f 850,-. Betaald. Is verhuurd.

Hypotheekregister 4 reeks ’s-Hertogenbosch deel 2259 nr. 158
Op 18 maart 1940 verschenen voor kandidaat notaris H.H.G. van Everdingen te Zaltbommel, plaatsvervanger van H. Oltmans:
… de vier bovengenoemde deelgenoten Van Dijk, waarbij Anna van Dijk e v David Salomon Cats wordt vertegenwoordigd door Jan Hendrik van Buren, notarisklerk.
Na het overlijden van hun moeder/schoonmoeder Helena Hes, wed. Benjamin van Dijk, overleden te Breda, 7 mei 1939, gaan ze over tot scheiding van haar nalatenschap.
Ze was igg gehuwd met Benjamin van Dijk, geen testament. In de commanditaire vennootschap B. van Dijk & Zn, opgericht per akte van 3 maart 1934 zijn o.a. ingebracht voor I. van Dijk als onroerende goederen: Alem sectie F 216, 716. Erflaatster maakt niet langer deel uit van de cv, de vennoten gaan alsnog tot ontbinding over. De gemelde onroerende goederen worden toegedeeld aan Isidor van Dijk.
in marge: ingevolge verordening 154/41 ls Joods eigendom onder beheer gesteld van de NGV, 15-8-1941. Beheer opgeheven ingevolge min. aanschrijving, 11 aug. 1945.

Hypotheekregister 4 reeks ’s-Hertogenbosch deel 2574 nr. 86
12 februari 1953
Besluit Ministerie van Wederopbouw en Volkshuisvesting van 5 februari 1952 tot onteigening van de volgende goederen te Alem ivm de wet op de materiële oorlogsschaden … volgt een lijst …. waarop ook voorkomt F 995 (onderdeel van vier naast elkaar gelegen percelen). Eigenaar Isidor van Dijk, Brugstraat 46 te ’s-Hertogenbosch: bakkerij en erf, bouwland, groot -7-70, compleet te onteigenen. Verder L 1008: huis, schuur, groot -16-32, compleet te onteigenen, en bouwland, waarvan -5-84 te onteigenen. Was van Adriana Steenbekker, wed. van Petrus van Boxtel, landbouwster, adres Alem C 44, voor 10/18 en hun 8 kinderen voor ieder 1/8.

Hypotheekregister 4 reeks ’s-Hertogenbosch deel 2706 nr. 116
Op 30 juni 1956 voor notaris A.F.J.M. van den Akker te Maasdriel:
1) de burgemeester van de gem. Alem, Maren, Kessel, E.Ch.J.M. van de Laarschot,
2) Hendriekus Brekelmans, landbouwer te Alem, hoeve Bleijendaal wijk C 68.
De gemeente verkoopt voor f 3000,- aan Brekelmans de noodwoning, bergplaats, bakkerij en ‘nis’, sectie F 995, groot -7-70, en een deel van het terrein van de wed. A.T. van Boxtel-Steenbekkers e.a. te Alem en I. van Dijk te ’s-H.
De koopsom is reeds betaald.

Persoonlijke gegevens

Loocks of Looks, huurder van Van Dijk en zwarthandelaar(?) – zie RAR, 3277, Collectie De Vries.
Archief Bob van Dijk: Na de bevrijding is dhr. Loocks gearresteerd met een groot geldbedrag bij zich: f 60.000,-, afgenomen door de Field Security te Dordrecht.
Huurde van Van Dijk het pand Kerkstraat 3.
RAR, 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 3178, kaartsysteem met (mogelijke) politieke delinquenten: Eduard Loocks, werktuigkundige, geb. Beverwijk, z v Ludovicus Loocks, machinist uit Beverwijk, echtgenoot van Maria Petronella van Eck, is op 7 januari 1946 overleden in de gemeente Vuren, 34 jaar oud.
In ‘De Bommelerwaard’, van 31 augustus 1945 staat een oproep van Ansing, door de Militaire Commissaris tot beheerder aangesteld van het vermogen van E. Loocks, vroeger Kerkstraat 3 te

Zaltbommel: een ieder die aanspraken heeft of iets tegoed van hem heeft, wordt verzocht zich aan te melden. Daaronder een zelfde soort oproep van Van Zuidam t.a.v. Jan Boll.
Loocks zat in Kamp Vuren gevangen, zie: overlijdensadvertentie in 'De Bommelerwaard' van 11 januari 1946 van de volgende inhoud: plotseling overleden, geestelijk gebroken, bijna 35 jaar oud.

14

Kerkstraat 47
Thans kad. Zaltbommel sectie A 2143

Vos (2017), 45: Het huis van Samuel Koppens, voorzitter van de Joodse gemeente, werkzaam in de exportslachterij als vertegenwoordiger. Hij verkocht ook winkelbenodigdheden voor winkeliers en slagers. Met vrouw, Elisabeth (Bets), een zuster van Isidor van Dijk, dochter Meta en het echtpaar Elburg is hij niet lang na de Duitse inval per vissersschip naar Engeland ontkomen. Men reisde later door naar Nederlands Indië, waar Koppens een broodjeszaak begon. Hij overleed in een Jappenkamp, zijn vrouw en dochter overleefden de oorlog.

Kadaster

Minuut: sectie A 455, 456, twee maal een huis en erf, resp. 54 en 39 ellen, noordhoek Kerkstraat en Oenselsestraat.
OAT: eigenaar is Araken w v Willem van Brand, winkelier.

Kadastrale legger

Leggerart. 1474: In 1886 (dj 1887) werden de twee kleine panden bij elkaar gevoegd, de eigenaar was toen Peter Martinus Engel, agent. Het samengevoegde perceel kreeg toen het huidige nr. A 2143, huis en erf, 93 c.a. groot.
Leggerart. 2348: In dj 1902 verkocht aan een ambtenaar van de secretarie te Zaltbommel, Willem Cornelis Pleijte, die het dj 1907 alweer verkocht.
Leggerart. 2378: het bleef tot dj. 1917 in de familie Pleijte.

Leggerart. 2791: koper is Johannes Meijer, 'vuurwerker', later aangeduid als: Jan Meijer, werkman, Franciscusz.

Leggerart. 2867
E.M.J.W. vd Heuvel, gemeentesecretaris in Egmond aan Zee, verkoopt de in dj. 1921 samengevoegde panden A 481 en een deel van A 482, die beide het nieuwe nr. A 2746 hebben gekregen, groot -1-50, in dj 1923 aan Samuel Koppens. In hetzelfde dj. 1923 ruiling van A 2746 met perceel A 2743 van Joh. Meijer.

Leggerart. 3012
Samuel Koppens, koopman uit Rotterdam, later handelsreiziger te Zaltbommel, B 97.
Naderhand Elisabeth van Dijk, weduwe, zonder beroep, Apeldoorn, Gouda doorgestreept, Hazerswoude, Rijndijk 298.
A 2746, huis en erf, groot -1-50, in dj 1923 ruiling, gaat naar leggerart. 2791.2. Dwz wordt na de ruil van J. Meijer.
A 2143, huis en erf, groot –93, dj 1960 verkoop.
Bovenin staat: dj. 1947 scheiding, dj 1955, dj 1960 alle in reg. 21a.
Verwijzingen naar Hyp. register 4 deel 694 nr. 83 en deel 895 nr. 50.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 694 nr. 83
Voor notaris Ballot te Zaltbommel verschenen op 21 maart 1922 Samuel Koppens, handelsreiziger, en Johannes Meyer, vuurwerker, die verklaarden een ruiling te zijn aangegaan.
Het huis, erf en tuin in de Kerkstraat sectie A 2746, groot 1 are 50 c.a., geschatte waarde f 5325,-, wordt geruild tegen een huis en erf, Kerkstraat en Oenselsestraat, A 2143, groot 93 c.a., waarde geschat op f 2850,-.
Meyer betaalt een toegift van f 2500, heeft daar f 500,- van aanbetaald. Het restant, groot f 2500,- zal na een schriftelijke waarschuwing worden betaald … etc., een vorm van hypotheek, Meyer betaalt ook rente.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 895 nr. 50
Op 14 september 1946 verschenen voor notaris Klaas Zeevat te Haastrecht Elisabeth van Dijk w v Samuel Koppens, Krugerlaan 87 te Gouda, en mej. Meta Koppens, zelfde adres.
Zijn een scheiding overeengekomen mbt het huis en erf A 2143 Zaltbommel, verwijzing naar de akte van ruiling van 21 maart 1922 en het hyp. reg. …
Samuel Koppens, koopman, overleed 2 april 1943, woonde het laatst in Bandoeng. Was buiten elke gemeenschap gehuwd geweest met Elisabeth van Dijk, zie akte huwelijkse voorwaarden van 19 april 1918, notaris Kalshoven Zaltbommel. Koppens heeft in dezelfde akte het vruchtgebruik van zijn nalatenschap aan zijn echtgenote gelegateerd. Zij weigerde dat echter te aanvaarden, daarom heeft Koppens zijn vrouw en dochter ieder voor de helft tot erfgenamen gemaakt.
Het onroerend goed had ten tijde van het overlijden van Koppens een waarde van f 3000,-, was belast met een hypotheek van f 2600,- tbv mej. W.B. Meuser Bourgognion te Nijmegen.
Als dag van scheiding wordt aangenomen de sterfdag van de erflater.
Het onroerend wordt toegedeeld aan Elisabeth van Dijk, die de hypotheekschuld voor haar rekening neemt. Zij betaalt haar dochter haar aandeel in contanten uit. Deze heeft het geld reeds ontvangen.

In leggerart. 3012 staan verwijzingen naar Register 21a. Onbekend wat dat voor register is.

Nagekeken op het Regionaal Archief Nijmegen, bevolkingsregister 1900, blad 338 en in het RAR: Wilhelmina Beatrix Meuser B. is geboren 10-9-1892 in Maasdriel, Gld, woonde later in Arksteestraat 6 (= in Nijmegen). Was één van acht kinderen Meuser Bourgognion. Vader Julius Wilhelm Meuser (Bourgognion was de achternaam van zijn vrouw Wilhelmina, met overheidstoestemming in 1903 toegevoegd aan zijn eigen naam) was sigarenmaker in Kerkdriel, ten tijde van de geboorte van Wilhelmina Beatrix zonder beroep. Leefde van 1854-1939. Sterfdatum van dochter Wilhelmina Beatrix is niet aangegeven.
Kennelijk leende men daar vaker geld uit: haar broer verstrekte in 1907 een lening met daaraan gekoppelde hypotheek aan koopman H.P. Laheij te Nijmegen, met familieleden in Kerkdriel. (RA Nijmegen, 449, 115 nr. 3292)
Zie ook Boschstraat 39: slager Louis Joosten had een hypotheek afgesloten bij Wilhelmina Beatrix en haar zuster, Johanna Wilhelmina Meuser Bourgognion, woonachtig op hetzelfde adres te Nijmegen: Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 920 nr. 120.

Archief Bouw- en woningtoezicht gemeente Zaltbommel: geen gegevens.
Wel komt de verbouwing van de zolderverdieping van een pand in de Kerkstraat door J. Meijer voor, met het foutieve kad. nr. A 48, in wijk B 32. In 1922 verbouwd.
Dat zal A 481 zijn, de woning die in 1922 geruild werd met A 2143, dus oorspronkelijk de woning van S. Koppens.

Genealogische gegevens

Via Wiewaswie wordt naar het RAR verwezen, maar alle afbeeldingen van stukken met de namen van Meijer en Koppens in de gedigitaliseerde bevolkingsregisters en persoonskaarten zijn kennelijk verwijderd.
Geboortedatum van Meta Koppens is: 15 juli 1919 (gegevens RAR). Er zijn volgens stamboomwebsites tenminste drie dames van die naam in de relevante periode.
Het moet vooral op grond van de gegevens uit het Archief van Bob van Dijk, haar neef, zijn gegaan om Meta Koppens, in Bandoeng getrouwd met Louis de Vries. (Genealogische site Max van Dam: Meta Koppens, dochter van Samuel Koppens en Elisabeth van Dijk, geboren 15 juli 1919 (17 Tamuz 5679) Zaltbommel, Gelderland, Nederland, bron: Archiefkaart Amsterdam E (persoonskaart), bron: Persoonskaart/ persoonslijst CBG (E). Gehuwd 27 jan 1942 (9 Shevat 5702) Bandoeng, Indonesië bron: Archiefkaart Amsterdam E (persoonskaart) (78 jaar gehuwd) met: L. de Vries.

Vanwege de privacybeperkingen valt hier verder niets te achterhalen. Meta Koppens wordt door de Haastrechtse notaris in september 1946 'mej.' genoemd, er was blijkbaar geen echtgenoot in de buurt dus.
Uit een herinneringsalbums van Bob van Dijk (RAR 3139, 112) blijkt dat Meta Koppens is hertrouwd met ene Peter.

15

Ruiterstraat 13 en 15/17
Thans kad. Zaltbommel sectie A 2530

Vos (2017), 46-50:
De gezusters Eva en Rozetta Hijmans woonden hier boven de voormalige slagerij van hun vader. Zij zijn in het kamp omgekomen.

Kadaster

Minuut: Ruiterstraat 15/27 bestaat uit de oude kad. percelen A 521 en 522

OAT: A 521 is van Elias Hijmans, slager, groot 2 are 10 c.a.
A 522 is van Bastiaan van de Bender, pruikenmaker, groot 1 are 21 c.a..
(A 523: is van landbouwer Adrianus Mathias Graadt, groot 1 are 68 c.a.)

Leggerart. 1107
Eigenaar van blok 8, A 521 en 522, samen groot 3 are 31 c.a. is Levie Hijmans, koopman, samen met Andries Hijmans (broers). In dj 1872 vernieuwing, het kad. nr. van voormalig A 521 en 522 wordt veranderd in A 1600.

Leggerart. 650
A 523 is van Mento Caspar Oosthoek, metselaar, wordt dj 1873 verkocht aan Hijmans. Naar leggerart. 1455.

Leggerart. 1455
Andries Hijmans, koopman en Levie Hijmans hebben in wijk C: A 523, huis en erf, 1 are 68 c.a. en A 1600, huis, schuur, erf en tuin, 3 are 31 c.a.

Leggerart. 1648
Andries Hijmans en zijn vrouw, later weduwe, Lea van Driel en consorten: hebben A 523 en A 1600, gaat naar leggerart. 2423.

Leggerart. 2423
Eigenaren Lea van Driel, weduwe van Andries Hijmans, Elias Levie Hijmans, vleeshouwer, en consorten, vervolgens Samson Hijmans, slager, en zijn vier zusters Johanna, Rozetta, Sara en Eva.
A 523: in dj 1910 verbouw, oppervlakte ongewijzigd.
A 1600 in dj 1904 verkoop: 8 c.a. gaan naar buurman J.A.J.Güppertz van de knopenfabriek: zie leggerart. 1634,9, 10. In dj 1923 verbouw, perceelsnr. gewijzigd in A 2530, oppervlakte 3 are 23 c.a. Naar leggerart. 3124.

Leggerart. 3124
Eigenaren zijn eerst Samson Hijmans, slager, en zijn zusters Johanna, Rozetta en Eva. vervolgens Lea Groenewoudt e v Levie Mozes de Wijze, slager te Boxmeer, Andree Groenewoudt, slager te Eindhoven, Sara Groenewoudt e v Hugo Hes, koopman te Zaltbommel.
Oppervlakte van de percelen is ongewijzigd.
A 523 dj 1926 bijbouw. dj 1954 verkoop.
A 2530 dj 1954 verkoop. Naar leggerart. 3990.

Leggerart. 3990
Eigenaar van A 2530 is Gijsbert van Hees, boekbinder, Ruiterstraat 17. Heeft e.e.a. ver- en aangebouwd. In dj. 1970 verkoop. Naar leggerart. 5009.

Leggerart. 5009: is van Aart van Hees, boekbinder, Ruiterstraat 17. Als adres wordt vermeld Ruiterstraat 15. De reeks stopt hier.

Leggerart. 3991: A 523 is van Marcelis van Gameren, expediteur, Ruiterstraat 13. Overleden 1988. De reeks stopt hier.

Thans hebben de adressen Ruiterstraat 15 en 17 één kad. nr.: A 2530.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 570, nr. 33
Op 12 maart 1908 geregistreerd door ontvanger Stolk: de akten van scheiding, verleden voor notaris Gualtherie Kolff, na overlijdens in de familie Hijmans.
Eerst de nalatenschap van Andries en Mozes Hijmans verdeeld, waarbij aan Lea van Driel weduwe van Andries Hijmans het vruchtgebruik toeviel van de panden A 523 en A 1600 en van de roerende goederen, na haar dood te verdelen over de rechthebbenden, de zeven kinderen, waarbij dochter Kaatje werd vertegenwoordigd door Hartog Groenewoudt, vleeshouwer te Eindhoven, haar man.
Vervolgens overleed zoon Elias Hijmans (1903): zijn aandeel in bloot eigendom ging naar zijn moeder.
Na het overlijden van moeder Lea in januari 1908 is haar aandeel verdeeld over de anderen. De nagelaten onroerende goederen werden geschat op f 3400,-, de roerende goederen op f 193,17, samen f 3593,17.
Aan slager Groenewoudt wordt nu zijn aandeel contant uitgekeerd: f 73,33.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 723, nr. 44
Voor notaris Jac. Wilh. Kalshoven te Zaltbommel verschenen op 15 maart 1925:
Samson Hijmans, slager, en zijn zusters Johanna, Rosetta en Eva, allen zonder beroep.
Zij als verkopers hebben verkocht aan:
Lea Groenewoudt e v Levie Mozes de Wijze, slager te Boxmeer,
Andree Groenewoudt, slager te Eindhoven,
Sara Groenewoudt e v Hugo Hes, koopman te Zaltbommel.,
een huis en erf kad. sectie A 523, groot 1 are en 68 c.a., en een huis, schuur en erf, sectie A 2530, groot 3 are 23 c.a.
voor f 2800,-, terwijl het verkochte is geschat op f 7000,-.
Daarvoor behouden de verkopers levenslang vruchtgebruik en een wekelijkse uitkering van f 7,50, te betalen door de kopers, wanneer een van hen overlijdt f 5,-, en wanneer twee van de verkopers zijn overleden niets meer. Waarmee de koopsom wordt geacht te zijn gekweten.
Alle lasten komen voor rekening van de vruchtgebruikers. De vruchtgebruikers/verkopers mogen de verkochte goederen verhuren tijdens de periode van vruchtgebruik.
De goederen zijn door de verkopers geërfd van hun ouders, broer en zuster.
Geregistreerd op 19 maart 1925.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 969 nr. 30
Op 21 januari 1953 wordt door notaris Offermans in Hotel Gottschalk (hotelhouder H.L. vd Noordaa is een van de getuigen) op verzoek van de lasthebber, H.H. van Gameren, notarisklerk, voor de nabestaanden Groenewoudt overgegaan tot veiling.

Van Gameren is als lasthebbende benoemd door het Ned. Beheersinstituut, vertegewoordiging Arnhem, feb. 1952, zie aangehechte akten.
Erfgenamen zijn:
Judith Swaab weduwe van Andree (= Andries Hartog) Groenewoudt te Eindhoven, overleden 11 maart 1941, en twee van hun drie zonen, Freddy Samson (wonend in de VS), Hans (= Hartog) André en Jacques. (Hartog André is ca. 1944 omgekomen in België of Frankrijk, op weg naar Engeland, stond destijds kennelijk nog niet vast). Judith Swaab was in gemeenschap van goederen getrouwd, is lasthebster van Freddy Samson en bewindvoerster over Hans André, de nabestaanden van Lea Groenewoudt igg met wijlen Levie Mozes de Wijze uit Boxmeer. Erfgenamen zijn haar twee neven bovengenoemd, en nabestaanden van broers en zusters van Levie Mozes de Wijze,
de nabestaanden van Sara Groenewoudt, buiten gemeenschap van goederen getrouwd met Hugo Hes uit Zaltbommel, erfgenamen zijn eveneens de twee neven bovengenoemd.
Wijlen Lea, Sara Groenewoudt en wijlen hun broer Andree Groenewoud hebben, zie de akte van notaris Kalshoven van 15 maart 1925, onroerende goederen aangekocht van Samson en zijn drie ongehuwde zusters Hijmans, waarbij de verkopers levenslang vruchtgebruik hadden.
De verkopers zijn allen overleden.
Op deze dag en op 4 februari 1953 worden twee kopen geveild:
koop I Ruiterstraat 15/17, bestaande uit 2 woningen, schuur en erf, kad. A 2530, 3 are 23 c.a. Ruiterstraat 15 is verhuurd aan Marcelis van Gameren, nr. 17 aan Gijsbert van Hees, boekbinder.
koop II Ruiterstraat 13, huis, schuur en erf, A 523, 1 are 68 c.a., Is verhuurd aan Oomen.

Na de tweede zitting zijn de kopers:
Ruiterstraat 15/17 Gijsbert van Hees, boekbinder, voor f 4010,-.
Ruiterstraat 13 Marcelis van Gameren, expediteur, voor f 2130,-.

Bouwvergunningen

RAR 3019, Archief gemeente Zaltbommel, bouwvergunningen
2860
Zaltbommel, Ruiterstraat; Bouw pand, 07-07-1909
Het gaat om de afbraak en nieuwbouw van Ruiterstraat 13, van de erven Heijmans (Hijmans). Blauwdruk van de bouwtekening aanwezig.
De gemeente architect heeft geen bezwaar, mits het tonnenstelsel en gemeentewaterleiding in het pand worden toegepast. Het huis heeft het nr. wijk C 86.

3081
Vergunning aan de erven Hijmans in verband met de verbouwing van het pand kad. A 1600, 12 januari 1922.
Aanwezig zijn lozing van de privaten via het tonnenstelsel, en waterleiding, het dak en de vloeren worden niet gewijzigd.
Met tekeningen.
Aannemer: F. van Balkum.
Het gaat om een gewijzigde indeling van de begane grond en eerste verdieping. Vanuit een gang over de hele diepte van het pand, aan de kant van Ruiterstraat 13, kon men via een buitendeur over de trap naar de bovenwoning op de eerste verdieping.

Bevolkingsregister
Gegevens uit de bevolkingsadministratie van het RAR, 1880, 1893, 1900, 1919: opvallend is de aanwezigheid van een voorzanger, later voorganger, (godsdienst)leraar genoemd, in het huis (huizen

eigenlijk) van de familie, ten tijde van Levie/Andries Hijmans en het gezin van de laatste. Hij huurde kennelijk.
(via Internet: Wiewaswie)

Genealogische gegevens

Via de site Wiewaswie en het RAR:
Kaatje Hijmans, geb. 1867, zuster van Samson en de vier overgebleven zusters, was getrouwd met Hartog Andries Groenewoudt uit Aarle-Rixtel.
Lea, Sara en Andree waren dus nichtjes/neef van de gezusters, Levie en Samson Hijmans.
Sara Groenewoudt was getrouwd met Hugo Hes en woonde in Zaltbommel.

Wat betreft Lea en Andree (Andries) Groenewoudt:
Andries Groenewoudt (Eindhoven, 21 mei 1896 – Eindhoven, 1 jan. 1941, 44 jaar oud, veehandelaar)
Judith Groenewoudt-Swaab (geb. Amsterdam 22 februari 1897, overleden Amsterdam 2 december 1977, 74 jaar oud), zonen Freddy en Jacques. De derde zoon, Hartog (Hans) André Groenewoudt (overleden 1944 (?), 20 jaar oud, is gepakt op de vlucht in België of Frankrijk).
Struikelsteen geplaatst op adres: Helmerslaan 15 Eindhoven.
Het gezin dook op 2 november 1942 onder. Mevr. Groenwoudt en twee van haar zonen overleefden de oorlog.
Lea de Wijze-Groenewoudt (Eindhoven, 4 maart 1895 – Auschwitz, 17 september 1943, 48 jaar oud), dochter van Hartog Andries Groenewoudt en Kaatje Hijmans.
Zij was de vrouw van Levi Mozes de Wijze (Beugen, 10 april 1885 – Auschwitz, 17 september 1943), 58 jaar oud, veehandelaar. Vier kinderen van het echtpaar zijn in het kamp omgekomen.
Laatste adres (juni 1941) van de familie: Graafscheweg 84 Nijmegen.
Geen vermelding van struikelstenen.
(website Joodsmonument)

16

Koningin Wilhelminaweg 44
vóór 1946 Stationsweg 40
Thans kad. Zaltbommel sectie H 131

Kadaster
Het perceel komt niet voor op de minuut en in de OAT, omdat hier destijds alleen landbouwgrond lag. Pas in de jaren dertig van de vorige eeuw verscheen ter plaatse een uitbreidingswijk van Zaltbommel.

Kadastrale legger

Leggerart. 1668
Weduwe en kinderen van Abraham van de Werken, (o.a. Wilhelmina, e v Hendrik Elzar Rombeek), Oliestraat 56, later: p/a Gamerschestraat 14 Zaltbommel.
verkopen o.a.
volgnr. 21 G 681, bouwland, groot 49 aren 70 c.a., 1933, dj 1935 verkoop enz. Naar o.a. leggerart. 3318.

Leggerart. 3318
Levie van Dijk, handelsagent te Zaltbommel, Stationsweg 40
Hieronder: Op grond van verordening 154/41 inzake behandeling van Joods vermogen onder beheer gesteld ... naar de NGV.
G 681 ged. wordt G 689, groot 4 aren 95 c.a., dj 1933. In dj 1944 verkoop, gaat naar leggerart. 3653.2.
Verwijzing naar hypotheekregister, 780 nr. 85.

Leggerart. 3653 (zie ook KW weg 44 en 86)
Jan Boll, burgemeester van Zaltbommel, Gamerschestraat 16, later bijgeschreven: p/a B.S. Drievoet, Kon. Wilh. weg Zaltbommel
opm.: Door het Militair Gezag te Geldermalsen ing. KB onder beheer gesteld (6/9,'45). Corr. 6/4317.
Beheerder: H.M. van Zuidam, Gamerschestraat 20 te Zaltbommel. Corr. 6/4423.
Notaris Offermans, Gamerschestraat 14 Zaltbommel, 4/10 '45.
Bovenstaande aant. van beheer doorgehaald 29 sept. 1949. Corr. 3/149.
heeft:
nr. 1 A 819, huis, erf en schuur, 1 are 74 c.a., dj 1949 overdracht rechtsherstel. Naar leggerart. 3777.1 (= Gamerschestraat 21/23).
nr. 2 G 689, huis en tuin, 4 aren 95 c.a., dj 1944 verkoop. Naar leggerart. 3672.1 (= KW weg 44).
nr. 3 B 370, huis en boomgaard, 53 aren, 80 c.a. Dj 1952 overdracht (rechtsherstel), naar leggerart. 3895.1 (= KW weg 86).
Verwijzing naar hypotheekregister, deel 880 nr. 15.

Leggerart. 3672
Gijsbert van Santen, architect te Zaltbommel, Stationsweg 40 p/a Waterstraat 6
G 689, huis en tuin, -4-95, 1944- dj 1948 overdracht St. 73/46 (rechtsherstel). Van leggerart. 3653.2 naar leggerart. 3764.1.
Verwijzing naar hypotheekregister, deel 880 nr. 16.

Leggerart. 3764
Levie van Dijk, zb, woonplaats onbekend
bewindvoerder: mr. H.T Obreen, advocaat en procureur te Leiden
Aäron Blok, z b geb. 31-7-1889, Tiel
KW weg 40, G 689, etc. dj 1953 verkoop. Van leggerart. 3672.1 naar leggerart. 3953.1.
Verwijzing naar hypotheekregister, deel 910 nr. 29 en deel 960 nr. 9.

Leggerart. 3953.1
Johannes Westendorp, procuratiehouder, Zaltbommel geb. 9-11-1912, KW weg 44
G 689 dj 1962 rvk
De kad. nummering verandert, wordt H 131, dj 1975 verkoop, naar leggerart. 5625.1.
Verwijzing naar hypotheekregister, deel 962 nr. 97.

Leggerart. 5625
Antoine Adelbert Schouten, burgemeester van Hagestein, later woonplaats Zaltbommel, geb. 29-10-1909, igg Catharina van Everdingen
KW weg 44, H 131, dj 1985 verkoop. Niet verder nagekeken.

Wat betreft de schuur in de Boschstraat, Zaltbommel, die G. van Santen tijdens de oorlog huurde ten behoeve van zijn conservenfabriekje:
Leggerart. 2674: de schuur was eigendom van H.J. de Roock, polderontvanger, later administrateur, Waalkade 30 A, geb. 1875. A 2237 wordt hierin omschreven als huis, schuur en erf, -5-51, dj 1944 bijbouw, in dj 1947 verkocht.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 780 nr. 85
Op 29 feb. 1932 verschenen voor notaris L. Offermans te Zaltbommel:
1) Gerrit van de Werken, tuinder, lasthebber van Catharina Barendina van Balkum wed. Abraham van de Werken te Zaltbommel., etc. van andere partijen Vd Werken,
2) Hendrik Martinus van Zuidam, makelaar te Zaltbommel.
Partij 1) heeft aan partij 2) verkocht, tbv Levie van Dijk, handelsagent te Zaltbommel: een perceel bouwterrein, Stationsweg, breed langs de weg ongeveer 11 m, ter diepte van het na te noemen perceel, nl. het noordwestelijke middengedeelte ter grootte van ca. 40 aren 90 c.a. van het kad. perceel G 681.
Heeft behoord aan Abraham van de Werken, overleden 21 mei 1924, en C.B. van Balkum.
Koopprijs: f 3,- per c.a., te berekenen naar de oppervlakte na de kad. opmeting. Koper moet het perceel afheinen met harmonicagaas van 90 cm hoog. De koopsom is voorlopig vastgesteld op f 1470,-. Is betaald. Wordt herberekend na opmeting.
In marge: het hiernaast genoemde perceel is conform verordening 154/41 onder beheer gesteld … Reg. X 6/3264. Tiel 7 jan. 1942, get. de bewaarder. Daaronder: Beheer is opgeheven Reg. X 6/3687, Tiel 26 okt. 1943, get. de bewaarder.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 880 nr. 15
Op 9 augustus 1943 verschenen voor notaris A.C.M.J. Bomers te ’s-Gravenhage:
1) Alexander Drijver, kantoorbediende te Utrecht, lasthebber van makelaar Dirk Hidde de Vries van de ANBOG (de oude naam van de ANBO), die weer optreedt namens de NGV. De NGV is belast met het beheer van de onroerende goederen van dhr. L. van Dijk, handelsagent te Zaltbommel.
2) Jan Bol (staat er), burgemeester van Zaltbommel.
Deze heeft van comparant 1 gekocht: woonhuis met ondergrond en erf Stationsweg 40 te Zaltbommel, kad. G 689, groot -4-95, voor de prijs van f 8000,-. Is betaald.

Etc., de gebruikelijke clausules, verwijzing naar de titel van aankomst van Van Dijk.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 880 nr. 16
Op 9 augustus 1943 verschenen voor notaris A.C.M.J. Bomers te ’s-Gravenhage:
1) Jan Bol (staat er), burgemeester van Zaltbommel, en
2) Gijsbert van Santen, architect, wonend te Zaltbommel, Stationsweg 40. Deze heeft van comp. 1 gekocht: woonhuis met ondergrond en erf Stationsweg 40 te Zaltbommel, kad. G 689, groot -4-95, voor de prijs van f 8000,-. Is betaald.
Verklaring van geen bezwaar van het Prijzenbureau te Tiel, 27 juni 1943.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 910 nr. 29
Op 20 november 1947 verschenen voor notaris Oltmans te Zaltbommel:
1) Mr. Hendrik Tjaard Obreen, advocaat en procureur te Leiden, namens het NBI, optredend namens L. van Dijk, gewoond hebbende KW weg 40 te Zaltbommel, thans zonder bekende woon- of verblijfplaats, conform Besluit Herstel Rechtsverkeer,
2) L. Offermans, notaris te Zaltbommel, door het NBI vertegenwoordiging Zaltbommel op 1 okt 1945 conform bepaling van het besluit vijandelijk vermogen benoemd tot beheerder van het vermogen van Jan Boll, voorm. burgemeester van Zaltbommel, thans gedetineerd in het Fort bij Vuren.
a) lasthebber van Gijsbert van Santen, bedrijfsleider, Maarten van Rossemsingel 49 te Zaltbommel, en van
b) lasthebber van het bestuur van de Nederlandsche Apothekerskamer in liquidatie te ’s-Gravenhage,
c) lasthebber van Hendrik Stravers van het NBI, bureau Bijzondere Beheren, beheerder van de NGV,
Zij verklaren dat de NGV voor f 8000,- heeft verkocht aan Jan Boll (zie akte hypotheeregister 880 nr. 15): het pand van L. van Dijk te Zaltbommel, sectie G 689. Boll betaalde aan de NGV f 8005,37.
Dezelfde dag heeft Gijsbert van Santen het onroerend goed van Boll gekocht voor f 8000,-, en hem f 1000,- gegeven bij wijze van een als provisie aangeduid bedrag ter zake van deze koop. Is voldaan.
Van Santen heeft het goed vervolgens belast met een hypotheek tbv de Ned. Apothekerskamer i.l. van f 4000,- tegen 4 % rente, zie akte van notaris Bomers dd 9 aug. 1943, geregistreerd in deel 268 nr. 391, welke inschrijving thans is doorgehaald.
Partijen zijn met elkaar te rade gegaan, teneinde een rechtsherstelprocedure te vermijden … De vroegere eigenaar is in zijn bezit en rechten hersteld, de beide koopovereenkomsten zijn nietig verklaard, evenals de hyp. inschrijving op het onroerend goed.
L. van Dijk heeft de revenuen van het goed vanaf 5 mei 1945 tot heden reeds genoten.
Saldo van de exploitatie van 1943 tot 4 mei 1945 gaat ten koste van G. van Santen.
Boll is G. van Santen f 9000,- schuldig, G. van Santen draagt aan de NGV f 9000,- over.
G. van Santen is aan de Apoth.kamer f 4000,- schuldig, G. van Santen draagt de vordering van f 8005 aan de Apothekerskamer over. De NGV heeft geen vordering meer tav de Apothekerskamer.
Dit alles ter aflossing van de schulden.
Etc., de kosten van de akte en de Raad van Rechtsherstel afd. onroerende goederen, de kosten van partij Van Dijk worden door de andere partijen betaald.
Etc., de gebruikelijke clausules, met verwijzing naar de artikelen 1302 en 1303.

Documentatie op internet: op het NIOD zijn bronnen aanwezig over de nationaalsocialistische Nederlandse Apothekerskamer, die bestond van 1942 tot 1945.

Het adres MvR singel 49 moet als het hetzelfde nummer heeft behouden, zijn gehuurd van de familie Van Stuijvenberg, die daar sinds 1927 eigenaar van was, zie het Kadaster.)
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 960 nr. 9
Op 21 april 1952 verschenen voor notaris L. Offermans te Zaltbommel:

1) Aäron Blok uit Tiel, geb. 1889, igg gehuwd met Kaatje van Dijk, zuster van w. Levie van Dijk, tevens lasthebber van Abraham van Dijk, Brooklyn, geb. 1900, broer van Levie van Dijk,
2) H.H. van Gameren, notarisklerk, lasthebber van Joseph Schloss, New York, geb. 1899, en Emma Celine van Dijk, De Lairessestraat 6 te Amsterdam, geb. 1930.
Gaan over tot scheiding en deling van de nagelaten goederen van Levie van Dijk, igg gehuwd met Josina Hes, kinderloos. Josina Hes had een testament waarin zij haar man tot erflater benoemde, L. van Dijk niet.
De nalatenschap gaat naar zijn bovengenoemde zuster Kaatje en broer Abraham, ieder ¼, naar Joseph Schloss, verwant van moederszijde van de zoons van Emanuël van Dijk, alle drie overleden in het kamp. Verder is daar de dochter uit het eerste huwelijk van Philip van Dijk, zelf eveneens in de oorlog overleden: Emma Celine van Dijk. Deze verdere verwanten delen minder, etc., verdeling van de parten ...
Te verdelen: huis, erf en tuin Kw weg 44, G 689, verhuurd aan J. Westendorp voor f 45,- per maand. Is toebedeeld aan A. Blok, die de anderen compenseert.
(Getuigen: Theodore Eugene Sick, zonder beroep, en Theodora Elisabeth Straatman, e v Aart van Zuydam, eveneens zb).

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 962 nr. 97
Op 30 juni 1952 verschenen voor notaris J.A.E.A. van Aalst te Waardenburg:
1) Aäron Blok igg gehuwd met Kaatje van Dijk,
2) Joh. Westendorp, procuratiehouder KW weg 44.
Westendorp heeft perceel G 689 gekocht voor f 15.000,-.
Het Prijzenbureau verleent goedkeuring.

NIOD, 094f, Archief Treuhand, 2969
Omnia aan de Treuhand, 21 april 1944
Het gaat om een Einzelfirma van een vertegenwoordiger (Handelsvertreter), zeer klein, de handel wordt vanuit de woning gedreven. Alleen bij de KvK Tiel ingeschreven. Geen bedrijfsboekhouding gevonden. De woning is door de gemeente Zaltbommel ontruimd ingevolge de opdracht van de Einsatzstab Rosenberg. De woning wordt nu door Ariërs bewoond, zij hebben de vertrekken volkomen leeg aangetroffen.
De woning is in opdracht van de ANBO verkocht aan de Ariër Gijsbert van Santen te Zaltbommel. Een liquidatie was niet te realiseren.

Uittreksel van de perceelsgewijze kad. legger Zaltbommel, 24 jan. 1944 afgegeven op verzoek van Nic. Kalf (Omnia D 2110)
art. 3672 Gijsbert van Santen, architect te Zaltbommel
Bezwaard met f 4000.-, ingeschreven 11 aug. 1943 deel 268 nr. 39 tbv de Nederlandse Apothekerskamer te ’s-Gravenhage, akte notaris Bomers, ’s-Gravenhage, 9 aug. 1943, ten laste G. van Santen, rente 4 %.
Opmerking: het perceel is afkomstig van L. van Dijk. Ten tijde van Van Dijk stond er geen hypotheek open.

17

Koningin Wilhelminaweg 86
vóór 1946 Stationsweg 68
Thans kad. Zaltbommel sectie H 14

en verdere onroerende goederen: **landbouwgronden in Aalst, Poederoijen, Zaltbommel, Rossum en Driel, huizen in Aalst en Nederhemert**

Zaltbommel

Kadaster
Minuut en OAT: geen gegevens. Het perceel was nog landbouwgrond en werd pas in de jaren dertig bebouwd met het huis van B.S. Drievoet, die van Aalst naar Zaltbommel was getrokken, de broer woonde in.

Vos (2017), 66: het huis van B.S. Drievoet, veekoopman. Hij, zijn echtgenote Rosiene Kleinkramer en dochter Johanna overleefden de oorlog. De inwonende broer Emanuël Mozes Drievoet niet.
Het pand is gekocht door burgemeester Boll.

Kadastrale legger

Vroeger sectie B 327 (deel), vervolgens B 370. Werd na de ruilverkaveling sectie K 121, K 303, K 671, K 1879 en nu H 14

Leggerart. 2785
Hendrik van Weelden, fruitkoopman te Haaften, vervolgens: en consorten, vervolgens Maaike Blom wed. Hendrik van Weelden, Hendrik van Weelden, koopman te Haaften, en Anna Margaretha Sophia van Weelden te Haaften, ieder voor een derde.
Zij hebben o.a. B 327, bouwland, 1 ha, 74 aren en 30 c.a., dj 1935 verkoop enz. Gaat ten dele naar leggerart. 3355.1.
Idem het naastgelegen perceel A 371, boomgaard, 43 aren en 50 c.a., naar leggerart. 3404.1.

Leggerart. 3355
Bernard Salomon Drievoet, veehandelaar, Aalst gem. Poederoijen, later (dj 1936) Stationsweg 68 Zaltbommel
opm: Het op dit artikel voorkomend perceel is op grond van de verordening no. 154/41 inzake behandeling van Joods vermogen, onder beheer gesteld, hierover mag dus niet worden beschikt. Reg. X/6846. Beheerder: NGV Den Haag.
B 327 wordt (ten dele) B 370: huis en boomgaard, 53 aren 80 c.a., dj 1934. In dj 1935 stichting, dj 1945 verkoop. Naar leggerart. 3686.1

Leggerart. 3653
Jan Boll, burgemeester van Zaltbommel, Gamerschestraat 16, later bijgeschreven: p/a B.S. Drievoet, Koningin Wilhelminaweg Zaltbommel
opm.: Door het Militair Gezag te Geldermalsen ing. KB onder beheer gesteld (6/9,'45). Corr. 6/4317. Beheerder: H.M. van Zuidam, Gamerschestraat 20 te Zaltbommel.Corr. 6/4423.

Notaris Offermans, Gamerschestraat 14 Zaltbommel, 4/10 '45.
Bovenstaande aant. van beheer doorgehaald 29 sept. 1949. Corr. 3/149.
heeft:
nr. 1 A 819, huis, erf en schuur, 1 are 74 c.a., dj 1949 overdracht rechtsherstel. Naar leggerart. 3777.1 (= Gamerschestraat 21/23).
nr. 2 G 689, huis en tuin, 4 aren 95 c.a., dj 1944 verkoop. Naar leggerart. 3672.1 (= Koningin Wilhelminaweg 44).
nr. 3 B 370, huis en boomgaard, 53 aren, 80 c.a. Dj 1952 overdracht (rechtsherstel), naar leggerart. 3895.1. (Koningin Wilhelminaweg 86)
Verwijzing naar hypotheekregister 4 deel 885 nr. 76.

Leggerart. 3686
Jan Boll, burgemeester Zaltbommel, in potlood er bij geschreven: p/a Gamerschestraat 14 (= het adres van notaris L. Offermans)
opm.: Door het Militair Gezag te Geldermalsen ing. KB onder beheer gesteld (6-9-45). Corr. 6/4317.
Beheerder: [doorgehaald: H.M. van Zuidam, Gamerschestraat 20] Zaltbommel. Corr. 6/4423.
Notaris Offermans, Gamerschestraat 14.
Bovenstaande aant. van beheer doorgehaald 29 sept. 1949.
B 370, huis en boomgaard, 53 aren, 80 c.a., dj 1946 vereniging v. Ad. St. 73/2. Naar leggerart. 3653.1 (nr. 1 klopt niet).
Verwijzing naar hypotheekregister 4 deel 885 nr. 76.

Leggerart. 3895
Bernard Salomon Drievoet, veehandelaar Zaltbommel, geb. 30-4-1893, Koningin Wilhelminaweg 86 dj 1981 reg. 51/1954 echtgenote overleden dd 13-3-1980, dj 82 scheiding 73/93, dl. 6340 nr. 48.
nr. 1 Koningin Wilhelminaweg 86: B 370, 53 aren 80 c.a., dj 1962 rvk 75.
Verwijzing naar hypotheekregister 950 nr. 58
nr. 2, 3, 4: drie percelen weiland: D 7, D 8, D 9, resp. 1-01-10, 1-08-40, 1-19-20. Dj 1953 vereniging. Van leggerart. 3922.3 naar leggerart. 3895.5. Nagekeken: 3922: Henri Anton van Anrooij, architect te Hilversum, verkoopt dj 1953 sectie D 7-9 aan B.S. Drievoet, nl. verwijzing naar leggerart. 3895.
Verwijzing naar hypotheekregister 4 deel 962 nr. 110.
St. 75/14, wordt:
nr. 5: Torensteeg D 276, weiland, 3 ha, 66 aren, 80 c.a. Dj 1962 rvk 5. (= waar?)
nr. 6 Koningin Wilhelminaweg K 121, huis, boomgaard, 55 aren 50 c.a. (= groter dan voorheen. Dankzij de rvk?) Dj 1964 ruiling. Naar nr. 7 (zie onder),
en leggerart. 3893.21 (= de Coöp Veilingvereniging Zaltbommel & omstreken, heeft een groot deel van het terrein bij de Koningin Wilhelminaweg, leggerart. 3893.20: Koningin Wilhelminaweg K 121 ged. 23 aren 50 c.a. Wordt Plakweg sectie K 304, loods, erf en boomgaard).
nr. 7 Koningin Wilhelminaweg K 303, huis en boomgaard 22 aren 60 c.a., 1986 verkoop 73/69, naar leggerart. 5906. 2 (= van schilder Neggers, Koningin Wilhelminaweg 86: huis tuin, schuur en garage.)
Verwijzingen naar hypotheekregister 4 deel 1196 nr. 60 en deel 6340 nr. 48.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 791 nr. 80
Op 27 juli 1933 verschenen voor notaris L. Offermans:
1) Hendrik van Weelden Hendriksz, koopman te Haaften, mede namens zijn moeder Maaike Blom, wed. Hendrik van Weelden, en zijn zuster Anna Margaretha Sophia van Weelden te Haaften.
2) Bernard Salomon Drievoet, veekoopman te Aalst.
Van Weelden heeft verkocht aan Drievoet: een perceel boomgaard aan de Nieuwe Stationsweg te Zaltbommel, dwz een deel van sectie B 327, groot circa 54 aren.

Is door wijlen Hendrik van Weelden aangekocht, zie akte van 22 aug. 1918, hypotheekregister 654 nr. 88.
Hij is overleden 21 juli 1930, had een testament … etc., de verdeling …
Op het verkochte mag een huis worden gebouwd, zo garanderen de verkopers, mits goedgekeurd door de gemeente Zaltbommel.

In marge: B 327, thans B 370
Het genoemde perceel is op grond van de verordening … inzake Joodse eigendommen onder beheer gesteld, hierover mag dus niet worden beschikt. Reg. X6/6846, Tiel 3 dec. 1942, get. de bewaarder.
Opheffing beheerstelling van B 327, thans B 370, volgens mededeling van 17 april 1944, get. de bewaarder.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 885 nr. 76
Op 19 april 1944 verschenen voor notaris A.J.M.J. Bomers in Den Haag:
1) Anthonius Abraham Marie Overwijn, aspirant-makelaar te ’s-Gravenhage, last hebbende van Dirk Hidde de Vries, makelaar, … ANBO – NGV. De NGV heeft het beheer van het onroerende goed van Bernard Salomon Drievoet overgenomen, veehandelaar te Zaltbommel.
2) Jan Boll, burgemeester van Zaltbommel.
Comparant 1 heeft namens de NGV aan Boll verkocht: sectie B 370, woonhuis en boomgaard, groot 80 c.a., Stationsweg 68, Zaltbommel.
Drievoet heeft wat de grond betreft het eigendom verkregen .. zie hypotheekregister 791 nr. 80 van de akte voor notaris Offermans, en het gebouwde door stichting voor eigen rekening.
Zijnde een verkoop en koop volgens verklaring van de comparanten voor: f 9500,-. Koper heeft daarvan f 950,- betaald op 3 sept. 1943, en het resterende bedrag op heden.
Etc., de gebruikelijke voorwaarden, verwijzing naar art. 1302 en 1303 Burg. Wetboek.
Het Prijzenbureau voor Onroerende Zaken ambtsgebied Tiel 29 dec. 1943: brief aan de heer Bomers voorn.: verklaart dat tav deze verkoop de bepalingen van het Besluit nr. 219/’40, gewijzigd bij Besluit nr. 103/’42, niet van toepassing zijn.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 950 nr. 58
Op 12 april 1951 verschenen voor notaris Gerard Eisso Landweer te Ammerzoden:
1) B.S. Drievoet, veehandelaar, Koningin Wilhelminaweg 86 Zaltbommel,
2) mr. Willem Briët, advocaat en procureur te Tiel, curator van de failliete boedel van Jan Boll te Aerdenhout, gemachtigd door de rechter commissaris in dit faillissement, 2 jan. 1951,
3) Cornelis Jan van Veldhuizen, kandidaat notaris te Ammerzoden namens de afd. Bijzondere Beheren bureau Amsterdam van het NBI te ’s-Gravenhage,
4) Gerhardus Antonius Ansing, boekhouder, lasthebber van de NV Landelijke Hypotheekbank te ’s-Gr.
Drievoet is conform besluit Herstel rechtsverkeer E 100 eigenaar van B 370, Koningin Wilhelminaweg 86, huis, erf, tuin en boomgaard, groot 53 aren 80 c.a., etc.: de eigendomsgeschiedenis, inclusief de transactie met de NGV.
Bij akte van 19 april 1944 werd voor notaris Bomers te ’s-Gr. het onroerend goed door de koper (= Boll) met een hypotheek bezwaard van f 5000,- tegen 4 % rente per jaar tbv de Landelijke, zie hypotheekregister 269 nr. 126, 21 april 1944.
Boll ontving tijdens zijn bezit opbrengsten uit huur en onroerend goed. Heeft ook uitgaven gedaan aan lasten en onderhoud = f 1270,20 – f 6,80 brandpremie: f 1264,40, vanaf 19 april 1944 tot 8 mei 1945, de dag waarop Drievoet het onroerend goed weer in bezit heeft genomen.
Boll heeft hier tijdens zijn bezit geen verbeteringen aan aangebracht.
Bij de verkoop aan Boll op 19 april 1944 was er geen hypotheek, thans wel: f 5000,-, daarvoor is rente verschuldigd vanaf 1 juli 1944 en ½ % boete voor iedere maand achterstallige rente.

Teneinde een rechtsherstelprocedure te vermijden en Drievoet volledig in zijn eigendom te herstellen, is het volgende overeengekomen:
De koopovereenkomst van 19-4-1944 wordt nietig verklaard, idem het recht van hypotheek van 21-4-1944.
Boll is aan Drievoet schuldig: f 1264,40, Drievoet moet f 111,07 betalen: blijft voor Boll over: f 1153,33 en f 213,75, waarbij Boll het recht van evacuatievergoeding houdt.
Drievoet draagt aan de Landelijke over: alle rechten en vorderingen die hij heeft tav de verkoop door de NGV. De Landelijke vordert bij Boll f 5000,-, achterstallige rente, boete etc.
Ansing aanvaardt de cessie van Boll jegens de NGV.
De kosten van deze akte en de Raad van Rechtsherstel komen voor rekening van Boll.
Deze akte is bekrachtigd door de gedelegeerde te Arnhem van de afd. Onroerende Goederen van de Raad van Rechtsherstel.

RAR 3018, Archief gemeente Zaltbommel, 1335:
Vergunning met bijbehorend plan en bouwtekeningen van de nieuw op te richten woning met bergplaats van dhr. B. Drievoet te Aalst aan de Stationsweg Zaltbommel, architect J. Riebergen Zaltbommel, 1933, met twee tekeningen.
Het huis zou worden gebouwd op kavel 74 en een stukje van kavel 75 van het uitbreidingsplan Zaltbommel.
Het oude adres was Stationsweg 68, werd na 1946 Koningin Wilhelminaweg 86.

Genealogische gegevens
(RAR, 3150, Bevolkingsregister Bommelerwaard)
Louis Drievoet, vleeshouwer afkomstig uit Werkendam, kreeg samen met Johanna Frank, zonder beroep, uit Schiedam, bij beiden geen religie opgegeven:
Roosje, Sophia, beiden naar Amsterdam vertrokken, maar weer teruggekomen kennelijk.
Emanuel Mozes en Bernhard Salomon, de laatste is vertrokken naar Winterswijk, ook tijdelijk. Zal ivm een betrekking geweest zijn.

Over de onderduikgever te Nieuwaal, tevens schijnkoper van grond van Drievoet, Jacob ('Job') van der Maas:
Hendrik van Hemert ('Dumke') was op 18 feb. 1926 voor de tweede keer getrouwd met Maaike van Ooyen uit Aalst, die uit haar eerdere huwelijk met Huibert Gerrit van der Maas in Aalst o.a. de volgende kinderen had:
Marigje van der Maas, geb. 24 nov. 1891,
Hendrik van der Maas, geb. 17 aug. 1893, tr. in 1916 met Grietje den Hollander, het kinderrijke gezin trok naar Leiden. Hier zou (Vos (2017), 66) de 7-jarige dochter van B.S. Drievoet, Ro of Joop, onderduiken. Toen de buren verdenkingen begon te krijgen is ze in januari 1944 naar de familie Van Hemert in Nieuwaal gebracht.)
Johannes vd Maas, geb. 17 juni 1895. Trouwde op 18 aug. 1921 met Elisabeth van Veen in Zuilichem. Was toen arbeider, net als zijn vader Huibert Gerrit vd Maas te Aalst. Overleed 28 sept. 1948 in Zuilichem, 53 jaar oud. Als beroep vermeld: landbouwer. Aangegeven door zijn 26-jarige zoon, Huibert Gerrit, eveneens landbouwer. (RAR, 3150, Burgerlijke stand van Bommelerwaardse gemeenten)
Jacob van der Maas, geb. 10 april 1901. Volgens het bevolkingsregister 1930-1940, met de gezinskaarten Gameren/Nieuwaal, was Jacob destijds steenfabriekarbeider. Zijn broer Johannes van der Maas was volgens het register landbouwer in Zuilichem. Beiden waren 'schijnkopers' van B.S. Drievoet, zie onder.

Hendrik van Hemert, de tweede man van zijn moeder, was winkelier, voordien staat ook hij als arbeider bekend. Eerste echtgenote van Hendrik van Hemert: Anthonia van Akooij, er waren nogal wat kinderen uit dit huwelijk.

Genealogische gegevens over degenen die volgens het Bevolkingsregister Koningin Wilhelminaweg 86 hebben bewoond tijdens de oorlog

Via Wiewaswie: Christiaan Dirk Fetter, inspecteur der Directe Belastingen, 35 jaar, trouwt in Den Haag op 10 sept. 1929 met Jacoba Emilia Francisca Kerkhoff. Hij komt niet in de lokale Bommelerwaardse kranten voor tijdens de oorlog. De man is in het Bevolkingsregister van Eindhoven ingeschreven, 1921. Geboren in Volendam, zoon van dominee Antonie Fetter.
Maria Carolina Braspot, klerk bij de pensioenraad, 25 jaar, trouwde in 1923 met de koopvaardij officier Herman Dirk Braspot, 35 jaar, Den Haag. Zij was afkomstig uit Nijmegen, officiersdochter, in 1898 geboren. Maria Braspot-Tijssens was haar moeder. Haar man kwam uit Den Helder, vervolgens Batavia. Haar moeder kwam ook in dit huis wonen, samen met nog een aantal weduwen, al dan niet (aangetrouwde) familie van Fetter. Niet duidelijk is wat de relatie Braspot-Fetter was. Er is geen Braspot in de lokale kranten gevonden, ook geen relevante Braspot in kranten van de delpher website aanwezig.

Landerijen in Aalst

Aalst

Kadastrale legger

Leggerart. 420
Bernard Frank, [doorgestreept: vleeshouwer te Brakel] , en consorten, of Bernard Salomon Frank, koopman te Heusden
hebben:
1 A 691, bouwland -13-10. Dj 1888 verkoop. Naar leggerart. 594.1.
2 A 692, huis en erf, -1-60. Idem, naar 594.2.
3 A 18, griend, bos doorgestreept, -13-50. Dj 1896 verkoop, naar 594.5.
4 A 19, opg. bomen, bos doorgestreept, -1-76, idem, naar 594.6.
5 A 22, bouwland, -11-80, idem naar 594.7.
6 A 23, bouwland, -12-60, idem, naar 594.8.
7 A 24, bouwland, weiland doorgestreept, -8-70, idem, naar 594.9.

Leggerart. 496
Bernard Frank, vleeshouwer te Aalst
1 B 9, weiland, groot 1-49-90. Dj 1889 verkoop, van leggerart. 157.4 naar leggerart. 594.3.
2 B 9bis, lage grond, groot -6-80. Idem, van leggerart. 157.5 naar leggerart. 594.4.
(nagekeken: komt van Arie de Graaf, watermolenaar te Aalst, verkoop in dj 1878.)

Leggerart. 687
Gelder Lambermon, landbouwer te Aalst
heeft o.a. A 16, opg. bomen, A 28, wilgenpas, A 29, griend. Verder A 793, huis, schuur, erf, groot -3-95 en A 794, boomgaard en bouwland, -12-95.
Dj 1902 verkoop. Van leggerart. 345.7, 5, 6, 15, 16 naar leggerart. 594.15, 16, 17, 18, 19.

Leggerart. 690
Arie Cornelis Koolhaas, landbouwer te Aalst en cons. voor 8/19 eigenaar
mede-eigenaren: Gijsbert Haasakker, Wouter van Tricht, Gerardus Koolhaas, landbouwers, en Jenneke Koolhaas, wed. Peter Klop, allen uit Aalst
hebben
o.a.
3 A 30, griend, t/m A 34, bouwland. Dj 1900 verkoop. Van leggerart. 313. 4-10 naar leggerart. 594.10-14.

Leggerart. 594
Louis Drievoet, vleeshouwer te Aalst
1/2 vol, 1/2 vr. gebr. Johanna Frank, wed. Louis Drievoet en cons. eigenaar
Roosje Drievoet, z b, Aalst
Sophia Drievoet, z b Aalst
Emanuel Mozes Drievoet, slager, Aalst
Bernard Salomon Drievoet, slager, Aalst
elk 1/4 x 1/2 bl. eig.
hebben:
1 A 691, bouwland en boomgaard doorgestreept, groot -13-10. Dj 1908 verkoop. Van legerart 420.1 naar leggerart. 778.1.

2 wijk B, A 692, huis en erf, groot -1-60. Idem, van 420.2 naar 778.2.
3 B 9, weiland, groot 1-49-90. Dj 1930 scheiding, van leggerart. 496.1 naar leggerart. 943.19
4 B 9bis, lage grond doorgestreept, weiland, groot -6-80. Idem. Van 496.2 naar 943.20.
5 A 18, griend, -13-50. Dj 1930 scheiding. Van leggerart. 420.3 naar leggerart. 943.2.
6 A 19, opg. bomen, -1-76. Idem, van 420.4 naar 943.3.
7 A 22, bouwland, -11-80. Idem, van 420.5 naar 943.4.
8 A 23, bouwland, -12-60. Idem, van 420.6 naar 943.5.
9 A 24, bouwland, -8-70. Idem, van 420.7 naar 943.6.
10 A 30, griend, -7-40. Idem, van 690.3 naar 943.9.
11 A 31, boomgaard, -2-. Idem, van 690.4 naar 943.10.
12 A 32, bouwland, -35-70. Idem, van 690.5 naar 943.11.
13 A 33, bouwland, -10-20. Idem, van 690.6 naar 943.12.
14 A 34, bouwland, -20-8-. Idem, van 690.7 naar 943.13.
15 A 16, opg. bomen, -2-80, Idem, van 687.1 naar 943.14.
16 A 28, wilgenpas, -5-20. Idem, van 687.2 naar 943.7.
17 A 29, griend, -22-60. Idem, van 687.3 naar 943.8.
18 A 793, huis, schuur en erf, groot -3-95. Idem, van 687.6 naar 943.17.
19 A 794, boomgaard en bouwland, groot -12-95. Idem, van 687.7 naar 943.18.

Leggerart. 660
Teunis Gerritz van der Maas en cons., landbouwer te Aalst, eigenaar.
Mede-eigenaren: de wed. Hendrik van der Zalm, enkele lieden Koolhaas, Gijsbert Haasakker, Jan Christiaan Gzoon Klop,
en Louis Drievoet
paal 195-198, A 502, dijkhelling, groot -3-38. 1895, dj 1905 verkoop. Van leggerart. 241.10 naar leggerart. 715.1

Leggerart. 704 2de reeks
Louis Drievoet, vleeshouwer te Aalst, opgevolgd door zijn weduwe Johanna Frank,
Adrianus van Ballegooijen, landbouwer te Aalst B 164
Emanuel Mozes Drievoet, slager
De overige kinderen Drievoet,
Leendert van Os en cons.
Bernhard Frank
Gelder Lambermon
Eindigt met Emanuel Mozes Drievoet, veehandelaar, woonplaats onbekend, en Bernard Salomon Drievoet geb. 30-4-1893, Zaltbommel
paal 201-204 A 504 dijkhelling -3-70, 1900, 1926. Van leggerart. 692.1.

Leggerart. 704 3de reeks
Leendert van Os, Bernhard Frank en Bernard Salomon Drievoet uit Zaltbommel
Aanduiding en grootte van het perceel idem. Dj 1977 ruilverkaveling St. 75/. Van leggerart. 692.1. naar ... niet ingevuld.

Leggerart. 715
Johan van Helvoort, landbouwer, geb. 23-4-1895, Aalst,
Leendert Jan van Helvoort, slachter te Nederhemert, later Aalst, naderhand Roosje Frank, wed. Leendert Jan van Helvoort, en cons.
Marinus van Helvoort, slager te Aalst, later zijn weduwe,
Louis Drievoet, later Johanna Frank, wed. Louis Drievoet, later de kinderen Roosje, Sophia, Emanuel Mozes en Bernard Salomon,
Johannes van Helvoort en Roosje, Sara, te Aalst,

Adrianus van Ballegooijen, landbouwer te Aalst
Emanuel Mozes Drievoet, veehandelaar te Aalst,
Bernard Salomon Drievoet, veehandelaar te Zalbommel
hebben:
paal 195-198, A 502, dijkhelling, groot -3-38. Dj 1953 scheiding.

Leggerart. 715 3de reeks: nog steeds een groot aantal mede-eigenaren: via Anna Maria van Helvoort wed. van Arie Heystek, een aantal fam. leden Heystek uit Dordrecht, en B.S. Drievoet, veehandelaar te Zaltbommel.
Van leggerart. 660.1 naar ... niet aangegeven. Rvk 1977.

Leggerart. 943 2de reeks
Emanuel Mozes Drievoet, slager, en Bernard Salomon Drievoet, slager en veehandelaar. Beiden eerst uit Aalst, later Zaltbommel
Het op dit artikel voorkomend perceel A 793 is op grond van de verordening 154/41 inzake behandeling Joods vermogen onder beheer gesteld, hierover mag niet worden beschikt. Beheerder: NGV
hebben:
1 A 16, opg. bomen, -2-80, dj 1943 verkoop. Van leggerart. 594.15 naar leggerart. 949.3
2 A 18, griend, -13-50, idem. Van 594.5 naar 949.4.
3 A 19, opg. bomen, -1-76. Idem. van 594.6 naar 949.5.
4 A 22, bouwland, -11-80. Idem, van 594.7 naar 1085.1
5 A 23, bouwland, -12-60. Idem, van 594.8 naar 1085.2.
6 A 24, bouwland, -8-70. Idem, van 594,9 naar 1085.3.
7 A 28, wilgenpas, -5-20. Idem, van 594.16 naar 949.6.
8 A 29, griend, -22-60. Idem, van 594.17 naar 949.7.
9 A 30, griend, -7-40. Idem, van 594.10 naar 949.8
10 A 31, boomgaard, -2-. Idem, van 594.11 naar 949.9.
11 A 32, bouwland, -35-70. Idem, van 594.12 naar 1085-1086
12 A 33, bouwland, -10-20. Idem, van 594.13 naar 1085.4.
13 A 34, bouwland, -x20-8-. Idem, van 594.14 naar 949.10.
14 paal 195, 198, A 502, dijkhelling, -3-38. Abusief. Van leggerart. 715.1, naar idem.
15 paal 201, 204, A 504, dijkhelling, -2-70. Idem. Van 704.1 naar 704.1.
16 A 505, dijkhelling, -3-04. Idem. Van 693.1 naar 693.1.
17 A 793, huis, schuur en erf, groot -3-95, dj 1954 verkoop. Van 594.18 naar 1194.3.
18 A 794, boomgaard en bouwland, groot -12-95. Dj 1943 verkoop. Van 594.19 naar 1085.5.
19 B 9, weiland, groot 1-49-90. Dj 1936 verkoop. Van 594.3 naar 986.7
20 B 9bis, weiland, groot -6-80, idem. Van 594.4 naar 986.8.
21 A 34, bouwland, groot -20-80, idem, van leggerart. 949.10 naar ...
22 A 18, griend, -13-50. Idem. Van leggerart. 949.4 naar ... niet vermeld.
23 A 29, griend, -22-60, idem, van 949.7 naar ... niet vermeld.
24 A 30, griend, -7-40, idem, van 949.8 naar ... niet vermeld.
25 A 16, opg. bomen, -2-80, idem, van 949.3 naar ... niet vermeld.
26 A 19, opg. bomen, -1-76, idem, van 949. 5 naar ... niet vermeld.
27 A 28, wilgenpas, -5-20, idem, van 949. 6 naar ... niet vermeld.
28 A 31, boomgaard, -2-80, idem, van 949. 9 naar ... niet vermeld.
29 A 22, bouwland, -11-80, idem, van 1085.1 naar ... niet vermeld.
30 A 33, bouwland, -10-20, idem, van 1085.4 naar ... niet vermeld.
31 A 23, bouwland, -12-60. Dj 1954 verkoop, van 1085.2 naar 1194.1.
32 A 24, bouwland, -8-70, idem, van 1085.3 naar 1194.2.
33A 794, boomgaard,bouwland, -12-95, idem, van 1085.5 naar 1194.4.
de laatste 3 posten zijn doorgehaald (zijn verkocht aan J.C. van Ballegooijen, expediteur)

Leggerart. 943 3de reeks
Bernard Salomon Drievoet, 30-4-'93, slager te Zaltbommel, Koningin Wilhelminastraat 86
heeft
A 32, doorgekrast vervangen door: R. Dj. 1977 rvk. Van leggerart. 594.12 en 1085 naar ...
A 34, doorgekrast vervangen door: R. Dj. 1977 rvk. Van leggerart. 949.10 naar ...
A 18, A 29, A 30, A 16, A 19, A 28, A 31. Dj 1973 verkoop. Van leggerart. 949.4, 7, 8, 3, 5, 6, 9 naar leggerart. 1456.22, 20, 19, 23, 24, 21, 18. Nagekeken: op leggerart. 1456 staat de fa. De Neswaarden gevestigd te Papendrecht.
A 22, doorgekrast, vervangen door: R. Dj 1977 rvk. Van leggerart. 1085.1 naar ....
A 33, doorgekrast, vervangen door: R. Dj 1977 rvk. Van leggerart. 1085.4 naar ....

Leggerart. 949
Gerrit Adrianus van de Werken, landbouwer te Aalst, geb. 22-1-1883, Maasdijk 110
heeft o.a.
A 16, A 18, A 19, A 28, A 29, A 30, A 31, A 34. Dj 1948 overdracht. Van leggerart. 943.1, 2, 3, 7, 8, 9, 10, 13 naar leggerart. 943.25, 22, 26, 27, 23, 24, 28, 21.

Leggerart. 1085
Adrianus van Ballegooijen, landbouwer te Aalst B 164
heeft A 22, A 23, A 24, A 33, A 794. Dj 1948 overdracht. Van leggerart. 943.4, 5, 6, 12, 18, naar leggerart. 943.29, 31, 32, 30, 33.
Verder A 32 gedeeltelijk, dj 1948 vereniging. Van leggerart. 943.11. naar 943.11

Leggerart. 1086
Johannes van der Maas, landbouwer te Zuilichem
Heeft A 32 gedeeltelijk, groot ongebouwd 10-74. Dj 1948 vereniging. Van leggerart. 943.11 naar 943.11.

Leggerart. 1194
Johannes Cornelis van Ballegooijen, expediteur te Aalst, geb. 23-3-1912, Maasdijk 144
heeft
A 23, A 24, A 793, A 794. Van leggerart. 943.31, 32, 17 en 33.
A 793 wordt dj 1962 gesloopt, wordt: huis, schuur en erf, zelfde oppervlakte.

NB
In de notarisakte van Hypotheekregister 4 reeks Tiel, 870 nr. 78 wordt Adr. van Ballegooijen genoemd als koper van A 22-24, A 33, A 794 en A 32 ged., 502 en 504. De dijkvakken A 502 en A 504 waren gedeeld eigendom. Er is een Adrianus van Ballegooijen overleden in 1944, deze was niet de vader van deze J.C. van Ballegooijen, want die is geboren in 1912 (zie boven), terwijl de J.C. zoon van Adrianus in 1911 is geboren, zie genealogische gegevens op de website van het RAR.
A 22, A 23, A 24, A 33: alles bouwland. In elk geval zijn A 23, A 24 naar Drievoet gegaan, die ze in 1953 heeft verkocht aan J.C. van Ballegooijen, de expediteur (zie leggerart. 1194), A 22 en A 33 gingen eveneens naar Drievoet, want hij bracht ze in de rvk in, leggerart. 943 3e reeks, dj 1977.
Adr. vd Werken: staat in de not. akte voor de percelen Aalst sectie A 34, 18, 30, 16, 19, 28, 31.
Op de legger 1 perceel meer: A 31 = boomgaard. Is naar Drievoet teruggegaan, die heeft A 31 samen met andere percelen in 1972 verkocht aan de Neswaarden (leggerart. 1456).
Joh. vd Maas: staat zowel in de not. akte als op de legger met A 32 gedeeltelijk.

Land en een huis in Nederhemert, later Brakel, land in Aalst

Dijkhuis en land aan de Afgedamde Maas in kad. gemeente Nederhemert, na WO II (wijziging gemeentegrenzen) kad. Brakel
Nederhemert A 302, huis en dijkhelling, later Brakel G 98, dijkberm.

Kadastrale legger

Nederhemert

Leggerart. 824
Louis Drievoet, vleeschouwer te Aalst, 1/2 volle eigenaar, 1/2 vr. gebr. Johanna Frank, wed. van Louis Drievoet
1/2 bloot eigendom: Roosje, Sophia, beiden z b, en E.M. en B.S Drievoet, slagers, allen te Aalst
paal 51/52 A 302, huis en dijkhelling, groot -01-04, ongeb. 42 c, gebouwd, f 5, later 9. dj 1930 scheiding. Jaartal 1890, stempel juni 1926. Van leggerart. 313.8 naar 1220.1
(313.8: aangekocht van de erven van Dirk vd Zalm, landbouwer te Aalst, dj 1890, staat van oninbare posten)

Leggerart. 1220
Emanuel Mozes Drievoet, slager te Aalst, later Zaltbommel, Stationsweg 68, dj 1935
Bernard Salomon Drievoet, slager te Aalst, later veehandelaar, geb. 30-4-1893, Aalst later Zaltbommel, Koningin Wilhelminaweg 86. In marge, onderstreept: valt buiten de gemeenschap.
paal 51/52 A 302, huis en dijkhelling, groot -01-04, ongeb. 42 c, gebouwd (nieuw) f 9, dj 1956 wijziging gemeentegrens. Van leggerart. 824.1 naar Brakel 2162.1

Brakel

Leggerart 2162
Bernard Salomon Drievoet, veehandelaar, geb. 30 april 1893, Zaltbommel, Koningin Wilhelminaweg 86
Maasdijk, G 98, huis, dijkhelling, groot -01-04, onbebouwd 42 c, gebouwd 9, dj. 1956 sloping, van leggerart. Nederhemert 1220.1 naar 2162.2: dijkberm, zelfde grootte, dj 1960 verkoop, naar leggerart. 1879.72 = Polderdistrict.

Geen vermelding van confiscatie of gedwongen verkoop tijdens de oorlog.
Locatie: hoort bij de in 1883 uitgegeven nieuwe perceelnrs. volgens een veldwerk uit dat jaar, buitendijks, schuin tegenover de veldoven van de steenfabriek van Pool uit Zaltbommel (De Rietschoof).

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 757 nr. 13
Op 23 maart 1929 verschenen voor notaris J.W. Kalshoven te Zaltbommel: Roosje Drievoet, mede uit naam van Maurits van der Sluis, koopman te Zwolle, en igg Sophia Drievoet, E.M. en B.S. Drievoet, slagers te Aalst: scheiding en deling van de onroerende goederen van de nalatenschap van Louis Drievoet igg Johanna Frank, de eerste overl. 5 april 1922, de laatste 11 maart 1928. Volgens testament van L. Drievoet dd 3 april 1902 had deze alle onroerende goederen aan zijn vrouw gelegateerd tegen inbreng der waarde en zij kreeg het vruchtgebruik. Zij is overleden zonder testament. De kinderen delen ieder ¼, volgt een opsomming van de onroerende goederen:

Aalst sectie A 793, 794, 504, 505, Nederhemert A 302, Aalst A, 16, 28, 29, B 9, B 9bis, A 18, 19, 22, 23, 24, A 30 t/m 34, 502, 504.
Geschat op in totaal f 10.000,-. Deze onroerende goederen gaan naar B.S. en E.M. Drievoet voor de vastgestelde waarde. Alle overige bestanddelen van de boedel zijn uit de hand verdeeld.
Louis Drievoet had deze verworven door aankoop, deels op publieke veilingen, … volgt een specificatie van de verwervingen …. A 302 staat daar niet bij …
In marge: het in deze akte voorkomende perceel Aalst A 793 is op grond van de verordening 154/41 inzake Joodse vermogens onder beheer gesteld …, 3 dec. 1942.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 870 nr. 78
Op 1 december 1941 verschenen voor notaris Gerard Eisso Landweer te Ammerzoden: de gebroeders Drievoet, veehandelaren te Zaltbommel. Zij verklaarden over te dragen ingevolge de verordening op landbouwgronden in Joodse handen van 21 mei 1941, onder 'belofte van vrijwaring volgens de wet, in volle en vrije eigendom':
aan Adrianus van Ballegooijen, landbouwer te Aalst, wonend B 164: A 22, 23, 24, 33, 32 ged., A 794, 502, 504, voor f 2100,-, zal op 31 dec. a.s. zijn betaald.
aan Joh. van der Maas te Zuilichem, 207: A 32 ged., voor f 500,- zal ook op 31 dec. a.s. zijn betaald.
Met toestemming van het Bureau voor de Goedkeuring dd 4 november 1941.
Comparanten verklaarden verder dat de koopovereenkomsten zijn geschied onder de volgende voorwaarden: … niets over een speciale regeling oid.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 870 nr. 79
Op 2 februari 1942 verschenen voor notaris Gerard Eisso Landweer te Ammerzoden: de gebroeders Drievoet, veehandelaren te Zaltbommel. Zij verklaarden over te dragen ingevolge de verordening op landbouwgronden in Joodse handen van 21 mei 1941, aan:
Gerrit Adrianus van de Werken te Aalst, B 170: Aalst A 4, 18, 29, 30, 16, 19, 28, 31, voor f 1240,-, is ontvangen, een kwitantie is aanwezig. Met toestemming van het Bureau voor de Goedkeuring dd 4 november 1941.
Comparanten verklaarden verder dat de koopovereenkomsten zijn geschied onder de volgende voorwaarden: … niets over een speciale regeling oid.
De aanvaarding direct te geschieden…

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 908 nr. 26
Op 17 sept. 1947 verschenen voor notaris Gerard Eisso Landweer te Ammerzoden:
1) Johannes van der Maas, landbouwer te Zuilichem, 207.
2) Gerrit Adrianus van der Werken, landbouwer te Aalst, B 170
3) Hendrikus Marinus van Dingeman (?) landbouwer te Well, als lasthebber van Adrianus van Ballegooijen, landbouwer te Aalst, B 164.
Hebben blijkens bijgevoegd akten conform de verordening van 27 mei 1941 mbt landbouwgronden in Joodse handen, volgt het Besluit Bezettingsmaatregel van 17 sept. 1944, nr. E 93, die sindsdien geacht werd van kracht te zijn geweest …
gekocht:
A) comparant 1: Aalst sectie A 32 ged., voor f 500,- moest 31 dec. 1941 zijn betaald, zie akte van 1 dec. 1941 voor Landweer, hypotheekregister deel 870 nr.78 van 2 jan. 1942. De comparant verklaarde dat hij nooit betaald heeft. Hij is dus nog 500 g. schuldig aan de verkopers.
B) comparant 2): gem. Aalst sectie A 34, bouwland aan de Langenakker, -20-80, verder A 18, A 30, A 16, A 19, A 28, A 31. Koopprijs f 1240,-, zie akte van 2 feb. 1942, hypotheekregister deel 870 nr. 79, 2 jan. 1942. Ook niet betaald.

C) comparant 3): Aalst sectie A 22, 23, 24, 33, 32 ged., A 794, 502, 504, voor f 2100,-, moest 31 dec. 1941 zijn betaald. Zie akte 1 dec. 1941, geregistreerd als gemeld. Niet betaald.
Alle comparanten waren pachters van de gebr. Drievoet en hadden met de voor gemelde rechtshandeling de bedoeling de belangen van de verkopers zoveel mogelijk te behartigen. Zij waren voornemens de goederen na beëindiging van de Duitse bezetting aan de wettelijke eigenaren te overhandigen.
E.M. Drievoet is zonder bekende woon- of verblijfplaats, B.S. Drievoet is door het NBI als zijn vertegenwoordiger aangewezen. De transactie volgens de Duitse verordening wordt ongeldig verklaard.
Comparanten zijn overeengekomen de koopovereenkomsten te vernietigen en de oude toestand te herstellen. De pachten van de goederen worden onderling verrekend.
De kosten van deze akte komen voor rekening van Drievoet.
Etc., de gebruikelijke formules …

Landerijen in Rossum, Hurwenen en Driel

Kadastrale legger

Rossum

Leggerart. 1145
Otto Huibert van Willigen, landbouwer te [Haaften doorgestreept] Haarlemmermeer. Sloterweg 1286
Later de weduwe en kinderen Van Willigen, Haarlemmermeer
hebben o.a.:
C 30, [weiland doorgestreept] griend, groot 1-97-40. Dj 1938 verkoop. Van leggerart. 1083.2 naar leggerart. 2048.3.

Leggerart. 1482
Eigenaren voor 7/12 Willem Gerritsz de Vries, landbouwer te Rossum, fruitkweker, ook aannemer van publieke werken, Maasdijk 23 en voor kleine parten: erven De Vries
hebben o.a.
60 C 26, weiland, groot 2-46-80. Dj 1937 verkoop. Van leggerart. 640.33 naar leggerart. 2048.1.
61 C 29, weiland, groot 2-63-90. Dj 1937 verkoop. Van leggerart. 640.40 naar leggerart. 2048.2.

Leggerart. 2048
Bernard Salomon en Emanuel Mozes Drievoet, veehandelaren te Zaltbommel, ieder voor de helft hebben
C 26, weiland, groot 2-46-80. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 1482.60 naar leggerart. 2185.1.
C 29, weiland, groot 2-63-90. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 1482.61 naar leggerart. 2185.2.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 814 nr. 5 en 6.
C 30, griend, groot 1-97-40. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 1145.1 naar leggerart. 2185.3.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 824 nr. 91.

Leggerart. 2185
Jacob van der Maas, landbouwer te Nieuwaal, D 106
heeft C 26, C 29 en C 30. Dj 1948 overdracht (rechtsherstel). Van leggerart. 2043 1-3 naar leggerart. 2262 1-3.
C 26 en C 29: verwijzing naar hypotheekregister deel 866 nr. 43 .
C 30: verwijzing naar hypotheekregister deel 866 nr. 55.

Leggerart. 2262
Bernard Salomon Drievoet, veehandelaar te Zaltbommel, geb. 30-4-1893, Koningin Wilhelminaweg 86
Blijft buiten huwelijkse goederengemeenschap. Echtgenote overl. 13-3-1980, dj. 1981.
Doorgestreept: Emanuel Mozes Drievoet, veehandelaar, verblijfplaats onbekend, bewindvoerder: B.S. Drievoet.
Heeft
C 30, C 26, C 29, dj 1962 rvk. Van leggerart. 2185 1-3 naar: niet aangegeven.
4, 5 C 310, griend, -88-20, en C 311, griend, -58-80. In dj 1952 gekocht. Van leggerart. 2004.1 en 2 naar: niet aangegeven.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 955 nr. 93.
Nagekeken: is in 1951 gekocht van Willem Macleane, kantoorhouder te Hurwenen.
6 Veilingweg E 34, weiland, 15-16-50. Dj 1982 scheiding. Rvk. naar leggerart. 3744.1. Nagekeken: werd van Johanna Ro Drievoet, geb. 6-8-1935, geh. met Sylvain Wijnberg, Boshuizenstraat 659 Amsterdam.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 824 nr. 91 en deel 1196 nr. 60.

Hurwenen

Leggerart. 719
Aria of Alida den Otter, Bruchem, A 53
heeft naast B 705, dijkhelling:
C 79, weiland, groot 1-52-90. Dj 1936 verkoop. Van leggerart. 387.4 naar leggerart. 919.2.
paal 19 B 708, dijkhelling, groot 42 c.a. Idem, van leggerart. 614.12 naar leggerart. 919.1.

Leggerart. 919
B.S. en E.M. Drievoet, veehandelaren te Zaltbommel, ieder voor de helft eigenaar,
B 708 en C 79, als boven. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 719. 3, 2 naar leggerart. 821. 11 en 12.
Verwijzing naar hypotheekregister: B 708: deel 803 nr. 91 en deel 101, C 79: deel 803 nr. 91.

Leggerart. 821
Johannes van Aalst Antonisz, landbouwer te Hurwenen, geb. 30-6-1876, Dorpsstraat 29
heeft B 708 en C 79. Dj. 1948 overdracht, van leggerart. 919.1 en 2 naar 983.1 en 2.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 866 nr. 52

Leggerart. 983
Bernard Salomon Drievoet, veehandelaar te Zaltbommel, geb. 30-4-1893, Koningin Wilhelminaweg 86
E.M. Drievoet doorgestreept
Dj. 1962 rvk, niet meer vermeld waarheen.
in potlood: Rechth. RvK van B 708: dorpspolder Hurwenen.
In pen: Valt buiten de gemeenschap.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 903 nr. 4.

Driel

Leggerart. 3796
Petrus Johannes van Wijgerden, landbouwer te Bruchem
H 144, weiland, groot 1-65-60. Dj. 1935 verkoop. Van leggerart. 1278.1 naar leggerart. 4889.1.
Leggerart. 4889

Emanuel Drievoet, veehandelaar te Zaltbommel
H 144, idem. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 3796.1 naar 5226.1.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 797 nr. 10.

Leggerart. 5226
Jan Bloos, landbouwer, Kerkplein 13 te Zaltbommel, eigenaar voor 2/3
Elisabeth Aafje en Arie Bloos, minderjarig, ieder voor 1/6
Idem. Dj. 1948 overdracht, rechtsherstel. Van leggerart. 4889.1 naar 5390.1.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 866 nr. 54.

Leggerart. 5390
Emanuel Mozes Drievoet doorgestreept, Bernard Salomon Drievoet, veehandelaar Zaltbommel, Koningin Wilhelminaweg 86
Idem. Dj. 1956 wijziging gemeentegrens, naar Kerkwijk, H 144.

Hypotheekregister

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 866 nr. 43
Op 29 augustus 1941 verschenen voor notaris Offermans te Zaltbommel:
1) B.S. en E.M. Drievoet, veehandelaren te Zaltbommel, Stationsweg 68,
2) Jacob van der Maas, landbouwer te Nieuwaal, D 106.
De gebroeders Drievoet hebben verkocht aan J. vd Maas: de percelen weiland de 'Snaeyen' onder Rossum, sectie C 26 en 29, samen 5 ha 10 aren 70 c.a., door de verkopers bij koop verkregen op 19 feb. 1936, zie akte notaris Van Dam, hypotheekregister deel 814 nr. 5, 21 feb. 1936.
Koopsom: f 6200,- te voldoen voor 31 dec. a.s.
Op voorwaarde van de vereiste goedkeuring door het Bureau voor de Goedkeuring. Dat is gebeurd op 4 nov. 1941, blijkt uit de regels na de ondertekening van deze akte.
Nagekeken op kad. minuut: deze percelen in De Snaeyen lagen ter hoogte van de spoorlijn tussen Zaltbommel en Hedel, tegen de gemeentegrenzen met Driel en Kerkwijk aan.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 797 nr. 10
Uittreksel van procesverbaal voor notaris H.C. de Jongh te Ammerzoden dd 23 feb. 1934 van te verkopen onroerend goed door Cornelis Smits, landbouwer te Bruchem, igg Jenneke Johanna Adriana van Wijgerden, en Gerrit Bouwman Willemz, landbouwer te Nederhemert igg Frederika Sophia van Wijgerden.
Drie kopen, waarvan koop 3 bestaat uit 1 ha, 95 aren en 60 c.a. weiland aan de Broeksteeg nabij de Lucht, kad. Driel, sectie H 144. Volgt de veiling op 9 maart 1934. Koop 3 wordt gekocht door Jan Hendrik Slegh Willemz, landbouwer te Bruchem, die verklaarde te hebben gekocht voor Emanuel Drievoet, veehandelaar te Aalst 'voornemens zich te vestigen te Zaltbommel'. Koopprijs: f 2110,-.
G.A. Anzing, notarisklerk te Zaltbommel, mondeling gemachtigde van de genoemde partijen, zorgt voor registratie in de openbare registers.
Nagekeken op de kad. minuut: H 144 lag aan de Kerkwijkse kant van De Lucht.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 803 nr. 91
Op 11 Januari 1935 verschenen voor notaris L. Offermans te Zaltbommel: 1) mej. Aria, ook genaamd Alida den Otter, zb uit Bruchem, en 2) Bernard Salomon Drievoet, veehandelaar te Zaltbommel, mede namens zijn broer Emanuel Mozes: verkoop door partij 1 een partij 2 van een perceel weiland

in het Hurwenensche Broek onder Hurwenen, kad. C 79, groot 1-52-90, met bijbehorende dijkhelling aan paal 22, B 705, groot -1-27.
Verkoopster had dit op een openbare veiling gekocht, 25 juni 1908.
Koopsom: f 1700,-, is betaald.
Een van de getuigen is Adrianus Neet, gemeente ontvanger te Hurwenen (is hier tijdens de oorlog (waarnemend) burgemeester geweest).
Nagekeken: C 79 in de Broek onder Hurwenen is niet in te zien op het kad. minuutplan, want sectie C is kennelijk niet bewaard gebleven, ook niet bij Herwijnen. Heeft aan de westkant van het dorp gelegen, binnendijks.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 803 nr. 101
Op 11 januari 1935 verklaart L. Offermans, namens (1. Catharina van Ooyen wed. Peter Schaap, zb, Aalst, dat het foutief in de registers terecht is gekomen dat zij op 30 november 1927 een deel van Aalst A 961 zou hebben overgedragen aan de gemeente Poederoijen, wordt bij deze geverifieerd), en 2. dat Aria oftewel Alida den Otter zb te Bruchem op 16 januari 1935 aan de gebr. Drievoet uit Zaltbommel niet het perceel dijkhelling Hurwenen B 705 heeft verkocht, maar B 708, groot 42 c.a.. Is nu ook bij deze geverifieerd.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 814 nr. 5
Op 19 februari 1936 verschenen voor kand. notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum, waarnemend voor Albert Hijner:
1) Willem de Vries Gerritzoon, fruitkweker te Rossum, mede namens zijn vijf minderjarige kinderen en nog twee familieleden De Vries,
2) de broers B.S. en E.M.Drievoet, veehouders te Zaltbommel, Stationsweg 68.
Partij 1 verkoopt aan partij 2: 2 percelen weiland genaamd ‘De Snaeyen’, onder Zaltbommel, kad. Rossum C 29 en C 26, samen groot 5-10-70. Verkoopprijs: f 4500,-.
Titel van aankomst: waren Willem de Vries toegekomen bij scheiding en deling dd 21 januari 1914.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 824 nr. 91
Op 20 mei 1937 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum, notaris Jan van Willigen, last hebbend van de erfgenamen Van Willigen en Van Wijk uit de Haarlemmermeer en westen des lands, waren nabestaanden van Otto Huibert van Willigen en Neeltje van Beusekom, beiden overleden te Nieuw Vennep, Haarlemmermeer.
Gaat over tot een openbare veiling van de percelen die O.H. van Willigen bij diverse akten van scheiding waren toegescheiden, o.a. een perceel weiland ‘De Ham’, kad. Rossum C 30, groot 1-97-40, verhuurd tot 1 december a.s. aan Hendrikus van Heel te Rossum.
Op de zitting van 3 juni 1937 verkocht aan Gerrit Leeuwenberg, landbouwer te Hurwenen, die verklaarde te handelen uit naam van de gebr. Drievoet, beiden veehouder te Zaltbommel.
Koopprijs f 1460,-.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 866 nr. 52
Op 29 augustus 1941 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum:
1) Bernard Salomon en Emanuel Mozes Drievoet, beiden veehandelaar te Zaltbommel, Stationsweg 68,
2) Johannes Antonie van Aalst, landbouwer te Hurwenen, Dorpstraat A 86.
Verkoop door partij 1 aan 2 van een perceel weiland in de Hurwenense Broek, kad. C 79, groot 1-52-90, en B 708, bij dijkpaal 19, groot 42 c.a., voor f 2300,-.
Titel van aankomst: aankoop 11 januari 1935.

Voorwaarden: o.a. dat de koper zal betalen aan handen en ten huize van de verkoper.
Goedgekeurd door de Directie voor de Landbouw van het Dep. van Landbouw en Visserij.
De verkoper is verplicht binnen 1 maand na dagtekening dezes de koopovereenkomst ter controle aan te bieden aan het Pachtbureau. ’s-Gravenhage 4 nov. 1941.
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 866 nr. 54
Op 29 augustus 1941 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum:
1) Emanuel Drievoet, veehandelaar te Zaltbommel, Stationsweg 68,
2) Jan Bloos, veehouder te Zaltbommel, Kerkplein 19.
Partij 1 verkocht aan 2: H 144, weiland etc., titel van aankomst op veiling etc. Verkoopprijs: f 3000,-.
Voorwaarden: o.a. dat de koper zal betalen aan handen en ten huize van de verkoper.
Goedgekeurd door de Directie voor de Landbouw van het Dep. van Landbouw en Visserij.
De verkoper is verplicht binnen 1 maand na dagtekening dezes de koopovereenkomst ter controle aan te bieden aan het Pachtbureau. ’s-Gravenhage 4 nov. 1941.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 866 nr. 55
Op 29 augustus 1941 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum:
1) Bernard Salomon en Emanuel Mozes Drievoet, beiden veehandelaar te Zaltbommel, Stationsweg 68,
2) Jacob van der Maas, landbouwer, D 106 Nieuwaal.
Verkoop door partij 1 aan 2 van een perceel weiland ‘De Ham’, gelegen in het blok ‘Geenwei’ onder Rossum, sectie C 30, groot 1-97-40.
Titel van aankomst: veiling van 20 mei 1937.
Koopprijs: f 2300,-.
Voorwaarden: o.a. dat de koper zal betalen aan handen en ten huize van de verkoper.
Goedgekeurd door de Directie voor de Landbouw van het Dep. van Landbouw en Visserij.
De verkoper is verplicht binnen 1 maand na dagtekening dezes de koopovereenkomst ter controle aan te bieden aan het Pachtbureau. ’s-Gravenhage 4 nov. 1941.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 903 nr. 4
Op 22 maart 1947 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum:
I
a) Jan Bloos, veehouder te Zaltbommel, Kerkplein 3, … had zoon en een dochter uit eerste huwelijk, zijn eerste vrouw, Jacoba Mulder, was overleden 13 nov. 1943 (de dochter was Elisabeth, later e v H.A. van Tuijl te Gameren, zie de websites Wiewaswie en Bommelerwaardse Boom)
b) Johannes Antonius van Aalst, landbouwer te Hurwenen, Dorpsstraat A 86 e v Gerrigje de Gaaij.
c) Jacobus van der Maas, landbouwer te Nieuwaal, Waaldijk D 106, ongehuwd.
II
B.S. Drievoet, veehandelaar, Stationsweg 68 te Zaltbommel, benoemde door het NBI als gelastigde van E.M. Drievoet, verblijfplaats nog onbekend.
De comparanten verklaren dat
1) Bij koopakte van 29 aug. 1941 voor Van Dam verleden, hypotheekregister 866 nr. 54, 5 jan. 1942, door E.M. Drievoet is verkocht aan Jan Bloos: perceel weiland aan de Broecksteeg nabij ‘De Lucht’ onder Driel, gem. Driel sectie H 144, groot 1-65-70, voor f 3000,-. Zijn zoon en dochter uit eerste huwelijk zouden na de dood van zijn eerste vrouw erven …
2) Bij koopakte van 29 aug. 1941 voor Van Dam, hypotheekregister deel 866 nr. 52, 5 jan. 1942 is door BS en E.M. Drievoet aan Joh. van Aalst verkocht: perceel weiland in de Hurwenensche Broek, Hurwenen sectie C nr. 79, groot 1-52-90, met het bijbehorende perceel dijkhelling B 708 van 42 c.a., belendend dijkpaal 19, voor f 2300,-,

3) Bij koopakte van 29 aug. 1941 voor Van Dam, hypotheekregister deel 866 nr. 55 van 5 jan. 1942 hebben B.S. en E.M. Drievoet verkocht aan Jacob vd Maas: perceel weiland genaamd 'de Ham', in het blok 'Geenwei' onder Rossum, sectie C 30, groot 1-97-40, voor f 2300,-.
De koopovereenkomsten zijn aangegaan conform art. 5 van de verordening tot verwijdering van Joden uit het agr. bedrijfsleven nr. 102/1941, etc. …
Zijn nu nietig verklaard en nimmer van kracht geweest. De comparanten zijn overeengekomen, voor zover dat gezien het voorgaande nodig mocht zijn, de koopovereenkomsten te vernietigen en de zaken weer in de oude toestand terug te brengen. De inschrijvingen in het hypotheekregister worden ongedaan gemaakt.
Bekrachtigd door de gedelegeerde van de afd. onroerend goed van de Raad voor het Rechtsherstel arrondissement Arnhem, mr. G.J.H. Kuijk (?) te Geldermalsen, bij beschikking van 13 mei j.l.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 908 nr. 25
Op 17 sept. 1947 verschenen voor notaris Gerard Eisso Landweer te Ammerzoden: Jacob vd Maas, …, en B.S. Drievoet, ….
Vd Maas verklaarde te hebben gekocht van E.M. en B.S. Drievoet, percelen weiland te Rossum C 26, 27, samen 5-10-70 groot, op voorwaarde van goedkeuring door het betreffende Bureau, is gebeurd.
Koopprijs: f 6200,- Zie akte hypotheekregister 866 nr. 43 …
Betaling heeft nimmer plaatsgehad, etc., er is samengewerkt om de belangen van de verkoper te behartigen en na beëindiging van de Duitse bezetting het goed terug te geven aan de rechtmatige eigenaren. Dat is B.S. Drievoet, door het NBI benoemd als vertegenwoordiger van EM, die nog steeds zonder bekende verblijfplaats is ….
Verwijzing naar besluit E 93 volgens welke de verordening inzake landbouwgronden in Joodse handen nietig wordt verklaard … De daaruit voortkomende transactie heeft nimmer plaatsgehad, comparanten brengen alles in de oude toestand, inschrijving hyp register Tiel doorgehaald.
De lasten en pachten mbt deze percelen worden door de comparanten onderling verdeeld. Kosten voor rekening van Drievoet.
Afschrift naar de gedelegeerde van de afd. onroerend goed van de Raad voor het Rechtsherstel arrondissement Arnhem, mr. G.J.H. Kuijk te Geldermalsen.

NA, Archief Ministerie van Landbouw 2.11.08.01, 115,

Grond- en pachtzaken 1935-1960
Uit de aangiften van de landbouwgrond bij het Pachtbureau Gld blijkt dat het land van Drievoet in Aalst was verhuurd aan Van Ballegooijen, Vd Werken en Vd Maas.
Het huis A 793 en de bijbehorende boomgaard A 794 waren verhuurd aan een voerman, die hier geen landbouw beoefende.

Het land in Rossum:
C 30 en C 79 waren in elk geval in eigen gebruik, de andere percelen misschien eveneens.

Buitendijkse landbouwgronden Ammerzoden, Poederoijen en Aalst van Simon de Kadt, later diens erfgenamen

Ammerzoden

Leggerart. 1910
Joseph Stephanus Maria de Bruijn, minderjarig te [Rotterdam doorgestreept] Malden
heeft:
G 22, hooiland uiterwaard, groot 14-32-
G 23, uitweg en weiland, groot -45-70
G 101 water (er stond uitwatering), groot -4-20:
Dj 1917 verkoop, naar leggerart. 2808 1-3

Leggerart. 2808
Simon de Kadt, fabrikant te Haarlem
beschrijving idem. Dj 1926 verkoop. Van leggerart. 1910.1-3 naar leggerart. 3087.1-3
Verwijzing naar hyp. register deel 638 nr. 79.

Leggerart. 3087
Simon de Kadt, industrieel te Haarlem [p/a Ammerzoden A 11]
Emma Evaline de Kadt, geb. 2-3-1931, [Haarlem doorgestreept) Van Beuningenstraat 37 's-Gravenhage
Marianne Louise Emaeli de Kadt, Heiloo [Wrotham, Kent doorgestreept]
Annette Elise de Kadt Amsterdam [Haarlem doorgestreept], bggm Bernardus Franciscus Maria Mensing, Jacob Obrechtstraat 68, p/a notaris Landweer te Ammerzoden
Op grond van verordening 26/1940 zijn de percelen onder beheer gesteld .... Carl Dönig, Treuhand.
hebben:
-hetzelfde rijtje percelen.
Dj 1958/59 wijziging gemeente. Wordt Heusden E 22, E 23, C 101.
Verwijzing naar het hypotheekregister deel 726 nr. 21.

Zie voor de betreffende percelen: hulpkaart uit 1957.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 358 nr. 12
Op 15 januari 1883 is voor notaris A.P.A. Vink te Hillegersberg vastgelegd: de scheiding en deling van de onverdeelde boedel van de te Helmond overleden echtelieden Stephanus Leonardus Aloysius de Bruijn, overl. 18 maart 1878 en Regina Kornelia Maria Smits, overl. 16 nov. 1876, in gemeenschap van goederen getrouwd. Zij lieten destijds twee minderjarige zonen achter, van wie er nu nog een minderjarig is: Joseph Stephanus Maria de Bruijn, zijn meerderjarige broer is: Frederik Joseph Maria de Bruijn, z b wonend te Rotterdam. De voogd van de minderjarige broer is Emile Alexis Marie van der Kun, koopman te Rotterdam.
Men is in november 1882 overgegaan tot scheiding en deling van de onverdeelde boedel, dwz aan onroerend goed percelen hooiland en water onder Ammerzoden.
Aan FJM de Bruijn vielen toe: de percelen G 24 en G 100, samen 10 ha. 4 aren. Geschatte waarde: f 42.000,-
Aan J.S.M. de Bruijn de percelen G 22, G 23 en G 101, samen 14-81-90, geschat op f 49.000,-.
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 638 nr. 79

Veiling op 26 juli 1916 in Café Central, Grote Markt Den Bosch, op verzoek van notaris te Nijmegen E.M.A. de Bruijn, als lasthebber van Joseph Stephanus Maria de Bruijn, zb, wonend te Malden.
De veiling is gehouden door notaris A.C. Canters te Drunen.
Het gaat om de percelen hooiland onder Ammerzoden, sectie G 22, diverse afgepaalde delen daarvan, verder sectie G 23 geheel: groot -45-70 en sectie G 101: -4-20, voor zover de verkoper daar rechten op mag uitoefenen.
Titel van aankomst: akte voor notaris Vink te Hillegersberg, 15 jan. 1883, hyp reg. Tiel, deel 358 nr. 12.
Tweede zitting in Café Central was op 9 aug. 1916. Koper van alle percelen was bij het uitgaan van de kaars: S. de Kadt, fabrikant te Haarlem. Koopprijs f 42.910,-. In de marge staat: f 45.190,-.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 726 nr. 21
Op 16 juni 1925 vastgelegd door een gemachtigde (stenotypiste J.G.A. Dingemans uit Zaltbommel) namens Simon de Kadt, industrieel te Haarlem, dat hij op 30 april 1925 de percelen Ammerzoden G 22, 23, 101, genaamd de Struikwaard, gelegen in de Geldersche Waarden tegenover het veer te Well, verkocht aan
zijn dochters Emma Eveline en Anette Eliza, zb te Haarlem. Koopprijs f 25.000,- verrekend tussen koopsters en verkoper.
De verkoper behoudt het levenslange vruchtgebruik.
In marge: op grond van verordening 26/1940 als vijandelijk vermogen onder beheer gesteld, etc., Tiel, 14 juli 1942.

Heusden

Leggerart. 2410
eigenaar 1/2 Annette Elize de Kadt bgvgg met Bernardus Franciscus Mensing, Amsterdam, Jacop Obusstraat 68 (bedoeld wordt J. Obrechtstraat 68)
eigenaar 1/2 Marianne Louise Emaeli (ook wel Emselie) de Kadt, geb. 2-3-1931, 's-Gravenhage, Van Beuningenstraat 37.
P/a notaris Landweer, La Grostraat 27 Ammerzoden
hebben sinds dj 1958:
E 22, hooiland uiterwaard.
E 23, uitweg, weiland.
E 101, water.
Dj 1961 verkoop. Naar leggerart. 2457.3-5.

Leggerart. 2457
Anna Amalia Maria Bijleveld, zb, te [doorgestreept Ammerzoden, Oestgeest], Wassenaar, Schout bij nacht Doormanslaan 7. P/a La Grostraat 27 Ammerzoden. Later kennelijk: p/a P.A. Ansing, KW weg 79 Zaltbommel.
Heeft in Hoog Groenendaal E 18 en E 19, verder E 22, E 23, E 101. bij E 22 staat: Dj 1967 stichting van een gemaal. Verder bij alle drie: dj 1976 ruilverkaveling, geen leggerart. meer vermeld.

Poederoijen

Zie de kad. minuut.
OAT: de nrs. sectie D 284 t/m 294a waren van Jan Elias Rom, gepensioneerd kolonel.

Leggerart. 247
Stephanus Leonardus Aloijsius de Bruijn, wijnhandelaar te Helmond
en cons.
D 284 e.v.
Dj 1879 deling, naar leggerart. 345.

Leggerart. 345
Eigenaar: Maria Elisabeth Joanna Stephania de Bruijn, e v Emile Alexis Marie van der Kun [Rotterdam doorgestreept] te 's Hage
Bezitter: Michiela Catharina Johanna Viruly van Poederoijen e v Abraham Jacobus Frederik Egter van Wissekerke, te ’s Hage
volgnrs. 11-16: D 284, uiterwaard, 285, uiterwaard, 286, water, 288, riet, 289, uiterwaard, 291, griend.
Dj. 1919 verkoop. Van leggerart. 247.11, 16, 18, naar leggerart. 615,1, 5, 6.
D 292, water, dj 1920 verkoop, naar leggerart. 615.10 en 345.23 = D 786.

Leggerart. 615
Simon de Kadt, fabrikant te Haarlem
hieronder: de op dit artikel voorkomende percelen zijn op grond van verordening 26/1940, inzake behandeling van vijandelijk vermogen, onder beheer gesteld, hier mag niet over worden beschikt.
Beheerder: Carl Dönig te Arnhem.
heeft:
1 D 284, uiterwaard, groot 1-10-. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 345.11 naar leggerart. 320.70.
2 D 285, uiterwaard, groot 1-01-50. Dj 1929 vereniging. Van leggerart. 345.12 naar leggerart. 615.13.
3 D 286, water, groot 13 aren 50 c.a. Dj 1929 vereniging. Van leggerart. 345.13 naar leggerart. 615.13.
4 D 288, riet, groot -3-40. Dj 1929 vereniging. Van leggerart. 345.14 naar leggerart. 615.13.
5 D 289, uiterwaard, groot -28-80. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 345.15 naar leggerart. 320.71.
6 D 291, griend, groot 1-17-90. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 345.16 naar leggerart. 320.72.
7 D 566, uiterwaard, groot 2-17-40. Dj 1929 grensregeling. Van leggerart. 345.19 naar leggerart. 615.12.
8 D 567, uiterwaard, groot 2082-50. Idem. Van leggerart. 345.20 naar leggerart. 615.12.
9 D D 569, uiterwaard, groot 1-17-20. Van leggerart. 345.21 naar leggerart. 615.13.
D 292, gedeeltelijk, grootte niet aangegeven. Van leggerart. 345.17, naar: niet vermeld.
D 565 gedeeltelijk. Van leggerart. 345.18, naar: niet vermeld.
10 D 784, moeras en water, groot 1-36-50. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 345.17 naar leggerart. 320.72.
11 D 785, biezen, groot -15-15. Dj 1929 grensregeling. Van leggerart. 345.18 naar leggerart. 615.13.
12 D 819, hooiland, groot 5-64-40. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 615.11, 7, 8, naar leggerart. 320.74.
13 D 821, hooiland, water en riet, groot 2-52-. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 615.2,3,4,9, ongen., naar leggerart. 320.75.

Zie Hypotheekregister, deel 651 nr. 38.

en voor D 819 en D 821: Hypotheekregister, deel 730 nr. 13.

Leggerart 320
De Staat, de gewone Domeinen
heeft o.a. sinds dj 1944
volgnrs. 70 t/m 75: D 284, D 289 en D 291, alle uiterwaard, D 784, moerassen en water, D 819, hooiland, D 821, hooiland, water, riet. Dj 1948 overdracht (rechtsherstel).
Van leggerart. 615. 1, 5, 6, 10, 12, 13, naar leggerart. 798.1 t/m 6.

Leggerart. 798
Zeven kinderen De Kadt, ieder voor 1/8 eigenaar. Van hen leven Isedore Emanuel, koopman, in New York, Rika z b in Beverly Hills, Maurits, koopman, in NY, Jacques, fabrikant, in idem, Francisca Estella, zb, e v Louis Groen, in Londen.
Annetta Liza bgg met Bernardus Mensing, Amsterdam Jac. Obrechtstraat 68, en Marianne Louise Emselie, in Wrotham, Kent
Bovenaan staat Simon Izak de Vries, koopman te Amsterdam, voor 1/8
hebben:
D 284, 289, 291, 784, 819 en 821.
Dj 1952 scheiding. Van leggerart. 320.70 t/m 75, naar leggerart. 854.1-6.
Verwijzing naar hyp. register deel 907 nr. 110.

Leggerart. 854
Marianne Louise Emselie de Kadt, geb. 2-3-1931, 's-Gravenhage, Van Beuningenstraat 37
p/a notaris Landweer Ammerzoden
Zelfde rijtje percelen, Dj 1955 verkoop. Van leggerart. 798.1-6 naar leggerart. 892.1-6.

Leggerart. 892
mr. baron de Smeth, secretaris van de Grondkamer voor Gelderland, Beukenlaan 20 Oosterbeek
Idem, alleen met D 857, komt van kad. legger Aalst 1204.1.
Dj 1960 verkoop, naar leggerart. 931.1-6.
Nagekeken: gaat naar N.V. Heuff's Zandzuigerij te Gorinchem, Boerenstr. 12, geen verdere verwijzing.

Aalst

Leggerart. 427
Polderdistrict Bommelerwaard boven de Meidijk en het Stoomgemaal Maasafdeling
volgnr. 6: A 742, waterleiding, groot 14 aren 80 c.a. Dj 1929 grensscheiding en redres. Naar leggerart. 926.1, 886.12 en 397.4.
Uit 886 blijkt: gaat terug op leggerart. 526 en 836: (leggerart. 526): was land van Johannes Arnoldus Jurgens Antonzn., groothandelaar te Oss, en Hendricus Leonardus en Arnoldus Antonzn, eveneens groothandelaren te Oss. Dj 1914 scheiding.
Werd (leggerart. 836) van Maximiliaan Jurgens, steenfabrikant te Nijmegen, telg van de boter- en margarinefamilie uit Oss, getrouwd met een Jansen die uit de bakstenen kwam.

Zie Zuilichem: daar nam margarinefabrikant Cohen uit Haarlem buitendijkse grond van deels dezelfde leden van de familie Jurgens over.

(Leggerart. 397
Is van de fam. baron van den Bogaerde van Terbruggen te Gent/Heeswijk. Vervolgens van aangetrouwde familie De Looz Cortwarem, Brussel. Onder bewind gesteld. Dj 1965 scheiding.

Leggerart. 886 2e reeks
dj 1923
Familie Van Driel:
Pieter van Driel, inspecteur voedselvoorziening [doorgestreept: Den Haag, Rotterdam, Vught) Aalst, p/a notaris Landweer te Ammerzoden, voor de helft, en
Antonie van Driel, industrieel en landeigenaar te [doorgestreept: Dordrecht, Nederhemert], voor de andere helft.
Vervolgens de weduwe van Antonie van Driel, Antje van der Jagt.
Vervolgens [doorgestreept: Pieter van Driel, arts te Scheveningen.]
Jeanne Margaretha, voorheen gehuwd met Emil Gluckstern, te [doorgestreept Arnhem] thans bgvg gehuwd met Philip Theodoor Tamme, scheikundige, Breda.
hebben een groot aantal percelen, o.a.
volgnr. 8: A 741, weiland, groot 32 aren 80 c.a. Dj 1929 grensregeling, redres. Van leggerart. 836.8 naar leggerart. 926.1 en 886.12.
volgnr. 12: A 1058, bouwland, groot 38 aren, 90 c.a. Van leggerart. 427.6 en 886.8, naar: niet vermeld.

Leggerart. 886 3e reeks
Pieter van Driel, inspecteur voedselvoorziening, Aalst, p/a Steenfabriek De Rietschoof,
Jeanne Margaretha, bgvg gehuwd met Philip Theodoor Tamme, scheikundige, Breda.
hebben o.a.
volgnr. 12: A 1058, bouwland, groot 38 aren, 90 c.a. Dj 1967 verkoop. Van leggerart. 427.6, 886.8 naar leggerart. 887.8. Nagekeken: is van NV Steenfabriek [De Rijswaard doorgestreept] De Rietschoof te Nederhemert.)

Leggerart. 926
Simon de Kadt, fabrikant te Haarlem
Vervolgens: De op dit art. voorkomende percelen zijn op grond van verordening 26/1940 inzake behandeling van vijandelijke vermogens onder beheer gesteld, beheerder C. Dönig te Arnhem.
A 1057 hooiland, water, 3 aren 80 c.a. Dj 1952 scheiding. Van leggerart. 427.6 en 886.8 naar leggerart. 1158.1.
Verwijzing naar hyp register deel 730 nr. 131.
Getypt inlegvelletje, met als titel: volledig hoofd van Aalst artikel 926:

erfgenamen De Kadt (= de kinderen van Simon de Kadt), 8 maal 1/8. De eerstgenoemde is Simon Isac de Vries (= schoonzoon), Beethovenstraat 93 Amsterdam. Slechts twee kinderen De Kadt wonen in Nederland, drie in New York, een in Beverly Hills, twee in Engeland.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 651 nr. 38

Op 29 januari 1918 is in het huis van de kinderen Vervoorn te Brakel dooor notaris N.Ch.M.W. Koch te Driel een veiling gehouden van onr. goederen te Poederoijen, op verzoek van Cornelis Lubertus Menkhorst, kantoorbediende te Kerdriel, lasthebber van … familieleden Van der Kun, meest uit ’s-Gr. Verder o.a. mr. J.H.C.M. vd Kun uit Zutphen, subst. officier van justitie aldaar. Dit alles op bevel van de arr. rechtbank te ’s-Gravenhage van 18 dec. 1917. Mede-eigenaar is een mej. Vd Kun uit Luik, die niet is verschenen.
Verkocht worden oa.
koop III: perceel griend sectie D 291 Poederoijen, groot 1-17-90, in de Kleine Brakelsche Slag onder Poederoijen.
koop IV: perceel uiterwaard in de Groote Brakelsche Slag onder Poederoijen, sectie D 289, 284, samen groot 1-38-80.
Etc., de andere percelen die in de kad. legger voorkomen staan niet in dit archiefstuk, zijn allemaal stukken uiterwaard.
De percelen zijn afkomstig van mevr. Elisabeth Johanna Stephania de Bruijn te ’s-Gr.
(nagekeken: zij is kleindochter van F.J.Th. de Bruijn, Eerste Kamerlid). Ze was wed. van, en in gemeenschap van vruchten en inkomsten gehuwd met, Emile Alexis Marie van der Kun (nagekeken: overleed in 1914, was wijnkoper in Rotterdam en lid van de Eerste Kamer, stamde uit een bekende familie van wijnkopers in elk geval sinds de 17de eeuw in Culemborg, vandaar naar Rotterdam getrokken).
Zij overleed 27 mei 1917, had 12 kinderen, sommigen minderjarig ….
De percelen D 284 en 289 hebben erfdienstbaarheden, nl. wegen van 3 m breed. Op D 289 ligt een kade.
Na de tweede zitting op 12 februari 1918 zijn de percelen van de kopen voorn. gekocht door notaris Hendrik Cornelis de Jongh uit Ammerzoden, last hebbend van Simon de Kadt, fabrikant te Haarlem, die hier mede verschenen is.
In marge: de percelen gekocht door S. de Kadt zijn op grond van verordening 26/1940 onder beheer gesteld, Tiel 14 juli 1942. Get. de bewaarder.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 730 nr. 131
Opgemaakt tussen 21 mei 1925 en 16 januari 1926, goedgekeurd bij KB van 11 maart 1926.
Het gaat om een officiële afbakening van de (rijks)grenzen onder Aalst, Poederoijen en Veen, waar
1) een gedeelte van de Drielse Wetering is daar op grond van kad. gegevens reeds meer dan 60 jaar van gescheiden, is in onbruik geraakt en op een smalle strook na verland en meer dan 30 jaar door omliggende eigenaren in bezit genomen,
2) de sinds 1860 (sic!) afgedamde Maas tussen Veen, Poederoijen en Aalst, eveneens grotendeels verland, is eigendom van het Rijk.
Om evt. geschillen te voorkomen zijn de rijksgrenzen mbv het driehoeksnet van de rivierkaart en de vaste punten meetkundig bepaald. Zie de bijgaande kopie van de kaart die de landmeter maakte.
Er zijn zeven partijen die hier mee te maken hebben, waaronder Simon de Kadt, fabrikant, wonend te Haarlem, eigenaar van Poederoijen sectie D 785, 566, 567, 288, 569 en ongen., en Aalst sectie A 741 en 742 gedeeltelijk.
A 742 is onderdeel van de voormalige Drielse Wetering.
(Verder ook Anton van Driel, industrieel te Dordrecht, heeft in Aalst sectie A 741 ged. en 1003, en Michiele Catharina Johanna Viruly van Poederoijen w v AJF Egter van Wissekerke te Loenen, en mr. CJK van Aalst, heer van Aalst, president van de Ned. Handelsmaatschappij te Amsterdam, heeft kad. A 1022.)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 907 nr. 110
12 november 1947
1) M. Knol, inspecteur der domeinen namens de Staat,

2) Lucas van Essen, accountant te Bloemendaal als lasthebber van de erven van Simon de Kadt, fabrikant te Haarlem, overl. Beverley Hills 1 december 1944, zijn vrouw was toen al overleden: zijn kinderen en één kleindochter. Dochter Emma Eveline Susanna de Kadt, getrouwd met Stefan de Kadt, was nl. vóór haar vader gestorven, liet een dochter na: Marianne Louise Emselie, geboren Alkmaar 2 maart 1931, woonde in Wrotham, Kent, in 'The Ridge'. (NB Stefan de Kadt was de volle neef van Emma Eveline de Kadt, nl. de zoon van Samuel de Kadt, broer van Simon.)
Allen zijn gerechtigd in 1/8 deel van de nalatenschap.
Bij onderhandse akte van 13 mei 1943, overgeschreven in hyp. register Tiel deel 879 nr. 34, is door C. Dönig die voor de Treuhand de goederen van De Kadt beheerde, aan de Staat der Nederlanden verkocht:
Poederoijen kad. D 284, 289, 291, 784, 819, 821, groot 12-09-60, niet hypothecair belast of verpacht ten tijde van de overdracht, voor f 24.550,-. Het bedrag is overgemaakt aan een bijkantoor van de Amsterdamsche Bank ten name van Dönig.
Met goedkeuring van de Raad van Rechtsherstel draagt de Staat de goederen in eigendom over aan de erfgenamen, ieder voor 1/8. Het gaat om hooiland, water, griend enz. Deze partij draagt de vordering op de Deutsche Revisions und Treuhand AG over aan de Staat, nl. f 24.550,-, met de daarop verschuldigde rente vanaf 13 mei 1943.
Volgt een overzicht van de ontvangsten uit de gronden te Poederoijen tussen 1943 en 1947, vnl. uit de verkoop van hooigras aan diverse partijen. Totale ontvangsten: f 7317,-.
Uitgaven aan onderhoud, belastingen etc.: f 934,96.
Saldo is dus f 6382,04, te betalen door de Staat.
De erfgenamen gaan over tot de nodige stappen tbv rechtsherstel.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 954 nr. 29
Op 6 september 1951 verschenen voor notaris P.W. van der Ploeg te Amsterdam … erfgenamen of hun vertegenwoordigers van Simon de Kadt, overleden te Santa Monica, Los Angeles, laatst gewoond hebbend in Beverly Hills. Hij had zowel in Nederland als de VS meerdere testamenten gemaakt, waarbij hij eerdere versies herriep. In zijn laatste testament, van 11 november 1940, opgemaakt te New York, bestemde hij zijn vermogen voor een trust tbv vnl. zijn dochter Rika, met uitzondering van zijn onroerende goederen in Nederland. Dat testament is in Nederland niet rechtsgeldig. In Nederland wordt een nalatenschap in gelijke delen verdeeld. Zo ook hier. Er berusten diverse testamenten bij een notaris te Haarlem.
Etc, scheiding en verdeling. De Kadt bezat onroerend goed in Poederoyen in de Haarlemmermeer, nabij Haarlem, in Haarlem (waaronder een herenhuis) en in Heemstede. Overal heeft na de oorlog rechtsherstel plaatsgevonden.
De goederen in Poederoyen en Aalst gaan naar de minderjarige Marianne Louise Emselie de Kadt, vertegenwoordigd door een voogd. Haar vader Stefan de Kadt is overleden, haar stiefmoeder, tevens voogdes, hertrouwd.

Genealogische gegevens

De Bruijn
Stephanus Leonardus Aloysius de Bruijn was wijnhandelaar in Helmond, zie bevolkingsregister, zijn dochter Maria Elisabeth Joanna Stephania geb. 1857 ging in 1878 naar Rotterdam, na haar huwelijk met E.A.M. van der Kun, wijnhandelaar te Rotterdam in 1877, de beide zoons in resp. 1871 en 1872 naar Katwijk aan Zee (naar de bekende kostschool van de paters Jezuïeten?)

Simon de Kadt, fabrikant
NB de naam De Kadt heeft in de Joodse traditie dezelfde betekenis als Cohen, nl. door geboorte lid van de stam van priesters. Vandaar dat in Oss de achternaam Cohen de Kadt/Kat voorkwam.

Persoonlijke gegevens Simon de Kadt
Hij is geboren op 26 maart 1863 in Oss, N-Brabant.
Vader Israel de Kadt
Moeder Catharina van Leeuwen
Beroep: Fabrikant.
Hij is overleden december 1944 in Californië, Verenigde Staten, hij was toen 81 jaar oud.

Bevolkingsregister BHIC: Simon de Kadt was in 1894 slager in Oss, Molenstraat A 450, had toen al zes kinderen, waarvan één overleed. In 1906 is het laatste kind ook in Oss geboren.
Voorouders en nakomelingen van Simon de Kadt
Israël Roelof de Kadt (Cohen de Kat)
1813-1877
Catharina van Leeuwen, d v Salomon van Leeuwen en Francijntje van Veen
1828-1876
Israel de Kadt en Catharina van Leeuwen trouwen 4 juni 1855 in Berghem
Simon de Kadt, hun zoon, is geb. 26 maart 1863, Oss.
1863-1944

Marianna Josephine Drievoet
1863-1916
(Zij was, zie de stamboom van de fam. Drievoet, halfzuster van de vader (= Louis) van Bernard Salomon en Emanuel Mozes Drievoet uit Zaltbommel, veehandelaren. Simon de Kadt was dus de aangetrouwde oom van de gebr. Drievoet van de Stationsweg te Zaltbommel, die eveneens in de omgeving van Poederoijen goederen hadden.)

Gezin van Simon de Kadt
Hij is getrouwd met Marianna Josephine Drievoet op 22 mei 1888 te Werkendam, hij was toen 25 jaar oud. (BHIC 50.177, inv. nr. 8888 huwelijksakte Werkendam)
Kind(eren):
Isedor Emanuel de Kadt 1889-1965
Rica de Kadt 1891-????
Catharina de Kadt 1892-1977
Maurits de Kadt 1894-1952
Jacques de Kadt 1896-???? (= niet de politicus, die is geboren 30-7-1897 en was z v Roelof de Kadt x Bertha Koppens.)
Bertha Josina de Kadt 1898-1898
Francisca Estella de Kadt 1900-
Emma Evelina Suzanna de Kadt 1904-1935

Annette Liza de Kadt 1906-

Simon Izak de Vries, koopman te Amsterdam, was e v Catharina de Kadt uit Oss, ze trouwden in 1918. Vader Simon de Kadt was toen 'fabrikant'.
Krantenbericht in 'De Stad Oss', via het Stadsarchief Oss 1913: S. Cohen-De Kadt heeft zijn rund- en kalfsslagerij in de Molenstraat verkocht aan Joh. Kemps-Van Hilst, die de slagerij van Zwanenberg al had overgenomen.
Via Delpher: 'Nederlandsche Staatscourant' van 2 mei 1910. p. 110: S. de Kadt te Oss, opererend onder de firmanaam S. Cohen de Kadt, registreerde op 18 april 1910 het merk Labor voor gesmolten rundvet.
M. de Kadt te Haarlem kreeg vergunning voor een levertraanfabriek te IJmuiden, 1917, etc.

Stadsarchief Rotterdam, adresboekje 1918: S. de Kadt, directeur van de Condensed Milk Company of Holland, Nassaukade Rotterdam, dit moet echter Samuel de Kadt zijn, eveneens uit Oss en volle broer van Simon de Kadt. Er was in 1903 ook een S. de Kadt directeur van een melkfabriek in de Rosestraat. Etc. ook een De Kadt die directeur was van Van den Bergh's Ltd: een hele dynastie kennelijk.
De margarinefabrikanten mengden destijds vaak dierlijke vetten met melkvetten (en plantaardige vetten), de branches lagen dus dicht bij elkaar.

In Haarlem was in elk geval in de jaren 1920 Cohen de Kadts Reuzel en Rundvetsmelterij gevestigd op hetzelfde adres als de Margarinefabriek NV. Van beide was een S. de Kadt directeur, 1923 e.v.
De zo te zien vroegste vermelding is van S. de Kadt, koopman, R. de Kadt fabriekschef van de Margarinefabriek aan de Leidsevaart. Deze fabriek was voorheen van Cohen Vd Laan.

Advertentie in de 'Nieuwe Haarlemsche Courant' van 30 april 1921: dankzegging voor de blijken van belangstelling door de directie van de NV Margarinefabriek Cohen-De Kadt te Haarlem na het overlijden van dhr. Stultiens (kennelijk een employé).
Zelfde krant, 14 mei 1920: de fabriek van de heren Cohen was voorheen gevestigd aan de Omval te Amsterdam. In Haarlem voortgezet onder de naam Cohen en Van der Laan, zou ca. 1895 geweest moeten zijn. Volgens dezelfde krant enkele jaren eerder was het in elk geval al in 1917 *voorheen* Cohen en Vd Laan.
Idem, 22-10-1920: de Margarinefabriek voorheen Cohen en Vd Laan.
Idem, 9-8-1927: deze fabriek viert het 50-jarig bestaan, thans gevestigd aan de Leidsevaart. Opgericht door Lion Cohen en Willem vd Laan. Zie stamboom: Lion Cohen was de vader van de vrouw van Nathan Cohen, Frederica Cohen-Cohen.
Idem, 1-5-1930: de Marg. fabriek van Cohen en Vd Laan aan de Leidsevaart zal ivm het overgaan naar de Margarine Centrale te Rotterdam worden stopgezet, het personeel ontslagen. De fabriek in de Waardpolder zal doorgaan.
Idem, 5 aug. 1930: aankondiging van te houden veiling van de fabrieksgebouwen, groot 4861 m2.
Idem, 23-10-1931: ook de fabriek in de Waarderpolder wordt gesloten, productie wordt overgeplaatst naar Unilever in Oss.

https://sousamendesfoundation.org/family/de-jong-de-kadt-de-vries
DE JONG/DE KADT/DE VRIES
Visa Recipients
DE JONG, Mathilde née DE VRIES P
Age 64
DE KADT, Betsy Arnolda née DE JONG P
Age 42
DE KADT, Edith Mary P

Age 16
DE KADT, Isidor Emanuel P
Age 51
DE KADT, Josephine Mathilde P A
Age 21 | Visa unnumbered
DE KADT, Marianne Josephine P
Age 18
DE KADT, Marie née DE KADT P
Age 40
DE KADT, Mathilde Rica V P A
Age 15 | Visa unnumbered
DE KADT, Pieter Pim P
Age 11
DE KADT, Rica P
Age 49
DE KADT, Simon P
Age 77
About the Family
This large family of Dutch nationals received visas from Aristides de Sousa Mendes in Bayonne, France on June 21, 1940. The following day, they traveled from Bayonne to Porto, Portugal on the vessel Milena, a Portuguese schooner that had been chartered by Belgian and Dutch financiers for a group of around 50 passengers.
Several de Kadt family members, who held Spanish visas, disembarked in Santander and continued overland to Portugal. In August of 1940 they traveled on the vessel Quanza from Lisbon to New York.

De Kadt en Menten

Verband met de oorlogsmisdadiger Pieter Menten en zijn kennelijk niet brandschone broer Dirk:
Broer Samuel de Kadt, geb. 1875 in Oss, had zuivelfabrieken in N-Holland. Hij kocht in etappes in 1926, 1927 en 1929 grond waarop hij aan Westerlaan 16 Aerdenhout, villa 'De Klimtak' liet bouwen, kad. B 4346, 4559 en 4704, samen 61 aren. Samuel de Kadt, broer van Simon, overleed op 20 maart 1938. Vervolgens erfde zijn zoon Stefan het pand, industrieel te Bergen. Op 12 sept. 1939 heeft hij deze overgedragen aan zijn neef Isedoor Emanuel de Kadt, koopman of industrieel te Bloemendaal voor f 61.500,-, waarmee de schuld werd verrekend die Samuel de Kadt aan hem had en die Stefan de K. op zich had genomen. I.E. de Kadt was de zoon van Simon de Kadt.
In het huis woonde Louis ('Lou') de Kadt, broer van Stefan. Hij en zijn vrouw Sonja Swaap overleden in het kamp.
Het huis is op 4 mei 1942, na als vijandelijk vermogen door de Duitsers te zijn onteigend, door de zaakgelastigde voor dit soort goederen, Hans Richard Curt Frauendorf, directeur te Heemstede, Wagnerkade 49, beheerder van I.E. de Kadt, verkocht aan A.E. Hofte, commissaris in effecten te Haarlem, gemachtigde van Dirk Menten, die zelf industrieel wordt genoemd, wonend Zeeweg 313 te IJmuiden. Koopprijs f 75.000,-.
Dirk Menten, Westerlaan 16 Aerdenhout, liet het pand op 31 januari 1945 door zijn beruchte broer Pieter Menten verkopen aan een dubieus type, Wilhem Adolf Christiaans, aannemer (was daarvoor o.a. magnetiseur), Dr. Dirk Backerlaan 38 Bloemendaal. Koopprijs hetzelfde als wat Dirk Menten had betaald.
In marge: doorgehaald 23 juni 1949 (= het rechtsherstel).

Verder was Frauendorf (zie NA, NBI, 2.09.16.04, 74554) betrokken bij de liquidatie van Westerlaan 22, eigendom van Jacques de Kadt, verkocht aan een Duitse en op een flinke hypotheek gezet. Het kad. nr .was toen B 4220.
Ook Maurits de Kadt raakte kennelijk onroerend goed aan Frauendorf kwijt, dit wordt althans in het dossier vermeld.
Pieter Menten zelf woonde op Westerlaan 26 te Aerdenhout.

Buitendijkse landbouwgronden in Zuilichem, eigendom van de familie Cohen

Kadaster

Vroegste kadastrale gegevens: was land van Van Eyck, heer van Zuilichem. Verkoop ca. 1870 aan, zie leggerart. 675: Jan Jurgens, oftewel Jan Arnold Jurgens, koopman te Oss, later zijn zoons Hendricus Leonardus en Arnoldus, eveneens kooplieden te Oss. Zij kochten kribben, die griend, weiland etc. werden: landschap in opbouw.
sectie A 860: bos, A 862: water en 933: water.

Leggerart 917
Theodora van Waardenburg wed. Henricus Leonardus Jurgens en cons., Oss
Opgevolgd door Antonius Johannes, Franciscus Johannes, Johanna Henrica .... 9 kinderen ..., hebben o.a.:
A 98bis, recht van overvaart
A 202, bouwland, A 828, griend [pas doorgestreept], A 859, uiterwaard [weiland doorgestreept], A 860, griend [bos doorgestreept], A 862, griend [bos doorgestreept], A 933, zand [water doorgestreept].
Verder sectie B 108-111, weiland, en sectie D 278 en 354, dijkhelling.
Dj 1900: scheiding. Van leggerart. 675.1, 15-20, naar leggerart. 1045.1-7.

Leggerart. 1045
Johanna Hendrica Jurgens zb, Oss, heeft o.a.:
de Waal A 98bis, recht van overvaart, A 202, bouwland, A 828, griend, A 859, uiterwaard, A 860, griend, A 862, griend, A 933, zand.
Dj 1920 verkoop. Van leggerart. 917.1-7 naar leggerart.1281.1-6 en 1202.4 (= A 202).
De percelen uit de secties B en D waren dj 1901 al verkocht.

Leggerart. 1281
Nathan [doorgestreept: Henriette] Cohen, fabrikant te Haarlem
Heeft:
de Waal
A 98bis, recht van overvaart: vervallen dj 1929, A 828, griend, A 859, uiterwaard, A 860, griend, A 862, griend, A 933, zand.
Dj 1939 scheiding. Van leggerart. 1045.1, 3-7 naar leggerart. 1615.1-5.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 667 nr. 55.

Leggerart. 1615
Frederika wed. van Nathan Cohen, te Bloemendaal, Bloemendaalseweg 142
Zelfde percelen:
1 A 828, griend, 3-81-30 groot, in dj 1941 verenigd en ten dele verkocht: gaat van leggerart. 1281.2 naar leggerart. 478.14/15 en 1615.6. Nagekeken leggerart. 478.14/15: A 1292 en 1293: wetering en weiland, van het Polderdistrict Bommelerwaard boven de Meidijk.
2 A 859, uiterwaard, 5-06-20, dj 1943 verkoop. Van leggerart. 1281.3 naar leggerart. 1417.23.
3 A 860, griend, 1-30-50, idem. Van leggerart. 1281.4 naar leggerart. 1672.1.
4 A 862, griend, -09-40, idem. Van leggerart. 1281.5 naar leggerart. 1672.2.
5 A 933, zand, -23-70, idem. Van leggerart. 1281.6, naar leggerart. 1417.24.
6 A 1291, uiterwaard, 3-32-00, idem. Van leggerart. 1615.1 naar leggerart. 1377.17.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 834 nr. 10.
Geen aantekening over confiscatie conform de verordening van de Duitse bezetter.

Leggerart. 1377
Antonie van Vugt, landbouwer te Zuilichem, geb. 14-10-1884
17 A 1291, gegevens als boven. Dj. 1947 verkoop. Van leggerart. 1615.6 naar leggerart. 1712.5.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 870 nr. 80.

Leggerart. 1417
Cornelis van Vugt, geb. 28/10 1887, landbouwer te Zuilichem, Waaldijk 19
heeft o.a.
23 A 859 en
24 933, gegevens als boven. Dj 1947 verkoop. Van leggerart. 1615.2 en 5 naar leggerart. 1712 1 en 4.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 870 nr. 80.

Leggerart. 1672
Jacob van der Maas, landbouwer te Nieuwaal, D 106
A 860, griend 1-30-50. Dj 1947 verkoop. Van leggerart. 1615.3 naar leggerart. 1712.2.
A 862, griend, -09-40. Idem. Naar leggerart. 1712.3.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 870 nr. 80.

Leggerart. 1712
Frederika Cohen zb wed. Nathan Cohen, 's-Gravenhage.
p/a notaris Landweer te Ammerzoden.
heeft dezelfde goederen als in leggerart. 1615
Dj 1951 scheiding. Van leggerart, 1417.23, 1617.1,2, 1417.24 en 1377.17 naar leggerart. 1767.1-5.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 896 nr. 32.

Leggerart. 1767
1/2 Berthold Cohen, kantoorbediende te Amsterdam Michelangelostraat 37 hs
1/2 Louise Marianne Cohen, idem, adres idem.
p/a G. Ansing KW weg 79 te Zb.
1 A 859: dj 1958 vereniging, van leggerart. 1712.1 naar 1767.6.
2/3 A 860, 862: dj 1977 ruilverkaveling, van leggerart. 1712.2 en 3 naar: rvk.
4 A 933: dj 1958 vereniging. Van leggerart. 1712.4 naar 1767.6.
5 A 1291: dj 1969 verkoop. Van leggerart. 1712.5 naar 2053.80. Nagekeken: is Bureau Beheer Landbouwgronden te 's-Gr. = van het Min. van Landbouw en Visserij, dj 1977 rvk.
6 aan de Waal A 1422, weiland, groot 5-29-90. Dj 1977 rvk. Van leggerart. 1767.1/4 naar: rvk.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 946 nr. 71.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 667 nr. 55
Op 14 juli 1919 is in de Doelen te Gorinchem door notarisklerk Jacobus Groenendaal als gemachtigde van Johanna Hendrika Jurgens, echtgenote van Frederik Price, groothandelaar te Sutton, Goldfield Harlopp Grange een provisionele verkoping gehouden ten overstaan van notaris Paulus Sichterman te Gorinchem.
perceel 1 bestaat uit Zuilichem sectie A 828, 859, 860, 862, 933, groot 10 ha. 51 aren, met sectie A 98bis: het recht van overvaart van de rivier de Waal en Lek. Belast met de verplichting van 'aardlevering' voor de schaardijk van Zuilichem. Zie de akte van notaris Hoffman van Hoven re Zaltbommel van 3 juni 1823, met recht van uitweg voor de percelen A 86, 84 en 79, zie proces verbaal van veiling voor notaris mr. G.J. Kolff te Herwijnen van 28 september 1911.
Perceel 2 en perceel 3 zijn de twee delen van Zuilichem A 202, bouwland, samen groot 2 ha. 28 aren met de bepoting.

Op de tweede zitting in de Doelen op 21 juli 1919 is perceel 1 gekocht door Steven van Dalen, burgemeester van Brakel, als gemachtigde van de fabrikant Nathan Cohen te Haarlem, voor f 35.100,-. Percelen 2 en 3 worden voor f 9450,- van Engelbertus van Dalen, koopman te Zuilichem.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 834 nr. 10
Op 29 april 1938 verschenen voor Daniël Marinus Klijzing, notaris te Haarlem:
Frederika Cohen wed. Nathan Cohen, particuliere, Bloemendaalseweg 142 te Bloemendaal, uitvoerder van de wilsbeschikking van Nathan Cohen, overl. 25 februari 1937, met wie zij igg was gehuwd, en de drie kinderen uit dit huwelijk:
Willem Lodewijk Cohen, koopman te Brussel,
Leopold Frederik Cohen, koopman te Uccle (Ukkel), België,
Henriette Cohen, particuliere, onder huw. voorw. getrouwd met Philipps Jürgens, advocaat-procureur te Bloemendaal.
Frederika Cohen is volgens testament van haar echtgenoot tot enige erfgename benoemd, onder eerbiediging van de rechten van de legitimarissen, zij is tevens tot uitvoerder van het testament benoemd. Zij heeft de nalatenschap verworpen, zie verklaring gedeponeerd bij de griffie van de Haarlemse rechtbank, op 3 april 1938, zodat de kinderen de enige gerechtigden zijn, ieder voor 1/3. De kinderen gingen over tot beschrijving en deling van de huwelijksgemeenschap, volgens beschrijving van de moeder. De baten hiervan bestaan uit: roerende goederen en een uiterwaard te Zuilichem, sectie A 828, 859, 860, 862 en 933, groot 10 ha. 51 aren 10 c.a. De baten uit de huw. gemeenschap worden door de comparanten toegescheiden aan de weduwe, hun moeder.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 870 nr. 80
Op 31 december 1941 verschenen voor notaris Gerard Eisso Landweer te Ammerzoden:
Jacoba Catrina Scheltens, notarisklerk te Zb, lasthebster van Frederika Cohen wed. Nathan Cohen te ’s-Gravenhage, zie bijgevoegde akte van volmacht … Zij verklaarde ingevolgde de verordening op landbouwgronden in Joodse handen van 27 mei 1941 nr. 102, te hebben verkocht aan
A Cornelis van Vugt, landbouwer te Zuilichem, die mede verschenen is: een perceel uiterwaard te Zuilichem, genaamd de Bovenwaard, kad. Zuilichem sectie A 859 en 933, samen 5-29-90, voor f 11.000,-.
B Antonie van Vugt, landbouwer te Zuilichem, mede verschenen, een perceel uiterwaard genaamd de Benedenwaard, Zuilichem A 1291, groot 3-33, voor f 3000,-.
C Jacob van der Maas, landbouwer te Nieuwaal, mede verschenen: Zuilichem A 860, 862, groot 1-39-90, voor f 2100,-.
Met instemming van het Bureau voor de Goedkeuring.
De koopprijzen blijven de kopers schuldig, wel betalen ze een rente van 4 %, ingaand 1 december j.l. en verder te voldoen op iedere 1 december, te beginnen met 1942.
Transportkosten zijn in geval A voor rekening van de koper, B: half koper, half verkoopster, C: geheel voor de verkoopster.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 896 nr. 32
Op 24 oktober 1946 verschenen voor notaris G.E. Landweer te Ammerzoden:
Cornelis van Vugt, Antonie van Vugt en Jacob van der Maas, landbouwers. Zij verklaarden dat ze blijkens akte van 31 dec. 1941 voor dezelfde notaris volgens verordening … etc., welke verordening ingevolge Besluit Bezettingsmaatregelen wordt geacht nimmer van kracht te zijn geweest.
Volgt een opsomming van de gekochte onroerende goederen. De kopers zijn de koopsom schuldig gebleven aan de verkoopster onder verplichting daarover een rente van 4 % jaarlijks te betalen. Verder hadden ze de plicht om op eerste aanzegging van de verkoopster het recht van eerste

hypotheek te verlenen, tot meerdere zekerheid van betaling van de koopsommen en rente, hetgeen gebeurd is.
De kopers waren de pachter van de gronden en hebben aan deze rechtshandeling meegewerkt 'teneinde daarmede de belangen van de verkoopster zooveel mogelijk te behartigen'. Zij hadden het voornemen om bij de uiteindelijk verwachte beëindiging van de Duitse overheersing, deze goederen weer aan de verkoopster over te dragen, als rechtmatige eigenares.
Ze hebben conform het bepaalde in de akte uit 1941 het recht van eerste hypotheek verleend aan Frederika Cohen, bij akte van 29 januari 1944, voor notaris Landweer, zie hyp. kantoor Tiel, en zijn dus schuldenaren.
De bewindvoerder van de thans zonder bekende woon- of verblijfplaats wezende weduwe Cohen is benoemd Philippus Johannes Jürgens, adv/proc. te Overveen. Hier is verschenen Willem Lodewijk Cohen, fabrikant te Amsterdam, als lasthebber van Jürgens.
De comparanten 1-3 dragen tot herstel van de rechten aan Frederika Cohen in vol eigendom over … etc. de vermelde percelen en de bedragen die in 1941 werden vermeld, incl. transportkosten. De renten van de hyp. vorderingen zijn verrekend met het genot van de landerijen, de koopsommen zijn gecompenseerd met de hypotheekvorderingen.
Als getuige treedt op Wouter Lambertus Benckhuysen te Zuilichem, molenaar en opzichter van de landerijen.
De ondergetekenden verklaarden dat zij geen lid zijn van de NSB of aanverwante organisaties.
Deze akte is goedgekeurd door de Afdeling Onroerende Goederen van de Raad voor het Rechtsherstel, 30 augustus 1946.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 946 nr. 71
Op 24 oktober 1950 is de nalatenschap van wijlen Frederika Cohen, overleden op of omtrent 14 sept. 1942 te Auschwitz, verdeeld. Zij had een handgeschreven testament opgesteld op 27 okt. 1941, en in bewaring gegeven bij een notaris te Bloemendaal. Is destijds opgesteld onder de 'drang der tijden'.
De nabestaanden besluiten nu de bepalingen zo uit te voeren dat de enige erfgenamen zullen zijn: voor 1/3 dochter Henriette e v Ph. J. Jürgens, Bloemendaalseweg 142 Bloemendaal, 1/3 zoon Leopold Frederik uit Ukkel, 2 maal 1/6 de kinderen van zoon Willem Leopold en diens vrouw Johanna Kraal, Michelangelostraat 37 hs Amsterdam.
De landerijen te Zuilichem zijn toebedeeld aan de kleindochter en –zoon, Berthold en Marianne Louise Cohen, eveneens wonend in de Michelangelostraat te Amsterdam.

(Leopold Frederik Cohen woonde Avenue Léo Errera 94 Ukkel, in dezelfde straat staat op nr. 43 het in 1928 gebouwde en ingerichte art déco woonhuis van een andere geslaagde Jood, ditmaal uit Gouda, die eveneens voor WO II in België ging wonen: David van Buuren, thans een museum)

NA, 2.1.08.01, inv. nrs. 109-123, Directie van de Landbouw
Aangifteformulieren M 41, 42 en 43 de landbouwgronden te Zuilichem. Adres van F. Cohen wed. van Nathan Cohen was: Benoordenhoutseweg 19 Den Haag.
Hier is alleen indirect via de database kennis van genomen.

Genealogische gegevens

Frederika Cohen-Cohen, geb. Haarlem, 12 april 1873 – overl. Auschwitz, 14 september 1942, 69 jaar geworden, was d v Lion Cohen en Jetje de Leeuw. Ze trouwde 28 augustus 1894 met Nathan Cohen (28 jaar, geboren in Amsterdam), z v Wolf Cohen en Sophia Knoek.

(Wiewaswie)

Op de site Joods Monument is er een link naar Pension 'Viskoper', Roelofsstraat 37, Den Haag.
Als laatste adres van Frederika Cohen wordt in 1941 echter opgegeven: Benoordenhoutseweg 19 Den Haag. Was dit pand door de Duitsers van haar afgenomen?

Zie: home.kpn.nl/bobbe000/leeuw3.htm
= stamboom van Nathan Levie Cohen

Voorlopig Parenteel van Hartog Michielse LEVIE
Toestemming vereist

IV.51 Jetje de LEEUW, geb. 's-Graveland 10-02-1848, overl. Haarlem 11-01-1931, begr. ald., dr. van Hijman Isaac (de LEEUW) (Zwi ben Jitzchak) (zie III.22) en Eva Arie (Jochewed) (de LEEUW) (zie III.36).
Tr. 's-Graveland 23-06-1871 Lion COHEN, koopman, margarinefabrikant, boterhandelaar, geb. Zwolle 13-06-1842, overl. Haarlem 04-02-1905, begr. ald. 06-02-1905, zn. van Levy Salomon COHEN en Fijtje Wolf MOSSEL.
Uit dit huwelijk:

1. Frederica COHEN (zie V.93).
2. Evalina COHEN (zie V.95).
3. Veronica COHEN (zie V.97).
4. Sara COHEN (zie V.99).
5. Emma COHEN, geb. Haarlem 05-11-1882.

V.93 Frederica COHEN, geb. Haarlem 12-04-1873, overl. Auschwitz* 14-09-1942, dr. van Lion COHEN en Jetje de LEEUW (zie IV.51).
Tr. Haarlem 28-08-1894 Nathan COHEN, koopman, fabrikant, directeur Margarinefabriek, geb. Amsterdam 16-02-1866, overl. Bloemendaal 25-12-1937, begr. Haarlem, zn. van Wolf COHEN, winkelier, en Sophia KNOEK.
Uit dit huwelijk:

1. Willem Lodewijk COHEN (zie VI.92).
2. Henriette COHEN, geb. Haarlem 03-12-1897.
3. Leopold Frederik COHEN, geb. Haarlem 26-02-1902.

VI.92 Willem Lodewijk COHEN, margarinefabrikant, geb. Haarlem 25-01-1896, zn. van Nathan COHEN en Frederica COHEN (zie V.93).
Tr. Kampen 22-02-1922 Johanna KRAAL, geb. Kampen 29-01-1895, dr. van Barend KRAAL en Maria Egberdina LUNENBERG.
Uit dit huwelijk:

1. Frederik Willem COHEN, geb. Haarlem 13-07-1922, overl. ald. 14-07-1922.
2. Berthold COHEN, geb. Heemstede.
3. Louise Marianne COHEN, geb. Haarlem.

G.H. Kurtz, Beknopte geschiedenis van Haarlem, (Haarlem 1942), 59: de margarinefabriek van Cohen en Van der Laan is opgericht 1879, stond eerst aan de Leidsevaart, in de 20ste eeuw verhuisd naar de Waarderpolder aan het Noorder Buiten Spaarne.

Unileverarchieven:
File relating to the the acquisition by NV Margarine Unie and NV Van den Bergh's Fabrieken of share capital in NV Margarinefabriek Cohen & Van der Laan and NV De Kadt & Co Margarinefabriek.

Date
1929-1933.

Margarinefabrieken in Haarlem:
De Kadt zat met zijn Cohen De Kadt Rundvetsmelterij en De Kadt & Co Margarinefabriek in het gebouw Leidsevaart 50-52 te Haarlem = het oude gebouw van Margarinefabriek Cohen & vd Laan, die rond 1931 een fabriek in het Noorder Buitenspaarne in gebruik nam.
Al sinds 1914 is de naam: Margarinefabriek voorheen Cohen & Van der Laan. Dat v/h had kennelijk betrekking op Van der Laan, want Cohen bleef actief.

1
Maasdijk 70 Rossum

Thans kad. Rossum sectie B 3408
En een perceel weiland in Kerkdriel (een ander perceel aldaar (bouwland) is dj 1930 verkocht).

Vos (2017), 70-74: De hoofdbewoner Bram van Gelder was getrouwd met Hester Mozes, d v Abraham Mozes, manufacturier. Zij stond in de winkel, haar man ging langs de deuren met zijn koopwaar. Het echtpaar kreeg drie kinderen. Allen zijn omgebracht.
in 1945 trok C.F. van M. uit Alem in het huis van de familie Van Gelder. Hij had volgens zijn verklaring huisraad en spullen van de fam. Van Gelder in bruikleen ontvangen, er was een lijst van.
Zijn opsomming is maar een deel van wat er kort na de deportatie werd geïnventariseerd. (Zie RAR 3004, archief gemeente Rossum, 956.)
Van M. ging in 1948 terug naar Alem, het huis stond leeg. De gemeenteraad vergaderde hierover op 17 aug. 1953. Men had in geen tijden huur van de 'Jodenwoning' kunnen innen.
[NB: op basis van de kadastrale gegevens is dit onjuist: het huis werd in 1948 verkocht aan de buurman, Huibertse. De gemeente moet het na de deportatie van de familie Van Gelder hebben 'beheerd', daarom wordt op de legger het adres van de gemeente Rossum vermeld (zie leggerart. 2024).]

Kadaster

Minuut en OAT
Op het minuutplan en de bijbehorende artikelen van de OAT van Rossum, sectie B, worden aan de Maasdijk vermeld:
B 319, buitendijks, een boomgaard, groot 5 roeden 80 ellen,
B 414, tuin, 2 roeden 70 ellen,
B 415 huis en erf, 2 roeden 30 ellen.
Totaal: -10-80 groot.
Eigenaar: Nathan Moses, koopman.
(De buurpercelen B 416-420 zijn van Hendrik van der Kolk, bakker. De familie blijft daar nog geruime tijd eigenaar van.)

Kadastrale legger

Leggerart. 107
Nathan Moses, koopman te Rossum
heeft:
B 319, boomgaard, groot -5-80, verklaring R 1853 nr. 17. Van leggerart. - naar leggerart. 483.1.
B 414, tuin, -2-70, verklaring idem ... naar leggerart. 483.2.
B 415, huis en erf, -2-30, idem, naar leggerart. 483.3.

Leggerart. 483
Abraham Moses, koopman te Rossum
B 319, boomgaard -5-80. Dj 1874 verkoop, naar leggerart. 849.1.
B 414, tuin, -2-70, stichting schuur 1865, wordt: B 1545, schuur van 25 c.a. en een tuin van -4-75. Herbouw 1868.

B 415 huis en erf, -3-30, afgebrand 1862.
Worden:
B 1601, tuin, -4-20. Dj 1871 verkoop, naar leggerart. 849.2.
B 1602, huis en erf, 80 c.a., idem dj 1871 verkoop, naar leggerart. 849.3.
Bij elkaar zijn de eigendommen nog steeds -10-80 groot.

Leggerart. 849
Eduard Mozes, koopman te Rossum
heeft B 319, boomgaard: groot -5-80, dj. 1909 scheiding, naar leggerart. 1530.1.
B 1601, tuin: -4-20
B 1602, huis en erf, --80
Voor B 1601 en 1602 geldt: dj 1886 stichting en vereniging, wordt:
Dorp, B 1937, huis, schuur en erf, groot -5-00, dj 1897 bijbouw, vervolgens dj 1898 bijbouw. Dj 1909 scheiding. Naar leggerart. 1530.2.

Leggerart. 1530
Abraham Mozes en cons., manufacturier, Rossum, B 2
Henriette en Hester Mozes, minderjarig, te Rossum, ieder voor de helft mede-eigenaar
hebben:
B 319, boomgaard, groot -5-80, dj 1935 scheiding. Naar leggerart. 2024.1.
B 1937, huis, schuur en erf, groot -5-00, dj 1910 stichting, naar nr. 4: dj 1911 stichting en hermeting, naar nr. 5.
B 2278, schuur, groot 24 c.a. Dj 1935 scheiding. Van leggerart. 660.39 naar leggerart. 2024.2.
Nagekeken leggerart. 660.39: is een huis groot 24 c.a. in dj 1909 gekocht van het Armenbestuur Rossum.
In dj 1910 is de oppervlakte van het eigendom 11 aren 4 c.a.
nr. 5 is geworden B 2497, huis, schuren en tuin, groot 5 aren 2 c.a. Dj 1935 scheiding. Naar leggerart. 2024.3.
Totale oppervlakte van het eigendom is 11 aren 6 c.a. (na de hermeting dus).
Verwijzingen naar Hypotheekregister 4 deel 569 nr. 39, en deel 574 nr. 50.

Leggerart. 2024
Samuel Goslinski, veehandelaar te Groningen, [bl. (= bloot) doorgestreept] eigenaar. Later in potlood bij geschreven: p/a gemeentebestuur Rossum.
[doorgestreept: Abraham Mozes, manufacturier te Rossum, levenslang vruchtgebruiker]
De op dit artikel voorkomende percelen zijn op grond van verordening ... naar de NGV ...
In potlood: bovenstaande onder beheerstelling doorgehaald ing. min. aanschrijving dd 11 aug. 1945 nr. 507.
nr. 1 B 319, boomgaard, -5-80. Dj 1949 verkoop, naar legerart. 1739.2.
nr. 2 B 2278, huis, 24 c.a., idem verkoop, naar art. 1739.3.
nr. 3 B 2497, huis, schuren en tuin, -4-02, idem verkoop, naar art. 1739.4.
Verwijzing naar Hypotheekregister deel 799 nr. 118.

Leggerart. 1739
Jan Huibertse Janzoon, landbouwer te Rossum, Maasdijk, B 3
heeft o.a.:
behalve B 2277, huis en erf van 38 c.a., afkomstig van leggerart. 1677.3,
de bovengenoemde percelen B 319, boomgaard, B 2278, huis, 24 c.a., en B 2497, huis, schuren en tuin, -5-02. Dj 1950 splitsing en sloping, naar nr. 5:
wordt B 2497: 2 huizen, schuur, tuin, groot -5-02
Verwijzing naar Hypotheekregister deel 922 nr. 2.

Leggerart. 2755
Johannes van Os, koopman, Rossum (kwam uit Waalwijk), Maasdijk 70
heeft Maasdijk K 70/72 B 2497, gewijzigd in B 3356, 2 huizen, schuur en tuin, groot 4 aren 89 c.a., en B 2498, geen grootte. Nagekeken: is het huis met tuin, erf, schuur, oorspr. van de familie Van der Kolk, waarvan een deel van het erf in dj 1967 is verkocht, dwz naar de buren is gegaan.
In dj 1967 vereniging, wordt:
Maasdijk 70/72 B 3408, huis, tuin, schuur en erf, groot 8 aren 30 c.a.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 569 nr. 39
Op 26 januari 1908 verschenen voor notaris Albert Hijner te Rossum:
1 a) Eduard Hendrix, manufacturier te Zaltbommel igg Carolina Mozes, gemachtigde van Mozes de Jong te Harderwijk igg Margaretha Mozes.
1 b) Rosina Mozes, zb te Zutphen en David Fromberger, kleermaker te Amsterdam, igg Dina Mozes, zie aangehechte onderhandse akte.
2) Abraham Mozes, manufacturier te Rossum.
3) Jacoba Mozes, onderwijzeres te Rossum.
Verdeling van de nalatenschap van de ouders/schoonouders, Eduard Mozes, overl. 23-6-1907 en Henriette Hendrix overl. 9-6-1900.
De moeder had bij testament al haar goederen aan haar echtgenoot gelegateerd, maar de waarde ervan moest worden uitgekeerd aan haar erfgenamen overeenkomstig de wet op de boedelscheiding. Is maar ten dele uitgevoerd. Vruchtgebruik is vervallen met de dood van Eduard Mozes.
De boedel bestaat uit de percelen Rossum B 319 en 1937: huis, erf en tuin aan de Maasdijk en een perceeltje tuin of bouwland buitendijks hier tegenover, totaal 10 aren 80 c.a. getaxeerd op f 3500,-
Verder aan roerende goederen: huisraad en koopmansgoederen getaxeerd op f 4402,-.
Ieder krijg een zesde deel = f 1317,-. Er wordt gedeeld aan Abraham Mozes, die aan ieder zijn deel uitkeert.
Er zijn geen bewijzen van eigendom van het onroerend goed bekend.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 574 nr. 50
Op 1 september 1908 verschenen voor notaris A. Hijner te Rossum: leden van het Burgerlijk Armbestuur te Rossum, die aan Abraham Mozes, manufacturier te Rossum hebben verkocht in het kader van een besluit van dat bestuur dd 17 juni 1908, gemachtigd door GS van Gelderland: huisje en erf sectie B 2278, 24 c.a. groot. Er zijn geen bewijzen van eigendom bekend.
Koopsom: f 500,-. Is reeds betaald.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 799 nr. 118
Op 8 september 1934 verschenen noor notaris A. Hijner te Rossum:
1) Abr. Mozes manufacturier te Rossum,
2) Abraham David van Gelder, manufacturier igg gehuwd met Hester Mozes,
3) Samuel Goslinski, veehandelaar te Groningen, igg gehuwd met Henriette Mozes.
Comparant 1) was igg gehuwd met Josina van Leeeuwen, overleden 14 januari 1913, heeft niet per testament over haar nalatenschap beschikt. Erfgenamen zijn de dochters Hester en Henriette, ieder voor de helft.
Tot de huwelijkse gemeenschap behoorden:
a) de percelen B 2497 en 319, zie akte hypotheekregister deel 569 nr. 39, zijn Abraham toegekomen na akte van scheiding.

b) de woning nabij het huis sub a, nl. sectie B 2278 van 24 c.a., aangekocht door Abr. Mozes, zie hypotheekregister deel 574 nr. 50,
c) een perceel weiland in blok Langewei onder Driel, sectie A 19, groot 1-28-80.
Ten laste van de boedel: hypotheekschuld in hoofdsom f 2000,- tegen 5 % rente jaarlijks.
Comparanten hebben de boedel verdeeld met uitzondering van het weiland sub c.
Abr. Mozes krijgt levenslang vruchtgebruik van alle roerende en onroerende zaken met uitzondering van weiland sub c. Samuel Goslinski krijgt na overlijden van Abr. Mozes alle roerende en onroerende goederen met uitzondering van het weiland sub c, inclusief de schulden, onder de verplichting van uitkering in contanten aan de andere deelgenoten. Is gebeurd.

Hierna volgt nr. 119: over het weiland sub c dat naar de kleinkinderen gaat. Zie onder 'land in Kerkdriel'.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 922 nr. 2
Op 17 november 1948 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum:
1) Adriaan Matthijs Ruymschoot, kand. notaris te Rossum, lasthebber van mr. Nicolaas Denijs, kand. notaris te Groningen, bewindvoerder van de afwezigen S. Goslinski, veehandelaar, igg gehuwd met Henriette Mozes. Als zodanig benoemd door het NBI, beschikking van 7 april 1948, gemachtigd tot na te melden verkoopovereenkomst door het NBI, beschikking van 8 oktober 1948.
2) Johannes Huibertse Johanneszoon, landbouwer te Rossum, B3.
Verkoop aan Huibertse van sectie B 2497 (= B 2) en 319 en van sectie B 2278, plaatselijk bekend als B 4.
Titels van aankomst vermeld … Abraham Mozes overleed 27 juli 1941.
Koopprijs: totaal f 5500,-. Is reeds betaald.
Etc., de gebruikelijke formules met o.a. verwijzing naar de artikelen 1302 en 1303 Burg. Wetboek … Inbegrepen de vordering tot vergoeding van geleden oorlogsschade voor rekening van de Staat of een molest verzekeringsmaatschappij.
Het Prijzenbureau van Onroerende Zaken te Tiel gaat akkoord met de koopprijs, 29 oktober 1948.

Land in Kerkdriel

Kadastrale legger Maasdriel

Weiland

Leggerart. 4138
Gerrit of Gerardus van Hooft, fruithandelaar te Hoenzadriel, later kastelein te Kerkdriel
Driel sectie A 19, weiland, groot 1 ha 28 aren 80 c.a. Dj 1924 verkoop. Van leggerart. 3436.1 naar leggerart. 4502.1.

Leggerart. 4502
Abraham Mozes, koopman te Rossum, B 2
Idem, grootte idem. Dj 1933 scheiding. Van leggerart. 4138.2 naar leggerart. 4904.1.

Leggerart. 4904
Josina Eliza van Gelder en cons., minderjarig, Driel B 2 dooorgestreept, Rossum, voor 1/3
Emile Abraham van Gelder, minderjarig te Rossum, voor 1/3

Simon Adolf Goslinski te Groningen, voor 1/3
Idem, grootte idem. Dj 1942 verkoop. Van leggerart. 4502.1 naar leggerart. 5115.3.

Leggerart. 5115
Martinus van de Laarschot, landbouwer te Kerkdriel, Lange Weistraat 2.
heeft o.a.
A 19, weiland, grootte als boven, dj 1952 verkoop. Van leggerart. 4904.1 naar leggerart. 5627.1.
Verwijzing naar Hypotheekregister deel 867 nr. 31.

Leggerart. 5627 (tweede reeks)
Gijsbertus Hendrikus van Wamel, fruitteler te Kerkdriel, Lange Weistraat 1, igg Maria Francisca van Gelder.
nr. 1 A 19, weiland, is nog steeds groot 1-28-80. Dj 1962 ruilverkaveling. Niet vermeld waarheen, moet in een groter geheel zijn opgegaan.
Nagekeken: A 19 is in de Lange Weistraat. Wordt later kennelijk een champignonkwekerij met toebehoren, althans volgens art. 5627 4e reeks.
Verwijzing naar Hypotheekregister deel 956 nr. 75.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 709 nr. 74
Op 31 oktober 1923 is voor notaris Th.C. de Jongh uit Ammerzoden door de echtgenote met last van haar man, Antonie van der Weert, koopman te Zaltbommel, geveild, 24 oktober 1923: perceel bouwland A 160, groot 1-40-70, genaamd 'de Lange Hulvers'(?) in het blok de Grote Engh te Kerkdriel. Perceel is door niemand gemijnd, en blijft dus aan de inzetter, Willem Baggerman, landbouwer te Kerkdriel, voor f 4020,-.
Deze verklaarde gehandeld te hebben voor Henriette en Hester Mozes, beiden zonder beroep te Rossum. De koop is aangenomen door hun gemachtigde, Abraham Mozes, koopman te Rossum.
Nagekeken op de minuut: een lang en smal perceel, van de Bermdijk tot de Wekersestraat = thans de Provinciale weg.
(Geboortejaren: van Henriette Mozes 1904, van Hester Mozes 1906)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 799 nr. 119
Voor notaris Hijner te Rossum verschenen op 8 september 1934:
Abraham Mozes, manufacturier te Rossum,
Abraham David van Gelder, manufacturier te Rossum, igg gehuwd met Hester Mozes,
Samuel Goslinski, veehandelaar te Groningen, igg gehuwd met Henriette Mozes.
Ze zijn de ouders van drie minderjarige kinderen, nl. Josina Eliza en Emiel Abraham van Gelder en Simon Adolf Goslinski, aan wie Abraham Mozes middels deze akte een perceel bouwland onder Driel schenkt: sectie A 19 groot 1-28-80 ha. Was door Abr. Mozes op een publieke veiling gekocht, 19 okt. en 2 november 1923, zie Hypotheekregister deel 709 nr. 88.
Abraham was igg getrouwd met Josina van Leeuwen, overleden 14 januari 1913 zonder testament, erfgenamen waren de twee dochters. Het land behoort tot de huwelijkse gemeenschap.
Een van de getuigen is kandidaat notaris J.A.P.A. van Dam, woonplaats Zaltbommel.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 867 nr. 31
Voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum verschenen op 19 november 1941: Johan Adolph Bernds, boekhouder te Rossum, last hebbende van Abraham David van Gelder, koopman, Maasdijk B 2 te Rossum, en van Samuel Goslinski, veehandelaar te Groningen, Petrus Campersingel 147 a, beiden handelend als lasthebber van hun minderjarige kinderen, Josina Eliza en Emiel Abraham van Gelder, resp. Simon Adolf Goslinski.

Deze Bernds heeft verkocht aan Martinus van de Laarschot, landbouwer te Kerkdriel, Langeweistraat E 119, een perceel bouwland in het 'Blok Langewei' onder Kerkdriel, sectie A 19, groot 1 ha, 28 aren, 80 c.a. Etc., vermeld dat dit geschonken was aan de drie kinderen …
Tegen een prijs die door het Pachtbureau zal worden bepaald, zie akte van de koopovereenkomst dd 29 augustus 1941.
Toestemming verleend door het Bureau voor de Goedkeuring voor de koopprijs van f 1680,-.
Etc., de gebruikelijke formules.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 956 nr. 75
Op 11 december 1951 voor notaris A.F.J.M. van den Akker te Maasdriel: verkoop door Martinus vd Laarschot, landbouwer Lange Weistraat E 119 Kerkdriel, aan Gijsbertus Hendrikus van Wamel, fruitteler, Lange Weistraat E 118.
Etc., titel van aankomst notaris Van Dam, 19 november 1940.
Koopsom f 2835,-. Is betaald.
Gebruikelijke formules … ook tav art. 1302 en 1303 Burg. Wetboek, geen verwijzing naar de oorlogsomstandigheden of rechtsherstel.

Bouwland, verkocht dj 1930

Leggerart. 4499
Henriette Mozes cs en Hester Mozes, beiden te Rossum
Maasdriel Sectie A 160, bouwland, groot 1-40-70. Dj. 1930 verkoop. Hieronder het jaartal 1924. Van leggerart. 4198.10 naar 4033.39, nagekeken: in dj 1924 gekocht van ijzerhandelaar Antonie van der Weert uit Zaltbommel. Dj 1930 verkocht aan Joh. Adr. de Groot, houthandelaar en koopman uit Kerkdriel.
Verwijzing naar Hypotheekregister deel 709 nr. 74.

RAR 3004, Archief gemeente Rossum

Algemeen Nederlandsch Beheer van Onroerende Goederen
(A.N.B.O.)
Arnhem, 10 april 1943
Aan de burgemeester van de gemeente Rossum
Kennisgeving dat krachtens de art. 7 en 8 van verordening 154/1941 het beheer van de eigendommen van dhr. S. Goslinski gelegen te Rossum is overgenomen, nl.
Maasdijk B2, kad. B 2497 en 319, groot 10.82 are en Maasdijk B4 kad. b 2278, 0,24 are.
Informeert welke belastingen op deze percelen drukken, onder opgave van het omrekeningspercentage voor grond- en straatbelasting.
Tevens het verzoek een lijst te willen sturen van alle joodse percelen in de gemeente Rossum, met de plaatselijke en kad. ligging, dwz de percelen die onder bovenstaande verordening vallen.
Get. J. Maters pp ANBO

De gemeente Rossum aan de ANBO, Jansbinnensingel 2 te Arnhem, n.a.v. brief van de 10de dezer (= 10 april 1943, zie boven)
In de gemeente Rossum wordt geen straatbelasting geheven. Voor de grond-, polder-, bevloeiings- en districtslasten verwijst hij naar de betrokken instanties.
Het volgend Joods bezit bevindt zich binnen mijn gemeente:

S. Goslinski Groningen
B 319: 0-05-80 boomgaard
B 2278: 0.00.24 huis
B 2497: 0.05.02 huis/tuin.

2
Koningstraat 8 en 9 Rossum
Thans kad. Rossum sectie B 3387 en B 2695

Vos (2017), 74-78: Koningstraat 8 was de slagerij annex woning, Koningstraat 9 een woonhuis van de familie Stranders, slagers. Louis Stranders, zijn vrouw en kleindochter Greetje (geboren in 1938) waren tijdig ondergedoken. Ze overleefden de oorlog niet omdat ze waren verraden op hun onderduikadres in Kerkdriel en noodgedwongen naar Rossum moesten terugkeren. Daar werden ze in april 1943 afgevoerd. Zoon Izaak ('Ies') en zijn vrouw waren ook ondergedoken en overleefden wel. Zij hebben de slagerszaak in Rossum na de bevrijding voortgezet.

Kadaster

Minuut en OAT
De betreffende panden zijn daar nog niet op te zien. Op de plaats van het woonhuis Koningstraat 9 staat op de minuut een klein huisje met tuin, B 397b en 397a. Hier is in de loop van de 19de eeuw het nodige aan herbouwd, het erf is veranderd etc. Het voert te ver om hierop in te gaan.
Koningstraat 8, een voormalige slagerij-woonhuis, is gebouwd op een stuk agrarisch terrein dat wel op de minuut staat, kad. B 467

Kadastrale legger

Koningstraat 9
Leggerart. 1905
Stichting Pr. Hendrikfonds van de Kon. Nat. Bond voor het Reddingwezen en Eerste Hulp bij Ongelukken het Oranje Kruis, te Amsterdam.
Heeft
nr. 3 B 2695 huis en bouwland, groot 4 aren 10 c.a. Dj 1931 verkoop. Van leggerart. 1905.1/2 (= 2 huizen en erven B 2200 en 2201) en 1548.1 (= B 2216 gedeeltelijk), naar leggerart. 1929.1.

Koningstraat 9
Leggerart. 1929
Izaak van Haaften, schilder te Rossum, B 79
B 2695, huis, bouwland en huis, groot -4-10, dj 1938 verkoop. Van leggerart. 1929.1 naar leggerart. 1522.5.

Koningstraat 8 en 9
Leggerart. 1522
Louis Stranders, slager te Rossum, B 79 (er stond B 113)
Op grond der verordening 154/41 inzake behandeling voor Joods vermogen onder beheer gesteld .... naar de NGV.
heeft
nr. 1 B 2475 huis, erf, groot 2 aren 80 c.a. Dj 1914 hermeting. Van leggerart. 1133.25 en 235.44 naar leggerart. 1522.2.
nr. 2 wordt B 2536, huis en erf, groot 3 aren 20 c.a. 1914, dj 1908 verkoop. Naar leggerart. 2079.1. (= de slagerij Koningstraat 8)
Verwijzing naar hypotheekregister 4 deel 558 nr. 84.

Nagekeken wat betreft de voorgaande leggerartikelen 1133.25 en 235.44: perceel B 2536 is samengesteld uit een stuk boomgaard van de fam. Dingemans (in het eerstgenoemde art.), dj 1908 verkoop, en een stuk weg van de gem. Rossum (tweede art.), eveneens in dj 1908 verkocht. In kad. nummers: B 2459 wordt B 2474, deel ervan is B 2475. Dat is het latere B 2536.
nr. 3 B 641 bouwland, 1 ha 14 aren. Dj 1930 verkoop. Van leggerart. 1508.1 naar leggerart. 1901.1.
nr. 4 B 2009 paal 63 dijkhelling, groot 57 c.a. Dj 1930 verkoop. Van leggerart. 1508.2 naar leggerart. 1901.2.
nr. 5 B 2695, 2 huizen, bouwland, groot 4 aren 10 c.a. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 1929.2 naar leggerart. 2217.1.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 821 nr. 82.

Koningstraat 8
Leggerart. 2079
Louis Stranders, slager te Rossum, B 96
Op grond der verordening 154/41 inzake behandeling voor Joods vermogen onder beheer gesteld .... naar de NGV.
heeft
B 2536 huis en erf, groot 3 aren 20 c.a. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 1522.2 naar leggerart. 2218.1.
Verwijizing naar hypotheekregister deel 827 nr. 23.

Koningstraat 9
Leggerart. 2217
Gijsbert van Santen, fabrikant te Zaltbommel, in potlood: Stationsweg 40
B 2695, 2 huizen en bouwland, groot -4-10. Dj verkoop St. 73/31. Van leggerart. 1522.5 naar leggerart. 2219.1.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 881 nr. 64.

Koningstraat 8
Leggerart. 2218
Cornelis Joost van Hekezen, landbouwer te Hedel, in potlood: Blankenstein C 2
B 2536, huis en erf, groot -3-20. Dj 1949 overdracht rechtsherstel. Van leggerart. 2079.1 naar leggerart. 2309.1.
Verwijzing naar hypotheekregister 4 deel 881 nr. 65.
B 1400, huis, schuur en erf, groot -5-58. Dj 1949 overdracht rechtsherstel. Van leggerart. 1854.1 naar leggerart. 2310.1. (= Kerkstraat 22 Rossum van de fam. Kalker)
Verwijzing naar hypotheekregister deel 881 nr. 66.

Koningstraat 9
Leggerart. 2219
Krijn van Santen, handelsreiziger te Rotterdam [in potlood: Rotterdam Z, Groepstraat 58b. Beheerder I. Stranders, B 96 Rossum.]
B 2695, 2 huizen en bouwland, -4-10. Dj 1949 overdracht rechtsherstel, St. 73/13. Van leggerart. 2217.1 naar leggerart. 2290.1.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 881 nr. 92.

Leggerart. 2290
Isaac Stranders [Louis koopman doorgestreept] slager, Koningstraat B 96 voor 1/3
Wilhelmina Stranders, Rotterdam geh. met Henri Salomon Kets de Vries, in potlood: overl. 21-5-1943, voor 1/3
Abraham Cohen, adj. comm. b/d PTS Kuijk a/d Maas voor 1/3

Koningstraat b 13, B 2695, 2 huizen en bouwland, -4-10. Dj 1956 scheiding. Van leggerart. 2219.1 naar leggerart. 2309.2.
Verwijzing naar hypotheekregister, deel 914 nr. 45.
Koningstraat 8 en 9
Leggerart. 2309
Isaac Stranders, slager te Rossum, Koningstraat 9, geb. 30-10-1908
nr. 1 Koningstraat 8 B 2536, huis en erf, groot -3-20. Dj 1965 verkoop. Van leggerart. 2218.1 naar leggerart. 2309.4 en 2814.1.
Verwijzing naar hypotheekregiste, deel 919 nr. 124.
nr. 2 idem B77 B 2695, 2 huizen, bouwland, -4-10. Dj 1959 verbouw. Van leggerart. 2290.1 naar leggerart. 2309.3.
Verwijzing naar hypotheekregister, deel 999 nr. 59.
nr. 3 idem, B 2695, huis, erf, grootte hetzelfde, dj 1975 verkoop, naar leggerart. 3265.1. Nagekeken: wordt van Jan den Otter, bouwk. tekenaar uit Meerkerk, dj 1986 verkoop.
nr. 4. idem B 3387, winkelhuis, erf en schuur, groot -2-45. Dj 1969 verkoop. Van leggerart. 21309.1. naar leggerart. 2946.1. Nagekeken: wordt van Franciscus Leonardus de Beer, slager, uit Tilburg.

Hypotheekregister

Koningstraat 9
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 821 nr. 82
Op 2 maart 1937 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum:
1) Isaac van Haaften, verver te Rossum,
2) Louis Stranders, slager te Rossum.
Van Haaften verkoopt aan Stranders een huis met erf Koningstraat B 79, kad. B 2695, groot 4 aren 10 c.a.
Titel van aankomst: gekocht 10 april 1930 voor notaris Hijner, hypotheekregister 765 nr. 71.
Koopprijs: 3150,-, is voldaan.

Koningstraat 8
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 827 nr. 23
Op 12 augustus 1937 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum: Louis Stranders, slager, wonend in B 96 te Rossum, en Isaac Stranders, wonend te Rossum, geen adres vermeld. Louis heeft aan Isaac Stranders verkocht: kad. B 2536, een winkel, woning en erf in de Koningstraat, groot -3-20.
Titel van aankomst: door Louis Stranders gekocht als de oude nummers B 2440 ged. en B 2423 ged., zie akte van 13 oktober 1906 voor notaris Hijner, hypotheekregister 558 nr. 84.
Koopprijs: f 2000,-, is voldaan.
Koper is verplicht om een strook grond van 2 m breed gerekend uit de huismuur aan de westkant van het perceel onbebouwd te laten, tbv de eigenaren van B 2440 ged. en B 2446. Bijbehorend is het recht van overweg over B 2446.

Koningstraat 9
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 64
Op 4 oktober 1943 verschenen voor notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam:
1) Johan Carel Schüler, administrateur, lasthebber van Dirk Hidde de Vries, makelaar, die handelt namens de ANBO, die weer opdracht heeft van de NGV …. Deze heeft het beheer over na gemeld goed. Heeft verkocht aan
2) Gijsbert van Santen, fabrikant te Zaltbommel, Stationsweg 40:

het ‘burgerwoonhuis’ met garage en erf, Koningstraat B 79, sectie B 2695, groot 4 aren 3 c.a.
Is door Louis Stranders in eigendom verworven zie hypotheekregister deel 821 nr. 82, 12 maart 1937.
Koopprijs f 2500,-, is voldaan.
Etc., de gebruikelijke formules ….
Goedgekeurd door het Prijzenbureau van het Ministerie Binnenlandse Zaken.

Koningstraat 8
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 65
Op 7 oktober 1943 verschenen voor notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam:
1) Johan Carel Schüler, administrateur, lasthebber van Dirk Hidde de Vries, makelaar, die handelt namens de ANBO, die weer opdracht heeft van de NGV …. Deze heeft het beheer over na gemeld goed. Heeft verkocht aan
2) Cornelis Joost van Hekezen, landbouwer te Hedel, Blanken straat C2:
een winkelhuis met woning en erf te Rossum, Koningstraat B 92, sectie B 2536, groot 3 aren 20 c.a. Is door Izak Stranders in eigendom verworven zie hypotheekregister deel 827 nr. 23, 4 augustus 1937.
Koopprijs f 2750,-, is voldaan.
Etc., de gebruikelijke formules ….
Goedgekeurd door het Prijzenbureau van het Ministerie Binnenlandse Zaken.

Koningstraat 9
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 92
Op 18 oktober 1943 verschenen voor notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam:
1) Gijsbert van Santen, fabrikant te Zaltbommel, Stationsweg 40:
2) Krijn van Santen, handelsreiziger te Rotterdam, Reigerpad 20.
Verkoop van het ‘burgerwoonhuis’ met garage en erf, Koningstraat B 79, sectie B 2695, groot 4 aren 3 c.a.
Titel van aankomst: hypotheekregister deel 881 nr. 64, 9 oktober 1943.
Koopprijs f 2560,-, is tussen de partijen verrekend.
Etc., de gebruikelijke formules ….
Goedgekeurd door het Prijzenbureau van het Ministerie Binnenlandse Zaken.

Koningstraat 9, rechtsherstel

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 914 nr. 45
Op 18 maart 1948 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum:
1) Isaac Stranders, slager te Rossum, door het NBI benoemd tot bewindvoerder van Louis Stranders, koopman, Koningstraat B7, zie beschikking van 1 okt. 1945.
2) Krijn van Santen te Rotterdam, Groep 58b, mede als lasthebber van Gijsbert van Santen, kantoorbediende, Theemsplein 6 te Haarlem, vroeger Stationsweg 40 te Zaltbommel.
3) Cornelis Hakkert, boekhouder wonend te Waardenburg, lasthebber van
a) Willem Arie van den Heuvel, koopman te Giessendam B 127, en
b) Hendrik Stravers, hoofd Bureau Bijzondere Beheren van het NBI, kantoor houdend te ’s-Gravenhage, bestuurder van de NGV, benoemd door het NBI 4 sept. 1947.
Comparanten verklaren dat L. Stranders eigenaar is in de zin van art. 20 van het Besluit Herstel Rechtsverkeer, van het huis sectie B 2695 te Rossum, Koningstraat B 79, zie hypotheekregister 821 nr. 82 dd 12 maart 1937. Het perceel is niet belast met een hyp. inschrijving.
Het is op 7 okt. voor notaris Vd Meurs uit Rotterdam door de NGV verkocht aan Gijsbert van Santen, zie hyp. reg. 881 nr. 64 en door Gvs voor f 2650,- verkocht aan KvS, zie hyp. reg. 881 nr. 92.
Het perceel staat thans op naam van comparant 2.

Partijen zijn met elkaar te rade gegaan teneinde een rechtsherstelprocedure te vermijden: L. Stranders is in het volledige bezit gesteld … boven vermelde koopovereenkomsten ongeldig verklaard. Verder is afstand gedaan van alle zaken etc., de gebruikelijke clausules.
Koningstraat 8 rechtsherstel
(zie ook het pand van Kalker, Kerkstraat 22)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 919 nr. 124
Op 18 oktober 1948 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum:
Isaac Stranders, slager, Koningstraat B 96 Rossum,
2) Rachel Kalker, zb, A 71 Rossum,
3) Cornelis Joost van Hekezen, landbouwer te Hedel, Blankenstein C 2,
4) Adriaan Matthijs Ruijmschoot, kand. notaris Rossum, tbv Bouwkas Rohyp NV,
5) idem, namens H. Stravers van het NBI afd. Bijz. Beheren, beheerder van de NGV, …
De comparanten verklaarden:
1) I. Stranders is eigenaar in de zin van art. 20 Besluit Herstel Rechtsverkeer, van B 2536, groot 3 aren 20 c.a., hypotheekregister deel 827 nr. 23, 14 aug. 1937.
Etc., voorwaarden aankomsttitel: Stranders moest aan de westzijde een strook van 2 m breed onbebouwd laten tbv de buren van B 2440 en B 2446, met erfdienstbaarheden, die ook gelden voor de buren ….
2) Rachel Kalker is in de zin van art. 20 etc. eigenaar van huis, schuur en erf B 1400, Burchtstraat A 75, groot 5 aren 58 c.a., aankomsttitel hypotheekregister deel 732 nr. 7.
Abr. Kalker is ongehuwd overleden 27 aug. 1939, zijn zusters Rachel en Adriana waren volgens zijn testament zijn enige erfgenamen, idem Rachel na het overlijden van haar zuster Adriana, 12 maart 1947.
De percelen sub 1 en 2 werden 7 juli 1943 voor notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam verkocht, in opdracht van de NGV, zie hypotheekregister deel 881 nr. 65 en 66.
Partijen zijn met elkaar te rade gegaan teneinde een rechtsherstel procedure te vermijden en de comparanten 1 en 2 in hun bezit en eigendom te herstellen. De koopovereenkomsten uit 1943 zijn nietig verklaard, geschillen zijn hierbij geregeld etc. …
Bekrachtigd door de gedelegeerde te Geldermalsen van de afd. Onr. Goederen van de Raad voor Rechtsherstel.
Een van de getuigen is Cornelis Hakkert, boekhouder te Waardenburg.
(Bouwkas Rohyp: zie NA CABR, 6694 I: Van Hekezen verklaart dat hij een spaarkas had bij Rohyp, die hem een hypotheek van f 5000,- ter beschikking kon stellen. Hij heeft daarvan de Rossumse panden kunnen kopen.)

Bouwvergunningen
Koningstraat 8, slagerij

RAR 3004, Archief gemeente Rossum, 1146
Verleend voor: slagerij van L. Stranders, 1 tekening aanwezig, geen vergunning aanwezig. Datum van aanvraag is 15 juni 1904.
Het gaat om kad. B 2358, adres is per 1 juli 1957 Koningstraat 8, destijds wijk B 96.

Idem, L. Stranders
1147
1 tekening aanwezig, geen vergunning aanwezig. Datum aanvraag van de vergunning: 14 aug. 1907.
Rossum, Koningstraat 8, slagerij, kad. B 467 (= later B 2459 en 2474, deel wordt 2475, en nog weer later B 2536 = Koningstraat 8, volgens het kadaster)
Op de hoek van de Koningstraat en het Baarpad.

1166 Oprichting rokerij in B 2536, de slagerij van L. Stranders, 1927.
1176 Uitbreiding slagerij B 2536, 1930.
Genealogische gegevens over Louis Stranders, geb. Charlois, 9 nov. 1879.

RAR, 3150, Bevolkingsregister, gezinskaarten: vestigde zich in december 1901 als slagersknecht vanuit Kerkdriel in Rossum, slagerij van Sander de Vries in de Kerkstraat, trouwt 23 jan. 1904. Op p. 300 staat: vestigde zich in juli 1904 als slager vanuit Zaltbommel in Rossum. Ditmaal zijn vrouw Margaretha Hendrix uit Zaltbommel en dochter Sophia Wilhelmina Stranders, geb. 1905, erbij vermeld.
Huis: nr. 52 doorgestreept (het huis van Sander de Vries had het nr. 189 = A 78)

Genealogische gegevens van de oorlogskoper van Koningstraat 9, via de site Wiewaswie:
Krijn van Santen, 1888-???? x Jannigje den Toom, 1893-????
zoon: Gijsbert van Santen, geb. IJsselmonde 1913
De generatie daarna is niet vermeld.
De familie komt uit de buurt van Rotterdam.

Stadsarchief Rotterdam

Bevolkingsadministratie
Krijn van Santen geb. 26-11-1888 te Lexmond komt voor in het Alleenstaandenregister van IJsselmonde, 1896-1920.
Adriana Neeltje van Santen geb. 28-5-1916, d v Krijn van Santen, woonde eveneens op het adres Reigerpad 20, 2/11/1919 inw. Vorige woonplaats: zie gezinskaart Krijn van Santen.

Gezinskaart van Krijn van S.: zoon Gijsbert is geboren 20 maart 1913 in IJsselmonde.
Het gezin is nogal vaak verhuisd binnen Rotterdam. Vader Krijn was huisschilder in IJsselmonde, verder gemeentewerkman en tenslotte handelsreiziger.
494-03 Archief van de Gemeentesecretarie Rotterdam, afdeling Bevolking: bevolkingsboekhouding van Rotterdam en geannexeerde gemeenten
Inventarisnummer: 851-413
Pagina: 442950

Huwelijksakte Gijsbert van Santen
Huwelijksdatum: 05-04-1939, Rotterdam
Bruidegom: Gijsbert van Santen, handelsreiziger, 26 jaar oud, z v Krijn van Santen, handelsreiziger, en Jannigje den Toom, zb.
Bruid: Jansje Ludovica Udo, d v Aart Udo, fabrieksarbeider, en Maria Ludovica Hoekveld, zb.
In 1951 is het echtpaar gescheiden.
Toegangsnummer:
999-06 Burgerlijke Stand Rotterdam, huwelijksakten
Inventarisnummer: 1939D
Aktenummer: 1246
Folionummer: D-156

3
Kerkstraat 22 Rossum
Thans kad. Rossum sectie B 1400

Vos (2017), 78: in deze voormalige slagerij, later winkel, woonden de gezusters Adriana en Rachel Kalker, aanvankelijk samen met hun broer Abraham (overleden in 1939), die slager was geweest. Om aan deportatie naar het concentratiekamp Vught te ontkomen, doken de beide dames onder. Zij overleefden de oorlog in de onderduik en keerden na de bevrijding naar hun Rossumse huis terug.

Kadaster

Minuut en OAT
De voorgangers van Kerkstraat 22 waren de percelen B 138 en 139 op de minuut, een bescheiden huis en een erf met een tuin. Die werden in 1861 samengevoegd tot een huis met tuin, nr. B 1400.

Kadastrale legger

Leggerart. 241
Jan Houkes, klompenmaker te Rossum, en consorten, later Jacobus Houkes, zager.
hebben naast perceel B 1698:
B 1400 huis en erf, 5 aren 58 c.a. groot. Dj 1877 verkoop, naar leggerart. 959.1 Komt van leggerart. 108, met de percelen B 138 en 139, waren van de arbeider Philip Müller.

Leggerart. 959
Emanuel van Dijk en cons., vleeshouwer te Rossum
Dorp, B 1400, huis en erf, dj 1880 bijbouw, dj 1885 sloping, dj 1891 expiratie. Grootte blijft hetzelfde. Dj 1892 verkoop. Naar leggerart. 1220.1.

Leggerart. 1220
Alexander van Dijk en cons., vleeshouwer te Rossum, voor 7/8 eigenaar
Hester van Dijk voor 1/8
B 1400, grootte idem, dj 1892 verkoop, naar leggerart. 1223.1.

Leggerart. 1223
Eigenaar Sander de Vries, vleeshouwer te Rossum, later
Hester van Dijk en cons., weduwe van Sander de Vries,
mede eigenaren voor ieder de helft: Saartje en Betje de Vries, minderjarig, Rossum
B 1400, grootte blijft hetzelfde, maar dj 1893 is een redres meting, dj 1913 stichting, huis en erf zijn nu huis, erf en bergplaats. Dj 1914 stichting: het is nu huis, schuur en erf.
Dj 1927 verkoop.
Naar leggerart. 1854.1.

Leggerart. 1854
Abraham Kalker, koopman te Rossum, A 71, en cons.
Later Adriana Kalker, winkelierster te Rossum, voor de helft,
Rachel Kalker, winkelierster te Rossum, voor de andere helft.
Op grond van verordening 154/41 inzake behandeling van Joods vermogen .... onder beheer gesteld, mag niet over worden beschikt. Naar de NGV.

B 1400, huis, schuur en erf, -5-58. Dj 1944 verkoop. Naar leggerart. 2218.2.
Verwezen naar hypotheekregister deel 732 nr. 7.
(Verder hebben zij B 2369, huis, schuur en erf 2 aren 29 c.a. Dj 1940 verkoop. Naar leggerart. 2136.1. Nagekeken: gaat naar Sijmen Wijgerse, arbeider, Koningstraat 35. Had nog meer panden.)
Verwezen naar hypotheekregister deel 844 nr. 106 (zie onder, is de aankondiging van een veiling van o.a. dit perceel, was in opdracht van de Geldersche Winkelmaatschappij NV).

Leggerart. 2218
Cornelis Joost van Hekezen, landbouwer te Hedel, in potlood: Blankenstein C 2
B 2536, huis en erf, groot -3-20. Dj 1949 overdracht rechtsherstel. Van leggerart. 2079.1 naar leggerart. 2309.1.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 881 nr. 65. (= Koningstraat 8)
B 1400, huis, schuur en erf, groot -5-58. Dj 1949 overdracht rechtsherstel. Van leggerart. 1854.1 naar leggerart. 2310.1. (= Kerkstraat 22 te Rossum van de fam. Kalker)
Verwijzing naar hypotheekregister deel 881 nr. 66.

Leggerart. 2310
Rachel Kalker, zb te Rossum, A 71
Burchtstraat A 75, B 1400, huis, schuur en erf, -5-58. 1949 Dj 1958 verkoop. Van leggerart. 2218.2, naar leggerart. 2396.1. Nagekeken: aangekocht door Marinus Petrus van den Bighelaar, boekhouder te Rossum, Kerkstraat 22. Het adres was toen: Kerkstraat A 71. In dj 1968 verkocht.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 919 nr. 124.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 732 nr. 7
Op 28 februari 1926 verschenen voor notaris A. Hijner te Rossum:
1) Betje de Vries, zb, wonend te Rossum, voor zichzelf en als gemachtigde van 1) Hester van Dijk w v Sander de Vries, en 2) Saartje de Vries, telefoniste te Amsterdam, zie aangehechte onderhandse akten.
2) Abraham Kalker, koopman te Varik.
Deze heeft voor f 4000,- gekocht: huis, schuur en erf, Rossum, sectie B 1400, groot 5 aren 58 c.a. Er zijn geen eigendomsbewijzen van bekend. De koopsom is reeds betaald.
In marge: nevenstaand perceel is op grond van verordening 154/41 mbt Joods vermogen onder beheer gesteld, Reg. X6/6848, Tiel 10 dec. 1942, get. de bewaarder.
Daaronder: de beheerstelling is vervallen, Tiel 3 maart 1944, get. de bewaarder.

(Hypotheekregister 4 reeks Tiel
deel 844 nr. 106
Op 20 juli 1939 verscheen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum, een gemachtigde die in opdracht van Gerard Melchior Verstegen, koopman uit Vught, uit naam van de 'Geldersche Winkelmaatschappij NV' te Tilburg tot openbare veiling overgaat … groot aantal huizen, landerijen etc. in Rossum en Driel, waaronder de onbewoonbaar verklaarde woning sectie B 2369, groot 2 aren 29 c.a. (staat op de legger op naam van Kalker). Abraham Kalker bood als gemachtigde voor een paar partijen mee.)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 66
Op 4 oktober 1943 verschenen voor notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam:

1) Johan Carel Schüler, administrateur, lasthebber van Dirk Hidde de Vries, die handelt namens de ANBO, die weer opdracht heeft van de NGV …. Deze heeft het beheer over na gemeld goed. Heeft verkocht aan
2) Cornelis Joost van Hekezen, landbouwer te Hedel, Blankenstein C2:
het winkelhuis en woning Kerkstraat A 71 te Rossum, sectie B 1400, groot 5 aren 58 c.a.
Door Abraham Kalker verworven, zie Hypotheekregister 732 nr. 1 (?), 13 februari 1926.
De koopprijs is f 3500,-, voldaan.
Etc., de gebruikelijke formules ….
Goedgekeurd door het Prijzenbureau van het Ministerie Binnenlandse Zaken.

(Zie ook het pand van Stranders, Kerkstraat 8):

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 919 nr. 124
Op 18 oktober 1948 verschenen voor notaris J.A.P.A. van Dam te Rossum:
Isaac Stranders, slager, Koningstraat B 96 Rossum,
2) Rachel Kalker, zb, A 71 Rossum,
3) Cornelis Joost van Hekezen, landbouwer te Hedel, Blankenstein C 2,
4) Adriaan Matthijs Ruijmschoot, kand. notaris Rossum, tbv Bouwkas Rohyp NV,
5) idem, namens H. Stravers van het NBI afd. Bijz. Beheren, beheerder van de NGV, …
De comparanten verklaarden:
1) I. Stranders is eigenaar in de zin van art. 20 Besluit Herstel Rechtsverkeer, van B 2536, groot 3 aren 20 c.a., Hypotheekregister deel 827 nr. 23, 14 aug. 1937.
Etc., voorwaarden aankomsttitel: Stranders moest aan de westzijde een strook van 2 m breed onbebouwd laten tbv de buren van B 2440 en B 2446, met erfdienstbaarheden, die ook gelden voor de buren ….
2) Rachel Kalker is in de zin van art. 20 etc. eigenaar van huis, schuur en erf B 1400, Burchtstraat A 75, groot 5 aren 58 c.a., aankomsttitel Hypotheekregister deel 732 nr. 7.
Abr. Kalker is ongehuwd overleden 27 aug. 1939, zijn zusters Rachel en Adriana waren volgens zijn testament zijn enige erfgenamen, idem Rachel na het overlijden van haar zuster Adriana, 12 maart 1947.
De percelen sub 1 en 2 werden 7 juli 1943 voor notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam verkocht, in opdracht van de NGV, zie Hypotheekregister deel 881 nr. 65 en 66.
Partijen zijn met elkaar te rade gegaan teneinde een rechtsherstel procedure te vermijden en de comparanten 1 en 2 in hun bezit en eigendom te herstellen. De koopovereenkomsten uit 1943 zijn nietig verklaard, geschillen zijn hierbij geregeld etc. …
Bekrachtigd door de gedelegeerde te Geldermalsen van de afd. Onr. Goederen van de Raad voor Rechtsherstel.
Een van de getuigen is Cornelis Hakkert, boekhouder te Waardenburg.
(Bouwkas Rohyp: zie NA, CABR, 6694 I: Van Hekezen verklaarde dat hij een spaarkas had bij Rohyp, die hem een hypotheek van f 5000,- ter beschikking kon stellen. Hij heeft daarvan de Rossumse panden kunnen kopen.)

RAR 3004, Archief gemeente Rossum, bouwvergunningen
1474
Rossum, Kerkstraat 22; Verbouw woning, 17-06-1947
Aanvrager: R. Kalker
Kadastraal nummer: B1400
Opmerkingen:

In 1947 Kerkstraat wijk A 71. Gewijzigd per 01-07-1957 in Kerkstraat 22.
Een vertrek op de benedenverdieping werd ingericht als woonkamer (was vroeger de winkel?), een andere ruimte als slaapkamer.
Met bouwtekening.

Herwijnen

Waaldijk 44 en Molenstraat 10
Thans kad. Herwijnen respectievelijk kad. T 867 en U 434

En een groot aantal andere onroerende goederen in **Herwijnen, Hellouw en Brakel**.

Vos (2017), 83, 84: Waaldijk 44 (abusievelijk aangegeven als Waaldijk 144) was de vleeshouwerij van Mozes van Straten, telg uit een geslacht dat sinds ongeveer het midden van de 18de eeuw in Herwijnen en omgeving woonde. Hij woonde (en werkte) hier samen met zijn vrouw, Jeannette van Blijdenstein en zoontje Manuel. Molenstraatraat 10 was het huis van Bernard Salomon van Straten, de oudere broer van Mozes. Hij had eveneens een zoon Manuel bij zijn eerste vrouw, Mietje Walg. Na haar dood hertrouwde Bernard Salomon met Sophia van der Sluis.
Allen zijn in 1943 in Sobibor omgekomen.

Eigendommen in Herwijnen

Kadaster

Minuut en OAT wat betreft de huizen waar Bernard Salomon en Mozes van Straten aan het begin van de oorlog in woonden en werkten: die stonden hier destijds nog niet.

Kadastrale legger

Leggerart. 2974
1/2 Bernard Salomon van Straten en consorten, slager te Herwijnen
1/2 Mozes van Straten, slager te Herwijnen
Hebben:
E 135
E 144
E 1702
E 1703
E 1704
5 E 1714 paal 330, dijkhelling, groot -2-22
6 E 1717, huis, erf en tuin, -2-43, dj. 1922 verkoop, van leggerart. 2111.11 naar leggerart. 3097.1. Niet relevant.
7 E 1721 huis, --60. Dj. 1924 vereniging. Van leggerart. 2111.12 naar leggerart. 2974.10
8 E 1731
9 E 1734, schuur en erf, groot -3-86
10 E 2290, huis, schuur en erf, groot -3-45. Dj. 1926 scheiding. Van leggerart. 2974. 5 (ged.),9,7,8, naar leggerart. 3145.4 en 2852.15. Dit is een binnendijks huis, schuin tegenover de slagerij.

Leggerart. 2852
Bernard Salomon van Straten, slager te Herwijnen B 96 en consorten
Manuel van Straten, koopman te Rotterdam
Op grond der verordening 154/41 ..... naar de NGV.

1 E 1554, boomgaard, -3-25. Dj 1913 stichting en vereniging. Van leggerart. 2111.4 naar leggerart. 2852.5.
2 E 1555, boomgaard, groot -3-10. Dj 1912 stichting. Van leggerart. 2111.5 naar leggerart, 2852.4.
3 E 1576, schuur, erf, --86. Dj 1930 vereniging. Van 2111.6 naar 2852.18.
4 E 1555, boomgaard en huis, groot -3-10. Dj 1913 stichting en vereniging. Van 2852.2 naar 2852.5.
5 E 2223, huis, boomgaard, groot -6-35. Dj 1913 bijbouw. Van 2852.1.4 naar 2852.6.
6 E 2223, huis, boomgaard en erf, -6-35, dj 1930 verkoop enz. Van 2852.5 naar 2852.18 en 3145.6.
7 C 408, hooiland, 1-10-20. Dj 1945 verkoop. Van 1957.1 naar 2932.36.
8 paal 377 E 954, dijkhelling, groot --75. Idem, van 1957.3 naar 3528.2.
Dan in potlood: E 144, E 1731, E 1704, E 1714, E 315, alle ged., geen verdere gegevens.Van 2794.2, 8, 4, 5, 1 naar ...
9 E 2286, dijkhelling, groot --60. Dj 1945 verkoop. Van 2794.5 naar 3528.3.
10 E 2287, dijkhelling en pas, groot -2-70. Idem, van 2794.5.1 naar 3528.4.
11 E 2288 boomgaard groot -54-83. Dj 1925 stichting. Van 2794.2.8 naar 2852.13.
12 E 2291, wilgenpas, groot -2-80. Dj 1945 verkoop. Van 2794.4 naar 3528.5.
13 E 2288, huis en boomgaard, groot -54-83. Dj 1944 verkoop. Van 2852.11 naar 3524.1.
1925 zie fol. 1.
14 E 1703, erf, groot --60. Dj 1934 verkoop. Van 2974.3 naar 2408.5.
E 2290, gedeeltelijk
15 E 2309, huis en erf, groot -1-85. Dj 1944 verkoop. Van 2974.10 naar 2932.32.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 720 nr. 95.
16 E 2325, bouwland, groot -25-15. Dj 1945 verkoop. Van 2931.7 naar 2932.37.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 731 nr. 63.
17 E 2305, huis, boomgaard, groot -65-62. Dj 1935 verbouw. Van 3179.8 naar 2852.19
Verwijzing naar hypotheekregister deel 740 nr. 60.
18 E 2332, schuur en dijkhelling, groot --96. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 2852.3/6, naar 2932.33.
19 E 2305, 2 huizen, boomgaard, schuur, groot -65-62. Dj 1944 verkoop. Van 2852.17 naar 3534.1.

Leggerart. 3145
Mozes van Straten, slager te Herwijnen B 92
Op grond van verordening 154/41, etc. ... naar de NGV
heeft:
ongenummerd E 144, E 1731, E 1704, E 1714, E 135, alles gedeeltelijk, geen omschrijving van het onroerend goed gegeven. Van leggerart. 2974.2, 8, 4, 5, en 1, naar: niet vermeld.
1 E 2292, wilgenpas, -1-85. 1924, dj 1926 verkoop. Van leggerart. 2974.4 naar leggerart. 3181.1.
Voor de bovenstaande percelen: verwijzing naar hypotheekregister 706 nr. 30.
2 E 2289, boomgaard, dijkhelling, groot 44 aren 60 c.a. 1924. Dj 1926 verkoop enz. Van leggerart. 3148.1 naar leggerart. 3181.2 en 3145.3.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 708 nr. 113.
3 E 2290 ged. geen nadere aanduiding, van leggerart. 2974.10 naar: niet vermeld.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 720 nr. 95.
4 E 2308, boomgaard, schuur, groot -42-70, verder geen verm. Van leggerart, 3145.2 naar leggerart. 3145.5
5 idem. Dj 1928 herbouw, dj 1944 verkoop. Van leggerart. 2974.10 en 3145.4 , naar leggerart. 2932.34,
wordt E 2223 ged., 1929. Van leggerart. 2852.6, naar ...
Verwijzing naar hypotheekregister deel 754 nr. 53.
6 E 2331, huis, boomgaard, groot -6-25. Van leggerart. 2852.6, naar leggerart. 2932.35.
….
14 E 1703, erf, groot --60. Dj 1934 verkoop. Van 2974.3 naar 2408.5.
E 2290, gedeeltelijk

15 E 2309, huis en erf, groot -1-85. Dj 1944 verkoop. Van 2974.10 naar 2932.32.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 720 nr. 95.
16 E 2325, bouwland, groot -25-15. Dj 1945 verkoop. Van 2931.7 naar 2932.37.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 731 nr. 63. (Moet slaan op het in die akte genoemde perceel E 555, ged., waar een niet ingemeten stuk grond van de gem. Herwijnen bij hoorde, samen met dijkhelling E 982, groot -1-75 ged., bij paal 904.)
17 E 2305, huis, boomgaard, groot -65-62. Dj 1935 verbouw. Van 3179.8 naar 2852.19
Verwijzing naar hypotheekregister deel 740 nr. 60.
18 E 2332, schuur en dijkhelling, groot --96. Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 2852.3/6, naar 2932.33.
19 E 2305, 2 huizen, boomgaard, schuur, groot -65-62. Dj 1944 verkoop. Van 2852.17 naar 3534.1.

Leggerart. 2932
7/9 eigenaar Leendert van Zandwijk, landbouwer te Herwijnen, B 79, geb. 2-10-1880
1/9 Adrianus Johannes van Asch, landbouwer te Rumpt, B 30
1/9 Cornelis Adrianus van Balen, landbouwer te Herwijnen, B 79
Hebben een groot aantal goederen, waaronder:
32 E 2309, huis en schuur, groot -1-82. Dj 1952 vereniging. Van 2852.15 naar 2932.42.
33 E 2332, schuur en dijkhelling, groot --96. Dj 1953 overdracht. Van 2852.18 naar 3752.1.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 878 nr. 90
34 E 2308, schuur, boomgaard, groot -42-70. Dj 1948 sloping. Van 3145.5 naar 2932.38.
35 E 2331, huis, boomgaard, groot -6-25. Dj 1954 overdracht rechtsherstel. Van 3145.6 naar 3777.2.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 878 nr. 91.
36 C 408 hooiland, groot 1-10-20. Dj 1953 overdracht. Van 2852.7 naar 3752.3.
37 E 2325, bouwland, groot -25-15. Dj 1953 overdracht. Van 2852.16 naar 3752.4.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 883 nr. 59.
38 E 2308, erf, groot -42-70. Dj 1952 vereniging enz. Van 2932.34 naar 2932.42.
...
42 E 2353, huis, erf, boomgaard, dijkhelling, groot -44-50. Dj 1953 splitsing. Van 2932.38 en 32 naar 2932.43 en 3752.2.
43 E 2353 ged., boomgaard en dijkhelling, groot -42-70. Dj 1954 overdracht. Van 2932.42 naar 3777.1.

Leggerart. 3777
Mozes van Straten, woonplaats onbekend, p/a not. Oltmans Tolstr. 15 Zaltbommel
Bewindvoerder: Max Seijffers, godsdienstleraar te Rotterda, Groenensestr. 5
1 E 2353 ged., boomgaard, dijkhelling, groot -42-70. Dj. 1954 rechtsherstel. Van leggerart. 2932.43 naar leggerart. 3777.3
2 E 2331, huis, boomgaard, groot -6-25. Dj. 1958 p. verkoop. Van 2932.35 naar 3439.12.
3 E 2364, erf, boomgaard, groot -42-70. Idem. Van 3777.1 naar 3439.14.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 974 nr. 147 en deel 975 nr. 68.

Leggerart. 3439
Pieter Peterszoon van Zee, [landbouwer doorgestreept] fruithandelaar, Achterweg 60 Herwijnen
12 E 2331, huis, boomgaard, -6-25. Dj. 1972 rvk. Van leggerart. 3777.2 naar ... niet vermeld.
13 E 2332, schuur, dijkhelling, groot --96. Idem. Van 3777.1 ...
14 E 2364, erf, boomgaard, groot -42-70. Idem. Van 3777.3 ...
nrs. 12-14: verwijzing naar hypotheekregister deel 1016 nr. 123.

Leggerart. 3534
Willem Cornelis MacLeane, landbouwer te Herwijnen, Waaldijk 30, geb. 28-3-1906
heeft
1 E 2305, 2 huizen, schuur en boomgaard, groot -65-62. 1944. Dj 1966 splitsing. Van leggerart. 2852.10 naar 3534.2. Vervolgens rvk.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 881 nr. 89 (en deel 963 nr. 65).

Leggerart. 3752
Bernard Salomon van Straten, woonplaats onbekend
Bewindvoerder: Max Seijffers, godsdienstleraar, Groeninxstraat 5c Rotterdam
1 E 2332, schuur, 96 c.a. Dj. 1958 p. verkoop. Van leggerart. 2932.33 naar leggerart. 3439.13.
2 E 2353, huis, erf, -1-80. Dj 1954 rechtsherstel. Van leggerart. 2932.42 naar leggerart. 3752.10. Wordt A 2363, naar leggerart. 3354.8.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 965 nr. 137.
3 C 408 ged., hooiland, groot 1-10-20. Dj. 1958 p. verkoop.Van leggerart. 2932.36 naar leggerart. 3866.1.
4 E 2325, bouwland, -25-15. Dj. 1958 p. verkoop. Van leggerart. 2932.37 naar leggerart. 3866.2.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 965 nr. 138.
5 Molenstraat B 96, E 2288, huis, boomgaard, -65-83. Dj. 1958 p. verkoop. Van leggerart. 3538.1 naar leggerart. 3867.3.
6 paal 377, E 954, dijkhelling, --75. Idem. Van leggerart. 3538.2 naar leggerart. 3867.2.
7 E 2286, dijkhelling, --60. Idem. Van leggerart. 3538.3 naar leggerart. 3867.1.
8 E 2287, dijkhelling, -2-70. Idem. Van leggerart. 3538.4 naar leggerart. 3867.2.
9 E 2291, wilgenpas, -2-80. Idem. Van leggerart. 3538.5 naar leggerart. 3867.4.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 970 nr. 148.
10 E 2363, huis, erf, dijkhelling, -1-80. D. 1958 verkoop. Van leggerart. 3752.2 naar leggerart. 3354.8.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 965 nr. 137.
Leggerart. 3354.8: wordt van Andries van der Wal, textielhandelaar, Waaldijk 81 te Herwijnen: E 2363, erf, groot -1-80. Eindigt met rvk.

Leggerart. 3866
1/2 Jacob Blog, vertegenwoordiger, geb. 21-4-1917, De Genestetstraat Zwolle
1/2 Mozes Nathen Steren igg Seline Blog, vertegenwoordiger, geb. 2-7-1919, Hortensiastraat 130 Zwolle
1. C 408, hooiland, 1-10-20. Dj 1965 verkoop. Van leggerart. 3752.3 naar leggerart. 3786.5.
2 E 954, dijkhelling, --75. Idem. Van 3752.6 naar 3786.6.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 1016 nr. 123.

Leggerart. 3867
Simon Heemskerk, schipper te Herwijnen, geb. 21-11-1900, Molenstraat 10
heeft o.a.
1 E 2286, dijkhelling, --60. Dj. 1972 rvk. Van leggerart. 3752.7 naar ... niet vermeld.
2 E 2287, dijkhelling, pas, -2-70. Idem. Van 3752.8 ...
3 Molenstraat B 96, E 2288, huis, boomgaard, -54-83. Idem. Van 3752.5 ...
4 E 2291, wilgenpas, -2-80. Idem. Van 3752.9 ...
Verwijzing naar hypotheekregister deel 1016 nr. 123.

Eigendommen in Hellouw, kad. Haaften

Leggerart. 3782
3/4 Bernard Salomon van Straten, geen beroep aangegeven, Herwijnen, B 96
1/4 Manuel van Straten, koopman te Rotterdam
Op grond van verordening 154/41 onder beheer gesteld .... NGV.
1 B 235, bouwland, groot -42-20. 1932. Dj 1945 verkoop. Van leggerart. 2217.2 naar leggerart. 4136.1.
Nagekeken 2217: was dj. 1932 gekocht van Adriaan Verploegh, landbouwer te Hellouw.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 774 nr. 58.
2 A 225, weiland, groot 1-32-60. Idem. Van 2657.13 naar 4135.1.
3 B 464, bouwland, -80-40. Idem. Van 2657.22 naar 4135.2.
4 B 468, bouwland, -65-60. Idem. Van 2657.9 naar 4135.3.
Nagekeken 2657: was dj. 1936 gekocht van Maaike van Noord, z b, B 24 Hellouw.
Laatste 3 percelen : verwijzing naar hypotheekregister deel 804 nr. 89.

Leggerart. 4135
Leendert 'Govertszn' van Zandwijk, landbouwer te Herwijnen, in potlood: p/a not. Eblé Gorinchem
In marge: Onder beheer gesteld 18 juni 1947, beheerder: Provinciale voedselcommissaris voor Gelderland te Arnhem, Velperweg 55.
Later: aantekening doorgehaald 11-12-'48.
A 225, B 464, B 468 .... 1945. Dj. 1953 overdracht rechtsherstel. Van leggerart. 3782.2-4 naar leggerart. 4385.1-3.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 883 nr. 59.

Leggerart. 4136
Jacob Cornelis Wilhelm Bambacht, landarbeider te Hellouw
B 235, bouwland als boven, Dj 1945 verkoop. Van leggerart. 3782.1 naar leggerart. 4144.1.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 883 nr. 60.

Leggerart. 4144
2/3 (er stond 1/3) Cornelis Antonie van Krieken, bouwman, geb. 7-11-1902, Herwijnen A 162
1/3 Anneke Cornelia van Krieken, bouwvrouw te Herwijnen, en [1/3 doorgestreept] Elina Elisabeth van Krieken, idem
In marge: dj 1952 scheiding.
B 235, bouwland, ... Dj. 1954 overdr. rechtsherstel. Van leggerart. 4136.1 naar leggerart. 4385.4.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 885 nr. 64.

Leggerart. 4384
Bernard Salomon van Straten [in potlood: overleden], woonplaats onbekend, p/a notaris Oltmans, Tolstraat 15 Zaltbommel
1 A 225, weiland, 1-32-60. Dj. 1958 P. verkoop. Van leggerart. 4135.1 naar 4539.2.
2 B 464, bouwland, -80-40. Dj. 1958 splitsing. Van leggerart. 4135.2 naar 4566.43 en 4251.7.
3 B 468, bouwland, -65-60. Idem. Van leggerart. 4135.3 naar 4541.1 en 4251.8.
Nrs. 1-3: verwijzing naar hypotheekregister deel 965 nr. 138.
4. B 235, bouwland, -42-20. Dj 1958 splitsing. Van leggerart. 4144.1 naar 4539.1 en 4540.1.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 974 nr. 146.

Leggerart. 4251
Nagekeken: 4251.7 en 8: Dirk van Mourik Johanneszn, landbouwer, eerst te Haaften, later Hellouw.
B 464, bouwland, ca. -20-. Dj. 1961 meting.
B 468, bouwland, ca. -32-. Idem.

Worden B 2011, groot -32-80,
en B 2013, groot -20-11. Dj. 1962 verkoop.

Leggerart. 4539
Jacob Blog, vertegenwoordiger, geb. 21-4-1917, De Genestetstraat 2 Zwolle
1 B 235, bouwland, ca. -21-10. Dj. 1958 stichting. Van leggerart. 4385.4 naar leggerart. 4539.5.
2 A 225, weiland, 1-32-60. Dj. 1958 verkoop. Van 4385.1 naar 4566.1.
3 B 464 ged., idem, ca. -28-40. Dj. 1958 verkoop. Van 4385.2 naar 4566.2.
4 B 464 ged., idem, ca. -32-. Idem. Van 4385.2 naar 4566.2.
5 B 2001, bouwland, -21-10. 1961. Dj. 1966 verkoop. Van 4539.1 naar 4855.9.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 1016 nr. 123.

Leggerart. 4540
Mozes Nathan Steren, vertegenwoordiger Zwolle, Hortensiastraat 130, igg met Seline Blog, geb. 2-7-1919
1 B 235, bouwland, ca. -21-10. Dj. 1961 stichting. Van leggerart. 4365.4 naar leggerart. 4540.2.
2 B 2000, bouwland, -21-10. Dj. 1966 verkoop. Van 4540.1 naar 4855.8.

Leggerart. 4541
Jasper Bambacht, landbouwer, geb. 10-3-1887, Hellouw, B 91
1 B 468, bouwland, ca.-32-80. 1958. Dj. 1961 meting. Van leggerart. 4385.3 naar leggerart. 4541.2.
2 B 2010, idem, -32-80. D. 1962 verkoop. Van 4541.1. naar 4638.56.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 1016 nr. 123.

Nagegaan: 4855.8 en 9: worden van Staatsbosbeheer, samen met een groot aantal andere percelen.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 1016 nr. 123.

Leggerart. 4566
1/2 Mozes Nathan Steren, vertegenwoordiger Zwolle, Hortensiastraat 130, igg met Seline Blog, geb. 2-7-1919
1/2 Jacob Blog, idem, geb. 21-4-1917, De Genestetstraat 2 Zwolle
1 A 225 ... Dj 1965 verkoop. Van 4539.2 naar 4475.10.
2/3 B 464 ged. Dj. 1961 meting. Van 4539. 3, 4 naar 4566, 4,5.
Nrs. 1-3: verwijzing naar hypotheekregister deel 1020 nr. 122
4 B 2012, bouwland, groot -27-70. Dj. 1965 verkoop. Van 4566.2 naar 4868.1 Nagekeken: gaat naar Cornelis van Weelden, fabr.arbeider, Nieuwe Steeg 13 Herwijnen, vruchtgebruiker: Daniel Bambacht, Hellouw. Vervolgens: rvk.
5 B 2014, bouwland, -32-20. Idem, van 4566.3 naar 4867.1. Gaat naar Aart vd Meijden, fabr.arbeider, Waaldijk 149, Hellouw, vervolgens: rvk.
Nrs. 4 en 5: verwijzing naar hypotheekregister deel 1020 nr. 122 en deel 1016 nr. 123.

Hypotheekregister met betrekkingen tot de goederen in Herwijnen en Hellouw

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 593 nr. 60
Voor notaris G.J. Kolff uit Herwijnen is in tegenwoordigheid van de kantonrechter en van getuigen, in het Kantongerecht van Gorinchem op 30 januari 1911 het volgende besloten met de volgende comparanten:
1) Manuel van Straten, slager te Herwijnen, namens hemzelf en namens zijn dochters en de minderjarige zoon Mozes,

2) Bernard Salomon van Straten, slager te Herwijnen, mede namens Michiel van Str. te Zaltbommel, toeziend voogd van Mozes van Straten, benoemd door de kantonrechter van Gorinchem …
Manuel van Straten was zonder huwelijkse voorwaarden getrouwd met Helena Frank, overl. 18 mei 1895. Haar kinderen waren haar enige erfgenamen.
Comparanten gaan over tot scheiding en deling van de volgende onroerende goederen:
Herwijnen E 1554, buitendijkse boomgaard en schuurtje, groot -3-25,
E 1555, boomgaard groot -3-10,
E 1576, schuur en erf, --86.
Waarde in totaal geschat op f 275,-.
Wordt toegedeeld aan B.S., die f 275,- voor zijn rekening neemt in de hypotheekschuld van f 1400,- die was aangegaan ten laste van Manuel van Straten voor notaris Mispelblom Beijer te Zaltbommel, 29 juni 1893, Helena Frank leefde toen nog.
Deze schuldenlast komt voor rekening van alle deelgenoten in de gemeenschappelijke boedel.
Manuel van Straten was destijds met bovengenoemde goederen toebedeeld, werd na de dood van de vruchtgebruikster, Saartje Walg, volledig eigenaar.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 708 nr. 113
11 oktober 1923
Rectificatie van een verdeling van percelen te Herwijnen, kad. E 144, 1731, 1704, 1714, 1353, bij akte van scheiding op 19 aug. 1923:
Bernard Salomon van Straten verklaart voor kand-not. Adolf Blomhert te Gorinchem, plaatsvervanger van notaris Falco Bakker Schut, dat het noordelijke deel van E 1734, schuur en erf, groot -1-86 abusievelijk aan hem is toebedeeld, moet aan zijn broer Mozes van Straten zijn, deze heeft de rest van dit perceel al. Dat is bij deze gerectificeerd.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 720 nr. 95
2 februari 1925: scheiding van onroerende goederen tussen M. van Straten, slager te Herwijnen, en B.S. van Straten te Herwijnen.
perceel E 2290 gaat gedeeltelijk naar Mozes, gedeeltelijk naar B.S. van Straten, dwz het gedeelte met het voorhuis met open grond naar Bernard, de rest = schuur met grond ten noorden en oosten, naar Mozes.
Verder gaat naar B.S. van Straten: perceeltje E 1703, erf, 60 c.a.
Samen geschat op f 900,-.
Onderhandse akte.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 731 nr. 63
Op 24 februari 1926 een veiling voor notaris P.A. van der Loeff van goederen van Anneke van Zee, wed. van Jan Duyzer te Herwijnen.
Diverse percelen land gaan naar Leendert van Zandwijk, landbouwer te Herwijnen.
B.S. van Straten, slager te Herwijnen, koopt de vijfde koop: E 555, gelegen aan de Hoofdgraaf, de oostelijke akker van een perceel bouwland genaamd het Achterste Land, groot -53-40 ged. met E 982, dijkhelling, en dijklasten paal 904, groot -1-75. Prijs: f 950,-.
(Dat moet heztelfde perceel zijn als E 2325, samen met een niet ingemeten stuk grond van de gem. Herwijnen en verder de dijkhelling E 982 bij paal 904.)
Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 740 nr. 60
24 februari 1927 en 3 maart 1927
Veiling in ‘De Roskam’ voor notaris Van der Loeff tbv. Hendrik Dirk Duyzer, kastelein in ‘De Roskam’ en bouwman te Herwijnen, en familieleden Van der Flier te Herwijnen.

B.S. van Straten, zonder beroep te Herwijnen, koopt koffiehuis 'De Roskam' met boerderij, erf en boomgaard kad. E 2305, groot 65 aren 62 c.a., voor f 7100,-.
(Het tweede perceel dat geveild wordt is een perceel bouwland tbv de fam. Vd Flier, komt niet terecht bij B.S. van Straten, hoewel hij daar tijdens de eerste zitting van 24 feb. op had ingezet.)

(De Roskam stond ter hoogte van wat op de minuut E 317 en 319 is = vier huizen meer richting Gorinchem dan de latere slagerij, staat eveneens buitendijks aan de Benedenwaarden, waar de dijk een scherpe hoek maakt. Daar stond ca. 1830 een groot huis, maar dat is op de hulpkaart uit 1925 weg.
Het pand is nu, in sterk gewijzigde vorm, Waaldijk 30 en 32 te Herwijnen.)

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 696 nr. 39
Op 22 maart 1922 is voor notaris F. Bakker Schut uit Gorinchem in 'Waalzicht' van Adrianus Struyck te Herwijnen geveild: percelen uit de nalatenschap van wijlen Cornelis van Maren igg met Eelke de Kock. De weduwe is overleden in 1907, de kinderen Van Maren laten dit veilen. Onder hen Gerrit Cornelis van Maaren, landbouwer te Pella, Iowa (= de kolonie van ds H.P. Scholte, afscheidingsdominee die in 1847 naar N-Amerika trok, met volgelingen).
O.a. perceel 2: sectie C 408, een perceel weiland genaamd 'De acht hont' te Herwijnen, groot 1 ha. 10 aren 20 c.a., belast met de dijk E 954, groot 75 c.a. (verder nog twee kopen, waaronder een woon- en winkelhuis te Herwijnen met schuur, boomgaard etc., nr. A 58). Moet zijn E 408?
De tweede koop is gekocht door Bernard Salomon van Straten voor f 2830,-.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 754 nr. 53
Op 26 november 1928 verschenen voor notaris Willem Jacobus Courrech Staal te Gorinchem: B.S. van Straten zb te Herwijnen en M. van Straten, vleeshouwer te Herwijnen. BS heeft aan M overgedragen: kad. E 2223, pand ingericht tot vleeshouwerij buitendijks te Herwijnen, groot -6-35, met uitzondering van een zuidoostelijk gelegen strook grond langs de noordgrens van het naastgelegen perceel E 1576, aan de westzijde van de schuur aldaar: is een toegang, is afgepaald en zal kadastraal worden opgemeten.
Koopprijs: f 7500,-. Is voldaan.
Met nog wat bepalingen over het overpad over de strook grond.
In marge: is volgens verordening … onder beheer geplaatst van … de NGV.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 837 nr. 99
Op 28 november 1938 verschenen voor Johan Karel Eblé, notaris te Gorinchem:
1) B.S. van Straten, koopman te Herwijnen weduwnaar van Mietje Walg,
2) notarisklerk H. Needt namens Manuel van Straten, koopman te Rotterdam.
Scheiding en deling van de huwelijkse gemeenschap van Bernard Salomon van Straten en Mietje Walg, de laatste is overl. te Herwijnen 13 december 1937, geen testament: haar man en zoon erven ieder de helft.
Aan onroerend goed:
1) Pand voorheen genaamd 'de Roskam', bestaande uit twee woningen en pakhuis met erf en boomgaard, kad. Herwijnen E 2305, groot -65-72. Door BS verkregen, zie hypotheekregister 740 nr. 60 op een veiling in 1927 voor kand. notaris Roelof Boer te Gorinchem.
2) Woonhuis met open grond en perceeltje erf. kad. E 2309, groot -1-80, verkregen door BS bij scheiding van 27 feb. 1925, hypotheekregister 720 nr. 95.
3) Woonhuis B 96 (= het huis aan de Molenstraat), met erf en verder aanbehoren met een perceel boomgaard met wilgenpas en dijkhelling, Herwijnen E 2288, E 2291, E 2287, E 2286, samen -60-93, zie akte voor kand. notaris Adolf Blomhert, plaatsvervanger van Folko Bakker Schut te Gorinchem,

voor wat betreft de grond, de bebouwing is voor eigen rekening gesticht. Zie hypotheekregister 706 nr. 30.
4) Oostelijke akker van het perceel bouwland 'het achterste land' aan de Hoofdgraaf te Herwijnen E 2325, groot -25-15, belast met de dijk aan paal 904 2, kad. E 982 groot -1-75. zie akte van verdeling en toewijzing voor notaris P.A. van der Loeff te Gorinchem dd 24 feb. en 3 maart 1926, hypotheekregister 731 nr. 63.
5) Perceel weiland 'de acht hont', Herwijnen kad. C 408, groot 1-10-20, belast met de dijk aan paal 377, dwz kad. 954, groot 75 c.a. Verkregen op veiling van 22 en 29 maart 1922 voor notaris Falko Bakker Schut te Gorinchem, hypotheekregister 696 nr. 39.
6) Perceel bouwland 'de halve morgen'. Hellouw, kad. Haaften B 234, groot -42-20. Verkregen op veiling van 18 en 25 maart 1931 voor notaris W.J. Courrech Staal te Gorinchem, hypotheekregister 774 nr. 58.
7) Woonhuis met erf, kad. Brakel A 2223, groot 1-12, bij akte van koop en verkoop voor notaris Eblé te Gorinchem, 3 november 1933, hypotheekregister 792 nr. 120.
8) Perceel weiland 'de anderhalve morgen' aan de Broekgraaf te Hellouw, kad. Haaften A 225, groot -32-60, met dijk aldaar belast = sectie B 1901, groot -5-46. Geen titel van aankomst vermeld.
9) Vijf percelen bouwland te Hellouw, kad. Haaften B 464, B 468, groot -1-46, verkregen op veiling van 5 en 19 februari 1935 voor notaris JAE van Aalst te Waardenburg, hypotheekregister 804 nr. 89.
10) Schuur met dijkhelling, Herwijnen E 2332, groot - - 97, akte van scheiding van 30 janauri 1911 voor notaris G.J. Kolff te Herwijnen, hypotheekregister 593 nr. 60. Met erfdienstbaarheid van voetpad of dreef naar de dijk, zie akte van transport dd 28 november 1928 voor notaris W.J. Courrech Staal te Gorinchem.
Door de deelgenoten is het totaal geschat op f 21.000,-. Alle percelen gaan naar Bernard Salomon van Straten.
In marge op p. 1 van deze akte: naastgenoemde percelen zijn conform verordening 154/41 in beheer genomen door de NGV.
Verschillende tijdstippen in 1943 en 1944 waarop het beheer is opgeheven.
1943: Herwijnen E 982 en Haaften B 1901, Herwijnen E 2288, E 2332, E 2309
1944: Brakel A 2223 en Herwijnen E 2305.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 878 nr. 82
Op 25 juni 1943 verschenen voor notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam:
1) Johan Carel Schüller, gemachtigde van Dirk Hidde de Vries, makelaar = ANBO = NGV, die het onroerend goed beheert van Bernard Salomon van Straten te Herwijnen.
Deze heeft voor f 4750,- verkocht aan comparant 2, Jan Boll: huis, erf en boomgaardje in de Molenstraat Herwijnen nr. B 96, kad. sectie C 2288, groot 54 aren 83 c.a.
Titel van aankomst: was B.S. van Straten aanbedeeld door akte van scheiding dd 28 november 1938 voor notaris J.K. Eblé te Gorinchem, hypotheekregister deel 837 nr. 99.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 878 nr. 90
Op 1 juli 1943 verschenen voor I. van der Waal, notaris te Rotterdam:
1) Johan Carel Schüller, gemachtigde van Dirk Hidde de Vries, makelaar = ANBO = NGV, die het onroerend goed beheert van Bernard Salomon van Straten te Herwijnen,
2) Leendert van Zandwijk, landbouwer te Herwijnen, B 79:
verkoop door partij 1 aan 2 van de volgende percelen met de zich daarop bevindende opstallen aan de Molenstraat B 96 en Waalbandijk B 91 te Herwijnen: kad. sectie E 2332 en E 2309, samen groot: -2-70. E 2332 is belast met recht van overpad en zijpad of dreef tbv perceel E 2331.
Titels van aankomst van E 2332: 11 feb. 1911, hypotheekregister 593 nr. 60 van akte van scheiding van 30 januari 1911 voor notaris G.J Kolff. Van E 2309: 4 maart 1925, hypotheekregister 720 nr. 95, onderhandse akte van scheiding geregistreerd te Gorinchem 2 maart 1925.

Koopprijs: f 800,-, is voldaan.
Het Prijzenbureau heeft geen bezwaar, 19 juni 1943.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 878 nr. 91
Op 1 juli 1943 verschenen voor I. van der Waal, notaris te Rotterdam,
1) Johan Carel Schüller, gemachtigde van Dirk Hidde de Vries, makelaar = ANBO = NGV, die het onroerend goed beheert van Mozes van Straten, slager te Herwijnen.
2) Leendert van Zandwijk, landbouwer te Herwijnen, B 79:
verkoop door partij 1 aan 2 van de volgende percelen met de zich daarop bevindende opstallen: sectie E 2308 en 2331, samen 38 aren 95 c.a., met recht van overpad van perceel 2331 over E 2332.
Titel van aankomst van E 2308: akte van 3 maart 1925, hypotheekregister deel 720 nr. 95, van E 2331: akte van 28 nov. 1928, hypotheekregister deel 754 nr. 53, voor Cornelis Stael, notaris te Gorinchem.
Koopprijs f 5700,-. Is voldaan.
Op 19 juni is een verklaring van geen bezwaar van het Prijzenbureau te Tiel ontvangen.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 878 nr. 108
Op 15 juli 1943 verschenen voor notaris A.P.W. van Meurs te Rotterdam:
1) Willem Jacob Bot, kantoorbediende te Zaltbommel, gemachtigde van burgemeester Jan Boll, blijkens bijgevoegde akte,
2) Pieter Johannes Wismeyer, particulier, Lange Hilleweg 70a Rotterdam.
Verkoop van huis en erf met boomgaard Herwijnen B 96, kad. E 2288, groot -54-83.
Was gekocht door Jan Boll, 25 juni 1943, zie hypotheekregister 878 nr. 82.
Verkoopprijs f 4860,- is door partijen onderling verrekend.
Toegevoegd is een verklaring van geen bezwaar door het Prijzenbureau.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 89
Op 19 oktober 1943 verschenen voor I. van der Waal, notaris te Rotterdam,
1) Johan Carel Schüller, gemachtigde van Dirk Hidde de Vries, makelaar = ANBO = NGV, die het onroerend goed beheert van Bernard Salomon van Straten, slager te Herwijnen, adres B 96.
2) Willem Cornelis MacLeane, landbouwer te Herwijnen, Waaldijk C 14a.
Verkoop aan MacLeane van een boerenhuis, bestaande uit een pakhuis, winkelhuis en woonhuis met perceel boomgaard, Waaldijk C 14, kad. sectie E 2305, bekend staand als twee huizen, schuur en boomgaard, groot -65-62.
Door BS van Straten verkregen op een veiling, feb./mrt. 1927, zie hypotheekregister 740 nr. 60.
Verder een verwijzing naar de verdeling van de huw. gemeenschap van BS van Straten en Mietje Walg, hypotheekregister 837 nr. 99.
Koopprijs: f 6000,-, is door MacLeane aan de NGV voldaan.
Prijzenbureau stemt in, 14 oktober 1943.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 883 nr. 59
Op 4 februari 1944 verschenen voor J.K. Eblé, notaris te Gorinchem:
1) Jacobus van den Bosch, makelaar te Rotterdam, namens D.H. de Vries – ANBO-NGV, beheerder van de onroerende goederen van Bernard Salomon van Straten te Herwijnen.
1) Leendert van Zandwijk, landbouwer te Herwijnen.
Verkoop van:
1) bouwland ‘de kalverweide’ te Hellouw, kad. Haaften B 464 en 468, groot 4-44,
2) weiland ‘de anderhalve morgen’ aan de Broekgraaf te Hellouw = Haaften A 225, 1-34-60,

3) weiland ‘de acht hont’, binnen de Mert te Herwijnen, E 408, 1-10-20,
4) oostelijke akker van een perceel bouwland ‘het achterste land aan de Hoofdgraaf’, Herwijnen E 2325, -25-15
Titels van aankomst: hypotheekregister 837 nr. 99, akte van scheiding.
Koopprijzen: 1) f 2450,- 2) f 1650, 3) en 4) f 1800,-. Zijn voldaan.
Grondkamer voor Gelderland heeft geen bezwaar tegen de transacties en de prijzen.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 883 nr. 61
Op 4 februari 1944 verschenen voor J.K. Eblé, notaris te Gorinchem:
1) Jacobus van den Bosch, makelaar te Rotterdam, namens D.H. de Vries – ANBO-NGV, beheerder van de onroerende goederen van Bernard Salomon van Straten te Herwijnen.
2) Pieter Johannes Wismeijer, particulier te Rotterdam.
Verkoop van Herwijnen E 954, E 2286, E 2287 en E 2291, percelen dijkhelling en wilgenpas, samen groot -6-85.
Titel van aankomst: hypotheekregister 837 nr. 99, akte van scheiding.
Koopprijs f 75,-.
Grondkamer voor Gelderland heeft geen bezwaar tegen de transactie en de prijs.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 884 nr. 17
Op 25 februari 1944 verschenen voor APW van Meurs, notaris te Rotterdam:
1) P.J. Wismeijer, particulier te Rotterdam,
2) Jansje Ludovica Udo, koopvrouw, buiten gemeenschap van goederen getrouwd met Gijsbert van Santen, daartoe mede verschenen, Stationsweg 40 te Zaltbommel.
Verkoop van Herwijnen E 2288 en E 954, 2286, 2287, 2291, samen -6-85, door Wismeijer aan Udo.
Titels van aankomst: hypotheekregister 878 nr. 108 en 883 nr. 61.
Koopprijs f 5500,-, verrekend door de partijen.
Verklaring van geen bezwaar van het Prijzenbureau bijgevoegd.

Rechtsherstel Herwijnen

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 963 nr. 65
Op 28 juli 1952 verschenen voor H. Oltmans, notaris te Zaltbommel:
I) H.D. van Steenis, notarisklerk, Zaltbommel, lasthebber van M. Seijffers, godsdienstleraar, Levendaal 8 te Leiden,
II) Willem Cornelis MacLeane, koopman, C 14 te Herwijnen,
III) Johanna van de Werken, stenotypiste te Rossum, lasthebster van W.L. Kooper van het NBI, beheerder van de NGV,
IV) H.D. van Steenis, notarisklerk, waarnemend de belangen van NV de Rotterdamse Hypotheekbank.
Lastgevingen in bijgevoegde akten ..
De comparanten verklaren dat E 2305, huis, erf, schuur en boomgaard, Waaldijk C 14 te Herwijnen, kad. bekend als twee huizen, schuur en boomgaard, groot -65-60, door de NGV aan MacLeane is verkocht voor f 6000,-. zie transport voor notaris I. vd Waal te Rotterdam van 19 okt. 1943, hypotheekregister 881 nr. 89.
Hier is op 19 okt. 1943 voor dezelfde notaris een hypotheek op gevestigd tbv de Rotterdamse Hypotheekbank.
Aan de NGV is met toestemming van de partijen f 5972,12 afgedragen.
Partijen zijn te rade gegaan … het onroerend goed zal definitief van MacLeane zijn. Er is een vordering van BS van Straten op de NGV.

MacLeane betaalt als schadevergoeding aan de partij BS van Str. het verschil in prijs voor de meerdere waarde van het onr. goed, het exploitatiesaldo van 3 % per jaar van f 6000,- vanaf 1943 etc., in totaal: f 1564,-.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 965 nr. 137
Op 14 oktober 1952 verschenen voor notaris H. Oltmans te Zaltbommel:
1) stenotypiste W.J. Wareman, lasthebster van Max Seijffers, godsdienstleraar te Rotterdam, bewindvoerder over het vermogen van B.S. van Straten.
2) Leendert van Zandwijk, Govertszn, landbouwer te Herwijnen, Waaldijk B 79.
3) H.D. van Steenis, notarisklerk te Zaltbommel, lasthebber van Wilhelm Leendert Kooper van het NBI, die het beheer over de NGV voert.
Met aangehechte akten van lastgeving.
Comparanten verklaren dat B.S. van Straten eigenaar was van Herwijnen E 2332, schuur en dijkhelling, en E 2352 = oud nr. 2309, huis en erf, groot -1-80, belast met recht van voetpad of dreef van perceel E 2331.
Is voor f 800,- verkocht aan L. van Zandwijk, zie akte van 1 juli 1943 voor notaris I. van der Wal te Rotterdam, hypotheekregister deel 878 nr. 90.
Aan de NGV is destijds afgedragen: f 796,95.
Partijen zijn te rade gegaan teneinde een rechtsherstelprocedure te vermijden …. Koopovereenkomst uit 1943 nietig verklaard, vordering op de NGV door comparant 1 wordt aan L v Zandwijk overgedragen, etc. Van Zandwijk vergoedt de exploitatiekosten tot 1 januari 1947: f 96,-, betaalt de raadsman van de partij Van Straten.
Akte is goedgekeurd door de Raad van Rechtsherstel.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 970 nr. 148
Op 31 maart 1953 verschenen voor notaris H. Oltmans te Zaltbommel:
I) Hendrina de Kuijper, typiste te Herwijnen, lasthebster van Max Seijffers, godsdienstleraar te Rotterdam, die bewindvoerder is over het vermogen van B.S. van Straten, B 96 te Herwijnen.
II) Wilhelmina Jacoba Wareman, stenotypiste te Zaltbommel, lasthebster van
1) W. Briët, curator van de failliete boedel van Jan Boll, handelsreiziger te Aerdenhout, Teding van Berkhoutlaan 19.
2) Pieter Johannes Wismeijer, zb, Rotterdam, Lange Hilleweg 72.
III) Jansje Ludovica Udo, zb, Veerstraat 192 te Heerewaarden.
IV Gerrit Jan van Tussenbroek, bode-dijkwachter, lasthebber van W.H. Kooper te ’s-Gravenhage, van de afd. Bijzondere Beheren van het NBI dat het beheer voor de NGV voert.
Volmachten blijken uit diverse akten …
Comparanten verklaren dat BS van Straten eigenaar was van:
A Molenstraat B 96 te Herwijnen, kad. E 2288, en
B percelen dijkhelling en wilgenpas Herwijnen E 2286, E 954, E 2287, E 2291.
A: door de NGV blijkens akte van 25 juni 1943 voor f 4700,- verkocht aan J. Boll, zie hypotheekregister deel 878 nr, 82.
B: op 4 februari 1944 voor f 75,- verkocht aan Wismeijer, zie hypotheekregister deel 883 nr. 61.
Boll heeft E 2288 naderhand verkocht aan Wismeijer voor f 4860,- op 15 juli 1943, zie hypotheekregister deel 878 nr. 108. Vervolgens heeft Wismeijer de goederen sub A en B voor f 5500,- verkocht aan Udo, 25 februari 1944, hypotheekregister deel 884 nr. 17.
Bovenvermelde koopovereenkomsten en overdrachten worden nietig verklaard, er zijn geen wijzigingen in de rechten van eigendom van B.S. van Straten.
Seijffers cedeert aan Udo de vordering wegens afdragen van de koopsommen aan de NGV = f 4728,80 en f 75,92. Udo moet het exploitatiesaldo betalen van f 980,-. Wismeijer f 380,-.

Wismeijer betaalt aan Udo f 2000,-. Udo en Wismeijer betalen de kosten van het rechtsherstel. Boll betaalt niets en ontvangt niets.
Udo cedeert de vordering op de NGV aan Seijffers ter voldoening van de f 980,-: wordt uitgekeerd aan Seijffers.
De percelen waren bezwaard met een inschrijving op het hypotheekkantoor Tiel dd 16 mei 1898 tbv Marina Maria Kolff, e v dr. J.C. de Lint uit Gorinchem, en ten laste van Gerrit de Kuijper te Herwijnen. Is doorgehaald 19 okt. 1943 en heeft in werkelijkheid niet op de percelen gerust. Verder waren en zijn de percelen onbezwaard.
Een van de getuigen van deze akte is Wouter van der Kolk uit Nederhemert, districtsambtenaar.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 974 nr. 147
Uitspraak van de Raad voor het Rachtsherstel afd. Onr. Goederen inzake het rechtsherstel tussen
1) Max Seijffers, godsdienstonderwijzer te Rotterdam, als vertegenwoordiger aangewezen door de Afd. Onr. Goederen Raad Rechtsherstel van de erfgenamen van Mozes van Straten en van Bernard Salomon van Straten.
2) Leendert van Zandwijk Govertszoon, landbouwer te Herwijnen, B 79.
3) de NGV.
Betreft de percelen Herwijnen E 2308, 2331: huis, schuur en boomgaard te Herwijnen.
Vaststaat dat de partij M. van Straten eigenaar is, de percelen werden zonder toestemming door de NGV verkocht aan LvZ bij akte voor notaris I. van der Waal te Rotterdam, 1 juli 1943, hypotheekregister 878 nr. 91, voor f 5700,-.
Partijen MvStr en LvZ zijn op een rechtzitting van 16 februari 1953 niet tot overeenstemming gekomen over een minnelijke schikking: reden: het exploitatiesaldo enz.
Omdat er weinig perspectieven zijn is door de Raad voor het Rechtsherstel de volgende regeling vastgesteld: koopovereenkomst met L. van Zandwijk van 1 juli 1943 is nietig.
’s-Gravenhage 21 augustus 1953, ondertekend door K.L.J. Enthoven, lid van de Raad voor het Rechtsherstel.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 975 nr. 68
Gezien het besluit van de Afd. Onr. Goed. Raad v Rechtsherstel dd 25 juni 1953, zie hypotheekregister 974 nr. 147, inzake de partij Max Seijffers (= M v S en BS v S), L.v Zandwijk en de NGV over Herwijnen E 2308 en 2332: perceel E 2308 is vervallen, is sinds 27 aug. 1953 deel van perceel E 2353.
Besluit: het deel van E 2353 dat afkomstig is van E 2308 en dus eigendom is van M v S of erfgenamen, moet op zijn naam worden gesteld.
’s-Gravenhage, 9 september 1953, get. Enthoven.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 1016 nr. 123
Op 13 december 1956 openbare verkoping in café De Vossejacht te Hellouw door notaris Oltmans. Hierbij trad Herman Jan Doorn, waarnemend notaris te Rumpt, op als lasthebber van een groot aantal erfgenamen, onder wie Alida Helena Meiboom, vrouw van Max Seijffers, godsdienstleraar te Rotterdam. Zij is verwant aan de Van Stratens (haar moeder was een Van Straten).
In totaal worden tenminste 65 personen genoemd die rechten hadden op de nalatenschap van Mozes van Straten en Jeanette van Blijdenstijn, en Bernard Salomon van Straten en Sophia van der Sluis. Ze woonden in Nederland en allerlei buitenlanden, waaronder Israël.
Naaste bloedverwanten van Jeanette van Blijdenstein: Kalker = kinderen van haar zuster die gehuwd was met een Kalker, naaste bloedverwanten van Mozes en Bernard Salomon van Straten: Cohen, Meijboom, Kleinkramer, Walg, Prins, Van Dien, etc. … uitgebreide genealogische verhandeling …

Naaste bloedverwanten van Sophia van der Sluis: behalve Vd Sluis, Beekmans, Salomons, Blog, Joëls, Mok …
Percelen:
Herwijnen E 2325
E 982
C 408
E 954
E 2332
E 2363
E 2288 = Molenstraat, woonhuis is verhuurd aan mevr. Van Herpen.
E 2286
E 2287
E 2291
E 2331: huis is verhuurd, niet vermeld aan wie.
E 2364
Hellouw = kad. Haaften
B 235 ged. 2 x
A 225
B 1901
B 464 ged. 3 x
B 468 ged. 2 x
Namen van de huurders van de stukken land meestal vermeld.

Tweede zitting op 27 december 1956: een aantal percelen is gekocht door Jacob Blog en Mozes Nathan Steren, beiden uit Zwolle. Blog is ook genoteerd bij de rechthebbenden op de nalatenschap, zie boven.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 1020 nr. 122
Op 14 juni 1957 verschenen voor notaris Oltmans te Zaltbommel:
1) Jacob Blog, vertegenwoordiger te Zwolle,
2) W.J. Wareman, stenotypiste te Zaltbommel, lasthebster van Mozes Nathan Steren e v Seline Blog, vertegenwoordiger te Zwolle.
Partij 1 verkoopt aan 2) de onverdeelde helft in: Herwijnen C 408 en E 954, Hellouw = Haaften A 225, B 1901, B 464.
Aankoopbedragen vermeld.
Zie hypotheekregister 1016 nr. 123, veiling december 1956, bijgeschreven februari 1957.

Hypotheekregister met betrekking tot de landerijen in Hellouw

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 774 nr. 58
Veiling op 18 en 25 maart 1931 in Café Waalzicht te Herwijnen voor notaris W.J. Courrech Staal, tbv de familie Verploegh, onder wie H.G. Verploegh, landbouwer te Herwijnen …. van een aantal percelen, waaronder als de percelen 6 en 7:
Haaften B 235, verdeeld in een westelijke en een oostelijke akker van de halve morgen te Hellouw, onafgemeten, scheiding loopt van noord naar zuid. Verhuurd aan resp. D. van Horssen te Hellouw voor f 50,- per jaar en W. Bambacht te Hellouw, voor f 40,- per jaar, tot eind 1931.
Uit de nalatenschap van Adriaan Verploegh en Jantje Bijl, met daarbij de nalatenschap van hun zoon Cornelis Jan Verploegh.
Op de tweede zitting heeft afslager Willem de Fockert de percelen 6 en 7 voor f 1330,- gekocht tbv B.S. van Straten, z b, Herwijnen.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 804 nr. 89
Op 5 en 19 februari 1935 is voor F.A. van de Heuvel te Hellouw tbv een zeer groot aantal rechthebbenden een openbare verkoping gehouden van goederen uit de nalatenschap van Maaike van Noord, overleden te Hellouw op 19 oktober 1934. Zij had die goederen merendeels geërfd van familieleden Van Noord.
koop 7 A 225, weiland de anderhalve morgen aan de Broekgraaf, groot 1-32-60, met aandeel in dijkhelling B 1901, groot -5-46.
koop 12: B 468, bouwland op de Kalverwei, westelijke akker
koop 13: idem, oostelijke akker. Beide akkers groot -65-60, scheiding loopt door het midden.
koop 14, 15, 16: westelijke, middelste en oostelijke akker van B 464, samen groot -80-40.
Koper is B.S. van Straten, voor hemzelf.
Koopsommen: voor koop 7: f 2170,-, koop 12 en 13: f 1650,-, koop 14, 15 en 16: f 2200,-.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 883 nr. 59
Op 4 februari 1944 verschenen voor J.K. Eblé, notaris te Gorinchem:
1) Jacobus van den Bosch, makelaar te Rotterdam, namens D.H. de Vries – ANBO-NGV, beheerder van de onroerende goederen van Bernard Salomon van Straten te Herwijnen.
1) Leendert van Zandwijk, landbouwer te Herwijnen.
Verkoop van:
1) bouwland ‘de kalverweide’ te Hellouw, kad. Haaften B 464 en 468, groot 4-44,
2) weiland ‘de anderhalve morgen’ aan de Broekgraaf te Hellouw = Haaften A 225, 1-34-60,
3) weiland ‘de acht hont’, binnen de Mert te Herwijnen, Herwijnen E 408, 1-10-20,
4) oostelijke akker van een perceel bouwland ‘het achterste land aan de Hoofdgraaf’, Herwijnen E 2325, -25-15
Titels van aankomst: hypotheekregister 837 nr. 99, akte van scheiding.
Koopprijzen: 1) f 2450,- 2) f 1650, 3) en 4) f 1800,-. Zijn voldaan.
Grondkamer voor Gelderland heeft geen bezwaar tegen de transacties en de prijzen.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 883 nr. 60
Op 4 februari 1944 verschenen voor J.K. Eblé, notaris te Gorinchem:
1) Jacobus van den Bosch, makelaar te Rotterdam, namens D.H. de Vries – ANBO-NGV, beheerder van de onroerende goederen van Bernard Salomon van Straten te Herwijnen.
2) Jacob Cornelis Wilhelm Bambacht, landarbeider te Hellouw gem. Haaften.

Het gaat om het perceel bouwland ‘de halve morgen’, Hellouw, kad. Haaften B 235, groot -42-20, voor f 700,-.
De Grondkamer voor Gelderland heeft geen bezwaar tegen de transactie en de prijs.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 885 nr. 64
Op 12 april 1944 verschenen voor notaris J.K. Eblé te Gorinchem:
1) J.C.W. Bambacht, landarbeider te Hellouw,
2) Cornelis Antonie van Krieken, bouwman te Herwijnen, Anneke Cornelia en Elina Elisabeth van Krieken, beiden bouwvrouw te Herwijnen:
partij 1 heeft aan 2 verkocht: B 235, voor f 800,-.
Titel van aankomst: hypotheekregister 883 nr. 60.
De Grondkamer voor Gelderland heeft geen bezwaar.

Rechtsherstel Hellouw

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 965 nr. 138
Op 14 oktober 1952 verschenen voor notaris H. Oltmans te Zaltbommel:
1) stenotypiste W.J. Wareman, lasthebster van Max Seijffers, godsdienstleraar te Rotterdam, bewindvoerder over het vermogen van B.S. van Straten.
2) Leendert van Zandwijk, Govertszn, landbouwer te Herwijnen, Waaldijk B 79.
3) H.D. van Steenis, notarisklerk te Zaltbommel, lasthebber van Wilhelm Leendert Kooper van het NBI, die het beheer over de NGV voert.
Comparanten verklaren dat B.S. van Straten eigenaar was van:
Hellouw = kad. Haaften A 225, B 464, B 468, C 408 (moet Herwijnen E 408 zijn, heet nl. de 8 hont in de Mert te Herwijnen, is groot 1-10-20), Herwijnen E 2325.
Deze goederen zijn door de NGV aan Van Zandwijk verkocht voor f 5900,- op 4 februari 1944, zie hypotheekregister 883 nr. 59.
Comparanten zijn met elkaar te rade gegaan teneinde een rechts herstel procedure te vermijden …
De koopovereenkomst uit 1944 nietig verklaard, comparant cedeert aan comparant 2 de vordering van de koopsom NGV: f 5955,53.
Geen verrekening van het exploitatiesaldo vanaf 1947 tot heden, want dat is al betaald aan de erven van BS van Straten, die ook de lasten hebben betaald. Wel wordt f 531,-exploitatiesaldo betaald door Van Zandwijk over de periode 1944-1947. Van Zandwijk betaalt ook de kosten van de raadsman en rechtsherstel.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 974 nr. 146
19 juni 1953
Regeling inzake rechtsherstel tussen
1) Max Seijffers, godsdienstonderwijzer te Rotterdam, als vertegenwoordiger aangewezen door de Afd. Onr. Goederen Raad Rechtsherstel van de erfgenamen van Mozes van Straten en van Bernard Salomon van Straten.
2) J.C.W. Bambacht, landarbeider te Hellouw
3) leden familie Van Krieken, Hellouw
3) de NGV.
Betreft perceel in Hellouw, kad. Haaften B 235.
Door gebrek aan medewerking van partij Bambacht kon geen regeling tussen partijen tot stand komen. Daarom deze uitspraak van de Raad van Rechtsherstel op een verzoek van Seijffers namens de partij Van Straten:

De verkopen van B 235 voor notaris Eblé te Gorinchem van resp. 4 februari 1944 (hypotheekregister 883 nr. 60) voor f 700,- aan Bambacht en op 12 april 1944 (hypotheekregister 885 nr. 64) voor f 800,- aan Van Krieken zijn zonder toestemming van de partij Van Straten geschied, worden nietig verklaard. De partij Van Straten blijft gehandhaafd in haar rechten.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 1016 nr. 123
Op 13 december 1956 openbare verkoping in café De Vossejacht te Hellouw door notaris Oltmans. Hierbij trad Herman Jan Doorn, waarnemend notaris te Rumpt op als lasthebber van een groot aantal erfgenamen, onder wie Alida Helena Meiboom, vrouw van Max Seijffers, godsdienstleraar te Rotterdam. Zij is verwant aan de Van Stratens (haar moeder was Saartje van Straten, dochter van Manuel van Straten en Helena Frank, zuster van Mozes en Bernard Salomon van Straten. Zij is in 1937 overleden, 54 jaar oud).
In totaal worden tenminste 65 personen genoemd die rechten hadden op de nalatenschap van Mozes van Straten en Jeanette van Blijdenstijn, en Bernard Salomon van Straten en Sophia van der Sluis. Ze woonden in Nederland en allerlei buitenlanden, waaronder Israël.
Opvallend is dat geen familieleden met de naam Van Blijdenstijn worden genoemd.
Naaste bloedverwanten van Jeanette van Bl.: Kalker = kinderen van haar zus die gehuwd was met een Kalker, naaste bloedverwanten van Mozes en Bernard Salomon van Straten: Cohen, Meijboom, Kleinkramer, Eduard Walg (Rochussenstraat 243), Prins, Van Dien, etc. … uitgebreide genealogische verhandeling …
Naaste bloedverwanten van Sophia van der Sluis: behalve Vd Sluis, Beekmans, Salomons, Blog, Joëls, Mok …
Percelen:
Herwijnen E 2325
E 982
C 408
E 954
E 2332
E 2363
E 2288 = Molenstraat, woonhuis is verhuurd aan mevr. Van Herpen.
E 2286
E 2287
E 2291
E 2331: huis is verhuurd, niet vermeld aan wie.
E 2364
Hellouw = kad. Haaften
B 235 ged. z x
A 225
B 1901
B 464 ged. 3 x
B 468 ged. 2 x
Namen van de huurders van de stukken land meestal vermeld.

Tweede zitting op 27 december 1956: een aantal percelen is gekocht door Jacob Blog en Mozes Nathan Steren, beiden uit Zwolle. Blog staat ook bij de rechthebbenden op de nalatenschap.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 1020 nr. 122
Op 14 juni 1957 verschenen voor notaris Oltmans te Zaltbommel:
1) Jacob Blog, vertegenwoordiger te Zwolle,

2) W.J. Wareman, stenotypiste te Zaltbommel, lasthebster van Mozes Nathan Steren e v Seline Blog, vertegenwoordiger te Zwolle..
Partij 1 verkoopt aan 2) de onverdeelde helft in: Herwijnen C 408 en E 954, Hellouw = Haaften A 225, B 1901, B 464.
Aankoopbedragen vermeld.
Zie hypotheekregister 1016 nr. 123, veiling dec. 1956, bijgeschreven februari 1957.

Eigendom in Brakel

Leggerart. 1536
Dirkje van Dalen, minderjarig te Brakel, verkoopt dj 1934 een deel van oorspr. A 2078 = A 2223, een huis en erf, aan B.S. van Straten.
Vervolg: zie leggerart. 1694 en 1840

Leggerart. 1694
Bernard Salomon van Straten, koopman Herwijnen, later bijgeschreven: B 96
Ook later bijgeschreven: 3/4 en 1/4 Manuel van Straten, koopman te Rotterdam
Op grond van verordening 154/41 .... naar de NGV
A 2223, huis en erf, groot 1 are 12 c.a. 1934 Dj 1944 verkoop. Van leggerart. 1536.1 naar leggerart. 1840.1.
Scheiding 837/99. St. 73/14 dj. 1939.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 792 nr 120.

Leggerart. 1840
6 personen, te beginnen met Willem Zwamborn, landarbeider, Gortstraat 21, vervangen door: 6 te Brakel.
consorten
3/5 Aartje van Hemert wed. Zwamborn z b, geboren 3-10-1883 en vier kinderen kennelijk, ieder voor 1/10, nog een persoon (kleinkind) voor 1/40, Klaas van Oort, grondwerker, Gortstraat 6 te Brakel voor [eerst 1/10] 3/40.
Getypt velletje:
Gijsbertje Zwamborn wed. Arie Hak, geb. 22-9-1908, Poederoijen, voor 61/210
en 6 kinderen Hak voor 1/140
Daarnaast nog Hokje Zwamborn voor 1/4, Gortstraat 6 Brakel, nog 2 Zwamborns voor 1/4 en Klaas van Oort voor 3/40 ...

1 A 2223, huis en erf, -1-12. 1944 Dj 1962 hermeting. Van leggerart. 1694.1 naar leggerart. 1840.2.
2 Gortstraat H 170, huis en tuin, -1-55. Dj 1975 verkoop. Naar leggerart. 266.575.
Verwijzing naar hypotheekregister deel 881 nr. 81.

Hypotheekregister met betrekking tot het huisje in Brakel

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 792 nr. 120
Op 13 november 1933 verschenen voor notaris J.K. Eblé te Gorinchem:
1) Marinus de Groot, landarbeider te Kedichem, igg met Dirkje van Dalen,

2) B.S. van Straten, koopman te Herwijnen.
Verkoop van woonhuis en erf te Brakel, kad. A 2223, groot -1-12.
Dirkje van Dalen, toen minderjarig, verkreeg dit in eigendom bij akte van scheiding van 8 augustus 1924.
Koopsom: f 825,-. Betaald.

Hypotheekregister 4 reeks Tiel, deel 881 nr. 81
Op 5 oktober 1943 verschenen voor J.K. Eblé, notaris te Gorinchem:
1) Johan Carel Schüller, gemachtigde van Dirk Hidde de Vries, makelaar = ANBO = NGV, die het onroerend goed beheert van Bernard Salomon van Straten te Herwijnen.
2) mej. Cornelia Zwamborn, dienstbode te Gorinchem, lasthebster van Willem Zwamborn, landarbeider te Brakel, Gortstraat 21, zie bijgevoegde onderhandse akte van machtiging.
De NGV heeft aan Zwamborn verkocht: woonhuis en erf Gortstraat B 21 te Brakel, kad. A 2223, groot -1-12. Was door B.S. van Straten verkregen bij akte van scheiding 28 nov. 1938, hypotheekregister deel 837 nr. 99. Door hem gekocht, zie hypotheekregister deel 792 nr. 120.
Koopsom: f 1225,-. Is voldaan.

Bewoners in de door de Joodse eigenaren verlaten huizen

Volgens stukken uit het gemeentearchief van Herwijnen was in de vroegere slagerij Waaldijk 44, oud nr. B 92, sinds 16 april 1943 de schilder Gerard van der Meijden komen wonen, in overleg met de commandant van de Luftwaffe. Zijn woning was nl. gevorderd op grond van verordening 144/1940 (= vordering tbv het Duitse leger). Omdat er geen andere woning beschikbaar was, kon hij hier wonen. Aldus Bulk, burgemeester van Herwijnen.
(Kennelijk ivm de plaatsing van het luchtafweergeschut dat bij Herwijnen heeft gestaan.)

Molenstraat 10 (B 96) te Herwijnen werd vanaf begin juni 1943 bewoond door de NSB'er P.A. de Fockert, wiens boerderij was afgebrand, zogenaamd een gevolg van brandstichting door stakers (= in verband met de april-meistaking 1943, tegen gedwongen tewerkstelling van Nederlandse mannen in Duitsland). CABR 27817, dossier L. van Zandwijk

Persoonsgegevens

Stadsarchief Rotterdam, bevolkingsadministratie

Gezinskaart IJsselmonde 1921-1938: in 1934 ingeschreven vanuit Ridderkerk, 1937 vertrokken naar het adres Lange Hilleweg 70c Rotterdam.
Pieter Johannes Wismeijer geb. 31-8-1881 was e v Klasina Cornelia Slikboer, geb. 30-10-1884, was handelaar in kaas. Geen kinderen bijgeschreven.
SAR 494-03, 1362
Op een andere gezinskaart Rotterdam 1880-1940 staat hij geregistreerd als voorm. aardewerker bij de gemeente, in 1913 failliet. Heeft drie kinderen, 2 zoons en 1 dochter, van wie de oudste zoon kort na de geboorte overleden, 1904. Als laatste beroep vermeld: handelaar in boter en kaas.
Is in Valparaiso geweest en Ned. Indië. Diverse adressen gehad.
Van hem en zijn vrouw is een persoonskaart aangelegd. K.C. Slikboer kwam uit Willemstad, P.J. Wismeijer uit Kralingen.
SAR 494-03, 851-539

Burgerlijke Stand: overleed 13-7-1954.
BS 999-09, 1954 B2 fol. b2 070v
Komt in het bestand Verkaufsbücher voor ivm een pand in Hilversum, Peerlkamplaan 1a van M. Witmond, op 4 mei voorlopig en in sept. 1943 definitief van de ANBO gekocht via notarissen Oosterink&Hoetink.
Ook de transactie mbt de weide en pas in Herwijnen staat in dit bestand, 1943 en 1944, not. Eblé, f 75,-. De andere transactie niet.

Genealogische gegevens

NA, CABR 27817, dossier L. van Zandwijk: Na de oorlog beheerden een zekere A.B. Bok en zijn vrouw Catherina Macleane de boerderij van Leendert ('Leen') van Zandwijk, die gevangen zat.
Nagekeken in Wiewaswie of zij familie was van Willem Cornelis Macleane, oorlogskoper van De Roskam.
Dit moet Krijn Arie Bok zijn, geb. 1883, getrouwd met Cath. Macleane in 1919. Hij was een broer van Anna Maria Bok, de vrouw van LvZ, geb. 1882.
In de documentatie komt ook een echtpaar Peter Arie de Fockert x Cornelia Maria Macleane voor. Deze P.A., eveneens boer, was NSB'er en de buurman van Leen v Z. In zijn boerderij brak tijdens de oorlog brand uit, aangestoken volgens Leen v Z. Leidde tot een hoge schadeclaim ten laste van de gem. Herwijnen. P.A. de Fockert en C.M. Macleane trouwden in 1923. P.A. de Fockert is na de brand in het huis van B.S. van Straten terecht gekomen, Molenstraat 10. Hoe lang hij daar heeft gewoond is niet duidelijk.
Beide dames Macleane waren zusters van de landbouwer/kruidenier Willem Cornelis Macleane die het huis De Roskam kocht in Rotterdam, voor de NSB-notaris Van der Waal. De Roskam was eigendom van B.S. van Straten.
Het waren de kinderen van Johannes Macleane, landbouwer, en Maria van Zee.
W.C. Macleane was getrouwd met Jantje Fransje van Zuidam, in 1934.

Goederen in Herwijnen, Haaften (en Vuren) van verwanten van Van Straten te Herwijnen

Via de toegang op het Kadaster in Gelders Archief, 3202, Kadaster, algemene naamwijzer, kantoren Nijmegen en Tiel 1929-1978, met verwijzingen naar leggerartikelen, zijn de volgende percelen gevonden:

Wijzenbeek-Blok

Ruim voor de oorlog zijn diverse stukken grond in de buurt van Herwijnen en Haaften in handen gekomen van Levi of Levie Wijzenbeek of Weisenbek. Het lijkt erop dat de grondeigendommen van de voorvaderen van Levi Wijzenbeek, uit de veelvuldig ingetrouwde families Van Straten en Wijzenbeek, ofwel zijn verkocht eind 19de, begin 20ste eeuw, ofwel naar Levie Wijzenbeek zijn gegaan. Ze werden vervolgens eigendom van zijn dochter Rebecca, vrouw van de accountant David Blok. Levie Wijzenbeek was koopman in Herwijnen, later 'particulier' in Rotterdam, zijn dochter woonde daar. Hij overleed in 1921.
Zijn schoonzoon David Blok is met zijn gezin in 1939 naar de VS gegaan. (SA Rotterdam, passagierslijsten van de HAL, en de Joodse stamboomsite Max van Dam) Omdat de eigenaren in een vijandig buitenland verbleven, zijn de landerijen van Wijzenbeek/Blok conform de Duitse verordening uit 1940 in beheer bij C. Dönig (van vijandelijke vermogens) gekomen. Ze komen niet voor in het bestand van gedwongen verkochte percelen van het Ministerie van Landbouw en zijn in de oorlog dus eigendom van Blok gebleven.
Na de oorlog was het echtpaar Blok nog lange tijd eigenaar van een aantal percelen, waarvan sommige werden verkocht, met name rond 1964. Uiteindelijk is al het land verkocht of geruild tbv de ruilverkaveling in de jaren 1970.
Vgl. met de landbouwgronden van De Kadt: daarvan is wel een deel verkocht tijdens WO II.

De Van Stratens/Wijzenbeeks waren van de partij bij de uitgifte van dijkhellingen rond 1850.

Haaften

Kadaster
A 199 en B 563, met paal 270, dijkhelling (bij paal 270 lag het kleine stukje dijkberm B 1354, in de buurt van twee huizen. Deze drie percelen waren niet van Wijzenbeeek/Van Straten, maar van lokale landbouwers. In de buurt van dezelfde paal lagen kennelijk de onderstaande percelen waar Van Straten/Wijzenbeek mede in gerechtigd waren, niet duidelijk op de veldwerken.)

Leggerart. 2453: samen met anderen : B 758, dijkhelling groot -1-52. Bij de naam van Rebecca W, e v David Blok wordt vermeld: als zijnde vijandig vermogen conform verordening uit 1940 in beheer gekomen bij C. Dönig, Arnhem. In dj 1972 rvk.

Leggerart. 2572
Idem percelen Haaften sectie A 102, hooiland, B 1245, bouwland, A 322, bos, A 377, hooiland, B 30 weiland, van Wijzenbeek/Blok naar Dönig.
Verwijzing naar leggerart. 4638: gaan in de jaren zestig naar de SBL (Stichting Beheer Landbouwgronden), vervolgens 1972: rvk.

Leggerart. 2937
paal 270, F 185 dijkhelling -3-67: groot aantal mede-eigenaren, onder wie eerst Levie Wijzenbeek, opgevolgd door Rebecca Wijzenbeek/Blok. Haar aandeel wordt in beheer genomen door Dönig, niet verkocht.

Leggerart. 2946
A 76 bos en B 649 dijkhelling paal 90, met vele anderen, een deel van het bos gaat naar leggerart. 2572, wordt deel van A 377, bos (zie boven). In dj 1972 rvk.

Herwijnen

Leggerart. 2381, 2e reeks
Levie Wijzenbeek, koopman, [Herwijnen doorgestreept] Rotterdam, en consorten,
opgevolgd door dochter Rebecca Fennij Louisa e v David Blok, Stationsweg 33 Rotterdam
C 372, hooiland, D 176, weiland, paal 438 E 1019 (wordt E 2093), dijkhelling, E 531, bos, E 532, kade, weg, E 533, bouwland, paal 415 E 994, dijkhelling, C30, hooiland, C 257, kade bos, C 258, bos, C 259, hooiland, E 32, weiland, D 1551, huis en erf: in dj 1914 verkocht, D 1558, boomgaard, eveneens dj 1914 verkocht. Serie eindigt dj 1926. Bij de meeste posten niet vermeld waarheen verwezen.

Leggerart. 2381 3e reeks
Eigenaren idem
C 372, hooiland: dj 1964 verkoop, naar leggerart. 3966.13. Nagekeken: naar landbouwer Leendert de Bruijn, dj 1972 rvk.
D 176, weiland, dj 1946 verkoop, naar art. 3462.1. Nagekeken: naar fam. De Joode, kooplieden, Herwijnen: Aart de Joode voor 1/5 en Wouter, Hendrikus, Hendrika en Johanna Maria ieder voor 1/5, dj 1972 rvk.
D 531, bos: dj 1964 verkoop, naar leggerart. 3799.14. Nagekeken: naar Cornelis van Zandwijk, dj 1972 rvk.
idem D 532, kade weg: naar 3799.13. Idem naar Van Zandwijk.
idem D 533, bouwland: naar 3799.12. Idem naar Van Zandwijk.
C 30, hooiland, dj 1964 verkoop, naar leggerart. 3920.48. Nagekeken: SBL, dj 1972 rvk.
C 257, kade bos, dj 1936 redres, naar 2381.17
C 258, bos, idem, naar 2381.18
C 259, hooiland, dj 1964 verkoop, naar leggerart. 3399.25 en 2381.19
paal 1438, E 2093 dijkhelling, dj 1964 verkoop, naar leggerart. 3920.50. Naar SBL.
E 32, weiland, dj 1964 verkoop, naar leggerart. 3786.4. Nagekeken: naar A. van Arkel, landbouwer. dj 1972 rvk.
C 257, kade bos, dj 1937 verkoop, naar leggerart. 3399.24. Nagekeken: is de Staat, landwegen Gld.
C 258, bos, dj 1937 verkoop, naar leggerart. 3399.25. Nagekeken: is de Staat, landwegen Gld.
C 555, grasland, dj 1964 verkoop, naar leggerart. 3920.49. Naar SBL.

Conclusie: er worden geen oorlogsverkopen genoemd.

Leggerart. 906 1e reeks: groot aantal eigenaren, groot aantal percelen, zo te zien niet compleet. Daaronder: Tobias, Nathan en Salomon van Straten.
Paal 28, D 920, dijkhelling, -01-10 en een groot aantal (15) perceelsnummers die bij die dijkhelling horen kennelijk. Niet verwezen waarheen.

906 2e reeks:
Eigenaar, samen met groot aantal anderen: Salomon, Hartog van Straten, opgevolgd door Wijzenbeek/Blok. Geen vermelding dat hun aandeel door Dönig in beheer is genomen.
In dit geval alleen vermeld:
Paal 28, D 920, dijkhelling, -01-10, bel 1877, eind verm. juni 1926. Niet vermeld waarheen.

Leggerart. 906 3e reeks: idem vele eigenaren vanaf dj 1933, dj 1972 rvk.

Leggerart. 2877 2e reeks: groot aantal eigenaren, onder wie Wijzenbeek/Blok, jaartallen 1912, 1926. Aandeel van W/Nl. in beheer gekomen bij Dönig.
Komt van leggerart. 935.16, niet vermeld waarheen. 935.16: dijkhelling idem, van Salomon, Hartog, Hermanus en Nathan van Straten als mede eigenaren, met een aantal anderen.
Paal 217, E 843, dijkhelling, groot -82-20.
Idem, 3e reeks: idem, dj 1972 rvk.

Leggerart. 2878 2e reeks: groot aantal eigenaren, onder wie Levie Wijzenbeek, vererfd naar zijn dochter en D. Blok, hun aandeel is in beheer genomen door Dönig …
Komt van leggerart. 1355.20. Nagekeken: afkomstig van Hermanus, Jonathan, Salomon, Hartog, Nathan van Straten, Levie en Salomon Wijzenbeek. Bij de paal horen 17 percelen. Perceelsnummer van de paal was eerst E 860 = rond 1885.
(Nagekeken: de paalnrs. komen ook afzonderlijk bij de eigenaren voor, bijv. leggerart. 1143, Nathan van Straten, koopman in Gorinchem, E 860.
Paal 236, E 1871, dijk, groot 85 c.a.)
Idem, 3e reeks: idem, dj 1972 rvk.

Leggerart. 1542
1e reeks: groot aantal eigenaren, onder wie Nathan van Straten
Paal 306/308, E 903, dijk, groot -1-25
2e reeks: idem, Herman, Jonathan, Salomon van Straten en Salomon en Levie Wijzenbeek, vererfd naar dochter Rebecca en D. Blok, hun aandeel is in beheer genomen door Dönig …
Paal 236, E 1871, dijk, groot 85 c.a.
Komt van leggerart. 955.10. Nagekeken: als 2 van de 6 mede eigenaren vermeld: Hermanus en Jonathan van Straten. Het gaat om paal 306/308/310, groot -1-25, met bijbehorend 9 percelen. In dj 1868 deling. Leggerart. 955.10 verwijst naar leggerart. 123, 39, 41: splitsing van de dijkhellingen door het dijkbestuur, 'dijkgeslaagden', dj 1851.
Idem, 3e reeks: mede eig. Rebecca W./Blok. dj 1972 rvk.

(valt buiten het gebied)

Vuren

Leggerart. 2118
Rebecca Fanny Louisa Wijzenbeek e v David Blok, Stationsweg 33 Rotterdam [Herwijnen doorgestreept] p/a A. de Joode A 24 Herwijnen
Op grond van verordening 26/1940 inzake vijandelijk vermogen onder beheer gesteld, beheerder: Carl Dönig, Bakenbergscheweg 167 Arnhem
G 73 weiland, groot 1-41-80, 1913, dj 1964 verkoop. Van leggerart. 1831.28 naar 3154.149.

G 72 bos, groot -23-10, dj 1952 vereniging. Van leggerart. 2284.1 naar 2118.4.
G 74 weiland, groot 2-03-10, dj 1952 overdracht.Van leggerart. 2284.2 naar 2118.4 en 2976.1
Totaal: 1923, stempel: 1 juni 1926
G 501, weiland en moeras, groot 1-99-50, dj 1964 verkoop. Van leggerart. 2284.2,3 naar 3154.150.
Nagekeken: 3154.149 en 150: van de SBL, Stichting Beheer Landbouwgronden in Den Haag, later Utrecht. Ruilverkaveling 1972/1975
Zie Hypotheekregister 1266 nr. 111 (is te recent: er zijn geen verwijzingen naar het Hypotheekregister 4 tussen de verwerving door van Wijzenbeek/Blok cs en de rvk).

Genealogische gegevens

(Zie de stamboom van de familie Van Straten: jorge.home.xs4all.nl:
Rebecca van Straten x Andries Levie Wijzenbeek, beiden geb. 1809
kinderen: o.a. Levi Wijzenbeek geb. 1849 in Haarlem als Levi Weisenbek, zoon van Andries Levi Weisenbek, winkelier. Hij overleed 1922, was getrouwd met Fennij Klein, overl. Rotterdam 1913. Levi Wijzenbeek wordt op de stamboomsite Max van Dam manufacturier genoemd.
In de namenlijsten van de Rotterdamse adresboekjes (via de site van het Stadsarchief Rotterdam) komt Levi Wijzenbeek t/m 1922 voor, adres: Spoorsingel 70a, beroep: particulier. Als Levi Weisenbek heeft hij op de gezinskaart in Rotterdam hetzelfde adres. Is overleden 18 februari 1922.
Dochter Rebecca Fennij Louisa is geboren in Herwijnen, 19 januari 1888, de vader was toen 38 jaar oud en koopman. Zij trouwde in 1912 met David Blok, accountant uit Maarssen, zoon van Nathan Blok, antiquair uit Woerden.

Genealogische site Max van Dam:
David Blok [I14892], zoon van Nathan Blok en Antoinetta Cohen.
Geboren 1 dec 1884 (13 Kislev 5645) Maarssen, Utrecht, Nederland, bron: Rotterdam Stadsarchief (bevolkingsregisters), overleden 1965 Haifa, Israel, 80 of 81 jaar, bron: Database Joods Biografisch Woordenboek. Beroep: accountant (1912), bron: Huwelijksakte
Accountant. Belangrijk bij totstandkoming NIVA (fusie accountantsinstell.). In Rotterdam fuseerder en voorzitter verschillende joodse verenigingen op filantropisch en sociaal gebied. Kerkeraadslid NIG. Was voorzitter Bond van Joodsche Instellingen. **In 1939 naar de VS**. Rond 1945 naar Palestina. Gehuwd te Herwijnen., bron: Database Joods Biografisch Woordenboek

Gehuwd 7 aug 1912 (24 Av 5672) Herwijnen, Lingewaal, Gelderland, Nederland, bron: Wiewaswie (huwelijken) (52 of 53 jaar gehuwd) met:
Rebecca Fennij Louisa Wijzenbeek [I149516], dochter van Levi Wijzenbeek en Fennij Klein.
Geboren 19 jan 1888 (6 Shevat 5648) Herwijnen, Lingewaal, Gelderland, Nederland, bron: Wiewaswie (geboorten)
Geëmigreerd (29 sep 1950 (18 Tishrei 5711) Haifa, Israel), bron: Archiefkaart Amsterdam E (persoonskaart)
Kinderen:

1. Nico Blok [I149515] gehuwd met Ida Johanna Godfried
Ook bekend als: Nathan Blok, geboren 29 jun 1913 (24 Sivan 5673) Rotterdam, Zuid-Holland, Nederland, bron: Wiewaswie (geboorten), overleden 3 mei 1985 (12 Iyar 5745) Amersfoort, Utrecht, Nederland, 71 jaar, bron: Persoonskaart/ persoonslijst CBG (E). Beroep: hoogleraar, bron: Persoonskaart/ persoonslijst CBG (E)
In Database Joods Biografisch Woordenboek staat vermeld over Nathan Blok:
Benoemd tot prof. Engels privaatrecht in Leiden in 1964. Was eerder (al voor 1945) advocaat in Haifa. Behaalde in 1936 in Amsterdam doctoraal. Via Londen (opleiding tot Barrister) naar Palestina

in 1941. In 1945/35 voorzitter N.Z.S.O., afd. Amsterdam. Was voorzitter van de Nederlandse afdeling van de Internationale Vereniging van Joodse Juristen. Begraven op Joodse begraafplaats te Katwijk, bron: Database Joods Biografisch Woordenboek
2. Louis Fennij Blok [I149520]
Geboren 20 mrt 1915 (5 Nisan 5675) Rotterdam, Zuid-Holland, Nederland, bron: Rotterdam Stadsarchief (bevolkingsregisters), 107 jaar. Zie stamboom Van Straten van Jorge.home.s4all.nl: stierf in 1996.
3.
Doodgeboren dochter Blok [I149519]
Geboren 15 apr 1920.

Hartog van Straten

Herwijnen

Stuk dijkhelling van Hartog van Straten, geen woonplaats vermeld (Beesd), samen met vele anderen:

Leggerart. Herwijnen 1808 nagekeken: gaat eveneens om een stuk dijk, paal 222, groot 25 ca, kad. E 847, met een groot aantal rechthebbenden, onder wie in de reeksen 1 en 2 Hartog van Straten, geen woonplaats vermeld. Komt ook in reeks 3 nog voor na WO II, wordt opgevolgd door Salomon en Rosina van Straten uit Beesd en Mozes Hartog Benjamins geb. 10-6-01 uit Den Bosch, met een zuster en 2 nichten Benjamins van dezelfde generatie, allen getrouwd, van wie één in Israel. Twee broers Benjamins waren getrouwd met twee zusters Van Straten. In dj 1968 scheiding, dj 1971 verkoop, dj 1972 rvk. Het aantal rechthebbenden in de 3e serie is 38. Onduidelijk wat het stuk dijk dan precies voorstelde.
Het artikel komt van leggerart. 936.15: paal 222-223, met bijbehorend 14 perceelsnrs., van diverse mede eigenaren, onder wie Hartog van Straten.
Leggerart.123, 33 en 35: Gaat terug op de splitsing van de dijkhellingen in dj 1851 door het dijkbestuur/de dijksgeslaagden. Toenmalige nrs: E 736, 738.

Genealogische gegevens

Via Wiewaswie: er leefde een groot aantal Joden met de naam Benjamins in Woudrichem. Daar kwam Mozes Hartog B. vandaan. Was z v Abraham Benjamins, koopman-scheepssloper, en Mina Rozina van Straten. Twee van hun kinderen: Mozes Hartog Benjamins en Magdalena Helena Benjamins.
Helena Magdalena Benjamins is een nicht van hen, d v Johanna van Straten en Hartog Benjamins, koopman, uit Woudrichem. Idem Mina Carolina (abusievelijk gespeld als Cornelia) Benjamins.
Zij komt niet voor in de Van Straten stamboom met de afstammelingen van Zadok van Straten.

Een perceel weiland te Alem
'Tweede Vorstengeslacht'

Eigendom van G.M. Droogleever, niet joods, zijn vrouw, R.J.A.M. Fortuin, wel.

Leggerart. 1925.11
Pauline Geertruida Maria Jansen, zb, wonend te Alem, Nijmegen, 's-Gravenhage etc. Overleed 2-8-1936
heeft o.a.
F 344, weiland, groot 3-13-00. Dj 1938 scheiding. Van leggerart. 2678.24 naar leggerart. 3233.1.

Leggerart. 3233
Gijsbertus Marinus Droogleever, directeur van een ingenieursbureau te Utrecht, Pieter Saenredamstraat 6
1 F 344, weiland, groot 3-13-00. Dj 1943 verkoop. Van leggerart. 1925.11 naar leggerart. 3133.25.
Verwijzing naar hyp. register deel 2192 nr. 102.

Leggerart. 3133
Johannes Toonen, landbouwer te Alem [Maren doorgestreept], Moleneind 9
heeft o.a.
25 F 344, weiland, groot 3-13-00. Dj 1958 wijziging provinciegrenzen. Van leggerart. 3233.1 naar: Maasdriel.
Verwijzing naar hyp. register deel 2328 nr. 16.

Alem sectie F 344 werd in 1958 Maasdriel sectie L 344. Verwijzing naar leggerart. 5961, volgnr. 2, L 344: nog steeds landbouwer Joh. Toonen eigenaar, verkoop in dj 1975, dwz gaat naar verwanten Toonen.

Hypotheekregister 4 reeks 's-Hertogenbosch deel 2192 nr. 102
Voor notaris Eduard Jacobus Brouwer te Apeldoorn verschenen op 13 april 1937:
1) Eugenie Geertruida Jansen, zb, w v dr. Eeltje Halbertsma, namens zichzelf en als uitvoerder van zijn testament,
ir. Gijbertus Marinus Droogleever, directeur van een ingenieursbureau te Utrecht. Verder nog twee broers Droogleever … gaan over tot de scheiding van de nalatenschap van mej. Pauline Geertruida Maria Jansen, wonend te Apeldoorn en overl. 2 augustus 1936. De nalatenschap gaat voor de helft naar haar zuster, mevr. Halbertsma-Jansen, en voor de andere helft naar de drie bovengenoemde zoons van haar vooroverleden zuster Anna Adelaida Jacoba Jansen, die was getrouwd met Stephanus Johannes Droogleever.
Etc., opsomming van percelen in Alem e.o., o.a. afkomstig van de nalatenschap van Cornelis Scheffer van Bleiwswijk (= Schiffer van Bleiswijk) = Schiffer van de steenfabrieken.
Naar G.M. Droogleever gaat weiland F 344 in Alem, genaamd 'Tweede Vorstengeslacht', groot 3-13-.

Hypotheekregister 4 reeks 's-Hertogenbosch deel 2328 nr. 16
Op 20 oktober 1942 verschenen voor notaris H.B.J. Reiman te Lith: mej. Gerarda Maria Schuurman, dienstbode te Lith, last hebbend van G.M. Droogleever, werktuigbouwkundig ingenieur te Utrecht, Pieter Saenredamstraat 6, die verklaarde met toestemming van het Bureau voor de Goedkeuring, conform verordening 102/1941 tot wering van Joden in het agrarisch bedrijfsleven,

te hebben verkocht aan Johannes Toonen, landbouwer te Alem C6: een perceel weiland genaamd 'Tweede Vorstengeslacht', sectie F 344, groot 3 ha 13 aren, voor f 6000,-. Verkoopster heeft dit bedrag ontvangen van koper.
De koper kan het perceel in eigen genot aanvaarden na het einde van de looptijd van de pachtovereenkomst met Petrus van Boschel (?) Jacobuszoon te Alem, tot 1946.

Genealogische gegevens

Nagekeken in Wiewaswie en de site Stadsarchief Delft:
Gijsbertus Marinus Droogleever, geb. te Delft, 12 sept. 1879, z v Stephanus Johannes Droogleever, eerste luitenant der artillerie, en Anna Adelaïde Jacoba Jansen, trouwt op 6 juni 1911 te Rotterdam met Rozalie Johanna Anna Mathilda Fortuin, dochter van Herman Fortuin, koopman, en Judith Willing, geb. in Amsterdam.

Nagekeken op Begraafplaatsen.nl
G.M. Droogleever overleed in 1968. Ligt met vrouw en dochter Adelaïde op Den en Rust te Bilthoven. Zijn overlijden was dus niet de reden dat na WO II geen rechtsherstel plaatsvond.

De familie Jansen met wie Droogleever door huwelijk was verwant, was als steenfabrikant actief in Alem, zie gegevens RKD: Wouter Willem Boudewijn Jansen: fabrikant, amateurschilder, amateurtekenaar, administrateur van de steenbakkerij te Alem (Tongerloo 1983). Geboren Den Bosch 1820-07-18, overleden Den Haag 1882-11-16.
Zou een portret van Maarten van Rossum hebben geschilderd, hangt in de Cannenburch.
Zie publicaties van L. van Tongerloo in 'Tussen de Voorn en Loevestein' jrg. 7, nr. 1, 1971, 13-19, 8 nr. 1, 1-6, 1972, en 8 nr. 1, 1973, 1-8, over de familie Schiffer, verwant aan die van Van der Elst. De agrariër Wouter Schiffer begon met de stenenbakkerij, samen met neef Jan Willem van der Elst. De familie Jansen was daarmee door huwelijk verbonden en eveneens actief als fabrikant. Er is een archief Schiffer in het GA Arnhem.

Opm. L. van Tongerloo, Cornelis Schiffer en de steenfabriek "Rossum", in: 'Tussen de Voorn en Loevestein', 8 nr. 1, 1972, 1-6, aldaar 1: het Eerste en Tweede Vorstengeslacht waren door Wouter Schiffer gekocht van Domeinen, waren afkomstig uit het goederenbezit van de Abdij St. Truiden.